Heidenheim Deutsche Vierteljahrsschrift
1865, 303 ff 431 ff.
The Samarit. Chronicle

ABULFATHI

ANNALES SAMARITANI.

QUOS

ARABICE EDIDIT CUM PROLEGOMENIS
LATINE VERTIT ET COMMENTARIO

ILLUSTRAVIT

EDUARDUS VILMAR,
PHIL. DR. THEOLOGIÆ LICENTIATUS MARBURGENSIS.

GOTHÆ MDCCCLXV.
SUMTIBUS FRIDERICI ANDREÆ PERTHES.

ABULFATHI

ANNALES SAMARITANI.

QUOS

AD FIDEM CODICUM MANU SCRIPTORUM

BEROLINENSIUM BODLEJANI PARISINI

EDIDIT

ET

PROLEGOMENIS

INSTRUXIT

EDUARDUS VILMAR.

GOTHÆ MDCCCLXV.

SUMTIBUS FRIDERICI ANDREÆ PERTHES.

Gissae, typis W. KELLER.

PRAEFATIO.

Jam inde ab eo tempore, quo me ad Judaicarum litterarum studia colenda conferre coepi, aliquod existimavi nostram de populi Israëlitici religionibus cognitionem capere posse incrementum, si quae de eo comperta habemus cum Samaritarum ritibus et dogmatis denuo idque accuratius quam antea factum erat contendere ac comparare liceret. Quo consilio abhinc biennium fere profectus sum Berolinum, ut illam librorum Samaritanorum gazam, quam a Petermanno in Orientis plagis coëmtam et bibliothecae regiae illatam esse acceperam, quantum vires meae ferrent, excuterem et examinarem. Quod quum facerem primum incidi in duo exempla manu scripta, quibus Abulfathi annales Samaritani Arabico sermone conscripti continentur. Qui liber vel leviter a me inspectus et perlustratus tamen praeclare respondere visus est exspectationi meae. Videbam enim plurima eo contineri, quae proposito meo convenirent. Quare ut liber mihi in aliquod tempus permitteretur statim cum viro illustri G. H. Pertz, bibliothecae Regiae praefecto supremo,

Borussiae Regi a regiminis consiliis intimis agere coepi. Cujus ab insigni humanitate et benevolentia facile impetravi, ut annuentibus summis rerum ecclesiasticarum et scholasticarum in Borussiae regno praefectis Abulfathiani libri duo illa exempla manu scripta ex bibliotheca Regia ad Marburgensem mitterentur eorumque usus hoc modo mihi per aliquot menses concederetur. Ex his igitur codicibus inter se collatis totum librum descripsi.

Quo in negotio dum occupatus sum, sententiam de Abulfathi chronicis, quae superiore tempore inter viros doctos vulgata erat, neque satis aequam et magna ex parte falsam esse intellexi. Nam et universa scriptoris ratio historica adhuc prorsus neglecta est et singula multa in eo libro narrantur, quae licet fabularum quasi quodam cortice et putamine obtecta et obscurata sint, attamen, si recte considerentur, non solum ad illustrandam theologiam Samaritanam faciunt, sed etiam ad ipsas res apud Samaritas gestas accuratius cognoscendas magnos usus afferre posse videntur. Quae de Samaritarum sectis Dositheis, Sebuaeis, aliis in hoc libro proposita sunt, dignissima videbantur, quae in controversiam vocarentur. Memoria de rebus imperatorum Byzantinorum tempore gestis, quae extremo libro addita est, Graecorum scriptorum de iisdem rebus narrationibus aliquid lucis affundi potest. Ac locorum nominibus aliisque rebus, quae per hos annales commemorantur, geographia sacra quodammodo

augeri posse videbatur. Ipsaeque Samaritarum fabulae permagni momenti sunt ad universam populi indolem ejusque de sua auctoritate sententiam accuratius investigandam. Haec omnia igitur explicare statueram singulis commentariis, quos in societatis Germanicae Orientalis ephemeridibus aliove loco proponerem. Neque enim de ipso libro in lucem edendo cogitare poteram, quoniam Berolinenses illi libri manu scripti tam gravibus scripturae vitiis laborant, ut ope eorum solummodo universa annalium sententia erui, nec tamen, quid singulis locis sibi voluerit scriptor, pro certo cognosci queat. Sed quum in conventu philologorum Misniae celebrato virum illustrem deque Samaritarum litteris meritissimum Henricum Petermann convenissem, cujus consilio adjutus Abulfathi librum tractare coeperam, is qua est in me benevolentia me magnopere hortatus est, ne operam in eo scriptore collocatam abjicerem, mihique ut opus jam inceptum edendo libro absolverem persuasit. Cui consilio eo libentius obsecutus sum, quod ita et universus liber virorum doctorum judicio permitti et mea de eo sententia aut comprobari aut refutari posse videbatur. Quae autem minus intellecta essent a me, ea hac via et ratione optime emendari et corrigi posse sperabam.

Itaque id agens, ut librum quantum fieri posset vitiis immunem emendatumque ederem, exemplorum ejus quae extant in Europa manu scriptorum auxilio

efficiendum esse videbam. Quare ut eorum mihi copia fieret, enixe operam dedi. Nactus autem sum codices duos, unum Parisinum, alterum Bodlejanum, de quibus libris jam haec mihi exponenda sunt. Codex Parisinus per munificam liberalitatem supremi collegii, cui Franco-Gallorum Imperator rerum exterarum curam demandavit, Cassellas missus per tres menses mihi concessus fuit. Denique, quum anno proximo superiore in Britanniam proficiscendi data esset occasio, Oxonii per breve tempus et codicem Bodlejanum cum meo exemplo contuli, et alia nonnulla, quae ad itineris propositum spectabant, perfeci. Nam bibliothecae praefecti singulari quadam beneficentia mihi concesserant, ut per totum diem in aedibus Bodlejanis rei susceptae operam dare possem etiam eo tempore, quo propter instantes dies festos paschae aditus ad bibliothecam patere non solet. Londinii autem codicem, qui apud societatem pro propaganda fide Christiana inter Judaeos olim extiterat, abhinc quadraginta fere annos amissum esse audivi. Quae tamen res non obstitit, quin Abulfathi annales ad fidem eorum, quos jam contuli, librorum edere possem. Hanc igitur editionem in lucem emittens viris optime de me meritis, quorum sive consilio sive auxilio adjutus opus ad finem perducere potui, gratias ago maximas.

In prolegomenis ea maxime tractavi, quae necessaria videbantur ad universam operis indolem

recte intelligendam et criticam rationem, quam in judicando et emendando hoc scriptore secutus sum, patefaciendam. Religionis Samaritanae ea tantum capita exposui, quibus historica hujus libri ratio inniti videtur. Quodsi in enucleanda hac re mihi forsitan obtigerit, ut nonnulla accuratius explicarem, quae adhuc aut prorsus neglecta essent aut minus accurate cognita, id non mihi tribuendum esse censeo sed temporum opportunitati, qua factum est, ut totum Abulfathi librum aliosque religionis Samaritanae fontes ad has res indagandas adhibere possem. At singulas res, licet graviores essent, explicare praetermisi. Haec tamen omnia in altero proponam volumine, quo Abulfathi librum in linguam Latinam versum commentario perpetuo illustrare spero. Quem laborem eam potissimum ob causam in animo est suscipere, ut theologis harum rerum studiosis Abulfathi libro facilius utendi potestas fieri possit. — In corrigendis typographi schedulis magnum laborem consumsi. Sed quum ope aliena destitutus unus ipse omnia facere deberem, accidit, ut leviora aliquot menda supersint, eaque plura quam speraveram. Quaecunque reperire potui in erratorum indice promulgavi.

Marburgi Cattorum, die XXV. Maji MDCCCLXV.

ERRATA.

Pag.	4, adn. 3	القينحسبية	legatur	الفينحسبية
„	8, adn. 9	من	„	من 10.
„	28, 13	والاجله	„	والاجلة
„	33, 4	والاحول	„	والاحوال
„	36, 12	ونقسه	„	ونفسه
„	42, 2	بن	„	ابن
„	50, 12	مائه	„	مائة
„	50, 14	احذ	„	اخذ
„	55, 15	الامول	„	الاموال
„	68, 15	عرصة	„	عرضة
„	84, 12	الشريق	„	الشريف
„	118, 5	سنه	„	سنة
„	167, 12	احذها	„	اخذها
„	168, 4	وعصب	„	وغضب
„	170, 9	تعال	„	تعالى
„	178, 1	ثلثبن	„	ثلثين
„	184, 4	وكانو	„	وكانوا
„	184, 15	الذور	„	الدور
„	IV vs. 2 infra :	1848. 8	„	1848. 4.
„	VII vs. 17 supra :	a H.	„	a. H.

PROLEGOMENA

AD

ABULFATHI ANNALES SAMARITANOS.

I. DE UNIVERSO HUIUS DISPUTATIONIS CONSILIO.

Annalium Samaritanorum Abulfathi duo codices ante hos fere ducentos annos in Europaeas bibliothecas illati sunt. Quae tamen res non effecit, ut ab eo inde tempore viri docti in hoc libro lectitando et interpretando diligentius occuparentur. Plerique enim eorum sive aspernati narrationes de rebus gestis, quae aliorum probatorum scriptorum auctoritate refelli ac refutari viderentur, sive deterriti sermonis negligentia, quae ab eleganti usitatoque apud Arabes scribendi genere longe abhorret, nimium quantum librum negligebant et contemnebant. Quicunque vero eum examinare coeperant, rem modo aggressi non ita multo post plerumque desistebant, priusquam quid scriptor sibi vellet intellexissent. Ita evenit, ut Abulfathiana chronica temporum vicissitudine jactata modo a viris doctis in controversiam adducerentur, modo summa obruerentur oblivione. In universum autem quo pluris minorisve litterae Samaritanae aestimabantur, eo major minorve auctoritas Abulfathi

libro attribui solebat. Neque particulae ejus, quae solae adhuc in lucem editae sunt, eae sunt, e quibus aequum de toto opere judicium ferri queat. Atque tantum aberat, ut ex his laceris partibus judicari posset, quid de toto libro sentiendum esset, ut viri docti eas edentes inanes eorum opiniones, qui veteres membranas introspicere non possent, judicio suo firmarent. Sed hi vereor, ne acerbius quam verius judicaverint.

Primus omnium, quod scimus, Abrahamus Ecchellensis *) aliquot Abulfathi locos e Parisino, ut videtur, codice repetitos scriptis suis intexuit. Qui utrum ad id chronicum an ad aliud referri deberent, diu incertum manebat. Deinde haud ita multo post translatum in Europam codicem nunc Bodlejanum Eduardus Bernardus **) theologiae professor Oxoniensis, quum operis conspectum chronologicum una cum pontificum serie exhiberet, conquestus est de Samaritis, *qui cum Judaeorum Rabbinis videantur contendere, quinam in annalibus turpius delinquerent.* Ab eo inde tempore per longam annorum seriem nemo scriptorem nostrum curabat, donec Schnurrerus ***) memoriam ejus tandem apud eruditos revocaret. Atque etiamsi Schnurrerus in caeteris de Samaritarum litteris egregie meritus satis caute ad rem accessit, neque iniquum de Abulfatho judicium proferre voluit, attamen particulas

---

*) Ebedjesu catalogus cum adnotationibus Abrahami Ecchellensis Romae 1653, p. 161 et 164. Duo ibi Abulfathi loci proferuntur, qui nostrae editionis pag. 155, 10. 11 et 156, 8. 9 extant. Alium hujus chronici locum de „resurrectione" pag. 97, 9-17 Latine versum Abrahamus Ecchellensis protulit in supplementis ad Chronicon orientale Venet. 1709, pag. 104; cf. Hottinger diss. theol. phil. Heidelb. 1660, pag. 10 sq.

**) Acta eruditorum Lips. 1691, pag. 173.

***) Memorabilien (ed. Paulus) II. pag. 54—101; cf. Abulf. ann. pag. 60, 17—76, 18. Neues Repertorium I. pag. 120—151; cf. Abulf. ann. pag. 93, 14—108, 9.

ejus e codice Bodlejano descriptas tam vitiose et edidit et vertit, ut ipse scriptoris sui auctoritatem imminuisse recte existimetur. Accedebat, ut chronici partes ad edendum eligeret, in quibus res narrantur, quae aliunde satis notae apud Samaritanum annalium scriptorem ineptis fabulis obscuratae legerentur. Verum enim vero meliorem de isto sentiendi rationem primum indicasse ac viam aperuisse, qua postea in tractandis Samaritarum litteris Gesenius aliique eum secuti incederent, in magnis Schnurreri meritis ponendum est. Denique quum ineunte hoc saeculo aliquod epistolarum commercium inter Samaritas Nabulusi et doctos quosdam Franco-Gallos intercedere coepisset, Antonius Isaacus Silvester de Sacy cum epistolas edidit, quas et illo et superiore tempore Samaritae ad Europaeos dederunt, tum maxime duas chronici particulas alteram Arabicam, alteram Franco-Gallice versam publici juris fecit *). Quae quum omnino diligentius et accuratius quam selecta a Schnurrero essent exscriptae, quumque Dositheos spectarent, de quorum ad gentem Samaritanam ratione certiora nondum innotuerant, magis ad librum commendandum idoneae erant. Nihilo secius Sacyi excerpta neminem moverunt, ut chronica diligentius pervolutaret. Quin etiam illius de iis judicium **) viros doctos magis ab iis examinandis absterruisse videtur. Itaque priusquam nuperrime Petermannus de codicibus Berolinensibus scite exponeret ***), ab omnibus neglectum in bibliothecarum

*) Chrestomathie arabe ed. II. tom. I. p. 333. sqq. — Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque du Roi et autres bibliothèques, tom. XII. Paris 1831. 4.

**) Mémoire sur l'état actuel des Samaritains, Paris 1812, p. 14; sive : Stäudlin et Tzschirner, Archiv I. 3, pag. 46.

***) Herzog, Realencyclopädie der protest. Theologie, s. v. Samaria.

latibulis jacebat. Quicunque autem mentionem ejus faciebant, irrita plerumque auctorum sententia turbati, quid de eo sentiendum esset, intelligere non poterant. Pauci tantum sive rei peritiores sive bene augurati, quantum utilitatis ex his chronicis qui recte uteretur percipere posset, melius de eo judicabant. *). Atque horum de eo sententiam meum edendorum horum annalium consilium firmasse, libenter profiteor.

Pugnanti autem mihi contra praejudicatas multorum opiniones cavendum est, ne ipse scriptori meo nimium tribuam. **). Quam ob causam id maxime agendum esse duxi, ut quae Abulfathi libro diligenter considerato pro certis effici possent, ea simpliciter virorum doctorum judicio permitterem. Sententiam igitur hac via ac ratione mihi comprobatam fusius explicare, hujus institutae scriptionis est. Facere tamen non possum, quin summam veritatis, de qua mihimet persuasum est, jam verbo significem. Quemadmodum enim quibusvis litterarum monumentis

---

*) Adler, biblisch-kritische Reise nach Rom, Altona 1783, p. 208: „Die samaritanische Chronik (zu Paris), die sich von der zu Leiden durch den Inhalt sowohl als durch die Vollständigkeit unterscheidet und bei vielen Unwahrheiten auch viel Wahres zu enthalten scheint, habe ich beinahe ganz abgeschrieben. Sie kann nicht nur der Geschichte der Samariter, sondern auch hin und wieder ihrem Pentateuch Licht geben.“ — Ewald, Geschichte des Volkes Israël III. 2, pag. 247, not. 3: „doch verdiente weit mehr als der jetzt veröffentlichte liber Josuae die Chronik Abulfatchs herausgegeben und übersetzt zu werden; freilich müfste dies viel besser als einst bei einigen Bruchstücken daraus von Schnurrer geschehen.

**) In istum errorem superioris aetatis theologi quum de Josuae libro disputarent, omnes fere inciderunt. Quorum judicia aliqua ex parte emendavit et castigavit vir doctissimus ac de Samaritarum litteris meritissimus Juynboll, piae memoriae: Chronicon Samaritanum cui titulus est liber Josuae edidit etc. Th. G. J. Juynboll Lugd. Batav. 1848. 8. — Jam libri Josuae codex in Museo Brittanico extat, quem virorum doctorum curae commendatum velimus.

probabilis interpretatio solum a populi, ad quem spectant, ingenio peti potest, ita Abulfathi chronica non recte possunt aestimari, nisi ratio eorum ad religiosam Pentateuchi indolem revocetur. Hi enim annales historica sunt gentis Samaritanae apologia ad historicam Pentateuchi rationem et Genesis maxime exemplar instituta. E quo scriptoris consilio haud difficile est ad dijudicandum, quibusnam in rebus fidem mereatur et quae narrationes ad ejus de rebus divinis opiniones fictae iisque accomodatae sint. — Ad linguam autem quod attinet, soloecismis nempe depravatam, non omni ex parte acta agere mihi videor, si de Hebraeo-Samaritanae linguae in sermonem Arabicum vi et effectu denuo anquiram. Samaritae enim tum libros lingua sua compositos Arabicis litteris exarare, tum Arabicos libros Samaritanis litteris describere solebant; e qua populi consuetudine nonnulla, quae ad id tempus dubia erant, recte explicari posse censeo. Atque in ista linguae ratione enucleanda magnopere adjutus sum procedente nostra in dies rerum Samaritanarum cognitione, ad quam augendam aequalium nonnulli plurimum contulerunt.

Commentarii hujus materiam ita disposuimus, ut primo chronici codices describamus, deinde argumentum ejus et historicam indolem examinemus ac denique de librorum et veterum et vulgatorum conditione et nostra ad eorum fidem exigendi hujus scriptoris ratione disputemus.

II. DE ABULFATHI CODICIBUS MANUSCRIPTIS.

Quatuor potissimum sunt codices, quorum usus nobis concessus fuit: Berolinenses duo, Parisinus, Bodlejanus. Hos pro temporis ordine, quo iis utendi data erat occasio litteris A. B. C. D. significavimus. Quintus accedit codex

Berolinensis, quo lacerae quaedam chronici reliquiae continentur, littera F. a nobis denotatus. Littera E. codicem Londinensem designare statueram, tunc temporis nondum ejus adipiscendi spe destitutus. — Omnes bombycini sunt formaeque quaternariae; ac pro consueto in Europa libros compingendi more involucra acceperunt.

1. Codex Berolinensis A. omnium qui extant recentissimus 'Imrâni ben Salâmae, qui nunc gentis Samaritanae pontificatum obtinet, manu descriptus est. Constat centum quadraginta septem plagulis formae quadruplicatae amplioris. Is codex anno 1860 a viro clarissimo G. Rosen Borussicarum rerum in Palaestina procuratore ad bibliothecam regiam Berolinensem missus, ibi codicum orientalium numero continuo 6765 signatus est atque intrinsecus in antica involucri parte inscriptum habet: *Ms. quart 471.* Abulfathi chronica, in hoc codice ad Harûni ar-Rashîdi tempora continuata, centum viginti novem plagulis prioribus continentur. Haec codicis pars potior in pagina 129[b] post enumeratos ad Muhammedis tempora pontifices, ac dein serie eorum ad praesens tempus deducta, librarii verbis absolvitur, quae servata ad amussim scriptoris orthographia hoc loco exhibemus *):

وكان الى عمرم اخين الاول يقال له هارون والاخر اسحاق
فعاش هارن من العمر تلاته وعشرين سنه ومات وخلف ولد ذكر
ودعا اسما يعقوب والاخ الاخر عاش عشرين سنه ومات وخلف
ولد يقال له حضر وبعد انشا اولادهم كان عمرم بلغ من العمر اتنين
وخمسين سنه فاراد انه يوضع ابن اخيه ࠉࠏࠒࠁ· موضعه فى
الامامه فى وجوده ووضعه مترحه من سنه اربعه وسبعين ومايتين
والف عربيه والله اعلم

*) Etiam in reliquis librariorum additamentis posthac proponendis scriptorum orthographiam diligenter servabimus.

In eo librarii epilogo antecedentem modo pontificum seriem respicienti nonnulla memoratu haud indigna de praesenti domus pontificiae conditione traduntur. Nam ultimi in illo indice commemorantur Tobias deinde Salâma et denique hujus filius et codicis scriptor ʿImrânus, qui jam constituit, ut Jaʿqûbus, fratris filius, in pontificatu vivo sibi subrogetur. Ipsum autem codicem a. H. 1274 (inc. $\frac{22}{8}$ 1857) ad finem perductum esse, ex eodem epilogo colligitur.

Sed additamenta sequuntur. Quorum primo a plagula 129^{b} ad plagulam 140^{a} terrae motus describitur, qui a. H. 1173 (inc. $\frac{15}{8}$ 1759) Tobia pontifice Samaritarum animos mirum in modum vexabat. Id additamentum biennio post priorem codicis partem perscriptum esse, ex ultimis ejus verbis تم دلک على يد كاتبه فى ١٩ جماد اخر سنه ١٢٧٦ colligitur. — In altero deinceps additamento plag. 140^{a} — 143^{a} de pestilentia agitur, quae a H. 1201 (inc. $\frac{29}{10}$ 1786) quintam conventus Samaritici partem absumsit, ut e centum viris non amplius viginti quinque superessent. Scribendi diem, quem verbis تم دلک التاريخ بحمد الله وعونه فى ليلة الاحد additurus erat scriba, inter scribendum oblitus videtur esse. — In ultimo denique additamento plag. 143^{a} — 146^{a} de Aegyptiaca, ʾIbrahîmo duce, in Palaestinam expeditione obiter explicatur. Ac leviter caedes illa tangitur, qua nuper in Syria et vicinis regionibus a Muhammedis sectatoribus in Christianos saevitum est. Denique indice eorum, qui annis H. 1247—76 Nabulusi praetorio praeerant (حكام), id postremum codicis additamentum absolvitur. Hujus exordium, quum ad illustrandam domus pontificiae in aetate superiore conditionem faciat, hoc loco transscribendum esse censuimus:

وفى سنه الالف ومايتين وواحد عربيه توفا الامام طوبيه ولم
يوجد من بيت الامامه من هذا السبط سوى اولاده صغار السن

اتنبين الواحد اسمه عمران والاخر اسمه شلمه ولم يكون واحد
منهم يليق ان يكون امام لصغر سنه وقصوره على درجة العرفان
فاستقامة جماعة اسراييل من غير امام من هذا السبط الى سنه
الالف ومايتين وتلاته عشر فكان شلمه ابن الامام غزال قد رشد
وتعلم شروط امامته وفاق على من علمه فاتفق راى الجمهور جميعا
باقامته على درجة امامته عوضا عن ابيه فاقاموه وكان عندهم يوما
عظيم من شدة الفرح بوجود قدامهم امام من هدا السبط المقدس
واستقام فى الامامه الى سنه الالف ومايتين وتلاته واربعين وكانت
مدة امامته تلاتين سنه كما تقدم واقام ولده الامام عمران فى
ايام حياته برضه نفسه فى الامامه من السنه المذكوره وبعونه تعالى
من اول ما تولا المذكور قد فتح الله تعالى باب الفرج الى عبيده
الاسراييليين وارتفع عنهم النزل والاهانه لانهم كانوا فيها قبل واسباب
ذلك كان موجود من الضايفه رجل حسن صاحب تدبير وعقل
ذكى يقال له العبد الشبى (?) السامره منسوب الى سبط السيد
يوسف عليه السلام خدم قدام حكام بلادنا خدامه صادقه
بمعرفه تامه حتى انهم اعتبروه واعتبرو طايفته لاجله وبهدا ارتفع
عنهم ايدى الظلام

Haec igitur codicis exempla indolem ejus et grammaticam et orthographicam satis aperte demonstrant. In toto codice, Arabicis litteris exarato, vix una littera Samaritana deprehenditur. Quocirca Pentateuchi verba Samaritana, quae scriptoris orationi inseruntur, semper Arabicis litteris, iisque rubro colore praeditis, transscribi solent. Nomina autem personarum locorumve Arabicis litteris exhibita aut rubro colore a reliqua orationis parte distinguuntur, aut atramento conscripta secundum tritam Samaritarum consuetudinem Maddam superimpositam acceperunt. — Sed aequabile scripturae genus, quo librarius*)

*) Ab eodem librario descriptus est commentarius in Pentateuchum, qui 'Ibrahîmo cuidam e domo Ja'qûbi i. e. Samaritae tributus Berolini in bibliotheca regia asservatur cf. Geiger in : Zeitschr. der deutsch-morgenl. Gesellschaft XII. pag. 141. — Ejusdem commentarii exemplum si recte memini in Museo Brittanico reperitur.

leviter adspicienti summopere commendari posse videatur, nequaquam comprobari potest, quum de verborum vi et sententia agitur. Singularum litterarum ductus magnum persaepe dubitandi locum relinquunt, ut taceam locos intellectu difficiliores a librario plerumque non attingi ac verba effici, quae nullum omnino sensum praebent. Num littera ـصـ legi debeat, an ـخـ an ـغـ, utrum vocabulum littera صـ an حـ incipiat, saepius e totius loci solummodo sententia judicari poterat. Litterae د et ر saepissime ut commutari possint consimiles sunt, indeque etiam ذ et ز saepius confunduntur. Nusquam fere discrimen inter ت et ث, د et ذ recte observatum est. Quibus accedit, quod orthographica nominum ac verborum differentia librarium haud raro effugit, ut promiscue تجددة pro تجددت ac vice versa ليلت pro ليلة scriberet. Quae omnia non tam ad Samaritarum Arabice scribentium rationem, quam ad librarii inscitiam et negligentiam tanquam ad fontem communem referenda esse censeo. Nihilo secius is codex utpote de meliore forsitan exemplo *) descriptus in emendando Abulfathi libro maximo nobis adjumento erat.

2. Codex Berolinensis B., qui priorem antiquitate non multum superat, orientalium bibliothecae regiae codicum numerum 3890 habet; quumque Nabulusi emtus sit a Petermanno etiam inscribitur : *Ms. Peterm. 8.* Rerum in eo narratarum ordo ultra Muhammedis tempora non progreditur; sed repetita ab initio mundi ad illius tempora patriarcharum et pontificum serie codex absolvitur. Extremo libro duae plagulae adjectae sunt, quae aliquam commentarii Pentateuchici particulam exhibere videntur. Singuli decem plagularum fasciculi (كراس) accurate dinumerantur, id quod in codice A. desideravimus. Fasciculo

---

*) Cf. Robinson, neuere Forschungen, pag. 169 sq.

secundo, qui primum continuo excipit, quatuor plagulae desunt; quumque postremus fasciculus quintus decimus non amplius quinque plagulas habeat, codice omnino ducentae octoginta duae paginae continentur. In medio igitur libro lacunam satis magnam esse videmus. Fasciculus primus ab alia manu scriptus est atque minutioribus litterarum ductibus a reliqua codicis parte valde differt. Haec enim, crassis grandioribusque litteris scripta, clarior est lectuque facilior. Quare in prioris fasciculi singulis paginis viceni bini plerumque versus continentur; in reliquis vero fasciculis quini deni. Codicem autem a. H. 1229 (inc. $\frac{24}{12}$ 1813 p. Chr.) a Salâma quodam in usum filiorum descriptum esse, ex hoc librarii epilogo colligitur:

تمة هده الكتاب فى ليلة التلتا المباركه غرة شهر رمضان الموافق
الى ٤ اب الرومى الموافق الى غرة شهر ࠇࠃࠔ· ࠄࠇࠃࠔࠕࠔࠕ·
سنه الف ومايتين وتسعه وعشرين على يد كاتبه لنفسه وبرسم
ولديه هما ابرهيم واسعد (sic) وانا العبد الفقير سلامه ابن
المرحوم سرور ابن المرحوم يوسف ابن اسرور ابن اسحاق العبرانى (?)
السامرى المدهب الموسوى غفر الله له ولولديه ولمن علمه واحسن
اليه وللجميع قال يشرابيل امين امين

Quem Salâmam, Surûri filium, a Salâma Tobiae filio gentis Samaritanae pontifice diversum esse, non est, quod moneamus. Quod autem fasciculus primus ab alia manu scriptus est atque caeteri, optime ita explicari posse videtur, ut totum codicem a Salâma descriptum ac dein, amisso primo apographi fasciculo, ab alterutro filiorum suppletum esse ponamus. Utrumque librarium rudem et indoctum fuisse, innumeris liquet vitiis, quae ne puero quidem condonari possint. At servili ingenio uterque se ad libri, e quo descripserunt, litteram composuisse videtur. Quocirca etsi in codice ineptae vocabulorum formae saepissime inveniuntur, haud raro tamen quae in eo leguntur ad eruendam scriptoris sententiam adhiberi poterant. Quae de ortho-

graphica codicis A. ratione supra monuimus, etiam de hoc codice dici possunt. Nusquam fere interpunctionis signa in eo reperiuntur, frequenter vero ornamenta vana, quibus loci scriptura vacui compleantur. Pentateuchi loci nominaque personarum aut Samaritanis litteris exhibentur, iisque minoribus sive cursivis, valde negligenter scriptis, aut Arabicis litteris Madda instructis, nunquam tamen rubicundis. Et vulgaris per notas scribendi consuetudo, qua una vel pluribus litteris in exitu vocis Samaritanae omissis priorem ejus partem binis punctis ad perpendiculum directis determinant, saepius in hoc codice reperitur. Quae sub finem chronici de Muhammedis ad gentem Samaritanam ratione Arabico sermone enarrantur, in hoc codice Samaritanis litteris scripta sunt.

3. Codex P a r i s i n u s C. e Samaritanis regiae olim bibliothecae libris numero V. erat sive Arabicorum 839. Nunc inter Samaritanos bibliothecae imperialis codices numeri VII. notam accepit, extrinsecus in postica involucri parte inscriptam. Is quum saepissime in eruditorum manibus fuerit, haud ita ignobilis est atque antiquissimus omnium Abulfathi codicum, qui adhuc in Europaeas bibliothecas illati sunt. Hic illic nonnulla ab Europaea manu adscripta in margine apparent. Etiam singularum paginarum numeri ad unum omnes quemadmodum apud nos fieri solet in margine superiore adscribuntur. Sed qui hos numeros adnotavit, a paginae numero 169 ad 180 transiens codici decem paginas, quae non extant, attribuit. Ex hac autem paginas dinumerandi ratione chronici Samaritani in priore codicis parte paginae 264 continentur. Altera codicis parte pag. 270—462, ab eadem manu descripta, dogmatica legis Mosaicae adumbratio continetur, cujus scriptor est ابو الفرج ابن اسحق ابن كثار Quinque paginae inter utrumque librum mediae deterrimo isto litterarum

Arabicarum genere refertae sunt, quod in primis codicum orientalium et in ultimis eorum paginis saepius reperiri solet. Haec omnia, quum nihil ad propositum nostrum faciant, omittimus. Nec tamen codici usitata in Oriente fasciculos dinumerandi ratio deest. Initio ejus magna lacuna est. Nam codex tertio demum fasciculo incipit, unde nescio quis in pagina, quae chronici paginae primae ex adverso posita est, recte adnotavit : *il y manque 20 feuillets.* Plagulae codicis etsi crebriore usu paullulum inquinatae sunt, satis tamen albicant, nisi quod in priore ejus parte quinta quaeque plagula fusco colore a caeteris discrepat itaque dimidium fasciculum dirimere videtur. Hoc modo a caeteris distinguitur plagula, cui paginarum numeri 5. 6 adscripti sunt ac deinde, quae eam secutae paginarum numeris 15. 16; 25. 26; 35. 36; 45. 46; 55. 56 signatae sunt. Post hunc locum plagulae fusci coloris insertae sunt nullae. Neque dimidii fasciculi hoc modo dispositi accurate consentiunt cum iis fasciculorum numeris, qui margini superiori additi sunt; unde librarium abjecto consilio ab altera codicem digerendi ratione ad alteram magis vulgarem transiisse concludimus.

Annales autem Samaritani in hoc codice in duas partes dividuntur, quarum prior pag. 1—202 intercedente librarii epilogo ab altera parte distincta eadem fere habet, quae in codice B. exhiberi supra indicavimus. Rerum enim Samaritanarum narratio ad Muhammedis tempora deducta pontificum serie finitur. Epilogi pag. 202 additi versus ad rhombi figuram dispositi haec verba exhibent :

بشم يهوه نجز هذا لكتاب المبارك وهو كتاب التاريخ على
يد المملوك الاصغر الاذل الاحقر المعترف بالذنب والتقصير في يوم
القصاص المملوك مسلم ابن يوسف ابن ابرهيم ابن هبة ابن
قباص السامرى اليوسفى الاسراييلى غفر الله تعالى له ثم لوالده

ثم لمن قرا فيه ودعا لكاتبه بالمغفره والمعونه ولجميع قهل يشرال
اجمعين وذلك بتاريخ نهار الثلثا المبارك من عشر شهر جمادى
الاول عندنا سنه ثلاثين وتسع مايه الله تعالى بحسن العاقبه الى
خير امين يا رب العالمين ومن فضل القارى لا يعتب على المملوك
فى الخطا لانه اول نسخه والله اعلم والكلام صفه المتكلم شلوم
يهوه عل مشه

Hujus epilogi versus in codice quintus, quo librarii nomen continetur, rhombi quasi diametrus, viridi colore pictus est; reliqua atramento consignata sunt. Continuo illum epilogum altera excipit chronici pars, quae in pagina 264 simillima librarii clausula absolvitur :

بشم يهوه تمة هذا الكتاب المبارك بعون الله تعالى ولطفه
وحسن توفيقه فى نهار الخميس المبارك عشرين شهر رمضان المعظم
قدره سنه ثلاثين وتسع مايه على اسم كاتبه لنفسه المملوك
الاصغر الاذل الاحقر المعترف بالذنب والتقصير فى يوم القصاص
المملوك مسلم بن يوسف (بن) ابرهيم بن هبه بن قباص السامرى
اليوسفى النسب الموسوى المذهب غفر الله تعالى (له) ثم لوالده
ثم لمن طالع فيه ودعى لكاتبه بالمغفره والمعونه ولجميع قهل
يشرال اجمعين وشلوم يهوه عل مشه ومن فضل القارى لا يعتب
على المملوك فى الخط لانه متعلم والكلام صفه المتكلم والحمد
لله رب العالمين ولا يضيع اجر المحسنين وان كان فيه زلل من
كاتبه لا من واضعه

Etiam hujus epilogi figura ad rhombi formam disposita est, sed nitidam superioris elegantiam non adaequat. In septimo versu rhombi diametro librarii nomen viridi colore scriptum extat. Ille igitur a H. 930 (inc. $\frac{10}{11}$ 1523 p. Chr.) utramque chronici partem perscripsit. Ex his autem epilogis cum argumento chronici comparatis petita sunt, quae in plagula codici praeposita ab eadem manu, quae verba Franco-Gallica supra prolata scripsit, adnotata ac deinde paullulum immutata in bibliothecae Parisinae cata-

logo *) typis exscripta sunt : *Chronicon samaritanum ab orbe condito ad annum hegirae 322, quo Radhi Chalifatum Bagdadensem occupabat sub finem dynastiae Tolonidarum. — Sed hic codex imperfectus est et a Barak et Gedeone Israëlitici populi judicibus exordium sumit. Auctor Meslem Ben Joseph Ben Ibrahim etc. Samaritanus e Stirpe Joseph. Scriptum est hoc exemplar anno hegirae 930.* Ac Raḏhî Chalifam ultimum esse, cujus in altera chronici parte mentio fiat, recte quidem monetur; quae autem illius ad Tulunidas sit ratio, equidem intelligere non possum. Haec enim gens non paucos annos ante illius Chalifae initia defecerat. Itaque quum ista de chronico ejusque codice adnotata gravibus mendis laborent, vir doctissimus Reinaud, ut ex parte ea corrigeret, in alia quadam plagula codici praeposita haec verba inscripsit : *Meslem n'est pas le nom de l'auteur, c'est le nom du copiste. Cette chronique n'est pas la même, que cette qui a été publiée par M. le docteur Juynboll Leide 1848; est ce la même que celle qui se trouve dans la bibliothèque bodleyenne à Oxford et qui a pour auteur Abulfath? voyez le catalogue etc.*

Librarii is erat animus, ut hoc codice, manus suae quasi primitiis, artis calligraphicae egregium specimen ederet; id quod ex utroque epilogo et ex ipsa litterarum indole colligitur. Nam hae in priore potissimum chronici parte summa elegantia exaratae nihilominus tironem fuisse, qui eas conscriberet, persaepe produnt. Litterae enim Arabicae non proclives ut solent apud exercitatos in scribendo librarios ad latus inclinant, sed plerumque in altum erectae stant. Ac nitide scribendi studium in prima chronici parte saepius imminuitur, in altera omnino cessat. Verba

*) Catalogue de la bibliothèque du Roi, Paris 1739 fol. I. pag. 50, cf. Herbelot bibliothèque orientale s. v. Tharik Sameri.

ipsa in priore chronici parte sine ullis interpunctionis signis continuantur, neque novis versuum initiis interrumpuntur. Sed in altera parte chronici capita praecipua, eaque magnis lacunis deformata, voce فصل inscribuntur. Namque verum Abulfathi librum ultra Muhammedis tempora non continuari, multis argumentis infra uberius explicandis manifestum est. Unde librarius in secunda chronici parte, ut quae levioris sit momenti, parum diligentiae adhibuit. Partis secundae caput primum accurate iis respondet, quibus in codice A. rerum post Muhammedem gestarum narratio continuatur. Quae reliquis hujus partis capitibus continentur, ea in nullo alio codice inveniuntur. Litterae Samaritanae hujus codicis eosdem fere ductus exhibent, qui in bibliothecae Lugdunensis codice Samaritano-Arabico XXVII. *) aliisque Samaritarum libris saeculo

---

*) Primus de hoc codice explicavit Weijers apud de Jong catal. codicum orientalium bibliothecae Lugdunensis pag. 48 sqq. cf. Juynboll Commentarii ad historiam gentis Samaritanae pag. 58 not. 2. Nuper Noeldeke accuratiora hujus codicis exposuit, quum de grammaticis ejus commentariolis ageret, cf. Nachrichten von der G. A. Universität etc. 1862 n. 17 et 20. Quae traduntur apud eum de Samaritanis hujus codicis litteris, omnino Abulfathi codici Parisino conveniunt. Illae enim medium fere locum tenent inter antiquum scripturae genus, quod in Pentateuchi codicibus extat, et recentiorem sive cursivam scriptionem, in libris liturgicis plerumque usitatam. Nec tamen adhuc litterarum Samaritanarum exempla extant typis exscripta, quibuscum hae litterae satis bene comparari queant. Ductus eorum magis angulati sunt et ad regulam exaequati, quam litterarum exempla, quae proposuerunt Gesenius in tabula carminibus Samaritanis adjecta column. 2—4 et Juynboll in tabula consimili cum Josuae libro edita column. B. D. Equidem has litteras quadratas in suo genere nominaverim. — Abhinc fere biennium impetravi, ut consilium summum, cui Batavorum rex curam civitatis administrandae commisit, qua est liberalitate, eum quem dixi codicem Lugdunensem per aliquot hebdomades mihi permitteret. Qua beneficentia adjutus id assecutus sum, ut commentarios theologicos, qui extant in eo describerem omnes, grammaticos autem, qui nondum editi sunt, excerperem.

post Christum quarto decimo posterioribus conspiciuntur. His igitur litteris personarum nomina pleraque omnia conscripta sunt. Pentateuchi autem loci, qui in chronico proferuntur, his litteris inchoantes Arabicis litteris Madda instructis continuantur. Ac voces كقوله sive قال aliaeve, quae illos locos inducunt, rubro maxime colore sub oculos cadunt, dum ipsa sacrae scripturae verba atramento consignata sunt. A media inde chronici parte viridis color temporis vetustate aliquantum pallidus praeponderat non solum in personarum nominibus sed etiam in vocibus, quae Pentateuchi locos inducunt, conscribendis. Inde in eadem saepissime voce litterae discolores aut rubro aut viridi colore pictae extant.

Atque librarius etsi majorem curam in litteris nitide pingendis consumsit, quam in libro emendate describendo, attamen utroque Berolinensi multo est diligentior. Quare sermo in hoc codice ad linguae Samaritano-Arabicae veram indolem propius accedere neque a sola librarii libidine pendere videtur. Nam librarius in epilogo errores, quorum veniam petit, minus scriptoris ingenio quam suae ipse negligentiae et imperitiae tribuendos esse declarat. Itaque turpis litterarum ث et ت, ذ et د confusio rarius in eo codice reperitur. Ac ne litterae عـ, حـ, صـ inter se commutari possint exiguis earum signis ع ح ص infra versus positis cavetur, id quod in codicibus Berolinensibus perraro accidere solet. Consonae Arabicae ingenti vocalium aliorumque signorum mole oneratae sunt. In quorum usu certas regulas olim secutos esse Samaritas sine ulla dubitatione affirmaverim. Sed librarius, dum iis utitur, sibi non constat ac saepissime labitur. Quocirca fieri non potuit, ut veras omnium signorum causas ubique deprehenderemus. Tashdîdi signo discrimen inter litteras ص ح et easdem litteras punctis instructas ض خ constitui videtur :

نَوَاحِّي مَعَّرِ. Idem rarius in consonis geminandis : يسمّى ولمّا adhibetur, saepissime litteris sine ulla lege perspicua imponitur : هولّى لاّ اسْرَائيل. Gazmam videmus positam esse, qua litterae د ر س a litteris ذ ز ش distinguantur : يسْمى وراْى عندْ; quae ratio, quatenus ad litteram س pertinet, etiam in Berolinensibus codicibus obtinet. Denique, ut alia omittam codicis signa, Hamza nonnunquam falso additur, ut بينتنآء عنهآء inveniatur pro بينتنا عنها. Vocalium signa magnopere perturbari, exempla proposita satis demonstrant. Quibus omnibus efficitur, librarium lectionis signa a se adhibita non satis ubique intellexisse eaque adhibuisse eo consilio, ut quae ab ipso scriberentur decori ac perpoliti speciem haberent. Immensa certe signorum copia imminui solet, ubi lepide scribendi studium remittit. Sed propter hanc eorum multitudinem singuli versus nimio intervallo inter se distant. Nam licet codex quaternariae sit formae inter utramque partem mediae, in omnibus tamen ejus paginis tredecim fere versus rarissime plures conspiciuntur.

Is codex olim fuit Nicolai Peiresc, senatoris Aquisextensis († 1637), viri patrocinio litterarum orientalium clarissimi *), qui cum una cum aliis Orientis libris auctore Scaligero a Samaritis Aegyptiacis emisse videtur. Atque haud scio an postea factus sit Mazarini cardinalis († 1661), priusquam ad bibliothecam regiam Parisiensem perveniret. Alius enim codicis, e quo sumi potuerint, quae Abrahamus Ecchellensis de Abulfathi chronicis prodidit, nulla uspiam vestigia apparent.

---

*) Catalogus bibliothecae Parisinae l. c. cf. epistola Morini ad Abrahamum Ecchellensem in Antiq. eccl. oriental, Lips. 1683, pag. 591. — De Peirescio ejusque meritis exposuit Gassendus, vita Nicolai Claudii de Peiresc, Quedlinburg 1705, pag. 119 sqq. et pag. 271; cf. Antiq. eccl. orient. pag. 295 sqq. et 389 sqq.

4. Codex Bodlejanus D. satis accurate apud Nicollum*) descriptus est. Quare expositis ab illo pauca tantum hoc loco addere cogitamus. Forma codicis a quaternaria paullulum aberrans non satis oblonga est, ut octonaria nominari possit. Duo libri ab eadem manu descripti hoc codice continentur, quorum prior ʾAbûʾlḥasani, celebratissimi apud Samaritas scriptoris, de vita futura commentarius (كتاب المعاد) quinquaginta prioribus codicis paginis, alter autem Abulfathi annalis centum nonaginta duabus ejusdem paginis posterioribus continetur. Paginarum numeri ab Europaea manu adscripti non per totum codicem continuantur, sed ab Abulfathi annalium initio redintegrantur. Abulfathi chronica in codice decem fasciculis constare, annotatione in ultima codicis pagina post librarii epilogum adscripta : وذلك عشر كرارس بالتمام والكمال recte monetur, nisi quod decimi fasciculi ultimae quatuor plagulae Abulfathi verbis vacuae sunt ac repletae isto annotationum pessime scriptarum genere, cujus mentionem supra fecimus. Codicem a. H. 1005 (inc. ⅞ 1595 p. Chr.) confectum esse, ex his librarii verbis cognoscimus, quae chronicon paginae 192 addita leguntur :

كمل هذا التاريخ بعون الله ولطفه وكرمه وحسن توفيقه في ظهيرة نهار الثلثا المبارك ختام شهر ذى الحجه الحرام من شهور سنه خمسه والف لمملكه بنى يشمعال احسن الله ختامها الموافق لثانى يوم من اب من شهور الروم سنه تاريخ وحي لبيلة حدّش هحميش على يد كاتبه افقر عباد الله تعالى واحقرهم وادلهم واقلهم علما وعملا ومعرفه من كل شيا (sic) واكثرهم ذنوبا الحزين المسكين المعترف بالتقصير الباكى علما سلف منه من الذنوب والخطايا الراجى من ربه علام الغيوب اله ابرهيم واسحق ويعقوب

*) Alexander Nicoll, Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Bodlejanae tom. II. pag. 4, n. VII. et pag. 491 sq.

ࠕࠉࠄࠃ· ࠀࠋࠊࠄࠍ· السيد الشريف اشرف ࠀࠋࠊࠋࠇࠊࠉࠄࠍ·
سيدنا موسى غاية المطلوب غفران الخطايا والذنوب المملوك
ابو السرفه ابن يوسف يعقوب ابن بدر ابن رشيد الرجبى غفر
الله له ولوالديه ولاولاده ولجميع قهل يشرال مسجوديم لهرجريزيم
بيت آل وشلوم يهوه عل مشه

Praeterea in extrema hac pagina verba leguntur : ودلك برسم اولاد كاتبه وهم الولد يوسف والولد غزال والولد ابرهيم والولد اسحق, e quibus liquet codicem a librario descriptum esse in usum filiorum, quo sacra gentis Samaritanae historia imbuerentur. Codicis indoles eadem fere est, quae codicum B. C., ita ut etiam narratione usque ad Muhammedis tempora deducta et repetita pontificum serie liber absolvatur. Additamenta, quibus ad codicis C. exemplar rerum narratio post Muhammedem continuetur, in hoc codice omnino desunt. Itaque universa ejus ratio propius ad codicem B. accedit, quocum etiam in hoc convenit, quod totus atramento conscriptus est, neque ulla in eo littera discolor reperitur. Litterae Arabicae neutiquam elegantes nitidaeve minores sunt ac deorsum saepissime proclives. Sed legendi facilitati non obstant; quumque simillimae sint litteris fasciculi primi in codice B., his tamen clariores sunt et magis perspicuae. Pentateuchi loci omnes Samaritanis litteris inchoati plerumque iisdem litteris etiam absolvuntur, rarius litteris Arabicis transscripti continuantur. Sed personarum nomina pleraque Arabicis litteris iisque Madda instructis conscribuntur, minus frequenter Samaritanis litteris exhibentur. Ornamenta ad cordis formam composita aliave, quibus loci scriptura vacantes compleantur, crebriora sunt; compluribus locis usitatum interpunctionis signum ⁘ reperitur; sed nunquam fere capita chronicon graviora novis versibus incipiunt.

Codex Bodlejanus ab eo homine descriptus est, qui satius duceret, ex accurata Abulfathiani libri intelligentia quam ex vano nitide lepideque pingendarum litterarum artificio laudem sibi quaerere. Sed erraverit vehementer, si quis opinetur, hoc codice veram et sinceram Abulfathi manum sine ullo mendo repraesentari; quam opinionem jam refellunt exempla a Schnurrero proposita, licet hunc ipsum saepius errasse fatendum sit. Neque enim librarius codicis, e quo descripsit, atque adeo ipsius scriptoris menda corrigere poterat. Atque ambiguitas, qua se involvit eo consilio, ut errores evitet, majorem plerumque dubitationi locum relinquit, quam peccata aperta. Nam librarius interdum dubius, utrum nomina recte scripta sint necne, Arabicis vocabulorum litteris puncta apponere omittit. Litterae ث et ذ aliquanto saepius quam in Parisino codice cum litteris ت et د permutatae sunt; atque soloecismi, quos Samaritae quum lingua Arabica utuntur committunt, omnes fere in hoc codice inveniuntur. De quibus rebus infra disputabimus. Codex vero Bodlejanus plurimi aestimandus atque Parisino aequiparandus vel potius anteponendus esse videtur, quum lacunis non laboret. Quamquam sua quadam propria laude uterque excellit.

Is codex exeunte saeculo p. Chr. septimo decimo intercedente Roberto Huntington, qui tunc apud Anglos in Palaestina V. D. M. munere fungebatur, a Samaritis Nabuluso Oxonium missus est. Cujus rei documenta extant cum ea, quae ipse Huntington memoriae prodidit *), tum litterae, quas Samaritae a. H. 1099 (inc. $\frac{7}{11}$ 1687) ad Thomam Marshallum dederunt**), theologiae professorem

*) Roberti Huntington episcopi Rapotensis epistolae. Praemittuntur D. Huntington et D. Bernard vitae scriptore Th. Smith Lond. 1704. 8. p. 15.

**) Notices et extraits XII. pag. 180 et 223 cf. Schnurrer in: Repertorium für bibl. und morgenl. Litteratur IX. pag. 45.

Oxoniensem, qui epistola flexiloqua homines Samariticae religioni addictos in Britannia habitare simulaverat. Samaritae enim illos populares suos, quos nimirum Marshallus finxerat, reprehendunt, quod neque pecuniam neque religionis libros Nabulusum misissent praeter Judaicum Josuae librum, quamvis cum alia Samaritana scripta accepissent tum Samaritanum Josuae librum et annalium codicem, quo rerum narratio ab Adamo ad Muhammedem usque contineretur; unde sibi ortam esse queruntur suspicionem, num illi Britanniam incolentes religionem vere Israëliticam profiterentur. Quo annalium libro Abulfathi codicem nunc Bodlejanum significari, luce clarius est. Illum igitur paulo ante fortasse anno p. Chr. 1686 in Britanniam missum esse, evincitur.

5. Denique particula quaedam codicis extat Berolinensis, quae inter bibliothecae regiae codices manuscriptos *Peterm.* 5 inscribitur, a nobis autem littera F. denotata est. Haec litteris exarata claris ac bene scriptis ad saeculum p. Chr. sextum decimum, ut ego opinor, referenda est; unde ejusdem fere sit aetatis atque codices C. D., quibuscum multis in rebus consentit. Litterae hujus codicis Samaritanae Arabicaeque, quod memini, simillimae sunt earum, quae in codice Samaritano-Arabico Lugdunensi XXVII. supra commemorato a manu recentiore additae sunt. Quocirca utrumque codicem ab eodem homine descriptum esse conjecerim. Quamquam fateor, me codices, quum non eodem tempore in meis manibus fuerint, accuratius inter se comparare non potuisse. Sin autem suspicio nostra aliquam veritatis speciem habeat, codex circiter annum H. 890 *) conscriptus fuerit. Arrosus ille quidem est a

---

*) Cf. Nöldeke in: Nachrichten von der G. A. Universität 1862, pag. 337, de Jong Catalogus Lugd. Bat. l. c.

tineis, quae tamen ipsi scripturae pepercerunt. Is codex ad Abulfathianos annales sive emendandos sive melius intelligendos multum nobis contulisse videtur. Quam ob causam magnopere dolemus, eum una tantum et triginta plagulis constare, quarum ordo in compingendo libello aliquantum conturbatus est. Rerum gestarum in eo narratio neque continua est, neque ultra Alexandri Macedoniae regis tempora, qui locus fere medius est horum annalium, progreditur. Ad quos autem locos singulae harum reliquiarum plagulae pertineant, in commentario critico Abulfathianis annalibus subjecto diligenter a nobis indicatum est.

Quinque igitur codices, quos jam descripsimus, ad edenda Abulfathi chronica nobis in promptu fuerunt; praeter quos alius codex, ad quem viris doctis aditus pateat, quantum scio in Europa adhuc extat nullus. Etenim si Mazarini codex, cujus Abrahamus Ecchellensis mentionem fecit, alius esset atque Parisinus, nec de illius origine, quomodo in Europam advenisset, nec de posterioribus ejus fatis certi quidquam constaret. — Codicem Londinensem, qui erat quondam societatis pro fide Christiana inter Judaeos propaganda, anno Chr. 1824 viro doctissimo Lee litt. Hebr. professori Cantabrigiensi commodatum neque post obitum ejus justo domino redditum esse, ipse quum Londinii essem scribam illius societatis percontatus pro certo comperi. Varii ejus recuperandi conatus *) ad irritum cecide-

*) Vir reverendus clarissimusque R. Payne-Smith, qui nuperrime in Heidenheimii ephemeridibus aliquot Abulfathi particulas e codice Bodlejano petitas publici juris fecit, quum ipse totius annalis edendi consilium cepisset, multo negotio sed frustra codicis Londinensis adipiscendi laborem suscepit. Rogatu meo denuo inquirere coepit. Sed operae eventum haudquaquam meliorem in epistola ad me data ita describit: „I am sorry to say that all my enquiries about the codex of the Samaritain chronicle lent by the London society for the con-

runt, ut existimandum sit, codicem illum in omne tempus deperditum esse; quae res eo incommodius nobis accidit, quod is codex omnium Abulfathi codicum, qui unquam in Europa extiterunt, optime scriptus esse perhibetur. — Denique Schnurrerianum codicem in Oriente duntaxat descriptum caeterisque dignitate parem olim extitisse, ex ambiguis Schnurreri verbis *) colligi poterat. Sed istum qui creditur Schnurreri codicem nihil esse nisi codicis Bodlejani apographum, et Gesenius **) recte conjecit, et Sacyus ***), qui illo Schnurreri apographo in edendo Abulfathi de Dositheis loco usus est, verbis suis confirmavit.

---

version of the Jews to the late Prof. Lee have proved unavailing. It does not appear in the Catalogue of Dr. Lee's library sold after his death. I fear, it is lost for ever."

*) Repertorium für bibl. u. morgenl. Litt. IX. pag. 45 : „Das andere sogenannte Buch Josua, dessen Verfasser Abulfetach heifst, ist ein Chronicon von Adam bis auf die Zeit Muhammeds. Dieses ist es, was die Samaritaner durch den Huntington nach England geschickt haben. . . . . Dieses Exemplar ist geschrieben im Jahr der Hedschra 1005 und geht bis auf das Jahr der Welt 5945 der Hedschra 898. — Der Verfasser dieses Aufsatzes besitzt auch ein Exemplar, bei welchem aber der Anfang fehlt. Dieses geht nicht, wie jenes, bis auf's Jahr der Hedschra 898, sondern nur bis zur Erscheinung Muhammeds." Errores, qui his verbis insunt, longum fuerit percensere singulos. Quod autem illi Schnurreri exemplo chronici exordium deesse perhibetur, eo facile adduci possim, ut codicis Parisini apographum in Schnurreri manibus fuisse conjiciam. Eadem Schnurreri verba Juynbollum induxerunt, ut in codice Bodlejano rerum narrationem ad annum H. 898 continuatam esse putaret, cf. Comment. ad hist. gentis Samaritanae pag. 63.

**) Gesenius de Samaritanorum theologia pag. 9. Carmina Samaritana pag. 13, not. f.

***) de Sacy, Chrestomathie arabe, tom. I. pag. 336 : „J'ai corrigé le texte de ce passage en plusieurs endroits par celui du manuscrit d'Oxford, dont M. Schnurrer a bien voulu me transmettre une copie."

III. DE SCRIPTORIS IN HIS ANNALIBUS COMPONENDIS PROPOSITO.

Quae de Abulfathianorum chronicon consilio et indole proponenda sunt, solum ex ipsis Abulfathi verbis effici potuerunt. In Samaritarum libris, qui adhuc in publicum prodierunt, nusquam de his chronicis fusius explicatur; neque litterarum historiam, qua libri Islamismi tempore compositi recenserentur, unquam apud illam gentem extitisse, nobismet persuasum est. In Arabum libris *) praeter scriptoris nomen nihil memoriae proditum invenimus. Sed scriptor ipse et originem et consilium in prooemio tam luculenter exposuit, ut haec ejus verba cum libri argumento comparantes de chronicorum indole et ratione dubitare nequeamus.

Abulfathus filius 'Abû'lḥasani Samarites e vico Daphnes oriundus ad plebejam sive Josephi stirpem referendus est, quia si sacerdotalis originis fuisset, id minime in chronicis silentio praeteriisset. Is quum a. H. 753 (inc. $^{1}_{2}{}^{8}$ 1352) Pinhasi pontificis domum frequentaret, summis ab ipso laudibus celebrati, cum miseram populi conditionem resque ejus dissipatas apud illum deploravit, tum maxime certae et perspicuae rerum Samaritanarum inde a Mosis obitu narrationis desiderio tenebatur. Pontifici roganti, ut populi historiam inde ab Adamo usque ad novissima tempora (الى اخر وقت) describeret, Abulfathus curis humanis distractus primo quidem annuere non poterat. Sed quum triennio post a. H. 756 populi summum sacerdotem Nabulusi iterum convenisset, isque eum identidem ad scribendum hortatus esset, obsequi se illius voluntati religionis lege

---

*) Hagi Chalfa ed. Fluegel II. p. 106, n. 2124.

obligari ratus, rem sibi aggrediendam esse ita statuit, si pontifex precibus eum apud Deum juvaret et operam suam in conficiendo libro praestaret.

Apparet igitur chronica eodem fere tempore composita esse, quo ultimi e Mamlûkis Bahridis de Aegypti et Syriae regno inter se certabant. Quorum aemulationi finem ne pestilentia quidem poterat imponere, quae a. H. 748 universum terrarum orbem devastabat. Atque rebellio a. H. 753 in Syria et in regionibus adjacentibus orta brevi opprimebatur. Sed in Palaestina rerum publicarum disciplinam labefactatam societatisque humanae vincula soluta esse, hac rerum conditione manifestum est. Tales autem tantasque calamitates, quibus omnes Palaestinae incolae urgebantur, infortunatae gentis Samaritanae miseriam ita auxerunt, ut nihil addi posse videretur. Uti enim Samaritarum historia continua fere per multa saecula rerum adversarum series continetur, ita tempore proxime superiore varia bellorum sacrorum fortuna in illorum semper detrimentum verti debebat. Oppidum Nabulusum cum ab aliis Muslimorum copiis vexatum tum a Saladini militibus direptum et pollutum esse, Arabum scriptores narrant. In Occidentis quidem chronicis nunquam fere Samaritarum mentionem fieri constat. Sed occidentales equites, qui rem Christianam contra Muslimos defendebant, nequaquam comiter cum Samaritis egisse, cognoscitur ex eo loco, quo semel in chronicis mentio eorum fit, pag. 132, 7. Secuta est Mogolorum invasio, qui Nabulusum ferro ignique depopulati sunt. Denique ad seditiosum ac turbulentum Mamlûkorum regnum jam accessit pestilentia, quae populum tot malis oppressum prorsus conficeret.

Quare haud scio an Abulfathus chronica composuerit, ut miseram populi conditionem solatio suo levaret. Nam pristinae gratiae divinae memoria excitata in civium animis

spem eorum, quae sibi a Deo promissa credebant, redintegrare atque ita in praesentis temporis calamitatibus solatium praebere poterat. Huic scriptoris consilio eventum non defuisse, inde intelligimus, quod etiamnum patres in usum filiorum haec chronica describunt, quo animos eorum ad gentis avitaeque religionis amorem incendant. Verumenimvero Samaritarum primores tunc aliam quoque ad populi animum erigendum inibant rationem, qua exposita nostram sententiam de Abulfathianorum chronicon origine nihil dubitationis habere patebit. Sacer enim Pentateuchi codex, quem anno tertio decimo post populi in Palaestinam adventum ab Abishua pontifice descriptum esse, Samaritae simulant, eodem anno, quo Abulfathus chronica composuit, repertus est. Quae res apud illum pag. 35, 9 — 36, 3 his verbis describitur : *Illo igitur anno* (tertio decimo post adventum) *'Abîsha' filius Pînḥasi scripsit hunc librum nobilem, qui etiamnum extat in urbe Nabulusi, Dei custodiae commendata, servatus a domino nostro Pînḥaso pontifice, cujus benedictionum Deus nos faciat participes et cui vitam producat. Manifestavit autem per illum Deus hunc librum, postquam evanuit et incognitus mansit iis, qui hunc in pontificatus dignitate antecesserunt. Estque, si velit Deus, laetus nuntius, fore ut illius aut filiorum ejus diebus gratia divina* (الرضوان) *appareat. Hoc ipso anno iterum detectus est sabbatho festi tabernaculorum; et quicunque de populo aderant, testes fuerunt, gravitatem ejus recte ponderantes.* Hac Abulfathi narratione optime puto illustrari et originem et aetatem codicis sacri hodieque in synagoga Neapolitana servati, cujus propius adeundi et per longius tempus inspiciendi potestatem Europaei Nabulusum venientes nunquam fere a Samaritarum religione impetrare poterant *). Huntington a. Chr. 1690

*) Repertorium für bibl. etc. Litteratur IX. pag. 6. Bargès,

hunc codicem quingentorum fere annorum aestimabat *). Quidquid id est, Samaritas Abulfathi tempore exitum mundi et reditum gratiae divinae prope instantem exspectasse, certum est his verbis, quae aliqua ex parte sacrarum litterarum narrationem 2 Reg. 22, 8 sqq. redolent. Atque in conscribendo annali scriptor idem sequebatur, quod codicis sacri revelationi propositum esse videmus. Antiquam favoris divini memoriam populo revocare ejusque animum ad appropinquantia Dei opera praeparare volebat. Quam ob causam Abulfathi chronica ad restituendum religionis studium apud Samaritas multum contulerunt populoque tot malis et aerumnis confectum animum reddiderunt, ut Dei benevolentiam iterum sperare auderet.

Quibus subsidiis in opere conficiendo usus quamque rationem in scribendo secutus sit, scriptor ipse satis aperte declarat. Neque enim aliam rem se ait propositurum esse nisi veram historiarum fidem ac sinceram populi memoriam, de qua certi rerum auctores consentiant. Quam ob causam Çadaqae **) cujusdam chronica in subsidiorum numerum recipere abnuit. Is enim ut Arabi urbis praetori populi sui auctoritatem commendaret, pontificum ordinem turbaverat ac fidem historicam apophthegmatum ac versuum ornatu irritam reddiderat. — Libri autem, e quibus tanquam e fontibus Abulfathus rerum gestarum notitiam hausit, aut Samaritana lingua aut Arabica conscripti erant. Graecae eruditionis ultima vestigia apud illius temporis Samaritas

---

les Samaritains de Naplouse Paris 1855 pag. 43 sqq. Rosen in: Zeitschr. der deutsch-morgenl. Gesellschaft XVIII. pag. 582 sqq.

*) Basnage histoire des Juifs, la Haye 1716. tom. II. 1. p. 168.

**) In codicis Lugdunensis XXVII. pag. 223 sqq. tractatus extat de Deo, cujus scriptor الشيخ الفاضل الحكيم موفق الدين صدقه الاسرايلي haec chronica forsitan composuerit.

evanuisse tum ipsa probatur scriptoris professione, se nominum Graecorum quae esset in fontibus multitudinem, quantum fieri potuisset, imminuisse, tum inde consequitur, quod ea nomina perraro recte scripta ac saepius adeo depravata sunt, ut agnosci nequeant. Enimvero libri, quos Abulfathus fide sua dignos habuit, paucis verbis iisque aliqua ex parte ambiguis describuntur. Quae mea quidem sententia de iis constare videntur haec sunt. — 1. Primum auxiliorum locum chronica obtinent, quae قطع البلادى inscribuntur, quorum duobus exemplis Abulfathus usus est, uno Arabico, altero Arabica lingua composito Samaritanisque litteris exarato. Hoc libro, quantum videre licet e mutila et obscura tituli forma, terrae sanctae inter populi Israëlitici tribus partitio exposita videtur esse, adjecta fortasse historia eorum, quae singulis quibusvis gentibus post occupata patrimonia acciderunt. Itaque hunc librum capitis Numer. XXXIV. (سورة التتخوم) e Samaritarum placitis interpretationem fuisse conjicimus. — 2. Sequuntur deinde chronica, quibuscum Josuae liber aliaque id genus scripta in eadem compage comprehensa erant. Quos libros hactenus enumeratos Abulfathus a Pinhaso pontifice accepit. — 3. Tertio deinde loco tres annalium libri accedebant per antiquitatem dilacerati, quos Abulfathus e praefecturae domo (دار الرياسة), quae Samaritis erat Damasci, petiit; unde medio saeculo XIV. p. Chr. Damasci Samaritarum ecclesiam superstitem fuisse concludimus*). — 4. Denique inter Abulfathi fontes liber extat, cujus in progressu narrationis saepius fit mentio et qui summae auctoritatis apud

*) In codice ms. Lugdunensi pag. 264 librarius, qui a H. 893 scripsit, semet appellat ابن الرئيس الدمشقى. Cf. Hottinger bibl. orient. pag. 309. De ecclesiae Damascenae fatis exposuit Juynboll, Commentar. ad hist. gent. Sam. pag. 42 sq.

Samaritas fuisse videtur. Is catena vocatus (السلسلة) sive liber generationum (cod. A. p. 55, 7 التوليدة = ספר תולדות) seriem gentium Samaritanarum (عتر السامرة) inprimis pontificum (cod. A. السادة السامرة) exhibuisse traditur. Samaritarum autem de eo sententia haec videtur esse, ut istum librum ab Eleazaro Aharonis filio inchoatum ac deinceps per saecula pontificum additamentis continuatum denique pervenisse crediderint ad Pinhasum, qui sua ipse manu in extremo codice nonnulla adjecerit. Quae opinio haudquaquam miranda est, si fabula de Pentateuchi codice ejusque aetate reputetur. Hoc enim posito optime expediri posse videtur, quod istam catenam legimus *traditam esse manu pontificis supra dicti* i. e. Pinhasi Abulfathi aequalis, *scriptam autem calamo Eleazari pontificis, super quem sit salus*, pag. 5, 13. 14 *). Videlicet Pinhasus eam continua saeculorum traditione ab Eleazaro acceperat.

His igitur libris scriptor in chronicis componendis ita usus est, ut ea omnia, de quibus inter se convenirent, pro certis haberet atque in brevius contracta in libro suo proponeret. Nam lactis florem quasi dehaurire et optimum quidque, quod in populi sui libris historicis reperiretur, colligere instituit. Quod propositum illi praeclare cessisse existimamus, si Josuae liber cum his chronicis comparetur. Neque enim dubium est, quin eandem sollertiam ac diligentiam, qua usus est in libro Josuae in epitomen cogendo,

---

*) Haec comprobata mihi de illo libro sententia jam me adducit, ut Ann. pag. 5, 15 lectionem codicum A. B. ومنه lectioni codicis D. ومن praeponendam esse censeam. — In Josuae libro pag. ٥١ commemoratus est liber pontificum (سفر الائمة), in quo pontificum series a Pinḥaso, Eleazari nempe filio, repetita sit. Is liber, qui idem videtur esse cum catenae libro, unus dicitur servatus esse Hadriani tempore, quum antiqui Samaritarum libri praeter scripturam sacram omnes perirent.

etiam ad reliquorum subsidiorum usum adhibuerit. Scriptor enim nunquam modestiae fines egressus in toto annali se virum praestitit sobrium ac prudentem, qui judicium haud aspernandum ubique in enarrandis rebus adhibuerit. Hac igitur Abulfathi indole prohibitum est, quominus codicis sacri revelationem cum Pinhaso pontifice ab illo institutam, meram fraudem esse suspicemur. Quamquam enim in judicanda historiarum veritate jejunus interdum ac severus est censor, at simul patriae religionis acerrimum vindicem se praebet, cui de „populi Israëlitici“ auctoritate persuasissimum est. Quin etiam peculiarem Dei benevolentiam patriamque erga Samaritanam gentem voluntatem primam narrationis suae legem et fundamentum quasi constituit. Quam ob causam et singula multa, quae Samaritae fabulantur, pro veris habere debuit, et totam chronicon narrationem religionis specie imbuit, quam non tam deridere et aspernari quam examinare et explicare virum doctum deceat. Quodsi vera a falsis dignoscere totamque libri rationem recte volumus intelligere, hanc gentis Samaritanae religionem ex Abulfathi verbis elicitam breviter exponamus oportet. Quod etsi nobis proposuimus, tamen non est in animo ceremonias aut singula dogmata explicare, de quibus rebus multi jam disputarunt; sed examinanda est populi de sua auctoritate sententia et constans religio, qua quaecunque in mundo atque adeo in rerum natura evenirent ad gratiae divinae spem ipsi lege Mosaica inculcatam referenda esse opinabatur.

IV. DE RELIGIONIS SAMARITICAE DECRETIS, QUIBUS HISTORICA HORUM CHRONICON RATIO INNITITUR.

Samaritarum populum Nehemiae demum tempore existere coepisse, nemo est, qui ignoret. De ejus tamen

origine dissensio est. Nam alteri Samaritas meram gentium barbararum colluviem esse arbitrantur, quae a sacerdote quodam, ab Assyriae rege in Palaestinam misso, 1 Reg. 17, 28 ac dein a transfugis Hierosolymitanis Jehovae sacra didicerit *); alteri iis admixtam esse statuunt aliquam plebis Israëliticae partem in terra sancta residuam, quum populi primores exules in Assyriam deducerentur **). Sed perdifficili hac ac perobscura quaestione in medio relicta, ipsam jam expendamus Samaritarum de sua origine sententiam, quam haud scio an nemo probet, licet eorum studiosissimus est. Etenim se populum vere Israëliticum esse gloriantur, qui sinceram religionem inde a Mosis tempore contra haereticorum defectiones ac gentium alienarum impetus sustinuerit. Quocirca generis nobilitatem vindicantes contra Judaeorum convicia, qui Samaritarum abavos „inimicos Judae et Benjamini“, cf. Ezra 4, 1, ipsos autem Kuthaeos nominabant, sese Pinhasi et Josephi populum (اهل فينحس ويوسف) et fideles legis divinae observatores (الحافظين, الحافظين = שׁוֹמְרִים) ***), Judaeos autem rebelles (المخالفين) et populum errori obnoxium (الضالين اهل الضلال) appellant. Id populi de sua origine et auctoritate judicium Abulfathus annalibus suis stabilire instituit. Qua de causa hunc librum non immerito nobis videmur gentis Samaritanae apologiam nominasse.

Ac primae aetatis Samaritarum fatendum est animos

---

*) Hengstenberg, Die Authentie des Pentateuch I. pag. 3 sqq. Robinson, Palästina III. 1. pag. 339 sq.

**) de Sacy in : Notices et extraits XII. pag. 3. Knobel in : Denkschriften der Gesellschaft für Wissenschaft in Gießen pag. 129 sq. Petermann in : Herzog Realencyclopädie XIII. pag. 367. Horum sententiam plurimi tuentur, quos longum est enumerare.

***) Cf. Epiphanius haeres. IX. Opp. ed. Petav. I. pag. 24. Eusebius chronic. ed. Aucher II. pag. 175.

fuisse ad falsorum deorum cultum proclives, ut pro temporis opportunitate tum Jehovae cultores Judaeis cognatos tum paganos ethnicae religioni addictos sese nominaverint*). Sed populus qualis ex iis, quae jam supersunt, litterarum monumentis cognoscitur, toto animo unius Dei cultum amplectitur. Praesertim legislatoris decretum, beneficiis divinis affici, qui legi obtemperent, et contra puniri, qui Dei voluntati resistant, omni ex parte agnoscunt, seque propter sua totiusque gentis peccata ad miseram conditionem redactos esse profitentur. Ista igitur tenax legis Mosaicae observantia, quam ne Judaei quidem infitiari poterant**), populo vitalem spiritum inspirasse videtur, qui eum per omnes temporum vicissitudines vivum servavit ac parvulas vilesque gentis Samaritanae reliquias deleri non sinit. Populum autem, qui tantam legi Mosaicae fidem praestitit, omni originis Israëliticae nota destitutum fuisse, equidem credere non possum, ut taceam adeo terram non devastari, ut omnibus omnino incolis vacet. Itaque Samaritae, si religiosa eorum indoles cum posteriorum Judaeorum sacris comparetur, legitimi stirpis Ephraimiticae haeredes appellari videntur posse. Judaei autem, quum universo populi Samaritici erga legem Mosaicam obsequio infamiam afferre non possent, rarius eos in idololatriae suspicionem adducebant, saepissime turpem originem idque meliore fortasse jure illi exprobrabant. Quae harum

---

*) Josephus, Antiq. XI. 8, 6. cf. IX. 14, 3.

**) Liberales Judaeorum viri atque auctoritate pollentes v. c. R. Gamaliel ejusque filius R. Shim'ôn, R. 'Aqîba alii aequius de Samaritis judicabant. Qiddush. fol. 75ᵇ. Jerush. Pesachîm fol. 27ᵇ Sheqalim 46ᵇ. Quamquam Samaritarum religio saepius in libris Talmudicis in controversiam adducitur, ac Mishnicorum Amoraeorumque plurimi aliter de ea sentiebant.

duarum gentium aemulatio fons est capitalis odii, quo usque ad hunc diem inter se dissident *).

Principalem locum, in quo Samaritanae religionis sacra nitantur, Deut. 24, 7 de lapidibus altaris in monte Garizim erigendis data opera e Masorethici exempli lectione depravatum esse, omnes concedunt. Etiam pericopen, quae in Pentateucho Samaritano post locos Exod. 20, 17 et Deut. 5, 21 conflata legitur e versibus Deut. 27, 4—7 et Deut. 11, 30, consentaneum est de industria insertam esse, qua et decimi in decalogo praecepti vices expleantur et montis Garizim auctoritas vehementius commendetur. — Quamquam, hac pia fraude omissa, non solum in Pentateucho, cui uni divinam originem Samaritae tribuunt, sed etiam in reliquis V. T. libris multi extant loci, in quibus stirpis Ephraimiticae auctoritas et regionis ab ea habitatae sanctitas sive laudibus effertur, sive tacite comprobatur. Ipsius Josephi, a quo originem suam repetunt, maxima est in Genesis libro praeter ceteros Jacobi filiis auctoritas. Populi Israëlitici proavi, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, plurimum in ea terra commorati, multa cultui divino loca ibi consecrarunt. Et Sichem (Neapolis, Nabulus) Palaestinae mediae caput usque ad regni Israëlitici discidium apud populum plurimum valebat, Jos. 24, 1 sqq.; Jud. 9, 1 sqq.; 1 Reg. 12, 1 sqq.; cf. Gen. 33, 18. 19; 48, 22. Quae omnia Samaritae, quum se legitimos Josephi posteros jactarent, callide in suos usus converterunt, ac de suo multa temere excogitata addiderunt. Disciplina autem religiosa, quam hac via constituerunt, cum ab universa Pentateuchi ratione profi-

*) Pirke R. Eliezer cap. XXXVIII. cf. Walton Polygl. Lond. I. Proleg. p. 75. Mill diss. sel. 1743 pag. 425 sqq. Selden de jure naturae et gentium apud Hebraeos pag. 177. Winer Real-W.-B. II. pag. 372.

ciscitur, tum in Deuteronomio nititur, ex quo etiam in Abulfathi chronicis plurimi loci proferuntur.

Religionis summam Samaritae ad quinque *) capita revocant, quibus comprobatis homo Israëlita sincerus a quovis alienae religionis assecla distinguatur : capita de Deo, de Mose Dei legato, de lege divina per Mosen revelata, de monte Garizim, ac de die judicii extremi. Ad instituendam hanc disciplinam, quae plane respondet peculiari religionis Samaritanae indoli, nihil valuisse puto Islamismum, in quo totidem fidei capita enumerantur **). Quamquam in describendis his rebus persaepe Islamicis loquendi generibus Samaritas usos esse videmus. Accuratiora hujus doctrinae breviter exposita haec fere sint. — 1. Deum unum (كلمة التوحيد Deut. 6, 4 שמע וגו cf. Annal. p. 10, 18) ab omni humana qualitate alienum et remotum esse (لا يكيف ولا يوصف) praedicant, etsi rerum naturam causam dicunt esse, qua majestas et magnificentia ejus cognoscatur. Imprimis jejunam Arabum de Deo doctrinam secuti cavent, ne Deo socius tribuatur (شرك بالله). Propria autem Samaritarum theologia dogmatis de nomine et qualitatibus Dei (ذكر اسمه وشرح صفاته) absolvitur. Etenim ad se pertinere ajunt magnum Dei nomen (اسم الله العظيم) ***) veram duntaxat et manifestam Dei essentiam, quae uni populo sancto revelata sit. Quemadmodum enim apud Judaeos †) ante Hierosolymorum excidium ad universum populum

---

*) Meshalmah epistolae scriptor apud Heidenheimium, Vierteljahrschr. I. pag. 100 : ואנחנו לא נאמין אלא ביהוה ובמשה בן עמרם עבדו ובתורה הקדושה ובהר גריזים בית אל וביום נקם ושלם :

**) Weil, Muhammed, pag. 288.

***) Annal. pag. 41, 9 cet. Meshalmah l. c. pag. 98 : כי ממצא עמנו שם יהוה הגדול במקום רב :

†) Buxtorf, lexicon chald. rabb. s. v. שֵׁם.

patebat sacrosancta Dei essentia, Num. 6, 27, quae augusto tetragrammate sive nomine explicito (השם המפרש) continetur, ita Samaritae nobilissimo loco, in summo videlicet montis Garizim vertice, revelatam Dei essentiam extare asseverant, pag. 67, 14. 15. Paterna autem Dei erga populum electum voluntas e praeclaris ejus qualitatibus (صفاته الحسنى Exod. 34, 6 יי״ אל רחום וגו) *) cognoscitur, in quibus populi de reditu gratiae divinae spem positam esse credunt. Antiquo autem favoris divini tempore Deus tanquam heros bello fortis (جبار الحروب) populo opitulatus hostes ejus fugabat, cf. pag. 15, 16. — 2. Mosen, unicum Dei legatum (رسول الله) et prophetam (نبيه), hominis non angeli sive genii natura praeditum esse profitentur. Sed omnes homines dignitate antecellit, quod Deus praesens eum allocutus voluntatem suam populo sancto per eum revelare dignatus est. Quam ob causam servus Dei praeter caeteros (عبده) appellatur, fidelis domus divinae procurator (امين عالمه cf. Num. 12, 7) atque vir, qui cum Deo collocutus voluntatem ejus hominibus patefecit (كليم الله cf. Exod. 4, 16). Atque tanta est hujus prophetae apud Samaritas auctoritas, ut reges ac pontifices dignitate superet, neque ullus unquam propheta post Mosen in hoc mundo oriturus sit, pag. 63, 2 sqq. **). Etiam Messias

---

*) Annal. pag. 67, 3. Uberius hac de re exponitur in codice ms. Lugdunensi XXVII. pag. 246 sqq.

**) Nec tamen Samaritae, id quod exspectaveris, lectionem Masorethicam loci Deut. 34, 10 קם in יקום commutarunt, cf. Bibl. polygl. Londin. ad h. l. et Ann. p. 99, 18. 19. Insolentia ac rariora sunt loquendi genera, quibus plures prophetae agnosci videntur, pg. 109, 3 cf. pg. 1, 3. Singularis autem Mosis auctoritas jam inde mihi comprobari videtur, quod in iis, quae ad meam quidem notitiam pervenerunt litterarum monumentis, nomen ejus nemini unquam Samaritae tribuitur, dum Aharonis, Eleazari, Pinhasi aliaque sanctissimorum hominum nomina cuivis hominum generi indita reperiuntur.

restitutor, quem sperant Samaritae, Mose inferior erit. — 3. Lex divina, in Pentateucho revelata, e Samaritarum opinione perfecta et absoluta est (شريعة تامة كاملة), quae omnibus omnium temporum hominibus satisfaciat, neque unquam aut imminui aut suppleri debeat, Deut. 4, 2 cf. Ann. p. 63. Quam opinionem non solum contra Judaeos tuentur, qui alios praeter legem libros sacros accipiunt, sed etiam contra „Graecos“ pag. 100, 6 sqq., qui legum utilitatem temporum conditioni ac diversis hominum ingeniis accommodandam esse existimant. — 4. Mons Garizim unica Dei in hac terra atque vitae aeternae (محل الحياة الدائمة p. 97, 7) sedes omnium locorum sanctissimus est. Duos habet vertices, quorum altior (جبعثة cf. Gen. 49, 26) inferiori (القيمة السفلى) *) sanctitate multum antecellit; quare etiam rupes benedictionis (طور بريك cf. Deut. 11, 29) sive rupes eximia (طور شريف) appellatur. Etenim in templo, quod a Josua ibi exstructum esse fabulantur, sacrum tentorium (المشكن) reconditum esse, ac divinam majestatem sive praesens Dei numen (تواجهه pag. 39, 6) sese revelasse, Samaritae tradunt. Qua de causa mons Garizim, quum apud Samaritas omni sanctitatis et praestantiae nota (الجبل المقدس المفضل) eximius sit, appellatur altissimus et nobilissimus in orbe terrarum locus (ارفع المواضع واجلها بعد الجنة pag. 41, 5 cf. 87, 4) unicus montium cf. Gen. 22, 2, domus Dei (בית אל) ac porta coelorum (לוזה cf. Gen. 28, 17. 19). Alias de monte Garizim fabulas hic merito omittimus. —

*) Ann. pag. 109, 6. Is montis Garizim vertex inferior etiam المنصبة السفلى appellatur, quia Jacobus patriarcha in eo cippum erexisse perhibetur, Gen. 35, 14. Quemadmodum enim Samaritae „colle aeterno“ Gen. 49, 26 cf. 28, 19 verticem superiorem denotari opinantur, ita „lapidem Israëlis“ Gen. 49, 24 ad hunc inferiorem verticem referunt; cf. Mémoires de l'Académie des Inscriptions XLIX. pag. 195, Orientalia edd. Juynboll Roorda, Weijers II. pag. 150.

5. Die retributionis (يوم الانتقام) Samaritae recentiores non eam, quam in V. T. libris invenimus, notionem (יום נקם Jes. 34, 8) significant. Pro ea populi sententia, quae Abulfathi tempore ac multis fortasse saeculis ante eum invaluit, his verbis denotatur justum Dei judicium, quod hominis animam in vita post mortem futura maneat, pag. 97 sq. A principio autem Samaritas longe aliter hac de re sensisse, paullo infra patebit. Equidem hoc quintum religionis Samariticae caput postea additum esse conjicio *).

Quamquam autem Samaritae se fideles legis observatores habent, hoc tamen tempore neque legis praeceptis plane satisfieri posse neque sibi beneficia divina legis obsequio proposita impertiri, ipsi concedunt. Itaque ut ipsorum de sua auctoritate sententiam cum rerum veritate conciliarent, dogma statuerunt, quod propria religionis Samaritanae sedes ejusque fundamentum quasi est, dogma dico de gratia divina (الرضوان) olim propter populi peccata amissa et aliquando post novissima hujus mundi fata iterum recuperanda. Etenim duas fingunt aetates, quibus ad integram Dei gratiam populo sancto aditus pateat. Harum altera ad praeteritum tempus pertinens jam pridem evanuit, altera autem posthac futura populum omni beatitudinis genere afficiet. Quaecunque autem inter has duas aetates media in hac terra eveniunt, temporis sunt, quo gratia divina cum tentorio sacro evanuit (فنوته), ac certis quasi limitibus circumscripta ab altera gratiae divinae aetate

---

*) Primitus Samaritae tria tantum fidei suae fundamenta videntur constituisse: de Deo, de Mose Dei propheta, ac de lege per eum revelata, cf. Annal. pag. 121, 17 et litterae Samaritarum ad Josephum Scaligerum in: Repertorium für bibl. u. morgenl. Litt. XIII. p. 267. Quibus postea capita de monte Garizim et de die retributionis addiderunt, quo et accuratius a Judaeis internoscerentur et impietatis suspicionem a se removerent.

proficiscuntur et ad alteram spectant. Hoc igitur religionis Samaritanae decretum, quod rem causamque maxime continet ad Abulfathianorum annalium rationem perspiciendam, jam accuratius explicandum est.

Ac de gratiae aetate olim praeterita quae sit populi sententia, et in Josuae libro et in his Abulfathi chronicis satis facile expeditur. Illo enim tempore populi imperium recte erat constitutum, et legis praecepta plene observabantur. Quod enim Samaritae semet Josephi et Pinhasi populum appellant, ad rei publicae disciplinam legitime constitutam pertinet. Videlicet regiam et pontificalem dignitatem hoc nomine sibi vindicant. Namque Pinhasus, Eleazari filius et legitimus muneris pontificalis haeres, cf. Num. 3, 32; 20, 28; Deut. 10, 6, patronus erat foederis rite sanciti (ولى الله), quod Deus cum populo Israëlitico iniit. Samaritarum autem pontifices ad hunc usque diem et generis originem et muneris jus potestatemque a Pinhaso domus pontificiae auctore deducunt *). Primam

---

*) R. Benjaminus Tudelensis Judaeorum odio in Samaritas non prohibitus est, quin iis pontifices de Aharonis gente oriundos attribueret, cf. Itinerar. ed. Const. l'Empereur pag. 38 sq. : „Hi sacerdotes habent ex Aaronis prosapia eosque Aaronaeos appellant : qui cum illis matrimonio non junguntur, sed inter se, qui ex sacerdotali sunt genere, ne cum illis confundantur. Sunt tamen legis illorum sacerdotes parantque victimas et offerunt holocausta in illorum congregatione idque in monte Gerizzim." — Anno 1675 p. Chr. Samaritae, quum populi sui cognatos, qui ipsorum defectum compensarent, in Britannia habitare putarent, pontifices suos non ab Aharonis familia originem ducere sed simplices Levitas esse, cf. Ann. pag. 126, 5, ingenue confitebantur. Notices et extraits XII. pag. 73 et 218. Sed postea vindicias Aharonicas redintegrarunt, etsi, gentem vere pontificalem exstinctam esse, denegare non poterant. Salâma, 'Imrâni pater, ab 'Uzziêle Aharonis patruo, Exod. 6, 18, originem suam petebat, cf. Notices et extraits XII. pag. 234 cet. cet. Bargès, les Samaritains pag. 72 sq. Petermann in Herzog Realencyclopädie XIII. pag. 371 not.

enim erroris et discidii in populo sancto causam dicunt esse ʿElî pontificis de domo Ithamaris oriundi, cf. 1 Sam. 2, 35 sqq.; 1 Reg. 2, 35 sqq. seditionem; qui contra ʿUzzî ultimi in Riḏhvano pontificis auctoritatem rebellans Siluntem abierit ac schismatis postmodum Judaici fundamenta jecerit *). Itaque Pinhasi nomine Samaritae dignitatem vere pontificiam tuentur. — Josephum autem alterum e proavis, cui tribuenda est regia potestas (صاحب المملكة pag. 25 4, cf. Gen. 49, 26; Deut. 33, 16; 1 Paralip. 5, 2) universi orbis terrarum dominium populo sancto legasse ferunt. Quare Josuam, qui ab Ephraimo nobiliore Josephi filio originem duxit, regem totius populi constitutum esse simulant, eumque indutum esse fabulantur et diademate regio (تاج الملكى), cui sanctissimum tetragramma inscriptum fuerit, et pallio regio symbolicis populi sancti coloribus, cf. Exod. 26, 31 cet., exornato pag. 21, 10. 11. Sed quandoquidem Josephi haereditas ad omnes ejus posteros pertinet, Nabîḥo (نبيح = נֹבַח Num. 32, 42) e stirpe Manassis oriundo duarum tribuum et dimidiae terram trans Jordanem incolentium regnum ac diadema a Josua delatum esse perhibent, pag. 28, 6. Is viridi et pallii et diadematis ornatu **) arboris virentis ac frugiferae symbolum (בן פרת Gen. 49, 22) tanquam Josepho proprium significare videtur. Atque contra Shaubakum dimicans eumque devincens regiam Josephi dignitatem contra Kanaanitarum reges defendit, qui oriundi videlicet a Hamo Noachi filio ipsi totius terrae dominium affectaverint, pag. 25, 6. 7.

---

*) Cf. Salâma in Notices et extraits XII. pag. 159.

**) Lib. Josuae cap. XXXVII. exord. Haec conjectura mihi probabilior videtur, quam quae Juynboll ad lib. Jos. pag. 282 de Arabica hujus symboli origine autumavit.

Sub ejusmodi regiminis praesidio populus Israëliticus primis ducentis sexaginta annis post adventum in Palaestinam omnibus benevolentiae divinae commodis fruebatur. Sed statim post Simsonis regis mortem anno ultimo 'Uzzî pontificis Deus ei similem peccatorum poenam inflixit, qualem Adamus generis humani auctor e paradiso expulsus persolverat (ein zweiter Sündenfall) pag. 39 sqq. Ex eo inde tempore, sublata regis legitimi auctoritate, pontificia tantum dignitas supererat. Exemplum autem beatitudinis, quae ante istam cladem fuerit, Abulfathus in chronicis pag. 30 sqq.*) cupide describit tempus, quo Josua rex una egerit cum Eleazaro pontifice in temperanda e legis praeceptis Samaritarum re publica. Devictis Dei populique hostibus ac terra sancta inter tribus aequabiliter dispertita, Eleazarus pontifex cum sacerdotibus et Levitis res divinas et sacra rite administrabat, rex autem Josua cum septuaginta senioribus et duodecim tribuum principibus res humanas secundum revelatam Dei voluntatem prudenter curabat. Atque omnes populi ordines pro suo quisque loco observabant legis praecepta, quae singillatim in chronicis enumerantur pag. 30 sq. Hac fideli autem legis observantia factum est, ut praesens Dei numen in monte Garizim inque templo ibi exstructo se manifestaret, atque ignis divinus (النار اللهوتية) inde exiens sacrificia in duobus altaribus (مذبح الحجارة ومذبح النحاس) oblata illico absumeret. Neque Samaritae hanc auream quasi aetatem respicientes, populi salutem ad omne tempus deperditam esse, sibi persuadere poterant.

De futura tamen gratiae aetate quid sperent Samaritae, accurate nondum scimus. Neque enim Abulfathus praeter laetam hujus temporis exspectationem aliud

*) Cf. lib. Jos. cap. XXXVIII.

ejus indicium in chronicis commemorat. Ac Samaritae epistolarum scriptores ad quaestionem hac de re propositam nunquam perspicue et explanate responderunt. Extat autem chronicon liber propheticus, quem a Mose compositum esse fabulantur, apud ʿImrânum *) hujus temporis pontificem, e quo deprompta fuerint, quae Petermannus de hoc Samaritarum decreto subtiliter enarravit. Haec igitur comparata cum iis, quae aliunde novimus, fundamenta sunt, quibus freti Samaritarum de Riḍhvâni reditu doctrinam adumbrare conamur.

Ante omnia teneamus oportet, salutem a Samaritis exspectatam, quum sexcenties in chronicis verbis حين يعود الله برضوانه vel similibus formulis significetur, nihil esse, nisi superioris gratiae reditum ac proinde populi restitutionem, qua antiqua ejus conditio redintegretur. Ex quo consequitur, ut favoris divini aliquando futuri indicia simillima esse debeant gratiae, quam se populus propter peccata sua amisisse profitetur. Ac Messias, quem Samaritae antiquitus exspectarunt **), in recentioribus libris ubique תהב (שהב תאב) nominatur ***).

---

*) Petermann, Reisen im Orient I. p. 284 et in : Herzog, Realencyclopädie XIII. pag. 376. — In Josuae libro pag. ٥١ liber de vita futura (سفر الاخرة) commemoratus est, qui Hadriani tempore deperditus esse fertur. Hujus vindicias Samaritae recentiores fortasse iterarunt. — 'Abû'lḥasani Tyrii libro, qui كتاب المعاد inscribitur et cum Abulfatho Bodlejano in eodem volumine comprehensum est, nonnulla contineri speraveram, quae ad hoc decretum spectarent. Quae spes me magnopere fefellit, quum paginas ejus percurrerem. Neque enim alia res in eo legitur nisi diutina molestaque vitae post mortem futurae argumenta e Pentateucho repetita secundum usitatam apud Samaritas interpretandi rationem, cujus exemplis etiam Abulfathi annales referti sunt, cf. pag. 98 sq.

**) Ev. Joann. 4, 25 cf. Justin. Martyr. apolog. I. 53.

***) Cf. litterae Samaritarum ad Scaligerum in : Repertorium XIII. pag. 266. Epistola tertia Sichemitarum ad Ludolfum, ed. Bruns

Quo vocabulo secundum transitivam notionem, quae verbo שוב interdum inest *), intelligendus est r e d u c t o r sive c o n v e r s o r, i. e. Messias, qui gentem Samaritanam ad pristinum statum reducat; id quod magnopere convenit generali hac de re sententiae, quae supra proposita est. Neque Samaritas ab hac opinione plane alienos fuisse, vox المهدى docet, qua istam Messiae notionem Arabice exprimunt **). Sed verbo שוב (חוב), a quo derivatum est id participium Peal secundum Samaritanam consonas gutturales cum semivocalibus permutandi rationem, plerumque intransitiva inest notio. Qua de causa vocabulum חָוֵב primo eum qui se convertit vel p o e n i t e n t e m significat. Etenim poenitentiam Samaritis principalem conditionem fuisse, qua populus Israëliticus instauratae gratiae divinae beneficia impetrare queat, cf. Matth. 3, 2, videndum est apud ʾAbûʾlḥasanum ibn Ġanâʾim, qui in libro poenitentiae (كتاب التوبة) ***) duplex poenitentiae genus constituit, alterum, quod ad singulos quosque homines pertineat (افريدية), alterum, quo universus populus Dei gratiam reconciliare debeat, (اجماعية) cf. Ann. pag. 62, 3. Nam ille profert locos Deut. 4, 30; 30, 2. 3, quippe qui populo poenitentiam commendent ad recuperandam salutem superiorem, ac deinde ita pergit:

وهذا بشرى بعودة الرضوان واسكان ࠔࠊࠉࠍࠄ· فى محله الاول
وحصول ࠓࠑࠅࠕ· ࠃࠓࠔࠄ· الذى ما بعدها ࠔࠁࠄ· ورزقنا

---

ibid. pag. 281. S a l â m a in Notices et extraits XII. pag. 121. G e s e n i u s de Samaritanorum theologia pag. 43 sqq. Carmina Samaritana pag. 75 sq.

*) G e s e n i u s, thesaurus et W i n e r, lexicon manuale s. h. v.

**) R o b i n s o n Palaestina III. pag. 320.

***) Codex ms. Lugdunensis XXVII, qui jam saepius commemoratus est, pag. 306 sqq. et 316 sqq.

الله واياكم توبة خالصة لنرى بها ثمرة الوعد الشريف وهو
المسول يقرب ذلك برحمته وعظيم فضله امين فان هذا الوعد
الشريف لا بد من حصوله واما ما ذكروه السلف في صحة هذا
الوعد الشريف فكثير منهم مرقه رضى الله عنه اذا يقول في
[Samaritan text] في دعا للولد [Samaritan text]
[Samaritan text]
وقال المشار اليه [Samaritan text]
[Samaritan text] الى قوله [Samaritan text] وقال صاحب [Samaritan text]
[Samaritan text]
الى قوله [Samaritan text] الى قوله [Samaritan text]
[Samaritan text] وتمامه وهذا [Samaritan text] عايد اشارته الى [Samaritan text]
لانه [Samaritan text] كما قال [Samaritan text] رضى
الله عنه [Samaritan text]
[Samaritan text]

In his autem (locis, quos indicavimus) *continetur laetus nuntius, fore ut gratia redeat et majestas* (divina) *ad priorem sedem devertat et consummatio mundi adveniat, cujus adventu poenitentia desinet. Largiatur Deus nobis vobisque sinceram poenitentiam, cujus ope fructum hujus praeclari promissi nanciscamur; et ille, quem precamur, id nobis impertiat e misericordia sua et ingenti praestantia, amen. Neque fieri potest, quin id praeclarum promissum eveniat; ac multa sunt, quae majores de veritate ejus disputarunt. Inter quos Marqah in libro, qui speculum (?) divinitatis inscribitur, in precatione pro filio : „filius“, inquit, „qui natus est assequatur poenitentiam* (restitutionem) *et progenies ejus consummationem mundi.“ Atque idem scriptor dicit : „corda oraque* (fac ?) *bona, hae sunt preces meae“ et quae sequuntur ad verba „revela tentorium.“ Dixit autem scriptor libri qui : en diem sanctum et sanctificatum* (sabbathum) *inscribitur : „Et onus desiderii levabitur“ et porro : „tribuat Deus illi victorem.“ Quod autem hoc loco de victore commemoratur ad poenitentem*

(conversorem) *spectat, quoniam ille tanquam vindex totius mundi egredietur secundum illud, quod ait Marqah : „poenitentes vincunt in praelio, manifestant relaxationem Deoque suo ministrant.“*

Hisce verbis universi dogmatis de gratia divina aliquando reditura brevis adumbratio continetur. E quibus colligitur, poenitentiae et restitutionis notiones arta necessitudine inter se cognatas eodem vocabulo תהבה designari, id quod Sacyus *) injuria negavit; itaque voce תהב, quae primitus poenitentem significat, etiam populi conversorem denotari, luculenter apparet. Quare Messias rex sive Taheb sua populique poenitentia efficiet, ut hostes devincantur et, favente Dei numine, antiqua populi conditio restituatur. Illum autem e Samaritis oriturum, Josephi duntaxat et Pinhasi populo, ad Josephi stirpem referri debere, consentaneum est. Quam ob causam locum celebratissimum Gen. 49, 10 apud Samaritas non de Messia intelligi sed de Salomone **), nequaquam mirandum est. Quod autem

---

*) Notices et extraits XII. pag. 29 cf. Gesenius, de Samaritanorum theologia pag. 44 not. 106.

**) Epistola tertia ad Ludolfum in : Repertorium XIII. pag. 281, 'Abûsa'îdi versio ad Gen. 49, 10 et Scholiasta ad hunc locum in Mémoires de l'Académie des Inscriptions XLIX. pag. 41. Satis temere J. C. Friederich, de Samaritanorum christologia pag. 65, Samaritas eundem atque Judaeos Messiam exspectasse, affirmat. Quin potius decretum de Messia filio Josephi tam accurate ad religionis Samaritanae naturam accomodatum est, ut origo ejus a consimili Judaeorum dogmate de Messia ben Joseph repeti nequeat, cf. Hulsius, theol. jud. Breda 1653 pag. 35 sq. Recte igitur Gesenius, de Sam. theol. pag. 42 not. vix dubitari posse ait, quin Messias e Samaritarum decreto e tribu Ephraimitica oriturus sit cf. Gieseler Lehrb. der Kirchengesch. I. 1. pag. 63, not. ed. quartae. — Gravius certe impedimentum huic sententiae obstare videtur, quod reges, qui Josuae successores ac Messiae Taheb quasi prototypi per Ridhvâni tempus regnasse feruntur, Ann. pag. 33, 8 sqq. ad omnes fere populi Israëlitici stirpes referuntur, nec pauci eorum e tribu Judae oriundi sunt. Sed horum nomina Sa-

Tahebum Mose inferiorem fore perhibent *), cum ad principale spectat Samaritarum de propheta decretum, e quo nemo unquam major Mose aut potuit existere aut poterit, tum inde explicatur, quod Messiae regis e tribu Josephi orituri ad restituti Riḍhvani pontificem eadem erit ratio, quae inter Josuam et Eleazarum intercedebat. Quam ob causam Taheb Mosis discipulus (تلميذه) ejusque successor (خليفة رسول الله), devictis ad Josuae exemplar populi sancti hostibus, regnum Israëliticum restituet atque pontifici et sacerdotibus et Levitis copiam sacris rite perfungendi parabit **). Tentorium sacrum cum praesenti Dei numine de coelo descendet. Ara lapidea olim a Josua exstructa de integro condetur; vasa sacra, vestes sacerdotales aliaque ad cultum divinum necessaria, quae Panuthae tempore in caverna montis Garizim nemini cognita reconduntur ***), apparebunt. Denique collectus iterum ab omnibus mundi plagis populus Israëliticus leges institutaque a Mose sancita religiose exequetur ac gentes imperio suo coërcebit.

---

maritae sine judicio petierunt e V. T. libro Judicum. Ac Riḍhvâni tempore nulla dum tribus a vera religione defecerat; qua de causa e qualibet earum homo existere poterat, qui imperium legitimum susciperet.

*) Petermann Reisen im Orient I. pag. 284 : „Dieser Taêb ist aber nicht gröfser als Moses, sondern nur sein Nachfolger, welcher sein Gesetz in aller Welt verbreiten wird."

**) Haec restituendi a Messia per orbem terrarum imperii Samaritani exspectatio epistolarum auctores arcuit, quo minus dogma de eo palam profiterentur. Excusatio videtur esse, quod Messiam cum aliarum religionum assectatoribus de religionis dogmatis disputaturum esse simulant. Meliore jure id decretum magnum mysterium appellatur, Cf. Salâma in : Notices et extraits XII. pag. 121 sq.

***) Annal. pag. 40, 2 cf. Joseph. Antiq. XVIII. 4, 1. 2. Ab hac Samaritarum opinione Judaei opportunitatem arripuisse videntur, ut deorum simulacra in monte Garizim recondita ab iis adorari contenderent : Jerush. ʽAbodah zarah fol. 44 . cf. Epiphan. haeres. IX. Opp. ed. Petav. I. pag. 25.

Judaeorum vero exemplum secuti Samaritae, hunc mundum per sex millia annorum permansurum, ac Messiam paullo ante circumactum sexies millesimum annum sive paullo post adventurum esse, sperant*). Sed religionis decreta in temporum calculo posita semper ad variam temporum rationem hominumque varia ingenia accommodari solent. Quare et Samaritarum de Messiae adventu calculus saepius immutatus est, et hujusmodi temporum computationes hominibus rerum novarum cupidis saepius ad inepta commenta sua vulgo obtrudenda ansam dederunt **). Ac ne nostra quidem aetate Samaritae de instanti Messiae adventu desperarunt illumque omnibus adhuc incognitum jam in vitam venisse opinantur. Haec exspectatio quomodo ad effectum adduci queat, ipsi viderint. Profecto Abulfathi ratio chronologica in illa opinione nititur de Messia

*) Petermann l. l. pag. 283 sq.: „Von ihm (dem Taêb) sagen sie, dafs er 6000 Jahre nach Adam kommen werde. Diese sind nach ihrer Berechnung jetzt beinahe verflossen. Von dem Jahre 1858 prophezeien sie eine vollständige Umwälzung auf der Erde . . . . Dann werden Alle an die Torah glauben und den Taêb als ihren König anerkennen. Dieser wird die wahre Gotteserkenntnifs auf der ganzen Erde verbreiten und 110 Jahre auf der Erde leben, dann wieder sterben und neben dem Garizim begraben werden." Cf. Repertorium IX. p. 27.

**) Jam antiquissimo tempore Samaritae Messiae adventum proximum esse sperabant. Rebellionis a Pilato oppressae, de qua loquitur Josephus eo quem diximus loco, nec minus seditionum a Dositheis motarum causa erat Messiae spes apud populum concitata. — Anno 1589 Samaritae in epistola ad Scaligerum scripta, neminem nisi solum Jehovam Messiae tempus exploratum habere, profitentur; cf. Repertorium XIII. pag. 266. Fortasse exspectationes saepius deceptae illo tempore eos induxerunt, ut de certo calculo desperarent. Anno 1810 Samaritae annum mundi 6246 numerabant, quo antiquum calculum jam pridem ad irritum cecidisse efficitur; cf. Notices et extraits pag. 67. — Similem ob causam Judaei, postquam saepius in fraudem inducti sunt, diris devovebant omnes, qui Messiae tempora computare auderent, Sanhedrin fol. 97^{b}, Lipman Niççahôn ed. Hackspan pag. 187 cf. Matth. 24, 36; Act. 1, 7.

sub sexies millesimum annum post mundum conditum adventuro; quam ejus opinionem cognovisse, equidem ad universos annales recte intelligendos summi momenti esse arbitror.

Samaritarum de Messia ac de Riḍhvâni reditu decretum per se spectatum accurate cum legis Mosaicae indole convenit. Haec enim tota versatur in theocratia sive in constituenda Dei maximi regis per hanc terram dominatione. Decreta de corporum in vitam reditu ac de animae immortalitate aliena videntur esse ab antiquissima religionis Mosaicae indole neque disertis verbis in Pentateucho promulgantur. Atqui decretum primitus Judaicum de corporum mortuorum in vitam reditu unum ad reliqua V. T. dogmata quadrat neque ante exilium Babylonicum expressis verbis proponitur. Quodsi Samaritas consentaneum est non ascivisse Judaicum de corporibus in vitam redeuntibus dogma, sed animae immortalitatem eos credere constat, haec de vita animae post mortem futura opinio aliunde petita non ad antiquissimae religionis Samaritanae rationem pertinere potest. Ac Samaritae recentiores restitutionis (الرضوان) notionem, quae Riḍhvâni tantum decreto accommodata est, ad animae immortalitatem pedetentim transferebant, pag. 97, 9. Primae autem aetatis Samaritas nihil hac de re praeter sacrorum librorum de animae שאלה descensu sententiam statuisse, recte conjicere mihi videor. Quo posito et patrum ecclesiae auctoritas stabilitur, qui Samaritas vitae post mortem futurae spem denegasse constanter asseverant *), et propensa eorum in Sadducaeos vo-

*) Origenes in Matth. tom. XVII. Opp. ed. Delarue III. pag. 811, homil. XXV. in Numeros Opp. II. pag. 365. Cyrillus Hierosolym. catech. XVIII. 6. Epiphanius haeres. IX. Philastrius haeres. VII. Gregorius magnus Moral. in Job I. 15. cet. cet.

luntas pag. 102, 6 sqq. bene explicatur. Haec omnia tamen, alibi fortasse uberius explicanda, jam missa facimus, ne disputationis fines egrediamur. Posterioris temporis Samaritae etiam in hac re posteriorum Judaeorum exemplo adducti illa duo de populi restitutione ac de animae immortalitate dogmata, quantum fieri poterat, inter se conciliare et congrua facere studebant *). Immo, si verbis fides est, Samaritae recentissimi cum animae immortalitate, quam solam in praecipuis eorum libris commemoratam esse memini, decretum de corporum in vitam reditu copularunt. Messiam centum decem annos in hac terra regnaturum esse ac deinde morte oppetita prope montem Garizim sepultum iri profitentur. Tum mortui reviviscent, ut novissimum Dei de hoc mundo judicium subeant **). — Nam in re tam obscura fieri non poterat, quin religionis decreta a diversa origine profecta paullatim inter se commiscerentur.

Sed vereor, ne longus fuerim, etsi, me omnem obscurae hujus et impeditae quaestionis difficultatem sustulisse, nequaquam contenderim. Quamquam dogmatis de Messia Samaritano uberior expositio, quum magnopere ad enodandam Abulfathi rationem historicam faciat, omnino praeteriri non poterat. Nam ille quaecunque in hac terra eveniunt ex populi sui commodo aut incommodo aestimat,

---

*) Judaei dogmata de saeculo futuro (עולם הבא) ac de mortuorum in vitam reditu nunquam certo ordine disposuerunt. Controversia hac de re nondum dijudicata est. Sed plurimi e Rabbinis Messiae adventum et mortuorum in vitam reditum ad diversa tempora referenda esse censebant, cf. Gfrörer das Jahrhundert des Heils I. pag. 213 sqq.

**) Petermann l. c.: „Hierauf (nach dem Tode des Taêb) wird die Erde noch einige Jahrhunderte bestehen bis das siebente Jahrtausend vollendet sein wird, nach dessen Verlauf das jüngste Gericht eintritt. Dann werden alle Todten auferstehen, die bis dahin Staub und nichts waren."

prout propositum a Deo restituendi Riḍhvâni finem aut juvant aut impediunt. Et quemadmodnm in V. T. libris historicis utriusque civitatis reges ex obsequio erga revelatam Dei voluntatem pensantur, ita in Abulfathi chronicis universi populi salus a legis observantia repetitur, res contra adversae justa rebellionis poena esse censentur. Pontifices autem tanquam praesentes Dei legati omni tempore foedus cum Deo initum procurant. Quare series eorum nunquam intermissa (الامامة المتصلة) alteram Riḍhvâni aetatem cum altera conjungit Deique populum per Panuthae tenebras ad restitutam beatitudinem deducit. Itaque Genesis librum imitatus, in quo patriarcharum aetates sequitur scriptor iisque omnes narrationes suas adaptat, ita Abulfathus pontificum seriem pro fundamento substravit historiae suae ac telae tramam quasi constituit, cui singulae narrationes subteminis instar inseruntur. Atque in Riḍhvani superioris aetate adumbranda praeter pontifices etiam regum series exhibetur. Per Panuthae autem saecula in una pontificum serie historiae fundamentum nititur. Quam ob causam Abulfathi chronica instituta esse ad historicam V. T. rationem et Genesis maxime exemplar, optimo jure statuendum nobis videtur. Quod scriptoris propositum etiam magis apparebit e temporum annorumque ordine, ad quem explicandum nunc aggredimur. De temporum ordine autem disserentes simul argumenti, quod in chronicis enarratur, capita praecipua proponemus.

V. DE SAMARITANO TEMPORUM ORDINE INQUISITIO CUM BREVI ARGUMENTI, QUOD HIS CHRONICIS CONTINETUR, ENARRATIONE.

Temporum annorumque ordo, quem secutus est Samaritani Pentateuchi scriptor, quemque fundamentum annalium

suorum esse voluit Abulfathus, a chronici initio fuse explicatur et vicissim ex Abulfathiana temporum ratione aliquid lucis accipere posse videtur. Samaritae enim aetatem, quae ab Adamo ad illam totius orbis terrarum eluvionem pertinet, 1307 annorum esse arbitrantur, Gen. 5, et inde usque ad Abrahami Harrano profectionem 1017 annos circumactos esse tradunt, Gen. 11, 10 sqq. cf. 12, 4. Quadringentos autem et triginta annos, qui inde sequuntur, non solum ad Israëlitarum in Aegypto mansionem sed etiam ad tempus existimant pertinere, quo populi proavi Abrahamus, Isaacus, Jacobus nomadum vitam in Palaestina egerint. Quae gravis Pentateuchi Samaritani ab exemplo Masorethico discrepantia partim a singulari annos computandi ratione pendebat, quae latius patet, cf. LXX. Exod. 12, 40; Gal. 3, 17, partim ad religionis decreta Samaritarum propria spectare videtur. Quod enim binas patriarcharum aetates ante orbis terrarum eluvionem et post eam, cum Masorethica annorum computatione comparatas, primam imminuerunt alteram auxerunt, ejus rei causa non solum ex eo repetenda est, quod spatia harum aetatum inter se aequare neque singulis patriarchis post eluvionem vitae spatia a superiorum aetate nimium abhorrentia attribuere volebant; sed haec temporum ratio dogmate de Messia et hujus mundi exitu innititur. Etenim si annis, quos hactenus enumeravimus, additur quadraginta annorum spatium, quo populus per desertum migrabat (1307 + 1017 + 430 + 40), Israëlitas anno 2794 post mundum conditum in Palaestinam pervenisse apparet, pag. 8, 12. Atqui populo post adventum in Palaestinam per ducentos sexaginta annos gratia divina permansit, pag. 37, 1. Quare quum Messias circiter annum mundi sexies millesimum venturus sit, Panutham, quae anno 3050 coepit (2794 + 260 = 3054), totidem annorum fore consequitur, quot primaevo Riḍhvani

tempori tribuuntur. Itaque sex millium annorum spatium, quod Messiae adventum antecedit, in duas partes dividitur, quarum altera Riḍhvano, altera Panuthae assignari debet. Ac Samaritae in hac temporum rudi sane computatione nihil curant annos, qui ad denarium numerum explendum aut desunt aut redundant, id quod multa docent exempla. Singulae autem aetates ita disponuntur, ut una ipsa pontificis morte finiatur, altera a pontificis deinceps secuti initiis nunquam fere a medio pontificis cujusdam tempore incipiat. Quae ratio clarior fiet magisque perspicua, si aetates expendamus, in quas Abulfathus Panuthae tempora divisit. Muhammedem *) enim anno post mundum creatum 5047 (5050) sive duobus millibus annorum post ortam Panutham extitisse tradunt. Medium autem locum inter Panutham et Muhammedem tenet Alexander, qui anno fere Panuthae 1046 sive 4100 annis post mundum conditum diem supremum obiit **), pag. 84, 3. 4. Itaque annorum spatium e chronologia Samaritana inter Alexandrum et Muhammedem interjectum cum rerum veritate paene convenit (325 a. Chr. + 622 p. Chr. = 947). Hac autem re inducti videntur esse Samaritae, ut tribus millibus annorum, quae ante Panutham esse fingunt, quinquaginta annorum additamentum subjicerent (3000 + 50), atque Alexandrum anno mundi 4100 non 4000, Muhammedem autem non anno 5000, sed 5050 ortum esse statuerent. Nam quinquaginta anni, qui ad mille annorum spatium

*) Haec de Muhammedis tempore sententia maxime vulgaris est apud Samaritas, cf. Scaliger, de emendatione temporum, Lugd. Bat. 1598, pag. 619. Alia opinio eaque minus vulgata in horum annalium codice A. profertur pag. 172, 18 adn.

**) In libro Josuae cap. XLVI. Alexandri origo ad annum mundi 3930 refertur, ex quo quanta sit Samaritici temporum ordinis inconstantia liquet.

inter Alexandrum et Muhammedem explendum desunt, ita compensantur, ut vero annorum numero inter utrumque intercedenti nihil quidquam detrahatur. Itaque Samaritarum in aetatibus digerendis hoc est consilium, ut Panuthae tempus in tres aetates distribuatur sive mille annorum spatia, quorum singulis peculiaris natura inest. Primam enim aetatem discidiorum (احزاب) et exiliorum (جلوات) nominare liceat. In secunda aetate Graecorum (الروم), in tertia Muslimorum vim maximam in Samaritas fuisse, nemo non intelligit. Qua de causa illam historiae Samaritanae aetatem Graecam, hanc autem Islamicam optimo jure appellamus.

Primae post Panutham aetatis (pag. 42—83) haec est indoles, ut schismatum et sectarum in populo sancto origo ad eam referatur, simulque plagae Israëlitis propter defectionem inflictae illo tempore gravissimae extiterint. — Nam schisma Judaicum inde ortum est, quod ʿElî e domo Ithamaris oriundus sibi assumsit pontificatum, qui unis Eleazari posteris impertiri poterat. Atque Siluntem abiens ille sanctissimum cultus divini locum montem Garizim deseruit. Eodem tempore gentes, postquam e Bileami libris cognoverunt, populum sanctum pessumdari non posse nisi praestigiarum spurcitie, Israëlitarum haud paucos ad falsorum deorum cultum pellexerunt. Hi primo ad loca مائة et مائتان devertentes postremo Firʿâtam pervenerunt, ubi mira Dei indulgentia impetrabant, ut „ad hunc usque diem" pravis suis cupiditatibus indulgere possent. Itaque tempore Panutham proxime insecuto tres Israëlitarum factiones erant, pag. 39, 2: populus Josephi et Pinhasi, qui sancte et fideliter Deum in monte Garizim colebat, schismatici Judaici, qui duce ʿElî Siluntem abierant, ac denique rebelles, qui Firʿâtae idola adorabant.

Graviorum errorum inter schismaticos auctor extitit Samuel pag. 42 sqq., qui simplex Levita et ex seditiosa Qorachi gente oriundus, cf. 1 Paral. 6, 22, postquam artem magicam didicit, propheticam dignitatem nactus est atque derelicta Silunte quibuscunque locis ipsi luberet sacrificia offerebat. Legitimi regis munus post Simsonis mortem defecerat. Quare Samuel pseudopropheta Saulum regem schismaticum creavit. Is populum verae religioni addictum omni vexationum genere torquebat et cultu divino in monte Garizim per viginti duos annos arcebat. Qui quum fortunam adversam amplius ferre nollent, alias sedes petere constituerunt. Quare quum magna populi fidelis pars peregre abiret, initium factum est migrationum et exiliorum, quibus Samaritae se paene deletos esse simulant. Nonnulli ex iis, qui migrationem susceperunt, anno Panuthae nonagesimo verum festorum ordinem commutarunt, jurati se ad veritatem redituros esse, simulatque Deus gratiam suam denuo in populum Israëliticum converterit, pag. 45, 13. At vero etsi populus ab illo tempore in varias partes distrahebatur, omnes tamen librorum sacrorum codicem eundem vitiis immunem ac litteris Samaritanis consignatum tenebant.

Saulo occiso, Davides majus etiam contra religionem crimen commisit, quum et vetita regibus munia sacerdotalia obiret, sacrificia et benedictionem populi, et aream Hierosolymitanam ad Qiblam designaret, cf. 2 Sam. 24, 18 sqq. Schismaticam enim foederis arcam una cum vitulo Hierosolyma detulit, cf. 2 Sam. 5. Davidis avia materna e Moabitis erat, quibuscum schismatici post ortum discidium se commiscuerant; ipse cum femina in matrimonium collocata, marito ejus interfecto, adulterium commisit. Nec minora morum corruptionis in domo Davidica erant indicia stuprum Tamari ab Amnone illatum, cf. 2 Sam. 13,

et Absalomi rebellio, cf. 2 Sam. 15. — Salomo, Davidis filius, anno regni quarto, uti falso colligitur e loco 1 Reg. 6, 37, absolvisse fertur templum, cujus fundamenta pater jecerat. Hoc autem tempore, anno duntaxat 185 Panuthae, Jairus gentis Samariticae pontificatum obtinebat, pag. 51, 14. Quem numerum Samaritae ita confecerunt, ut 480 annis quorum exitu Salomonis templum inceptum esse traditur, cf. 1 Reg. 6, 1; 2 Paral. 3, 2, Riḍhvâni in terra sancta et migrationis in deserto annos deducerent (480 — 260 — 40 + 4 = 184). Sed quamvis neque Davides neque Salomo magna apud Samaritas gratia floreant, attamen pluris aestimantur quam Saulus. Magnificentiam Salomonis et sapientiam ejus summis laudibus efferunt, omnesque tribus in ejus verba jurasse concedunt. Immo Davides priore vitae tempore, antequam Hierosolyma Qiblam constitueret, sacrificia decimas et oblationes ad montem Garizim pertulisse fertur. Uterque autem aliquam legitimi juris speciem inde nactus erat, quod Nabulusi, pag. 52, 3 cf. 1 Reg. 12, 1, apud populi principes, cf. Deut. 33, 5, reges creati erant. Post illos Rehabeamus animi duritie effecit, ut populi tribus obedire amplius nollent. Inde Judaeos inter et Samaritas perfectum et omnibus numeris absolutum et religionis et imperii discidium extitit.

Qui jam sequuntur Judaeorum reges, aut schismaticae religioni aut falsorum deorum cultui addicti, omni legitimae auctoritatis nota destituti sunt. Atque una cum regibus pseudoprophetae Judaeorum animos a vera religione avertebant; inter quos Eliam et Elisaeum acerrimis conviciis prosequuntur. Nec tamen apud tribus, quae Rehabeamo obedire recusabant, legitima regis auctoritas restituta est. Nam Jerobeamus a Salomone in Aegyptum profugus ibi ad falsorum deorum cultum se convertit atque post

regis mortem redux in patriam, quum Sebastiae rex constitutus esset, crudeliter in fideles Dei cultores saeviebat. Duos vitulos alterum Sebastiae alterum in oppido Dan adorandos populo proposuit. Quo praetextu Samaritae praecavent, ne cum regni Israëlitici regibus confundantur, quorum animi ad falsorum deorum cultum proclives saepius in V. T. libris perstringuntur. Neque, in oppido Bethel vitulum a Jerobeamo erectum esse, poterant concedere, quoniam Bethelis sive Luzae nomine, ubicunque in Pentateucho commemoratum est, altior montis Garizim vertex (جبعثة) ex illorum decreto significatur. Illo igitur Jerobeami tempore quatuor extiterunt populi Israëlitici partes, pag. 53, 10: tribus enim, quae ʿElî tempore ortae erant, sectis Samaritis, Judaeis, et falsorum Deorum cultoribus jam accedebat quarta Jerobeami secta.

Tot universi populi peccatorum poenas denique insontes cum sontibus luere debuerunt. Instigantibus Samaritis Buchtnaççar (Nebukadnezar) Jumaqîmo regi contumaci bellum intulit eoque debellato Hierosolyma evertit. Tum Sebastiam profectus eam quoque urbem diruit. Ac denique Nabulusum veniens edictum promulgavit, ut Samaritae intra triginta dierum spatium in exilium migrarent. Itaque ʿAqbia pontifex, ʿUzzî proavi exemplum secutus, vasa sacra in secreto montis Garizim loco recondidit, magnum autem Pentateuchi codicem secum in exilium ablatum in „prato Ninives“ deposuit, pag. 60, 4. Samaritae inter multas lamentationes monti Garizim valedicentes Harranum et Edessam abierunt, Judaei Babylonem captivi abducti sunt. Terra sancta, per septuaginta annos, pag. 60, 8 cf. Jerem. 25, 11, populo sancto vacua, ab aliis gentibus occupata est.

Haec ingens populi calamitas anno post mundum creatum 3718 accidisse traditur, pag. 59, 2. Itaque Israëli-

tae, quum septuaginta annorum exitu in patriam terram redirent, anno mundi 3788 (3790) sive mille annis post populi ab Aegypto adventum (2794) captivitate liberati sunt. Hinc suspicio movetur, Samaritas olim in temporum ordine persequendo eam rationem iniisse, ut mille annorum spatia ad exilia et migrationes revocarent. Decem tribuum exilium Assyrium de industria neglexisse videntur, quamquam duas populi captivitates extitisse negare non poterant. Etenim septuaginta annorum exitu Sheraja pontifex atque populi principes in Palaestinam revertisse perhibentur, ut Deum in monte sacro adorarent, pag. 60, 10. Sherajam autem antecessit in pontificatu Hillel, qui ab exilii initiis per quadraginta annos muneri praeerat. Itaque Sheraja, ipse per quadraginta annos pontifex, anno pontificatus tricesimo revertit. Hunc excipiunt pontificatus Levi 50 annorum, Nathanaëlis 52 annorum, ʿAzarjae 30 annorum. Istum ʿAzarjam decimo pontificatus anno rex quidam Graecorum in terram longinquam Orientem versus sitam captivum abduxit, ubi natus est ei filius, quem ʿAbdelem nominavit, quod eum denuo in monte Garizim Deo serviturum esse sperabat p. 60, 13 sqq. Ac reapse ʿAbdel, per quadraginta annos pontifex, anno pontificatus tricesimo quinto a Sûrdî (سوردى) rege impetravit, ut cum populo in patriam terram reverti posset. Id secundum igitur exilium 120 annis (10 + 50 + 50 + 10) post Sherajae reditum accidisse videtur. ʿAbdel autem ex hoc calculo anno 175 post priorem reditum (120 + 20 + 35) sive anno 3965 post mundum conditum (3790 + 175) i. e. paulo ante circumactum quater millesimum annum ex Oriente rediit. Is populi ab exilio reditus secundus quum 135 annis ante Alexandrum fuerit (4100 — 3965) Ezrae et Nehemiae fere tempori convenit, quo Samaritas originem cepisse constat. Ex quo verae atque ignobilis suae originis

memoriam nunquam apud Samaritas extinctam esse colligimus. Quam quomodo cum antiquitatis vindiciis conciliaverint, jam porro inquiramus.

Etenim postquam regis edicto omnibus Israëlitis in patriam redeundi potestas est concessa, Samaritae ducibus ʿAbdele pontifice et ʿUzzî filio Shimʿônis stirpis Josephi principe Harranum congregati sunt, i. e. in eandem urbem, e qua olim Abrahamus populi proavus terram sanctam petierat, Gen. 11, 32. Quo quum duce Zûrbîlo (Zerubabel) etiam Judaei venissent, coorta inter utrosque celeberrima de Qiblae veritate controversia Sanballâṭo Levitae (Ḥoronitae Nehem. 2, 10) primam honoris adipiscendi occasionem praebuit, pag. 65 sqq. Hic enim sacros Judaeorum libros apud regem igne delevit. Sed ubi Zurbilus idem facinus in magnum Pentateuchi codicem a Pinhaso descriptum committere est ausus, hic liber integer de igne exsiluit. Quod miraculum regi de Samaritanae religionis veritate persuasit eumque, ut sacrificia ad montem Garizim deferri juberet, induxit. Samaritae in terram sanctam redeuntes barbaras gentes expulerunt ac, templo in monte Garizim restituto, Deo per hecatombas gratias egerunt. Sed quum pontifici per somnium revelatum esset, per Panuthae tempora sacrificia, quae Deo grata et accepta essent, offerri non posse, Samaritae a sacrificando destiterunt, pag. 72, 15. Ab exilio igitur sacrificia legitima cessarunt*) neque instaurari poterunt, antequam Messias gratiam divinam reduxerit.

Per annos inter exilium et Alexandrum interjectos

*) E recentiorum Samaritarum decretis sacrificia per Panuthae tempora quodammodo precatione ad Deum compensantur: Repertorium XIII. pag. 258, Notices et extraits XII. pag. 121. cf. Eisenmenger II. pag. 281.

Abulfathus eosdem fere Persarum reges extitisse tradit, qui in V. T. libris commemorantur. Post Kesram Ṡûrdî successorem rex extitisse fertur, cui per mirum errorem Zaradushti magi nomen inditur. Ac deinde sequuntur reges 'Aḥashvarush, 'Artaḥast, Darius (دبيرس). A Kesra (Cyro) p. 73 sqq. Judaeis Hierosolymorum aedificandorum potestas concessa est, cf. Ezra 1, 2 sqq. Illo fere tempore Samaritae, ne arcana sua a Judaeis investigari possent, litterarum Hebraicarum ordinem e ratione qabbalistica (Atbash) inverterunt, nec tamen ipsas litterarum formas immutarunt. Hoc igitur inverso litterarum ordine epistolam ad regem scripserunt adhortati eum, ut rebelles Judaeorum animos et ad omne seditionis genus proclives caveret, cf. Ezra 4, 7. Is quum eorum calumniis permotus Hierosolyma aedificari vetuisset, Judaei propter eam causam implacabili in Samaritas odio incensi, ne quidquam sibi cum illis commune esset, Ezra auctore, novas litterarum formas Hebraicas quadratas excogitarunt. Ac multos scripturae sacrae locos adulterantes capita potissimum de monte Garizim resecuerunt. Quo facto omne inter utrumque populum commercium sublatum est.

'Aḥashvarush Judaeorum populo favens Hierosolyma aedificari jussit atque Judaeum quendam vazirum hoc est regni administrum assumsit, pag. 75 sq. Is perniciem Samaritarum molitus a regis uxore prohibitus est, quominus populum perderet cf. Esther 3, 8 sqq.; 7. — 'Artaḥasht bellis contra Graecos gestis magnam gloriam consecutus est, pag. 76 sq. Illius tempore Persas invasit pestilentia. Cui ut mederetur quum Hippocrates magnis praemiis propositis a rege rogatus esset, venire noluit *).

---

*) Cf. Eutychii patriarchae Alexandrini annales interprete Edwardo Pocockio Oxonii 1658 I. p. 264.

Quare Harûnus medicus e Samaritis, qui exules in Orientis plagis restiterant, morbum sanare aggressus est magnamque inde apud regem gratiam iniit. — Darius rex, p. 78 sqq., filiam Samaritae cuidam pontificis filio nuptum dedit. Quae cum marito et liberis occisa est, quum visendi causa Neapolim venisset. Caedis auctores quum Babylonem aufugissent, Darius in eos, qui a scelere vacui et integri in patria remanserant, ferro ignique saevivit. Tum Samaritarum populum Judaeorum imperio subjecit atque post Hierosolyma aedificata Simonem Judaeorum regem constituit. Hujus vexationibus lacessiti Samaritae Hierosolyma adorti sunt atque muros urbis funditus everterunt. Sed belli temere suscepti poenas dederunt. Nam Darius Samaritas iterum in Judaeorum ditionem redegit iisque omni religionis cultu interdixit. Qua calamitate perculsi peregre migrarunt. Samaritarum alii mare ingressi, alii Babylonem profecti sunt. Alii vallem Kutham petierunt. Quocirca Judaei, ut Samaritis Israëlitarum nomen eriperent, eos appellarunt Kuthaeos. Post mortem Simonis quum filius ejus Hyrcanus (? عرقيه) rex esset, Judaei protervi impudentia sua in caeterarum gentium odium irruerunt. Quam ob causam Samaritae post Hierosolyma deleta ab omnibus mundi plagis in patriam reversi Dei sacra in monte Garizim restituerunt.

Paulo ante Alexandrum in populo Samaritano haeretici extiterunt, qui verae religioni multis in rebus adversati Dosithei (دستان) appellantur, pag. 82 sq. Hi apud Samaritas easdem fere partes egisse videntur, quas Judaei Qara'itae etiamnum contra Rabbanitas sustinent. Auctor eorum Zar'ah propter effusas libidines a Samaritis fugatus Dositheorum sectam constituit *), atque disciplina eorum

*) Abulfathus igitur Dositheorum originem eidem fere aetati attribuit, qua Manasse Jaddu'ae frater a Judaeis in Samariam profugus San-

bene constituta pontifex apud eos creatus est. Inde Samaritarum pontifices ille acerrimo odio persecutus est.

In altera Panuthae aetate, sive mille annorum spatio inter Alexandrum et Muhammedem interjecto (pag. 83—172) accurata temporum ratio rerum narratarum multitudine aliquantum turbatur. Jesum Messiam natum esse anno Panuthae 1300 sive 4350 annos post mundum conditum, inter Samaritas constat. Quo calculo tempus, quod inter Alexandrum est et Jesum Christum (4350 — 4100 = 250) tanto extenuatur, quanto aetas inter Jesum et Muhammedem interjecta ultra justam mensuram augetur (5050 — 4350 = 700). Regnum Sassanidicum anno post Alexandrum 545 i. e. 4650 annis post mundum creatum effloruisse perhibent, id quod cum rerum veritate (320 a. Chr. + 226 p. Chr. = 546) paene convenit. Alia gravioris momenti, quae per hos mille annos accidisse Abulfathus tradit : bellum Judaeis Samaritisque ab Hadriano illatum, reipublicae Samaritanae disciplina Babae studio restituta, ac denique haeresis, quam Dusis commovit, initia, neque Panuthae annis neque secundum aeram mundi conditi definiuntur. Quibus temporibus Samaritae haec singula attribuerint, ex aliis vestigiis forte oblatis conficiamus oportet.

---

ballati filiam uxorem duxisse atque Samaritarum pontifex factus esse perhibetur; Joseph. Antiq. XI. 7, 2 cf. XIII. 9, 1. Notissima igitur inter hanc narrationem et locum Nehem. 13, 28 repugnantia apud eum ita expeditur, ut de Sanballati aetate sacrorum librorum auctoritatem sequatur, at profugi a sua religione ad alienam crimen a primo Samaritarum pontifice demolitus in Dositheorum auctorem conferat. Ac de hujus profugi aetate cum Josepho consentit. Haec igitur de Dositheorum antiquitate opinio plane commenticia est. Nec per se verisimile videtur, Dositheos originem cepisse primo saeculo, quo populus Samariticus existere coepit.

Quae de Alexandri rebus in his chronicis narrantur cum e Josepho repetita tum ex fabulis et incertis rumoribus de Alexandro in Oriente pervulgatis enata sunt *). Alexander Samaritarum perniciem moliebatur. At Hizqia pontifex, cum sacerdotibus et Levitis regi pompa solenni obviam veniens, non solum de populi perdendi consilio eum dejecit, sed etiam maximam ejus gratiam sibi conciliavit **). Postea Alexander trium dierum itinere terram tenebrarum invasit ac deinde solio aquilis sublato in aërem evectus quo loco in terram descendit urbem Alexandriam condidit. Regis edictum, ut statuae sibi apud Samaritas ponerentur, ita elusit pontifex, ut omnibus utriusque sexus infantibus Alexandri nomen inderet indeque se illi simulacra ratione praedita collocasse profiteretur. Alexander de montis Garizim sanctitate sibi persuasit. Quum autem contra Darium (دارا) proficisceretur, pontifex eum ad regis officia vitaeque artem instituit. Dario devicto, Alexander ab Antipa (Antipatro) ***) veneno necatus Babylone diem supremum obiit. Morti vicinus ille epistolam ad matrem conscripsit, quam Philemoni tradidit imperans, ut celata regis morte illico cum exercitu Alexandriam proficisceretur. Ibi philosophi ac sapientes, e quibus duo erant Samaritae, regem pro funere laudaverunt †). Epistola autem, quam

---

*) F. Spiegel, die Alexandersage bei den Orientalen, Leipzig 1851. Abulfeda, hist. anteisl. ed. Fleischer, pag. 77 sqq. cf. Juynboll ad lib. Jos. pag. 316 sqq.

**) Cf. Joseph. Antiq. XI. 8, 5. Haec tamen simulata Alexandri benevolentia non satis bene cum certa rerum memoria convenit, Joseph. Antiq. XI. 8, 6.

***) Annal. pag. 89, 15 lectio codicum C. D. انطيفس praeponenda est alteri انطينس, quae per errorem illuc irrepsit, cf. Joseph. Gorionides ed. Breithaupt, pag. 150, not. 1.

†) Cf. Eutychii ann. I. pag. 286 sqq. Caspari Grammatica Arabica, Lips. 1848, p. 294 sq.

brevi ante mortem ad matrem conscripserat, Alexander eximiae sapientiae specimen exhibuit.

Post Alexandri mortem Hizqia pontifex rempublicam Samaritanam bene administrare perrexit, pag. 92 sq. Simonem fratris filium, cui demandata erat Nabulusi praefectura, propter avaritiam acriter objurgat *). Ubique locorum sacerdotes hominesque pios constituit, qui rebus sacris et lectionibus sacrorum librorum praeessent. Arti poëticae prudenter prospicit. Illo tempore inventa est tetrasticha carminum Samaritanorum ratio **).

Successit ei in pontificatu Dalja, qui templi aerarium a Graecorum avaritia immune servavit. Nam rex Philippus Ptolemaeus (بطلميوس), quem Alexandri fratrem appellant, legatum (اورودوس) ***) misit, qui thesauros in templo Neapolitano reconditos sibi tradi juberet. Sed pontifex Alexandri diploma, e quo templi reditus in alendos sacerdotes, orphanos et viduas impendi deberent, per Ithamarem et Manassen ad illum detulit; quo conspecto rex templi despoliandi proposito destitit. Eodem tempore Aegypti rex Ptolemaeus (فلطمه) Samaritarum et Judaeorum aliquot seniores Alexandriam arcessivit, ubi suos utrique sacros libros Graece verterunt †), pag. 94 sq. Opere absoluto Samaritae apud regem suae religionis veritatem contra Judaeos disputando evicerunt ††) simulque legis Mosaicae aeternam veritatem a Graecorum leges immutandi et abrogandi libidine vindicarunt. Quibus

---

*) Cf. 2 Macc. 3, 4; Joseph. Antiq. XII. 4.

**) Cf. Gesenius, Carmina Samaritana pag. 9.

***) Heliodorum? 2 Macc. 3, 7. Haec universa rerum ac nominum confusio conferatur cum Eutychii annalium I. pag. 297.

†) Cf. Abulfeda hist. anteisl. pag. 54 sq.

††) Cf. Joseph. Antiq. XIII. 3, 4.

omnibus rex adeo est perculsus et attonitus, ut sacrificia ad montem Garizim deferri omnesque interfici juberet, qui hujus montis auctoritatem negare auderent.

Ab eo inde tempore Judaei in tres partes abierunt: Pharisaeos, Sadducaeos, Ḥasidaeos, pag. 102 sqq. Rex Joannes (يهوحانان), qui primo quidem Pharisaeis addictus erat, propter impudica Eleazari convicia ad Sadducaeorum partes transgressus Pharisaeos omni modo vexabat *). Idem Sebastiam expugnavit Samaritarumque multos trucidavit **). Sed Neapolim diu oppugnatam capere non potuit. Extremo vitae tempore rex, quum de religionis Samariticae veritate sibi persuadens sacrificia, decimas et oblationes ad montem Garizim deferri juberet, quominus ipse eo veniret, a Samaritis arcebatur.

Sequitur narratio de obitu Nathanaëlis pontificis, pag. 104 sq., qui litteris ante mortem ad matrem datis eam de sua morte deque universa rerum vanitate consolari studebat. In exequiis ejus Manasse fratris filius epicedium cecinit, quod Arabice versum in chronicis exhibetur. — Illam narrationem continuo excipit (Ptolemaei) Dionysii (ديونسيوس) memoria, pag. 105 sq. Hujus enim filia (uxor!) Cleopatra animo in Samaritas adeo propenso fuisse dicitur, ut filium mitteret, qui Samaritis contra Judaeos auxiliaretur ***). Sed confunduntur his enarratis duae ejusdem nominis reginae, ad quarum alteram, Cleopatram aetate posteriorem, referri debent, quae porro narrantur.

---

*) Cf. Joseph. Antiq. XIII. 10, 5. 6.

**) Cf. Joseph. Antiq. XIII. 10, 3 cf. 9, 1.

***) Quae hic de Cleopatra Dionysii uxore sunt tradita alteri Cleopatrae aetate superiori conveniunt, cujus filius Ptolemaeus Lathurus invita matre Samariam ab Joannis Hyrcani obsidione liberare conabatur: Joseph. Antiq. XIII. 10, 1. 2.

Haec enim Augusti metu perculsa Aegyptum muro a Nubia Alexandriam usque ducto munire studebat *). Sed ab Augusto devicta ipsa necem sibi conscivit. Augustus Palaestinae regem constituit Herodem pariter in Judaeos Samaritasque saevientem. — Anno Panuthae 1300 natus est Jesus Messias, pag. 107 sq., qui, postquam ab Joanne baptista in Jordane baptizatus est, propheticam dignitatem apud Christianos usurpavit. Joannes baptista ab Herode Sebastiae principe gladio interemtus, Jesus autem a Tiberii procuratore cruci suffixus est.

Quae deinde sequentibus annis usque ad Hadrianum gesta sunt, prorsus praetermittit Abulfathus, nisi quod memoriam quandam de Amrami pontificis filia huc refert, pag. 108 sqq. Quae licet cum iis, quae de Susanna in sacris libris, quos dicunt apocryphos, enarrantur, magnopere conveniat, non omni tamen ex parte commenticia videtur esse. Etenim duo homines religiosi, postquam per viginti quinque annos in montis Garizim vertice inferiore commorati pietati et abstinentiae operam dederunt, puellae pulchritudine ad pravas cupidines pellecti sunt. Sed pontificis filia, qua erat pietate, sceleratum eorum consilium ad irritum redegit. Quam ob causam illi, quo turpiter facti ignominiam effugerent, puellam adulterii cum viro alieno commissi accusarunt. Sed e dictorum discrepantia testium mendacia apparuerunt, atque uterque meritam capitis poenam persolvit.

Belli Judaici a Vespasiano gesti memoriam Samaritae de industria praeterire videntur. Hadriani aetas in libro Josuae **) ita definitur, ut ab orbe terrarum condito ad illius mortem 4513 annos septem menses

*) Cf. Eutych. annal. I. pag. 303.

**) Liber Josuae cap. XLVII. extrem.

praeteriisse statuatur. Ex hoc igitur calculo Hadrianus media secunda Panuthae aetate obiit. Abulfathus Hadriani aetatem certis limitibus circumscribere omisit; neque ea quae in chronicis hac de re proferuntur accurate inter se consentiunt, quia e diversis fontibus hausta sunt. Nam Hadriani in Palaestinam incursio ex altera narratione eaque principali pag. 113, 3 'Aqbûno pontifice accidisse fertur, secundum alterum autem fontem pag. 118, 5 ad Levi pontificis tempora refertur. Atqui Jesus Messias extremo Johjaqimi tempore e Samaritana temporum ratione natus est, pag. 107, 7. Quodsi pontificum qui inde sequuntur anni computantur *), inter Jesum natum et Hadrianum mortuum aut 137 aut 202 annos interesse colligitur. Hadrianus igitur e temporum ratione quam Abulfathus sequitur aut anno Panuthae 1437 sive 4490 annis post mundum creatum aut anno Panuthae 1502 sive 4550 annis post orbem terrarum conditum diem supremum obiit. Harum computationum prior cum rerum veritate fere convenit neque a libri Josuae calculo nimium abhorret. Altera ad Commodum potius spectare videtur, licet cum vera ejus aetate non plane consentiat. Hujus enim tempore et Levi, pontifex ut videtur, extitit, et sacri Samaritarum libri sunt perditi, quorum jactura in Josuae libro ad Hadriani aetatem refertur. Quod igitur Hadrianus et Commodus imperatores, 'Aqbûn et Levi pontifices inter se confunduntur hoc a duplici narrationis genere proficisci videtur, quorum alterum Samariticae religionis decretis accommodatum est, alterum certam historiarum fidem sequitur.

---

*) Annal. pag. 177, 12 — 178, 2 cf. pag. 107. 108. 113. 118 post Johjaqimum hi pontifices enumerantur : Jonathan 27, Elishema' 33, Shema'ja 10, Tobia 8, 'Amram 11, 'Aqûb 9, 'Amram 9, 'Aqbûn 30; Pinhas 40, Levi 25.

Quae in chronicis de Hadriano narrantur pleraque omnia cum Josuae libro consentiunt. Quam ob causam de Ephraimo et Manasse Samaritis, reipublicae Judaicae proditoribus, de Hierosolymis ab Hadriano expugnatis deque colloquio ejus cum Judaeorum pontifice uberius explicare omittimus. Imperator in Judaeos crudeliter saevivit, sed Ephraimo et Manassi monumentum quatuor columnis fultum constituit atque illorum gratia Judaeorum rempublicam Samaritarum imperio subjecit. Sed quum aedem (Christianam nempe) in monte Garizim exstrueret, in qua templi Hierosolymitani portas aëneas constituit, Samaritae aegre ferentes, quod monachi Christiani terram sanctissimam cadaverum immunditie pollucrent, aedem ab Hadriano exstructam concremarunt omnesque in ea homines ferro trucidarunt. Id facinus imperatori a Judaeis delatum tantam ejus iram commovit, ut Samaritarum populum excidere statueret neque a caede eorum desisteret, donec senex Samarita vitae periculum subiens illi de Judaeorum invidia deque pravis eorum ingeniis persuaderet.

Hadriano successit Antoninus, pag. 117 sq., qui quum totum se legis studio traderet animo erat in Samaritas mire benevolo. Hujus beneficentia populo per breve tempus eadem fere fortuna affulsit, qua Josuae sive Riḍhvani aetate utebatur. — Sed Commodus pag. 118 sqq. majorem quam Hadrianus Samaritis molestiam facessivit. Religionis cultum vetuit, sacerdotes ac sapientes interfecit. Etenim contra Alexandrum Aphrodisiensem, qui mundum ab aeterno existere affirmabat, Levi Samarita (pontifex?) mundum creatum esse peracutis argumentis comprobavit. Quae quum refutari non possent, Commodus furore inflammatus Samaritarum sapientes saevissimis tormentis cruciavit ac sacra populi scripta, chronica et

libros liturgicos igne perdidit *). Immensa rerum perturbatio deinde coorta ʿAqbûnum, illius temporis pontificem, coëgit, ut ad silvarum solitudines se reciperet. Commodus post imperium decem annorum interemtus est. Illo fere tempore Ardeshir Babek Sassanida Persarum in Oriente regnum instauravit, p. 122 sq. Duo e Samaritis in ʿIrâqum profecti diploma de gentis Samaritanae integritate ab eo impetrarunt. — ʿAqbûn pontifex paullatim e calamitatibus emergens rei familiaris jacturam sarsit. Post aliquot annos auctus est filio, Nathanaële, qui ejus in pontificatu successor fuit. Ac praemia et honores, quibus imperator (Septimius) Severus eum ad defectionem a religione illicere conabatur, animo constanti repudiavit.

Nathanaëlis tres fuerunt filii : Baba, ʿAqbûn, Pinhas, pag. 124 sqq. De horum natu maximo, qui postmodum Magni nomen accepit, Baba rabba, avus moribundus vaticinatus est, fore ut illius studio et ardore populi miseriae levarentur; nec tamen integram Riḍhvâni salutem ab eo restitutum iri. Itaque quum Romanorum imperator Alexander (Severus) populum urgeret, Baba gloriosum proavorum exemplum imitatus imperatoris milites duobus proeliis devicit. Ad hujus praeclari facti memoriam retinendam institutum manebat apud populum, ut septimi cujusque mensis die primo Samaritarum juvenes ignes in montibus facerent. Quum autem Baba de Arabibus Ismaëlitis victoriam reportaret, omnes Palaestinae incolae magnam ejus rei gratiam habuerunt. Sed aeque in toga atque in armis praestans erat Baba. Legis divinae studium apud Samaritas instauravit omnes-

*) In Josuae libri cap. XLVII. extr. haec librorum sacrorum jactura ad Hadriani aetatem refertur.

que populi ordines ad discenda Mosis praecepta compulit. Octo synagogas in terrae oppidis, majorem synagogam prope montem Garizim exstruxit. Ibidem propter purgationes ac lustrationes aquarum castellum condidit, quod bellorum sacrorum tempore etiamtum supererat. Optime autem Baba de republica melioribus legibus et institutis temperanda meruit. Sacerdotibus cultus divini ac magistratuum jura ademit, ut solius codicis sacri ministerium iis maneret. Omnibus Israëlitis, dummodo docti essent ac probi ad honores et sacros et civiles aditum patefecit. Qua de causa et circumcisionis jus aliaque cultus divini munia ad Israëlitas plebejos transtulit et summum septem virorum judicium constituit, cujus synedri promiscue sacerdotes et plebeji essent. Singulis oppidis duumviros praefecit alterum principem (رئيس), de plebe ortum publicae rei procuratorem, alterum sacerdotem, qui lectionibus sacris praeesset. Ab eo inde tempore pontificis (امام) et judicis (حاكم) appellatio non unis sacerdotibus tribuebatur, sed Israëlitarum unusquisque eam consequi poterat*). — Verum enimvero haec immutata rei publicae forma a Riḍhvâni institutis longe abhorrebat. Illo enim tempore septuaginta erant seniores (مشايخ), e quorum numero duodecim viri doctrina et morum integritate conspicui principes (رؤساء) creabantur. Horum duodecim principum unus, reliquos dignitate ante-

*) Haec causa videtur esse, ut pontificis, cui summa rerum sacrarum cura demandata est (כהן = الامام) et principum, qui antiquitus singulis gentibus praeerant (נשיא = رئيس), appellationes paullatim confusae sint. In his chronicis utriusque nominis discrimen nondum sublatum est, etsi saepius haec nomina inter se confunduntur. Recentiore tempore Samaritarum pontifex promiscue sive الامام الكبير sive الرئيس الجليل appellatur: cf. Notices et extraits XII. p. 73; Bargès, les Samaritains pag. 72.

cellens, populi jurisdictioni praeerat (الحاكم مع الامام الكبير). Unae sacerdotum et Levitarum causae a pontifice maximo disceptabantur. Hoc antiquum populi institutum Sebuaei retinebant, qui repudiata Babae auctoritate pontifici ab ipsis constituto obtemperabant. Ac nescio an Baba sacerdotes gradibus dejecerit, ut se ab omnibus domus pontificiae aemulis liberaret, ac genti quae fertur Aharonicae vel potius sibi ipsi populi principatum vindicaret. Ab eo enim tempore sacerdotes tabulas suas genealogicas non amplius curabant ipsique paullatim defecerunt. — Baba per totam vitam regis ac pontificis dignitatem apud Samaritas obtinebat. Ac tanta erant barbarae gentes invidia contra eum, ut Judaeos aliquot ad caedem ejus instigarent. Sed hostium machinae a muliere quadam Judaica detectae proditaeque in illorum detrimentum verterunt; unde eo magis aucta est Babae auctoritas. Illo fere tempore Gordianus (sic enim narrant) Judaeis concessit, ut Hierosolyma aedificarent. Quod inceptum ne perficeretur terrae motu aliisque portentis prohibitum est.

Hanc de Baba memoriam Abulfathus certam esse pronunciat. Quae scriptoris sententia, ut equidem opinor, in dubium vocari non potest. Sed aliae sequuntur de Baba narrationes pag. 139 sqq. quas, licet minus fide dignae essent, Abulfathus omittere noluit, ne quis ei mancam et imperfectam rerum cognitionem exprobraret. Baba Levi, fratris filium, Constantinopolim misit, ubi Christianorum sacris initiatus propter doctrinae et morum praestantiam denique ad episcopi dignitatem evectus est. Sed in pectore religioni patriae fidem servavit. Quare cum Graecorum exercitu et solenni episcopi pompa Nabulusum veniens populi liberandi occasionem egregie arripuit *).

*) Cf. Procopii historia arcana ed. Isambert cap. XXVII.

Milites monachosque Christianos insidiis aggressus trucidavit, avem ex aere factam magicam, quae Samaritas a monte Garizim arcebat, confregit, sacra Samaritana instauravit. Ad istam hostium caedem in hoc chronicon fonte refertur, quod etiamnum Samaritarum juvenes septimi cujusque mensis nova luna lignorum strues in summis montibus accendunt. Quum autem ingentes hostium copiae imminerent, Baba strategemate exercitus eorum fugavit.

Hactenus narratio de Baba, quam Abulfathus fide minus dignam esse censet. Extremo vitae tempore Baba ab imperatore Philippo (Arabe) vehementer rogatus Constantinopolim profectus est ibique per fraudem captus ad mortem usque detinebatur, pag. 145 sq. Filius ejus Levi, alius atque Levi fratris filius, qui patrem captivum et moribundum non deseruerat, redux in patriam repentina morte periit, pag. 147 sq.

Nathanaëli filius in pontificatu successit ʿAqbûn, Babae frater, pag. 148 sqq., qui judiciorum severitate hominum animos adeo exacerbabat, ut in suspicionem asperitatis in alienos, indulgentiae in propinquos vocaretur. Quare ut integritatem ejus tentarent, filiam stupri, quod cum ea habuisset Samarita quidam, accusarunt. Pontifex, inconsiderato studio ardens, filiam statim combussit. Sed mox rei veritate cognita a testibus improbis meritam capitis poenam expetivit. — Illo tempore Decius imperator crudeliter in Samaritas saevivit, pag. 149; nec minorem injuriam imperator Ṭahûs (Constantius?) populo intulit, quum circumcisione omnique cultu divino ei interdiceret, p. 150 sq. Itaque quum ʿAqbûno pontifici natus esset filius, pater haerebat incertus, quomodo infantem sine vitae periculo circumcidere posset. Sed Ǵarmûnus imperatoris procurator, qua erat humanitate, parenti concessit, ut filium recentem a partu in occulta spelunca circumcideret. Quo beneficio

Ġarmûnus tantam laudem apud Samaritas consecutus est, ut nomen ejus precibus publicis additum per omne tempus in sacris contionibus audiretur.

Ad istam ʿAqbûni aetatem Abulfathus Dusim haeresis pravissimae apud Samaritas auctorem refert, pag. 151 sqq. Is propter varia crimina capitis damnatus Shuvaikae apud viduam quandam se abdidit. Quo quum venisset Levi, qui pontificis jussu cum septem viris eum persequebatur, non ipsum deprehenderunt hominem, sed libros ab eo conscriptos a vidua acceperunt. His libris pellecti simulque praestigiis effascinati viri, qui Dusim infeste insecuti erant, eum prophetica dignitate hominem esse sibi persuaserunt. Insequenti proxime paschae festo die Levi haereticae suae pravitatis virus propalam evomuit atque tumultu coorto a Samaritis lapidibus obrutus est (موسوية لوى).

Additur hoc loco de Simone mago narratio, pag. 157 sq. Nathanaëli, qui ʿAqbûno patri successerat in pontificatu, filius erat, cujus amore capta puella quaedam, quum frustra eum ad rem secum habendam illicere conata esset, denique de juvene desperans Simonem adiit et pontificis mandatum simulans ab eo petivit, ut filium parentibus minus obedientem veneficio et cantione necaret. At Simon illum tantummodo sopore morti consimili oppressit, cavens, ne commutato pontificis consilio filii ad vitam revocandi potestas deesset. — Cum Jesu discipulis Simon multum disputavit. Sed quum Philoni Judaeo, philosopho Alexandrino, exstirpandae Jesu disciplinae consilium proposuisset, ille divinam eam esse asseveravit negavitque Jesu instituta impugnari posse.

Dusis sectatores mox in diversas partes abierunt, quarum variae opiniones singulatim in chronicis describuntur, pag. 159 sqq. Ac Dusis asseclae etsi multis in rebus inter se dissident, in hoc uno omnes consentiunt,

quod, improbato religionis Samariticae fundamento de Mose unico Dei legato, alterum post eum prophetam sive plures fore arbitrantur. Principes disciplinae ad restituendum Riḍhvanum varia consilia inierunt, ita ut aut Dusi aut ipsi sibi prophetae a Mose praenunciati dignitatem attribuerent, unde maximae apud Samaritas turbae coortae sunt *). Ex dogmatis eorum diversi gentis mores manarunt et fluxerunt. Nam alii verecundia vel potius vitae austeritate excellebant, alii effrenata libidinum intemperantia efferebantur. Alii antiquum reipublicae Samaritanae statum servare, alii funditus eum evertere studebant. Sed aliquod cum religione Christiana commercium Dusis asseclis intercessisse, ob dogma de Dusis morte expiatoria p. 160, 10 sq. certum esse videtur.

Quae de Dusi ejusque asseclis in angustum collecta jam exposuimus in chronicis fusius explicata singularem libellum efficiunt, pag. 151, 11 — 164, 11, Abulfathi annalibus additum. Istam autem Dusis haeresim arta necessitudine connexam esse cum Dositheorum secta, quam Abulfathus

---

*) Huc forsitan pertineant, quae apud Josephum, Antiq. XVIII. 4, 1. 2 leguntur, cf. Bell. Jud. III. 7, 32. Nec mirum videri possit, si Messiae apud Judaeos exspectatio Jesu Christi tempore ad fastigium evecta simile Samaritarum studium concitaverit. Omnium autem Samaritarum Dusis potissimum asseclas Chiliastarum instar ad restituendi Riḍhvâni spem inclinasse innumeris Abulfathi locis comprobatur. Quam ob causam Dosithei apud Shahrastanium (ed. Cureton, pag. 180) recte الالفانية appellantur, sive homines regnum mille annorum exspectantes. In explicando hoc vocabulo Juynboll ad lib. Jos. pag. 112 magno errore ductus esse videtur; qui اللفانية corrigens hanc vocem repetit a radice لفا „jus imminuit". Verum enimvero adjectivum الفانى a voce الف itidem derivatur, quemadmodum apud Samaritas Arabice loquentes vocabula نصرانى روحانى aliaque id genus formantur. — Vigente jam Islamismo duae tantum Samaritarum factiones supererant Kuthaei (كوثان) et Dosithei (دستان). Alia hujus generis nomina, quae apud Arabum scriptores compluribus locis reperiuntur, ex horum alterutro depravata sunt.

brevi ante Alexandrum extitisse tradit, cum nominum دوسيس et دستان similitudine tum inde comprobatur, quod Dusis asseclae eodem دستان nomine appellantur, quod Dositheis tribui solet, pag. 162, 14. Accedit, quod ritus ac dogmata a Dusi prolata pag. 157 sqq. simillima sunt eorum, quae Dositheis pag. 83 tribuuntur. Itaque una Dositheorum secta videtur esse, quae a communi apud Samaritas legem interpretandi ratione digressa primo quidem singulas ceremonias immutavit, deinde autem propter diversas de restituendo Riḍhvâno opiniones in varias sectas dissoluta est. Nec dubium videtur esse, quin Dusis omnium Dositheorum auctor idem sit, qui Dositheus apud ecclesiae patres appellatur *). Atque etiamsi Abulfathus istum haeresiarcham ad tertium p. Chr. saeculum refert, rectius tamen ejus aetatem significat, ubi Simonem magum et Philonem Alexandrinum illi fere aequales esse perhibet.

Sed ad enarrandum chronicorum argumentum redeamus. Nathanaëlis in pontificatu successor alter Eleazarus quum vita decederet duos filios et filiam Mariam reliquit, pag. 164, 11 sqq. Horum tutor pupillam post patris obitum filio suo in matrimonium tradere cupiebat. At Maria tutoris filium detestata ad propinquos in monte Karmel aufugit. Tutor Eleazari liberis per longum tempus patrimonium reddere nolebat. Sed imperatoris Balsamîs (Valentis?) edicto coactus est, ut omnia iis restitueret. — Mariae frater ʿAqbûn, postquam pontifex factus est, magnam synagogam aedificavit, ad quam templi Hierosolymitani portas aëneas e terra, ubi conditae erant, effossas adhibuit, pag. 166, 5 sqq. Controversia de portarum dominio inter pontificem et Palaestinae praefectum (episcopum?) orta

---

*) Epiphan. Opp. I. pag. 30, Photius, biblioth. ed. Bekkeri pag. 285, alii.

ita composita est, ut pontifex summam argenti solveret, unde mancipii jus ad eum deferretur. — Insequenti deinde tempore, quum Eleazarus pontifex esset, pag. 169 sq., Christiani Samaritas adegerunt, ut Josephi patriarchae sepulcrum aperirent. Quorum machinae quominus procederent, cum Samaritarum astutia tum insignibus miraculis et portentis impeditum est. Brevi post Samaritae aedem Christianam super Josephi ossibus exstructam funditus everterunt. Quo facinore universus populus gravem poenam sibi contraxit. Eleazarus pontifex in vinculа conjectus, Samaritis aditu ad montem Garizim interdictum est. Imperator Tahîdîs (Theodosius?) populi miseriam levavit. At Marciano imperatore quum Caesareae praefectus patriarcharum sepulcra Samaritis adimere conaretur, tumultu excitato Samaritae exercitum contra Christianos eduxerunt remque armis transegissent, nisi melius visum esset, singulos ex utroque exercitu eligere Samaritam et Christianum, qui de sepulcrorum dominio inter se certamine singulari pugnarent. Samarita adversarium devicit, neque quisquam postea Samaritas de patriarcharum sepulcris deturbare iterum ausus est.

Gravem injuriam Zeno imperator populo intulit, pag. 170 sqq., quum Samaritas ad religionem Christianam convertendi studio incensus maximis suppliciis afficeret eos, qui voluntati suae repugnarent. Post mortem ejus rerum conditio magis etiam in pejus mutata est. Nam quum Palaestina Graecorum imperio subjecta neque bonis legibus temperata esset et male administrata, Graecorum praefectorum libidines et pravae cupiditates neque hominibus neque rebus parcebant.

Denique orbis terrarum dominatio a Graecis ad Muslimos translata est, pag. 173 sqq. Quem rerum eventum tres astrologi Samarita, Christianus, Ju-

daeus, qua erant coeli siderumque peritia, praesenserunt et, ut Muhammedi summum imperium acceptum gratularentur, in urbem ejus profecti sunt. Christianus et Judaeus Muhammedis superstitioni se dediderunt. At Samarita patriam religionem fideliter retinens omnibus pseudoprophetae illecebris fortiter restitit ac diploma nactus de Samaritanae gentis incolumitate laeto animo Nabulusum revertit. — Sequitur deinde partriarcharum et pontificum index, pag. 175, 12 — 178, 12, ab initio mundi ad Muhammedis aetatem repetitus.

VI. DE ANNALIS ABULFATHIANI ADDITAMENTIS.

Antequam Panuthae aetatem tertiam explicare aggrediamur, anquirendum nobis est, ad quod tempus Abulfathus rerum narrationem in chronicis continuaverit. Neque enim obsecutus est Pinhasi pontificis voluntati, ut populi historiam ab initio mundi ad novissima usque tempora sive ad mundi exitum describeret. Verum e Pentateucho ea tantum protulit, quae ad temporum ordinem stabiliendum facerent. Quodsi scriptor propheticos Samaritarum libros in suos usus convertere voluisset, annales continuare potuisset ad hujus mundi exitum sive ad restituti Riḍhvâni tempora, quae prope instare Samaritae tunc opinabantur. Nec tamen Abulfathus ambiguas de tempore futuro divinationes cum certa rerum praeteritarum narratione commiscere voluit.

Quinam horum annalium ambitus fuerit, facile jam e principalium codicum manuscriptorum conditione divinare possumus. E quibus codices B. D. Muhammedis tempore omnino finiuntur. Codicis C. additamenta, in quibus de rebus post Muhammedem gestis explicatur, a priore chronicon parte, ut quae gravioris momenti sit, librarii epilogo

dirimuntur. Sed omnis de horum annalium ambitu dubitatio tollitur, si pontificum indicem, qui in extremo libro repetitus est, consideres. Quod enim repetita est horum series, in qua universa temporum ratio nititur, id librum a scriptore perfectum et absolutum esse luculenter demonstrat. Et quemadmodum scriptor totum opus ab examinanda temporum ratione exorsus est, ita temporum ordine describendo librum absolvit. Accedit, quod Abulfathus in extremo libro post enumeratos iterum pontifices se chronica anno mundi 5803 sive Hiǵrae 756 perscripsisse profitetur *), unde hunc librum eodem quo inceptus sit anno ad finem perductum esse colligitur. Neque Abulfathus in extremo pontificum indice annum, quo librum composuit, adnotasset, nisi scribendi finem facere voluisset. Ac denique Muhammedis in Samaritica temporum ratione tanta est auctoritas, ut in narratione de eo annales optime subsistant. Quae omnia nos adducunt, ut annalium librum ab ipso Abulfatho conscriptum Muhammedicae religionis primordia egressum non esse statuamus. Neque codicum A. C. additamenta hujus annalis scriptori tribuenda sunt.

Chronicon additamenta, quae extant in his libris manuscriptis, valde negligenter sunt scripta neque cum rerum gestarum expositione, quae libro ipso continetur, omni ex parte congruunt. Neque enim ipse Abulfathus haec additamenta, ut ubique cum suis narrationibus convenirent, retractare et corrigere potuit; ut in codicis C. additamentis

---

*) Ann. pag. 178, 10-12. Hanc codicis C. antiquissimi omnium lectionem primam et veram esse judicamus. Nam scriptor, postquam librum ad finem perduxit, jam opere perfecto initium ejus respicit cf. pag. 4, 13. Codicum B. D. verba ab antiquissimo librario quodam substituta esse conjicimus. Haec autem viros doctos induxerunt, ut in codice Bodlejano rerum narrationem ad annum H. 898 continuatam esse putarent, cf. supra pag. XXIII. adn. *

temporum spatia compluribus locis secundum Shemiṯṯarum annos definiuntur, quae ratio in antiquiore libro nunquam reperitur. E sermonis pravitate negligentique scriptionis genere equidem conjecerim, a librariis has narrationes exeuntibus libris adjectas esse. Sed libri, e quibus depromtae sunt, a scriptoribus rerum narratarum aequalibus compositi esse videntur. Nam rerum auctores, quippe qui rebus a se narratis ipsi interfuerint, persaepe prima persona loquuntur. Horum igitur additamentorum antiquissimi sunt fontes.

Librarii autem, qui codices A. C. scripserunt, in augendo et locupletando Abulfathi chronico tritam populi consuetudinem sequebantur. Etenim in Josuae quoque libro additamenta reperiuntur, quae ab ipso libri scriptore profecta esse non possunt. Hic enim liber in describenda Josuae vita vel potius adornando Samaritarum decreto de Riḍhvâni tempore versatur. Quare quae a capite ejus quadragesimo tertio vel quinto enarrantur ab instituto hujus libri aliena sunt. Atque narrationes de Buchtnaççaro, Alexandro, Hadriano Josuae libri partes esse non posse ex ipso libri titulo evincitur. Ut hoc enim utar, Abulfathus se eam de Baba narrationem, quae fabulis turbata sit, e vetere annali Hebraico petiisse ait, pag. 135, 5, etsi haec narratio ad verbum paene cum Arabico, quo utebatur, cf. pag. 5, 11, Josuae libro consentit. Unde colligi posse videtur, eam Abulfathi tempore Josuae libro nondum additam fuisse. Librarios autem fuisse, qui ad antiquum Josuae librum has narrationes adjicerent, jam inde colligitur, quod liber, qui nunc est, in media enunciatione desinit*), neque scriptor operae pretium esse duxit

*) Conferantur Josuae libri, qui editus est a Juynbollo, verba ultima cum Abulfathi annal. pag. 140, 13.

narrationem de iis rebus, quas addiderat, ad finem perducere. Libri Josuae additamenta cum iis, quae codicum A. C. scriptores annali Abulfathiano addiderunt, in hoc maxime conveniunt, quod utraque nullo modo inter se connexa et apta sunt.

Exponitur autem in primo additamentorum capite, quod in utroque codice A. C. legitur, quinam status Samaritarum sub 'Ummajadarum et primorum 'Abbasidarum imperio fuerit. Id caput, quia in eo emendando duo codices inter se conferri poterant, libro nostro, pag. 178—186, addendum esse censuimus, haud immemores, unicuique qui legeret facile sub oculos cadere deterius orationis genus. Principale ejus argumentum in enarranda Samaritarum concertatione de fastis positum est. Cui accedit narratio de annonae caritate, quae Harûni ar-Rashîdi tempore accidisse fertur. Quae praeter has res in codice A. reperiuntur ex recentissima Samaritarum historia petita sunt; atque quum supra in describendo codice adumbrata sint, hoc loco ea praetermittenda esse censuimus. Restat igitur, ut transscribamus pontificum indicem, quo codicis A. scriptor nomina deinceps enumeravit omnium, qui a Muhammedis tempore ad hanc usque aetatem Samaritarum pontificatum obtinuisse feruntur:

وهذه السلسلة من بعد قيام محمد كما ذكروا رضى الله عنهم العزر ثمنية عشر سنة عقبون ثلاثين سنة العزر ستة عشر سنة عقبون واحد وعشرين سنة العزر ستة وعشرين سنة شمعون سبعة عشر سنة لوى واحد وثلاثين سنة فينحس اثنى عشر سنة نثنال سنين (sic) ببا احد عشر سنة العزر تسع سنين نثنال عشرين سنة العزر سبع سنين فينحس ثمن سنين نثنال خمسة وخمسين سنة عبدال ستة عشر سنة العزر خمسة وثلاثين سنة عبدال عشرين سنة العزر تسعة وعشرين سنة عبدال سبعة عشر سنة اهرن تسعة عشر سنة العزر ثمانية وثلاثين سنة اهرن اربعة عشر سنة صدقه اثنا عشر سنة عمرم تسعة وثلاثين سنة

اهرن اثنين وعشرين سنة عمرم ثمانية وعشرين سنة اهرن سنة
وعشرين سنة نثنال تسعة عشر سنة ببا ثمانية عشر سنة عزى
ثلاث سنين لوى سبعة سنين ايثمر ثمان واربعين سنة عمرم
خمسة عشر سنة عزى اثنين وعشرين سنة يوسف تسعة عشر
سنة فينحس سنة وخمسين سنة العزر خمسة وعشرين سنة
فينحس سنة وخمسين سنة ابيشع اربعة وثلاثين سنة العزر
سنة وثلاثين سنة فينحس واحد واربعين سنة العزر ثمنية
واربعين سنة فينحس تسعة عشر سنة شلميه عشرة سنين
عبدقيه سبعة وعشرين سنة يسحق خمسة واربعين سنة ابرهيم
اربعين سنة لوى عشرين سنة طوبيه خمسة وثلاثين سنه شلمه
ثلاثين سنة عمرم ثلاثين سنة

Quinquaginta duo sunt pontifices, quorum tempora, si ultimum excipias ʿImrânum, qui adhuc in vivis est, 1270 annos efficiunt. Itaque Salâma ʿImrâni pater anno fere 1853 p. Chr. diem supremum obiit, id quod aliorum quoque auctoritate comprobatur. ʿImrânus ipse, quum a. H. 1274 hunc librum conscribebat, annum pontificatus quartum agebat. Triginta autem anni, per quos ʿImrânus se pontificatum obtinuisse profitetur, ab a. H. 1243 computari debent, cf. supra pag. VIII.

Hactenus codicis A. additamenta. Cum isto tamen pontificum indice non satis ubique consentiunt pontificum nomina, quae in codicis C. supplementis leguntur. Quae praeter primum horum additamentorum caput, quod libro a nobis edito addidimus, in codice C. reperiuntur tam corruptis litteris scripta sunt, ut verba Arabica typis exscribi et in lucem edi nequeant. Neque enim ausus sum librum, qui gravissimis scripturae vitiis laboraret et difficillimus esset intellectu, pro meo arbitrio emendare emendatumque edere. Sed quae his codicis C. additamentis continentur maximam partem dignissima sunt, quae memoriae prodantur. Haec igitur ad summam redacta jam breviter enarramus.

'Abbâsidarum regimen grave et molestum erat Samaritis. Chalifae orthodoxi dum in omnes Muslimos, qui a suae religionis decretis dissidebant et abhorrebant, saeviunt, ne Samaritis quidem pepercerunt. Quo factum est, ut magna populi pars miseria oppressi in exilium migraret. Alii mercede pellecti Islamicam religionem amplexi sunt. Accedebant mala in Orientis plagis vulgaria : fames, locustae, pestilentia. Quae omnia Samaritis non obstabant, quin ipsi Dositheos, ut qui pravas opiniones in suam religionem invexissent, diro odio persequerentur. — Maximus ex Harûni filiis Muhammedes (al-'Amîn), postquam anno mundi 5239 imperium suscepit, omni turpium libidinum genere mox in hominum contemptionem adductus haereticorum rebellium animos coërcere non poterat. Nam hi Samaritarum oppidis Zaitâ, Sâlim, 'Arsûf potiti synagogas concremabant ac populum omnibus modis vexabant. Brevi postquam Chalîfa occisus est (a. H. 198), locustarum examina Palaestinam invaserunt, unde gravis annonae caritas orta est. Nabulusi praefectus Masrûr ibn 'Abî 'Amir, quum Samaritarum miseriam levare studeret, ob eam causam a Muslimis interfectus est. Ac tantus erat mortuorum numerus, ut cadaverum multitudine terra immunda fieret. Morum verecundia sublata est. Sacerdotis filia stuprum passa a plebe defensa est neque poena in lege Mosaica constituta, ut igni cremaretur, ab ea petita est. Sed ubi Deus populum his malis liberavit, una omnes ad gratias Deo agendas in montem Garizim adscenderunt ibique sacra fecerunt. — Anno mundi 5250 jussu 'Abdallae (Ma'mûni) Châlid ibn Jazîd cum exercitu in Palaestinam profectus rebelles fugavit. Quadriennio post 'Abdalla ibn Ṭâhir cum ingenti exercitu in Palaestinam venit et Samaritas a Muslimorum rebellium et haereticorum vexationibus per breve tempus liberavit. Post expugnatam

Emesam Naçrum rebellium ducem vinculis adstrictum Bagdâdum misit. At simulatque ʿAbdalla in Aegyptum abiit, Samaritae iterum in angustias adducti sunt. Ibn Farâsa, rebellis contra Chalîfae auctoritatem, atrocissimis suppliciis eos adigebat, ut Islamicam religionem amplecterentur. Haud pauci malis confecti voluntati ejus obtemperabant. Sed plurimi, ne patriam religionem desererent, peregre abierunt. Hierichuntis praefectus a rebellibus occiditur. Quam ob causam ipse Chalîfa cum exercitu Palaestinam ingressus proelio eos devicit. ʾIbrahîm, Maʾmuni frater, oppido Baitǵibrîn expugnato rebellium duces capit. Anno mundi 5264 sive Hiǵrae 217 Maʾmûn Damascum imperii sedem constituit et circum ubique arces in terra subvertere coepit, ne rebelles iis potiti diutius repugnare possent. Castellum in monte Garizim a Zenone excitatum illo tempore eversum est. Sed adversariis devictis Maʾmûn terram nimis onerabat vectigalibus et tributis, quae ʾAbû-ʾlǵarûd imperii praefectus ab omnibus Palaestinae incolis inhumane exigebat. — Post obitum Maʾmûni frater ejus ʾIbrahîm (al-Muʿtaçim)*) per novem annos (H. 218—227) imperium obtinebat. Haeretici continuo tumultus excitabant et Nabuluso potiti urbem diripuerunt, Samaritarum et Dositheorum synagogas concremarunt. Sed duo ʾIbrahîmi duces Çâliḥ et Ǵafar rebellium copias in valle Ǵaib fuderunt. Illo tempore Nathanaël, qui per quinquaginta annos pontificatum gesserat, diem supremum obiit atque illatus est sepulcro Johjaqimi filii, qui pontificatus successor designatus ante patrem vita decesserat. Muslimi haeretici ac rebelles

---

*) Proprium hujus Chalîfae nomen est ʾAbû ʾIsḥâq Muḥammad cf. Abulfeda, Ann. mosl. II. pag. 166. Ejus nomen cum ʾIbrahîmo Maʾmûni patruo, per breve tempus Chalîfatus aemulo, confundi videtur.

Samaritas tunc vexare non poterant. Sed tributorum oneribus multi compellebantur, ut bona sua venderent. Nec tamen quisquam Samarita hujus temporis angustiis semet adduci passus est, ut patria religione deserta Islamismum amplecteretur. Principes Pinḥas filius Nathanaëlis et Duratha (درثة) synagogam Neapolitanam per superiora bella dirutam totam lapide exstruxerunt. Extremo Ibrahîmi Chalîfae tempore 'Abûḥarb, tumultu in Palaestina moto, Nabulusum cepit incolasque fugavit. Pontifex dum fugit grave vulnus accipit atque Hebronem transportatus animam efflavit. Neque gravis haec miseria Samaritas prohibuit, quin suis connubio et commercio cum Dositheis interdicerent, id quod hisce verbis describitur: واسسبى ملك اسرابيل قطع عهد بين يدى [illegible] على السامرة انهم لا ياكلوا مع الدستان ولا يشربوا ولا يتزوجوا منهم ولا يزوجهم Rebellionem ab Ibrahîmo paene oppressam filius ejus et in Chalîfatu successor Harûn (al-Vathîq) plane sedavit. Samaritae ab exilio in patriam redierunt et ad gratias Deo agendas in montem Garizim ascenderunt. Sed ille Chalîfa se alienae religionis sectatoribus inimicissimum praebuit, quum Christianos tintinnabula (ناقوس) ad precationum tempora indicanda adhibere vetaret. Majorem inimicitiam in homines religioni Muhammedicae non addictos frater ejus Ǵafar (al-Mutavakkil) exercebat. Qui, postquam anno mundi 5280 successit, Nathanaëlis sepulcrum destruxit ac legem tulit de vestium coloribus, quibus religionis alienae asseclae a Muhammedanis distinguerentur *). Ǵafar eo furoris progressus est, ut Samaritis omni cultu divino interdiceret. Sed Jûsuf ibn Dâsî Palaestinae imperator (سلطان) populi patrocinium suscipiens Samaritis

*) Cf. Weil, Geschichte der Kalifen II. pag. 353.

montem Garizim adeundi potestatem concessit, Dositheos autem ab omni cultu sacro prohibuit. Quare hi de morte ejus summo gaudio exsultarunt. Post obitum Pinhasi principis populi principatum obtinuit ʿAbdel, cujus tempore ingentes miseriarum tempestates excitatae sunt: terrae motus, fames, venti ferventes. Multi tunc patriam religionem deseruerunt. — Post narrationem de Ǵafari imperio magnae sunt horum additamentorum lacunae. Quae in ultimo eorum capite traduntur ad annum H. 297 pertinent, quo ingentia locustarum examina gravem annonae caritatem effecerunt. Illo fere tempore sacerdos Samaritanus satrapis Aegyptiaci servo (مملوك) a gravi morbo sanato magnam universo populo gratiam apud Aegypti praefectum comparavit. Ultimus, cujus in chronicon additamentis fit mentio, Raḍhi*) Chalîfa († H. 329) praefectos de Palaestinae imperio digladiantes coërcere non poterat. Rebellis, cui ابن طغج erat nomen, rerum potitus crudeliter in Samaritas saeviebat. Sacerdos Samaritanus كنداش nomine perfide ad eum detulit nomina eorum, qui rei familiaris copia abundarent. — Ac Raḍhi potestate Chalîfae ad principem principum (امير الامراء) delata Chalîfatum jam pridem labefactatum plane perdidit. Quare post narrationem de eo chronica et formula doxologica et secundo librarii epilogo recte absolvi videntur.

Haec fere sunt, quae in codicis C. additamentis enarrantur. De ulterioribus Samaritarum fatis nihil compertum habemus praeter ea, quae viri in Oriente peregrinati aut Arabum scriptores interdum in libris suis prodiderunt. Codicis A. additamenta, ut supra exposuimus, a. H. 1173

*) Is Chalîfa falso in chronicis ʿAbdalla nominatur. Verum ejus nomen erat ʾAbû-ʾlʿAbbâs ʾAhmad, cf. Weil, Geschichte der Kalifen II. p. 540.

(inc. $\frac{25}{8}$ 1759) incipiunt. Nec tamen desperandum est, fore ut aliquando rerum per hos octingentos annos apud Samaritas gestarum memoria ad nos perveniat. Nam in Abulfathi codice, qui etiamnum apud gentis Samaritanae pontificem extat, sive in aliis id genus libris historicis equidem narrationes harum, quas modo adumbravi, simillimas contineri puto. E quibus accuratiora de Dositheis, quando et quomodo defecerint, fortasse cognosci poterunt.

Ad temporum ordinem autem ut redeamus, post enarratas Samaritarum res jam superest, ut brevem temporum conspectum proponamus:

	Anno	
	Panuthae	mundi conditi
Orbis terrarum eluvio		1307
Abrahami Harrano profectio		2324
Populi in terram sanctam adventus		*2794*
Gratia divina amittitur (Panutha)	**1**	**3050**
Primitiva dierum festorum ratio mutatur	90	3140
Templum Salomonis exstructum	185	3235
Populi ab exilio reditus	*740*	*3790*
Reditus ab exilio secundo (Ezra)	915	3965
Alexander moritur	**1040**	**4100**
Jesus Christus nascitur	1300	4350
Hadrianus moritur	1463	4513
Sassanidae imperium capessunt	1600	4650
Muhammedis fuga	**2000**	**5050**
Annus hujus chronici compositi	*2750*	*5803*
Messiae (Taheb) adventus	**2950**	**6000**
Messias moritur	3060	6110

VII. QUA FIDE ABULFATHUS IN ANNALIBUS COMPONENDIS USUS SIT.

De historica horum chronicon indole disputaturi inter universam operis materiam atque rationem, qua Abulfathus hanc materiam digessit, distinguamus oportet. Quaecunque enim in his annalibus enarrantur ex antiquioribus Samaritarum libris petita sunt; neque scriptor de suo quidquam addidit, nisi quod narrationes inter se connexuit connexasque omnes, quantum fieri poterat, suo loquendi genere protulit et enarravit. Non scriptoris sed populi sunt de rebus divinis opiniones et temporum ordines, ad quos Abulfathus librum suum composuit. Quam ob causam argumento, quod in his chronicis tractatur, quae fuerit saeculo post Christum quarto decimo historica Samaritarum ratio et universa populi indoles, cognosci posse videtur. Abulfathus autem, quum libri sui materiam e fontibus haustam eligeret, disponeret, enarraret, expertus videtur esse, quid scriptor Samaritanus in componendis Arabicis historiarum libris posset.

Argumentum in his chronicis tractatum magnis lacunis interrumpitur. Rerum per saecula gestarum memoria neglecta est; atque interdum quae terrarum orbem agitaverant ne verbo quidem tanguntur. Exilium Assyrium atque Hierosolyma a Tito eversa dedita opera negligi videntur. Imperatorum Romanorum perpauci, serie eorum varie interrupta, commemorantur. Post Augustum et Tiberium primus Hadrianus est, cujus fit mentio. Ac deinde de Antonino, Commodo, Septimio Severo, Alexandro Severo, Gordiano, Philippo Arabe, Decio explicatur. Quorum nomina praeter hos pro certo cognosci potuerunt, imperatores Byzantini sunt Marcianus et Zeno. Inter utrosque medii imperatores commemorantur, quorum nomina Con-

stantio, Valenti, Theodosio convenire, probabiliter conjecimus. Plurima igitur in his chronicis enarrata de rebus imperatorum Romanorum tempore gestis ad saecula p. Chr. tertium et quintum spectant. Quae tempora Samaritarum populo reapse gravissima fuisse videntur. Narrationes de rebus gestis per centum et plus annos inter Zenonem et Muhammedem interjectos omnino desunt. Sed calamitatum Samaritis a Justiniano inflictarum memoria interdum ad narrationes aut superiores aut posteriores translata videtur esse. — Ad has lacunas accedunt graves errores, quibus vera temporum et locorum ratio obscuratur. Quod Zerubabelem et Ezram aequales esse Samaritae fingunt, quod Hadrianum aedem Christianam in monte Garizim aedificasse eoque monachos Christianos deduxisse perhibent, quod Philippus Arabs Constantinopoli sedem imperii habuisse, atque Gordianus Judaeos impulisse fertur, ut Hierosolyma exstruerent, haec omnia a communi Samaritarum consuetudine proficiscuntur, ut quae temporis posterioris sint ea ad tempus longe superius transferant. Longum est, omnes hujus generis errores singulatim recensere. Nam inanis antiquitatis studium Samaritas induxit, ut in amplificanda populi historia etiam leviores res corrumperent.

De hisce vitiis, licet per se spectata magnopere vituperari debeant, clementius judicemus. Neque enim praestantia hujus libri in eo posita videtur, ut quae aliunde cognita habemus Samaritarum auctoritate stabiliantur. Sed verum annalium commodum in hoc maxime versatur, ut quae sit populi de rebus in mundo gestis sententia, et quomodo de sua ad eas ratione Samaritae cogitaverint inde intelligatur. Haud abs re tamen fore arbitror, si de historica annalium fide disputantes jam inquiramus, quae narrationes continua rerum memoria apud ipsum populum traditae et propagatae sint, et quas

narrationes Samaritae ab aliorum populorum libris petierint. Atqui quaecunque his chronicis continentur ad Samaritarum de rebus divinis opiniones accommodata sunt. Abulfathi liber fabula absolvitur de pactione inter Muhammedem et gentem Samaritanam inita; unde ne extremos quidem annales commentorum expertes esse colligitur. Atque fucatam esse narrationem luculentius apparet, si Abulfathianus liber cum codicum A. C. additamentis comparetur. In his enim nudo tristique orationis genere enarrantur res, quas misero populo accidisse minus in dubio ponendum quam dolendum videtur esse. Nec tamen ob eam causam omnes narrationes tanquam commenticias repudiare possumus. Etenim nonnulla a Nehemiae sive ab Alexandri tempore Samaritarum sermone posteris tradita posse his chronicis contineri, per se negari non potest. Quae tamen suspicio magnopere refellitur, si narrationem de Alexandro Muslimorum fabulis refertam esse expendimus. Qua de causa equidem pro veris habere dubitaverim, quae de Hizqia tunc pontifice deque artis poëticae, illo praeside, initiis enarrata sunt. Etiam quinque post Alexandrum saeculorum memoria non apud ipsos Samaritas tradita sed ab aliorum populorum libris petita est. Samaritae aperte ignorant res, quas populo eorum per ea tempora accidisse certi auctores tradunt. Quod Herodes uxorem habuit Samaritanam, quod de urbe Samaria egregie meritus est, ne verbo quidem tangitur. Abulfathi de Herode judicium Judaicum potius auctorem redolet. Antoninum Samaritae summis laudibus efferunt, quamquam is imperator, uti traditur apud Justinum Martyrem, circumcisionis jus, quod Judaeis concesserat, populo Samaritico reddere nolebat *). — Verum quae de rebus

*) Cf. Bargès, les Samaritains pag. 99, Basnage histoire des

ab exeunte fere saeculo secundo p. Chr. gestis in his chronicis exposita sunt, magna ex parte memoria apud ipsos Samaritas tradita inniti videntur. Quare haud scio an fide digna sint, quae de Commodi et Septimii Severi in Samaritas saevitia commemorantur *). Narrata de Baba, qui medio post Christum saeculo tertio floruisse traditur, magis etiam ad historiarum veritatem accedunt. Fide enim dignissima est memoria de instaurata per illum Samaritarum re publica. Nec plane commenticiam esse de Ǵarmuni animo generoso narrationem, ipsa docet formula, qua nomen ejus publicis Samaritarum precibus additum est. Quae de Dusi referuntur, licet fabulis interdum contaminata sint, maximam tamen partem historicam fidem prae se ferunt. Quae de dogmatis ejus proponuntur universae religionis Samariticae indoli praeclare conveniunt. Narrationes deinde usque ad exitum libri secutae eae sunt, in quibus e fabulis historiarum veritas tanquam nucleus e nuce facile erui queat. Quam ob causam haec mihi stat sententia, ut majorem partem eorum, quae de rebus gestis ab ineunte saeculo post Christum tertio in his chronicis enarrantur, continua Samaritarum memoria traditam esse credam. Immo quae de populi dogmatis et sectis compluribus locis proferuntur ex antiquiore memoria pendere conjecerim.

Sed longe plurima, quae in his chronicis enarrantur, Samaritae ex aliorum populorum libris petita in suum commodum converterunt. Inter quos primum locum Judaei obtinent. Dira universi populi in Judaeos invidia non

---

Juifs II. 1, pag. 132. — Ipsum tamen Justini locum, quo haec enarrentur, in operibus ejus reperire non potui.

*) Cf. Hieronym. chronica Eusebii ed. Scaliger pag. 172. Orosius, histor. VII. 17.

obstabat, quin singulis eorum cum Judaeis commercium intercederet, p. 138, 4. 5; 147, 1, atque Samaritae Judaeorum libros in suos usus converterent. Narrationes Alexandro superiores plerasque omnes Samaritae mutuati sunt ex iisdem V. T. libris, quos pro divinis habere nolunt. Nomina regum, quos per Riḍhvâni aetatem imperium exercuisse fabulantur, pag. 33, 5 — 34, 2, mirum in modum e judicum Israëlitarum nominibus depravata sunt. Etiam pontificum nomina plurima e V. T. libris petita sunt *). Narrationes de bellis a Josua gestis pag. 9 sqq. e V. T. libro Josuae depromptae sunt. Quae de Davide, Salomone, Rehabeamo, aliis exponuntur ad V. T. libros historicos referri debent. — Rerum ab Alexandro ad Hadrianum usque gestarum memoriam Samaritae e posterioribus Judaeorum libris Josepho maxime et V. T. libris quos dicunt apocryphos petierunt. Ac Talmudica et Midrashica Judaeorum scripta haud sibi ignota esse, Samaritae et ipsi declarant, pag. 151, 16, et frequentiore eorum usu ostendunt. Quae magnam sane vim in animos eorum exercuerunt. Decreta enim de tribus angelis, qui Israëlitarum populo patrocinantur **), deque peccatorum gravium (كباير) et levium (الخطايا الصغار) discrimine ***) ex hisce Judaeorum libris petita sunt. Ejusdem farinae est fabula de Hadriani colloquio cum Judaeorum pontifice †). Alia hujus generis,

*) Annal. pag. 36, 14-16 cf. 1 Paralip. 5, 30. 31. Plurima autem pontificum antiquiorum nomina e Judaeorum libris petita esse, luculentius apparet, si pontificum index qui est in extremis chronicis pag. 176 sqq. comparetur cum Judaeorum pontificum nominibus apud Josephum aut in libro Seder olam, ed. Joh. Meyer Amstelod. 1699; cf. Petavius, Rationarium temporum Colon. 1720, III. pag. 8 sq. Reland, Antiqq. Hebr. Lips. 1724, pag. 144 sqq.

**) Annal. pag. 21, 6, cf. Eisenmenger II. pag. 393.

***) Annal. pag. 31, cf. Wetstein ad Matth. 5, 19; 23, 23.

†) Annal. pag. 115, 5, cf. Juynboll ad lib. Jos. pag. 331.

quae plurima sunt, hoc loco enumerare supersedemus. Nam universa Samaritarum de religione doctrina Judaicae quasi imitatio est.

Abulfathus se Graecae linguae ignarum esse ipse profitetur. Sed quaeritur, num fontium, e quibus sua hausit, auctores hujus linguae periti Graecorum libris in describendis rebus usi sint. Sermo Graecus in quotidiana Samaritarum vita nunquam adeo videtur invaluisse, ut linguae Aramaicae usus tolleretur, cf. pag. 150, 15. Memoria autem rerum per Graecam aetatem a Samaritis gestarum libris Samaritano-Hebraica dialecto conscriptis ad Abulfathum pervenit. Nec tamen desunt indicia, e quibus Graecos libros in posteriorum Samaritarum usu fuisse colligi posse videtur. Aliquot nomina, quae in his chronicis inveniuntur, non Samaritanam aut Arabicam sed Graecam scribendi rationem referunt: Joannis baptistae nomen pag. 108, 1 يحنس non يحيى aut יהוחנן scribitur. Jacobus apostolus pag. 107, 12 يعقوبس non يعقوب et Simon magus interdum in codicibus non شمعون (quae tamen scriptura frequentior est) sed سيمون appellatur. Ludicra etymologica de Cleopatrae pag. 105, 17 atque Caesaris pag. 106, 7 nominibus non possunt intelligi nisi ab eo, qui Graeci sermonis atque adeo Latini peritus est. — Sed eae ipsae chronicorum partes, quae ad Graecos fontes referri queant, ad verbum paene cum Eutychii patriarchae Alexandrini annalibus consentiunt. Alia, quae huc vocari possint, similiter narrata apud Shahrastanium *), Abulfedam aliosque Arabum scriptores reperiuntur. Haec omnia igitur diu apud Arabes pervulgata erant, priusquam ad Samaritas pervenirent.

Quanta autem Arabum in Samaritas fuerit vis et

---

*) Annal. pag. 119 sq. cf. Shahrastani ed. Cureton, pag. 47 sq.

auctoritas, non opus est nos fusius explicare. Linguae Arabicae usu submota est apud populum lingua Samaritana, quam ab eo inde tempore docti tantummodo homines intelligebant. Quo factum est, ut ad religionis notiones exprimendas Islamicas formulas adhiberent et alia multa a Muhammedanis mutuarentur. Pontifices suos, Mosi videlicet cognatos, eodem dominorum (السادة) nomine exornant, quod apud Muslimos Muhammedis posteris ejusque cognatis inditur. Argumenta e philosophia petita, quibus Samaritae religionis suae veritatem defendunt, pag. 100 sqq.; 119 sqq. scholasticam Arabum in docendo rationem referunt. Alia ejusdem rei exempla multa in promptu sunt *). Qua de causa mirandum non est, quod narrationes e Graecorum libris repetitae intercedentibus Arabum scriptoribus ad Samaritas pervenerunt. Rerum memoria apud Josephum tradita per Josephum Gorionidem ad Arabes et ab his ad Samaritas delata esse videtur. Quae de Hippocrate pag. 77, 3, de Claudio Ptolemaeo pag. 118, 10, deque Alexandro Aphrodisiensi pag. 119, 2 in his chronicis narrantur Samaritae ab Arabum scriptoribus acceperunt. Atque, ut taceam fabulas de Alexandro per universas Orientis regiones vulgatas, ne V. T. quidem narrationes apud Samaritas liberae ab Arabum commentis servari poterant **). Quibus omnibus inducimur, ut narrationes exeunte saeculo p. Chr. secundo superiores sive plurima eorum, quae Samaritae memoria a majoribus tradita non acceperunt, e libris aut Judaeorum aut Arabum repetita esse statuamus.

Narrationes autem in Judaeorum et Arabum libris satis adulteratas aut fabulas ab iisdem populis repetitas Samaritae, quum ad religionis suae decreta eas compo-

---

*) Cf. Juynboll ad lib. Jos. pag. 66 sqq.; 108 sqq.

**) Annal. pag. 50, 5, cf. Sur. 34, 11 sq.

nerent, magis etiam corruperunt. Neque in hac re acquierunt. Multas addiderunt fabulas a se excogitatas, quibus vanam populi gloriam amplificarent. Plane commenticia sunt quae de templo a Josua in monte Garizim exstructo, quae de antiquissimis populi migrationibus et exiliis narrantur. Nec melius existimandum est de statuis animatis, pag. 86, quas simulantes Samaritae se idolorum cultum callide effugisse gloriantur. Ex eodem genere sunt fabulae de Haruno medico Samaritano, qui Persarum populum a pestilentia sanasse traditur, pag. 77, deque Darii filia pontificis Samaritani filio in matrimonium data, p. 78. Quae de gigantibus enarrantur ac de bellis a Josua iisdem illatis, pag. 16 sqq., originem a Pentateuchi locis mirum in modum amplificatis duxerunt. Nec pauca commenta, quoniam e locorum nominibus deducta sunt, equidem fabulas geographicas appellaverim. Fabula de Shaubako Kanaanitarum rege, pag. 16, 16, a vico ejusdem nominis repetita est. Similiter fabulis occasionem dederunt loca مائتان مائة فرعتا pag. 37, et دار الرئيس pag. 55, 4. Quae Samaritae de Ephraimo et Manasse apud Hadrianum summis honoribus affectis memoriae produnt, e monumento quodam Romanorum, pag. 112, 12, parum intellecto effecisse videntur. Ejusdem originis est fabula de aede Christiana Constantinopoli in Babae sepulcro exstructa, pag. 147, 5.

Haec autem historiarum veritatem fabulis obscurandi libido etiam in eo conspicitur, quod Samaritae singulas narrationes de rebus, quae semel tantum accidisse videntur, binas faciunt paulo inter se differentes. Hujusmodi geminatarum ejusdem rei narrationum exempla sunt quae de Hierosolymis a Buchtnaççaro pag. 56 sqq. et ab Hadriano pag. 114 sqq. expugnatis, quae de pontificum ʿAmrâmi pag. 109 sqq. et ʿAqbûni pag. 148 sqq. filiabus in stupri suspicionem vocatis, quae de Samaritarum

contra Judaeos disputationibus apud Sûrdî pag. 65 sqq. et Ptolemaeum pag. 95 sqq. in his chronicis leguntur. Longimani nomen praeter Artaḥashtum pag. 76, 16 etiam Ardeshiro pag. 122, 7 attribuitur. Quae de Joanne Hyrcano apud Josephum commemorantur Samaritae duobus hominibus tribuunt, quorum alter عرقيه pag. 81, 10, alter بيهوخنان pag. 102, 16 appellatur. Ptolemaei nomen, ut diversis hominibus tribui possit, modo بطلميوس modo فلطمه scribitur. Darii nominis tres faciunt formas دارا سوردى دبروس, quarum utraque posterior soli Dario Codomanno convenire potest. In his tamen Ptolemaei et Darii nominibus depravandis Samaritae Arabes auctores secuti sunt. Nomina pontificum, qui per Riḍhvani tempus extitisse feruntur بحقى شيشى, Panuthae initio iterantur, pag. 176, 10. 13. 14. Quae nomina iterandi consuetudo in pontificum indice saepius reperiri videtur. Haec igitur singulas res binas faciendi ratio Samaritis maximo adjumento erat, ut longa saeculorum spatia, de quibus nulla omnino memoria apud eos supererat, commentis suis implerent.

Universa autem Samaritarum ratio historica ad duo fundamenta revocari potest, e quibus et sententia eorum de se aliisque populis, et quomodo in hos se gesserint, explicari posse videtur. Nam Samaritae primo se verum et electum Dei populum esse ajunt, ac deinde sibi ob eam causam orbis terrarum dominationem deberi contendunt. Itaque duo sunt adversarii, quibuscum iis negotium est: Judaei et gentes imperio praeditae. Sed valde dissimilis est sentiendi agendique via, quam in utroque adversario tractando ineunt. Judaeos populi electi aemulos diro odio persequuntur, neque maledicendi iis occasionem unquam dimittunt. Tota haec chronica una fere in eo versantur, ut non Judaeos sed Samaritas electum Dei populum esse demonstretur. Longe aliter Samaritae

agunt cum gentibus exteris, quarum in ditione sunt. Harum benevolentiam, quantum fieri potest, humilibus et submissis animis sibi comparare student. Quandocunque terrarum domini in eo erant, ut Samariticae religioni injuriam inferrent, Samaritae aut blanditiis eos ad aequitatis jura revocare aut invidiam eorum in Judaeos convertere conabantur. Foedera fingunt, quae cum terrarum dominis Alexandro pag. 94, 5, Ardeshiro pag. 123, 3, Muhammede pag. 174, 10 a se facta esse gloriantur. Ac duumviri plerumque sunt, qui dignitatis pontificiae et regiae apud Samaritas quasi legati populi causam apud terrarum dominos agunt : Jûmâqîm et Jûçadaq, pag. 75, 8, 'Ithamar et Manasse pag. 94, 4, Ephraim et Manasse pag. 113 sqq., 'Achîrad et Jûsuf pag. 122, 10. Haec tamen adulatio non obstabat, quin regibus potentissimis Samaritae repugnarent, quotiescunque sacris suis ab illis injuriam inferri viderent. Cujus rei cum in his chronicis tum apud Graecorum scriptores multa documenta extant.

Neque enim quisquam Samaritas adeo despicatui ducere poterit, ut eos miro quodam legis Mosaicae patriaeque religionis amore teneri infitietur. Atque mala gravissima propter religionem suam perferentes illi admiratione nostra dignos sese praestant. Verae pietatis indicia etiam haberi possunt precationes ad Deum, quae interdum in annalibus leguntur : pag. 75, 12 sqq.; 110, 9 sqq.; 127, 1 sqq. Sed propria ingenii voluntas continua temporum miseria apud Samaritas adeo oppressa est, ut miranda naturae ac morum diversitas in eodem populo reperiatur. Sententiae morales, quibus illi omnem sapientiam comprehendi arbitrantur, in commendanda calliditate positae sunt ac ne Jesu Siracidae quidem indolem religiosam adaequant. E chronicon horum narratione, pag. 87 sq., Hizqia pontifex Alexandrum regem adhortatus esse dicitur, ut hostes quoquo

modo circumveniret doloque caperet. Idem pontifex longa oratione sententiis exornata, pag. 92 sq., Simoni fratris filio explicat, quanto commodo ei futurum esset, si abjectis hujus mundi deliciis solam religionem resque divinas curare vellet. Ac dissuadent Samaritae, ne quis in luctu sit propter propinquorum mortem, quoniam et nimius luctus ingenii alacritatem auferat, neque communis omnium hominum fragilitas vitaeque brevitas immutari queat. Haec fere summa est testamentorum, quibus Alexander rex pag. 90 sq. et Nathanaël pontifex pag. 104, 14 sqq. matres de morte sua consolati esse feruntur. Itaque fieri non poterat, quin Samaritis solum quid utile esset cogitantibus honesti ac decori sensus quodammodo evanesceret. Etenim calumnias, quibus Judaeos pessumdare studebant, tanquam praeclare facta ostentant; ac ne mendacia quidem verentur, pag. 118, 7 sqq., ubi de aemulorum pernicie agitur. Itaque populi ingenium in contrarias partes distractum tum optimae tum pessimae voluntatis documenta exhibuit. Lege Mosaica Samaritae ad ultimum bonorum finem sive ad probitatem ac morum integritatem compellebantur. At temporum aerumnis agitati sese malis artibus defendere non dubitabant. Apud hujus temporis Samaritas miseria et mendicitate omnis vitae honestae sensus paene exstinctus est. Sed ne hi quidem pertinacem legis Mosaicae observantiam dereliquerunt.

VIII. QUA RATIONE ABULFATHUS FONTIBUS SUIS IN CHRONICIS COMPONENDIS USUS SIT.

Magnas narrationis lacunas mendaque, quibus contra temporum ordinem peccatur, non omni ex parte Abulfatho tribuenda esse censeo. Nam ille quanquam fontes in brevius contrahere et nomina Graeca a se minus intellecta

omittere instituit, pag. 5, 2, integram tamen rerum narrationem tradere studet atque binas de eadem re narrationes proferre quam levis ac parum diligentis scriptoris vituperationem pati mavult, pag. 139, 4. Quascunque igitur rerum narrationes Samaritae saeculo p. Chr. quarto decimo compertas habebant, eas in his chronicis collectas et propositas esse verisimillimum est. Neque uni scriptori applicanda est manca rerum cognitio, cujus defectus in universum populum cadit. Haec autem turbata et vitiosa fontium conditio effecit, ut Abulfathus varias narrationes e variis libris petitas non ubique inter se connectere posset. Ac saepius ab altera re ad alteram transiens non animadvertisse videtur, quanto utraque temporis intervallo distineatur. Insigne hujus negligentiae exemplum pagina 104, 11 reperitur, qua de morte Nathanaëlis Abulfathus exponere aggreditur, etsi ne verbo quidem antea hujus pontificis mentionem fecit. Atqui pontifex proxime superior in annalibus commemoratur Dalja pag. 94, inter quem et Nathanaëlem quinque pontifices medios esse, e pontificum indice pag. 177, 10-12 colligitur. Horum igitur tempora Abulfathus omnino describere praetermisit. In hac autem chronicon parte orationis contextus saepius turbatus est, cf. pag. 102, 4; 105, 16. Sed in reliquis etiam hujus libri partibus orationis minus connexae inter seque aptae exempla extant. E quibus hoc unum attulisse sufficiat, quod continuo Nathanaëlem Zenonis aequalem secutus esse traditur Eleazarus pontifex, pag. 172, 14, cujus tempore orta esset Muhammedis religio.

Alia hujus annalis, quae minus comprobari queant, communia sunt apud orientales annalium scriptores. Quod leviores res copiose enarrantur, et contra quae gravioris momenti videntur esse paucis verbis conficiuntur, hoc nemo admiratur, qui historicam Arabum rationem cognitam habet.

Ac scriptor ipse se excusat, sicubi narrationes protulit, quae longius a proposito suo abhorrere videntur, p. 92, 8. 9. Haec autem si omittimus, Abulfathus praestitisse videtur quae in annalis prooemio promisit. Ingentem certe materiam oratione sua coarctavit et refersit. Quaecunque ex operis sui fontibus hausit, quantum poterat, bene disposita ad religionis suae decreta adaptavit. Ac denique rerum narrationem non eleganti nitidoque sed plano et simplici orationis genere proposuit; id quod magis etiam intelligitur, si dilucidum horum chronicon sermonem, qui unus est per totum librum, comparemus cum negligenti saepiusque obscuro loquendi genere, quod in chronicon additamentis reperitur.

Abulfathus veram linguae Arabicae elegantiam nunquam assecutus satis tamen in ea versatus est, ut paronomasias orationi suae interponere possit : الملال من غير اخلال pag. 5, 3, فرح او ترح pag. 28, 4, العاجلة والاجلة pag. 28, 13, ربث ولبث pag. 57, 12, السطعة والقاطعة pag. 101, 13, ما نهبت وما نقبت pag. 167, 16. — Universum tamen scribendi genus colore Samaritano imbutum saepissime loquendi formulas exhibet Pentateucho proprias, quae tritae videlicet Samaritarum usu non disertis verbis ad sacros libros referuntur. Quarum praecipuae hae fere sint : وهو مجتمع الى قومه sive عند اضافته الى قومه pag. 34, 14. 15 cf. Gen. 25, 28; 49, 33 cet., هروب السيف pag. 120, 15 cf. Lev. 26, 36, ثمروا وكثروا pag. 134, 10 cf. Gen. 1, 28 cet., بيد شديدة sive بيد قوية pag. 135, 7. 16 cf. Exod. 3, 19 cet., ربوات الوف pag. 135, 10; 144, 3 cf. Num. 10, 36, ولم يعلموا بنزوله ولا بطلوعه pag. 142, 16 cf. Gen. 19, 33, اصلاح الطريق pag. 26, 15 cf. Gen. 24, 56, محوا اسمهم pag. 143, 11. 12 cf. Deut. 29, 19, بعد ذلك كله pag. 145, 3. 4 cf. Gen. 15, 1; 20, 8, مسك بيد pag. 146, 1 cf. Gen. 21, 18, الامر لله pag. 150, 12 cf. Gen. 24, 50. Immo

loquendi genera interdum reperiuntur, quae quum in Pentateucho non inveniantur e posterioribus V. T. libris petitae videntur esse : وابطل طرقهم ممن يسلك فيها pag. 44, 6 cf. Jud. 5, 6; Jes. 33, 8, الجميع من الله وهو لله pag. 121, 15 cf. Hiob 1, 21. Is Abulfathiani sermonis color Hebraicus in iis potissimum chronicon partibus obtinet, quas e fontibus Hebraicis petitas esse aut constat pro certo aut verisimillimum est.

Abulfathus in alia chronicon parte alia nomina ad eandem rem describendam adhibuit. Quorum varietas rarius e scriptoris arbitrio, saepius e fontium, e quibus hausit, discrimine pendere videtur. — 1. Samaritarum populus hisce nominibus appellatur : السامرة (sing. سامرى), الحافظين, الشعب, القوم, جماعة القوم, البيت المقدس, ال اسرائل, بنو اسرائل (גוי). Sed pluralis الشعوب (גוים) gentes ethnicas significat. — 2. Legis divinae sunt nomina الشرع, الشريعة المقدسة, محكم التنزيل, محكم الشريعة, التوراة, الشريف; vocibus مدرج الكتب الكبير, الكتاب العزيز, الكتاب الشريف, السفر, الشريعة aut ipsa lex intelligitur aut legis Mosaicae exemplum, quod ab Abishua descriptum esse simulant. — 3. Pontifex plerumque الامام sive الامام الكبير nominatur. Interdum autem nomen الرئيس, quod propriae tribus principem significat, pag. 64, 8; 94, 4 cet., etiam pontifici tribuitur pag. 112, 10 sqq., p. 150 sqq.*). — 4. Montis Garizim praeter proprium nomen هرجريزيم, quod Arabice جبل الفرائض explicatur, haec sunt cognomina : الجبل المقدس, الجبل الشريف, جبل القدس, جبل البركة, الجبل المفضل; nomina جبعثة, طور شريف, طور بريك, etsi proprie altiorem hujus montis verticem denotant, etiam ad totum montem significandum adhiberi videntur. — 5. Palaestinae haec sunt nomina: الارض المقدسة, فلسطين, ارض كنعان. — 6. Hierosolyma appellantur بيت المقدس, القدس, ايليا, ويروشلم. E postremo hoc

*) Cf. pag. LXVIII. not. *.

nomine depravatum est ·ࠄࠓࠀ·ࠔࠊࠀࠌ·*), quo convicio Samaritae similem contumeliam referunt a Judaeis sibi illatam, cf. Ev. Jo. 4, 5, Sirac. 50, 27.

E vario harum vocum usu nonnunquam fontium discrimen cognosci posse videtur. Quod in altera narrationum de Hierosolymis a Buchtnaççaro et ab Hadriano expugnatis ipsa urbs ايليا pag. 56, 1. 4 hypogeum ejus سراديب pag. 56, 5 nominatur, in altera autem narratione ad easdem notiones significandas nomina القدس pag. 113, 7; 114, 4 et دهاليز pag. 114, 5; 115, 3 adhibentur, hac re utramque narrationem non ex eodem fonte fluxisse efficitur. Nec vero ubique certa sunt sermonis indicia, e quibus dignosci queant diversi chronicon fontes. Quorum scribendi genus in suam dicendi rationem tam bene transformavit scriptor, ut fontium loquendi formulae disperse solummodo ex Abulfathiana oratione pelluceant. Quam ob causam ea tantum pro certis statuere possumus, quae ipse Abulfathus de fontium usu disertis verbis profitetur. Subsidiorum autem, quae in chronicon exordio enumerat, praeter Josuae librum nihil cognitum habemus. Pontificum tantum nomina consentaneum est e catenae libro deprompta esse. Quae reliquorum subsidiorum ad haec chronica sit ratio, in dubio relinquamus oportet. Neque enim Abulfathus accuratiora de his libris exposuit, neque exploratum habemus, quae annalium partes ad singulos eorum referri debeant. Ac tantummodo ubi duae de eadem re narrationes e diversis fontibus petitae proferuntur, de scriptoris ex hisce fontibus librum conscribendi ratione judicare possumus.

In describenda Josuae et Riḍhvâni aetate Abulfathus Josuae qui fertur libro usus quae fuse et confuse in eo

---

*) Annal. pag. 43, 14 cf. Epistolae Sichemitarum ad Ludolfum, Cizae 1688 pag. 7 et 25. Cellarius, Collectanea hist. Sam. pag. 10.

narrantur in breve coacta plane et perspicue proposuit. Neque quidquam eorum, quae memoratu digna hoc libro continentur, in Abulfathi annali desideratur. Longas precationes, carmina epistolasque, quae insunt in illo libro, hic scriptor aut plane omisit aut in angustum collectas narrationi suae addidit, cf. pag. 21, 14. Multa autem apposuit, quae male omissa sunt in Josuae libro, uti narrationem de populi strage post Hierichuntem expugnatam *) et quae de sacerdotum et Levitarum ministeriis pag. 32 uberius explicantur **). Quare haud scio an in illustrando populi statu antiquissimo praeter Josuae librum alia subsidia adhibuerit. Praeter narrationes de Alexandro, de Hadriano, ac de Baba maximam partem ex Josuae libro sive e fontibus ejus petitas Abulfathus in his annalibus de iisdem viris narrationes protulit, quae magis ad historiarum veritatem accedunt. Quod enim binae ejusdem rei narrationes in hoc libro nonnunquam reperiuntur, e diversis fontibus petitae, id duplex historiarum genus apud Samaritas extitisse ostendit, alterum fabularum plenum secundum vanam populi sententiam de sua auctoritate exornatum, alterum certum ac fidum, quod cum historiarum veritate plerumque consentiat. Atqui Josuae libro nihil fere nisi fabulae continentur. Sed Abulfathus inter utrumque historiarum genus aut verbis disertis pag. 139, 5 aut tacite, pag. 16, 12; 118, 5 distinguit atque veram historiarum fidem, ubicunque potest, vanis fabulis anteponit. De quibus autem rebus certi quid statuere non audet, pag. 120, 5, eas fontium auctoritatem diligenter secutus lectoris arbitrio permittit.

*) Annal. pag. 12, V. T. Jos. 7, 2 sqq. cf. lib. Jos. cap. XVII. XVIII.
**) Cf. lib. Jos. cap. XXXVIII.

Sed propria scriptoris in his annalibus componendis ratio etiam conspicua est in Pentateuchi locis, quos orationi suae interposuit. Quum enim Pentateuchi verba proferat aut Hebraica aut in Arabicum sermonem conversa, fontium exemplum secutus videtur esse. Longe plurimis locis Abulfathus Pentateuchi Samaritanum exemplum sequitur, praesertim ubi religionis suae decreta librorum sacrorum auctoritate firmare instituit, pag. 65 sqq.; 97 sqq. Hi vero Pentateuchi loci interdum orationem Samaritanam praebent meliorem ea, quae in Bibliis polyglottis Londinensibus legitur. Rariora sunt interpretationis Arabicae exempla, quae pag. 59 potissimum et dispersa interdum per librum inveniuntur. Neque Abulfathus aut fontium auctores, quum Pentateuchi verba in Arabicum sermonem versa proferrent, Saadjae, quem Judaei Fajjumensis nomine Samaritae derident, auctoritatem sequi poterant. Interpretationis tamen Saadjanae olim apud Samaritas usitatae vestigia in chronicis adhuc apparent*). Sed plurimi loci, qui Arabice his chronicis interponuntur, ad 'Abûsa'îdi**) interpretationem referri debent. Cujus rei documentum sit locus Lev. 26, 32, qui pag. 61, 10 legitur :

Abulf.: واوحش انا الارض فيستوحشوا عليها اعداوكم السكان فيها

Abusaid: واوحش الارض فيستوحشوا عليها اعداوكم السكان فيها

Saadja: واوحش البلد منكم ويستوحشون اعداوكم المقيمين به

---

*) Tentorium sacrum, plerumque المشكن appellatum, in hoc libro etiam Saadjae verbis خباء الحضر denotatur, pag. 65, 12 cf. Juynboll ad lib. Jos. pag. 90, not. 3. Nec tamen alterum ejus nomen قبة الزمان Abusaido usitatum huic libro deest, cf. pag. 143, 1.

**) Liber Genesis secundum Arabicam Pentateuchi Samaritani versionem ab Abusaido conscriptam, ed. A. Kuenen Lugd. Bat. 1851. 8. Libri Exodi et Levitici L. B. 1854. 8. — Varias hujus interpretationis particulas edidit Sacyus in : Mémoires de l'Académie des Inscriptions tom. XLIX. pag. 150 sqq.

Aliud ejusdem rei exemplum, pag. 59, 6, praebet locus Deut. 28, 64 :

Abulf. : ويبددك الله فى كل الشعوب من طرف الارض والى طرف الارض

Abusaid*) : ويبددك الله فى كل الشعوب من طرف الارض والى طرف الارض

Saadja : ويبددك الله فيما بين الشعوب من طرف الارض والى طرفها

Perpauca extant vestigia, e quibus Abulfathi tempore aliam praeter Abusaidi interpretationem in Samaritarum usu fuisse colligi posse videtur. Singulare hujus rei exemplum pag. 169, 11 locus est Gen. 49, 26, cujus verba, etsi propius ad Abusaidum accedunt quam ad Saadjam, ab utroque tamen satis longe abhorrent :

Abulf. : شاهد شهوات قلعة الامم تكون للرئيس يوسف

Abusaid : حتى شهوة اشمخ العالم تكون للرئيس يوسف

Saadja : والى ما اشتهى يفاع الدهر ويكون الجميع على راس يوسف

Haec Abulfathi ab Abusaido discrepantia repeti queat a quadam scriptoris libidine, qui quum pro voce Hebraica עַד legeret עֵד, id agere videtur, ut de castello a gentibus in monte Garizim exstructo vaticinium patriarchae verbis obtrudat. Neque haec Abulfathi verba ad 'Abû'lbarakâti **) interpretationis Abusaidicae recensionem referri queunt, quoniam cum variis ejus lectionibus, quas accurate adnotavit Sacyus ***), omnino non conveniunt. Meliore forsitan jure id fieri possit in loco Lev. 21, 25 sq., qui pag. 185, 1. 2 in additamentis hujus annalis legitur :

Ab. addit : وتصيروا فى يدى اعدايكم عند كسرى قوى (قوت ?) الخبز

Abusaid : وتجعلون بيد العدو عند كسرى لكم قضيب الغذاء

Saadja : وتسلمون بيد العدو واكسر لكم معونة الطعام

Gravis profecto horum interpretum discrepantia non obstat,

---

*) Cf. Juynboll, ad lib. Jos. pag. 313 not. i.

**) de Sacy in : Mémoires de l'Acad. XLIX. pag. 21. 29; cf. Orientalia edd. Juynboll, Roorda, Weijers tom. II. pag. 155.

***) Mémoires de l'Acad. l. c. pag. 196.

quin interpretationis Abusaidicae vestigia in additamenti Abulfathiani verbis inesse cognoscamus. Nec tamen pro certo dijudicare ac decidere audemus, num origo eorum ab Abulbarakati recensione repeti debeat, quum hujus exemplum ipsi introspicere non possimus.

IX. DE SCRIPTORIS DICENDI GENERE ET NOSTRAE EDITIONIS RATIONE.

In edendo scriptore Arabico e gente Samaritarum longe aliam rationem ineundam esse atque in emendandis indigenarum Arabum libris quilibet in his rebus versatus facile concedit. Neque enim id agere debemus, ut ad usitata grammaticorum praecepta scriptoris oratio revocetur, id quod multo facilius plerumque fuisset; sed examinandum est proprium loquendi genus, quo ille a consueto elegantique linguae Arabicae usu aberrat. Ac diligenter servari debent ipsi barbarismi ac soloecismi, quos scriptori non librariis tribuendos esse constat. Qua de causa nobis peropportune accidit, quod in edendis Abulfathi chronicis compluribus codicibus uti potuimus, quorum alius alio corrigeretur. Neque erat, cur innumerabilia vitia servaremus, quibus librarii orationem stolide depravarunt; quemadmodum Juynboll facere debebat, quum Josuae librum ex uno Scaligeri codice ederet. Etenim eos tantum soloecismos servandos esse censuimus, quos omnium sive plurimorum codicum testimonio firmari ac saepius iterumque a scriptore commissos esse invenimus. Sicubi in antiquioribus codicibus forma vere Arabica, in recentioribus autem ejusdem loco barbarismus extaret, hunc semper rejecimus. Quo factum est, ut Abulfathi liber, uti nos eum ad criticam rationem exegimus, facilior sit ad legendum et magis ad veram linguae Arabicae indolem accedat quam particulae

ejus tempore superiore editae. Nihilo secius tantum abest, ut Abulfathi oratio incorruptam sermonis integritatem servet, ut non Arabica sed e Samaritana et Arabica dialecto mixta appellari debeat.

Codices B. C. D. F., quorum exempla in nostra editione secuti sumus, in universum inter se consentiunt ac breviorem praebent orationis formam quam codex A., in quo Abulfathi liber multis locis et locupletatus et retractatus legitur. Illi igitur libri antiquissimum exemplum exhibere ipsamque Abulfathi manum plerumque referre videntur. Leviora sunt, de quibus hi codices inter se dissentiunt, quaeque ad synonyma aliasque levioris momenti res pertinent. Codex B. etsi plerumque cum his codicibus congruit, de formis tamen grammaticis saepius cum codice A. consentit. Quam ob rem haud raro librorum C. D. scriptura repugnat et refragatur libris A. B. quorum alteri formas puras et integras, alteri autem barbarismos praebent. Sed in secunda maxime chronicon parte codices B. D. inter se consentientes a codice C. discrepant, cf. pag. 178, 10. 11. Illorum igitur verba ex eodem petita videntur exemplo, cujus scriptor antiquiorem, quae in codice C. reperitur, libri formam paullulum immutavit. Nihilo minus principales Abulfathi codices B. C. D. inter se arte cognatos esse inde comprobatur, quod iidem in omnibus errores saepissime reperiuntur: pag. 6, 11; 8, 9. 10; 34, 12; 50, 16; 71, 3. 4; 73, 4; 77, 3; 78, 5; 83, 1. 2; 88, 10; 89, 10; 106, 2; 107, 12; 125, 5. 8; 155, 1; 159, 5. 6. Hos igitur errores verisimile est aut in scriptoris autographo male fortasse scripto extitisse aut in antiquissimo chronicon apographo, e quo omnes horum codicum scriptores sive per se ipsi sive aliorum exemplis usi libros suos descripserunt.

Ab hac igitur annalium in codicibus B. C. D. forma longe abhorret codex A. ab Imrano pontifice descriptus.

Nam in eo codice, quem chronici Abulfathiani quasi paraphrasim appellaverim, quae annalium scriptor breviter descripsit per verborum ambitum enunciantur, quae obscure ab illo dicta videntur copiosa oratione explicantur. Loci Pentateuchi, qui in codicibus B. C. D. aut Hebraico sermone exhibentur aut in Arabicum versi sunt, in hoc codice magnopere amplificati proferuntur. Nam praeter ipsos hos locos versus, qui in sacris libris eos et antecedunt et sequuntur, primum Hebraico sermone exscripti ac dein Abusaidi verbis Arabicis explicati sunt. Alia quoque verba Samaritana, quae annalibus interdum interponuntur, in hoc codice Arabice vertuntur, id quod in caeteris codicibus rarissime fieri solet, cf. pag. 150, 16. Quibus omnibus annalium forma, quae est in hoc codice, verbosa ac nimis copiosa facta est. Haec tamen sive singularum vocum sive enunciationum additamenta pleraque levioris momenti sunt, neque quidquam ad enodandam scriptoris sententiam valent; immo interdum falsa sunt, cf. pag. 71, 3. 4. Haud pauca tamen eorum, quum novi quid iis contineretur, digna habuimus, quae in adnotationibus criticis Abulfathianae orationi subjectis proponerentur : pag. 25, 1. 2; 35, 7; 48, 1; 54, 14; 81, 2; 105, 1; 120, 5; 156, 9. Neque librarii negligentia, qua peccatum est contra primas grammaticae et orthographiae leges, impedimento erat, quin ea saepe scriberet, quae aut pro veris habenda sint, aut reliquorum certe codicum lectionibus anteponi debeant : pag. 30, 11; 49, 14; 76, 10; 91, 16; 92, 1; 151, 3; 157, 3. 4; 161, 15; 169, 15. Quae miranda ejusdem libri diversitas facile explicari posse videtur. Nam auctor exempli, quo Imranus utebatur, Abulfathi orationem prudenter auxit et amplificavit, etsi multa, quae leviora essent, adjecit. Sed codicis A. scriptor, quum Abulfathi annales una cum iis quae ille adjecerat describeret, et verba ejus saepius male

intellexit et formas grammaticas mirum in modum corrupit et depravavit. Enimvero pontificum et principum nomina in codicibus B. C. D. valde negligenter scripta locupletati illius exempli auctor ex ipso catenae libro, quo series eorum explicantur, emendasse videtur. Neque Imranus, quum librum describeret, nimium haec nomina vitiavit. Quam ob causam codice A. adjuti veras horum nominum formas aut Hebraicas aut Aramaicas exhibere poteramus; speroque paucas tantummodo superesse ineptas nominum formas, quibus annalium particulae superiore tempore editae redundabant, ut *Haban* (Ḥanan), *Jehanein* (Jahûnathan), *Neba* (Tobias) *Juma* (Jumaqîm) cet. *). Verum aliquot locis accidebat, ut codicis A. auxilio destituti sive alias ob causas rectas formas restituere non possemus. Quare codicem A. secuti magnam nominum copiam, quae in codicibus B. C. D. nonnunquam chronicis interposita nihil ad orationis contextum valet, omisimus, ne emendatus Abulfathi liber pravis horum nominum formis corrumperetur : pag. 55, 7; 59, 2; 60, 11; 72, 16. Haec autem nomina alio loco proponemus. Semel tantum ejusmodi nominum magnam vim exhibuimus, pag. 133, 7 sqq., caventes, ne si illo loco negligerentur, continua libri oratio interrumperetur. Sed quicunque haec nomina conspiciet, haud paucas eorum formas videlicet depravatas a vera linguae Hebraicae aut Aramaicae indole alienas esse intelliget.

Codicum igitur haec est ratio, ut codice C. antiquissima libri forma repraesentetur, quae proxime ad scriptoris autographum accedere videtur. Quae codicibus B. D. continentur eadem fere sunt, nisi quod paullulum sunt emendata, immutata, locupletata. Sed codex A. longe aliam

---

*) Acta eruditorum 1691 p. 173. Memorabilien II. p. 89. 97.

eamque ampliorem Abulfathiani libri formam exhibet. Particula illa decurtata codicis ms. Berolinensis, quam littera F. significavimus, plerumque cum codicibus B. D. consentit, raro ad codicem A. propius accedit, cf. p. 25, l. 2., ut nonnullae hujus exempli emendationes antiquiori tempori tribuendae esse videantur. — In emendando igitur annali, quantum fieri poterat, codicem C. secuti sumus. Sed propter librarii peccata Abulfathi orationem saepius ad codicum B. D. fidem exigere et ubicunque hi nobis deerant, ad codicem A. confugere debuimus. Profecto propter mendorum multitudinem horum codicum ne uno quidem poteramus carere, quum saepissime unus tantum veram lectionem habeat, nec paucis locis omnes adeo depravati sint, ut quid scriptor sibi voluerit solummodo conjectura assequi liceat. Qua de causa ex ingenti variarum lectionum numero praecipuas tantum elegimus, quae Abulfathi libro in commentario critico subjicerentur. Innumerabilia vitia, quae punctis aut omissis aut falso positis commissa sunt, nunquam fere adnotavi. Elif otiosum ubi deerat in extremis verbis addidi. Si qua forma uni tantum codici propria erat uti ميه codici D. aut سنوات codici A. aut in alio lecta alius ope corrigenda videretur uti ثلثعشر aliaeve id genus formae, has omnes silentio praeterii. Etenim quum hac de re virum perillustrem H. O. Fleischerum adiissem, is me hortatus est, ut quam paucissimas varias lectiones editioni meae adderem. Cui viri summi consilio, quantum fieri poterat, obtemperavi. Sed nonnunquam plures, quam necessarium videtur, librorum varias lectiones adnotavi eo consilio, ut aut ipsi lectori judicium his de rebus permitterem aut meam in rebus dubiis agendi emendandive rationem defenderem.

Plurima eorum, quae sermonis Samaritano-Arabici propria sunt Juynboll *) in explicando Josuae libro proposuit. Quodsi haec breviter exposita ad capita quaedam praecipua revocare conabimur, id solum agemus, ut et vitiorum origo intelligatur, et nostra ea emendandi ratio clara fiat et perspicua. — Sed ea, quibus Abulfathi oratio a vera linguae Arabicae indole discrepat, aut orthographiam spectant, hoc est singularum litterarum usum, aut ipsa verba, hoc est formas grammaticas. De his igitur rebus deinceps exponere iisque pauca quaedam quae pertinent ad syntaxin adjicere instituimus.

Ad Abulfathi omniumque Samaritarum Arabice scribentium orthographiam multum valuisse constat, quod in scribendis vocibus Samaritanis litterae Arabicae et vicissim in Arabicis libris describendis Samaritanae litterae adhiberi solebant. Illa singulas voces Samaritanas Arabice transscribendi ratio in libris Arabice compositis usitatissima est, quo horum librorum litterae, quantum fieri possit, inter se consentiant. Nec Samaritae eam ad describendos totos libros lingua sua compositos adhibuisse videntur. Sed altera Arabicam orationem litteris Samaritanis notandi ratio **) maxime vulgaris est apud Samaritas ac multi eorum libri ad eam accommodati sunt. Haec autem populi consuetudo plurimum ad contundendas consonas Arabicas contulit; quum altera voces Samaritanas Arabicis litteris notandi ratio, dummodo recte adhibita esset, propter majorem litterarum Arabicarum numerum saepius idonea esset

---

*) Juynboll, lib. Jos. pag. 30 sqq.; 56 sqq.

**) Cf. Ann. pag. 5, 9. Hoc loco mentionem facere liceat versionis Abusaidicae, quae extat in codice Bodlejano, cf. Mém. de l'Acad. XLIX. pag. 7.

ad ea accuratius definienda et circumscribenda, quae in litteris Samaritanis dubia et ambigua manere debebant.

Consonas enim mutas בגדכפת apud antiquissimi temporis Samaritas diverse enunciari solitas esse, prout tenues (dagessatae) essent aut aspiratae, vix quisquam in dubium vocaverit. Neque apud hujus temporis Samaritas diversa has consonas enunciandi ratio prorsus evanuit, quamquam turbata est neque verae legis grammaticae indoli plane respondet. Namque unae consonae בפ, sive vocalis eas antecedit sive consona, in aliis vocibus ut tenues in aliis ut aspiratae exprimuntur *). Sed Abulfathi tempore antiquae legis grammaticae plurima vestigia superfuisse, tum ipsa ejus voces Samaritanas Arabicis litteris notandi ratio docet, tum alia litterarum monumenta**) aperte demonstrant. Atqui duplex consonarum בגפכ indoles Arabicis litteris exprimi non potest, etsi consonam ב lenius enunciatam esse indicio sunt formae لبيم لبى rarius quam ليوانية لوى usitatae. Sed consonis דת post vocales aspirationem adjici ***) ex vocibus يهونه كوثه جبعثه ايثمر قهث نثنال intelligitur; quibus contraria est harum consonarum in nominibus ترح دليه forma dagessata. Nec tamen omnes voces isti legi accommodari, nomina فنوته ادورم alia ostendunt. — Haec autem antiquior consonas aspirandi ratio una effecit cum Arabica lingua vulgari, in qua saepius negligitur consonarum ذ د ث ت discrimen †), ut immensa in his litteris scribendis

---

*) Petermann in : Herzog Realencyclopädie XIII. pag. 374. Pollicitus est Petermannus, se libello singulari expositurum esse, quomodi ii qui nunc sunt Samaritae sermonem Hebraicum enuncient; quare sperandum est, fore ut nonnulla adhuc dubia magis illustrentur. Cf. etiam Bargès les Samaritains, pag. 56.

**) Cf. Noeldeke in : Nachrichten von der G. A. Universität 1862, pag. 338.

***) Cf. Ewald, Grammatica Arabica § 54.

†) Caussin de Perceval, Grammaire Arabe vulgaire pag. 4. 6.

confusio sit orta. Nam codicum C. D. F. scriptores legem Hebraicam de consonis aspirandis non satis ubique cognitam ad voces Arabicas transferentes قذل يذل امذك ثراب scripserunt, ubi litteris ت د uti debebant. Et contra codicum A. B. scriptores quum هدا كتير etc. etc. plerumque scriberent, harum consonarum differentiam omnino neglexerunt; id quod rarius in antiquioribus codicibus fieri solet. Haec omnia ad usitatam linguae Arabicae rationem revocantes tacite emendavimus. Sed in scribendis nominibus Hebraicis aut Aramaicis non legem grammaticam sed codicum auctoritatem secuti has consonas in alia voce aspiratas in alia tenues exhibuimus.

Consona Hebraica שׁ Arabice semper ش notatur; sed littera س ubique consonae ס respondet. Apud Samaritas igitur sublatum est consonarum שׁ et שׂ discrimen : مشكن (משׁכן) شره (שׂרה cf. Gen. 17, 15; Annal. pag. 166, 1), مشيح pag. 107, 3. 4, quod Arabice المسيح. Sicubi littera שׁ Arabice س notari videtur, hoc inde explicari debet, quod Hebraica hujus vocis notio in Arabum usu recepta est : السبط (שׁבט) السكينة (שׁכינה). Sed nonnunquam ipsi Samaritae ejusmodi Arabicae voci Hebraicam notionem obtruserunt, ab illa primitus alienam : pag. 30, 12 سمّط *anno sabbathico agros remittere* שׁמט Exod. 23, 11*), quo loco neque Saadja neque Abusaidus illam Arabicam vocem exhibuerunt.

De reliquis linguae suae consonis Samaritae dubitare non poterant, quomodo Arabicis litteris denotari deberent. Quare, omissis consonis liquidis et semivocalibus (j, v), utrarumque conspectum cum nostra eas Latine notandi ratione **) proponimus :

---

*) Cf. Juynboll ad lib. Jos. pag. 231.

**) Istam autem litteras Hebraicas Arabicasque Latine transscribendi rationem per haec prolegomena in iis tantum vocibus admisimus, qua-

ࠀ ࠁ ࠂ ࠃࠄࠆࠇࠈ ࠊ ࠏ ࠐ ࠑࠒࠔࠕ

ا ب ج غ د ذ ه ز ح ط ك ع ف ص ق ش ت ث

th, t, sh, q, ç, ph, p, (f), ', kh, k, ṭ, ḥ, z, h, dh, d, gh, g, (g'), bh, b, '

In Samaritanis igitur litteris Arabice scribendis errores minus facile admitti poterant. Sed longe aliter res sese habet, ubi de Arabico sermone Samaritanis litteris notando agitur. Nam praeter consonas ث ذ etiam consonis

خ ch, ض ḍh, ظ ṭh, غ g

litterae Samaritanae desunt, quibus commode transscribi queant. Id quum fieri oporteret punctis, quae litteris ࠂ̇ ࠀ̇ ࠇ̇ ࠑ̇ ࠈ̇ ࠏ̇ imponerentur, his tamen punctis a Samaritanarum litterarum indole primitus alienis itaque aut saepius omissis aut falso positis ingens istarum litterarum confusio apud librarios orta est.

Littera ذ quum praeter ࠂ puncto notatam Samaritane nonnunquam ࠃ scriberetur, cf. p. 151, 9, ob eam causam cum littera ز interdum commutata est, p. 109, 1, cf. *Caussin* pag. 6. Ac nescio an litterarum ث ذ cum litteris ت د confusio, de qua supra diximus, ad istam eas transscribendi rationem maximam partem referri debeat. — Similis est

---

rum formae accurate transscriptae lectoris oculis subjici deberent. Notissima V. T. nomina obscurata essent, si formae eorum aut Hebraicae ut Jiçḥaq (Isaacus) aut Arabicae ut Jahûsha' (Josua) sive hac ratione sive alia transscriberentur. Usus est tyrannus. Quare quum in scribendis his nominibus id ageremus, ut quantum fieri posset linguae Latinae indoli accommodarentur, formas eorum plerumque elegimus eas, quae apud Hieronymum aut in Vulgata librorum sacrorum interpretatione aut in Castellionis opere elegantissimo reperiuntur. Quas paullulum interdum secundum nostram transscribendi rationem emendavimus, v. c. non Heli sed 'Elî, non Esdras sed Ezra, non Aaron sed Aharon scribentes. Quo etsi factum est, ut non ubique certam sequeremur legem, attamen id nos assecutos esse arbitramur ut devitarentur ridendae nominum formae, quae interdum ista transscribendi ratione efficiuntur. In 'Abû'l-fatḥi nomine, quum sexcenties scribi deberet, signa diacritica ubique omisimus.

litterarum ض et ط atque litterarum ض ظ ص pag. 31 10; 39, 3 inter se confusio. Alia eaque plurima in adnotationibus criticis adnotare omisimus : اضفارم pro اظفارم, ينصرك pro ينظرك cet. cet. Ab hac autem litterarum confusione repetendum est, quod pag. 82, 9 in codicibus A. B. اصل legitur pro ظل codicum C. D. *) et quod pag. 83, 1 miro quodam codicum consensu الناطر exhibetur, ubi الناضر legendum videtur esse **). Eidem librariorum negligentiae attribuendum est, quod اراض et اندجعوا pro اراد et انضجعوا scribitur. — Apud indigenas Arabes rariora sunt ejusmodi negligentiae exempla ac certis plerumque linguae Arabicae legibus circumscribuntur ***), quibus nonnunquam tamen Samaritae quoque Arabice scribentes excusari posse videntur. Huc maxime referam, quod litterae ص et س interdum permutantur; quae ratio, quatenus pertinet ad vocem صور pro سور scriptam, pag. 9, 15; 114, 6 ab Aegyptiorum †) consuetudine profecta apud Samaritas invaluisse videtur. Quod autem litterarum س et ث discrimen negligitur pag. 34, 12; 57, 2, quodque التشقيل scribitur pro التثقيل pag. 36, 3, horum alterum librariorum imperitiae alterum linguae Arabum vulgari attribuerim.

Consonarum ا et ى differentia, si in extremis vocibus quiescunt, a librariis non raro neglecta est, ut interdum حلى بنى دعى ubi حلا بنا دعا et vicissim جوارا جرا ابا scribatur, ubi جوارى جرى ابى scribendum erat. Verborum tertiae radicalis quiescentis stirpes derivatae saepissime per Elif

*) Hoc loco Petermannus codicibus A. B. nimis fretus videtur esse, cf. Herzog Realenc. XIII. pag. 387, not. ***.

**) Etiam pag. 56, 17 horum annalium vox النضرة in uno codice D. recte scripta reperitur : C. النطرة, B. النظرة, A. الخضرة, cf. pag. 32, 4.

***) Ewald, Gramm. arab. I. pag. 34; Caussin, Gramm. arabe pag. 7; de Sacy Chrestom. arabe II. pag. 231.

†) de Sacy, Grammaire arabe I. pag 20 primae edit.

finale scribuntur : تولا ينادا ارتق توفا. Ad hoc accedit, quod Hamza, quum Samaritana littera ab Elifo diversa designari nequeat, etiam in his codicibus, qui Arabicis litteris scripti sunt, ubique fere omittitur. Quae etsi in mediis vocibus facile compensari potest litteris, quas vocant quiescentes, aegre tamen desideratur in extremis vocabulis, ubi perraro hae litterae loco ejus positae reperiuntur : جزى هاولاى مرو pro مرء جزء هٰولاء ; in recentioribus codicibus extant formae رهاه جاه pro رهاء جاء. Verba tertiae radicalis hamzatae inde consentaneum est cum verbis tertiae quiescentis persaepe confundi : تجرى توضى pro تجرأ توضأ. Is Hamzae defectus una cum litterarum ا et ى confusione effecit, ut Elif quod vocant breve ab Elifo producto interdum dignosci nequeat : الضعفا pro الضعفى pag. 90, 16 et vicissim سوى اجزى pro سواء اجزاء. Sed notissima consonarum gutturalium in lingua Samaritana confusio mirum in modum ad augendam istam librariorum negligentiam contulit. Nam consonae ࠀ ࠄ, si quiescunt in extremis vocabulis promiscue adhibitae, effecerunt, ut Samaritae Arabice scribentes in hac quoque lingua earum differentiam negligerent. Qua de causa قرايه pro قرايا et vicissim يهوذا pro يهوذه scribitur, cf. عطايه *Juynb.* lib. Jos. pag. 31. Ac genus grammaticum ista negligentia non raro turbatum est, ut عرضا رسوما شاكلا reperiatur, ubi شاكله pag. 25, 14 رسومه pag. 50, 9 عرضه pag. 68, 15 legendum videtur. Itaque formam هذه innumerabilibus locis pro هذا scriptam equidem orthographicum potius quam grammaticum mendum appellaverim. Inde porro factum est, ut littera ه in extremis vocabulis cum Elifo brevi commutetur. Reperiuntur formae هوه نصاره pro هوى نصارى et vicissim اخوى pro اخوه. Nonnunquam in eadem voce scribenda varii codices omnes quae fingi possunt formas exhibuerunt : قراوا pag.

132, 13 اسرى pag. 114, 15, quae vox etiam اسرا et اسره scribitur. Hac autem permutationis lege minus intellecta Juynboll vocem اولة (اولى), quae saepissime in Josuae libro legitur, non satis bene اولّة scripsit.

Haec omnia ut corrigi possent et ad usitatas linguae Arabicae formas maximam partem revocarentur, ipsis codicibus egregie adjuti sumus, qui perraro de pravis formis ad unum omnes consentiebant. Hamzam addidimus ubicunque salvo Abulfathiano loquendi genere fieri poterat : هولاء اساء جاؤا رئيس pro هاولاى اسا جاووا رييس scribentes; nec tamen ipsas formas unquam tetigimus : تطمت pro تطمأت, اختبينا pro اختبأنا. Nomina personarum locorumque omnia Arabicis litteris scripsimus. Quorum formas, etsi depravatae erant, attamen codicum auctoritatem secuti ubique diligenter servavimus : يوياقيم Jojaqim, حفني Ḥophni, عتنيال Othniël, ابن ليل ʿElôn, بنيميم افريم cet. cet. Litterae ه in extremis nominibus aut Hebraicis aut Aramaicis quiescenti puncta nunquam addidimus نينوه صرمصه صدقه (Arab. نينوى), nisi hae voces linguae Arabicae usu receptae essent : طبرية غزة. Brevitatis causa nominum Arabicas formas اسرائل هرون داود exhibuimus, quae rariores sunt in codicibus quam اسراييل هارون داوود *); neque evitari poterat, quin alia ejusdem nominis forma aut Hebraica عمرم ابرم aut Arabica عمران ابرهيم alio loco proponeretur. In judicandis locorum nominibus sive in emendandis dubiis eorum formis maximo nobis adjumento erat index locorum, qui in Robinsonis **) opere de Palaestina legitur. Sed plurima sunt locorum nomina, quae neque in eo libro

*) Sed profiteor, me non satis mihi in scribendis his nominibus constitisse, quum codices secutus formam ناووس pag. 38, 16 cet. servaverim; cf. de Sacy Anthologie grammaticale, pag. 117.

**) Robinson, Palaestina III. 2, pag. 860 sqq.

neque in alio leguntur. In his scribendis codicum auctoritatem secuti varias lectiones ubique diligenter adnotavimus. Ac ne Graeca quidem nomina ausi sumus tangere, nisi ipsae eorum formae, quae leguntur apud Arabum scriptores emendationem suaderent : قلودى codd. فلودى, قلوفطره codd. فلوفطره, المجسطى codd. لمجسطى.

In rebus grammaticis summa est apud scriptorem inconstantia earum maxime formarum, in quibus diversas rationes sequi per ipsos Arabum grammaticos licet. Promiscue scribitur حيٰوة et حياة, توٰرية et توراة *), ثلاث et ثلٰثون, لما et لم, cf. *Ewald*, Gr. Arab. §. 463. Quarum vocum scripturam ad unam certam rationem redigere noluimus, quum etiam gravioris inconstantiae exempla servari deberent. Causae praeterea sunt duae, quae ad efficiendum orationis Arabicae genus, quod est apud Samaritas, plurimum valuerunt: lingua Samaritana et vulgaris sermonis Arabici apud eos usus. Harum vis in eo potissimum cognoscitur, quod in illa Samaritarum dialecto Arabica paene sublatum est formarum directae atque indirectae discrimen, quod linguae Samaritanae omnino deest, atque in vulgato Arabum sermone prorsus fere evanuit. Quare verbi modus indirectus يقتلوا plurimis locis reperitur, ubi modum directum يقتلون exspectaveris; ac nominis casus obliquus قاتلى قاتلين saepissime nominativi loco قاتلو قاتلون invenitur. Haec si emendari debuissent, corrigendi finis non fuisset. Qua de causa formas indirectas قاتلى قاتلين يقتلوا, ubicunque pro indicativo aut pro nominativo ponerentur, intactas servavimus. Nonnunquam utraque in eodem versu forma et directa et indirecta legitur, pag. 44, 2. Sin contra nominativus pro casu obli-

---

*) Cf. Grammar of the Arabic language translated from the German of Caspari by W. Wright, London 1862 I. §. 214.

quo, pag. 12, 3, aut indicativus existeret, ubi subjunctivus scribi debebat, id, quoniam rarissime accidere solebat pag. 89, 10; 105, 6; 152, 8, emendandum esse censuimus. Imprimis jussivam formam, sicubi neglecta erat, pag. 12, 12; 22, 8; 27, 1; 38, 15; 92, 3 e reliquorum locorum analogia restituimus.

Quaecunque verborum formae a consueto loquendi genere abhorrent ad alterutram earum quas modo dixi causarum revocari debent. Secunda persona feminina perfecti ad exemplar vulgatae pronominis formae انتى pag. 105, 4; 149, 10. cf. *Ewald* Gr. Arab. §. 165 not. 2, persaepe صليتى pag. 149, 11 شيتى pag. 165, 2 scribitur, cf. *Caussin*, Gr. §. 64. — In perfecto suffixis augendo Samaritae plerumque Arabicam linguam فعلتموه pag. 79, 15 rarius Hebraicum usum وشرفتونا احببتونا pag. 111, 8 sequuntur. — Imperfectum cum suffixis usitatius يقتلوه rarius يصلونه يعبدونه يملكونه scribitur, cf. *Caspari-Wright* I. §. 186, 3. Harum formarum consimilis est قاصدينكم pag. 14, 9. — Stirpes quinta et sexta praeter consuetam scribendi rationem تقتتل تقاتل induunt formas : اتخالفوا اتاملوا اتشاجعوا اتعمدوا اتقطنوا اتحقق, quarum origo a lingua Samaritana repeti debet, cf. *Caspari-Wright*, I. pag. 36 Gen. Rem.

Verba tertiae radicalis hamzatae cum verbis tertiae quiescentis confundi, consentaneum est secundum ea, quae de harum consonarum indole supra disputavimus. Horum igitur discrimen rarius servatum est : احطأت pag. 12, 18, saepissime autem tollitur : يهيوا p. 83, 8, اختبيا p. 103, 10, اخبيتى p. 154, 11, يطموا p. 116, 4, يهنوا p. 137, 14, اخطينا p. 138, 15, اسينا p. 140, 10, تطمت pag. 172, 3. Insigne hujus negligentiae exemplum تجوا est, in qua forma praeter Hamzam tertiam radicalem etiam media quiescens omissa est. — Minus frequenter e linguae vulgatae lege, cf. *Ewald*, Gr. Ar. §. 431, 2, *Caussin* §. 109, verba mediae ge-

minatae cum verbis tertiae quiescentis confunduntur, احببت pag. 91, 12 استحقينا pag. 127, 11. — Verborum tertiae quiescentis creberrimae sunt formae شفيوا فبقيوا سميوا فلقيوها قويوا, quibuscum conferatur المصليون pag. 93, 11. Hae formae saepius fere leguntur quam eae, in quibus e grammaticorum praeceptis omissa est tertia radicalis. Quam anomaliam equidem minus a forma consimili Hebraica, quae in pausa legitur, quam e linguae vulgatae usu repetierim, cf. *Caussin* §. 134. — Eorundem verborum participia in nominativo absoluto posita saepe scribuntur ساقي pag. 38, 11, منجي pag. 110, 11, عالي pag. 143, 5 cf. *Caussin* §. 138. Rariores sunt formae باكي p. 12, 9, مشترٍ p. 59, 9. Sed falso ثمان persaepe pro ثَمانِي scribitur. Quotiescunque autem in illorum verborum imperativis ultima radicalis servata erat, امضي pag. 79, 4 داوي pag. 87, 18 رقي pag. 150, 16, has formas ad jussivorum analogiam emendavimus.

Quod ad n o m i n a attinet in his formandis Abulfathus saepissime ad linguae Aramaicae usum se composuit. Reperiuntur substantiva جلوت جبروت adjectiva نصراني فرحاني ناسوتي لهوتي فوقاني, cf. *Ewald* §. 264. 265. In flectendis nominibus non satis ubique linguae bonae usum servavit, ut promiscue افواه افمام فاه فيه فمه scribatur et امات ubi امهات scribendum videtur. Plurales Aramaici الشيران pag. 121, 13 et Hebraici الافاصيم pag. 32, 4 التراسيم pag. 134, 16; 135, 3 inveniuntur. Praeter quos creberrima est pluralis fracti forma, quae pessimo linguae vulgatae generi tribuenda est جبابرة pag. 22, 13, حكاكمة pag. 129, 4; 133, 2, قساقسة pag. 116, 2. Denique linguae vulgaris est, quod formae ايش et كون pag. 43, 16; 85, 14 particularum notiones acceperunt.

Maxime memorabilis est g e n e r i s g r a m m a t i c i usus, quo ab elegantiore lingua Abulfathus saepe aberrat. Sub-

jectum enunciationis femininum nonnunquam praedicatum masculinum asciscit pag. 163, 2, aut suffixa masculina ad nomen femininum referuntur, pag. 38, 18 sq. — Frequentius quam ferri potest e linguae emendatae usu terminatio feminina ad significandum numerum pluralem adhibetur : كاهنة, اسرائلية, ليوانية, pro qua tamen forma crebrior est كهنة (sing. كاهن) cf. *Caspari-Wright* I. pag. 171, quod ubique scripsimus. Is generis feminini in denotando plurali usus praecipue obtinet in pronomine relativo, cujus femininum, potissimum post plurales fractos, innumerabilibus locis reperitur, ubi rectius الذين scribendum erat : الرجال التى. Sed perpaucis horum annalium locis pronomen الذى instar Hebraici אשר sine generis et numeri discrimine usurpatur, id quod in Josuae libro saepissime accidere videmus. His igitur locis ex analogia pro الذى emendavimus aut الذين pag. 15, 13; 20, 17 aut التى pag. 35, 4. Quod autem pluralis fractus feminini generis habitus esse videtur, inde mira confusio est orta, ut alio loco ثلاث الاف, سبع ملوك, alio ثلاثة الاف, سبعة ملوك scriptum reperiatur. In his rebus emendandis quantum fieri poterat codicum auctoritatem secuti id maxime egimus, ut eaedem semper formae per totum librum secum congruentes legerentur : عشرة قناطير, ثلاث تواريخ, ست دنانير. Etenim in nominum numeralium ratione Abulfathus interdum a legibus grammaticis tam constanter deflectit, ut de gravissimis erroribus codices inter se consentiant. In annorum computatione numeralia, quae sunt intra denarium numerum, femininum genus acceperunt : سبع سنين. Sed ea numerorum nomina, quae denarium numerum excedunt, ubi cum voce سنة copulantur, semper generis masculini sunt : احد عشر سنة; ثلاثة وعشرين سنة; cujus anomaliae cum in universo libro tum in pontificum indice pag. 175 sqq. innumerabilia exempla reperiuntur.

Denique verborum constructiones sexcenties ab emendata syntaxis Arabicae ratione discrepant; cujus rei graviora tantum exempla hoc loco proponimus. Scriptoris negligentiae tribuendum est, quod verbum كان ejusque „sorores" nominativum praedicati perpaucis locis asciscunt pag. 38, 6 quod إن cum nominativo copulatur, pag. 67, 3, aut simplex أن pro أنه scribitur pag. 163, 1, quodque verba dupliciter transitiva, ubi in passivum traducuntur, interdum duplicem nominativum sibi assumunt, pag. 47, 10; 54, 2; 131, 6. Ejusdem farinae est constructio سوف خرج p. 99, 5. — Conjunctiones أن sive لـ aliae plurimis locis aut plane omissae sunt, pag. 80, 3; 153, 18 cf. *Juynboll* lib. Jos. p. 61, aut in uno tantum codice sive in duobus leguntur, p. 53, 3. Etiam pronominis relativi complementum interdum omissum est, pag. 90, 11. — Appositiones مكان مكان pag. 38, 17, يوم بيوم pag. 135, 19, عبراني وترجوم pag. 117, 16, quae ex eleganti linguae ratione accusativum adverbialem habere debebant, Hebraicum loquendi genus referunt. Nec raro adjectivum, quod appositionis instar substantivo additur, per genitivum huic annexum est : دين النصرانية pag. 170, 15. 16 شباب حربية pag. 22, 9; 23, 10; 142, 13, quae ratio in lingua vulgata saepissime invenitur, cf. *Ewald*, Gr. Arab. §. 538. Nec mirandum inde videtur, quod nomini in statu constructo posito articulus praefigitur : الاربع قرى ; التركى العلم. — Verum enimvero Samaritanae sermonis Abulfathiani indoli tribuerim, quod apodosis haud raro Vav copulativo incipit, quodque pronominis personalis additamento suffixi notio augetur فاحرقني انا pag. 153, 8 *).

Sed haec hactenus. Nemo enim ut in his prolegomenis singula quaeque persequar exspectabit. Etsi vero

*) Ewald Lehrbuch der hebr. Sprache A. B. §. 311. 12.

iis quae jam exposui satis firmari videtur mea ad criticas rationes exigendi hujus libri ratio, vereor tamen, ne hominum doctorum alii me codicum auctoritati nimium tribuisse arbitrentur, alii autem quod magis quam aequum sit scriptoris orationem legibus grammaticis adaptaverim vituperent. Quae opiniones ut maxime diversae sunt inter se, ita probabilissima veritatis specie niti posse videntur. Ac distinguenti mihi inter librariorum menda et proprium scriptoris genus interdum forsitan error obrepserit. Nec tamen aut omnes barbarismi atque soloecismi poterant servari, quum alius codex ope alius corrigeretur, aut universa Abulfathi oratio eleganti Arabum sermoni poterat accommodari, nisi pro editoris arbitrio immutata et emendata esset. Quare spero fore ut media quam inii via aequis judicibus comprobari debeat. — Ceterum, ne quid omisisse videar, duos hic indicabo errores supra commissos : alterum quod Commodo decem annorum imperium attribui, pag. LXVI. cf. pag. 122, 4, alterum quod Samaritarum miseriam a Theodosio levatam esse dixi, pag. LXXIV. cf. pag. 169, 18.

رحمته وفرج ورفع السخط عن عبيده وارسل النجاح فى الارض واشبع النفوس واكلوا الناس وشبعوا والقليل من الناس الذين طلعوا الجبل فى حج المظال الذى بعد سنة الموت كانوا مثل ما يجتمع فى كنيسة صغيرة وبعد ذلك حصل المطر واتصلت الرحمة وعاد الفلاح باكى حيث ما عنده لا بقر ولا بذار والذى جلب له بذار من البلاد البعيدة حرث على اكتافه وعلى الحمير والبغال وكانوا يحرثوا على سائر البهائم كل هذه الشدائد لما عصينا ربنا

وكل ذلك فى زمان مملكة هرون الرشيد خليفة
المسلمين وزمان الامام نثنال امام اسرائل
والله اعلم

طلب الجزية وقام الوعيد وتصيروا فى ايدى اعدائكم عند كسرى قوى الخبز وجاعت الناس الجوع الهائل حتى نسى الشبع كما قيل تاكلوا ولا تشبعوا فقيل ان امراة اكلت ابنها فى ضيعة يقال لها اربع مات الطفل فلما مات اخذته وقطعته وطبختة ودخلوا الناس ونظروا يده طالعة من القدرة وقالوا الناس لها ايش تطبخى فقالت لهم قنفذا قالوا لها من اين لك القنفذ ونظروا الى القدرة فاصابوا لحم انسان وقالوا لها ايش البلية هذه العظيمة قالت ان ابنها مات واخذته وطبختة حتى تاكله من شدة الجوع وكانت الامراة بدوية من العرب ساكنة هناك وارسل الله على الناس فناء وموتا وما اكثر من ماتوا فى الطريق وما قبروا وصارت السكة قبورا وكانت الامم يحفروا حفائر على جانب السكة ويلحقوا اليها جملة اموات فى كل حفيرة ويضموها مما كانوا لا يلحقوا على حفر القبور وما اكثروا كاهن من النسامرة وامام وعالم ماتوا وما بكيوا كما يجب ولا دفنوهم كما يجب الا البعض يدفن فى حفيرة تراب من غير قبر ولا خشاب وما اكبر من بنين بعدوا عن ابائهم واباء بعدوا عن بنيهم وماتوا ما عرف واحد منهم حال الاخر كيف كان من الموت والجوع وانقلبت سحن الناس وما بقى اب يسأل عن ابن ولا ابن يسأل عن اب ولا اخ يسأل عن اخيه والويل لمن ينظر بنفسه هذا البلاء وهنيًا لمن يمتحن ويخلص من امتحانه ويصل الى الفرج وبعد هذا بسط الله

2. C. قوى الخبز A. قضيب القوة — 12. اكثروا cet. codd.

شرصه وغطى وجه الارض من البحر والى الاردن واكل كل ما على الارض من خضير وعشب ولم يبق شىء على وجه الارض وبقيت الارض خالية وفى السنة الاخرى وقع فى المسلمين خلف وقتل منهم قتل عظيم وصاروا فرقتين وكانو يخرجوا يحاربوا بعضهم بعض بعداوة عظيمة ويقتلوا من هولاء ومن هولاء بلا رحمة وكانوا السكان معهم من السامرة وغيرهم فى شدة عظيمة وهائلة يدخلوا الضياع وينهبوا الغلال والذهب والفضة والنحاس والكسوة وقام علينا الوعيد المكتوب ثورك يذبح بين يديك ولا تاكل منه الى اخر الوعيد وهربوا الناس وضياعهم خالية مما كان يجرى عليهم من البلاء والعقاب وان لحقوا امراة فعلوا فيها افعال اهل سدم ودخل على الناس منهم بلايا ونكبة واقاموا الناس فى الجبال والمغائر من بعد ما عدمت الناس من كل ما يملكوا وبقيوا عرايا من كل شىء ومن كان له من الكبار منهم من يستند اليه يعطيه ماله ويحميه وناس لم يكن له صاحب يبقى تائها فى الجبال والمغائر والاودية وكانوا لما صاروا يدخلوا لا يصيبوا شيئًا الا ياخذوه ويحرقوا الذور والبذور ولا يبقوا شيئًا الا ويحرقوه وخربت الديار واقاموا هكذا قرب سنة وتصدق الله وافرق بينهم وفى السنة الاخرى جاء على الناس غلاء عظيم ودخل على الناس بلاء ما فيه رحمة وكانت الناس قد انكشفوا من البر ومن الداخل من البر الجراد ومن داخل العدو وبعد يكدوا فى

---

1. C. الاردن A. البحر.

ابيه وما حسن يزيده وقام نثنال بن قراسبا مقابله وكان لحساب العبرانى الصحيح معه واخرجوا بطاقتين نثنال وقرقله واختلفوا ووقعوا السامرة معهم فى خلف منهم مع قرقله ومنهم مع نثنال واخرجوا الطاقتين للصوم طاقة نثنال قال الصيام يوم الاثنين وطاقة قرقله الثلثاء وكانوا رجال الضياع نصفهم مع هذا ونصفهم مع هذا والذين كانوا مع قرقله افطروا يوم الاثنين وصاموا يوم الثلثاء وكل من صام عمل الاخر ضدّه ولحق السامرة ملحق عظيم واجتمعوا مقدمى السامرة الى درثه الرئيس وقالوا له كيف يخلوا السامرة فى هذه البلية العظيمة ينظر رجال عارفين خائفى الله تعالى يدخلوا ويكشفوا الذى مع هذا ومع هذا فايمن كان الحق معه كنا كلنا معه واختار درثه اربعة رجال اثنين من اصحاب هذا واثنين من اصحاب هذا واستحلفهم درثه انهم لا يخفوا الحق حيث كان وقال لهم الذين يردّون علمه انهم متقلدين اثم هذا العالم وانتم اكشفوا الحق بينهم وايمن كان الحق معه كانت الامة كلها معه ودخلوا وكشفوا فاصابوا الحق مع نثنال وشد كل الشعب معه وسيرة امامته بالحق وكان فى السنة التى قام نثنال قام بعده موسى اخو هرون ابن المهدى من بنى هاشم وجراد عظيم جاء فى ايامه لم ير مثله واكل كل الخضير وكل عشب البر واشرص فى الارض وخرج

---

1. ابيه codd. ابوه — 10. A. فايمن C. فاين ما — 13. A. يردون C. يريدون — 13. C. العالم A. الطايفة.

الوهاب يقال له ابو شندى وضيق على الناس جدا وارسل عبد الوهاب الى متولى نابلس بحرق القبلة التى بناها زينون يسحقون عظامه لا رحمه الله على الجبل عرض منه لجب السامرة وحدث حتى تجبى منهم مال بسبب حرقها وخلا جماعة ناس فى الليل واحرقوها واحرقوا الكنيسة التى كانوا الروم ينظروا الضوء عليها فى الليل من المدائن وقتلوا فيها رهبان وصاروا النصارى يقولوا ما احرقها الا السامرة وارسل ابو شندى واخذ الرئيس وكان هناك رجل من بنى نسابته يقال له يحيى بن الملك وسأله فى معنى الرئيس وخلاه وسلمه اليه واخذ الرئيس هو ابسبى بن درته وكان متولى رياسة الامة وضيق عليه وحلق راسه وقاطعه على ثلاثة الاف دينار واعانوه السامرة فيهم بقدر ما قدروا عليه وقام بها وتخلص فى ايام قراسبا الرئيس وابسبى الرئيس احترقت القبة وجعفر ملك اثنين وعشرين سنة وقام بعده ابنه يدعى محمد المهدى وملك عشر سنين وشهرا ومات وقام ابنه بعده واسمه موسى وملك سنة وشهرين ومات وبعد هذا انتقل الرئيس قراسبا الى رحمة الله وخلف ابنه نتنال صغير وقام ابن اخيه وحكم فى الامة ولم يكن لحساب العبرانى الكبير معه الا يعملوا بالرومى واقام سبع سنين ومات وقام بعده ابنه يزيد يكون مكانه وما معه حساب الا الذى كان مع

---

8. نسابته C. نسايته A. نسابنا — 12. وجعفر A. C. جعفر — 16. اخيه codd. ابوه.

وثلاثة شهور وجاء فى ايام مروان زلزلة عظيمة كبيرة فى كل مكان ونزلت الدور على سكانها وفنى من الناس ما لا يحصى ولا يعد وكانت زلزلة عظيمة لم ير مثلها ومن سلم من الناس اقاموا فى البرارى اياما كثيرة مما كانت تطرب وتلعب تحتهم ولما اراد الله الهدوء برحمته دخلوا الناس الى المدن وهدأوا نفوسهم وبعد هذا تجبروا بنى العباس على بنى امية وخرجوا فى لقائهم ووقع فى المسلمين الخلف منهم مع بنى العباس ومنهم مع بنى امية ووقع بينهم حرب عظيم هائل وهو الحرب المعروف بحرب الكوشيين وانهزموا الذين كانوا فى عون بنى امية وقتلوا فى مكان خرسان من رجل يعرف بابى مسلميم ومعه عساكر كثيرة فقام فى عون بنى العباس والتقى مع مروان وكسره وانهزم مروان حتى وصل الى مصر ولحقوه رجال ابى مسلميم وقتلوه واخذوا راسه بعد ان ملك خمس سنين وعادوا وجاؤا ودفع ابو مسلميم الملك لبنى العباس من بنى هاشم حينئذ ثبتت مملكة بنى العباس مملكة عزيزة قوية واضعفوا الخراج فى الارض وزادوا الجور على الرعاية وثقلوا مشقتها وضيقوا على الناس فيها وجبوا المال وجمعوه جدا وقام بعد مروان عبد الله يدعى العباس من بنى هاشم وملك اربع سنين وثمان شهور وقام بعده اخوه يدعى ابو جعفر وارسل الى فلسطين سلطانا يدعى عبد

---

9. 10. مكان رجل من خرسان codd. مكان خرسان من رجل — 10. C. مسلميم A. اقليم.

مفتوحا وخرج منه كلب فلما رأوه جاوًا وراءه الى الباب وما علم بهم وركبوا وبقى القتل فى المدينة واقاموا يوما كاملا يقتلوا فى السوق السفلانى قبل يعلم الفوقانى لانها كانت مبنية مدينة فوق مدينة ومن قدر يهرب فى البحر ومن استسلم لهم سلم وانفتحت المدينة وسكنوا فيها فلما فتحوها حلّت هيبتهم على سائر الاماكن هولاء بنى اسمعيل احاطوا كل الاماكن ورتب الجزية اربعة دراهم ومخلاة شعير من سوى خراج الارض ومحمد ما اساء الى احد من اصحاب الشرائع وسمعت من لفظ الحكيم وهو نقل عن كاتبه المنقول منه العلامة فاضل الوجود الشيخ نفيس الدين ابى الفرج بن كثار ان جاء فى نقل السلف عن محمد وهو ࠌࠇࠌࠃ· ࠂࠁࠓ· ࠏࠁ· ࠌࠄࠔࠌࠍ· ࠁࠀࠋࠄ· ࠌࠔࠏࠁ· ࠋࠌࠋ· ࠏࠁࠁࠀࠔ·

واقام محمد فى المملكة عشر سنين وكل العالم طائعين له ومنه انتقلت مملكته الى اقاربه بنى امية على ما اوصاهم لم يزيدوا ولا ينقصوا ولا اسوًا الى احد قط وقام منهم تسعة عشر ملكا اولهم محمد عاش ثلاثة وستين سنة ثلاثة واربعين سنة لم يتعرض الى شىء وعشر سنين للحروب وعشر سنين نبى وملك ومنذ ملك الاسلام الى مروان الاخر من بنى امية مائة وواحدة وثلثون سنة

---

1. مفتوحا cod. مفتوح — 3. السوق cod. الشوق — 7. الارض Finis narrationis e codice C. petitae. — 12. Abhinc sequitur primum hujus chronici additamentum, quod in codicibus A. C. legitur. — 14. ملكا codd. ملك.

الاسماعيلية بعد الروم وكسروهم وهربوا من بين ايديهم وكان الامام الذى كان فى تلك الايام عقبون بن العزر ساكنا فى بيت صامة ولما خرجوا المسلمين وهربوا الروم وكل السامرة الذين كانوا على ساحل البحر هربوا مع الروم الى رومية جاؤا الى الرئيس عقبون ابن العزر الى بيت صامة لانه كان ساكنا هناك وقالوا له انك رجل مأمون ونحن نودعك مالنا الى ما نعود وكانوا يظنوا انهم عائدين عن قرب وجمعوا اموالهم وجعلوها عنده واجتمع عنده مال لا يجد ولا يعلم ما هو والقوم الذين ودعوا اهل قيسارية وارسوف وميماس ويافا ولدّ وعسقلان وغزة وباقية الضياع المتفردة والتى على ساحل البحر من بعد هذا ساروا الى شرقية ولم يعودوا الى الان وهناك اقاموا ودخلوا المسلمين الى ارض كنعان وملكوها واخذوا سائر المدن وسكنوا فيها وملكوا كل الاماكن وما بقى مكان الا واخذوه الا قيسارية فانها عصت ولم تسلم اليهم لانها كان يقال لها ام المدن ومقدمة عليهم ونزلوا عليها وحاصروها ست سنين قبل يفتحوها وكانوا الروم يستخدموا البحر قبل ما يعرفوا المسلمين البحر وكان فى حصن قيسارية من الشام فى زاوية الشام الى الغرب باب لطيف كانوا الروم يدخلوا ويخرجوا منه والمسلمين ما يعلموا ونسيوه

1. Narratio post vocem ايديهم inserta solum in codice C. legitur. — 3. وكل cod. كل — 6. يظنوا cod. يضنوا — 7. يجد cod. بجد — 8. ارسوف cod. ارشوف — 9. ويافا cod. وباقا.

تسع سنين عقبون ثلثين سنة   فينحس اربعين سنة لوى خمسة وعشرين سنة العزر اثنين وثلثين سنة طوبيه ثمانية وعشرين سنة العزر احدا واربعين سنة عقبون ثلاثة وعشرين سنة نتنال والد ببا اثنين وثلثين سنة ببا ربه لم تحسب ولايته فانه كان اماما وملكا فى حيوة والده   عقبون ستة وعشرين سنة نتنال احدا وثلثين سنة عقبون عشرين سنة العزر احدا وعشرين سنة عقبون اربعة وعشرين سنة العزر سبعة وعشرين سنة عقبون ثلثين سنة العزر سبعة وعشرين سنة نتنال احدا وثلثين سنة العزر خمسة وعشرين سنة وفى ثانى عشر سنة جاء محمد تكون الجملة من خلق العالم الى كتابة هذا التاريخ وهو سنة ست وخمسين وسبع مائة حسبما ذكرنا سابقا خمسة الاف وثمان مائة وثلاث سنين

ونعود الى ذكر ما وجد فى تاريخ الاباء قد وصلنا الى اذا جاء صرماصه الى محمد واخذ منه الامان والذمام وبعد ذلك خرجوا

---

6. Ante nomen نتنال in cod. C. alius ejusdem nominis pontifex inseritur : نتنال احدا واربعين سنة — 6. Pontificum nomina, quae inde ab عقبون sequuntur usque ad نتنال ultimum hujus nominis l. 8 in alio codice non leguntur, nisi in codice C.; sed ea recte exhiberi, chronici textu confirmatur. — 10. 11. C. ست وخمسين وسبع مائة A. B. D. ثمانية وتسعين — وثمان مائة — 11. 12. C. وثمان مائة وثلاث سنين A. B. D. وتسع مائة وخمسة واربعين سنة.

دليه خمسة وعشرين سنة باير تسعة وعشرين سنة يهونتن ثمانية وعشرين سنة يشمعال ستة وعشرين سنة طوبيه ثمانية وعشرين سنة صدوق عشرين سنة عمرم ثمانية وعشرين سنة حلقيه اربعة وعشرين سنة عمرم ثمانية وثلثين سنة عقبون ستة وثلثين سنة عقبيه تسعة وثلثين سنة حلال خمسة واربعين سنة شريه اربعين سنة لوى خمسين سنة نثنال اثنين وخمسين سنة عزريه خمسة وثلثين سنة عبدال اربعين سنة حزقيه ثلثين سنة حننيه اربعة وعشرين سنة عمرم اثنين وثلثين سنة حنن خمسة وعشرين سنة حزقيه احدا وعشرين سنة دليه اثنين واربعين سنة عقبون اربعين سنة عقبيه خمسة وثلثين سنة لوى احدا واربعين سنة العزر اربعة واربعين سنة باير تسعة وثلثين سنة نثنال احدا واربعين سنة يهيقم اثنين وثلثين سنة يهونتن سبعة وعشرين سنة اليشمع ثلاثة وثلثين سنة شمعيه عشر سنين طوبيه ثمان سنين عمرم احد عشر سنة عقوب تسع سنين عمرم

---

1. تسعة وعشرين C. D. تسعة عشر — 3. حلقيه B. D. حليقه — 4. عقبون C. عقوب quae forma etiam in textu pag. ٥٥ 10 legitur. — 6. عزريه B. D. صرريه — 8. حننيه B. جينته D. حببه — 8. حنن B. حين D. حبن — 12. Nomen يهيقم quod in codicibus C. D. punctis caret, in codice B. autem يهتم scriptum est, secundum chronici pag. ١٠٧ 7 emendavimus. Reperitur etiam in additamentis codicis C. pontifex ࠉࠄࠉࠒࠌ· nominatus, qui secundo Hiǵrae saeculo floruit. — 14. Pontifices عقوب et qui eum sequitur عمرم in codice C. desunt.

ثلاثة وخمسين سنة نوح ست مائة سنة الى الطوفان   ومن الطوفان الى ارفكشد سنتان ارفكشد مائة وخمسة وثلثين سنة شلح مائة وثلثين سنة عبر مائة واربعة وثلثين سنة فلج مائة وثلثين سنة رعو مائة اثنين وثلثين سنة شروج مائة وثلثين سنة نحور تسعة وسبعين سنة ترح سبعين سنة   ابرم عمّ مائة سنة اسحق عمّ ستين سنة يعقب عمّ سبعة وثمانين سنة لوى اثنين وخمسين سنة قهث احدا وسبعين سنة عمرم خمسة وخمسين سنة موسى عمّ الى دخول الديار مائة وعشرين سنة   العزر عمّ مدة ولايته فى الرضوان خمسون سنة فينحس عمّ ستين سنة ابيشع اربعين سنة شيشى خمسين سنة بحقى خمسة وثلثين سنة عزى خمسة وعشرين سنة وزال الرضوان وغاب المشكن وعاش عزى بعد ذلك سنة واحدة   ومنه الى ظهور محمد الف وتسع مائة وثلاثة وتسعون سنة تفصيل ذلك شيشى تسعة وثلثين سنة بحقى ثلاثة وعشرين سنة شفط ثمانية وعشرين سنة شلوم خمسة وعشرين سنة حزقيه عشرين سنة يهونثن ثمانية وعشرين سنة يابر اثنين وعشرين سنة   صدقيه ثمانية وعشرين سنة اخيه عشرين سنة ماحر احدا وعشرين سنة يوصدق خمسة وعشرين سنة

---

8. الديار C. الديارات — 14. A. شفط C. شبط — 16. Nomen صدقيه hoc loco in codicibus omissum e chronici pag. ٥٤ 15 petitum est. — 16. اخيه codd. احيند sed cf. hujus chronici pag. ٥٥ 1.

يدك وقد اشير عليّ ان يكون كاتب هذا الذمام على ابن ابى طالب فامر على بكتابته فكتب لهم عنه انطيت هذا هذمام للسامرة امانا على نفوسهم وذراريهم واموالهم وبيوت عباداتهم واوقافهم فى كل حوزة ومكان وان نسير فيهم بالسيرة الحسنة وكان مكتوبا فى قطعة اديم فدفعه اليه وقبل صرماصه الارض من بعيد وودعه وقال محمد ايها السامرى اذهب ان لك فى الحياة ان تقول لا مساس وان لك موعدا لا تخلفه وانظر الى الهك الذى ظلت عليه عاكفا لنحرقه ثم لننسفه فى اليمّ نسفا وهذا شغل كعب الاحبار كونه لم يعمل مثله وكل مصيبة ما تجيّنا الا من اليهود وعاد صرماصه الى فلسطين وبشر السامرة بما فعله الله تعالى من نجح طريقه وصلاح نفسه ورحمة هذا الرجل ورأفته واقام كعب الاحبار وعبد السلام عنده وصار كعب الاحبار عنده يكتب له ويرتب ما يرتب ويعرفه كل قضية   جملة السنين من ادم الى ان ظهر محمد خمسة الاف سنة وسبعة واربعون سنة كما ذكرنا وهذا تفصيله على ما وصفته فى هذا التاريخ من ادم الى زوال الرضوان ثلاثة الاف سنة واربعة وخمسون سنة ادم مائة وثلثين سنة شث مائة وخمس سنين انوش تسعين سنة قينن سبعين سنة مهلال خمسة وستين سنة يرد اثنين وستين سنة حنوك خمسة وستين سنة متوشلح سبعة وستين سنة لمك

---

5. من بعيد A. بين يديه — 7. لا تخلفه Sur. 20, 97 لن تخلفنه — 7. C. ظلت B. D. ·A22V — 7. لنحرقه Qurâni l. l. لنحرقنه.

ففرح محمد بكلامهم ونزع ثيابه عن بدنه واذا بشامة بيضاء كبيرة بين كتفيه فاسلم كعب الاحبار وعبد السلام وفرح بهما فرحا عظيما واجلسهما الى جانبه وقال لصرماصه ما لك ما تفعل مثلهم ادن اليه ولم يقدر صرماصه من القرب الى ذلك وقال عندى من هذا حاجتى يعنى الشريعة والدين وانا متغبط بدينى ما اقدر انى اليك ولا اخرج من دينى فانجرج محمد منه وقال ما خطبك يا سامرى فقل له صرماصه يا مولاى جئتك لاجل عهد وميثاق اعتمد عليه انا واهل دينى وملتى وامان وذمام لحفظ النفوس والذرارى والمال والوقف وبناء بيوت العبادات فامر الراقم ان يكتب لهم عهد وامان وذمام على حكم ما رام فحضر الراقم الى بين يديه وكتب بامره انا محمد بن عبد الله بن عبد المطلب امرت ان يكتب للسامرة امان وذمام على انفسهم وعلى ذراريهم واموالهم وبيوت عباداتهم واوقافهم فى كل بلادهم وفى كل حوزهم وان نسير فيهم وفى ذمم اهل فلسطين بالسيرة الحسنة فاخذه صرماصه وانصرف من عنده واشار عليه عامر ابن ربيعة وعبد الله بن جحش بان يكون كاتب الذمام على ابن ابى طالب فعاد الى محمد وتمثل بين يديه وقال يا مولاى جئتك من بلاد وسيعة بعيدة ومن عند طائفة ملة ضعيفة قد اتلفها اهل الشرك وتسلط عليها عباد الاوثان وهم راجين من الله الفرج على

1. C. D. بكلامهم A. B. بكلامه — 6. فانجرج A. فانحرج — 10. وكتب بامره C. واملا — 13. نسير codd. يسرى cf. pag. ١٧٥ 4.

ثلاثة رجال منجمين ماهرين فى صناعتهم الاول سامرى واسمه صرماصه من عسكر والثانى يهودى واسمه كعب الاحبار والثالث نصرانى راهب واسمه عبد السلام فنظروا فى صناعتهم وتنجيمهم ان ملك الروم قد زال وان ملك الاسماعيلية ابتدأ على يد رجل من اولاد اسماعيل من بنى هاشم وعلامته فى ظهره بين كتفيه شامة بيضاء بدور الكف وقيل صفراء فلما سمعوا بظهوره اجتمعوا ثلاثتهم وقالوا نسير وننظر هذا الرجل فانه هو الذى حكمنا على ظهوره واسرنا معه امرا من جهة ارباب الكتب والمذاهب لئلا يلحقنا منه ما لحقنا من الذين تقدموا فساروا الثلاثة وجاوًا حتى وصلوا الى المدينة التى هو فيها وقالوا لبعضهم بعض من يتقدم اولا فقال كعب الاحبار انا فتقدم اليه وسلم عليه فردّ عليه السلام وقال له من انت من اولاد اليهود فقال له انا رجل من مقدمى اليهود وجدت فى توراتى ان يقوم ملك من نسل اسماعيل ويملك الدنيا ولا يقف بين يديه احد فتقدم عبد السلام بعده وقال هكذا وجدت فى الانجيل ولم يعرفوا شيئًا الا من صناعتهم وتقدم اليه صرماصه وقال له انت تدين بدين وسيعة وتملك رقاب العالم ولنا فيك علامة وهى بين كتفيك

---

annorum computationem in codice A. haecce leguntur : وفى نسخة غيرها يقول من ادم الى محمد اربعة الاف وثمان مايه وتسعه وستين — 2. Codd. modo صرماصه modo صرمصه — 8. واسرنا B. C. D. وسرنا A. وندبر لنا — 16. وسيعة D. وشيعة.

فمن لم يسجد يقتله بالسيف او يصلبه او يدرسه او يكحله بالنار واما اكثر بيوت خلت وضياع خربت من جور زينون لعنه الله تعالى وكان الزناء فى ايامه مشهورا وتطمث بنات كثيرة ونساء رجال من السامرة فى ايامه من الروم وما كان الزناء عندهم عيب لاله كوثر ودخل على السامرة فى ايامه من الشدائد والاهوال ما لا يشرح ولا يوصف وعاد ايضا زينون بنا له قبرا فى تخم الجبل عند قناة الماء التى على الطريق ووصى انه اذا مات يعمر فيه حتى يكونوا السامرة يسجدوا له وهو ميت ومات زينون لا رحمه الله تعالى ودفن فى القبر الذى دفن فيه ولده مقابل الحصن جانب جبعته وكان اخر ملوك الروم فى هذه الارض بل بقيوا يجتمعوا جموع جموع وينهبوا القرى ويخربوها فمن سمعوا ان له مال يعذبوه حتى يحضر لهم ماله وان تسامعوا بامراة حسنة يجتمعوا يدخلوا عليها بالمائة والمائتين وينضجعوا معها حتى تموت وصار كل من يقوى على صاحبه ياكله فهلكوا الناس وخربت المدن وتولى بعد نثنال العزر الامام واقام فى الامامة الكبرى خمسة وعشرين سنة وفى نهاية امامته قام محمد كل السنين من زوال الرضوان الى ان جاء محمد الف وتسع مئة وثلاثة وتسعون سنة تكون الجملة من ادم عمّ الى مجىء المذكور خمسة الاف وسبعة واربعين سنة وكان فى ذلك الوقت

---

4. لاله codd. ولاله — 6. C. الـما A. B. D. الـمـلـك — 7. يعمر codd. يعمل — 12. والمائتين B. وبالمايتين — 18. Post

الشعب والحكاكمة والكهنة يقول لهم زينون ان لم تساجدوا للصليب والا ادرسكم جميعكم فيقولوا اقتلنا جميعا اسلمنا نفوسنا للموت فى رضاء ربنا فلا نسجد لغير الله فقتلهم واخذ سبعين حكيما الزمهم بالسجود للاوثان فامتنعوا فدرسهم فى وسط السوق عند الاعمدة الواقفة وما كانوا السامرة يعبروا قدام الاعمدة الا من ورائهم واخذ زينون الكنيسة الكبيرة التى بناها الامام عقبون وجعل فيها مرتبة وجعل قدامها مكانا للمتهنكات وخرج وجاء الى كنيسة بيا ربه وقال هذا المكان لمن فقالوا له هذا المكان للسامرة يصلوا فيه لله ربهم مقابل الجبل فقال هذا ما عليه من فوق صورة فقالوا له انهم يصلوا لمن لا يرى ولا يكيف ثم ارسل زينون واحضر نثنال الامام الكبير وجميع متدمى اسرائل وقال لهم ببعونى طور قبلتكم فقالوا له نحن وكل مالنا باحكام الملك ولم يزل حتى اخذ الهيكل وكل ما حوله وبركة الماء ومجمع الماء الذى من شاميه وازال على الهيكل وعلى كل ما حوله بنيانا وكنيسة شبه الهيكل وبنا فى الهيكل كنيسة وبنا فى الكنيسة قبة عظيمة مرتفعة ارتفاعا كثيرا وبيّضها وكان يعلق عليها فانوس للاضاء فى الليل يدعوا ان الذين فى قسطنطينية وفى رومية ينظروه وبنا على هرجريزيم من قبلى الهيكل قبرا ومات له ولد ودفنه فيه وقال زينون هذا للسامرة يساجدوا له وكان يجعل الصليب على راسه ويقول للناس اسجدوا له

---

4. حكيما codd. حكيم — 16. عليها C. على القبة.

مرقبنوس وقعت فتنة بين السامرة وبين النصارى بسبب قبور الائمة العزر وايثمر وفينحس عليهم السلام فان النصارى قصدوا اخذهم من السامرة وقام مقدم قيسارية مع السامرة بغيرة وعساكر كثيرة فازعا مع النصارى فقال مقدم قيسارية ايش الحاجة الى تلاف الناس ينتقدم من هولاء بطل ومن هولاء بطل ومن اعطاه الله النصر كلنا معه فى مغوثته فخرج بطل من النصارى عظيم الخلقة جبار وقالوا له النصارى كلنا متكلين عليك وكان ايضا معهم كلب مثل الاسد ياكل مد قطين وخرج مع السامرة شخص يدعى يوسطيه من كفر عاقر وكان مثل زوبعة النار التى تشعل وسجد بين يدى الله تعال جبار الحروب وتقدم للحرب بقلب خالص ونية صادقة فحمل عليه الكلب فى الاول فالتقاه بضربة هدّ بها اوراكه واعطى الله النصر ليوسطيه وقتل خصمه وانهزموا النصارى وبعد هذه الواقعة لم يعد احد يتعرض الى قبور الائمة الكبار وتولى بعد العزر نثنئل احدا وثلثين سنة وفى ثانى عشر سنة من ولايته جاء زينون ملك الروم الى نابلس واساء الى السامرة جدا والزم السامرة ان يدخلوا فى دين النصرانية والا يحرقوا ويدرسوا ويكحلوا بالنار وصار يطلب الكبار من

---

1. مرقينوس C. مرفينوس D. مرقبنوس B. — قبنوس
6. مغوثته C. معونته — 8. C. مد قطين B. D. مد قطين —
8. C. يوسطيه D. بوسطيه B. توسطيه — 14. Cod. C. semper formam زينون exhibet, reliqui codices modo زينون modo زيتون — 15. C. الى السامرة A. B. D. على.

الكبرى سبعة عشر سنة وتولى بعده الامام عقبون الكبير ثلثين سنة وتولى بعده الامام العزر اربعين سنة فى ايامه جاؤا النصارى وهدموا حقل يوسف وقالوا انهم يريدوا يخرجوه وكانوا يحفروا بالنهار ويعود يمتلئ فى الليل فمسكوا السامرة واخرجوهم يحفروا وهم حزناء باكين يعملوا بلا قلب فلما كان يوم الجمعة وصلوا الى باب المغارة عند العشاء وبقيوا يستغيثوا ويقولوا هذه العشاء ما بقينا نقدر نعمل شيئًا حتى غاب النهار وقالوا ما بقى عمل ورموا العُدّة وساعة بطلوا ودخل السبت روًى فى السماء معجز وهو رعود ورياح عظيمة ونار من باب المغارة الى السماء والنار على هرجريزيم ونزل عمود غمام وسكن على باب المغارة ورجع التراب كما كان وطلع عمود الغمام الى الجبل وهو المكتوب فى التوراة المقدسة شاهد شهوات قلعة الامم تكون للرئيس يوسف وجاؤا النصارى وبنوا على التربة بيتنا وهدوه السامرة واخذ منهم سبعة انفار قتلوا وقبض الرئيس العزر ومقدمى الجماعة واعتلقوا وبقيوا السامرة فى ضيق عظيم وصاروا يسألوا الفرج من رحمة الله تعالى ان تنحلّ القضية بوزن مال وجمعوا من القرايا مالا كثيرا وتصدق الله تعالى وهدت القضية وكانوا الروم نازلين فى نابلس يمنعوا السامرة من السجود الى هرجريزيم وجعل الله فى قلب الملك تهديس طردهم فطردهم من نابلس وبعد ذلك فى ملك

8. رؤى D. راوى A. B. C. راى — 12. بيتنا C. بنيانا — 15. تنتحل C. نتحلك — 15. A. وجمعوا B. C. D. وحتى — 18. C. تهديس B. D. يهدس A. هيدوس.

الابواب مطرحة ملقحة مثل الكريهة او مثل البذلة فاخذتهم واوقفتهم فى مكان حسن يصلح لهم بعلم العالم وان من مال الملك اخذت وفى مال الملك جعلت والان يا مولاى بما حسن عنده وعند عبيده نمتثل وازال كلام الرئيس غضب الملك وغضب عبيده وقالوا هذا مكان كبير والابواب التى اقمتها فيه عظيمة وطلب الملك الامام عقبون فى السر وقال ما عملت جيد كل من عبيدى اراد اخذ الابواب منك قهرا والان اسمع منى وافعل ما اقول يصير لك ولبنيك الى الابد اعطنى سبع مائة رطل ذهب بمشاهدة العالم وتوسل الىّ وانا ابيعك اياهم وحسن عند الرئيس عقبون ولما كان بالغداة جاء عقبون الامام وتوسل الى الملك فى بيع الابواب فباعه الابواب بكل ما فيهم من خشب وحديد ونحاس ودفع له خط يده انها له ملكا الى الابد ودفع الامام عقبون للملك المال الذى طلبه منه وهو سبع مائة رطل ذهب واستراح الامام عقبون وطابت نفسه من سقفاطوس ودعا له وباركه وكتب عقبون اسم سقفاطوس على الاعتاب وفرغ عقبون من اعمال الكنيسة واجتمعوا فيها بفرح وسرور كل اسرائل وسبحوا الله ومجدوه ولازموا الصلاة باصوات عالية للقادر الذى تفضل وانعم عليهم بكثير فضله وجزيل احسانه وتوفى الامام عقبون الى رحمة الله تعالى وتولى بعده العزر واقام فى الامامة

1. البذلة C. النبيلة — 6. C. D. عبيدى A. B. عندى — 8. C. اعطنى A. B. D. اعطينى.

علموا ان الابواب مصورة فى قلب الامام وعلى مساحتهم عمل الابواب ولما انتهوا من بنيان الباب وعملوا عتبته امر الامام ان يعد الجبال والالات التى يجفروا بها الابواب وقال ما انام حتى اركب الابواب وعملوا كما امرهم ولما اصبح الصباح ارسل الى القرايا يساعدوه فى شيل الابواب فاجتمعوا اليه خلق كثير ولما جاء الليل وقفهم على مكان فيه الابواب وعرفهم كيف يدبروا فى شيلهم وكانت هذه الابواب هى التى حملها ادريانوس من بيت المقدس التى عملها فى الجبل المقدس وخبئوا لما خربت الكنيسة وكانت مساحتهم ومكانهم منقول بيد الرئيس وحملوهم فى الليل وركبوهم بفرح وسرور وتسبيح وتمجيد وتعظيم لله عز وجل وقيل لسقفاطوس الذى كان سلطان الارض ان الرئيس عقبون اخذ الابواب التى اخذها ادريانوس باليد القوية من بيت المقدس فاحضر الملك الامام عقبون الى بين يديه وهو متواجد عليه وقال له الى الان ما رايت مثل هذا الفعل فان الله اقام الملوك فى الارض ليمنعوا الناس ان ياخذوا شيئًا وانت قمت ونهبت شىء الملك فاجابه عقبون وقال له ما نهبت وما نقبت على الملك لان نحن وجميع سكان الارض عبيد الملك ويامر الملك ببنيان هذا المكان برسم الصلاة والعبادة حتى يدعى له ويذكر بخير فى كل وقت ونظرت ان هذه

2. يعد C. يعدوا — 10. Praeter formam سقفاطوس in codicibus leguntur formae سفقاطوس سقفطوس et اسقفاطوس — 16. A. B. D. نقبت C. تعدت.

رجلا جليل القدر وله مال جزيل وولدت منه ابنا وبنتا مرفكه وشره ومات ابن الخراط ولم تعرف مريم بعده رجلا الى اخر عمرها وتولى بعد العزر الامام عقبون واقام فى الامامة الكبرى اربعة وعشرين سنة وبنا كنيسة عظيمة فى نابلس وكانوا الناس منذ غاب الرضوان والى الامام المذكور لمْ يكن لهم كنيسة يجتمعوا فيها فى اعيادهم بل يبقوا مبددين فى كل مكان وكذلك فى السبوت وصعب ذلك على الامام عقبون وقال ما لى قرار الى ان اهتم بمكان ابنيه كنيسة فقيل له اننا وجدنا مكانا خرابا ما فيه حجارة ولا شىء الا كوم تراب فجمع الامام الحجارة وكل ما يحتاج اليه برسم البناء واحضر البنّائين وسائر الصُنّاع من كل مكان حتى ينجزه بسرعة وكان فرح عظيم فى ال اسرائل وارسل الى الصباع يقول لهم من يتبرع بشىء فى بناء بيت الله يرمى ترابا فجاؤا اليه الكهول والشيوخ والصبيان حاملين بالثياب البيض والجمال والدواب والامام عقبون جالس على تل تراب وقام الامام وخلع طيلسانه وملأ حجره ترابا ورماه فى الاول وبعد ذلك تقدموا القوم باسرهم وحملوا ترابا فى النهار والنساء فى الليل نظفوا المكان ومسح الامام اساس المكان طول ثمانية وسبعين ذراعا وعرض اربعة واربعين ذراعا وباب المكان خمسة عشر ذراعا طوله وثمانية عرضه وتحجبوا الناس وقالوا من اين يجىء لهذا ابواب وما

---

1. B. D. مرفكه C. مرقله — 7. قرار B. قرارا الا — 7. C. اهتم A. B. D. اهم — 17. طوله et عرضه codd. طول et عرض — 18. يجىء codd. يجيب.

اموت هناك ولا املك روحى ليهونه فقال لها فينحس اين ما شئتى كنت معك ولما كان ليلة الاحد خرجا كلاهما فينحس ومريم من كفر تمارة وما علم بهما احد ووصلوا الى بيت اهلها وعاد فينحس واصبحوا طلبوا مريم ما وجدوها وخرجوا اخوتها ومرفلينا وفينحس معهم مثل احد منهم وفتشوا على مريم فى الحقول والكفور التى حولهم ولم يجدوها وخافوا عليها وضاقت عليهم الدنيا بسببها وبعد ايام علموا انها عند اهلها ففرحوا وطابت قلوبهم وعلم مرفلينا انها ما هربت الا بذكر زواجها لابنه فلم يعاودها فى شىء من هذا اصلا ولما كبروا اولاد العزر الامام وهم عقبون ونتنال ومريم ثم طلبوا مالهم من وصيهم مرفلينا فلم يعطهم شيئًا فسمعوا ان الملك بلسميس يعبر فى الارض فمضوا ثلاثتهم ووقفوا للملك عند تمارة استغاثوا فى طلب مالهم من مرفلينا ووصفوا الناس مريم للملك فقال لمريم اكشفى وجهك فقالت ايها الملك ما جئت اكشف وجهى بل جئت اسمعك صوتى فى طلب حقى فان فعلت معى شيئًا والا مضيت ووجهى ما ينكشف فارتعب الملك من كلامها وامر بان يخلص لهم مالهم من مرفلينا وتزوجت مريم لابن الخراط من رعشفين وكان

---

10. A. يعطهم B. C. D. يعطيهم — 11. A. B. بلسميس C. D. بيسبيس; sed utraque littera ى in codicibus C. D. sursum ita prolongata est, ut litteram ل in media voce positam referat — 11. B. D. ووقفوا A. C. وتعارضوا — 16. B. رعشفين D. زعسفين C. دبعسفين.

واهلك منهم خلقا كثيرا ورمى منهم جماعة فى السفن ومات اوليائه انجس موته والذين بقوا على مذهبه ظنوا انهم فى الرضوان وهم فى الضلال ووقع فيهم عدة بلايا وهم لا يتغيروا ولا يعتبروا وقام بعد ذلك اخرون يقال لهم فسقوطاى وقال ما هناك لا جنة ولا بعثان وانما هو امتحان والامراة هى قوة الامتحان وقالوا يجب ان ينام الرجل مع الامراة الاجنبية سنة ليال وهم لابسين ثيابهم واذا كان سابع ليلة نعروا فان سلموا من الزناء فقد وصلوا غاية الامتحان فلما فعلوا ذلك تنجسوا جميعهم بالزناء وقاموا خصوا انفسهم وقالوا من خصى نفسه فقد ازال النجس عنه كل هؤلاء الفرق اتوا من كتب دوسيس وجرى على السامرة منهم ضرر كثير وخطايا عظيمة وخلف وعداوات على ما لا يعود نفعه والله المكافى لكل انسان بفعله ونعود الى ذكر الائمة الكبار فنقول ان تولى بعد نتنئل عقبون واقام فى الامامة الكبرى عشرين سنة وتولى بعده العزر خمسة وعشرين سنة هذا العزر هو ابو مريم وعندما قرب وفاة العزر اقام لاولاده وصيا يربيهم يدعى مرفلينا قريبه فانهم كانوا صغارا وكان مرفلينا ذا هيبة وحكمة وقدرة وكان له ولدان يهوذه ونتنئل واراد ياخذ مريم لابنه فلم تراه مريم يصلح لشىء وكان قريب لهم فينحس الجبار وكان اقرب الناس الى مريم وقالت له فى السر انى اريد اهرب الى اهلى الى الكرمل حتى

---

9. C. ازال النجس B. D. عنه [Samaritan text] — 9. C. اتوا B. D. وابوا — 10. C. وحصل — وجرى 13. عشرين codd. عشرون.

لجبل الشريف وقال ان لم يطرح ما يعمر اتباعا لكلام دوسيس لعنه الله وجعل النساء يقروا مع الرجال فى المجمع ومات لا رحمه الله يوم السبت ولم يطلع الى هرجريزيم فى حياته وقاموا خمسة اخوة من طيرة لوزا يقال لهم بنى يصدق واخر يقال له صدوق الكبير من بيت فار وغيروا على شليه واصحابه وقالوا ان هرجزيزيم مقدس كما كان البيت عليه ويجب ان يفعل ما قد كتب ولا يفعل ما لا يقدر عليه ومن قرب الى ميت يصبغ ويتطهر اول يوم قبل ان يمس شيئا لكنهم ينادوه باسمه المذكور المقيس واتفقوا معه على ابطال ࠀࠁࠁࠀࠌ· ࠀࠌ· ࠋࠃࠀࠋࠌ· ورتبوا فصالا على كل السبوت وابطلوا ࠕࠓࠀࠄ· ࠇࠀࠄ· ࠋࠒࠀ· ࠌࠔࠄ· وبعد ذلك خرج اوليانه المجاور بالاسكندرية واجتمع اليه جماعة وقال اقبلوا منى الرضوان يظهر وليس لنا قدرة ان نتعدل ونقرأ جميعا بل يعتزلوا الرجال عن النسوان والنسوان عن الرجال والبنين ينفردوا مع ابائهم ولا ياخذوا شيئا من احد او من اراد يزن شيئا من ذاته يقول قدسا لله وابعد الرجال من النساء والبنين من اماتهم وطلقوا ناس نساءهم وتركوا مالهم وخرج بوسطونوس عليهم من البحر

---

4. Codd. modo صدوق modo صادوق — 8. A. B. المقيس C. D. وهو الفيس — 9. C. السبوت D. السور A. B. الصور — 11. Praeter اوليانه, quod frequentissimum est, in codicibus extant formae اوليابه لوليانه et لبليانه — 13. C. D. مع B. من A. عن — 15. قدسا C. هذا قدس — 15. C. اماتهم A. B. D. ابايهم.

ان الاموات من سائر الحيوانات ليس طمى فيهم الا الحرم اكله واما جميع الاوانى التى يستعملوها والثياب التى يلبسوها وسائر الاقمشة الذى يكون اصله شغل الامم ليس شغل اسرائل لا يطمىٔ واباح ايضا مس الميت وقال حيث ما شاء يمرّ فانه ما يواصل ولا يلزمه ينتطهر الا اول يوم لا غير وقال ان المولود يلزمه ما يلزم والدته من الطماء وقال ليس قدس فى زمان الضلال ومنع من المواصلة والصبوغ فى يوم السبت ودعا اسم نفسه المقيس وجعل الصلاة مثل القراءة من قعود وقال ان الكنائس مثل بيت الاوثان ومن دفع شيئًا للكنيسة كان مثل ما يدفعه لبيت الاوثان وجعل موعبة التى يكون فيها المدرج بالكنيسة مثل القحبة اذا تتبهرج وجعل كل انسان اذا قرأ وصلى يغطى راسه ومن لا يعمل ما يقوله يستحق اللعنة وجعل معلمى السامرة انهم الذين قال الله عنهم ࠁࠀ · ࠀࠃࠌࠉ · ࠁࠉࠌࠉ · ࠀࠁࠉࠁࠉࠌ · وهو الذى رتب قراءة ࠒࠉࠍࠄ · وقل عن نفسه انه اب لكل من يسمع منه وكانوا الدستان ينادوه يا ابونا وتلاميذه يقولوا فتح الله روح ابينا شليبه وادعى انه لا يموت فى السبت وغيّر قراءة الاسم لاعظم وقال ما يقرأ الا ࠁࠓࠉࠌ · ࠄࠅࠀ · وابطل طلوع

---

depravatis illorum loco haec verba extant : وقال ان الطميات (الميات .D) والاشراص الطمية فى موتها (يومها .C) والراى (والدانى .C) من الامم مثل القراطيس والورق — 7. A. B. بتوعه .D منوعيه .C موعبة .9 — المفيس .D المغبس .C المقيس — الذى .codd التى .9 — بيت الكتاب المقدس .A تبوعه .B 14. A. يا ابونا .B. D بابوم .C ابوم.

سلامة ولا رضوان وخرجوا من نابلس يوم السبت وعبروا المقابر وقطعوا الاردن يوم السبت وخرجوا الى البرية فقامت عليهم الحيات وقتلوهم ولم يسلم منهم الا اثنان وهما خبرا كيف كان موتهم وفنى هذا الفريق ايضا وقام رجل متّقح يسمى شليه بن طيرون بن نين وطلب ان يكون متقدما فى الكنيسة ما مكنوه اهل القرية وخرج وجاء الى السامرة وابتدأ يضلهم وقال تعالوا معى وانظروا كيف يظهر المشكن وعملوا له مظلّة وشرع يدرس فيها وقال من هذه المظلة نطلع الى هرجريزيم واجتمع اليه مائة وثمانية عشر رجلا وجعلهم نساكا لاول حد وامراة لا تجيبهم ولا ولد كما قال دوسيس وعاد بعوناى وقالوا بئس ما قالوا ان الاموات يقوموا قريبا ولا يحتاج احد يصوم اذا اراد ينظر سبنية لوى وخط يد دوسيس ولا يحتاج احد يصلى فى الماء وابتدأ يبدل فى الاعياد وجعل هذا الضلال فى السامرة ودعا هرجريزيم مبدلا مثل باقى الجبال وقال ان الذى يصلى لهرجريزيم مثل الذى يصلى الى قبر وجعل الطموات قسمين واحد يدعى مبدأ والاخر معتدل وكان يبيح الزواج من الامم ومس الامراة فى الطماوات وقال

---

4. B. شليه A. سكته; in codicibus C. D. id vocabulum punctis caret. — 4. A. بن نين B. D. بن بين C. من بين — 5. اهل القرية A. العرفا — 7. وشرع C. وسرع — 11. سينية C. شينية — 13. مبدلا C. مبذلا — 14. A. B. D. مبدا C. مبذل — 15. معتدل B. متعدل — 15. Vocabula وقال الخ usque ad pag. ١٦٣ 3. يطمى paullulum emendata e codice A. depromsimus. In codicibus B. C. D. hîc magnopere

له زاد فى التمرد وشرع يصلهم اكثر مما كان وقال ما تعلموا الاعياد الا بالاحلام فهو ذات ليلة سبت فى بيت والسبعة عنده واذا بالبيت قد وقع عليه وعليهم فهلكوا عن اخرهم ولم يبق من بعوناى سوى رجل واحد وقام منهم جنس اخر يسموا قيلتناى ووجدت فى نسخة عبرانية قطيطاى وقالوا لا تعمل فريضة بل كل الفرائض تبطل وطلعوا الى هرجريزيم وقالوا بين يدى الله يا الله ما قاله دوسيس نبيك فعلناه هنا قد بطلنا كل الفرائض وانت الذى تقدر تظهر المشكن فضربهم الله بالبلاء ونزلوا من الجبل ينبحوا مثل الكلاب ولا زالوا كذلك حتى ماتوا ونظروا الناس ما جرى عليهم ورجعوا عن اعتقادهم وقام جنس اخر من هؤلاء جملة بعوناى اخطوا بقولهم ان العالم يقوموا لاجل ان دوسيس مات موتة قبيحة ولوى رجم ان كان دوسيس قد مات فجميع ازكياء العالم ماتوا واعتقدوا هؤلاء ان الثعبان يدبر الخلائق الى يوم القيامة واتكوا ناس ورجوهم وباطن مذهبهم ما اظهروه لاحد وكانوا يسلكوا فى ضيعة اسمها مالوف وهم يدعوا صدوقاى واقاموا سبع سنين ولما انكشف سرهم وقع عليهم المكان الذى كانوا فيه وهلكوا عن اخرهم وقام بعد هذا ابية ودوسة استمالوا اليهم مائة وعشرين نفرا وقالوا ان لم تبطل جميع الفرائض ونخرج الى البرية كما قال دوسيس فما نرى لا

---

4. D. قيلتناى A. قيلنناى B. قيلياى C. ميليياى — 11. B. C. اخطوا A. D. احضر — 13. A. D. ورجوهم B. C. ودبحوهم.

حياته عرفني فقال له اغتنم الاجر من الله عز وجل فدلنا به شمعون وعزم عليه فقام لوقته ولم يشعر من حاله شيـًا واحضر الامام الجارية وعذبها فاعترفت انها فعلت ذلك لما لم تبلغ غرضها منه فقتلها بحضور القوم وخجل شمعون من الرئيس وسار من ساعته وتوجه الى ارمية وتناظر هو وتلاميذ المسيح فى السحر وغلبهم ووجد فيلسوفا يهوديا اسمه فيلون من الاسكندرية وقال شدّ منى وانا ابطل مذهب المسيح فقال له فيلون ارح نفسك فان هذا امر من قبل الله ما يقدر احد يزيله وعاد شمعون وجاء الى بيت علين ومات ودفن فى الوادى الذى مقابل بيت التلميذ الذى شهد للمسيح اولا واسمه سفطانه وكانوا تلاميذ المسيح خمسة عشر نفرا اخرهم يهوذه ومنه انقطعت التلامذة المختونين ولم يقبلوا بعد ذلك مختونا بل جميعهم غلف وخرجوا اناس يسموا بعوناى على راى دوسيبس وتلامذته وجاؤا الى بيسان وعملوا لهم منية فى سوق الدواب والرجال السبعة الذين تلمذوا لدوسيبس هلكوا جميعهم وقام لهم واحد انسمى ابتدأ يضل الناس ويقصد يبطل الاعياد وراى انسان من السامرة فى المنام ابرهيم واسحاق ويعقوب يقولون له امض الى انسمى وقل له امسك نفسك الى متى تضل اولادنا وتتلفهم فان لم تمسك نفسك والا انت تهلك وكل من يسمع منك ولما قيل

---

5. 6. فيلسوفا يهوديا codd. فيلفوس يهودى et فيلوس يهودى — 11. انقطعت C. انقطعوا A. B. D. — 14. تلمذوا A. قتلوا دوسيبس C. D. لدوسيبس — 14. وقام لهم codd. وقالهم.

ان مولاى الرئيس يسلم عليك ويريد منك تقتل ولده فانه مخالف له وعاق لوالديه ويشتهى قتله فى السترة وهذه اثنى عشر دينارا قد جهزها لك فظن شمعون ان كلامها حق فقال لها مهما امرنا به فعلناه وقال لاكبر الجان امض الى ابن الرئيس واقبض على نفسه ولا تفوّته الروح حتى ان كان ابوه يندم على قتله ويريد بقاءه قدرنا على حياته ومضى مقدم الجان الى ابن الرئيس ولم يقدر عليه لانه كان ياكل باكورا فعاد وقال لشمعون لا قدرة لى عليه لانه مقدس وياكل قدسا وقال له شمعون امض اليه فاذا فرغ من الاكل اقبض عليه فمضى وعاد اليه ثانى يوم وقال ما قدرت عليه لانه لما فرغ من الاكل عاد وصلى الى الصباح فقال له شمعون لازمه حتى يلحقه حكم الليل وقدرت عليه فلازمه الى ان حصل له حكم الليل وتنجس فحضر اليه قبض على نفسه الى ان غشى عليه وصار كالميت فقام والده ووالدته واقاربه واستغاثوا وكثر صراخهم وضجيجهم وحضروا السامرة وبكوا بكا شديدا وحمل والده من الحزن عليه ما لا يطاق وسلوه السامرة فامتنع من السلوات وعيل صبره وكان شمعون حاضرا فى جملة الجماعة المغربيين فلما راى الرئيس فى حزن عظيم واسف على ولده فتعجب منه وجاء الى جانبه وقال له اراك فى هذا الحزن العظيم وانت ارسلت لى جاريتك بسبب قتله فان كنت تختار

---

2. السترة C. السرة — 4. امض codd. امضى — 14. C. D. يطاق A. B. يطيق.

رجم بالحجارة فى حقل يوسف وقصّوا شعورهم وجعلوا كل صلاواتهم فى الماء ومن تنجيلهم الماء كانوا يستروا اجسامهم اذا نزلوا فيه ولا يخرجون فى يوم السبت من بيت الى بيت ولا يعيدون عيدا الا ويكون يوم السبت ولو تحول من وقته الى وقت اخر ولا يخرجون ايديهم من اكمامهم واذا مات عندهم احد يزنروه بزنار وثيق ويجعلوا فى يده عصاة وفى رجليه مداسا ويقولوا اذا قمنا من المقابر نقوم بسرعة وقيل انهم يعتقدوا انه حال ما يقبر الميت يقوم من القبر ويروح الى الجنة وهذه الاحكام كلها ترتيب دوسيس لعنه الله واقاموا هٰولاء فى نوايدة حتى تخلوا السامرة عن طلب قتلهم وتوفى الامام عقبون رحمه الله تعالى وتولى بعده ولده نثنال واقام فى الامامة الكبرى احدا وثلثين سنة وكان لنثنال ولد اسمه يهعم وله جارية اسمها سول هويت يهعم المذكور وسعت تحبه فتوجهت اليه ولم يطاوعها فلما علمت انه لا يوافقها وانها لا تجد منه شيأ وانه لا يلتفت اليها ولا يلتفت الا الى الصلاة والعبادة والاشتغال فى العلوم وأيست منه والهوى يعمل فيها مضت الى شمعون الساحر من عليين وقالت له

---

3. 4. Voces ولا يعيدون . . . اخر e codice A. sumtae sunt. Harum loco codices B. C. D. exhibent haec verba : ولا يجعلوا يوما — 7. A. C. بسرعة B. D. بسركة — 9. C. D. نوايده B. موايده A. قريت نواسبين — 11. C. يهعم B. بهم A. D. بهعم — 11. جارية C. خادمة — 12. سول C. شوك — 15. In codicibus plerumque forma شمعون reperitur, rarius شمون et سيمون.

نبوة دوسيس وتغيروا الاعياد وتبدلوا الاسم الاعظم ࠉࠄࠅࠄ· وتوسلوا تكدّوا خلف النبى الثانى الذى قدمه الله من طور سيناء الويل لكم من الله هناك قالوا العالم كفر فصاح عمه الرئيس وقال اقتلوه فهرب لوى وتبعوه السامرة الى جانب حقل يوسف وتكاثروا عليه بالحجارة ولا زالوا يرجموه الى ان مات وجعلوا عليه رجم حجارة وهو يسمى موسوية لوى الى يومنا هذا والرجل الذين كانوا مع لوى لما نظروا ما جرى على لوى كتموا امرهم وافسدوا معهم جماعة وامنوا بدوسيس فلما كثروا مالوا الى قرية جانب القدس خوفا من السامرة ولما رجم لوى اخذوا هٰولاء سينبية ومرغوها فى دم لوى وقالوا هذا الذى قال عنه الله ࠅࠋࠀ· ࠉࠔࠌࠏ· ࠕࠏ· ࠃࠓࠉࠀ· ࠌࠀࠓࠉࠁࠀ· ࠁࠃࠃࠁ وما هى خطيئة لوى حتى يرجم بالحجارة ولما شهد ان دوسيس نبى قتل واخذوا اسفارا مخطئة وجعلوا فيها السينبية وقرروا بينهم ان من اراد ينظر سينبية لوى ويقرأ فى خط دوسيس يصوم سبعة ايام بلياليها قبل ان ينظرهم وقالوا ان الاموات يقوموا قريبا والا فما دوسيس نبى لانه مات ابن ثمانية وعشرين سنة بالجوع والعطش واكلته الكلاب بعد موته ولوى شاهده الاول

---

1. A. B. D. ࠉࠄࠅࠄ· C. ࠁࠉࠄࠅࠄ· — 9. A. C. رجم B. D. رجموا — 9. C. D. سينبية A. B. سيسنه, سنيسه et سيسبيه, hic illic tamen haec vox in codd. punctis omnino caret; in codice A. hoc loco additur : وهى جريده النخل — 11. D. يرجم C. رجم A. B. يرجموه — 11. ولما D. لما — 13. وقرروا A. واشاعوا.

وقال [Samaritan text] فصاح عليه لوى وضربه وقال لغيره انزل فنزل صبغ وقال كما قال من تقدمه ولا زالوا يصبغوا الى ان لم يبق منهم واحد ويقولوا هذا القول ويشهدوا لدوسيس بالنبوة فحار لوى فى عقله وقال والله الان اصبغ وابصر شيطنة هؤلاء الرجال وكفرهم واقابلهم ان شاء الله تعالى ونزل لوى وصبغ وطلع وقال [Samaritan text] الويل لنا نكدّ خلف نبى الله دوسيس واخذوا كتب دوسيس ووجدوه قد غيّر كثيرا من التوراة مثل عزرا واكثر فحفظوا جميعهم ما كتبه وغيّره وعادوا الى نابلس وقالوا للرائيس انهم لا يقعوا به وانه توجه من عند الامراة وما تعلم الى اين توجه فلما كان بيوم [Samaritan text] اول عيد الفسح اجتمعوا السامرة وقال الامام عقبون لابن اخيه لوى بن فينحس قم اقرأ [Samaritan text] فقام لوى وقرأ حتى وصل الى [Samaritan text] قرأ عوض [Samaritan text] كما غيرها دوسيس فردوا عليه السامرة فقال لوى لا الصحيح ما قد قاله الله على يد دوسيس عمّ [Samaritan text] وانتم جميعكم متقاحين تنكروا

---

2. [Samaritan text] cod. A. hoc loco scriptum habet colore rubro وبنو وبنوتو, reliqui codices وبنيه وبناته — 2. A. وضربه B. C. D. وقتله — 17. C. متقاحين A. B. D. مستحقين القتل.

اقام عندى مديدة يكتب فى هذه الاوراق وخرج ومضى وما اعلم الى اين توجه بل اوصانى ان لا يقرب احد الى هذه الاوراق الا بعد ان ينزل فى هذه البركة ويصبغ فيها وما يضركم شىء اذا تطهرتم من اثر الطريق وسار دوسيس الى عنبتا وطلع الى الجبل واختفى فى مغارة ومات فيها من الجوع ودخلوا الكلاب اكلوه هذا ما كان من دوسيس ࠀࠓࠅࠓ· ࠔࠌࠅ· واما الامام عقبون فانه لا زال يوقع عليه الى ان سمع انه جاء الى شويكة وان له مدة طويلة عند امنطو الارملة وارسل لوى بن فينحس اخيه وكان رجلا شجاعا دينا وارسل صحبته سبعة رجال لاحضار دوسيس وقتله كما قصد الفعل بيحدو فمضى لوى والرجال صحبته وجاوأ الى شويكة ودخلوا بيت امنطو الارملة وقالوا لها لم ذا اخبيتى دوسيس عندك وهو مستحق القتل وقالت ما عرفت انه يستحق القتل ولكننى بالغت فى اكرامه لما قال لى انا ابن الرئيس ووجدته ملازم الاشتغال والكتابة فى هذه الاوراق ولما اراد يسافر قال لى لا تخلى احدا يقرب اليها حتى يصبغ فى هذه البركة ومضى من عندى ولم اعلم الى اين راح فقال لوى للجماعة ايش علينا اذا صبغنا فى هذه البركة وتطهرنا من اثر الطريق قبل ان نتهجم على قراءة اسماء الله تعالى فنزل واحد من الرجال الذين صحبة لوى الى البركة وصبغ وطلع

6. B. D. يوقع A. C. يتوقع — 8. شجاعا codd. سجاعا — 9. سبعة codd. سبع — 12. C. بالغت D. رغبت — 14. اراد codd. راد.

الشيخ الذى وصفه لها دوسيس جانب الرئيس فهجمت واستغاثت وقالت يا سيدى الرئيس خذ حقى من هذا الشيخ الذى واقف جانبك فقال ايش لك عنده قالت بيتنى عنده ليلة وارهن عندى هذا الطيلسان وما استفكه الى اليوم فقالوا لبجدو وهذا طيلسانك قال نعم هذا الطيلسان لى فقال الرئيس خذوه ليحرق فقال بجدو لا تعجل على حالى قد عرفوه الذين كنت انا ودوسيس نشرب عندهم وقد استحلفتهم عليه ودوسيس الى الان ما عدت رايته وان كنت ما تصدقنى ولا تصدقهم فاحرقنى انا وهذه القحبة فصاح الرئيس عقبون على القحبة وقال اصدقينى والا احرقتك واحرقت هذا معك فاقرّت بالصحيح وقالت يا سيدى دوسيس اعطانى ست دنانير وهذا الطيلسان وقال لى اعملى هذه العملة وطلب الرئيس عقبون دوسيس فلم يجده فان دوسيس من خوفه من الرئيس عقبون وشدة بأسه وسرعة بطشه هرب الى شويكة ونزل عند امراة اسمها امنطو الارملة وقال لها انا ابن الرئيس فخدمته واقام عندها اياما كثيرة يكتب ولما فرغ من شغله عرف ان الرئيس عقبون ما يغفل عنه ويطلبه فقام يتوجه من ذلك المكان الى غيره ووصى الامراة وقال لها انا اعلم ان وراءى من يطلبنى ويريد قتلى فاشتهى منك بحق دخولى منزلك تقولى للذى يجىء يطلبنى انه

---

5. وهذا C. هذا — 6. B. لا C. الا D. ولا — 7. استحلفتهم C. استحلفهم — 11. ست codd. ستة — 18. دخولى C. الى دخولى.

دوسيس من العربرب الذين خرجوا مع بنى اسرائل من ارض مصر الى نابلس ومضى دوسيس الى قرية عسكر وكان هناك شخص يسمى بجدو حكيم كبير وهو فريد وقته فى العلم والدين فلازمه دوسيس وصادقه مصادقة عظيمة ودخل اليه يوما فوجده ياكل باكورا فقال له دوسيس كيف يحل لك تاكل باكورا ودمه ما نضح على المذبح كما قال ࠅࠀࠕ · ࠃࠌࠌ · ࠕࠆࠓࠒ · ࠏࠋ · ࠄࠌࠆࠁࠇ · وتمامه فقال له بجدو وهو مثل الخبز قد قال الله ࠅࠋࠇࠌ · ࠅࠒࠋࠉ · ࠅࠊࠓࠌࠋ · ࠋࠀ · ࠕࠀࠊࠋࠅ · وتمامه فاتفقوا انهما لا ياكلا خبزا ولا باكورا مدة سنتين ولما خلصوا من التنسك بعد سنتين دخلوا الى نابلس واكلوا وشربوا وسكروا وسكر بجدو ونام مكانه فاخذ دوسيس طيلسان بجدو ومضى واعطاه لزانية وقال لها خذى هذا الطيلسان واذا كان بعد غد اطلعى الى الجبل فيكونوا كل السامرة فيه فامسكى الشيخ الذى جانب الرئيس اسمه بجدو وقولى انه قد زنى معك وارهن عندك طيلسانه على حقك واننى لا تخافى فانك معروفة بهذا وخذى اجرتك هذه ست دنانير ولما فاق بجدو وطلب طيلسانه فما وجده فقام الى اهل الدار سألهم عنه فحلفوا له انهم ما أخذوه وطلب دوسيس فلم يجده ولما كان فى اليوم الثلث وهو كان يوم ࠌࠉࠓࠅࠍࠌࠄ· طلعت الزانية الى الجبل فوجدت

---

1. C. D. العربرب B. العرب — 3. C. D. بجدو A. B. hic illic يايدو — 8. باكلا codd. باكلان — 13. الرئيس A. الامام — 15. C. D. ست A. B. ستة — 16. فما C. ما.

ان ابيع زكوتى اليوم بسحت الدنيا فعظم خوف الرئيس كونه امتنع من اخذ الذهب فلما نظر جرمون خوف الرئيس قال له طيب قلبك ولا تخاف فاننى من اجل الله كابرت عليك ومن اجل خاطرك اخذ من هذا جميعه ثلاث دنانير واكون مثل ما اخذته جميعه وافرح بولدك الله يحيّيه لك ففى تلك الساعة عظمت فرحة الرئيس عقبون بولده واجتمعوا الجماعة عنده وكثروا من التسبيح والتمجيد لله سبحانه وتعالى فقال عقبون للجماعة هذه الواقعة تكون تذكارا منا الى الابد ونترحّم على هذا الوكيل جرمون فى اوقات الاعياد والاقداس والاجتماعات ࠃࠌࠔࠓ· ࠋࠏࠓ· ࠏࠓ· ࠋࠏࠋࠌ· ࠉࠓࠌࠊ· ࠄࠐࠒࠉࠃ· ࠄࠓࠅࠌࠉ· اى يذكر بالخير الى الابد جرمون الوكيل الرومى وبعد ذلك جاء دوسيس بن فوفلى وزنى بزوجة رجل من روساء اليهود فى ضيعة من ضياع اليهود فتطلبوا مقدمى اليهود قتله وقال لا تقتلونى وانا امضى الى نابلس واجدد فى بيت افريم مذهبا واجعلها فرقا واستوفى لكم كل ما اسلفوكم من سفك الدماء واستبقوه بسبب ذلك وهذا مكتوب عند اليهود انهم فكّوه من الحرم بسبب ما يفعله فى نابلس واصل

---

3. A. كابرت B. C. D. كاسرت — 5. C. ففى فبقى — 8. C. نرحم B. D. نترحم — 9. ·ࠃࠌࠔࠓ D. ·ࠃࠌࠔࠓࠀ — C. ·ࠃࠔࠓ B. ·ࠃࠌࠔࠄ — 11. A. الوكيل الرومى حارس الروم — 12. C. فوفلى قوفلى — 16. C. الحرم الجرم — 16. C. واصل B. D. واخذ

سنة وقتل لا رحمه الله وتملك بعده طهوس واساء الى السامرة وجعل عليهم وكلاء يمنعوهم الصلاة والقراءة وعمل الفرائض وكان اسم الوكيل الذى على بيت الرئيس جرمون وكان يقعد على باب الرئيس ليلا ونهارا وهو ذو هيبة عظيمة وكانوا يخافوا منه خوفا شديدا فرزق الامام عقبون ولدا ذكرا فاجتمع باهله وروساء السامرة وقال كيف يكون العمل فى ختانة المولود وبقى عنده وعندهم ما لا حدّ له فلما كان صبحة اليوم الثامن اخذ الامام قفة كبيرة ولفّ الصغير فى صوف وجعله فيها وغطاه بصوف وقال للامراة خذى هذه القفة واخرجى اسبقينى الى راس العين فخرجت الامراة بالقفة وجرمون على الباب فلما نظر جرمون القفة علم ان المولود فيها وقال للامراة اعملى شغلك بفرح فخرجت عند عقبون وقصّت عليه قول جرمون فخاف خوفا شديدا وقال الامر لله يفعل ما يراه من احسنه كما يشاء ودخل الى مغارة وختن الولد وسلمه للامراة فى القفة كما كان وعليه الصوف وبعد قليل حضر عقبون الى البيت فقام له جرمون وقال له بالعبرانى فانه تعلم العبرانى من كثرة عشرة السامرة ࠓࠁࠄ· ࠓࠁࠄ· ࠌࠓࠄ· تفسيره يا مولاى رَبّ بفرح فلما سمع الرئيس ذلك خاف خوفا شديدا ودخل الى الدار وقال من علم جرمون بخبرنا وملأ يده ذهبا وقال لجرمون خذ هذا قليل عوض كثير فقل حاشاى

---

9. بالقفة codd. بلقفه — 12. C. الامر لله A. B. D. للامراة — 16. رَبّ codd. ربى.

الثانية والثالثة يرى هذا المنام بعينه فانتصب صبحة اليوم الرابع للحكم واحضر الشهود وعاركهم فاقرّوا انهم ظلموا ابنته وشاهدوا بالباطل لتجرب احكام الامام فى اقاربه فاحرقهم كما قال الله تعالى

[illegible]

وفى ذلك الوقت اخذ فيلفس الملك من عقبون جميع المال الذى خلفه ببا ربه وحضر صحبة لوى ولده وتملك بعده دهيقهوس وكان سوءه اشد من سوء الاسكندر وارسل الى الارض رجالا وفيهم رجلا رديا يدعى راكوس وكان عند عبوره قيسارية وجد امراة تصلى وابنها فى حجرها عمره سنة وشهرين فامر غلمانه باحضارها فحضرت الى بين يديه فقال لها لمن انتى تصلى قالت اصلى لاله السماوات والارض قال لها انتى تنظريه اذا صليتى له فقالت لا انا انظره ولا ينظره احد فقال لها لم لا تصلى لمن تنظريه فقالت له ان هذا عندنا كريهة فقال عاقبوها حتى تسجد للاوثان فاخذوها غلمانه وضربوها ولم تفعل تسجد فقال هاتوا نارا واحرقوها فاحضروا نارا وقال لها ان لم تسجدى للاوثان والا احرقتك وولدك فى النار فامتنعت من السجود فاخذوا ولدها رموه فى وسط النار فلما نظرت ولدها فى النار رمت روحها فى النار عليه واحترقا كلاهما وسمع دهيقهوس الملك وحسن عنده ذلك وقال مثل ذلك يفعل فى كل مكان ولم يمهله الله

---

6. Codd. plerumque lectionem دهيقهوس exhibent, rarius دهيقهيوس .

لنفسه بقرية تمارة وهو اول من دفن فيه ولما نظرت ربقة زوجته ان قد توفى ابن عمها آلت على نفسها لا تاكل ولا تشرب الى ان تموت وماتت فى اليوم السابع من موت ابن عمها ودفنت بجانبه فى التربة المذكورة وتولى الامام عقبون بعد موت لوى ابن اخيه الامامة الكبرى وكان رجلا جبارا صارما فى الحكم بطاشا فى الامور فتكلموا فى حقه جماعة وقالوا ان الامام عقبون يحيف فى الاحكام وانه يسرع بانفاذ الامر فيها الا كونها للبعيدين منه ولو كانت للقريبين منه ما فعل ذلك فاتفق بعضهم على انهم يشهدوا على ابنة الامام عقبون وكان اسمها مريم بانهم وجدوها مع رجل سامرى واتفقوا مع الذى اتهموها به انه يهرب حتى يحقق الامام الواقعة فى حق ابنته فهناك يبين ان كان يحيف فى الاحكام ام لا فحضروا بين يديه وشهدوا شهادة قاطعة على ابنته انهم وجدوها مع شخص على غير الطريق فجهز طلب ذلك الشخص فوجده قد هرب فصح عنده الامر بهروب الخصم فاخذ ابنته واحرقها كما قال الله فى محكم تنزيله

ࠅࠁࠕ · ࠀࠉࠔ · ࠊࠄࠍ · ࠊࠉ · ࠕࠇࠋ · ࠋࠆࠍࠅࠕ · ࠀࠕ ·
ࠀࠁࠉࠄ · ࠄࠉࠀ · ࠌࠇࠋࠋࠕ · ࠁࠀࠔ · ࠕࠔࠓࠐ · وفى تلك الليلة ينظر شكلها فى النوم تقول له فى المكان الذى احرقت فيه يا ابى لا تقتل حتى تكشف وتفحص فاننى قتلت ظلما وفى الليلة

2. لا B. الا — 9. سامری A. اجنبی — 12. شخص D. رجل
— 18. B. C. D. ابی A. ابتی. اجنبی

مرضة الموت ولما زاد به المرض طلب رجلا يهوديا صديقا له وسلم اليه ولده لوى وقال له اريدك توصله الى اهله واعمامه ولا تبذله فى طماء وتحتفظ عليه مثل ولدك وحلفه على ذلك وتوفى ببا ربه الى رحمة الله تعالى فى قسطنطينية وكان يوم موته يوما عظيما ودفن فى قبر حسن وبنوا عليه الروم كنيسة حسنة وبعد موته احضر الملك ولده لوى وخلع عليه وسلم اليه جميع ما كان لابيه من ذهب وفضة وكسوات وسيّره وسفر فى خدمته رجالا يوصلوه الى اهله وسا. الرجل اليهودى معه وفعل كما وصاه ببا ربه وخدمه حتى اوصله الى اعمامه وسمعوا القوم بوصول لوى بن ببا ربه وفرحوا به فرحا عظيما فساروا كل جوق اسرائل الى نمارة يسلموا عليه فملوأ الارض والاودية والسهول والحقول واحضروا صحبتهم خيرات كثيرة وعملوا له موائد برسم الاكل فى الاودية والجبال والمروج والحقول وطلبوا كل القوم ان يجىء لوى وينزل ويبرك عليهم فقام طول ذلك النهار دائرا على السامرة وينزل عليهم والسامرة جميعهم فرحانين مسرورين به الى ان جاء المساء وقت الصلاة عبر الى بيته صلى وحط راسه ليستريح ولم يدخل فمه زاد فى ذلك النهار فاحضروا اليه طعاما وظنوا انه نائم فانبهوه ولم ينتبه فدنوا منه وكشفوا خبره فوجدوه قد مات رحمه الله تعالى فانقلب الفرح بحزن عظيم لم يكن كمثله ودفنوه فى القبر الذى اعدّه عمه عقبون

---

14. دائرا codd. داير.

واتشددوا واتشجعوا فان الله معكم ولا يتركّكم ثم مسك بيد ولده لوى وسلمه لنتنال ابيه وقال هذه وداعتى عندك ووصيتى لك ان تحفظه فيه يثبت سعدكم وودعهم وودع كل الجوق وسار صحبته رسل الملك فلما قرب من قسطنطينية نادى الملك فيلفس فى الجوق يخرجوا يلتقوا ببا ربه فخرجوا كل القوم بالصلبان والاصنام والصلاة وترجلوا كل الملوك فى ركاب ببا ربه ولم يبق راكب الا هو وحده وكان يوما عظيما له وعبر الى قسطنطينية عبورا عظيما لم يعبر به ملك غيره فلما صار فى القلعة قال الملك لارباب دولته قد صار ببا فى حكمنا فما تروا من الراى ان نعمل فيه فمنهم من قال يقتل ومنهم من قال لا يمكن ذلك لانه ملك كبير وقد حلفنا له ان لا نؤذيه ثم قد قدر على هلاك كل الروم وابقاء عليهم فقال الملك حقا ما قلتم الواجب ان نخدمه ونتدبر برايه بل لا نعود نخليه يخرج من البلد عمره كله فقدم له الذهب والفضة وجعل امر الملك راجعا اليه ووصى عليه جميع حُرّاس الابواب فقال ببا للملك اشتهى اعود الى اهلى فقال له اقم عندنا مديدة ورح فعلم انه قد مسكه عنده فلما نظر ابو ببا ان ولده ما جاء ازوج ولده لوى ربقة ابنة عمه عقبون وتوفى نتنال ابو ببا ربه وبعد موته سار لوى الى عند ابيه الى قسطنطينية واقام عند ابيه اياما قلائل فمرض ببا ربه

---

1. يتركّكم .C يخليكم — 3. D. سعدكم .C سعدك —
14. Vocabula جميع حراس solum in codice A. extant. —
15. B. اقم C. D. قم — 16. نظر .D علم — 16. Codd. ازوج.

الله اسرائل فى ذلك اليوم نصرا عظيما هذا ما وجدته فى النسخة التى وصفتها والله اعلم بالغيب وباقى خبر بببا ربه متفق عليه فى النسخ وان وقع خلف يصير فى اللفظ فان المعنى واحد وبعد ذلك كله سير فيلفس رسلا الى ببا ربه ومعهم خط يده كتابا الى ببا ربه يقول له اشتهى من مولانا وسيدنا الملك الكبير ان ينعم على المملوك ويسير اليه الى قسطنطينية يقيم عنده اياما قلائل ونتملأ بنظره ويعود فهناك جمع ببا ربه قومه وابنه واهله وعرفهم ان لا بدّ له من المسير فقال له ابوه وروساء قومه كيف يمكن رواحك وتخلى القوم وفرجنا كان على يدك فلا تفعل ذلك لئلّا نعود الى الذلّة والحقارة والهلاك وتشمت برواحك اعداؤك فقال لهم اعلموا اننى سلمت امرى لله عز وجل ولعل تزول هذه العداوة وتنطفئ هذه النار التى بيننا وبين الشعوب وان شاء الله ما ابطئ وعن قريب اعود اليكم وان كان غير ذلك وينتم علىّ امر فوصينكم بولدى لوى وهذا لوى كان ولده غير ولد اخيه فقالوا له يسير منا معك جماعة يخدموك فقال لا افعل ذلك لٰكننى اوصيكم ان لا تزيغوا عن حفظ وصايا الله وسننه ولا تخافوا ولا تجزعوا

---

3. يصير codd. يسير et كان — 4. فيلفس codd. hoc loco saepius فليفوس — 5. B. C. D. الملك A. الامام — 6. اياما codd. ايام cf. pag. ١٣٦ 18. — 14. C. فوصيتكم B. D. اوصيكم A. موصيكم — 15. C. يخدموك A. B. D. تخدمك — 16. C. حفظ A. B. D. ذكر — 16. B. C. تجزعوا D. تتجزعوا A. تحزنوا.

فنصر الله ببا ربه عليهم وكسرهم وكان الحرب بينهم على قرية عسكر وقتلهم ولم يسلم منهم الا القليل فازدادوا خرجة على ببا ربه وجهز اليه ربوات الوف فلما سمع ببا ربه بذلك كتب كتبا الى كل السامرة يحضروا فحضر اليه من كل مكان عشرة الاف فارس شباب حربية بسلاحهم وعُدَدهم فاطلق لهم ببا ربه القرى اقطاعا فوصل الخبر الى ببا ربه ان اعداءه واصلين بعدد رمل البحر فوقف ببا ربه بين يدى الله تعالى وسجد وطلب النصر من الله واطال من التسبيح والتمجيد لله وجعل له كمناء فى المقابر وقال لهم اذا رايتم الحرب قد وقع بيننا فهناك ازعق باعلى صوتى يا اهل القبور انجدونى فاظهروا انتم من المقابر وكان عدة الكمناء خمسة الاف فلما قرب بب ربه من اعدائه ضربوا الائمة بالابواق ورفعوا كل القوم اصواتهم قائلين الله جبار فى الحروب الله اسمه فارتجت الارض من اصواتهم ووقع الحرب بينهم وكان حرب ما تم مثله فى الدنيا فزعق ببا ربه فى وسط الحرب وقال يا اهل القبور عينونى على اعداء الله فبهتت عساكر الروم ولما قال كذلك خرجوا الرجال المكمنين قائلين لا تخاف لا تخاف كلنا فى نجدتك وبقية الاموات واصلين خلفنا من كل مكان ينجدوك فلما نظروا الروم ذلك ظنوا انه صحيح فانكسرت قلوبهم وانقطعت ظهورهم وولوا هاربين ووقعوا على بعضهم البعض ونصر

---

9. D. القبور المقابر — 11. A. D. ورفعوا B. C. وزعقوا — 14. B. اعدء الله A. C. D. اعدايى — 15. تخاف codd.

قبة الزمان اقتلوا الوكلاء الذين عليكم ولا تخلوا حولكم من الروم انسانا الا واقتلوه واغسلوا بالسيف حتى تلتقوا جميعا فى مرج البهاء فلما كان نصف الليل تجيشوا كل القوم وصعدوا الى هرجريزيم وببا ربه فى مقدم العسكر فقام لوى بجبروت وتوفيق من الله تعالى وضرب رقاب الملوك والرهبان والقساقسة وزعق بصوت عالى ࠉࠄࠅࠄ· ࠂࠁࠅࠓ· ࠁࠌࠋࠇࠌࠄ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠔࠌࠅ· فلما سمع ببا ربه صوت لوى ابن اخيه رفعوا اصواتهم جميعهم قائلين كقوله وجردوا سيوفهم وقتلوا خلقا كثيرا من الروم ولا زالوا حتى محوا كل من كان على هرجريزيم واشعلوا النار على راس القبة فقاموا كل السامرة وقتلوا جميع الوكلاء الذين عليهم ولم يستبقوا منهم احدا وبقيوا طول ليلتهم يحرقوا كنائس الروم ويفنوا فيهم حتى محوا اسمهم من هرجريزيم وحوله وبقى ذلك تذكارا الى يومنا هذا فى راس السابع يجمعوا الاولاد الذين للسامرة الاحطاب ويحرقوها ليلة خروج راس السابع فلما سمعوا الروم الذين فى السواحل ما قد تم على اصحابهم من ببا ربه فاجتمعوا خلق كثير جدا وجاؤا طالبين ببا ربه حتى وصلوا الى قريب نابلس فخرج ببا ربه عليهم وكسرهم وقتل اكثرهم فوصل الخبر الى الملك الاسكندر الى رومية وهو كان الملك الكبير فجمع عساكر كثيرة رجال حربية وسيرهم الى ببا ربه

---

2. A. B. D. تلتقوا C. نلتقى — 15. D. فاجتمعوا C. تجيشوا — 17. الاسكندر codd. saepius الاسكندروس.

اكسروه فكسروه ورموه وكان ذلك ليلة راس السابع فلما مضى من الليل اربع ساعات وناموا كل الملوك والقساقسة والرهبان قام لوى اخذ سيفه بيده ونزل الى عمه ببا ربه وكان فى تلك الليلة جمع السامرة عنده وهم خائفين حائرين كيف يكون عملهم فى هذا الاسقف الاعظم الذى قد حكم بقتلهم فبينما هم كذلك واذا بالباب يدق دقا خفيا فخافوا وقام ببا ربه ورؤساء القوم ينظروا من يدق دق الباب فلما فتحوا الباب نظروا واذا الاسقف الاعظم فبهتوا له فخرّ لوى الى عمه ببا ربه وعانقه وخرّ على عنقه وبكى وقال [illegible] [illegible] فعرف ببا ربه انه لوى ابن اخيه فما اعظم فرحة حلّت فى قلب ببا ربه وجماعته واخذ لوى يصف لعمه وللقوم جميع ما تم له وهم فرحانين مسرورين به وبكلامه فقال لعمه اذا كان ليلة غد نصف الليل جرد شباب حربية بسيوفهم ويكونوا عندى فانا عندما يناموا القوم اقوم اضرب رقابهم ونبذل السيف فيهم ونمحاهم فلما اتفقوا على ذلك قام لوى طلع الى موضعه فوجدهم جميعهم نائمين ولم يعلموا بنزوله ولا بطلوعه ولما كان خروج راس السابع نفذ ببا ربه الى كل القرى التى فيها السامرة وقال لهم كونوا على هيئة الى نصف الليل فعندما تبصروا النار على

6. C. D. خفيا A. B. خفيفا — 8. فخر C. فغر — 8. A. B. وعانقه C. اعتنقه D. اعنقه — 13. A. C. غد B. D. غدا — 14. A. B. D. القوم C. الملوك — 18. تبصروا C. تنظروا.

عينيه ونظر عمه وكل جوق اسرائيل السامرة بخوف عظيم وهم داعين له بضجيج عظيم جدا وعند ذلك جالت الدموع فى عينيه وعمه والسامرة لم يعرفوه لانهم فارقوه وهو صبى امرد فعاد وهو ابن ثلثين سنة ملتحى وهو فى هذه العظمة فالتفت لوى الى الملك وقال له هٰولاء القوم ايش هم فقال له الملك يا سيدنا ومولانا هٰولاء اقوام كفر يسموا السامرة فقال ايش يعملوا ويعبدوا فقال يعبدوا الٰها لا يرى ولا يكيف بكيفية فقال كيف لا يعبدوا الاوثان والصور فقال له الملك قد تعبنا فى ذلك ولم يفعلوا فقال ان لم يفعلوا فلا يستبقوا وشاع الخبر بكلام الاسقف الاعظم فى حق السامرة فازداد خوفهم ثم ساق لوى والملك فى خدمته الى هرجريزيم فلما صار فوق الجبل زعق الطير النحاس ابريوس فقال ايش هو هذا فقال هذا الطلسم لا يقدر سامرى يجىء الى الجبل الا ويزعق هذا الطير ابريوس فقال لهم اراه يزعق ابصروا ان كان سامرى على الجبل اقتلوه فداروا على الجبل ولم يلتقوا احدا فعبر لوى الى الكنيسة وجلس وكل الملوك بين يديه والطير النحاس يزعق ولا يبطل الصياح فقال لوى ايش قصية هذا الطير قد نشف رؤسنا من صياحه فما على الجبل سامرى وهذا بلا شك انه قد خرف ولا حاجة لنا بابقائه يصدعنا فقال له الملك صدقت يا سيدى ايش تشتهى نعمل فيه فقال

---

5. B. D. كفر A. الكفر C. كفره — 11. B. C. D. ابريوس A. عبريوس.

سنة فلما وصل الى قسطنطينية طلب التعليم واجتهد غدل ما طلب واقام يشتغل عشر سنين ولم يبق فى الروم باسرها اعلم منه وارتفع فى العلم حتى صاروا الروم جميعهم يمشوا الى خدمته ومن عظم علمه جعلوه الاسقف الاعظم فارتقى الى المنزلة العالية عندهم حتى صاروا كل الملوك يمشوا الى بابه ثم لم يقدر يتملك ملك الا بامره ويتوّجه بتاج الملك ولما انقضى ثلاثة عشر سنة من مسيره قال للملك اشتهى ازور الكنائس التى من نابلس فتجرد كل العساكر وسار الملك والجيوش فى خدمته فلما قربوا من نابلس نفذ امر الملك لجميع الامم ان يخرجوا للقاء الاسقف الاعظم فلما سمع ببا ربه بذلك خاف خوفا شديدا وجمع كل القوم وقال لهم اسينا الراى فى لوى نفذناه ولم يطلع له خبر ولا شك انه قد هلك وهذا الاسقف الاعظم الذى هو واصل سمعت انه راس امة الروم وقدوتهم وقد سمعت انه متعمق فى الكفر وقد ايقنّا بتلافنا جميعا ان كان نحن لا نخرج نلتقيه ولا نأمن منه انه يسخط علينا وجميع عساكر الروم بين يديه فيامرهم بقتلنا واى شىء نقدر نفعله بلا عدة ولا الة حرب مع كثرتهم فلما سمعوا ذلك خافوا خوفا شديدا وقالوا نحن متّكلين على الله وبه نستعين وبعد ذلك وصل الى نابلس فخرجوا كل الجوق وخرج ببا ربه وقومه فلما قربوا من الاسقف الاعظم ورفع

7. D. فتجرد C. فتجبر A. B. فتجهزت — 13. C. ايقنا A. D. ابقا B. انغا.

البر فخرج ببا وقتل منهم جماعة كثيرة وامرهم جورديانوس الملك ببناء بيت المقدس فجمعوا الات البناء وارادوا يحطوا ايديهم فى البناء فاظهر الله معجزا من السماء وجاءت رياح حملت جميع ما جمع ومحق الكل وبطلوا البناء والى الان ما عادوا تعرضوا لبنائه ووقفت على تاريخ قديم عبرانى ويذكر فيه حكاية عن ببا ربه واخترت ان اضعها فى هذا التاريخ كيلا يقف عليها احد فيظن انى اخللت بها وهى ان ببا ربه قال لجماعة بنى اسرائل قد رايت من المصلحة ان ابن اخى يتوجه الى الروم ويشتغل فى دينهم ثم يعود فى زى راهب قسيس لا يعرفوا ايش هو ويطلع الى هرجريزيم ويعبر الى الكنيسة ويتحيل فى كسر الطير الطلسم فاذا فعل ذلك نتمكن نحن من الطلوع الى هرجريزيم ونطلب الله عليه فينصرنا على اعدائنا فقالوا كل القوم يا سيدنا افعل ما حسن عندك فقال اعطونى خطوطكم انه بعد مجيّه ما تقف نفوسكم منه ففعلوا كذلك فقدم ببا ربه لوى ابن اخيه الى بين يديه بحضرة الجماعة وقال له ابصر كيف يكون واجعل بالك فى تعليم كل شىء واحذر ان تبطل قراءة التوراة ليلا ونهارا والله يساعدك فى كل افعالك فسير ببا ربه ابن اخيه لوى فسار طالب قسطنطينية وكان هذا لوى رجلا حاذقا ذكيا عالما دينا تقيا عفيفا فيه كل فضل وفضيلة وكان عمره عند مسيره سبعة عشر

---

13. A. تقف C. D. تقنف B. يقف — 17. Codd. plerumque formam قسطنطينية, rarius قسطنطونية exhibent.

ربه يسبت هناك عوّلوا اليهود على انهم يدخلوا الى ببا ربه والى اخوته فى ليلة السبت يقتلوه وهم قيام للصلاة لا يقدروا على حمل السيف ولم يتمّ ذلك بل لطف الله برحمته وكشف امرهم من يوم الخميس وذلك ان امراة يهودية عرفت حالهم لها صاحبة امراة سامرية تعز عليها فقالت لها اشتهى منك انك لا تدخلى الكنيسة ليلة السبت فقالت لها السامرية لما ذلك فقالت لها اخاف انك تذكرينى فحلفت لها انها ما تذكرها فقالت لها اليهودية يريدوا يقتلوا ببا فى الكنيسة ليلة السبت فجاءت الامراة واخبرت ببا واظهر من يوم الجمعة انه مسبت فى الكنيسة ودخل الكنيسة لابس ثيابه ولما اظلمت العين غيّر حليته وخرج من الكنيسة ولم يعلم احد بخروجه ولما دخل الليل اجتمعوا اليهود وهم خلق كثير ودخلوا الكنيسة يفتشوا على ببا ربه ومسكوا الابواب واطلقوا النيران فيها ظانّين ان ببا ربه فيها فلما راى ببا ربه ما فعلوه زعق عليهم هو وجماعته ولما سمعوا صوته رموا عُدَدَهم وجاؤا اليه وقالوا له نحن عبيدك وقد اخطأنا لاننا طلبنا دمك فمسكهم جميعهم وحبسهم الى ان انقضى النهار وقتلهم جميعهم واحرقهم واخذ القلعة التى مقابل المجدل وقلعهم منها وقتلهم الا الامراة التى اخبرتهم فانه اخذها واحسن اليها وجعلها سامرية فانها بقيت خائفة من اليهود فجاؤا جماعة من اليهود واحرقوا غلّة كثيرة فى

15. A. C. D. اخطانا B. اخطينا.

الاسماعيلية وكسرهم ارسلوا طعاما وميرة لعشرة الاف رجل وارسلوا له مالا وخلعا وقال ببا ربه بعد ان قد انعم الله علينا وعلى جميع اسرائل وخلصنا هذا الخلاص العظيم وجعل اعداءنا بايدينا واخذنا اموالهم وهؤلاء الذين جاؤا لاخذنا واخذ اولادنا للسبى جعلهم الله بايدينا وكان خلاصا عظيما لاعدائنا الاخر بسبب ذلك اكرمونا هذه الكرامة العظيمة وثبت لنا ما قد نصّه الله تعالى فى الشريعة المقدسة ويخضعون لك اعداؤك وانت على جماجمهم تطأ والان امضوا فى الامان والدعاء كل انسان الى موضعه الى ان احتاج اليكم تجوا التى بل يقيم عندى ثلاثة الاف رجل يكونوا معى فى كل وقت واجعلهم فى الكفور حول كفر عورتا التى انا ساكن بها حتى يكونوا قريب منى ففعلوا ذلك ودعا لهم ببا ربه وباركهم وعادوا سالمين كل انسان الى موضعه وكان فى كل ليلة احد يجوا مقدمى اسرائل من كل مكان واجلاء نابلس الى الامام ببا ربه فى خيل ورجال يهنّوا بسلامه وما كان فى كل وقت يفتتح الملك المكان الذى برسمه الا اذا امر به الامام بخطه ومات الاسكندر ولم يقدر ياخذ خراجا من اسرائل ولما تجزوا الملوك عن اخذ خراج من بنى اسرائل قالوا لليهود ان قدرتم على قتل ببا ربه مكناكم من بناء بيت المقدس وكانوا يهود كثيرة ساكنين فى كفر تمارة فلما مضى ببا

5. C. D. خلاصا A. B. صلاحا — 9. ثلاثة codd. ثلاث — 11. قريب A. قريبين — 12. احد C. واحده — 13. واجلاء D. واخلا — 13. خيل ورجال C. جبل ورا جبل.

زان وقوت لجيشه واحبّ بيا ربه السكن فى عورتا حيث فيها ترب الاباء الائمة الكبار الاجلّاء العزر وايثمر وفينحس سلام الله تعالى عليهم وسكن هناك بيا ربه وخبر ان العدو قد وصل وهو فى خلق عظيم وجمع كثير فوقف بيا ربه والجماعة بين يدى الله تبارك وتعالى وقصدوه باخلاص وضربت الابواق وصرخوا صرخة عظيمة يا الله اشرف من موطن قدسك من السماء وخلص شعبك اسرائل من يد اعدائك فان ليس لنا الحرب بل هو لك يا ربنا فخرج بيا ربه للحرب مع اعدائه وخلص الله اسرائل فى ذلك اليوم خلاصا عظيما وقتلوا اعداءهم وانهزموا من بين ايديهم وكد بيا ربه وراءهم ولحقهم وقتل منهم قتلا عظيما وافنى منهم خلائق فى الجبل الذى مقابل نابلس والمكان طمئ من نبائلهم الى اليوم هذا وفرج الله اسرائل فرجة عظيمة وعرفوا ان قدرة الله تعالى هى التى خلصتهم وجعل الله فى نفس الملك الذى للموصل بان يحارب الاسكندر ويأخذ البلاد منه وعظم الحرب واشتدّ مع الاسكندر وجعل الله فى نفوس العرب الاسماعيلية المجىء الى الديار ونهبها وضربها وسمع بيا ربه وخرج للقائهم وكدّهم الى جيزة الاردن وكسرهم وقتل منهم قتلا عظيما ونهبوا منهم نهبا كثيرا غنما وبقرا وجمالا ودوابّ وقماشا كثيرا جدا ولما سمعوا ملوك الارض ان بيا ربه خرج وحارب

---

3. ان A. بان — 7. اعدائك A. اعدايهم — 13. الاسكندر codd. saepissime الاسكندره — 16. C. D. وضربها A. B. وخرابها — 17. ودواب codd. ودوابا.

والضياع يحرقوا المشاهير تذكارا لتلك الليلة التى احرقوا فيها التراسيم الذين كانوا يمنعون اسرائل من عبادة الله فلما سمعوا مقدمى الملك ان مقدمى اسرائل قتلوا التراسيم ارسلوا يقتضوا على مقدمى اسرائل فسمع ببا ربه وخرج للقائهم وهزمهم وقتلهم ورجعوا المنهزمين على اقبح حال فعرف ببا ربه انهم يتجيشوا ويجوا اليه فاختار له رجالا من خيار اسرائل رجال حرب واستعدّ لهم وجمعوا ثم ايضا جمعا عظيما وجاؤا الى ببا ربه ببيد شديدة فخرج ببا ربه للقائهم واعطاه الله القوة والنصر وقتلهم ودرسهم وملأ جبل عسكر من نبائلهم والذين سلموا هربوا الى الملك واخبروه بما جرى عليهم فتكبر الملك وتجبر واشتدّ وجده على ببا ربه وجمع وحشّد عليه ربوات الوف فلما سمع ببا ربه ارسل الى جميع اماكن اسرائل بان يحضر اليه كل رجال الحروب فجاؤا اليه من ساحل البحر ومن الجبل ومن الداروم ومن المرج ومن الغور عشرة الاف رجل منهم مقدمين معتادين للحرب ومنهم رجال حرب بالسيوف والرماح والقسىّ والنشاب مستعدّين لاعدائهم فنظر ببا ربه ان الرجال كثيرين وانهم يحتاجوا الى كلفة كثيرة وميرة فخرج ببيد قوية واخذ جميع القرى الذين تعدوا عليها الكفار من الاعداء واخذوها من بنى اسرائل وجعل قوت الناس منها بحسب كفايتهم يوم بيوم ووصى بان لا يؤدى احد خراجا للملك وان لا يحمل

3. D. الملك C. الملوك — 16. يحتاجوا codd. — يحتاجون
17. الذين codd. — 17. B. D. الكفار A. C. — الكبار
19. يؤدى codd. يادى et يدى.

اعطاه كل تخم كرمل الى عكا ومعه يوسف ضيننه كاهنا بكر بن اور اعطاه طور ثرد وسكن فيه ومات بكفر ماروث ومعه هرون بن زبد كاهنا شفط بن صبور بن مكير اعطاه من نهر ليطا الى صيداء ومعه زربير بن مكير كاهنا برد بن شريان بن عمد اعطاه من طور جليل الى النهر الى اللبنان وكل الكفور التى فى وسط ذلك الجبل ومعه زيب ابن لوى اجل الكهنة ربّان من العلم والمعرفة هٰولاء هم روساء اسرائل الذين وجدهم ببا ربه واقطعهم ارض كنعان هذا ما وجدته فى السلسلة ووجدت فيها ايضا عند ذكر ببا ربه وتفرقه الكهنة اولاد هرون على مدن السامرة وقراهم وكنوزهم اولاد ايثمر بكر ايثمر عبدى وملك وصدقوال وشبع واور وعز هٰولاء ثمروا وكثروا وعظمت ثروتهم بارض كنعان وقال ببا ربه للحكاكمة امضوا فى السلامة وتشددوا واتشجعوا ولا تخافوا من احد ولا ترتعبوا كل ايام حياتى فخرجوا الحكاكمة من بين يديه بقوة عظيمة وفرح قلب وكانت مسرّة عظيمة فى كل اسرائل وكان لما دخلوا الحكاكمة الى الضيابع اظهروا الفرح والتسبيح لله وتظاهروا بالدين وفعلوا القوم كما فعلوا الحكاكمة فقاموا التراسيم يمنعوهم فقتلوهم واحرقوهم بالنار فى ليلة راس الشهر السابع وبذلك جرت عادة السامرة الى الان صبيان المدن

1. C. يوسف ضيننه D. سنبه — 2. D. طور ثرد B. طور
C. طور نقر C. مبرد — 4. C. زربير D. رزبز — 4. C. مكير D. منبر
4. C. شريان D. شيران — 4. C. جليل B. D. ستر B. —
خليل — 15. D. وتظاهروا وتطاهروا.

ومن اراد ان يدعى حكيما يحضر فى اوقات الاعياد وروس الشهور ويعرض بين يدى الامام الكبير والحكاكمة فاذا وجدوه يصلح دعوه حكيما وقال ببا ربه ان سبب بنيان بيت الصلاة ومكان العلم حتى لا يظنوا ملوك الارض انه التفت الى شىء من احوال الملوك وبلادهم التى يتخلون بها عن عبادة الله تعالى وعمل فرائضه ولا الى شىء من انواع الهزل وفرق ببا ربه الكهنة على روساء القوم الذين وجدهم واعطاهم نحلة وهم يشماعل من لوزة الى جليل الذى على البحر ومعه نعنه كاهنا يعقب الذى من عسكر اعطاه من مكانه الى طريس ومعه نثنال كاهنا زيب بن نهم اعطاه من شرقى هرجريزيم الى البيرون ومعه العزر بن فلج كاهنا يهوشع بن برق بن عدن اعطاه من كفر حلول الى بيت الحكم ومعه عمرم بن برد كاهنا هذا عمرم هو والد مرقه ينبوع الحكمة رضوان الله عليه ابرهيم بن اور بن قرب اعطاه لجوريم الى خراسان ومعه حكومه كاهنا يشرال بن مكير اعطاه من غزة الى نهر مصر ومعه سالم كاهنا يوسف بن شوتلح اعطاه من فورة طبة الى قيسارية ومعه هرون بن اهز كاهنا لال بن بكر

---

7. sqq. Nomina principum et sacerdotum in codice A. omittuntur, quod hisce verbis indicatum est : واسماهم مكتوبه فى التوليده — 7. D. جليل cf. Maraç. I. pag. ٢٦٣ B. C. خليل — 7. A. B. الذى C. D. التى — 8. C. نعنه D. نغيه B. بعته — 10. C. فلج B. D. فلح — 10. C. D. عدن B. عدين — 13. حكومه C. حلومه — 14. C. D. سالم B. شلم — 15. فورة D. فوزه — 15. C. طبه B. D. طيه.

لهم فى العشير بل فى كل حرب كانوا يساعدوا ببا ربه ويحملوا له فى كل وقت افتقادات وكرامات وقال ببا ربه للحكاكمة تاملوا وتفطنوا فى كل ما تفعلوه واحذروا السهو والغلط وافتقدوا قراة الشريعة والمعلمين وبنا ببا ربه فى تخم الجبل المقدس مجمع ماء للتطهر به عند اوقات الصلوات وهو قبل طلوع الشمس وعند مغيبها وبنا بيتا للصلوة ليصلوا القوم فيه مقابل الجبل المقدس وكانوا باقين الى حين ملكوا الفرنج لعنهم الله وبيت الصلوة الذى بناه ببا ربه على مساحة بيت الصلاة الذى مبنى فى بصرى فى ايام الرضوان وشبهه وجعل ارضه ترابا كما راى فى بصرى واخذ سبعة احجار من احجار الهيكل الذى هدموه رجال شاول وجعلهم مراتب للسبعة الحكاكمة واخذ ايضا حجرا كبيرا وجعله لنفسه يجلس عليه وبنا ببا ربه ثمان كنائس فى الضياع ليس فى واحدة منهم خشبة وهى كنيسة عورتا وكنيسة سالم وكنيسة تمارة وكنيسة قرية حجا وكنيسة قراوا وكنيسة طيرة لوزا وكنيسة دبارين وكنيسة بيت جن وبنا مكانا برسم القراءة والتفسير وسماع المسائل قبلى بيت الصلاة حتى يكون كل من فى نفسه مسالة يسال الحكاكمة عنها فيجيبوه بالصحيح

---

1. C. D. العشير بل B. عربل — 4. C. للتطهر D. للتطهير A. B. للطهر — 5. C. D. وعند A. B. وبعد — 7. A. الفرنج A. — بصره — الافرنج 8. C. D. بصرى B. بغداد A. semel بصره — 8. B. D. وشبهه A. ونظره — 12. A. خشبه B. C. D. خشبا — 13. B. C. قراوا cf. Robinson Palästina III. 2. p. 877. D. قراوى A. قراوه — 16. C. D. فيجيبوه A. B. فيخبروه.

وخالفكم فى كل ما تامرونه به انا اطالبه وفى جملة السبعة رجال اقام ببا ربه اربعة مسمّين ناظرين ولم يكن هذا التدبير والترتيب من زمان الرضوان بل كانوا فى زمان الرضوان سبعين شيخا كانوا مختارين وعلماء الجوق اسرائليين واثنا عشر فى جملتهم وهم روساء على جميع الجوق وواحد من الاثنى عشر رئيس عليهم وعلى كل جوق اسرائل يسمى حاكم مع الامام الكبير بل لم يكن يستولى على الكهنة وحكم منهم وفى كل سبط لوى على نذب الا الامام الكبير او ينوب عنه واحد من الكهنة الكبار بحضور المشايخ حتى لا يقال انهم خافوا فى حكم وكذلك المشايخ بحضور الكهنة ولم تكن وظيفة المشايخ تورث من الاب لابنه ولا من الابن لابيه بل اذا فقد احد منهم قدم عوضه من علماء الملة وخيارها بيد الامام الكبير وبيد المشايخ هذا كان ترتيب الرضوان بل ان السبوعاى لم يطيعوا ببا ربه ولم يسمعوا اختياره ولا قبلوا الحكاكمة التى رتبهم بل كهنتهم كانوا يحكموا فى ضياعهم والسبعة الحكاكمة التى قدمهم ببا ربه كانوا يدوروا سائر الضياع ويسبتوا بها معرفين ويكشفوا ان كان هناك كاهن قد حصل له سهو فى فريضة او فى شريعة او حكم من كهنة السبوعاى يرفعوا امرهم الى الرئيس الذى

---

7. B. D. الا الامام A. C. الامام — 11. A. قدم ينتخب — 11. A. بيد بمعرفه bis. — 13. A. اختياره D. اخباره — 14. D. يحكموا يخدموا — 15. A. معرفين C. D. مغرقين — 17. C. او A. B. D. او فى.

الموقرين ان كانوا كهنة او اسرائلية والجملة من الكهنة لم يطلق عليهم لا اسم حكيم ولا اسم امام وجعل ببا ربه للحكاكمة السبعة رتبا والبسهم خلعا وجعل لكل واحد منهم منزلة محفوظة توقيرا له ولنسله بعده لا تبطل ولا تنتهى واجلسهم بين يديه كل انسان فى منزلته حتى يعرف كل انسان مكانه وكانوا السبعة المذكورين روساء على جميع الامة يحفظ كل انسان منهم تخمه ويرشد كل جماعته للاحكام ويميز لهم بين الطمى والطاهر ويوقفهم على قراءة الشريعة وكان الحاكم الاول فروبعى من نسل ايثمر وهو الحفتاوى وتخمه من بيت قبيحة من المرج الكبير وله المنزلة الاولى ليكون مفسرا من بين يديه اولا والثانى يوسى اسرائلى من كفر سبلة وله المنزلة الثانية والتفسير فى الاخر والثالث البناه من سرفين وله القراءة ثانيا والرابع كاهن لوى من زيتا وله القراءة فى الاولى ويذكر اسماء الذين رفعوا رفائع وعطايا فى كل زمان والخامس اسرائلى من كفر ماروث مفسرا خامسا والسادس عمرم ضرير كاهن من كفر سفاسة وله مكان التفسير ثانيا ذكر ان هذا والد مرقه رضوان الله عليه والسابع اسرائلى وعلى مثل هذا رتبهم ببا ربه سبعة رجال كهنة واسرائلية وقال لهم انتم تكونوا تامروا وتنهوا وتكونوا مقدمين على جميع اسرائل كبار وصغار وحكاكمة عليهم وكل من وقف قدامكم

---

1. C. والجملة A. B. D. والجهلة — 3. A. C. محفوظة B. D. يحفظوها — 10. C. D. يوسى A. B. يوصى et يوصبى — 10. B. D. سبلة A. C. سيلة — 11. C. D. البناه A. B. اللبانه.

وفرجوا بنو اسرائل وتباشروا باخلاصهم وافترحوا افتراحا عظيما بهذا الكلام واخذ ببا ربه سبعة رجال من اخيار اسرائل رجالا ذوى ايسار وعلماء شريعة ووقرهم بتسميتهم حكاكمة فان لم يكونوا الجماعة الكاهنة يسموا حكاكمة وكانوا الحكاكمة السبعة المذكورين ثلاثة كهنة واربعة اسرائلية وكانوا الكهنة قبل ذلك كل من كان جليل المقدار منهم يسمى فى اسرائل اماما كبيرا ومن ببا وجاى يدّعوا الكهنة حكاكمة بسبب توقير من يدعى منهم كذلك وتكون تسمية الائمة لهم ولنسلهم بعدهم بسبب انه لما دخل الى بيسان لم يلتقوه الكهنة ولا فعلوا ما يجب من توقيره بل لما دخل الى المدينة جاؤا يسلموا عليه على ما جرت به عادتهم وعزلهم من وظائفهم بكونهم لم يلتقوه خارج المدينة وجعل الاسرائليين على اماكنهم يعملوا كل خدمتهم خلا تحمل الكتاب المقدس ويعملوا بنو اسرائل فريضة الختانة ولم يكن لهم قبل ذلك فعلها ويقولوا فى الكنائس ࠔࠋࠌ· ࠁࠓࠊࠀࠄ· ࠔࠋࠌࠕ· ࠅࠋࠌࠇࠀࠄ· وكل خدمة الكنائس يخدموها الى اليوم هذا ومن هناك غابت نسبة الكهنة وجعل انتسابهم الى من تقدمهم فانه لم يبق لاحد منهم اهتمام لحفظ نسبته فان ببا ربه لم يطلق اسم الحكاكمة الا على العلماء

---

1. C. وفرجوا A. B. D. وفرحوا — 2. ذوى codd. ذو et ذور — 6. Codd. وجاى — 11. يلتقوه B. D. يلاقوه — 11. خارج C. الى خارج — 14. B. C. ࠁࠓࠊࠀࠄ· et ࠅࠋࠌࠇࠀࠄ· A. D. ࠁࠓࠊࠀࠀࠄ· et ࠅࠋࠌࠇࠀࠀࠄ·.

كما فعلت مع ابائنا فى فكّهم من يد المصريين واظهرت معجزاتك فى ارض مصر وفلقت البحر لعبور الاسرائيليين وهلاك الفراعنة الكافرين ونصرت امتك وملكتهم بلاد الجبابرة المعاندين فلما فرغ من دعائه عاد الى اخوته وجماعته وقال لهم ما ذا رايتم من الراى فاجابوه وقالوا حسن كل الكلام الذى تكلمت به ومستقيم هو الى كل مكان تامرنا نمضى فخرج ببا ربه واخوته واصحابه وعبروا فى كل اماكن اسرائل وفتحوا الكنائس التى غلقوها اعداؤهم واجتمع فيها هو واخوته اولا وقروا مدرج الشريعة بسماع كل الامة واكثروا من التسبيح والتمجيد لله باصوات عالية وارسل ببا واحضر كل علماء الشريعة والكهنة من كل مكان الا انه لم يجد من مشايخ اسرائل ولا من حكاكمته الا قليلا لانهم غنيوا فى زمان الروم لما لم يذبحوا لالهتهم فقال لهم ببا ربه امضوا كل انسان الى مكانه واحتفظوا وانفطنوا واجتهدوا فى تعليم كل اسرائل الرجال والنسوان والاطفال شريعة الله لحفظها ولامتثال الفرائض والاحكام كما كانوا اباؤكم يفعلوا واحترزوا فى صحة قراءة التوراة وخدمة الكنائس بالصحة والبركة وكل انسان لا يحفظ ولا يفعل هذه الوصية التى اوصيتكم بها فانى اقتله وهى الشدة التى كانت على اسرائل من ببا ربه فانه الزم الصغار والكبار والشيوخ بالتعليم وكان فى ذلك صعوبة عليهم

---

6. Scriptio ببا ربه usitata in codicibus est, rarior ببا ربا — 16. الوصية D. القضية — 17. اقتله C. قتلته — 17. D. فانه A. B. C. لانه.

من جملة دعائه فى عقيب صلواته اسألك يا من اوجد الموجودات بقدرته ويا من نظمها بحكمته ويا من حرك لمحركات بارادته وسكن الساكنات لتمام مشيئته ويا من اختار هذه الامة بفضله وجوده لطاعته ان ينصر هذه الامة التى لا ملجأ لها الا اليك ولا اعتماد واتّكال الا عليك ولا ناصر لها الا اياك وانت عالم بما قد تم على هذه الامة من هؤلاء الملوك الكافرة بك الجاحدة طاعتك الساجدة لما كرهته شريعتك الضالّة عن هداك النابية عن رضائك العابدة للاوثان الصم البكم صنع ايديهم واختراع خواطرهم اللهم ان كانت ذنوبنا قد استوجبت هلاكنا فاقبضنا انت اليك وان كانت جرائمنا قد حجبت اعانتك ومغوثتك عنا فلا تظفر بنا اعداءنا وان كانت معاصينا قد قطعت بيننا وبين رحمتك واستحقينا بها تسلط اعدائنا علينا فلا تحملنا ما لا نطيقه من اعدائنا من عذاب بطاعة عبادة اوثانهم وعصيانك ومنعهم ايانا ذكر اسمك وشرح صفاتك وقد وعدتنا بانك لا تخلينا من رحمتك اذا صرنا فى بلاد اعدائنا عيننا على ما قد عزمنا عليه فى رضائك وقصدنا فى اتمام اتباع طرق توحيدك وانت القادر القاهر واجرينا على ما اعهدنا من جميل عوائدك واشرف علينا برحمتك وافعل معنا بفضلك وجودك

---

2. C. D. لمحركات A. B. المتحركات — 5. D. ناصر لها A. B. C. ناصرا — 12. Vocabulum لا non reperitur nisi in codice A. — 13. C. D. وعصيانك A. B. وعصيانهم — 16. واجرينا codd. واجراينا — 16. B. C. اعهدنا A. D. عهدنا.

قبل اعداء الله وهل غار لله واحد مثل هذه الغيرة وما نجح نبيها وبورك لوى وشمعون ما صار لهم فى نوبة نابلس رعب وهيبة على القرايا التى حولهم وسبط لوى لما قتلوا عابدى العجل ما صار لهم بركة ورتبة وفينحس ابونا لما غار لله من دون الجماعة ما صار له من دون كل قبيلته عهد وامامة ثابتة مؤيدة له ولنسله الى الابد والان شجاعة نتشجع بسبب الشعب وبسبب فرائض الله الهنا وما بقى لنا غير الصراخ الى الله وطلب بابه بالصلاة والصيام والتضرع والندم والتذلل والابتهال ونبذل نفوسنا فى طاعته ونستعين على اعدائنا بقدرته وقوته فان نصرنا بفضله وجوده وان حجب رحمته عنا فنكون قد بذلنا نفوسنا فى رضائه وطاعته ونغار للشريعة الطاهرة ونجتهد فى تجديد معالم الشريعة التى قد بادت ونحترص فى رفع بنود الحق التى قد فنيت واندرست ونتشبه بمن قد تقدمنا من الراغبين فى لقاء الله وطلب ثوابه ونطهر قلوبنا من ادناس الذنوب وننفيها عن ذوى الهوى فاذا فعلنا ذلك وعلم الله منا صدق نياتنا وطهر ضمائرنا واخلاص اسرارنا اعاننا ومدنا بالقوة والتوفيق على دفع هولاء الغلف الانجاس فنطردهم من هذه الارض الطاهرة المقدسة ونعلق تبعهم المكيدة والرجسة ثم انه قام وتوضأ وصلى وصام وطلع الى الجبل المقدس وابتهل الى الله عليه وتضرع اليه وتخضع وتذلل وقال

---

10. بذلنا B. نبذل — 17. تبعهم D. تبيعهم — 17. وتوضأ codd. وتوضى.

من الشعوب اذا كان فى قلبه من اسرائلى عداوة يقعد له حول القرية الى ان يقع به ويقتله ويزن كفارة نفسه عشرين فلس نحاس كما امر الملك وقتل عالما كثيرا واخرب كنائس واحرق معلمين وحبس اطفالا صغارا وصلب حكاكمة وقتل احداثا بلا ذنب واحرقهم فى المغائر واتلف بنات كثيرة وطمأ اباءهم الكهنة ونهبوهم ورتب عليهم فى القرايا اناس من الروم يمنعوهم الختانة وكانوا لما يصبحوا يقولوا يا ليت مساء ولما يمسوا يقولوا يا ليت صباح فى البر تتكل السيف وفى البيت الهيبة والخوف ونتنال اولد ثلاثة بنين ببا بكره وعقبون الثانى وفينحس الثالث وكان مسكن فينحس فى نخنا وكان ببا رجلا عظيما ذا هيبة وسطوة وحصل له غيرة وروحانية قدس ولما راى ما جرى على قبيلته واهل ملته من الروم عمل فكرة وتروى فى خاطره وسره وقال اريد اغار للدين فقد غلب الكفر وبطل الحق اليقين ذكروا الجسم كلمة الاخلاص والتوحيد وقال لاخوته ولجماعته الى متى هولاء الشعوب الغلف الكاذبين على الله مضائقين لنا يريدوا اتلافنا ويمنعونا عن حفظ طرق الله تعالى وفرائضه اما نحن من بنى اسرائل اما نحن من سبط لوى لم لا نكون مثلهم فى الغيرة ونغار للحق ونطلع اسرائل من هذه البلية التى هو واقع فيها من

1. B. اسرائلى A. C. D. اسرائل — 4. احداثا codd. احداث — 5. بنات codd. بناتا et بناتا — 6. D. يمنعوهم C. يمنعونهم — 8. تتكل codd. تبكل et تنكر — 8. A. ثلاثة B. C. D. ثلاث — 10. C. ذا A. B. D. ذو — 14. C. الغلف A. B. القلف D. الخلف.

ان لم تقتلهم ضيق عليهم واجعل عليهم نواظير تمنعهم من الختانة ومن والتطير ونجعل نحن لالهنا مذابح فى كل مكان ففعل الملك ذلك وجعل ايضا على بنى اسرائل خراجا بسبب حفظ السبت وعندما دنت ايام عقبون للوفاة كان بداية ملك الاسكندر وطلب ولده نتنال واوصاه وقال له لا تلتفت الى هذه الاوقات والى هذه الشدائد ولا لقوة اعداء الله فيما تمردوا فيها واعلم وتحقق فى قلبك يا ولدى ان هذه الشدائد امتحان من الله لنا ليبين ان كنا نضيق ارواحنا ونتخلى عن عبادة الله تعالى ام لا وتصبر يا ولدى الشدائد والضائقة تتغير وتزول وقائم يقوم منا ويخلصنا ويزيل عنا هذه اليد الشديدة ويبعدها عنا فاجابه ولده نتنال والجماعة معه وقالوا له جعلنا الله فداك فقال لهم الامام عقبون ليس هذا الذى يقوم منا يقيم جملة الرضوان بل هذه اليد الشديدة يكسرها ويزيلها عنا بقدرة الله تعالى وتوفى الامام عقبون الى رحمة الله تعالى وكانت امامته ثلاثة وعشرين سنة وتولى بعده ولده نتنال اثنين وثلثين سنة وجرى فى ايامه على السامرة شدائد وضوائق ما يقصر عن وصفه اللسان فى مملكة الاسكندر لعنه الله لانه اظلم من قومدس وكان فى ايامه شدائد وغلاء وقتل وامر ان كل من وجد حول قرية لا يسجد لالهه يقتل ومن يقتله يزن كفارة نفسه عشرين فلس نحاس فصار كل

---

6. وتحقق C. واتحقق — 8. C. وتصبر A. B. D. ومصبر — 16. الاسكندر codd. haud. raro الاسكندروس.

استحسانه لكلامه واستدل به على عزارة فضله وساله عن نفسه ومعبوده ودينه فاجابه عن جميع ذلك فاستحسن منه ذلك وكتب له امانا على نفسه واهل دينه واوقافهم وبيوت معابيدهم وودعا الملك وعادا شاكرين ورزق الامام عقبون ولدا ذكرا وقال هذا رزقنى الله عوض مالى واولادى ودعى اسمه نثنال وتبقى للامام عقبون شىء من ماله وبنا له دارا حسنة فى نمارة وهى قرية غربى نابلس وسكن بها وجهز سويرس الملك الى الامام عقبون يقول له ان اشتهيت ان تجىء تعبد الاوثان والصور مثلنا اجعلك نائبى فى الملك واسلمك كل ما فى خزائنى من مال وملبوس واعيد عليك كل مالك فردّ الجواب ان هذا يكون شيئًا ما افعله ولا اشرك بالله الهى بمتاع الدنيا وقليل مع الحق ولا كثير مع الباطل وكانوا روساء مملكته قد اشاروا عليه بان يعرض على السامرة ان يعبدوا معابيدهم فانْ ابوا يقتلهم فقال لهم سويرس ايش يحصل لمعابيدنا من الفائدة اذا قتلنا الشعب وكيف يجوز لنا ان نقتل من يختار الموت دون عبادة غير الهه وهم يقولون ان الرب الذى يعبدونه هو رب الارباب واله الالهة وهو على زعمهم خالق السماوات والارض وكيف نقدر نمنعهم من عبادته والهنا ليس يحبهم بل نتركهم على ضلالهم فان اشتهوا يعبدوا معابيدنا اختيارا منهم وان لم يشتهوا ما نغصبهم فقالوا له عبيده

7. سويرس codd. سيوروس rarius سيورس cf. Eutych. I. pag. 373. — 8. D. نائبى A. B. C. ثانى — 13. A. لمعابيدنا B. C. D. لمعابيدهم.

للكلاب وشنقوا على اسوار نابلس سنة وثلثين كاهنا وما نزلوا بنبائلهم حتى وقعوا من ذاتهم وفى ايام هذا الملك قومدس لعنه الله ما علم احد ولده التوراة الا واحد من الف واثنان من ربوة فى السر وملك قومدس اثنين وثلثين سنة ومات لا رحمه الله وفى العاشرة من ملكه ظهرت الفرس فغلب على الرومنيين اردشير بن بابك بن ساسان وهو اول ملوك الفرس فى الدفعة الثنية وقيل ان معنى اردشير الطويل الباع وانما لقب بذلك لبعد غوره وعظم سلطنه وكان خروجه بعد الاسكندر بخمس مائة سنة وخمسة واربعين سنة وكان قتالا فتاكا وخاف الامام عقبون على السامرة فانفذ اليه احبيرد ويوسف وكانا ذوى علم وفهم فلقيوه بالعراق ودخلوا عليه وقالوا ايها الملك الملك شجرة العدل ثمرتها فان عدلت ثبت الله قواعد مجدك ويسر ما ترومه من امرك فاستحسن الملك كلامهم واظهر الطرب فى وجهه والبشاشة فى صورته فقال له يوسف ايها الملك قد عرفت فى هذه الساعة شرف نفسك وعلو قدرتك فقال وبما ذا عرفت فقال ايها الملك النفس الشريفة تعرف بقبولها الحق واذا قبلت الحق اظهرت مخايل قبولها فى البدن فزاد

5. A. الرومانيين B. C. D. امد وفارقين, quocum cf. Eutych. I. pag. 366. وامد وفارس — 5. اردشير codd. rarius ازدشير cf. de Sacy, Memoire sur diverses antiquités de Perse pag. 32 not. — 12. قواعد C. D. تواعدك A. B. قعود — 13. واظهر D. وظهر.

اسجدوا للاوثان فابوا فاحرقهم بالنار ومسك اربعين كاهنا ائمة وغمس قطف عنب فى شحم خنزير وقال لهم كلوه فابوا فاحمى قضبان حديد فى النار حتى بقيت نارا وعبرها فى اعينهم ومسك اربعين ايضا وقال كلوا من هذا القطف فلم يقبلوا فدرسهم تحت حجارة المعاصر فاخذ اربعين اماما ايضا وقال كلوا هذا القطف فامتنعوا فطيرهم من راس القلعة ولم يجسر احد يدفنهم وصلب منهم خلائق وضرب رقاب عالم كثير وكانت الكلاب تاكل نبائلهم فقالوا له روساء دولته ان كنت تريد هولاء السامرة كلهم يصيروا على ديننا ويسجدوا للصور فاحضر امامهم عقبون فهو قدوتهم واغصبه بالسجود والجميع يتبعوه وكان الامام عقبون ذو مال عظيم جدا وطلبوا الامام عقبون فخاف واختفى ففتشوا عليه فى الجبال والمغائر وفى كل مكان فلم يجدوه فقال الملك لعبيده انهبوا كل ماله واحرقوا داره ففعلوا ذلك واحرقوا داره فاحترق فيها الصلوات والتسابيح والشيران التى كانوا يقولوها فى السبوت والاعياد منقولة من ايام الرضوان فقيل للامام عقبون كل مالك قد اخذ ودارك احترقت فاجاب وقال الجميع من الله وهو لله وان قدروا علىّ ومسكونى اسلمت نفسى للبلاء والهلاك ولا اكفر بالله ولا بموسى نبيه ولا بشريعته فمسكوا ابنيه وقال لهما الملك اسجدوا للاوثان فقالوا نموت ولا نسجد لغير الرحمن فنزلوا القصب تحت اظفارهم وسلخوا جلودهم واماتوهم بكل عذاب ورموا نبائلهم

4. A. D. فدرسهم B. فدسهم — 10. ذو codd.

بغير فى كله ولا فى بعضه التغيير والتغيير انفعال والانفعال يؤذن بفاعل والشىء الواحد فلا يكون مادّة وما على من كل وجه وطالت المسألة بينهم والجدل والمجاذبة وتعدى الحال الى ابطال كون البارى متكلما وانكر بعثة الرسل من انكر الرسالة المركونة متكلم ولعل الكلام فى هذه المسألة يجب ان يكون اكثر مما يقس من هذا الكلام وانما انا نقلته كما وجدته وامكننى التصرف فيه فتعدى الحال الى ان غضب قومدس وقال هؤلاء يفسدوا مذهبنا وينقصوا ما قد نقلوه طائفتنا ظلما وعدوانا وامتدّت يده واحرق من العلماء خلقا كثيرا وكحل بعضهم بمراود الحديد المحمأة ودرس خلقا كثيرا واخذ اسفار الاخبار التى كانت بايديهم والشيران التى كانت تقدّل على القرابين وكان فى ايامه جاء لينوس الطبيب وهو الذى ربّى قومدس وامر قومدس ان يباع لحم الخنزير فى كل مكان وان يجعل منه فى كل ما يؤكل ويشرب حتى يطمئ السامرة وامر ان لا يفتحوا لهم السامرة كنيسة وان لا يصلّوا ولا يقرؤا وكثير من الكهنة والائمة هربوا هروب السيف فاخذ مائة شيخ من روساء السامرة وقال لهم

---

1. والتغيير والتغيير A. B. C. التغيير D. والتغيير — 2. بفاعل C. بناعل D. بفاعلى A. B. بفاعليه — 2. وما على codd. — 3. B. C. D. والجدل A. والجدال — 5. Loco eorum, quae in lineis 5. 6 extant, in codice A. haecce leguntur: واظن ان الكلام عاهد ما هوا على اصله وسبب ان النسخة الذى نقلنا عنها فيها تغيير وتبديل ونقص وما وجدنا لها طريقه نتصرف فيها.

كل مكان وكان سبب ذلك انه جرى بين يديه مسألة بين لوى وبين رجل من جماعته يقال له الاسكندر الافريدوسى من افريدوش فى حدث العالم وكان الاسكندر يذهب الى ان طينة وهيولات قديمة والمبدع انما هو صورته واعراضه وكان لوى يذهب الى ان حاجة الطينة والهيولى الى المؤخذ كحاجة الصورة والاعراض فقال له الاسكندر ان هذا يؤدى الى بيان حال لم يكن العالم فيه ممكنا ولا كان الله قادرا عليه لان الامكان اذا كان له اولا كان قبل ذلك غير ممكن واذا كان قبل ذلك غير ممكن فهو ممتنع والممتنع ليس عليه قدرة فقال لوى ان العالم لم يزل ممكن الحدوث ولهذا لا يتصور وقت الا ويتصور حدوث العالم فيه واذا قدر ان العالم موجودا لم يكن حادثا واقام عليه البراهين فى الامكان ليس هو الا تقدير الذهن والعقل وليس هو موجود مادّة او هيولى ولو كان ثم شىء موجود كالهيولى والطينة لكان لذلك الشىء وجود من نفسه وهذا الوجود اما ممكن او واجب وان كان ممكنا كان الكلام فيه كالاول وان كان واجبا كان مشاركا للاول فى القدم ولو كان مشاركا له لما

3. C. D. حدث A. B. حديث — 3. وهيولات codd. وهيولاه — 4. C. والمبدع A. B. D. والبدع — 5. C. D. المؤخذ A. B. المواخذ — 7. C. ولا A. B. D. والا — 7. C. كان الله A. B. D. كان — 8. D. كان قبل ذلك A. B. C. كان ذلك — 9. ممكن A. B. ينتصور C. D. ويتصور — 10. ممكنا للحدوث A. لحدوث — 15. واجبا codd. واجب — 15. للاول D. للاول تعالى — 15. للاول فقال A.

ايام يهوشع بن نون وبعده جرى على السامرة شدائد كثيرة وكانت مدة مملكة انطونينس اثنين وثلثين سنة ومات رحمه الله تعالى ونرجع الى ذكر الائمة الكبار فنقول ان عقبون اقام فى ولايته ثلثين سنة وتولى بعده فينحس اربعين سنة وتولى بعده نوى خمسة وعشرين سنه فى ولاية نوى جاء ادريانوس ملك الروم واخرب القدس وصنع فى نابلس لوح نحاس وكتب عليه لا يسكن يهودى فى نابلس بسبب زوجته فانها كانت من السامرة المقيمين بياسوف وتولى بعده العزر اثنين وثلثين سنة وتولى بعده طوبيه ثمانية وعشرين سنة وتولى بعده العزر احدا واربعين سنة فى زمانه قام رجل يقال له بطلميوس القلودى من نواحى مصر وبرز فى علم الفلك على من تقدمه وتاخره وعمل كتابا سماه المجسطى مشتملا على علم الهيئة وعملها وعمل كتابا جعرفيا يذكر فيه الارض ومقدارها وانهارها وابحارها واثمارها وعمل كتاب القانون والاربع مقالات التى تسمى مربعة بطلميوس وكانت مدة مملكته ثلاثة وعشرين سنة وتولى بعد العزر عقبون ثلاثة وعشرين سنة فى ايام هذا عقبون جرى على السامرة شدائد عظيمة من قومدس الملك اعظم مما جرى عليهم من ادريانوس ومنع من قراءة التوراة وبطل مدارس العلم والتعليم فى الشريعة وغلقت الكنائس وهربت العلماء والائمة من جور قومدس الملك لكثرة ما قتل وصلب منهم فى

10. القلودى C. D. الفلودى A. B. العلودى — 11. المجسطى codd. المحيسطى — 12. جعرفيا A. جغرفيا.

ورفع صوته وبكى واستغاث واقسم على الملك ان يسمع كلامه قبل ان يقتله فاحضروه الى بين يدى الملك ادريانوس فقبل الارض وقال اشتهى ان الملك يسمع من المملوك كلامه وبعد ذلك يكون له علو الراى فى قتله فقال له الملك قل فقال يا مولاى اين فطنتك وذكاؤك اما تعلم بغضة اليهود لنا والعداوة التى بيننا وبينهم ولما حاصرناهم معك وساعدناك عليهم تزايدت بغضتهم لنا وخاصة لما ملكتنا عليهم فلما رحلت من نابلس جاؤا فى الليل الى الكنيسة التى لك فقتلوا كل من فيها واحرقوها وجاؤا اليك وقالوا اننا عملنا ذلك وكان قصدهم ان يوقعوا بيننا وبينك العداوة ويسخطوك علينا فنوّلتهم مرادهم فينا واشمتّهم بنا وما كان ينبغى لك ان تسمع منهم فلما سمع كلامه صدقه واشتد وجده على اليهود وندم على قتل السامرة ونادى بان لا يقتل سامرى وامر بقتل كل اليهود كونهم فعلوا هذه الفعلة وجرى على اليهود انحس ما جرى على السامرة وبعد ذلك مات ادريانوس لا رحمه الله تعالى ومدة مملكته احد واربعون سنة وملك بعده ولده انطونينس وكان رجل يحب للسامرة فحفظ التوراة عبرانى وترجوم وعمل بمقتضاها وابذل عدله فى الدنيا وكان يطلق الذهب والفضة للمساكين وما كان يبطل القراءة فى التوراة ليلا ونهارا وكانوا السامرة فى ايامه مثل ما كانوا فى

15. انطونينس codd. interdum انطونيس — 16. عبرانى وترجوم codd. — 16. C. D. وابذل A. B. وبذل.

اربعة وعشرين فرسخا وسلم امر البلاد الى السامرة وملكهم على اليهود واوصاهم ان يحتفظوا بالكنيسة التى له وبالرهبان والقساقسة التى فيها وودعهم وخلع عليهم خلعا حسنة وسار الى رومية وبقيوا الرهبان والقساقسة يطموا المكان ويدفنوا فيه امواتهم فشق ذلك على السامرة وصعب عليهم فاجتمعوا السامرة وهدموا الكنيسة واحرقوها وقتلوا الرهبان والقساقسة واحرقوهم ونهبوا المكان واخذوا الابواب النحاس الاندلسى ودفنوها فى هرجريزيم فعند ذلك مضوا اليهود الى الملك ادريانوس وقالوا له انظر ما قد فعلوا السامرة فى حقك ومكافاتهم لك اهلكتنا بسببهم وملكتهم علينا وسلمتهم البلاد واحسنت اليهم احسانا عظيما وبعد مسيرك احرقوا كنيستك وكل من كان فيها فعند سماع الملك ذلك خر مغشيا عليه واشتد وجده على السمرة واقسم انه لا يستبقى سامريا فى الدنيا وان يحرق نابلس الى ان تبقى حقلا وركب وسار فلما سمعوا السامرة بهذه الشدة الكبيرة انذهلت عقولهم وهربوا وصار مسكنهم البرارى وروس الجبال والمغائر فجاء ادريانوس وجرد السيف وابتدأ يقتل من باب المدينة الغربى ويسفك فى السمرة فقتل مشايخ واهلك معلمين وافنى حكماء واحرق الكنائس ولا زال يقتل فى السامرة الى الباب الشرقى فهناك وقف له رجل سامرى

---

13. سامريا codd. سامرى — 16. D. ويسفك A. B. C. ويغسل, quod e vocabulo ويفسد depravatum sit.

فلما علم ما فيها جهز مسك على افمام الدهاليز وجدّ فى الحصار وحضروا اليه السامرة يساعدوه فى الحصار ولما سمعوا اليهود بمسك افمام الدهاليز انقطعت قلوبهم وفنى ما كان عندهم من القوت واشتدّ بهم الجوع فسلموا المدينة ودخلتها عساكر ادريانوس وجاؤا يحرقوا فقال الملك لا تحرقوها حتى اعبر انظرها فاخذ الملك معه امام اليهود وعبر الى الكنيسة وقال على اسم من بنيت هذه الكنيسة فقال على اسم خالق الدنيا فدخل الى داخل الكنيسة وجد صنم لطيفا فقال للكاهن اهذا هو خالق الدنيا واخذه ليعاقبه فخبره انها حيلة عملوها يعبدوا الاوثان ويقولوا انهم يعبدوا خالق الخلق وطلب افريم ومنشه وخلصهما وابذل السيف فى اليهود وقتل ما لا يحصى عدده واحرق القدس بالنار واحسن الى افريم ومنشه احسانا عظيما واقام لهما بيتا على اربع اعمدة وصورهما فيه تذكارا لحسنتهما واليهود لم يدخلوا تحت ذلك البيت الى اليوم هذا وسار الى نابلس واحسن الى السامرة بسببهما وبنا له فى الجبل جانب هرجريزيم كنيسة عظيمة وسماها سفيس واخذ الابواب الكبار التى كانوا على باب القدس الكبير وهى من النحاس الاندلسى ما لها مثال فى الدنيا ركبها على باب سفيس وطرد كل اليهود من نابلس واعمالها ونادى ان لا يسكن يهودى فى نابلس ولا فى اعمالها مسافة

---

11. القدس D. الكنيسة — 15. Codd. سفيس B. semel سيفس, lib. Jos. سقرس — 15. التى codd. الذى.

طول اعمارهم فى البيت حفاة ياكلون الشوك وينامو على البلاط فذلك اشد عليهم من القتل ففعلوا ذلك بهم واستقروا غلمان فى الكنيسة وكان ادريانوس الملك قد جاء الى مصر وقتل من النصارى خلقا كثيرا وعاد الى القدس يحاصرها بعد مسك اقريم ومنشه فحاصر القدس حصارا شديدا جدا وكانوا اليهود يجيبوا لهم من الدهاليز التى بناها سليمان الدهليز الواحد يصل الى ريحا والدهليز الاخر يصل الى لدّ العوين والقوت والاسماك الطرية والخضر واللحوم وكل شىء يحتاجون اليه ويقولون للملك ادريانوس اعلم ان الله عز وجل امار اباءنا فى البرية اربعين سنة كذلك يفعل بنا انظر هذه البقولات واللحوم والاسماك الطرية ينزلها علينا ربنا من السماء كما انزل على ابائنا المن والسلوى وان عازكم قوت نحن نميركم فظن الملك ان ذلك صحيح وعزم على المسير فلما سمعا الاخوان السامرة برحيله كتبوا ورقة يقولون فيها اعلم ايها الملك ان كل ما يدّعوه اليهود محال امسك على افمام الدهاليز من ريحا ومن لدّ وقد قتلتم وملكتهم فى جمعة ونحن عندهم اسرى اقوام سامرة اخوين فبحق من يرزقك اياها فكّنا من الاسر وختموا الورقة وطلعوا الى السور ليقاتلوا وجعلوا الورقة على راس نشابة ورموها فلما وقعت النشابة ووجدوا فيها الورقة احضروها الى الملك وجهز احضر سامريا قراها

5. B. يجيبوا cf. lib. Jos. pag. ٤٩ not. i; A. C. D. يجيبوا — 12. المسير D. الرحيل — 13. D. يدعوه A. B. C. يدعوا — 16. السور codd. الصور — 17. C. نشابة A. B. D. النشابة.

[illegible] ورجموها كل الجماعة بالحجارة حتى ماتوا واخذ الامام ابنته وعبر الى المدينة وهو باعظم فرح وسرور وتوفى الامام عمرم الى رحمة الله تعالى وقام بعده الامام عقبون وجرى على السامرة واليهود فى ايامه من الشدائد والرزايا ما لا يحصى ولا يعد من ادريانوس الملك وكان فى ايامه نفران من السامرة يدعوا افريم ومنشه سكان فى البيرة وفى تاريخ ياسوف فهم ذات ليلة واذا برجل يهودى قد نزل ماشيا فى البيرة متوجها الى القدس ومعه زوج فراخ حمام كفارة عن خطيئته فنظروا الفراخ وقاموا حصلوا جرادين وتركوا الرجل اليهودى الى ان نام واخذوا الفراخ وجعلوا عوضهم الجرادين وقام اليهودى سرى فى الليل كيلا يفوته وقت القربان ووصل الى القدس ودخل الى الكنيسة وقبل يد الامام وقال يا سيدى هذا الزوج الفراخ الحمام كفارة عن خطيئتى وفتح القفص ليخرج الحمام واذا هى زوج جرادين فاخذ اليهودى للقتل بسبب تهاجمه على الكهن واستهزائه بالقرابين فقال هذه حيلة عملت علىّ ولما كنت نائما فى المكان الفلانى كان هناك نفران سامرة وهم الذين مكروا بى وعملوا هذا الفعل فارسلوا احضروا افريم ومنشه وعاقبوهما فاقرا فحكموا عليهما بالقتل فقال بعضهم ان قتلناهما بطل ذكرهما بل يبقوا يخدموا

---

8. جرادين codd. subinde جردانين — 12. Codd. القفص unde depravatum est الفص, quae vox in libro Josuae pag. ۴۹ legitur — 14. A. D. استهزائه B. C. استهتاره — 15. C. D. المكان الفلانى A. B. البيرة.

[illegible] وخرج كل الجوق وخرج الامام عمرم والحفتاوى وحودهم من الحواكير لان الرئيس ما كان له عين يمشى بين الناس ولم يبطل البكاء والنحيب ساعة واحدة فبينما هم ماشين واذا بصبيان صغار سامرة قد عملوا مجلس حكم وجعلوا منهم صبيا اماما واثنين مثل الناذرين قد شهدوا والرئيس قد استقر هذا جانبا وهذا جانبا وقد اختلفت شهادتهما فقال الصبى الذى هو رئيس والله لو عمل الامام هكذا صح القبيح عند هؤلاء الشهود وحاشا هاتيك السيدة الطاهرة من القبيح فلما نظر الرئيس الى فعل الصبيان كانّه كان نائما وانتبه فقال للحفتاوى سافعل كذلك فعند وصولهما الى باب دار السارين اجتمعوا كل السامرة وفعل الرئيس كما رأى الصبيان يفعلوا فاستنطقهما كل واحد بمفرده فاختلفت اقوالهم ووقع بينهما الانجدال والخجل وكانت بنت الرئيس على الطور فاتفق وقت نزولها الجماعة مجتمعين فلم تعلم ما سبب اجتماعهم فامر الامام باحضار ابنته وعند حضورها وقفوا الناس جميعهم وسألها ابوها الامام عما جرى فاخبرته بصحة الحال فتحققوا كل الناس صحتها وخيانتهما ففعلوا الجماعة فيهما كما قال الله تعالى ࠅࠏࠔࠉࠕࠌ· ࠋࠅ· ࠊࠀࠔࠓ·

---

4. B. C. يمشى A. D. بمشى — 6. صبيا اماما codd. صبى امام — 8. C. D. الامام A. B. الرئيس — 11. A. B. باب دار C. D. بيا در.

يبشطا بها قبل ان تبشط في بهما غعبرا اتنيهما الى المدينة انفجار الصباح وكان عبورهما عند نزول جميع السامرة من الكنيسة بعد الصلاة فهاجنوا الخلق جميعهم بهما وانقلبت المدينة بسببهما لان كان لهما خمسة وعشرون سنة ما عبرا الى المدينة فطلعا الى الكنيسة وجميع الجوق الرجال والنسوان خلفهما يتباركون باثار وطئ اقدامهما واجتمعوا كل الجوق حولهما ونزل الامام عمرم الى خدمتهما وقال لهما الامام ومشايخ القوم ايش سبب مجيئكم اليوم فالله احييتونا وشرفتونا بحلولكم بيننا فهناك وقفا وبكيا وقالا يعسر علينا والله يا سيدنا الامام ان نبشرك بهذه البشارة فذلك عندنا عزاء عظيم اعظم مما هو عندك فقال لهما اخبروني فقالا له لما كان البارحة صعدنا الى فوق السطح نعبد الله ونسبحه على ما جرت به عادتنا فنظرنا ابنتك ومعها رجل اجنبى منضجع معها وحققنا ذلك ونشهد به شهادة خالصة لله فافعل في ابنتك ما انت اهل له فعند سماع الامام ذلك رمى روحه الى الارض ودق على راسه ورفع صوته وانتحب وبكى وكذلك عملوا كل الجماعة الرجال والنسوان ووقف الحفتاوى عن امر الامام ونادى في كل السامرة الرجال والنسوان ان يحضروا الى السارين لينظروا حريق بنت الرئيس كما قال الله

---

8. D. فالله A. B. C. فاولله — 14. روحه A. B. وجه — 16. الحفتاوى codd. interdum الحفتوى — 17. السارين codd. rarius السرين; sed illa scriptio melior est, cf. ʾAbû Saʿîdi versio Pentateuchi ed. Kuenen pag. ١٤٨, ubi vox ista male emendata legitur.

اسرعت ونزلت فنزلا اليها ومسكاها قدام بيتها وكشفت لها القصية فبقيت تذكرهما الله وتخوفهما منه وتعظمهما وهما لا يتعظما فلما رأتهما بهذا الانقفاح قالت لهما وذلك شىء لا بد لكما منه فقالا نعم لا بد منه وان لم يكن بغرضك كان بغيره فقالت السمع والطاعة دعونى اعبر الى بيتى واصلح حالى واجىء الى خدمتكم واظهرت لهما انها مشتهية لهذا فلما تعين لهما ان لها فى ذلك غرض فرحا فرحا عظيما وقالا لها اعبرى اصلحى حالك واسرعى فى المجىء الينا وعبرت الى بيتها وغلقت بابها وفتحت التوراة وكشفت راسها ورفعت يديها الى السماء وقالت اللهم انى مستغيثة بك ومتكلة عليك ومستجيرة بجوادك خلصنى من يدى اعدائك ولا تقدرهم علىّ وكفّ شرهم عنى فليس لى مخلص سواك ولا منجى غيرك وانت حسبى وعليك توكلى وبقيت على هذه الصفة تنتحب وتبكى فاستبطآها ودنيا الى الباب ليستحجلاها فاعماهما الله عن وجدان الباب كما قال اعز القائلين [illegible] فبقيا يدورا على الباب الى الصباح ولم ينظراه فلما دنا الصباح ونظروا انهما لا قدرا عليها حل بهما خوف عظيم ورعب شديد فانها كان لها هيبة عظيمة وسمعة هائلة عند الجوق ومن عظم خوفهم اتفقا انهما

2. تذكرهما .C تذكر لهما — 5. C. واصلح .A. B. D اصلح — 6. B. D. غرض .A. C خاطر — 9. B. مستغيثة .D مستعينة — 15. C. D. يدوروا .A. B يداوران.

منقطعين لله ناذران وكان لهم فى النذارة والتنسك خمسة وعشرون سنة وكان كلاهما لما تنذر له من العمر خمسة وثلثون سنة وكانوا يعتقدوا الجماعة فيهم كاعتقادهم فى الانبياء ويظنوا ان بهم بقى العالم ومن حين انقطاعهم الى الله والى ان صار لهم مدة خمسة وعشرين سنة لم يدخلوا الى نابلس ولا فارقوا هرجريزيم ليلا ونهارا وكانوا قد بنوا بيتا فوق القيمة السفلى وجعلوه مسكنهم وفى ذلك الوقت طلبت بنت الامام عمرم المذكور الانقطاع لله والنذارة سنة واحدة فبنا لها ابوها بيتا جانب بيت الاثنين الناذرين المذكورين فانقطعت لله تعالى وبقيت هى والناذران فى عبادة وطلب من الله تعالى ليلا ونهارا مدة ثلاث شهور الى ان طلعوا ذات ليلة الى سطح بيتهم يقرؤا فى ضوء القمر نادوا للامراة تطلع الى سطح بيتها تقرا مقابلهم وكانوا يستفيدون منها اذا اشكلت عليهم مسألة تخبرهم عنها فطلعت الى السطح ومعها توراة خط يدها مثل الشمس المضيئة فنظروا اليها ووجهها يغلب ضوء القمر والنور حال عليها فتبلبلت عقولهم بها وبحسنها وجمالها ونسيا الله ونسيا تنسكهم لله خمسة وعشرين سنة فكشف كل منهما لصاحبه ما حل به من حسنها واتفقا كلاهما انهما يطلبا توراتها ويقرآ فيها وعندما تجىء بها لهما يمسكانها وياخذانها قهرا فلما طلبا منها التوراة

---

1. Verbum نذر in codicibus plerumque نزر scribitur — 10. B. C. D. ثلاث A. ثلاثة — 12. A. B. يستفيدون C. D. يستفدون — 12. مسلة C. قضية — 18. تجىء بها codd. تجيبها.

تاريخ عبرانى قديم صلب معه نفران واخذ راس بجنس المعمدانى تلميذ همشبج بيد هيرودس من سبسطية وسبب تسميته المعمدانى ان اليهود كانوا يعمدوا كل من اراد ان يصير يهوديا ومن بغضهم لهمشبج منعوه ان يتعمد فيها فاخذه بجنس المذكور وعمده فى اردن ربحا وكانوا اليهود اذا اتعمدوا فيها يعتقدون ان الذى يتعمد فيها يطهر من جميع الطماء وسائر الذنوب وهى المعمودية التى مع النصارى الى اليوم ولما قدروا منعوا اليهود ان يتعمدوا فيها وفى ايام طبريوس بنيت طبرية وسميت باسم الملك وتولى بعد الامام يهونتن الامام اليشمع فى ايام المذكور جاء سيانس ملك الروم وجدد بنيان قيسرية وهى المدينة التى بناها شث وحبس المياه بالبناء الى حين دخلت المياه الى وسط المدينة وسماها درون على اسم ولده وتولى بعده الامام شمعيه عشر سنين وتولى بعده الامام طوبيه ثمان سنين وبعده الامام عمرم احد عشر سنة وبعده الامام عقوب تسع سنين وبعده الامام عمرم تسع سنين هذا عمرم كان له ابنة قد كملها الله بالحسن والجمال والعلم والدين وكانت مغرمة بتعلم العلوم فحفظت التوراة وشرحها ونسختها بخطها وما كان فى زمانها احد يشبهها وكان فى ذلك الوقت رجلان من السامرة

---

4. بجنس codd. مجلس محبس et مجيش — 13. عمرم A. احد عشر D. احد عشر — 14. عمرم تسع D. تسع — 15. A. مغرمة C. معربة B. D. مغربة.

الله ما جئتك بباطل ولا اتشفع بكذب فانك والله عندنا احب الناس الينا من غيرك لعدلك وحلمك وعفوك وهذه مفاتيح باب الفرج بيدك والرجاء منك وقد اتيت اليك لتكون ناظرا الىّ بعين العدل والرضاء وتزجر عنا واليك هيرودس المتعدى فلما تصفح حجتها وتصحح صدق مقالتها امره باخراج ولدها من السجن وان يرفع يد الظلم عنهم وتولى بعد الامام نثنال الامام يهيقم واقام فى الامامة الكبرى اثنين وثلٰثين سنة فى ايامه ولد مشيح ابن مريم من هربون عم ࠔࠋࠌࠄ· ࠓࠑࠅࠍ ࠉࠄࠅࠄ· كل الايام من فنوته الى ان ولد مشيح الف سنة وثلاث مائة سنة وكانت ولادته فى بيت لحم وادّعى النبوة فى النصارى وكانت له اتباع وشيعة فانفذهم فى البلاد فمنهم بطرس انفذه الى رومية وانفذ اندراوس ومتى الى الاساود وتوماس الى ارض بابل وفيلفس الى القروان وافريقية ويعقوبس الى ايليا وسمن الى ارض البربر وقصد هيرودس قتل مشيح فهرب من بين يديه وتوفى الامام يهيقم الى رحمة الله تعالى وتولى بعده الامام يهونثن فى الامامة الكبرى واقام سبعة وعشرين سنة فى ايام يهونثن عوقب مشيح فتله المقدم فى ايام طبريوس الملك وصلب هو والاثنا عشر نفرا معه فى القدس وجعلوا جميعا فى الناووس ووجدت فى

---

3. لتكون codd. لتكن — 7. مشيح codd. rarius مسيح A. يشوع — 8. B. D. هربون C. هرنون — 12. الاساود A. — وبولس A. ويعقوبس — 12. codd. القروان — 12. السودان 13. سمن A. شمن — 16. قتله C. وتلفه.

الصخرة وكانت مدة مملكتها اثنين وعشرين سنة وبنت بالاسكندرية ابنية عجيبة كثيرة وبنت فى مدينة اخميم مقياسا يعرف به زيادة النيل ونقصانه وملك فى زمانها على الروم اغسطس قيصر وهو اول ملك عاد على الروم وتفسير قيصر المشقوق عنه وذلك ان امه كانت حاملة به فادركها الموت فجأة وتحرك الولد فى جوفها فشق عنه فسمى لاجل ذلك قيصر وكانت الولاة فى زمانه تلقب باسماء الملوك والملوك تلقب بقيصر واستولى اكثر الممالك ولما سمعت قلوفطره بخبره ضاقت على نفسها منه وحصنت على ملكها وبنت حائطا من النوبة الى اسكندرية على شط النيل من الغرب وهو المعروف بحيط العجوز واقامت بالاسكندرية ووظفت لها واليا بمصر ولما سمع به اغسطس ملك الروم جاء اليه وقتله وقصد الاسكندرية فلما سمعت به قلوفطره خافت على نفسها وقتلت نفسها وعجب اغسطس من ذلك وكان اغسطس عند مجيّه الى مصر قد ولى هيرودس وقلده ارض فلسطين كلها واعمالها وجبل الخليل وجعل على راسه تاج الملك وقتل هيرودس من السامرة واليهود خلقا كثيرا وضايقهم مضايقة شديدة وفى عصر ذلك اخذ ولد امرأة يعقوب بن لوى واودعه فى الحبس بعد وفاة والده ولما عاد اغسطس الملك وقفت له والدته وكانت جرئة مقدامة وقالت ان الظلم يؤذن بتغيير الامور ويوقع فى المحذور وحق ما اخلصته لله من دين موسى كليم

---

2. اخميم codd. احميم cf. Jâqût Musht. p. ١٧ — 9. النوبة C. البرية — 10. واليا codd. والى — 19. B. C. D. المحذور A. المحضور.

ابتهالك الى الله وعونك ولا يغلى الجن فيغلب فيتضاعف معصية الله عندك او ترتجى بلذة العيش فى الدنيا وتخسرى النعيم فى الاخرة وحاشاك يا امى ان تفعلى ما يسوءنى او تخرجى عمّا يرضينى يا امى انتى تريد بقائى لك وانا قد خشيت ان يدهانى راحتى فالله يحولك الصبر كما خولنى الطاعة ثم مضى الى رحمة الله تعالى ولما دفعوه الى قبره ليواروه فيه مشى منشه ابن عمه قبالته وقال كلاما عبرانيا هذا معناه

الموت هو المنادى الاخرس
والمنذر الحذر
لكل ذى حسن ولا حسن له
للاذان الصم وهو اصم
والداعى لعرفاء الدنيا الى النجاة
من بحار الهلكة وهو اخرس
والمصارع الاقوياء وهو ضعيف
فاعتبروا يا قطباء وعلماء بهذا المصرع

وقام بعد ديوسيوس ابنته قلوفطره وملكت وكانت مهاوية السامرة وساعدهم ولدها على محاربة اليهود وتفسير اسمها الباكية على

1. In codice A. pro iis quae lin. 1. ولا . . . فيغلب leguntur haecce substituta sunt : ولا يغلبك الحنية والشفقة ليلا يغلب عليك الشيطان — 5. A. B. D. يدهانى C. يذهى fortasse تذهبى — 5. محولك codd. محمولك — 6. ليبواره B. C. D. ليبوارونه A. ليبوادونه — 15. بهذا D. هذا — 16. قلوفطره codd. فلوفطره — 16. السامرة B. C. للسامرة.

ممن خالفه واباح الصدوقية والسامرة قتالهم وكان هذا الملك فيما قبل قد نزل سبسطية وهي مدينة السمرة وضايقها مضايقة شديدة وفتحها وقتل من السامرة قتلا كثيرا ثم جاء الى نابلس وحاربها محاربة قوية وقتل من الفرقتين جم غفير ولم يقدر على الدخول اليها كما قدر على سبسطية ولما انتقل يهوخنان الى الصدوقية وعمل بالمعتزلة ما عمله واحرق اسفارهم ونهى الاولاد ان تتعلم منهم وعاد الى طلب الحج الى نابلس الى طور بريك واعتقد انه بيت الله فابت السامرة ان تمكنه من المجيء اليه واستيقظوا لمنعه واستطالوا بعظمة ربهم على تجبره ولما أيست نفسه من ذلك صار ينفذ القرابين والاعشار والنذور والتبرعات والعطايا اليه ودام ذلك واعتزلت اليهود المسمون المعتزلة الى ايليا   وكان الامام نتنال دينا عارفا عفيفا ولم يكن لامة سواه ولما قربت وفاته واحس بانجسام مادّة حياته احضر والدته وعلم ولهها عليه وميل نفسها اليه وقال لها يا امى قد قربت وفاتى وفرغت مدة حياتى فارجعى الى الله واتكلى عليه وفوضى امرك اليه فان الحزن العظيم يظلم ضياء النفوس ويذهب بَهْجَة الارواح ويصدئ مرايا العقول والعاقل اذا نزلت به نازلة وحدثت به حادثة قام لها طائعا لله وقام بها متكلا على الله فاجعلى عزاءك اسوة من تقدمك فى سالف دهرك وسلوتك

---

6. A. تتعلم B. C. D. يتعلم — 11. المسمون C. المسماوون
B. D. والمساوون — 12. D. واحس A. B. C. واحسن —
18. C. سلف.

عقله واستولوا على امره فلما اكلوا وشربوا خدمته قال لهم على سبيل الانبساط اذنى تلميذكم وراجع فيما افعل الى قولكم والى رأيكم وقد قبلت ما قلتم وانا اسألكم اذا علمتم منى الخطاء والغلط ردّونى عن ذلك وامنعونى منه فقالوا له قد اعاذك الله من الزلل والخطاء وانت الفاضل المستقيم فى جميع افعالك وكان فيهم رجل يقال له العزر وكان كبيرا عندهم اراد ان يزيله عما تعمله الكهنة من القرابين فقال له ان اردت ان تكون صالحا وتسلم من الخطاء كما ذكرت فسبيلك ان تخلع نفسك من الكهانة وتكتفى بالملك لانك لا تصلح له وذلك ان امك سبيت فى ايام انطياخوس فقال له اما امى لما سبيت هى وابى انهزما واختبيا فى مغارة من الجبل فاى سبب اعدمنى هذا الاستحقاق وانفذ من خدمته الى مشايخ من المعتزلة واحضرهم وقال ما تقولوا فى انسان قذف انسانا بشىء لم يكن فيه فقالت المشايخ نحن نريد ان نعلم نفس القضية فقصها عليهم فقالوا يجب ان يستغفر بالقربان او يضرب اربعين فابى ان يعمل قربانا وضرب اربعين ثم انه انتقل من ذلك الوقت الى مذهب الصدوقية وباين الفرقة المعتزلة وعاداهم وقال هؤلاء حقا هم الفروشيم اى المعتزلة عن شريعة الله وقتل منهم جماعة كثيرة واحرق اسفارهم ونادى فى مملكته ان يمنع الناس من التعلم من المعتزلة وقتل كثيرا

3. قلتم D. لى قلتم — 9. انطياخوس codd. انطباحوس et انطاخوس.

الى صلاح نوع الانسان وبقائه على ذلك الصلاح واتباعه فى دار الدنيا اليه ولاء يقربوا لموضع الذى هو فيه للحج فانجزع من كلامهم وانفعل الان بامرهم للحج الى الموضع الذى هو فيه ومن لا يفعل ذلك اقتله فمنع اليهود من للحج الى طور بريك ولما منعهم تفرقوا ثلاث فرق احداها يقال لها الفروشيم ومعناها المعتزلة وكان هذا الكاهن من هذه الفرقة والاخرى يقال لها الصدوقية وانما سميوا بهذا الاسم لانهم كرهوا ان يحملوا انفسهم على غير العدل فلم يقولوا الا بالتوراة فقط وما دل عليه المكتوب مع القياس ولم يقولوا بشىء غيرها مما تدعيه الفرقة المعتزلة من الاسفار ارادة لبقائهم على مذهب السلف وكان سكنهم فى القرى التى حول ايليا والاخرى يقال لها الحسيديم ومعناها الصلحاء وهذه الفرقة هى التى انتمت قاطبة الى السامرة وتمذهبوا بمذهبهم وسكنوا فى القرى التى هى قريبة من طور بريك لقصد الاشتغال بالعبادة وكان بين الصدوقية والمعتزلة عداوة شديدة واستباحوا دماء بعضهم بعضا وكان السبب فى ذلك جزع المشايخ التى كانت معتزلة ليهوخنان ليكون لهم ذكر واتفق انه عمل لهم صنيعا واحضر قواده وخواصه وحضر معه المشايخ المعتزلة وكانوا قد حكموا على

2. A. C. نموضع B. D. اليه — 3. B. C. الان D. لان A. بان — 3. B. بامرهم A. C. D. يامرهم — 3. B. للحج A. D. بالحج; in codice C. ista vox omittitur. — 5. احداها codd. احدها — 11. A. الحسيديم B. C. D. الحشيديم.

عجزنا وقصور عقولنا عن ادراك معرفة علل ذلك واسبابه كشفها لنا شرعا ودلنا على حكمها وصفاتها دلالة كلية ودلنا على بعضها تفصيلا فلم يجز نعتبر الحكم يتبع عنها كما حرم علينا الجمل لعدمه بعض علامات الطهر والخنزير كذلك وغيرهما وهذه العلامات فيها وهي علة الحكم والحكم يتبع العلة والعلة موبدة ما دام النوع فالحكم موبد ما دام الخلق ويكفينا ما ورد من تأبيدها وذكر عللها على الجملة كالحيوانات المباحة والمحظورة مثلا ومن التابيد نعلم لزوم الحكم لها ابدا وذلك انما اتباع اوصافها ولا يصح ان يتبع اعراض المتعبدين بها ولا اخلاقهم ولا عاداتهم وانما يتبع الاعيان منها والذوات تفصيلا والاوصاف المؤثرة فى الحكم جملة ولزوم الحكم لها دائما شرعا فاعجبه ذلك من جوابهم وحسن عنده حجاجهم وارتفع عنده قدرهم ورجح عنده ميزانهم ولم يزالوا رحمهم الله لهم الحجة الواضحة والبراهين الساطعة القاطعة والدلائل الصحيحة الراجحة فاكرم مثواهم وارتفع عند الخلق اسماؤهم بعد ان تقدم هرون الى الملك فلطمه وقال له نحن نقلنا عن السبعين المشايخ رحمهم الله الذين هم حاملى اثار الرسول وناقلين هذه الشريعة عنه ونهاهم عن قبول شىء غيرها لان البارى تعالى لما علم بسابق علمه كيفية انتظام الانسان وصلاح حاله انزل على يد نبيه وامين عالمه شريعة مضمنة كيفية الطريق

---

2. A. تفصيلا B. C. D. تفصلا — 3. B. نعتبر D. يعتبر A. C. تغير.

على دعائم مع منعها عندنا لكانت اما ان ترد بمثل ما فى التوراة سواء فلا حاجة اليها او بانقص مما فيها فاتباع الافضل اوجب او بازيد مما فيها وقد نهى الشرع عندنا وعندهم من قبوله بقوله ࠋࠀ· ࠕࠅࠎࠉࠐࠅ· ࠏࠋࠉࠅ· ࠅࠋࠀ· ࠕࠂࠓࠏࠅ· ࠌࠌࠍࠅ· يعنى انها شريعة كاملة او بما ليس فيها فيكون ذلك نسخا والنسخ فغير جائز عندنا فقال يا من حضر عند الملك ان حجة اليونان فى النسخ ان ما حرم فى وقت اخر وما هو قبيح فى وقت يجوز ان يصير حسنا فى وقت اخر وذلك يتبع غرض الشارع واخلاق المكلفين وليست هذه الاشياء مما يكون الحكم قد تعلق بها بحيث يكون الوصف لازما لها ما دامت تلك العين موجودة بل هذا تكليف يتعلق بمصالح المكلفين فى وقت ما بحسب اخلاقهم واحوالهم فقالوا تأمل الجواب لو كان هذا كما ذكرتم لاجل الاخلاق والاحوال لكان يصح الاختلاف فى العصر الواحد لان اخلاق اهل العصر الواحد ليست بمتساوية ولا بمتشابهة بل مشاذبة ومختلفة واما قولكم انها ليست من الاشياء التى يتعلق الحكم بها بحيث يكون الوصف لازما لها ما دامت العين وانما قصورنا وعجزنا لا ينهض بمعرفة عللها واسبابها وليست اذا امتنعت العقول من معرفة شىء يكون ذلك الشىء مستحيلا فى ذاته ولما علم البارى تعالى بسابق علمه

---

5. C. D. او A. B. وان اتو — 6. فغير D. ليس — 7. ان codd. انما — 17. اسبابها codd. واشيائها.

اليوم الثالث والسابع وحينئذ يتخلص من الطماء وينتقل الى رتبة الطهر فكذلك فاعلى الطاعة فان طاعتهم تخلصهم مما يتخلط بهم من الطماوات وما يلزم ماسّ تربهم طمأ بهم فطهروا العالم كما ان ترب العصاة مطمية وجاء فى بعض شيراننا

ان الدنيا سوف خرج الناس منه
بما ربحوا لاخرتهم وبما خسروا
فاذا فاجأهم الموت خرجوا عن الدنيا
ولا يتبعهم منها شىء للاخرة
الا اعمالهم وما اقتنته نفوسهم
من خير يثابوا عليه او شر يعاقبوا به
ومن فروع الدنيا اشياء كثيرة تركنا ذكرها
واضربنا عنها ان ليس هذا موضعها

فلما تفطن الملك فى مقالهم وتأمل حجاجهم عرف ان الحق بايديهم والتوراة التامة الكاملة هى التى معهم فقال لهم ما ذا تقولونه فى هٰولاء الذين قد ادّعوا اليهود بانهم انبياء ولهم هذه الاسفار فقالوا اما هٰولاء فما نعرف بنبوتهم ولا باسفارهم لانها ايها الملك اما ان تكون وردت على يد انبياء او غير انبياء فان كانت على يد انبياء فقد منعت الشريعة الموسوية ان يقوم بعد موسى نبى بقوله ࠅࠋࠀ· ࠒࠌ· ࠏࠅࠃ· ࠍࠁࠉࠀ· ࠁࠉࠔࠓࠀࠋ· ࠊࠌࠔࠄ· ولو صادرناهم

---

19. صادرناهم C. صادفناهم.

فى خزائنى الى يوم الانتقام بون عظيم وفرق كبير لانه بمقتضى نصهم يجوز ان ينتقم الساعة وغدا وما قبل وما بعد ويجوز ان يكون ذلك فى الدنيا ويجوز ان يكون فى الاخرة وعندنا لما وصف الجمهور التى شغلت اعداة عن الطاعة وكسبتهم التجرؤ والتفخم على المعاصى بانها حرّ الاراقم وسم الحيات الحقدة قوله ࠏࠍࠁࠉࠄࠌ· ࠏࠍࠁࠉ· ࠓࠅࠔ· ࠀࠔࠊࠋࠅࠕ· ࠌࠓࠓࠅࠕ· ࠋࠌࠅ· ومعلوم ان الاعناب فى العاجل الامر ليست هى سم ولا قطوفها مرائر وانما اراد ما يؤوّل اليه حال مستعملها فاتنا عن سوء منقلبهم فى الاخرة ولهذا قال بعده على سبيل التقدير اليس ذلك مكنوزا عندى ومذخورا فى خزائنى الى يوم الانتقام والمكافاة وليس فى الدنيا للناس يوم هذا صفته ثم انه قال فى هذا الفصل ࠀࠍࠉ· ࠀࠌࠉࠕ· ࠅࠀࠇࠉࠄ· ولا يميت الا من هو حىّ ولا يحيى الا من هو ميت ثم قال فى اخرة الوعيد ࠄࠓࠍࠉࠍࠅ· ࠂࠅࠉࠌ· ࠏࠌࠅ· بشرى لطائفته العالمين بشريعته بانه يقتصّ دماءهم من ظلمهم وقال بعد هذا الفصل وبالانتقام اكافى معاندى بمعنى يكر العقاب على اضداده التاركى العلم والعمل بما تقتضيه شريعته وقال اطهر تربة قومى والسر فيه انه تعالى الزم لامس القبر سبعة ايام ولا يطهر الا بعد التكفير فى

---

1. بون codd. يوم. — 1. نصهم A. نسختهم — 4. C. التى A. B. D. الذى — 10. ومذخورا B. C. D. ومذخرا A. مختوم — 14. B. العالمين A. C. D. العاملين — 16. C. D. تاركى A. التاركى.

وامر بان نصعد فيه بعينه صعائده ونؤدى وظائف تعبداته وقد ذكر عندنا وعندهم انه جبل عالى شامخ بقوله ࠏࠃ· ࠕࠀࠅࠕ· ࠂࠁࠏࠅࠕ· فى موضع ذكر اسحاق وقال فى تسبيحة البحر ࠁࠄࠓ· ࠍࠇࠋࠕࠊ· ࠌࠊࠅࠍ· ࠋࠔࠁࠕࠊ· ثم قد سماه الجبل القديم كما قال فى بركة يوسف ࠅࠌࠓࠀࠔ· ࠄࠓࠓࠉ· ࠒࠃࠌ· ࠅࠌࠂࠃ· ࠂࠁࠏࠅࠕ· ࠏࠅࠋࠌ· ولهذا خص يوسف بالقلد الذى فيه هذا الجبل الجليل قدره الشريف منزله لان يوسف عمّ لما كان سبب حياة ابيه الفانية ورثه لمحل الذى هو محل الحياة الدائمة وخصه به وفى التوراة من هذه البراهين كثيرة والمعاد ايضا فهو اصل عظيم من اصول الدين وركن من اركانه لان المرء ان لم يعلم ان ثم حسابا وعقابا يقينا والا ارتكب هواه وجمح فيه وقلّ احتفاله واغتباطه بدينه واعماله وتهاون بالطاعات لان لم يكن وعدا بالثواب على الطاعات ووعيدا بالعقاب على المعاصى والا سلك الانسان طريق الهوى وتخلى عما هو مربوط به وتكلف اياه وقد جاء فى عدة مواضع نحن واياهم متفقون على بعضها ومختلفون فى بعضها فمما نحن مختلفون فيه الفصل الذى هو احق بالمعاد وهو قوله عندنا ࠋࠉࠅࠌ· ࠍࠒࠌ· ࠅࠔࠋࠌ· وعندهم ࠋࠉ· ࠍࠒࠌ· ࠅࠔࠋࠌ· وبين قوله لى انتقام ومكافاة وبين قوله ان اعمالهم عندى ومذخورة

---

8. A. الفانية B. الهايبة D. الهانيه — 10. A. C. D. ثم B. تم — 14. D. وتكلف C. ويكلف B. ويتكلف — 18. B. مخزونة A. C. ومذخرة D. ومذخورة.

السامرة ما لم يكن فى توراة اليهود ووجد غالب النصوص عندنا اكمل مما عندهم فسال عن سبب ذلك الخلف وهل هو فيما الشريعة مضطرة اليه ام هل يتم من دونه ويستغنى عنه فقلت السامرة ان القبلة احد قواعد الدين وركن من اركانه ومن المحال الذى لا يتمادى فيه ان يكون موسى صاحب الشريعة قد مات ولم يعبر فيها ولا رتب الى الشعب جهتها وهى عندنا خاتمة الكلمات العشرة لان اولها نهى عن ان يكون لهم معبود غير الله ثم تلاوة بالاوامر والنواهى ثم ختم العشرة لظهور اثار جلاله ووقاره فيها وهذه فليس لها عند اليهود فصل صريح بل عندهم ان موسى مات وما عرف المكان وقد امرنا واياهم ان نؤدى قربان كل سنة الى الموضع كما قال ࠔࠌࠓ· ࠅࠔࠌࠓ· فان الامام ما كان اختبر التأدية الى اى مكان كانت وهل من سلف من الائمة كانوا يؤدوا القربان او لا يؤدوه فان كانوا يؤدوه فلا بدّ من مكان مؤهل وان كانوا ما يؤدوه خالفوا امر الله تعالى هذا مع انهم موافقين بان المشكن قد اقام على الجبل سنين كثيرة والقوم فى كل سنة يؤدون ما افرض عليهم وقد حدد البارى تعالى فى كتابه الالهى ان لا نصعد الصعائد فى كل مكان رؤية بل فى المكان الذى اختاره الله فان هناك تصعد صعائدك وهناك تفعل كل ما انا موصيك اليوم فقد نهى عن ان يقرب الانسان فى غيره

---

4. A. B. اركانه C. D. اركانها — 5. B. D. يتمادى A. C. تمادى — 14. سنين A. B. D. سنينا C. سينا.

عليها وعندما راوه المصريون يسير بسيرة العدل ويسلك طريق الحق اختاروه ملكا عليهم وانفذوا اليه ليجىء اليهم ويملكوه عليهم فخرج وجاء اليهم وملكوه عليهم وعرف ان سبب ذلك محبته العلم وحرصه عليه وسلوكه العدل فازداد فى ذلك رغبة وكبر فى طلبه حرصا وعنى لجمع كتبه فجمع الكتب وطلبها من كل بلد ومكان ليعرف بالعلم وفى السنة العاشرة من ملكه وقف على الخلف الذى بين السامرة واليهود فى التوراة وفى كون السامرة تمتنع من قبول كتاب اخر يدعى انه على يد نبى غير التوراة واحب ان يقف على ذلك فارسل الى اليهود وطلب منهم عدة مشايخ وطلب من السامرة كذلك فمضى من السامرة رجل يقال له هرون ومعه جماعة من السامرة من جملتهم سومكه العالم ويهودطه ومضى من اليهود رجل يقال له العزر ومعه ايضا جماعة فلما علم فلطمه بمجيئهم الى الاسكندرية لانها فى ذلك الوقت كانت محل العلم امر بان يخلى لهم منازل بعددهم فى المكان الذى يقال له الرواق وان يكون كل منهم منفردا عن صاحبه ثم امر بان يكون مع كل واحد منهم كاتب يونانى يكتب ما يترجمه كل واحد منهم فترجمت السامرة التوراة وترجمت اليهود التوراة والاسفار التى لهم وقيل ان الدنيا اظلمت ثلاثة ايام فلما وقف الملك على ذلك راى فى التوراة التى بايدى

---

6. D. ليعرف A. B. C. يعرف — 11. C. سومكه D. سومله B. شويله — 11. C. ويهودطه A. B. كهورطه D. وهودمكه — 17. التى D. هى الذى.

كبيرة فجاء الى نابلس فلقيه الامام دليه بالترحّبات والاكرام وقال له فيما ذا قدمت علينا وفى اى شىء وصلت الينا فقال لقبض مال البيت ورفعه الى الملك فيلفس فعظم عليه الحال واشتد عليه الامر وانفذ فى الحال والفور ايثمر ابن عمه ومنشه الرئيس وجهز معهم العهد الذى عهد معهم الاسكندر والوصية التى اوصى بهم فمضوا وضبط اورودوس عنده وجعل له فى كل يوم خمسين دينارا وسار ايثمر ومنشه ووصلا الى الملك فيلفس فدخلا عليه وقالا له نحن عبيد الملك واموالنا وارواحنا له وهذا البيت كان الاسكندر المتمسك بالله الطائع له عند عبوره فيه راه وتبرك به ووضع برسمه مالا لاجل العلم والارامل والايتام الداعين له والبيت فليس له ما يفضل عنه فضلا عن ان يحمل منه شىء وقد ولذنا بباب الملك وطلبنا مراحمه ونظره فينا بسيرة العدل فنحن عبيده لا ناصر لنا الا الله وعدل الملك واوقفوه على كتاب الاسكندر ووصيته فكتب الى اورودوس يرفع يده عنهم ولا يتقاضاهم بامر ولا سبب وعادوا وقد انجح الله قصدهما ووفق طريقهم فلما وصلاه اوقفاه على ما كتبه فيلفس فسمعه واطاعه وودعهم وانصرف عنهم وفى ايام هذا الامام دليه المذكور قام ملك اسمه فلطمه وكان محبا للعلم والحكمة وكان حريصا على جمع كتبها وعانيا بها وراغبا فيها ومجتهدا على الوقوف

---

5. عهد A. عاهده — 11. ولذنا A. وردنا — 14. يرفع C. برفع.

عن الخلق فقال له يا ابن اخ ان طلبت من الدنيا ما يكفيك فاقلها يكفيك وان طلبت من الدنيا ما يغنيك فجميعها ما يغنيك يا ابن اخ الدنيا والاخرة للمرء ضدّان فايهما غلب عليه نسب المرء اليه يا ابن اخ قنية العمل المصاحب اخير من قنية الذهب المفارق يا ابن اخ العمل الصالح خير مطيّة ركبها المرء للنجاة يا ابن اخ الدنيا بحر والاخرة ساحلة والعمل الصالح خير سفينة ركبها العبد فى الوصول اليه يا ابن اخ الدنيا فانية والاخرة باقية وما بقى خير مما فنى يا ابن اخ من اكثر من طلب الدنيا كدودة القز كلما نسجها على نفسها ازداد حبسها وكان رحمة الله عليه لم يزل موعظا للسامرة وكانوا الصالحون والعلماء فى زمانه كثيرين وفى زمانه عرف كل مكان باقوام من الكهنة وهم المصليون والقائلون الاقوال من القائلين فى الصلوات وابتدأ عمل الشعر فى زمانه مصارع اربعة اربعة ورتبوا له اوزانا شبيهة باوزان اهل زمانهم وتداولوا ذلك وكانت الامم تستلذّ باصواتهم وشيرانهم وتوفى الامام حزقيه الى رحمة الله تعالى وتولى بعده الامام دليه واقام فى الامامة الكبرى اثنين واربعين سنة وكان فى زمانه فيلفس اخو الاسكندر وكان يسمى بطلميوس وفى الثالثة من ملكه انفذ رجلا من خواصه يقال له اورودوس لما بلغه ان بيت الله صار له مال عظيم وثروة

3. A. B. F. للمرء ضدان C. D. المرصدان — 4. Voce قنية finitur fragmentum Berolinense. — 13. شبيهة C. شبهه D. شبيها A. B. شبه — 17. A. B. خواصه C. D. خاصه.

الشخص بالامس نهابك ان تقول وتقتصر على الاسماع فقد صرت اذل منا لا تقول ولا تسمع وقال باذن انظروا الى حكم النائم كيف انقضى وظلل الغمام كيف انجلى وقال اخر لم يؤذنا الاسكندر بكلامه كما اذينا بسكوته وقال اوحش الان نظرة الاقاليم السبعة لان ممسكها قد سكن وقال انطس السامرى سيلحقك مَنْ سرّه موتك كما لحقت مَنْ سرّك موته وقال نافلس السامرى الاسرائلى كانت كانت النفوس بالامس تزهوا بقربها منه فانظروا نفورها اليوم من القرب منه هذا ما كان من حديث الاسكندر وقد بسط فيه القول لانه اخر الملوك الذين ملكوا جميع الدنيا واما الامام حزقيه لما بلغه وفاة الاسكندر اسف عليه وخاف على السامرة من بعده لانه كان فى زمانه محسنا اليهم وكان قد ولى ابن اخى الامام حزقيه حوطة نابلس واسمه شمعون وكان جمّاعا للمال محبا للدنيا وكان عمه لما يراه منهمكا على الدنيا حريصا على اقتنائها يعذله وهو يأبى الرجعة عن ذلك فمرض مرضة شديدة وعاده عمه فراه على ما يعهده ولم ير عوده فقال له يا ابن اخى فمثل ما انت فيه مثل انسان شرب من ماء مالح كلما ازداد منه ازداد عطشا وانت كلما استخلصت قطعة من الدنيا سوء فيك الى تحصيل اخرى والموت اقرب المنتظرات فقال له يا عم انما احرص لاقتنى ما يكفينى ويغنينى

1. A. نهابك B. D. F. بهابك C. بهابل — 2. C. D. باذن A. B. باذق — 3. A. C. D. انجلى B. F. تجلى — 3. يؤذنا codd. يوذينه — 17. C. D. سوء فيك B. F. سو منك A. تجربك.

عنه وليكن عظم اصطبارك كعظم رزيتك فان الحازم من كان صبره فى مصيبته كعظمها فى نفسه واعلمى يا امى ان كل شىء يكون صغيرا ثم يكبر الا الرزية والمصيبة فانها تكون عظيمة ثم تصغر فاكتفى بهذا التقدير والتدبير واعملى طعاما وامرى باحضار الملاهى وانفذى الى الناس كافّة ان يحضروا ذلك الطعام ولا يدخل عليك احد اصابته مصيبة ليكون مأتم الاسكندر مخالفا لمأتم العامة فلما اتصل بها موت الاسكندر عملت ما امرها به واستدعت الناس لحضوره وامرت ان لا يدخل عليها احد اصابته مصيبة فلم تر احدا فقالت ما بال الناس مع تقدمنا اليهم بان يحضروا قد تخلفوا عنا واسرعوا فى خلافنا فقيل لها انك امرتى ان لا يوافيك احد اصابته مصيبة وكل الناس اصابتهم المصائب فقالت متعجبة يا اسكندر ما اشبه اوائلك باواخرك ومواردك بمصادرك احببت ان تعزينى يا اشرف الملوك بتعزية هى اشرف التعازى اذا اريتنى عنا ما لست فى المصيبة ببدعة ولا فى النوائب بفردة فاسال الذى سلبنى بالقرب والعز فى ارضه ان يبلغك اشرف العلوّ فى سماواته فلما وصل فليمون الى الاسكندرية ومعه التابوت اخرجه ووضعه على البلاط واظهره للحكماء والعلماء فبكوا عليه وامر الحكماء ان يقول كل منهم ندبة عليه ليكون للخاصة موعظة وللعامة تعزية فقال بطور قد كنا ايها

8. C. D. لحضوره A. B. بحضروا — 13. D. اذا اريتنى C. ان ارمينتنى A. B. F. اذا رفعنى — 13. D. عناما C. عنايا B. عنايا A. عناى — 14. D. بالقرب الضرر — 16. A. التابوت C. D. الباقون — 18. C. D. يطور A. B. تطور Eutych. I. pag. 289 مطرون.

الاسكندرية ففعل كما امره وقاد الجيوش واخذ الخزائن واسرع فى المسير وكان مضمون الكتاب اما بعد فارغبى يا امى عن شبه النساء فى الرقة والضعف كرغبة ابنك عن شبه الرجال فى الراى وابعدى نفسك عن ذلك واعلمى ان الموت سباق فلا ينفعك الحزن فانك لم تكونى جاهلة بانى من الذين يموتون واعلمى انى كتبت كتابى هذا وانا اظن انك تعزّى بى فلا تخالفى ظنى وقد علمت ان الذى اذهب اليه خير من الذى انا فيه واظهر واستدعى لاتباعى فقد انقطع ذكرى بما كنت اظهر به الملك والراى فاحيى ذكرى بما يظهر من حلمك وصبرك وبما ترى انه لى زين ولا يحملنك حبى الا على ما احب فان علامة المحب ان يصنع ما يحب حبيبه ويدع ما يكره واعلمى يا امى ان الناس سيتفقدون ويراعون ما تحدثين منه علىّ ويظهر من جزعك او صبرك عنده ليعرفوا به طاعتك من معصيتك وقبولك منى من خلافك واعلمى ان كل مقيم راحل وكل ملك وان دام زائل واعتبرى يا امى بمن مضى من القرون الخالية وباد من الامم السالفة واعلمى ان ابنك لم يرض لنفسه اخلاق صغار الملوك فلا ترضى لنفسك باخلاق الضعفى من امهات الملوك وارغبى بنفسك عمّا غرب ابنك بنفسه

---

2. امى codd. hic illic امه — 4. D. الراى A. C. الزى — 9. C. فاحيى A. B. D. فاخبى et فاجنى — 10. Vocabulo يحملنك incipiunt codicis F. duae plagulae continuae, ultimae illius fragmenti. — 16. الضعفى codd. الضعفا.

عن سر ذلك فقال له انه يريد به كثرة عدد الجيوش وقوة الفرس فاستحضر الرسول واخذ الخشخاش اكله بحضرته وانفذ اليه جوابه وحمله كيسا فيه خردل لجمعه الكثرة والمنعة فلما راى دارا الكتاب وحب الخردل استنشاط وغضب واستدعى جنوده وقواده وامرهم بالخروج وجميع عساكره فبلغ الاسكندر ذلك وبلغه ايضا ان دارا قال فى مجلسه هذا صبى معجب خبرى وعسكرى قوى والطريق فى محاربته كذا وكذا وكذلك بلغه حديث القرنين وادّاع الاسكندر ذلك وحمله جواسيس دارا اليه فوقع الخلاف بينه وبين خواصّه واراد البدار بهم فلما بلغهم خافوا واتفقوا على قتله فوثبوا عليه واحتزّوا رأسه وجاؤا به الى الاسكندر ليتقربوا اليه وكان جوابهم عنده دفن راسه وخروج امره بصلبهم فصلبوا ونودى عليهم هذا جزء من تجرأ على ملكه وغش اهل دينه وبلده وتمهدت له بعد ذلك البلاد واطاعته العباد وكانت جملة حياة الاسكندر سنة وثلثين سنة ملك منها ثمانية عشر سنة وعندما اشرف على الموت مسموما فى بابل من انطينس صاحب جيشه بمعاملة صاحب مجلس شرابه استدعى بفليمون وزيره وامره ان يكتب الى امه يعزّيها فى نفسه وينهاها بالتسلى والصبر فلما كتب الكتاب امره بختمه وتنفيذه فى السر الى امه وقال لوزيره فليمون استر موتى واسرع فى المسير الى

---

7. واداع codd. فاداع — 9. C. D. بهم A. B. منهم — 10. ليتقربوا codd. ليتقربون — 14. C. D. على A. B. عليه — 15. A. B. انطينس C. D. انطيفس — 16. بفليمون codd. rarius فيلمون.

وليكن قصدك حمل عسكر عدوك بعضه على بعض وخير لك من مفاجأته وطريق ذلك ان تثبت الجواسيس الى الاقرب من عدوك وخصوصا الى من هو احقهم راى واسرعهم انفعال واخدع منهم من ينخدع وليكن حرصك على ان يتلفظوا لك من فلتات السنتهم ما يدلك على سر ملكهم اكثر من خدعهم فاذا وصل ذلك اليك فدّعه واظهره لك واكتب به على السنة خواصه فى طلبه الامان وتنفيذ السر وضمن كتبك ما صح عندك من اسراره ونثّها فى مجلسك لتحمله جواسيس عدوك الذين عندك اليه لتقلّ بقية ممن اعتمد فى الحروب عليه ويكون ذلك سببا لضعف نفسه عنك وبلوغك ما تؤمله لارتيابه عمّن وثق به فلما سمع منه ذلك استحسنه واسترشد به ومضى الى محاربة دارا وكان دارا ملكا عظيما كبيرا قد قهر جميع الملوك الفارسية واليونانية وغيرهم وكان فيلفس ملك اليونان والد هذا الاسكندر يؤدّى له القطيعة فلما قتل وقام بعده ولده الاسكندر انفذ اليه دارا يطلب منه ما كان من عادة ابيه ان يؤدّيه فابى ان يفعل ذلك فجهز اليه ثانية ويواعده وجهز مع الرسول كيسا فيه حب خشخاش فسال معلمه ارسطوطاليس

---

2. تثبت A. تشبت B. C. D. بيت — 10. Vocem لارتيابه ab auctore scriptam esse conjicimus. Litterae ejus in omnibus codicibus pessime scriptae sunt, ut vix legi queant. — 12. Codd. modo فيلفس sive فليفس modo فيليفس exhibent. In codice A. semel فيلبس legitur.

ولا تعمل صورة واحدة وطلع به الى هرجريزيم وسجد الملك هناك لله عز وجل وقال اله هذا المكان هو اله الالهة القادر الذى جعل الممالك كلها بيدى ثم ان الاسكندر لما راى عظمة هذا المكان الذى لم تحتو الارض على اجلّ منه مكانا ولا اشرف منه موضعا قصد ان يبنى فيه مكانا للعبادة وسأل الامام الكبير فى ذلك فابى الامام الكبير فصعب عليه وعلى مشايخ بنى اسرائل وقال له الامام قد اظهرت ايها الملك سيرة عدلك وقد رجح عندنا ميزان عقلك وفضلك فلا تعكس ما قد اصفيته ولا تفعل خلا ما قد ابديت فامتنع من ذلك خوفا من تاثير دعاءهم عليه ولما عزم على المسير قال للامام حزقيه قد رايت من احوالك ما دلّنى على بركتك وانا اريد اخذ مشورتك فى محاربة اعدائى فقال له الامام احذر ان يكون قصدك رضى هواك دون رضى باريك وخالقك واحذر ان يفوتك الراى ويغلبك الهوى ولا تفعل ما تفعله اكراما لنيل الدنيا ولذة الظفر فان هذه الدنيا دار غرورة وكما تعطى تسلب بل اجعل اكبر همك رضى ربك واذا بليت بقتال عدوّك فلا تقاتله دون ان تملك هواك وغضبك فان متابعة الغضب ومخالفة الراى تجيز المرء فى مفاوز الغرور وتورده مناهل التلف وتلججه فى بحار الهلك بل لطف نار الغضب ببرد الاباه وداو ذا الهوى بدواء الراى

---

12. Voce باريك desinunt duae plagulae continuae codicis F. — 17. تجيز codd. تحيز et تخير — 18. A. D. نار B. C. تار — 18. A. B. الاباه D. الاناه C. الامياه — 18. وداو بدواء codd. وداوى بدواى.

عنان السماء وعاين الملك الدنيا باسرها ثم عكس الصارى الى اسفل فنزلت النسور طالبت اللحم وحطت على نيل مصر فبنا هناك مدينة وسماها على اسمه وهى مدينة اسكندرية وعاد الى نابلس وطلع مع الامام الكبير الى الجبل الشريف وقال للامام اريدك تبنى لى هاهنا مكانا وتصور صورى مثل باقى الشعوب وفى اماكنهم كلها يقيموا لى منصبة وصورة وعند عودى من مصر اريد اجد كل ما امرتكم به فضاقوا الطائفة لذلك وصعب عليهم عمل الصور وطلعوا الى الجبل الشريف وصلّوا وطلبوا من الله عز وجل بان يرشدهم الى ما يتخلصون به فارشدهم الله تعالى الى ان يسموا كل من يولد من ذكر وانثى باسم الاسكندر ودخل الاسكندر الى نابلس فلم يجد فيها لا منصبة ولا صورة فاشتد وجده جدا وطلب الامام الكبير والمقدمين وقال لهم لم تجاوزتم امرى وخالفتمونى فقال له الامام الكبير نحن قد اقمنا لك صورا ومناصب لم يفعل احد مثلها من الشعوب لانهم اقاموا لك صورا ومناصب لا تتكلم ولا تتحرك ونحن اقمنا لك صورا لها عقول وكلام فقال الاسكندر مرادى ارى ذلك فطلب الامام كل من رزق فى تلك المدة وحضروا فى الحال فزعق عليهم باسم الاسكندر فاجابوا جميعهم فستحسن الملك ذلك وفرح به وعرّف الامام بالمنام الذى كان رآه وسبب نزوله الى خدمته فقال له الامام انا لاجل ذلك ما اريدك الا تأمن بالله ولا تشرك به شيئًا

3. C. D. على اسمه B. F. باسمه — 5. B. C. F. صورى A. D. صورتى.

الله معك وجميع اهل الارض فى طاعتك وانت تنتصر عليه وتقتله وكما قال لى كذلك صار وانعم على الامام واعطاه واعطى السامرة عطايا كثيرة واحبهم محبة عظيمة وقال لهم الان علمت ان الٰهكم اعظم من كل الالٰهة وبعد ذلك ملك الاسكندر الارض باسرها برها وبحرها وقال لخواصه اريد انظر الدنيا واربع جهاتها كيف هى وكان فى بلاد الشرق فسار هو واصحابه الى ان وصلوا الى الظلمات فقال لاصحابه كيف اعمل حتى ادخل فاشاروا عليه بان ينزل اتباع الحجورة فى الضوء ويدخلوا ففعل ذلك ودخل فى الظلمات مسافة ثلاثة ايام ثم قال لقومه الى اين نحن سائرين ارجعوا كيلا نهلك وامرهم ان ياخذوا من تراب الارض فمنهم من نزل اخذ ومنهم من لم ينزل ولا اخذ شيئـا وردوا رؤس الحجورة فبقيت تحمحم وتطلب اتباعها وخرجوا حتى وصلوا الى الضوء فوجدوا تراب الارض كله لؤلؤا وحجارة مها وزرمذ وياقوت فندم الذين ما اخذوا كونهم ما اخذوا وندم الذين اخذوا كونهم لم ياخذوا كثيرا وقال الاسكندر لاصحابه متى اصل انا انظر اربع جهات الدنيا فرتبوا له سريرا واخذوا اربع نسور واوثقوهم فى السرير وجعلوا فيه صاريا بلوالب وجلس الملك على السرير وجعلوا على الصارى لحما واطلقوا النسور فنظرت اللحم وطلبته وما زالت ترتفع الى ان وصلت الى

---

1. وجميع Inchoant duae plagulae continuae codicis F. — 16. نسور codd. hoc loco et infra rarius نسوره.

واقام فى الامامة الكبرى خمسة وعشرين سنة وتولى بعده الامام حزقيه واقام مدة احد وعشرين سنة جملة السنين من ابتداء فنوته الى اخر ايام حزقيه الف وستة واربعون سنة تكملة السنين من ادم اربعة الاف سنة ومائة سنة فى ايم هذا الامام حزقيه جاء الاسكندر من مقدونية وقصد محاربة ديروس ملك الفرس فراى فى منامه كان ملاك قد نزل من السماء لابس ثياب امام وهو يقول لا تخف فان الله قد جعل جميع اهل الارض تحت طاعتك فحارب ديروس وقتله وجاء الى صور وكانت القرى التى حول صور كل سكانها سامرة فطلبهم الاسكندر يساعدوه فلم يطيعوه لانهم كانوا حلفوا لاهل صور فسخط الاسكندر عليهم جدا وجاء الى نابلس فذكروه وزراؤه بان يهلك السامرة فعزم على هلاكهم ولما سمعوا السامرة بحضوره اجتمعوا وخرجوا يلاقوه بالكتاب الشريف والتوارى والامام الكبير قدامهم فلما نظر الاسكندر الامام اسرع نزل عن فرسه وقبل الارض بين يدى الامام وقال له يا مولاى وسيدى باركنى فلما نظروا الوزراء ومقدمى الجيوش ذلك فعلوا كما فعل الملك ونزلوا وقبلوا الارض بين يدى الامام وتعجبوا من فعل الملك ذلك ولما خلوا به قالوا له ما هو الا سحر عظيم قد سحروك السامرة فقال لهم انا ما سحرونى بل وقت ان حاصرت ديروس الملك رايت فى منامى كان قد نزل الىّ هذا الرجل بعينه من السماء وقال لى لا تخف فان

2. C. D. احد A. B. خمسة — 12. يلاقوه D. يلنقوه.

لكهنتهم ان يدخلوا الى البيت الناظر ينظروا ما فيه ولا يتكلموا واذا خرجوا الى برًّا يكونوا طاهرين والبيت ناظر قياسا على البيت الوضح واذا كان بيت متصل بالبيت الطمّى وارادوا يعرفوا ان كان طاهرا او طميا يقعد انسان مقابله ينظر فان حط عليه طير طاهر طهروه وان حط عليه طائر طمى طموه وكانوا يوم السبت لا يستحلون ياكلون ولا يشربون فى اناء نحاس ولا زجاج ولا ما يدخل عليه الطماء ويطهر الا فى اناء فخار اذا طمئ لا يمكن تطهيره وما كانوا يطعموا البهيمة ولا يسقوها يوم السبت الا يهيّوا لها قدامها ما تحتاج اليه من يوم الجمعة وكانوا يخالفوا السامرة فى اشياء كثيرة من سوى اعتقادات واحكام ولذلك افتردوا منهم وجعلوا لهم كنائس بذاتهم وكهنة بذاتهم وكان ابن الرئيس الكبير امامهم وذلك ان الجماعة شهدوا عليه شهادة محققة انهم وجدوه مع خاطئة فابعدوه واحرموه وكان اسمه زرعه فلما أيس من الجماعة مال الى الدستان فقبلوه وجعلوه امامهم فعمل كتابا هجا فيه كل الائمة وابدع فيه فانه لم يكن فى زمانه اعلم منه ولذلك سموه زرعه ونعود الى ذكر الائمة الكبار رحمة الله تعالى عليهم فنقول ان تولى بعد عمرم حنن

1. 2. B. C. D. ناظر الناطر cf. Sac. l. l. A. الناظر; equidem corrigam ناضر الناضر — 3. Codd. الوضح Sac. الواضح — 6. Codd. فى اناء Sac. باناء — 8. يهيبوا C. يهوا — 13. زرعه C. رزعه — 15. ولذلك codd. وكذلك — 16. حنن cf. catal. pontif. in fine chronici; A. حننيه C. حين D. حبن Sacy l. l. חין (حين).

كل مكان وعادوا الى هرجريزيم مسرورين بعودتهم فان ذلك كان عن امر الملك وعادوا الحجارة العشرة الى مواضعها فى الجبل ليكون مدرج اليوراة يقرأ هناك وفى ذلك الوقت انفصل من جماعة السامرة فرقة وعملوا لهم مذهبا بمفردهم وسميوا الدستان لاجل ابطالهم اعياد الحق وجميع ما نقلوه عن ابائهم واجدادهم وخالفوا السامرة فى اشياء منها ان كل منبع ما يوجد فيه شرص يطمونه واذا حاضت الامراة لا يحسبوا لها الا من غد ذلك النهار شبه الاعياد من الغروب الى الغروب وحرموا اكل البيض الا الذى يوجد عند ذبح الطائر وكذلك طمّوا جنس الحيات بعد موتها وطمّوا ظل المقابر وبقى كل من وقع ظله على المقابر يطمأ سبعة ايام وحرموا قول [Samaritan] · [Samaritan] · [Samaritan] · وحرموا [Samaritan] · كما تقولها الطائفة وكانوا يقولوها [Samaritan] · وادّعوا ان السفر الذى معهم لاولاد الرسول فيه ان الله يخدم فى ارض زَوِيلَة الى حين يخدم فى هرجريزيم وبطلوا حساب الزيج وكانوا يعملوا بالعدد كل شهر ثلثين يوما لا غير وابطلوا الاعياد الصحيحة وابطلوا فريضة الصيام والنصيب وكانوا يعدّوا الخمسين من غد الفسح مثل اليهود واباحوا

---

2. B. C. D. العشرة A. الاثنى عشر — 9. ذبح C. ذبح — 9. C. D. وطموا ظل A. B. وطمو اصل — 12. تقولها A. B. نقلوها — 14. D. الزيج A. B. C. الحق cui vocabulo in codice A. additur : الذى بايدينا من سيدنا فينحس — 16. والنصيب D. والنصب, quod apud Sacyum quoque legitur in Chrest. arab. I. pag. 334 ed. secund. — 16. A. B. D. غد C. عيد cf. Sac. l. l.

محل يعرفوه وعظم البكاء والعويل بينهم الى ان هلكوا من شدة البكاء والصراخ وركبوا فى السفن ومنهم من وصلوا الى طرف الارض ومنهم من مضى الى بابل ومنهم من مضى الى وادى الكوثه ولاجل ذلك يسمّونهم اليهود الكوثيين حتى يزيلوا اسم اسرائل من السامرة ومنهم من مضى الى مطلع الشمس ومنهم من اقام فى نابلس على حاله وشاهد من الشدائد والبلايا ما لا يوصف ولم يقدروا المقيمون يعملوا شيئًا من الدين لا سبت ولا عيد ولا راس شهر ولا قراءة فى شريعة موسى بن عمران عليه افضل السلام الى ان نسيوها وبعد ذلك مات شمعون ملك اليهود لا رحمه الله وتملك بعده عرقيه ولده ووقع فى ملك ولده خصومة بين بيت ايثمر وبيت منشه قالوا لال ايثمر اجعلوا لنا حصة فى مرج البهاء وقام حساب وظن انه يرضيهم وما افلح فى شىء وقال هرجريزيم لكم ولهم ولكل اسرائل ونابلس لبيت افريم خاصة ومرج البهاء لكل الاسباط ومدرج التوراة لكل اسرائل وزادوا اليهود فى الكفر والضلال وانزعجت الامم من جورهم وضلالهم واجتمعوا عليهم الملوك وفتكوا منهم ما لا يحصى عدده وحاصروهم فى القدس الى ان هلكوا وملكوها واخربوها وتبدد شمل اليهود فى الامصار وحل الويل والفناء فيهم فهناك اجتمعوا السامرة من البحر ومن بابل ومن وادى كوثه ومن

2. Post vocem الارض in codice A. inseritur : ولم نعود
نسمع منهم خبر — 3. الكوثه codd. rarius الكوثا — 10. C.
عرقيه D. عزقيه A. B. حزقيه — 15. A. C. وفتكوا B. D. وقتلوا.

يبنوا بيت المقدس ولما فرغوا من بنايته اظهروا الفرح والسرور وقالوا لا قدس الا قدسنا ولا كهنة الا كهنتنا ولا ليوانية الا الذين حولنا وقويوا على السامرة واحرموهم يطلعوا الى هرجريزيم وهدموا المذبح والهيكل الذى بناه عبدال واقاموا على الجبل اربعين يوما يخربوه ويطمونه ورتبوا على السامرة نواطير يمنعوهم من السجود الى هرجريزيم ومن عمل اعيادهم والاجتماع فى اماكن اقداسهم وضيقوا عليهم جدا فلما زاد عليهم هذا الامر كتبوا الى الذين توجهوا الى بابل فحضروا واجتمعوا وتجيشوا وخرجوا بحرقة قلب وقتلوا النواطير الذين كانوا عليهم من اليهود ومالوا فى اليهود وقتلوا منهم ما لا يعد ولا يحصى وطلعوا الى القدس وقتلوا كل من فيها وشمعون ملك اليهود هرب ولم يظفروا به وهدوا العمارة التى عمروها اليهود وهدموا سور بيت المقدس من اساسه فسمع ديروس الملك فقام مع الضالين ونصرهم وقهر المحافظين ومنع من الطلوع الى الجبل وبنا سور بيت المقدس ثانية وحكم اليهود فى السامرة فاهلكوهم وعجزوا عن الثبات والمقام تحت ايديهم فاجتمعوا السامرة فى الكنيسة وفكروا فى امرهم فوجدوا ارواحهم مكسورين مغلوبين مقهورين ولم يبق لهم عز ولا قدرة فاتفق رايهم على الرحيل من تحت حكم اليهود ويروا الفرج منهم ومن جورهم فاحضروا شريعة الله وودعوها فى

---

16. Post vocem فوجدوا desinunt septem plagulae continuae codicis F.

الرئيس عمرم فوجدوه يشبه تلك الصورة فمسكوه وساروا به الى الملك فلما نظرته ابنته قالت هذا هو الذى رايته فى منامى بعينه وتزوجت به ورزقت منه ثلاثة اولاد ابنين وبنت وبعد ذلك قال للملك اشتهيت انظر الى وامى واهلى فقال له الملك امض حيث شئت فسار وزوجته معه واولاده ووصل الى البلدان وسمعوا السامرة بمجيئه فانزعجوا وقالوا لم لا سلم نفسه للقتل وحفظ دينه لكنه اخطأ وجلب على نفسه وعلى الامة فضيحة عظيمة واتفق راى بعضهم على قتله وبعضهم لم ير ذلك فخرجوا على انهم يلتقوه فقتلوه وزوجته واولاده ومن كان معه من العبيد المتسفرين فلما سمع ديروس الملك بقتل ابنته وزوجها واولادها ومن كان معهم صعب عليه جدا وجهز عسكرا لقتل السامرة جميعهم فاما الذين قتلوا بنت الملك ومن معها فانهم هربوا الى بابل وسلموا واما الذين كان فى نفوسهم ان لا يقتلوا المذكورين فانهم قعدوا بنابلس فقتلوا منهم رجال بغير عدد واخذوا الباقون ليعاقبوا عند الملك فلما قيل لهم لم فعلتم ما فعلتموه قالوا نحن ما فعلنا شيئا والذين قتلوا قالوا انه غيرة على دينهم وهربوا جميعهم الى بابل فسلموا وعطبنا فامر الملك برفع السيف عنهم وان لا يقتل بعد ذلك احد واحب الملك اليهود واقام عليهم ملكا منهم يسمى شمعون وامرهم ان

---

4. اشتهيت C. اشتهى — 4. امض codd. امضى — 15. C. D. F. فعلتموه A. B. فعلتوه — 16. C. D. انه غيرة A. B. F. انهم غيروا.

حادث فى الهوى واول مضرّته انما يكون بمحل الحياة وهو القلب لان القلب انما يتم حياته بجذبة الهوى واول وصول الهوى انما هو انيه فاستحسن الملك منه ذلك واعطاه عطايا عظيمة ومن ذلك الوقت عظمت الفرس امر حصى اللبان ولازموا استعماله حتى فى كل شىء خطر وجعلوا بجود هنء رايهم به وقام احشورش بعده ديروس ودام ملكه عشر سنين وقتل هذا ديروس من السامرة قتلا كثيرا وعضد الملة اليهودية فى بناء ايليا هذا ما فعله ديروس ونعود الى ذكر الائمة الكبار رضوان الله عليهم قد ذكرنا ولاية حزقيه وما جرى فى ايامه وبمدة ولايته ومات حزقيه الى رحمة الله تعالى وتولى بعده حننيه واقام فى الامامة الكبرى اربعة وعشرين سنة وتولى بعده عمرم واقام فى الامامة اثنين وثلٰثين سنة وهذا عمرم هو الذى اخذ ديروس الملك ابنه لابنته وسبب ذلك ان ابنة ديروس نظرت فى منامها كان صبى شابّ مليح قائما قدامها وكان قائل يقول لها هذا يكون بعلك فانتبهت من نومها وقد تبلبل عقلها وضاق صدرها فلما رآها ابوها وهى مفتونة هائمة وكان شديد المحبة لها قال لها ما خطبك يا بنية فاوجدته الصورة وقصت عليه منامها فاحضر مصورين صوروا صورا كثيرة فاحضروا اليها فقالت هو يشبه هذه الصورة فجهز الملك تلك الصورة على يد اقوام يدوروا البلاد وينظرون ما يشبهها فداروا وجاوا الى نابلس واتفق خروج ولد

---

1. الهوى A. اليهود — 5. بجود هنء codd. نجودهن atque نجورهن et نحورهن. — 19. ما A. من.

اليونان عدة ملاحم فسد فيها خلق كثير ودام ملكه ثلاثة واربعين سنة وكان فى ايامه رجل قد اشتهر بالبراعة فى صناعة الطب واسمه ابقراط فعرض للفرس مرض وبائى فسمى الموتان فوجه ارطحشت الى عامل مدينة وهو حمص الغرب يامره ان يدفع لابقراط قنطار ذهب ورأيت فى نسخة اخرى عشرة قناطير ليجىء ويشفى اهل فارس مما حل بهم فلم يجب الى ذلك لانه لم ير ان يفعل هذا فى اعداء مذهبه وكان قد بقى من بنى اسرائل ممن تخلف عن العودة خلق كثير مفرقين فى البلاد مشتتين فى النواحى والامصار وكان فيهم رجل سامرى المذهب يقال له هرون قيما بصناعة الطب وبارعا فيها وعالما باصولها وفروعها فجاء هرون الى ارطحشت واشار بنقلته هو واهل بلده الى قلل الجبال الشامخة الشاهقة الى المواضع العالية المرتفعة وامر خدمه وغلمانه ان يكثروا من وقود النيران ويضعوا عليها حصى لبان وقسط وميعة وان يتطيبوا بالطيب الجيد ففعلوا كما قال هرون وكان فيهم من لم يقدر على النقلة الى قلل الجبال امره ان يسد منافس منزله وكُوىّ بيته ولا يترك منفسا ويلازم وضع حصى اللبان على النار ففعلوا ذلك وشفيوا فساله الملك ما علة هذا الذى فعله فقال ايها الملك ان الوباء فساد

---

3. الموتان codd. الموبان, quod emendavimus secundum Eutych. I. p. 265. — 4. الغرب C. العرب — 13. Codd. rarissime حصى اللبان saepius حصا لبان saepissime الحصا لبان — 13. A. B. D. يضعوا C. F. يصنعوا.

قال له يوماقيم ويوصدق هؤلاء عبيدك وهم طائعين لك ولا جرمة لهم تواخذهم بها فان قتلهم الملك بلا ذنب فما حجته عند باريهم اذا طالبه بدم عبيده وان اهلكهم بلا سبب فما عذره عن ذنبه اذا طالبه ربه ايها الملك انظر وتفكر فان وراء المهلة ما تريد والعجلة توكل بها الزلل والخطأ ما حملك ايها الملك على ان تلقى الله بدم من لا ذنب له ولا خيانة عليه وهم يلقونه باعمانهم وظلمك لهم فلما انكسرت صورة غضبه وحمية وجده وعاد عمّا اراد فعله وعامل وزيره بعض خدمه على قتله فاطلع يوصدق على ذلك واخبر به زوجة الملك وكان لها استتر فلما علمت ذلك اوصلت الخبر الى الملك فبحث عنه فوجده حقا فقتل الخادم فلما قتله عظم ذلك على الوزير وازدادت عداوته لهم واخذ يعمل على هلاكهم وكان هذا يوصدق قد جمع قلوب رعية الملك واستمالها اليه بلين كلمته وبلطافته وافهمهم استغناؤه عنهم بنزاهة عرضه وعز نفسه وعلوّ همته ولم يزل يلطف الحال ويمحوا اثر الخال الذى قد صوره وزير الملك فى قلبه الى ان اذن الله لامته بالفرج ومات احشورش وجبروته وقام بعده ارطحشت ومعنى اسمه الطويل الباع لبعد غوره وكان فارسى المذهب وكان اسمه قد اشتهر وصيته قد بعد وملك ملكا عظيما ودخل الى اليونان لمحاربتهم وكان قد التحم بينه وبين ملوك

---

7. صورة .A شوكة — 8. 9. .A اخبر به .B. C. D. F اخبرته — 9. استتر .codd استير et اسير — 10. .A حقا .B. C. D. F حبا — 16. ارطحشت .codd. rarius ارطحست — 17. فارسى .B. D فارس.

اعطانی السفر هذا هو كتاب الحق والخط الصحيح فلا تامنوا ولا تكتبوا الا به ومات سنبلط رحمه الله تعالى ودفن فى البانان ومات حزقيه الامام رحمه الله تعالى وكان قد تولى الملك بعد زرادشت المجوسى احشورش وفى ايامه بنت اليهود ايليا اعنى يروشلم بامره فان وزيره كان من اليهود وكان عارفا بالسحر والطلسمات والسيمياء وجذب بهذه الاشياء قلب الملك وحمله على هلاك السامرة ولما تيقنت السامرة فعل وزيره الردى تيقظوا له وكان فى السامرة اثنان يوماقيم ويوصدق توصلا الى الملك وخدماه فاحسن الظن بهما واجتمع الامام والمقدمين والصلحاء وصعدوا الى الجبل الشريف واخلصوا نيتهم لباريهم وطلبوا من جواد لا يتخلى ومن كريم ليس عنده اقتار ولازموا الصوم والصلاة والتذلل وقالوا اللهم ان قلوب الملوك بيدك وانت قادر على ان تصرفها عن العمل بالسوء كما تشاء بقدرتك وتتسلط عليها بعظمتك وسلطانك وتخذلها عن العمل بالزور والبهتان بمشيتك وتزجرها عن اذية عبيدك الطالبين منك المتوقعين فرجك وانت قادر على منع ظلم وزيره الطالب ما لا يرضيك والقاصد لكرائهك وانت قادر على زجره عنا وخذلانه وكانوا هؤلاء يطلبوا باب الله تعالى واولائك يطلبوا من الملك الامهال والصبر وفى حال ما اشتد وجده بسببهم

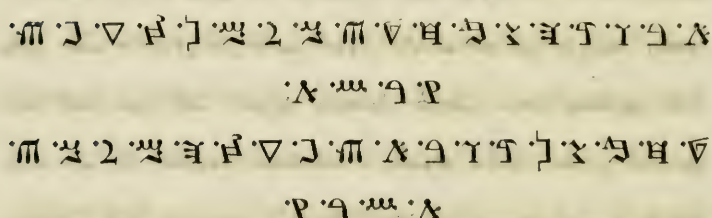
---

4. احشورش codd. interdum احشيرس exhibent, cf. Eutych. I. pag. 261. — 7. جذب D. جلب A. خدع — 11. C. D. F. اقتار A. B. افتقار — 15. المتوقعين C. المعتقدين.

ولعمرى انه ترتيب حسن واذا اعتبرت الحرف وما جعل عوضه فى الجلة تجده من الالف الى الطاء عشرة عشرة خلا الهاء مع النون خمسة وخمسين ومن الياء الى الصاد مائة مائة خلا النون مع الهاء خمسة وخمسين ومن القاف الى التاء خمس مائة خمس مائة وكتب سنبلط وجماعته كتابا الى ابوشروان الملك بهذا الترتيب ويقولوا له ان القدس مدينة عاصية تحصنوا فيها جماعة من الملوك وان مكنتهم من بنائها عصوا عليك ومن النهر وداخل ما يجىء للملك خراج فلم يعرف يقرأه وطلب من يقرأه فجهزوا له السامرة من علمه هذا الاصطلاح وقرأ الكتاب وعرف الملك صحة قولهم ومنع من بناء بيت المقدس وهدموا ما كانوا عمروا فيه وعظمت العداوة بين السامرة وبين اليهود وتزايدت البغضة بينهم ومن عظم ما جرى على قلب اليهود كذلك قام عزرا وزوربيل وضعوا لهم خط غير الخط العبرانى وجعلوا الحروف سبعة وعشرين حرفا وتظرفوا الى الشريعة المقدسة ونقلوها بالخط الذى ابتدعوه وحذفوا كثيرا من سور الشريعة المقدسة بسبب السورة الرابعة من العشر كلمات وذكر هرجريزيم وحدوده فيها وزادوا وانقصوا وبدلوا وحرفوا الله يطالبهم وفى صبحة يوم من الايام جمع عزرا [illegible] جميع اليهود وقال لهم قال لى البادح عندما

1. الحرف D. الحروف — 7. وان C. ومتى — 12. وضعوا A. وولفوا — 14. تظرفوا codd. تطرفوا — 17. A. B. F. الله C. D. فوالله — 17. يطالبهم D. يقابلهم.

ومات سوردى الملك رحمه الله تعالى ورضى عنه وكان ملكه ستة وثلثين سنة ومات الامام عبدال رحمه الله تعالى ورضى عنه وتولى بعده حزقيه ولده واقام مدة ثلثين سنة فى ايامه قام ملك يسمى كسرى ابوشروان وملك جميع الارض واحرق ارض اليونان والمتبقين اخذ منهم الجزية وحضروا اليه زوربيل وعزرا روساء اليهود وخدموه واخذوا خطه انهم يعمروا بيت المقدس ومضوا ليعمروه فقام سنبلط اللبوانى وحزقيه الامام ورتبوا حروف ابج على غير ترتيبها ولم يغيروا الخط لينالوا بذلك حاجتهم فيما يكتبوه لانهم كانوا كل ما كتبوا الى بعض اصحابهم ياخذوه اليهود ويكشفوا اسرارهم ويعلموا جميع اخبارهم وهذه صورة ما رتبوه كل حرف جعلوا عوضه ما وضعته تحته فى منزله وهو

---

4. C. D. ابوشروان A. B. F. ابو سروال ; Cyri nomen a librariis, ut equidem arbitror, cum Kesra Nushirvano Sassanida commutari, in aperto est; quem errorem Schnurrerus emendando انوشروان ad finem perduxit. Primitus autem lectionem كورش ابو احشورش sive aliam id genus extitisse, mihimet verosimillimum est; cf. Ezra 4, 5. 6; Eutych. ann. I. pag. 261 sq.

بكل قلبك وبكل نفسك فى شدتك وتمامه وأرسل سوردى الملك واخرج الشعوب الذين سكنوا بارض كنعان عوض بنى اسرائل وما كان بقى منهم الا القليل فان لما قحطت ارض كنعان اخلوها ووقع فيهم الفناء من شدة الجوع واخذوا اسرائل مدرج التوراة معهم لانهم فدوه بستين قنطار ذهب وبقية ثياب القدس بالف وست مائة دينار ووصلوا الى الباذان وتطهروا وطلعوا الى هرجريزيم بالصلاة والتسبيح والتمجيد فى تسعة ايام من شهر تشرين وبنوا المذبح بيد عبدال الامام وبنى عمه واصحابه وجعلوه مربعا عشرة اذرع فى عشرة اذرع وارتفاعه خمسة وبناء الهيكل خمسة وثلثين ذراعا فى خمسة وثلثين ذراعا وعملوا منارة قنطار ذهبا وعملوا مائدة وعملوا عليها خبزا موجها وقرب الامام مائة رت بقر وخمرا وزيت كما جاء فى الكتاب الشريف فعاد الله على الدنيا وتكاثرت الامطار واخصبت الارض خصبا جيّدا ولم تعد تجدب غير ان عبدال الامام لما راى القربان لا يقبل منهم كما كانوا يعرفوا منع القرابين وقيل انه راى فى المنام قائلا يقول له [illegible] ونزلوا من لوزة وتفرقوا فى البلاد

---

4. C. D. الفنا A. B. الوبا — 7. D. F. تشرين B. تشرى C. نيسان — 11. Codd. رت Schnurrerus رب — 16. Post البلاد in codicibus emunerantur nomina principum, qui cum pontifice de monte Garizim descenderint et ad singulas urbes se contulerint.

وتخاصم زوربيل وسنبلط فى حضرة الملك وغضب الملك على زوربيل وعلى اليهود وقتل منهم ستة وثلثين رجلا روساء متولى احكام ومن ذلك الوقت والى الان حتمهم اى ࠉࠄࠅࠄ· الا [illegible]· ࠉࠄࠅࠄ· وقال سوردى الملك لسنبلط خذوا معكم بوقيين واجعلوا لكم مقدمين وروحوا مجملين بسبب الشعوب وامنعوا بيت المقدس من البناء وارتفع سنبلط فى حضرة الملك واعطاه الملك عطايا وخيرات ذهب وفضة وستين خلعة حرير ومن انواع المصنوع كثيرا وتمجد سنبلط بما دفع اليه عند القبائل وقدم اخوته والبسهم خلعا وقدمهم على الشعوب ووجهوا القوم وخلع على بقية المقدمين واكبارهم وتوجهوا جميعهم فرحانين مسرورين ومعهم خلائف من بنى بنيميم ومن بنى قهت وجرشون ومررى الذين كانوا مع ايلى فى سيلون رجعوا من الجلوة وعادوا الى ارض كنعان بقلوب طيبة مخلصة وعدتهم فى ذلك الوقت كما تقدم ثلاث مائة الف رجل وثبت ما قاله الله فى كتابه الشريف وتخدموا هنا الهة صنعة ايدى الناس خشبا وحجرا لا ينظروا ولا يسمعوا ولا ياكلوا ولا يشمّوا وتطلب من هناك الله الهك فتجده ان تطلبه

---

3. 4. Locus magnopere depravatus, quem Schnurrerus vertere omisit; حتمهم emendavimus e vocabulo, quod D. F. عسهم C. يسهم B. خسهم scribitur. In codice A. substituuntur haecce : ومن ذلك الوقت ابتدئ اليهود فى التغير — 3. B. F. الا C. D. لا — 5. مجملين codd. محملين — 7. ذهب codd. وذهب — 8. المصنوع A. المصاغ.

ࠀࠋࠄࠉࠌ· فان كنتم معتقدين شريعة موسى فاقبلوا ما جاء فيها فقال سوردى يذبح فى هرجريزيم فاحتدّ زوربيل فى حضرة الملك وقال الكتب التى بيدى تنبئ ان يذبح فى بيت المقدس فاجاب سنبلط وقال لسوردى الملك الكتب التى بيد زوربيل كتب زيف وكذب وزور امرنى وانا ارميهم فى النار وهذا مدرج التوراة ان قدر يرميه فامر سوردى لسنبلط برمى اسفار داود فى النار ورماهم فى النار فاحترقوا فامر زوربيل برمى مدرج التوراة واخذه وفتحه ونظره وقال ما اقدر ارميه فان هذا الكتاب الذى معى هو لى وحدى وهذا لى وله لانه هو الذى كتبه النبى الاعظم الرسول موسى عمّ فاجاب سوردى الملك وقال لزوربيل ما ارى كتبك الا زور وكذب على اى شيء يرمى سنبلط كتبك فى النار وانت ما ترمى كتبه ومن خوف زوربيل اخذ مدرج التوراة ورماه فى النار فقفز وخرج منها وسال زوربيل بان يرميه ثانية فامره بان يرميه فرماه ثانية فطار وخرج منها وسال بان يرميه ثالثة واخذه وفتحه وتفل فيه ورماه فى النار فاحترق مكان التفلة وقفز من النار وطار الى بين يدى سوردى الملك فخاف الملك خوفا شديدا وصار عبدال وسنبلط عنده اجلّاء وتميزوا عند سائر الناس وعلموا الامم ان ما ثمّ غير كتاب التوراة التى انزلها الله على يد سيدنا الرسول موسى عمّ

---

2. سوردى Inchoant septem plagulae continuae codicis F. — 2. 3. يذبح D. نذبح — 10. زور D. زيف.

اسمه به وتادية وظائف العبادات عليه والا كان الكلام كالمناقص لانه في تقدير الحال على طريق ضرب المثال افرح وسر بحيث اهلت اللعنة وذلك يمنع بهرعيبل كما ترى والضد من هذا حاصل بهرجريزيم من البركة وقوله [illegible] موجود في هرجريزيم مفقود في هرعيبل وذلك من دلائل كون الموضع مختارا لقوله [illegible] ومعنى [illegible] احلّ ملائكتي واستدلوا ايضا من نصوص أُخَر كثيرة واستشهدوا ببراهين عدة بان القبلة هي الجبل الذي حدده الله تعالى في شريعته المقدسة المنزلة على يد موسى بن عمران عم وهو هرجريزيم وسوردى الملك يستوفي عليهم القول ويتامل هو وعلماء زمانه مواضع الجدل ورجحان الحجاج فلما انتهت السامرة من الاتيان بالبراهين قال لزوربيل واصحابه ما ذا هويتم تقولوا فقالوا قد جاءنا في خبرنا ان داود وسليمان قالا ان القبلة بيروشلم فقال لهم سنبلط اللبواني اذا كان داود وسليمان على زعمكم هم الذين عرفا القبلة قبلتهم فبل ذلك الى اين كانت الائمة تؤدى القرابين سنة بسنة كما قال [illegible]

---

2. D. وسر وشر — 3. Schnurrerus والضد, codd. الضد — 8. احل codd. اجل — 9. حدده C. عدده — 12. D. الاتيان A. B. C. البيان — 13. C. D. هويتم A. B. بقيتم — 14. قالا ان C. D. قالان A. B. قايلان ان.

ذلك وبواعد شارحه لقوله تعالى ࠅࠍࠒࠁ· ࠔࠌ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠌࠅࠕ· ࠉࠅࠌࠕ· فقد ظهر ان المراد هو شرح اسمه العظيم وبان وصح ان هرجريزيم مراد من الاسباط شرح اسم الله العظيم عليه وهذا هو الفائدة فى قوله ࠌࠁࠇࠓ· لجعله اسمه تعالى هناك فهذا ما نقوله ان انكرتم وقال ࠊࠉ· ࠀࠌ· ࠀࠋ· ࠄࠌࠒࠅࠌ· ࠀࠔࠓ· ࠁࠇࠓ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠋࠄࠉࠌ· ࠋࠔࠉࠌ· ࠀࠕ· ࠔࠌࠅ· ࠔࠌ· ࠋࠔࠊࠉࠍࠅ· ࠕࠃࠓࠔࠅ· وتمامه فانه عذق بهذا الفصل ان جميع العبادات التى تكون منهم يلزم رفعها الى الموضع الذى اراد من اسباط بنى اسرائل شرح اسمه عليه مع الدوام والتابيد وإذن يجب ان يكون هو القدس وهو الموضع المعدّ لتادية وظائف العبادة عليه والاشار اليه لتادية فرائض الديانات وهذا جميعه يقتضى شرح اسم الله على هرجريزيم وليس شىء من جميع ذلك موجود فى نصوص اللعنة وانما ذكر البارى ذلك فى البركة ولم يذكر فى اللعنة لان البركة كالثواب فى كونها عرضة فى التكليف واللعنة كالعقاب فى كونها ليس عرضة له فموضع البركة مخالف لموضع اللعنة لان ذكر اللعنة يوحش النفس ويقبض القلب ويحزن الروح والبركة بخلاف ذلك فهرجريزيم إذن ليس محلا ولا موئلا للعنة بل هو مشفعة فوجب ان يكون هذا الذى اشار اليه وان يكون شرح

---

3 A. C. D. وصح B. وضح — 14. C. عرضة A. D. عرضية B. اعرضيه — 15. عرضة codd. عرضا — 18. C. مشفعة A. B. مشق عنه D. مسبق عنه.

ࠃࠁࠓࠉ· ࠄࠁࠓࠉࠕ· ࠀࠔࠓ· ࠑࠅࠄ· ࠉࠄࠅࠄ· وتمامه وامره بالبركة على اسرائيل لقوله ࠀࠋࠄ· ࠉࠏࠌࠃࠅ· ࠋࠁࠓࠊ· ࠄࠏࠌ· ࠏࠋ· ࠄࠓࠂࠓ: واما ان كلاهما ذكرناه يقتضى شرح صفاته الحسنى فيظهر من قوله ࠅࠓࠀࠅ· ࠊࠋ· ࠏࠌࠉ· ࠄࠀࠓࠑ· ࠊࠉ· ࠔࠌ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠍࠒࠓࠀ· ࠏࠋࠉࠊ· وتمامه والمراد بقوله ࠍࠒࠓࠀ· لان من شأن اهل القوة والاقتدار يظهروا اقتدارهم ولما اراد البارى تعالى اشتهار بنى اسرائيل بولايته تسمى بهذا الاسم وامر الرسول باشهاره ليكون عنوانا لنصره لهم ودلالة على الاغاثة والاعانة لهم ومبينا على خذلان عدوهم كما قال فى مخاطبة فرعون ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠋࠄࠉ· ࠄࠏࠁࠓࠉࠌ· ࠍࠒࠓࠀ· ࠏࠋࠉࠍࠅ· والمعنى فيه انه تعالى اذا كان قد تشاهر بالتسمية بسببنا فكفى ناصرا وكفى بخلافه لك خذلانا عليك فواجب عليك الطاعة وعلينا الشكر وهذ انما يصح فى الافصاح بالاسم لا فى الكتابة عنه ولاجل ذلك ضمن الاجابة لمن اذن بشرح اسمه كما قال لهرون ولبنيه ࠅࠔࠌࠅ· ࠀࠕ· ࠔࠌࠉ· ࠏࠋ· ࠁࠍࠉ· ࠉࠔࠓࠀࠋ· ࠅࠀࠍࠉ· ࠀࠁࠓࠊࠌ· ومنع شرحه فى غير

---

3. كلاهما codd. — 3. B. C. D. الحسنى A. D. الحسنه — 6. شان Desinunt octo plagulae continuae codicis F. — 7. A. اشتهار B. C. D. اشهار — 9. B. C. D. ࠉࠄࠅࠄ A. ·ࠅࠉࠌࠓࠅ uti in Polygl. Lond. — 11. C. بالتسمية A. B. D. بالقسمة — 12. C. D. الافصاح B. الاقتصاص — 13. Codd. الكتبة, quod Schnurrerus commutavit in vocem الكناية.

يصح تقريب القرابين المذكورة وما لا يتمّ الواجب الا به فهو واجب كوجوبه والنص يقتضى عمارة هذا الموضع وادامة التقريب فيه واذا واجب ادامة التقريب عليه وجب استقرار السكينة به وهذا هو الغرض بقوله ࠄࠌࠒࠅࠌ· ࠀࠔࠓ· ࠁࠇࠓ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠋࠄࠉࠊࠌ· ࠁࠅ· ࠋࠔࠊࠍ· ࠀࠕ· ࠔࠌࠅ· ࠔࠌ· على كل راى ومذهب ثم قالوا لهم هل يجب على اسرائل تلاوة شرح اسم الله على هرجريزيم ام لا فان قلتم لا فقد ناقضتم التوراة لان البارى تعالى امر فى شريعته المقدسة بتلاوة فصول البركة عليه وامر ستة من الاسباط بالبركة على اسرائل به والبركة تقتضى شرح اسمه العظيم لقوله ࠅࠍࠕࠕࠄ· ࠀࠕ· ࠄࠁࠓࠊࠄ· ࠏࠋ· ࠄࠓࠂࠓ: وهذا مفيد اما الاقتصاص من قوله ࠅࠍࠕࠕࠄ· ࠀࠕ· ࠄࠁࠓࠊࠄ· فان الحقيقة فيه الجعل فى المكان وهذا الاصح فى هذه البركة لان المراد فى البركة ازدياد الخيرات وحصول نتيجتها والمراد هاهنا هذا القول المنبّأ عنه الذى هو فى قوة الدُعاء وجارى مجراها ويدلّك على هذا قوله فى ابتداء الاية ࠓࠀࠄ· ࠀࠍࠊࠉ· ࠍࠕࠍ· ࠋࠐࠍࠉࠊࠌ· ࠄࠉࠅࠌ· ࠁࠓࠊࠄ· ࠅࠒࠋࠋࠄ· ومعلوم ان الذى صدره الرسول من قبل ذلك اليوم هو اقتصاص فصول البركات واللعنات على جميع الجوق وجعلها عهدا عليهم لقوله ࠀࠋࠄ·

10. العظيم A. المعظم, quod saepius in hoc codice. — 11. A. B. F. مفيد C. D. يفيد — 14. C. D. المنبى عنه A. B. المبنى. — 17. C. D. صدره A. B. صوره — 17. اقتصاص A. قراية. — عليه

بحران ووقفوا بين يدى سوردى الملك ووقع بينهم وبين السامرة مشاجرة على القبلة واقبلوا السامرة بسفر المدرج الكبير من هيكل نبنوه وذكروا النصوص التى تدل على ان هرجريزيم هو القبلة واخرج زوربيل مدرجا وادعى انه مدرج داود وادعى انه يدل على ان داود قال ان الاندر الذى فى ايليا هو القبلة ووقع الجدل بينهم قدام الملك فقالت مشايخ ال افريم وال فينحس ان البارى تعالى قد نهى عن ان يقرب بعد الدخول الى الديار فى غير الموضع المختار لقوله ࠄࠔࠌࠓ · ࠋࠊ · ࠐࠍ · ࠕࠏࠋࠄ · ࠏࠅࠋࠕࠉࠊ · ࠁࠊࠋ · ࠄࠌࠒࠅࠌ · ࠀࠔࠓ · ࠕࠓࠀࠄ · وتمامه وما امر بتقريبه بهرجريزيم فهو بعد الدخول للديار وذلك يقتضى وجوب كونه مقربا ࠁࠌࠒࠅࠌ · ࠌࠁࠇࠓ · فان قربان ࠄࠏࠋࠄ · ࠅࠄࠔࠋࠌࠉࠌ · اسمان شرعيان وكل منهما مقرب فى خباء المحضر وهو محل ملائكة الله وسكينته كما قال ࠀࠔ · ࠏࠋࠄ · ࠒࠓࠁࠍࠅ · الى قوله ࠋࠐࠍࠉ · ࠉࠄࠅࠄ · وقوله ࠅࠀࠔ · ࠆࠁࠇ · ࠔࠋࠌࠉࠌ · ࠒࠓࠁࠍࠅ · الى قوله ࠉࠒࠓࠉࠁࠍࠅ · ࠋࠐࠍࠉ · ࠉࠄࠅࠄ · وقوله ࠅࠔࠇࠈࠅ · ࠐࠕࠇ · ࠀࠄࠋ · ࠌࠅࠏࠃ: واذا صحّ ذلك فالامر بتقريب الصعائد والسلائم بهرجريزيم يقتضى اقامة خباء المحضر فيه والا فلا

2. A. B. بسفر D. F. سفر C. فى سفر — 10. C. الدخول A. B. D. للديار دخول الديار — 15. 16. Lectionem codicis A. cum Bibl. polygl. Lond. Lev. 3, 2 congruam exhibuimus. B. C. D. F. ࠅࠔࠇࠈ · ࠀࠕࠅ · ࠋࠐࠍࠉ · ࠉࠄࠅࠄ ·

يومنا هذا لانهم قالوا لا بد من جلوات تقع بهم بعد هذه الجلوة وما فائدتنا فى العودة ومقامنا حيث نحن اوفق لنا فبقيوا القوم على حالهم ثم يعودوا الى يومنا هذا ثم اجتمع اولاد يهوذه الذين كانوا على نهر كوش جميعهم الى حران وكذلك بنو جليل وبنو حننيه وبنو بنيميم وبنو زكرى وبنو طوبيه وبنو شمعون وجاؤا من بابل بشعب عظيم وهم بنو مردى ثم كتبوا الى قوم اخرين فجاؤا الجميع الى حران وجاء معهم كتب من زوربيل بن سلسال مقدم يهوذه الى عبدال الامام والى عزى بن شمعون رئيس بيت يوسف يقول فيها الواجب ان تفعلوا انتم وجماعتكم ما نقوله لكم وهو ان نطلع الى ايليا ونكون كلنا شعب واحدا فكتب عبدال وجماعته الى زوربيل وجماعته يقولون لهم الواجب ان تجوا انتم وذراريكم باخلاص نية وطهارة سريرة وصحة عقيدة ونصعد الى الارض التى آمننا الله بها علينا وعلى ابائنا من قبلنا ونجىء الى جبل البركة ومحل السكينة الذى قد افرض الله علينا وعلى ابائنا تأدية وظائف عبادته عليه وان نحمل قرابيننا اليه ونبنى فيه مذبحا ونفعل كما امر الله فى شريعته لعل يرضى عنا ويرحمنا ويثبت لنا عهد ابائنا وقد امر بذلك فى شريعته ونبهنا عليه واوضحه لنا فى كتابه العزيز فلما جاء زوربيل وجماعته اليهود واجتمعوا جميعا

---

4. C. D. كوش نهر على A. كوشن فى — 6. مردى F. ࠌࠓࠃࠉ. A. B. C. D. مرزى — 7. C. D. سلسال A. B. F. شلشل — 15. وظائف D. وصايف A. B. C. F. وضاعف.

موسى يطلعكم ولا ملك مثل فرعون يمنعكم افتحوا الشريعة واقرأوا فيها تعلموا ان ما بقى يقوم بعد موسى نبى فان النبى الذى يقوم بعده ان أتى بمثل ما اتى به موسى فلا حاجة اليه اذ قد جاء فى الشريعة الواردة على يد موسى انى قد اعطيتكم شريعة كاملة لا تزيدوا عليها ولا تنقصوا منها على ممرّ اجيالكم وتأبيد اعماركم واعمار اولادكم واولاد اولادكم ابدا ما دام النظام الحكمى الالهى مقيما وذلك لان البارى تعالى لما علم بسابق علمه كيفية تقويم نظام العالم وكيفية الطريق الى صلاح حال نوع الانسان جعل هذه الشريعة مقومة ومصلحة لحال نوع الانسان وموصلة الى اقوم نظام واصلح منهاج يصلح به الانسان حاله فى دنياه وفى اخرته وذلك لانها توصله الى صلاح حاله ومضمنة كيفية بقاه على تلك الحال الحافظة الموصلة اياه الى النجاة وان اتى بغير ما اتى به موسى عمّر فقد منعكم من قبوله والاصغاء اليه لانه ضمن فى الشريعة انها اذا صلحت لذلك الجيل على اختلاف اخلاقهم وتباين اعراضهم وكثرة اهويتهم فهى تصلح لجميع الاجيال الاتية والاشخاص الناشئة والان انتم المخيرون فيما تفعلوه ونحن بريّبين من تبعتكم ومما يجرى عليكم ومنهم من قبل ذلك ومنهم من ابى وتاخر خلق كثير فى الجلوة لم يروا العودة الى

---

1. C. D. يطلعكم A. F. يطلقكم — 12. A. C. D. الموصلة B. F. المواصلة.

ان الارض لا تزال مجدبة الى ان نصعد ونعبد الله الهنا ونبنى بيت الله هرجريزيم وما تعود تجدب ان شاء الله وهذا مؤذن بان الله قد قبل توبتنا وعسى ان يفرج لنا ويعيدنا الى بلادنا ونعمر جبل نحلتنا ونعبد ربنا عليه فاجاب سوردى الملك وقال لهم اطلعوا ابنوا بيت الله واعبدوا الهكم وانا اسفركم وازودكم فاجابه الامام الكبير ومن كان معه وقالوا ايها الملك نريد منك المهلة علينا الى ان نكتب الى اخوتنا واصحابنا المتفرقين فى البلاد ونجتمع كلنا ونطلع الى ارض كنعان فاجابهم الى ذلك وكتب عبدال الامام وجماعته عدة كتب الى سائر البلاد التى فيها السامرة مبددين فى الشعوب يقولوا لهم اعلموا يا اخوتنا ايدكم الله تعالى بان الهنا واله ابائنا قد اشرف علينا برحمته ومنّ علينا برأفته وعاد علينا واجابنا وسمع اصواتنا وسخر لنا اعداءنا قد قصدوا بان نمضى الى مواضعنا ونعود الى اوطاننا ونعبد ربنا على جبل قدسه ومحل ملائكته والان فنحن متعاقبين بسببكم منتظرين اياكم فى بلد حران ونجتمع ونعود الى الله بخير وسلامة فوصلت الكتب اليهم وقرؤها وردّوا جوابها الى عبدال الامام ويقولون له اننا غير سامعين لك ولا نعود الا على يد نبى مثل موسى كما جرى لابائنا الذين خرجوا من مصر فكتب اليهم ثانيا يقول لهم يا اخوتى قوموا احضروا والا نحن بريين من دمائكم ودماء اولادكم فما بقى يقوم نبى مثل

---

12. A. B. C. لنا D. F. لنا ان — 12. قصدوا D. قضوا.

الى الارض المقدسة وعدة بنى اسرائل العائدين من الجلوة ثلاث مائة الف رجل من سوى النسوان والاطفال والعبيد وسبب عودهم ان ارض كنعان حصل فيها قحط عظيم وغلاء وفناء مدة سبع سنين فكتبوا سكان الارض الى سوردى ملك حران كتبا يقولوا فيها ان ارض كنعان لم تقبلهم وقد هلكوا سكانها من عدم الامطار وقحط الارض وانه اذا جاء المطر وحصل اقبال وقت ادراك الغلة تعطب والزيتون يرمى نواره وقد هلكوا هم ومن معهم ومواشيهم وما بقى منهم الا القليل وسألوا بان يستعلموا من الذين كانوا سكنها ايش كانوا يعملوا لعسى تعود البلاء وتصلح وقامت كلمة الشريعة واوحش انا الارض فيستوحشوا عليها اعداؤكم السكان فيها فلما وصلت الكتب الى سوردى ارسل الى عبدال الامام والى عزى بن شمعون رئيس سبط يوسف وقال لهما قد وصلنى كتب من سكان ارض كنعان يقولوا فيها ان الارض لم تقبلهم وانهم قد هلكوا من قحط الارض ومحلها ويستعلموا منكم ايش كنتم تعملوا حتى تخصب الارض فتقدم عبدال الامام والجماعة الذين معه وقال للملك نحن لنا هناك جبل اسمه هرجريزيم بيت الله ولما خرجوا اباؤنا من مصر اقاموا فى البرية اربعين سنة وادخلهم الههم الى ارض كنعان وعرفهم انهم يذبحوا له ويقربوا فى الجبل المسمى هرجريزيم وذى الايام التى كانوا يقربوا هناك كانت الارض مخصبة وناجبة فنحمد الله الهنا

---

9. A. B. C. F. لعسى D. حتى — 12. C. رئيس A. B. D. F. مقدم.

المختارون عبيدا وبناتهم تطموًا فى الشعوب وثبت عليهم الوعيد بنوك وبناتك يصيرون لشعب اخر وتمامه ولحقتهم كل البلايا المكتوبة فى الشريعة المقدسة وما لم يكتب فيها واخذ بخت نصر كتب المدارج وجعل الكتاب الكبير الذى مع السامرة فى مرج نينوه وجعل عليهم وعلى اليهود سنين قنطار ذهب وادعى فى اليهود النبوة فى تلك الايام حزقال ودانيال ونحوم واستمر بخت نصر احدا وعشرين سنة وبقيوا السامرة غائبين عن الجبل الشريف وارض كنعان خالية من بنى اسرائل مدة سبعين سنة وتولى حلال الامامة الكبرى فى الجلوة واقام مدة خمسة واربعين سنة وتولى بعده شريه واقام مدة اربعين سنة فى ايام هذا شريه عادوا بنو اسرائل الى الارض المقدسة وعبدوا الله على الجبل الشريف وتولى بعده لوى واقام فى الامامة الكبرى خمسين سنة وتولى بعده نتنال واقام اثنين وخمسين سنة وتولى بعده عزريه خمسة وثلثين سنة هذا عزريه جلاه ملك اليونان من ارض كنعان الى ارض بعيدة من مشرق الشمس فى سنة عشرة من امامته ورزق ولدا وسماه عبدال وقال هذا يخدم الله على هرجريزيم ببيت الله وعمل له فرحا كبيرا وتسبيحة معناها انه يخدم فى هرجريزيم وتامم عبدال اربعين سنة وفى سنة خمسة وثلثين من امامته عاد هو وكل جماعة بنى اسرائل من الجلوة

6. C. D. F. استمر A. B. استمد — 11. Post الشريف in codicibus B. C. D. F. nomina principum commemorantur, qui ex hac prima captivitate cum pontifice Sherajâ redierint.

وذنوبنا فرقت بيننا وبينك يا محل البركة يا موضع السكينة يا محل الملائكة يا اشمخ الجبال كل السنين الى الجلوة ثلاثة الاف وسبع مائة سنة وثمانية عشر سنة وجهزهم بخت نصر ويكدّهم ويقتل كل من تاخر الى ان خرجوا بنو اسرائل من ارض كنعان وجلوا الى رهاء والى حران وبيت يهوذه جاوأ الى بابل وثبت ما كتب فى الشريعة ويبددك الله فى كل الشعوب من طرف الارض والى طرف الارض فطلع سفيس ملك مصر قتل وسبا من بقى منهم وابيعوا اعبيدا وجوارى وثبت ما ينظر فى الشريعة ويعيدك الله الى مصر وتنباعوا عبيدا وجوارى وليس مشتر وخلت الارض المقدسة من بنى اسرائل وثبت عليهم الوعيد واوحش مقدسكم وطلعوا اناس من الامم البرانية وسكنوا بارض كنعان عوض بنى اسرائل وبنو اسرائل تبددوا فى الامم وبقيوا بغصة ومثلة وثبت عليهم قوله تعالى وفى الشعوب لا تسعد وتمامه ووقع فيهم الموت واذا ماتوا ليس من يتولى دفنهم وثبت عليهم الوعيد نبائلك للاكل وتمامه وكانوا يستخدموا فيما يكرهونه ويحرمونه ونفوسهم حزينة وقلوبهم ذائبة وثبت عليهم الوعيد وتخدموا هناك الهة الاجانب وتمامه وصاروا بينهم

---

2. Ante annorum computationem in codicibus nomina duodecim principum enumerantur, qui cum pontifice in exilium migraverint. — 6. ويبددك A. ويشتتك — 7. F. سفيس B. سيس C. مسفيس D. مسفس — 7. ابيعوا A. D. انباعوا — 9. من بنى codd. من بين — 13. B. تسعد C. يشعه D. تشعر.

بخت نصر الملك فامر بتجهيزه وتجهيز المقدمين صحبته الى قلعة انطاكية وعاقبه هناك وذبح ابنيه بين يديه وقلع عينيه وسلسله فى سلسلة نحاس وجهزه الى بابل واما البرج الذى بناه سليمان فى بيت المقدس بنيانا عظيما وملأه حطب زيتون ومسح حيطانه من خارج بالزيت وكان على زواياه ذهب وعلى حيطانه ذهب واشعل فيه النار واحرقه وبقيت حجارته حيرا ولم يبق من الهيكل شيئًا الا حيرا اسود وسبا النسوان والاطفال وجهزهم الى بابل وجاء الى نابلس وقال للسامرة اولاد فينحس واولاد يوسف قوموا ارحلوا من هاهنا وارحلوا الى حران فسالوه المهلة عليهم الى ان يجتمعوا كلهم فابى وقال من وجد بعد ثلٰثين يوما قتل فقام عقبيه الامام الكبير واخذ الات القدس ودفنها فى هرجريزيم وكتب اى مكان دفنها واخذ المدرج الكبير معه وجعله مع بنى عمران الائمة لينفردوا به ويراعوه لانهم كانوا يرجوا العودة عن قرب فخرجوا وكل ما لهم هاربين حزانا تائهين فى الارض فى اربعة عشر يوما من شهر نيسان وتركوا ابواب الهيكل مفتوحة لانهم كانوا قد بنوه من بعد ما كانوا هدّوه رجال شاول والتفتوا الى ورائهم والى دورهم ينظروا هرجريزيم وتحسروا وقالوا منا عليك السلام يا هرجريزيم بيت الله جرائمنا

---

5. واشعل F. وجعل — 10. C. D. ثلٰثين يوما A. B. ثلاثة ايام — 12. B. C. لينفردوا به D. ليقروا به A. ليخدموه — 13. C. D. وكل A. B. بكل — 16. رجال C. ال.

هذا الكلام لمن حضر عنده من مشايخ قواده ومدبرى مملكته وقالوا له لو كان الامر كما حدس فى خاطرك ووقع فى خيالك ووهمك لكان محجز به فى رحيلك اشهد من كل يرى فقال لهم ان قد بلغنا فى خبرنا ان موسى اخرج بنى اسرائل من مصر بايات ومعجزات وانا اخاف ان يتم علىّ بسببكم ما تم على فرعون الملك فعزم على الرحيل عنها والتخلى عن مقاومتها ومحاربتها ولما كان الله مطلعا على عصيانهم وبقاهم على طغيانهم وتركهم عبادة ربهم وعدم تاديبهم بما فعله بهم زلزل الله البلدة زلزلة تشققت بها الصهاريج فيصبّ الماء الذى كانوا يوردونه وخرج من مسام الارض دخان احرق القمح الذى كانوا يقتاتون به ويستمدّونه واستدّت السراديب التى كانت فيها نافذة منها الى غيرها فلما راى بخت نصر ذلك ربث ولبث فهلك من فيها جوعا وعطشا وثبت عليهم وعيد الله المكتوب فى كتابه المقدس المنزل ولما تبين لبخت نصر ذلك تقدم الى السور وهدمه ودخل اليها وقتل فيها قتلا كثيرا وسبا الذرارى والنسوان ورفع الخلق الى العراق وانتقل الى سبسطية وحاصرها وفتحها وقتل ملكها فى الحرب وفعل بها وباهلها كما فعل باهل ايليا واما يوماقيم فانه هرب الى بقاع ربحا فلحقوه وقبضوه واحضروه الى

---

2. حدس A. حدث — 3. C. اشهد من كل يرى B. D. اسهل من كل برى — 5. D. بسببكم A. B. C. سببكم — 9. B. D. يوردونه C. يوردو به — 17. A. ربحا B. C. D. بريحا id quod scriptum sit pro يريحا.

بحمية ووجد عظيم وغضب ووصل الى ايليا واحتاط بها وكانوا السامرة قد ارسلوا اليه وعرفوه ما يكون من يوماقيم وانه متى صار له ثروة او يد عصى عليه فزالت عنهم بغض حمينه وانكسرت حدة غضبه ولم يزل بخت نصر يحاصر ايليا بعض سنين وكان سليمان قد عمل بها سراديب تنفذ الى ريحا والى لدّ وكان من بيت لحم اليها قناة مغطاة عملها سليمان وكان يصير الى اليهود من هذه المواضع الخراف والاسماك الطرية وغيرهما وكانوا فى صبحة كل يوم يطلعوا الى سور البلدة يرفعوا عليها الخراف المشوية والاسماك الطرية ويقولوا هذا بلد ملائكة الله حالّة فيه وقد اعاننا الله فيه كما اعاننا واعان اباءنا اربعين سنة فى البرية بالمن والسلوى وهو ينصرنا عليك فانفذ اليهم وقال لهم لو كنتم سالكى طرق سلفكم ومتفقين على اثار ابائكم كان ربما يمكن ذلك فى حكمى والان فاياه عصيتم وامر شريعته نفيتم ولكرائهه ارتكبتم وكرائه اولادكم قويتم ولم يامر الله تعالى فى شريعته بهذا ولا فعله سالف سلفكم فكيف يفعل الله فى حقكم ما ذكرتم وهذا اخذ خدعكم وبعض حيلكم فلما طال زمان حصاره اياهم ومضيقته لهم وهم يروه الاشوية والاسماك الطرية والفواكه النضرة ظن بخت نصر انهم قد تابوا وقد قبل الله تعالى توبتهم والله يفعل ذلك معجزا لهم فقال

---

12. A. حكمى B. C. D. F. حكم — 13. D. وامر A. B. C. F. والاوامر — 13. وكرائه codd. وكرايها et وكرامها.

وعشرين سنة اخيه عشرين سنة ماحر احدا وعشرين سنة يوصدق خمسة وعشرين سنة دليه خمسة وعشرين سنة يابر تسعة وعشرين سنة يهونثن ثمانية وعشرين سنة يشمعال ستة وعشرين سنة طوبيه ثمانية وعشرين سنة وقتل فى الدار التى تسمى دار الرئيس الى اليوم هذا وهو اخر من سكن فى هرجريزيم وبعده صدوق ولده عشرين سنة هذا نزل من هرجريزيم وسكن فى عقربة ومعه اثنا عشر رئيسا واسماؤهم مشروحة فى التوليدة التى فيها السلسلة الشريفة من خلقة العالم الى الان وتولى بعد صدوق عمرم ثمانية وعشرين سنة وبعده حلقيه اربعة وعشرين سنة وبعده عمرم ثمانية وثلثين سنة وبعده عقوب سنة وثلثين سنة وبعده عقبيه تسعة وثلثين سنة هذا عقبيه جاء فى ايامه بخت نصر ومن اخباره ان بخت نصر لما ملك الشام ملك يوماقيم جميع الاسباط ووكله فى رفع الخراج منهم فجمع اموالا كثيرة وعصى على بخت نصر وقال نحن احق بهذه الاموال التى قد جمعت فارسل بخت نصر من العراق رسلا يستأدوا منه الامول ان يرسلها اليه فلما عادت رسله بغير مال اشتدّ وجده وارسل اليه قائدا من قواد جيشه بعسكر فخرج يوماقيم للقائه وحاربه وهزمه ووصل الخبر الى بخت نصر فبرز بعساكره وجاء

---

1. C. اخيه B. احد A. D. احيد — 1. احدا B. تسع — 7. A. واسماؤهم الخ codd. B. C. D. ipsa enumerant nomina principum, qui cum Çadûqo ʿAqrabbam descenderint. — 12. جميع Incipiunt plagulae octo continuae codicis F.

ويلهون الناس ويلعبون بعقولهم ويدخلون بهم فى طريق الاثام والذنوب ويضلونهم وفى ذلك الوقت سمى حننيه نبى والياس نبى وهذا الياس غرق فى الاردن ومات وادعوا انه قد طلع الى السماء بعد موته واعطى مفاتيح السماء حتى لا تمطر الا بمراده وقالوا انه مضى الى صرفند ووجد امراة تخبز فقعد حتى غفلت وسرق الخبز ومات الطفل ولد الامراة من الجوع فخرجت الامراة خلفه لحقته واخبرته بموت ولدها فدعا له وعاش ويكذبون على الله كذبا كثيرا فاحشا وادعوا انبياء عدة مثل ايلى بن ابيكش وعبدال بن حننيه وصدقيا واليشمع وايلوسوس وغيرهم وال فينحس وال يوسف من هرجريزيم لم يبرحوا ولالهة اخر لم يعبدوا ولصور الاصنام لم يسجدوا ولم يقبلوا نبيا بعد موسى ولا كتابا اخر بعد التوراة ما امنوا به بل يحفظوا مدرج الشريعة وحده لا يزيدوا عليه ولا ينقصوا منه وتوجه شخص من السامرة الى سبسطية واشتراها بقنطارين ذهبا وبناها ولهذا سميت سامرية   ونعود الى ذكر الائمة الكبار بعد الرضوان فقد ذكرنا الى ولاية يابر وبعده صدقيه ثمانية

---

1. ويلهون D. ويكهون B. C. وينهون; codex A. istam vocem omittit. — 2. A. حننيه C. حينيا; in codicibus B. D. id vocabulum punctis caret. — 7. له B. لها — 8. A. بن ابيكش C. ابيكس B. بيلس D. vocem punctis destitutam praebet. — 10. C. D. ولالهة A. B. والهة — 14. Verba : ولهذا سميت سامرية tantum in codice A. leguntur.

لكن عبيدا وعادوا بنو اسرائل الى اماكنهم وملك رحبعام على من كان ساكنا فى قرى اليهود خاصة وعاد رحبعام وارسل ادورم الذى هو مستولى على بيت مملكته ليسترضى بنى اسرائل على حكم ما اشاروا عليه المشايخ فقاموا عليه ورجموه ومات فقام رحبعام واستوى على مركوبه وهرب الى بيت المقدس وكان بنابلس يربعام ابن نبط وزير سليمان الذى هرب الى مصر وتعلم هناك عبادة الٰهة الاجانب لما سمع بموت سليمان نزل الى نابلس وتبعوه جماعة من بنى اسرائل واقاموه عليهم ملكا وعذب لحافظين بانواع العذاب واطعم لحمهم للكلاب ࠀࠊࠄࠓ· ࠔࠄࠓࠋ· ࠄࠓࠁࠏࠔ· وصاروا بنو اسرائل اربع فرق فرقة واحدة بهرجريزيم وهم ال فينحس وال يوسف وفرقة ثانية وهم ال يهوذه فى بيت المقدس وفرقة ثالثة فى فرعتا وفرقة رابعة مع يربعام فى سبسطية ومع ال دن واقامت هذه الفرقة عجلين ذهبا الواحد فى سبسطية والاخر فى دن وقالوا الخاصّية التى فى هذا هى فى هذا وكانوا ملوك اليهود منهم من لا يسجد للاوثان ومنهم من يسجد ومن لا يسجد يدعى بيت المقدس قدسا ويدعون ان لهم انبياء ينسبون الى الله عز وجل ما لم يقل لهم ويقولون ان فيهم من يصدق ومن لا يصدق وما كان فيهم صادقا وانما كانوا يتكلمون بطريق السحر والتنجيم

3. B. ليسترضى A. D. يسترضى C. يستوصى — 8. واقاموه codd. وقامو et وقاموه — 12. دن A. جد — 17. يقل codd. يقال.

والملك على اسرائل لان لما مضى ايلى الى سيلون وعمل له مشكنه وقدسه وخلوا سيلون ومضوا الى بيت المقدس ما كانوا يقدموا ملكا فى المكانين الاثنين الا يدى ࠄࠓࠂࠓࠉࠆࠉࠌ فى مرج نابلس والجلاجل وكانوا كل اليوم ينادون جميعا ان يتقدم حكمه بمشاهدة حكاكمة اسرائل ومقدميه وروسائه غرضهم يقيموا ما كتب فى الشريعة وليكن فى اسرائل ملك فى جميع روساء القوم فلما نزل رحبعام الى نابلس يتقدم فيها اجتمع بنو اسرائل الحافظون وجاؤا اليه وقالوا له خفف عنا النير الذى ثقله علينا ابوك واسلك معنا فى طرقه ونخدمك واجابهم وقال لهم عودوا التى بعد ثلاثة ايام فلما مضوا اخذ راى المشايخ من كبراء دولته فقالوا له ان احسنت اليهم خدموك وكانوا لك عبيدا وانت لهم ملكا فخالا راى المشايخ واتخذ راى الصبيان الذين رتبوا فى ايامه وقالوا له انهم قد طمعوا فيك ويجب ان تقول لهم مواقف صغارا جعل مولاك عليك وانا اجعلها كبارا ابى ثقل وانا ازيد فى الثقل ابى ضرب بقضبان وانا اضرب باصباط فلما دخلوا اليه فى اليوم الثالث قال لهم هذا لكلام فلما سمعوا كلامه قالوا له ليس لنا جزء فى داود ولا خصة فى ايشى رجل منا ما يقيم عندك ما انت لنا ملكا ولا نحن

---

3. B. C. D. يدى ࠄࠓࠂࠓࠉࠆࠉࠌ .A جانب الجبل الشريف — 4. B. C. D. والجلاجل .A ࠄࠂࠋࠂࠋ ࠌࠅࠋ — 4. B. كل اليوم C. D. كل يوم — 4. جميعا ان .C جميعان .A. B. D جميعا — 14. الثقل .A. B. D السبك .C السبل.

وابوه ما اعترضوا الامة المحافظين فى الجبل الشريف ولا فعلوا كما فعل شاول ولم تزل جميع الامم طاعة لسليمان طول حياته ومدة مملكته اربعون سنة ونعود الى ذكر الائمة الكبار بعد الرضوان اولهم شيشى تامم تسعة وثلثين سنة فى ايام هذا شيشى جاوا روساء بيت يوسف اثنا عشر رجلا الى شيشى المذكور لحفظه وسكنوا فى هرجريزيم بحفظ الائمة الكبار وتركوا ما كان لهم من قرى واملاك وهاجروا الى الائمة ذكرهم الله بالحسنات وما زالوا سكان فى هرجريزيم الى ان قتلوا الاسماعيلية الامام الكبير طوبيه ولم يعد يسكن به امام كبير الى اليوم هذا واسماوهم مذكورة فى التولدة وتامم بعد شيشى بحقى ثلاثة وعشرين سنة وتامم بعده شفط ثمانية وعشرين سنة وبعده شلوم خمسة وعشرين سنة وبعده حزقيه عشرين سنة وبعده يهونتن ثمانية وعشرين سنة وبعده ياير اثنين وعشرين سنة تكون المدة من غيبة المشكن وفى ايام فنوته الى اخر ايام ياير مائة وخمسة وثمانين سنة فى ايام هذا ياير بنا سليمان المحراب فى بيت المقدس وملك بعده رحبعام ابنه سبعة عشر سنة ولما ملك رحبعام المذكور جاء الى نابلس للتقدم

---

10. Ante وتامم nomina principum qui ad montem Garizim venerint in codicibus B. C. D. interseruntur. — 10. شفط A. شبط — 12. يهونتن in codicibus C. D. transpositus est, post شفط l. 10 locum habens; cf. catalogus pontificum in chronici fine. — 15. Codd. rarius رحبعام saepius ࠓࠇࠁࠏࠌ et رجيعام.

عمدا من نحاس مماثلى باب الهيكل عن يمينه عمود وعن يساره عمود وعلى العمودين شبكة نحاس طول الاعمدة كالستر وعمل فى الهيكل من المنائر سبعة ومن كل شىء سبعة وكان معمولا بحكمه على لوالب ينقل بها الى حيث اراد وبنا سليمان الناووس وهو الهيكل المذكور على ما ذكروا بالاناس والجن فلما انتهى عمله جاؤا الكهنة من كل مكان وقرب فى يوم تغشيته الف راس وذكروا انه عمل المقعد على باب قصره ذهبا وفضة وعمل ثلاث مائة ترس من ذهب وفضة وعلقها فى جبل لبنان ليرى الناس ان ليس فى زمانه ذاعر ولا مفسد وجعل له من كل سبط من الاثنى عشر رسومة يقوموا بها فى كل سنة لكل شهر سبط وكان يرتفع له من ذلك ما لا يحصى ولا يعد من الكثرة سوى الاموال التى كانت ترتفع له من الملوك والتجائر التى كانت له وكان له سبع مائه امراة وثلاث مائة سرية من سوى العمانيات والمابيات والقرمانيات وبنت فرعون ومن كل الامم كانوا ياخذوا بنات الملوك احذ ايضا لفرط محبته؛ بنا لهن هيكلا وعمل فيه اصنامهن ومكنهن من عبادتها ولما صرن بنات الملوك اليه شرطن عليه يمكنهن من اتباع مذاهبهن وان لا يصدرهن عن عبادة اصنامهن واخباره تطول عن الشرح والمذكور

---

5. C. D. والجن A. B. والجان — 6. تغشيته B. C. D. تعشينه A. تعشيه — 9. رسومة codd. رسوما — 9. C. من كل A. B. على كل — 13. A. B. والقرمانيات C. والصندمانيات D. والصندغانيات — 16. شرطن codd. شرطى et شرطا.

وخبر رئيس ابيه بامره فامره بقتله فمضى وقتله فلما عرف داود بقتله حزن عليه حزنا عظيما وطعن داود فى السن واعتراه رعشة وعند ذلك استدعى داود لجميع مقدميه وعاهدهم واستحلفهم الدخول فى طاعة ولده سليمان فقبلوه وعاهدوه وحلفوا له بالطاعة والدخول تحت الامر وسلم اليه خزائن الاموال من ذهب وفضة ونحاس وغير ذلك مما سلبه من الارم والروم وغيرهم ما لا يحصى ولا يعد وكانت مملكة داود سبعة واربعين سنة منها فى حبرون سبع سنين وفى ايليا اربعون سنة ومات داود وتولى الملك من بعده سليمان ابنه واطاعته جميع الاسباط ورغب فى طلب العلوم فى زمانه واسس داود اساس الهيكل وابنه سليمان كمله فى اربع سنين من ملكه وكان طوله ستين فى عرض عشرين وعمل فيه سائر الصور من جميع الحيوان وعمل فيه كرسيا وصفحه بالذهب وكان سطحه محمولا على اثنى عشر بقرة ثلاثة ينظروا الى الشام وثلاثة الى القبلة وثلاثة الى مشرق وثلاثة الى مغرب وصنع له حاشية على الفى قدح مرصعة زهرات كل ملوك الارض لم يعملوا مثله كرسيا وعمل تمثالين من خشب زيتون وصفحها ذهبا خالصا وجعلها مظللين باجنحتهما الى اربع زوايا الهيكل ووجهاهما واحد الى واحد وعمل

---

4. C. D. الدخول A. B. للدخول — 6. الارم C. D. الارمن A. B. الارمل — 9. واطاعته codd. وطاعته — 11. In codice A. post. ستين additur vocabulum دراع — 14. Voces ثلاثة الى مشرق solum in codice A. extant — 15. مرصعة D. مرصفت.

من عنده وهى مهتوكة ودمها يجرى وعليها ثوب حبر وكانت اخت امنون من ابيه ومن امه فلقيها اب شلوم شقيقها وقد خرجت من عند امنون وهى صارخة مهتوكة وقال لها ما بك قالت اخى امنون هتكنى وفعل بى ما ترى فاضمر اب شلوم لامنون القتل فلما علم داود اضمار اب شلوم منعه من ذلك ومضى له مدة سنة ونصف الى ان لاحت له حيلة عملها ودخل الى ابيه داود وساله ان يمكنه من المسرة مع اصدقائه فظن داود انه قد نسى الفعل الذى فعله امنون بتمر اخته فاذن له بما سال فلما جلس مع جماعته واخوه امنون معه اشار الى الساقى ان يحرف له فلما غرق فى السكر جروه غلمان اب شلوم من المجلس وقتلوه وقطعوا راسه فلما علم داود بذلك طلب قتل اب شلوم فهرب الى حبرون واقام بها مدة ولحقه من عساكر ابيه خلق كثير فلما طلب داود ان يعرض اجناده ويحصى غلمانه اصاب اكثرهم قد صار مع اب شلوم ابنه ثم قصده داود فالتقاه فى صخرة افريم وجرى بينهم ملحمة عظيمة وكان المفقود من الفريقين قريبا من عشرين الف رجل وعندما كان القوم فى حمية المعركة واذا اب شلوم قد تعلق بشعر راسه فى جذع زيتون فبقى متعلقا لا سبيل له الى الخلاص فنهض بعض جند ابيه

---

1. C. D. يجرى A. يخرج من بين رجليها — 1. C. D. ثوب A. B. قميص — 5. D. اضمار B. C. اضمارات A. ضميره — 5. A. B. D. سنة C. سنتين — 15. المفقود D. المقتول — 16. C. D. المعركة A. B. العسكر.

مثقال ذهب جعله قدسا وكذلك قدس البقرة مع العجلة وجعل الاندر من ذلك الوقت قبلتهم فان داود كان يحج الى هرجريزيم واليه يؤدى القرابين والاعشار والنذورات والتبرعات وذكر ان داود بقى على راى شموال وشاول ليس له ولا لشعبه قبلة الى ان بلغ من العمر سبعين سنة وكان القدس مكان المملكة وهذه نسبة داود بن شلم بن تزع بن نحشون بن عمينداب بن رم بن حصرون بن فرص بن يهوذه وام ابيه مابية لانهم كانوا اختلطوا بهم وقت الضلال واسمها ناعمة وكان لداود عدة اولاد منهم امنون واب شلوم وسليمه وهو سليمان وكان له ابنة واسمها تمر فهوى امنون اخته تمر ولحقه منها وجد عظيم فمرض لاجل ذلك وراه بعض معارفه فعلم من نظره ومن اشارته بلينه وساله عن حاله فاخبره عن قضيته وهواه لاخت نفسه فاشار عليه ان ينقطع فى داره ليركب اليه داود ابوه وجميع اهل بينه وانه اذا دخلت اليه تمر اخته يوجدها انه قد تبرك بنظرها وان العافية حصلت له بمشاهدتها واذا اطمانت فعل بها بغيته ونال منها شهوته وفعل كما اشار عليه ولما حصلت تمر عنده قام واقتضّها فلما وقع منه ذلك بغضها لوقته وطردها فخرجت

---

5. C. المملكة مكان B. D. للمملكة مكانا — 6. C. تزع quod depravatum videtur esse e بعز cf. Ruth. 4, 21; A. B. قرح D. ترح. — 8. C. D. ناعمه A. B. نعمه — 12. A. B. D. فى C. من — 12. ابوه codd. ابيه — 14. C. تبرك بنظرها A. B. ينزل بنظرها D. نزل.

بجانب القدس ونحل من سبط افريم كان ساكنا فى تمنه هؤلاء كانوا المقدمين واخوتهم الذين كانوا فى هرجريزيم واتفقوا على خلف الاعياد وتحالفوا انهم اذا اعاد الله الرضوان عليهم وصار لهم قدرة الى العودة تركوا خلف الاعياد ورجعوا الى الحق جملة السنين من زوال الرضوان الى خلف الاعياد تسعون سنة واجتمع بنو اسرائل المحافظين وسكنوا عند سيسر ملك بيسان وقطعوا معه عبدا وكان محبا لهم وبعد ذلك اجتمع الفلسطينيون وحاربوا الضالين شاول وقومه وقتلوهم وصلبوا شاول وثلاثة بنيه يونثن وعمينداب وملك يهوشع على قلعة بيسان وبعد ذلك احرقوه وملك بعده داود بن ايشى من ال يهوذه ابن ثمانية عشر سنة وانضجع داود مع امراة ذات بعل وقتل بعلها وكان تزوج لبنت شاول وطلقها وصارت الى رجل اخر عاد طلقها بغير اختياره وتزوجها ولما دخل بالصندوق الذى كان معه على عجلة الى بيت المقدس تقدم الكاهن ليسلم عليه من على العجلة ونطحته البقرة التى تحت العجلة ومات وجعل الصندوق فى بيت احد غلمانه غضبا لموت الكاهن وكان قد دخل بسائر الملاهى وصار يذبح بيده حيث شاء ويبارك على القوم وكان ياكل من الخبز الذى يعمل على مائدة السبت والاندر الذى اشتراه من النبوى بخمسين

---

1. C. D. تحال B. بجال A. يابر — 1. A. تمنه B. C. D. تمنع — 8. ثلاثة codd. ثلاث — 8. Vox يونثن in codicibus C. D. punctis caret; A. B. يوميين — 9. A. B. C. احرقوه D. احرقوا — 14. ونطحته codd. نطحته.

حج وعيد المظال بلا فرح ولا مظال والكنائس بلا اجتماع والمكان المقدس خالى من المصليين يزرعوه كسائر الحقول وسفر التوراة مع الفريقين سواء والخط العبرانى ايضا لم يختلف والسبوت والسمطات واحدة غير ان الضاليين روسهم مرتفعة والحافظين روسهم منكسة وكلمتهم مخفية وابكارهم واعشارهم الى مقدس الضاليين وكهنتهم تمضى والضاليين يخرجوا فى اعيادهم جوق بلا عدد بفرح ورهج والحافظين رتب شاول من يمنعهم فى اعيادهم من القدس ويدوروا الجبل وجميع الطرق ومن يجدوه يقتلوه واخذوا بلادهم وقراهم واملاكهم واسكنوا فيها من جماعتهم وضيقوا عليهم جدا فمن عظم ما جرى عليهم اجتمعوا فى السر وتشاوروا على الهروب من قدام اعدائهم الضاليين ومفارقة الجبل الشريف وقالوا متى اعاد الله الرضاء عليهم واهلك اعداءهم نعود اليه وعقدوا ذلك الامر بينهم وتشتتوا فى اقطار الارض واتفقوا جماعة منهم على تغيير الاعياد وقالوا نغير الاعياد الى ان يفرج الله علينا ونعود الى الحق ولا نتبع اهل الضلال وكتبت اسماؤهم فى مدرج وهم انيس كان اسمه انطيس وغير اسمه على تغيير الاعياد واليشمع الكبير من اللبوانية واصحابه وقهت واخوته من الكهنة الكبار فى القلعة وايشى بن تولع من سبط اشر وكان ساكنا بحبرون ومكير من سبط منشه كان ساكنا

---

1. B. C. D. مظال A. عريشه — 10. A. تشاورو B. C. D. اشتوروا — 13. تغييير codd. تغيير — 15. B. C. D. مدرج A. مرسوم.

من الجبل الشريف ويتبعوا اعراضهم ويذبحوا معهم حيث ذبحوا ومن انهم كانوا يحاربوا معهم الفلسطينيون الباقين وكانوا بنو اسرائل على الحق لما ضعفوا وقلوا سالموا الشعوب وعادوهم واشتدت العداوة بينهم وبين بنى اسرائل الضالين وتباغضوا جدا فقال شاول لقومه انكشف لى الظفر فان الشعوب ليس ثم شيء عندى هوذا انا اجعل مقدسهم خاليا وابطل طرقهم ممن يسلك فيها هيوا لكم زادا وعدة يا رجال شاول يا اولاد قدس فخرجوا من بين يديه فى سبع ساعات من النهار بقلوب قاسية ملآنة جبروت ودهموا بنى اسرائل بمرج البهاء فى عيد المظال وهم مطمأنين امينين غافلين عن هذه النائبة فقتلوا كل من وجدوه وتفرقوا على الطرق وقتلوا شيشى الامام فى سالم الكبرى وسبوا الحريم والاطفال واحرقوا المظال وطلعوا الى رأس الجبل مسكوا الذين اختبوا فيه وقتلوهم مثل كهنة وغيرهم وهدموا حجارة المذبح واقاموا فى جبعته اياما يهدموا فى لوزة لانها كانت مدينة ونصبوا مضاربهم فى مرج البهاء ثلثين يوما وصاروا كل من يجدوه يقتلوه الى ان قتلوا منهم عالما لا يعد ولا يحصى واقاموا بنو اسرائل على طاعة الله وحفظ شريعته اثنين وعشرين سنة لا يقدروا يطلعوا الى الجبل المقدس بل يسجدوا من اماكنهم والاعياد تمضى بلا فرح وفسح بلا ضحية وعنصرة بلا

---

1. B. D. ذبحوا C. يذبحوا — 12. C. مثل A. B. D. من
14. A. B. D. مدينة C. مبنية — 18. C. D. من اماكنهم
A. B. فى اماكنهم.

تكامل وزره سلط الله عليه ملوك الفلسطينيين اخذوا الصندوق وجعلوه فى بيت معبودهم ونزل شموال سيلون وتوجه وتلامذته صحبته وبقى يذبح ويعمل القرابين اين ما شاء ويبدل اسم الله عز وجل وتوجه الى صوفين وبنا مذبحا وصار يذبح عليه فلما كبر فى السن قالوا له تلامذته اقم لنا ملكا فاخذ شاول بن قيس من سبط بنيميم واقامه ملكا وعظم شاول فى ملكه وضل من بنى اسرائل عالم عظيم تبعهم ولم يبق على الجبل المقدس وحفظ الدين الا سبط فينحس وسبط يوسف ومعهم قليل من الاسباط وفى بداية ملك شاول وقع خلف فى بنى اسرائل الضالين منهم من اراد سيلون ومنهم من اراد هرجريزيم ومنهم من قال لا هنا ولا هنا قد ولد رجل مقدس مكان وهو داود بن ايشى من بيت لحم من سبط يهوذه ولد فى السنة المسمطة فى اليوم الاول من عيد المظال وقال ايشى ابوه قد ولد من تقدس مكان فاجتمعوا اهل الضلال للفرح بولادته واتفقوا على ࠁࠓࠀ· ࠑࠑࠀࠑ· ࠑࠍࠋࠄ· وهى القدس ومالوا جميعهم اليها وجعلوا اعتمادهم عليها وخرج ايشى الى شاول ويشير عليه بان يحارب بنى اسرائل المقيمين بمرج البهاء كونهم يتخلفوا

---

2. C. D. بسيلون A. سيلون B. فى سيلون — 5. اقم C. D. قم A. B. قيم — 11. Codd. plerumque ايشى, rarius ايسى — 13. A. B. C. ولد D. وجد — 14. D. ࠑࠍࠋࠄ· A. C. ࠅࠍࠋࠄ· cf. versio Samaritana Gen. 41, 56. — 15. D. ويشير C. يشير A. B. واشار.

الى حين يعود عليهم رضوان الله تعالى   ونعود الى حديث ايلى بن يفنى وهو انه لما توجه الى سيلون وبنا فيها مشكنا واقام تشبيها بزمان الرضوان يدعى تولع بن افوا وكان رجل يدعى القنه من صوفين ليوانى من بنى قهت من نسل ابيسف بن قرح بن يصهر الذى قام على السيد الرسول موسى عم واحترق بالندر وله ولد يدعى شموال فوهب الابن المذكور على اسم البيت الذى بناه ايلى يكون يخدم فيه وهذه نسبته شموال بن القنه ابن نوال بن عزريه بن صفيه بن تحت بن ابيسف بن قرح واحضره ابوه الى ايلى لما فطم ورباه ايلى وعلمه علم السحر والتنجيم الذى اتصل اليه من ارهميس مقدم الفلاسفة بالروم لانه لما سمع بخلف بنى اسرائل جاء من رومية الى ايلى الى سيلون وخلا الذين كانوا فى فرعتا يعبدوا الاوثان كيلا بتبيين لايلى واتباعه الحق فنعود الى ذكر المقيمين فى الجبل المقدس ليصير محكما فلما تعلم شموال السحر واتقنه ادعى النبوة وصدقوه وامهل البارى عز وجل على الشيخ الضال ايلى واقام على رستاقه وتدبير قومه بالكفر والسحر اربعين سنة واتصلت اليه من بنى اسرائل عالم عظيم الى ان

---

8. A. C. نوال B. D. ناول — 10. D. ارهميس quod e lectione هرمس forsitan depravatum sit cf. Shahrastani ed. Cureton pag. ٢٤. C. ابرهيمس B. برهميش A. ابرهميش — 12. A. واتباعه B. C. D. وتباعه — 12. C. D. الحق A. B. الخلف.

منك اهلك سيحون وعوج لنرث مدنهما اباد ملوك عمان وماب ومدين لسلب نعمتهم اوقف ماء الاردن ليظهر عزك ويبين فخرك قتل سبعة ملوك جبارة ليعطيك مدنهم وملكهم اتلف من اجتمع على قتالك امر السماوات والارض بحفظك ورعايتك احاطك بالسعد الاعظم والبركة الكبرى اقطعك ارفع المواضع واجلها بعد الجنة سلم اليك ملكا لا يفتخر به غيرك افاض عليك نعمة لم يسمع بمثلها فى الدهور السالفة ايدك بملائكته اكمنك برحمته احاطك برأفته استودعك بتهليلاته اكتنفك بخاصّته جعل مشكن قدسه فى جملتك فتركت اسمه العظيم وعبدت من ليس له حيلة فى رفع الضرر عن نفسه تغافلت عمن كفر به فتغافل ربك عنك سترت عليه فستر تواجهه عنك ادبك سيدنا موسى بن عمران النبى عليه افضل السلام فلم تسمع انذرك فلم تصدق علمك فلم تتعلم عاهدك يهوشع تلميذه والعزر ولى الله فغدرت ومكثت عهدهما الى اين مهربك اين من ينجيك من اعدائك اين من يعرف اولياءنا اين من يشدّ به قلوبنا اين من يظهر عزنا اين من يبين فخرنا هاهنا وقع الندم حيث لا ينفع الندم وعظم بكاهم واشتد عويلهم وانذروا على انفسهم ان يتذاكروا هذه المنحسة والحزن ويصوموا ويصلوا يوم الاثنين والخميس ابدا

3. C. D. جبارة A. B. جبابرة — 7. ايدك D. امدك — 8. اكتنفك cf. lib. Jos. pag. ٤٣ C. D. اكنفك A. B. اكشفك — 10. كفر به C. كفريه — 15. A. C. يشد B. D. نشد.

وانية الذهب والفضة وبجعلهم في تلك المغارة فلما جمع الجميع فيها وخرج منها اختمت المغارة فكتب على فمها وعلم فيها علامات واصبح يوم الجمعة حضر الى الموضع فلم يجد لا مغارة ولا كتابة ولا علامة حينئذ رفع صوته بالبكاء والعويل يندب نفسه وما جرى عليه وعلى الامة بنى اسرائل فى ايامه فاجتمع اليه جماعة الليوانية والاثنا عشر رئيسا المقيمين معه والحكماء السبعين فسألوه عمّا كان له فعرفهم ما انكشف له فلما بان لهم السخط عليهم وزوال النعمة والرضاء شقوا ثيابهم وكشفوا روسهم وكثر صراخهم وعويلهم وشرعوا يعددوا ما كان الله عز وجل انعم به عليهم وما ثم منتظرين من النقم والبلايا ويعوّلوا الويل لنا ولاولادنا بعدنا ما اعظم شماتة الاعداء بنا ارتفع حافظك يا اسرائل فمن ينصرك زال ترسك فمن يتلقى عنك انهدم ركنك فمن يسندك ولى سلطانك فمن يعزك سخط الرحمن عليك فمن يرحمك اظهرت الايات لاجلك خربت مصر بسببك انشقّ البحر لعبورك هلك فرعون وقومه لرفع ذكرك ظللك بعمود الغمام نهارا والنار ليلا للاشفاق عليك نزل المن لقوتك حلا الماء المصبر لعطشك سمع صوت البارى لتعليمك خرج الماء من الصخر انهزم العملاق لقصدك اسكن البارى القدرة حولك لحفظك اوقع اسمه عليك ليخافوا اعداؤك

2. A. B. D. فمها C. فيها — 6. A. B. عما كان له C. D. عن مكانه — 8. A. B. شققوا C. D. شقوا — 8. وشرعوا D. وسرعوا — 10. ويعولوا C. ويقولوا — 18. لحفظك C. تحفظك.

الذى بناه ابوهم ويطعموهم من القرابين وينضجعوا معهم فى المشكن وصاروا بنو اسرائل حينئذ ثلاث فرق فرقة فى هرجريزيم وفرقة ضلّوا تبع الٰهة اخر وفرقة تبعوا ايلى فى سيلون فلما تكاسلوا القوم عن استدراك الفراط وتغافلوا وعميت ابصارهم وتخلفوا عن الانكار نفرت الملائكة عنهم وسخط البارى عليهم وحلّ غضبه فيهم ورفع تواجهه عنهم وغاب النور الذى كان يظهر بالقدرة فى المشكن وارتفعت النار اللهوتية التى كانت لا تفارق القرابين على المذبحين يوم الاثنين المعروف هذا اليوم بالنحس العظيم والسوء الكبير والغم الطويل والحزن العريض المشبه هذا اليوم لليوم الذى خرج فيه ابونا ادم من الجنة ودخل عزى للخدمة ورفع ستور البيت المقدس فلم يشاهد شىء من علامات الرضاء ونظر وهوذا ظلمة دامسة فى البيت فاقام يتردد ويخدم يوم الثلثاء ويوم الاربعاء ودخل يوم الخميس فنظر تلك الظلمة قد انتشرت وغطت اركان البيت ووجد كل ما هو داخل المقرمة قد غاب فعلم حينئذ ان الله عز وجل قد سخط عليهم ورفع قدرته ورحمته ورأفته عن الموضع وعن بنى اسرائل ونظر وهوذا فى ذلك المكان مغارة وهى جبعته مفتوحة لم يرها قبل ذلك النهار فاخذ يجمع ثياب القدس

---

3. C. D. ضلوا A. B. طلعوا — 4. A. C. الفراط D. المغارط — 6. D. تواجهه C. وتواجهه A. B. وتوجه — 7. اللهوتية codd. الاهوتية — 7. B. C. D. المذبحين A. مذبح الحجارة ومذبح نحاس.

هناك الى اليوم هذا وامهلهم الله ولم ينزل سخطه عليهم ولا اخفى الرضوان عنهم وكان فى ذلك الوقت عند موت شومشم الملك ظهر ما كان كامنا فى الانفس ووقعت فتنة عظيمة بين ايلى بن يفنى من نسل ايثمر وبين اولاد فينحس وقصد ايلى ان ياخذ الامامة الكبرى وكان المذكور يقرب على مذبح الحجارة وله من العمر خمسون سنة وكان ذو ايسار مستولى على بيت مال بنى اسرائل وبقى مدة يجمع اليه جماعة يقول لهم انا الذى لا يجوز لى ان اخدم صبيّا ولا ارضى بذلك لنفسى ارجو ان لا ترضوا انتم بذلك فاجابوا الجماعة وقالوا نحن تحت امرك وتحت طاعتك امرنا بما تراه فاننا لا نخالفك فعاهدهم ان يتبعوه فى جميع قصده وقرب على المذبح قربانا بغير ملح كانه ساهى فلما علم به الامام الكبير عزى ووجد القربان غير مرضى انكر عليه غاية الانكار وقيل انه عزره فقامت قيامته لجماعة الذين مالوا اليه وسار لوقته وجماعته معه ومواشيه الى سيلون وحزب اسرائل احزابا وارسل الى وجوههم وقال لهم من اراد ان يشاهد المعجزات فليسر الىّ الى سيلون فاجتمع اليه جماعة كثيرة وبنا له بها ناووسا مثل الهيكل وبنا مذبحا ولم يغير شيئا الا مكان بمكان وكان له ولدان حوفنى وفينحس يجمعوا النساء الحسنات الوجوه ويحضروهم الى المشكن

---

6. ذو codd. — 8. A. B. ترضوا C. D. ترضون — 15. فليسر A. B. C. فليسير D. فيسير.

ستة ائمة فى مدة مائتى سنة وستين سنة جيلين عبدوا الله تعالى على هرجريزيم وفى الجيل الثالث عصوا وغضب الله عليهم وازال الرضوان عنهم وعن الجبل الشريف تكون الجملة من ادم عم الى حين موت شومشم الملك وهو اخر ملوك الرضوان ثلاثة الاف سنة واربعة وخمسين سنة ولما توفى شومشم وكان اثر فيه وفى الامم اثارات عظيمة واهلك منهم جماعة واتصل بهم خبر موته ففكروا فى اخذ ثارهم فلم يجدوا الى ذلك سبيلا وقرأوا فى كتب بلعام ان هؤلاء القوم لا يهلكوا الا بالسحر والنجس والكفر فاخذوا فى اكتساب عمل السحر وحصلوه وجهزوه من الذين كانوا يعملوه جماعة وحصلوه فى بيت الله ولم يكن فى ذلك الوقت ملك يضبط الامة واستندوا الى جماعة من بنى اسرائل من اهل البذخ والتدمير احوال الدنيا وكشفوا لهم سر العلم فدخلوا فيه واجتمعوا مئة رجل وساروا الى قبلى هرجريزيم وذبحوا لآلهة الاجانب ودعى اسم المكان على اسمهم مكان المائة ثم انتقلوا الى مكان اخر خوفا من بنى اسرائل وذبحوا لالهة اخر وصاروا فى مائتى رجل ودعى اسم المكان على اسمهم المائتين وطلعوا من المائتين الى مكان اخر وكثروا وذبحوا لالهة اخر وتفرعوا من هناك وسمى المكان فرعتا ومذابحهم

---

3. D. وازال A. B. C. وزال — 4. ثلاثة codd. ثلاث — 9. C. اكتساب B. كشف D. اكتتاب — 9. A. B. D. من C. مع — 12. D. والتدمير C. والتزيين B. والنزهين — 12. العلم D. العمل — 16. D. على اسمهم C. بسببهم.

كثرهم الله تعالى وفى هذه السنة جدد كشفه فى يوم سبت عيد المظلة وكانت ساعة عظيمة وشاهدت الجماعة الذين حضروا التشقيل الذى فيه ومبدأه من عند [illegible] الذى بعد [illegible] وهو [illegible] وهذا الكتاب الشريف يقوم مقام الرضوان ومن اخلص فى الطلب بحضرته او كان غائبا عنه واستشفع به من قلبه ونفسه قبل وقضيت حاجته فنسأل الله ان ينفعنا بشرفه وبركته وبركة خدامه وشرف نسبتهم

ونعود الى ذكر الائمة الكبار فى ايام الرضوان فنقول ان فينحس اقام فى الامامة ستين سنة وابيشع ولده اربعين سنة شيشى ولده خمسين سنة بحقى خمسة وثلثين سنة عزى خمسة وعشرين سنة الجملة

---

3. A. D. F. التشقيل C. التشقير — 4. الذى C. التى — 10. C. [illegible] D. [illegible] A. F. [illegible] cf. Rosen in „Zeitschr. der DMG.“ XVIII. pag. 584. — 10. Hoc loco desinunt quatuor plagulae continuae codicis F. — 12. B. C. استشفع A. D. اتشفع.

قومى وزائل من بينكم احذروا ان تعبدوا ربنا على جبل اخر بل على الجبل المقدس هذا تعبدوا ربكم الى الابد وعاهدوه على هذا وقرب العزر الامام ذبى العهد وخلع العزر ثياب القدس والبسهم لفينحس ولده وتوفى ودفن فى القلعة التى هى مقابل الجبل المقدس التى اعطيت لفينحس وبكوه كل بنى اسرائل ثلثين يوما وكانت مدة ولايته خمسين سنة وتولى فينحس ولده بعده ولاية عظيمة وحرمة وافرة وميزة طويلة وهو الذى اعتبر حساب حلّ الزيج على عرض هرجريزيم وهو اربعة عشر ساعة وخمس وتسع ساعة فى ايام والده فى سنة ثلاثة عشر لمملكة بنى اسرائل ارض كنعان وفى السنة المذكورة كتب السيد ابيشع بن فينحس الكتاب الشريف الموجود الان فى نابلس المحروسة فى حفظ سيدنا الامام الكبير فينحس اعاد الله من بركاته على امته وفسح فى مدة حيوته الذى اظهره الله عز وجل على يده بعد خفيته واستتاره عمّن تقدمه فى الامامة الكبرى وهذه بشارة ان شاء الله تعالى بظهور الرضوان فى ايامه وايام اولاده القائمين فى خدمة هذا الكتاب الذى هو سلوة النفوس وقوة القلوب وثقتها بالحق المنقول بايدى طائفة السامرة

---

4. التى codd. الذى — 6. خمسين codd. خمسون — 7. C. D. F. حل الزيج A. حشبن قشطه اى حساب الحق — 8. عرض deest in codice D. — 8. D. وخمس وتسع C. وخمس تسع A. وخمس F. وخمس عشر — 10. السيد Finis lacunae, quae in codice B. quatuor plagularum defectu efficitur. — 15. C. F. سلوة A. سلوت D. سكوة.

من سيلون عشر سنين ابن ليبل من افريم ثمانية عشر سنة عنتيبل من يهوذه اربعين سنة شومشم من سبط دن عشرين سنة هٰولاء هم ملوك الرضوان وعندما احسن يهوشع بالوفاة نادى لجميع اسرائل الى مرج نابلس وقال لهم انا مائت وذاهب من بينكم لا تزيغوا عن عبادة ربكم لا يمنة ولا يسرة ولا تعبدوا الهة الاجانب ولا تتخذوا قبلة غير الجبل الشريف الذى عيّنه الله لكم فى محكم شريعته كيلا تأتى عليكم البلايا المكتوبة فى مدرج الشريعة فاجابوا وقالوا حاشانا من فعل هذا ومن تبع غير ربنا لا نزيغ يمنة ولا يسرة وعلى الجبل هذا نعبد ربنا الى الابد فاخذ يهوشع ثنيا وقربه على الجبل الشريف بسبب العهد الذى قطعوه معه عليهم وعلى اولادهم وتوفى يهوشع ابن مائة وعشر سنين وقبر فى تمنه وهى عورتا وبكوه بنو اسرائل ثلٰثين يوما وقيل انها كفر حارث فى القلعة التى مقابل الجبل وبقيوا اسرائل فى عبادة الله على هرجريزيم كل ايام العزر وعند اضافته الى قومه نادى لجميع اسرائل الى مرج نابلس مقابل بيت الله وجمع الائمة بنى هرون والليوانية وقال لهم انا مجتمع الى

---

1. A. F. من سيلون C. مر شيلون D. مر شيبكون; ante ista vocabula in omnibus codicibus extat lacuna, quam voce افريم supplevimus secundum Siluntis situm geographicum. — 1. A. F. ابن ليبل C. ·2ⲙ2 ·9ᴧ D. ·2ᴧ]ᴧ] — 1. C. D. من افريم F. من سبط ابرهيم — 1. D. F. ·2ᴧⲙᴧ]▽ C. نتنئل — 12. حارث codd. حارس cf. Robinson Palaestina III. 2. pag. 877.

وكان قربان الصعيدة الدائمة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها وساعة ضرب الابواق ويعلموا باصعاد الصعائد فيقوموا يصلوا وكانت الصلوات مقبولة والرحمة منزولة متصلة والبركات واصلة والنعمة شاملة والاحول مستقيمة والامور معلومة وكان الاتصال بينهم وبين ربهم قريبا وهو تعالى لدعائهم مجيبا واقام يهوشع فى الملك خمسة وعشرين سنة وقيل خمسة واربعين سنة فانهم ذكروا تفصيل الملوك الذين قاموا فى زمان الرضوان فوجدته مائتين وستين سنة وهذا تفصيله يهوشع خمسة وعشرين سنة نثنال ابن اخى كلب تسع سنين ياوت من سبط افريم ثمانية عشر سنة وهذا حارب جلعون ملك ماب وقتله جمر عشرين سنة شرق بن نفتلى ثلٰثين سنة وهذا حارب سيسرا مقدم جيش السوسى وضربه بسكينة حديد وصلت الى الارض فقتله وكانت تجوبة فى اسرائل جدعون سبع سنين هذا حارب ذئب وريب ملكى مدين وقتل منهم اثنى عشر ربوة بثلاث مائة رجل ابيملك ولده ثلٰثين سنة والاصح انها ثلاث سنين تولع ثلاثة وعشرين سنة يابر بن جلعد مقدم بيت منشه اثنين وعشرين سنة يوفتح من سبط يهوذه سبع سنين ابونم من سبط افريم

1. غروبها A. مغيبها — 5. وهو تعالى in unico codice A. legitur — 5. لدعائهم B. الدعايهم D. دعايهم A. لهم — 7. الرضوان B. الرضى — 9. Voce افريم incipit codex Parisinus. — 10. وقتله A. وغلبه — 12. A. B. C. بسكينة D. بسكة.

فى الجبل الشريف بعضهم يكتب التوارى وبعضهم يكتب التسابيح والنسب والتواريخ وغير ذلك وكانوا بنو جرشون يتخيروا البهائم من العيوب ويسلموهم لاخوتهم برسم القربان على المذبح ويعزلوا الاقراب على الافاصيم وكل ما يؤمرون به يفعلون وكانوا بنو مرارى يحضرون الصعائد على المذبح والهدايا وخمر السكب ودهن المسحة وكانوا بنو قهت العزر له الامامة الكبرى ولباس ثياب القدس والبركة والتكفير على الشعب على البيت المقدس وايثمر واولاده اسور والقنه وابيسف لهم الذبيحة ونضح الدم وسلخ الدوابّ وضرب الابواق والامانة الى اموال الفكاك والكفارات وخدمة بنى قهت جعلت على العزر وفينحس وخدمة بنى جرشون وبنى مرارى جعلت الى ايثمر واولاده هٰولاء هم الخدام الائمة الكبار المقيمين فى الجبل الشريف وبقية الائمة سكان فى ضياعهم ومفروقين على اسباط اسرائل بهم التعليم والصلوات وكانوا هٰولاء يأخذون خواصّ الارض والشجر والرطب واليابس وخاصّ المعاجن وجوانب الحقول وغلّات الاشجار فى السنة الرابعة ومن ذبائح بنى اسرائل كانوا ياخذون الذراع واللحى والقبة وبوادر جزار الغنم من سوى بوادر الرفائع التى كانوا آل اسرائل يرفعونها سنة بسنة

4. Codd. الافاصيم quod scriptum esse conjicio pro اقاضيم cf. اقطة — 9. A. الابواق B. D. البوق cf. lib. Jos. pag. ٣٨ lin. ult. — 13. ومفروقين D. ومفرقين — 15. ومن codd. من.

الا فى السنة الرابعة يأكله الامام والسنة الخامسة مطلقة مباحة لكل احد وكان العبد العبرى فى كل سبع سنين تزول عنه الملكية واذا احتاج الاسرائلى اباع نفسه واباع ولده ويبقى مثل الاجير وفداه بحسب السنين وقربها من اليوبيل وبعدها اذا لم يجد له من يفكّه لا قريب ولا بعيد يخرج فى سنة اليوبيل ويصير حرًّا وكذلك الاراضى تباع الى سنة اليوبيل وكان فى كل سبع سنين تقسم الارض على الاسباط بالزائد والناقص وكان البكر من الحيوان والزرع والثمار يحمل الى الامام الكبير وكان لا يذبح شىء من الضأن والماعز والبقر الا على الجبل الشريف الا ان يكون معيوبا او من السبعة الاجناس وهى الايل والظبى واليحمور والجاموس والاربض والثيتل والزراف وكان لهم حكام ينصّوا عليهم فى كل وقت وكان اذا فعل احدهم شيئًا من الكبائر مثل الكفر والسحر وغيرهما لا يشعر بنفسه الا وقد اخذ ولو كان فى اقصى الاقطاع وذلك من اظهار الجواهر التى على الامام الكبير وكانت الامراة اذا اتهمها زوجها تسقى من الماء المسكر فان كانت سقيمة انهتكت وظهر عليها وهلكت فى وقتها وان كانت برية وحبلت ورزقت نسلا وكان اذا قتل البرى يعرف قاتله من احوال تعمل مظهرة للحق وكانت الخطايا الصغار والسهوات التى يفعلها الانسان من غير تعمد يكفرها الامام يوم الاستغفار وهو اليوم العاشر من الشهر السابع المنعوت بيوم الصوم المعظم وفيه طهر الانفس والارواح وكانت الليوانية

---

10. والظبى codd. والضبى — 13. D. F. الامام A. صدر الامام.

فرقهم على الاسباط ليتولوا امور الناس فى الصلوة والاحكام وبنا يهوشع حصنا على الجبل من شامى الطور الشريف وكان يجتمع مع العزر فى كل جمعة يوما ومع اهل الرياضة والعلم يوما واحدا لمذاكرتهم ومع الروساء يوما واحدا ليتفقدوا احوالهم وفى شغله يوما للنظر فى اموره وثلاثة ايام لا يفارق كتاب الله ليلا ونهارا هذه كانت سيرته فى ملكه واستقرت احوال بنى اسرائل على اجمل الوجوه واكملها واخذوا فى عمارة اقطاعهم العمارة التامّة المرضية واظهر الله معهم البركات والحفظ حتى ارتفعت المناحس عنهم ولم يقدر احد من الاعداء يغتصب لهم شيئًا ولا يقف لهم فى طريق حتى انهم كانوا يسيروا من كل بلد ثلاث دفعات فى السنة الى الجبل الشريف ومعهم من النعم والاموال والسياق ما لا حدّ له برهج وفرح وسرور ولم يحسد عليهم احد من الاعداء ولا يتعرض اليهم وكانوا يسمطوا الارض فى كل سبع سنين سنة واحدة لا زرع فيها ولا فلاحة وكانوا بنو اسرائل يسلموا لليوانية عشر ما يتحصل لهم من زرع وفاكهة وحيوان وغير ذلك وكانوا الليوانية يسلموا عشر ذلك للامام الكبير وكان لبنى اسرائل عشر ثانى ينفقوه على انفسهم فى بيت الله وعلى الكهنة وعلى الضعفاء واذا نصبوا فى الارض نصبا جديدا فكانت ثمرته لا تؤكل

---

2. الطور الشريف A. جبعته — 9. D. يسيروا A. يحضروا — 11. A. يحسد D. يجر — 12. ولا Incipiunt quatuor plagulae continuae codicis F. — 12. A. D. يسمطوا F. يستمطوا — 15. عشر ذلك A. عشر من العشر.

العزر الامام ويهوشع الملك عليهما السلام ووجهوا جماعة بنى اسرائل ليودعوهم وكان يوما عظيما وساروا فى حفظ الله مؤيدين منصورين مسرورين واتصل الخبر باصحابهم الحافظين لاحوالهم خلف الاردن فخرجوا للقائهم واستقروا فى اماكنهم وقسم نبيح ذلك الاقطاع على جماعته وحصلت الليوانية فى مواضعهم واجتمعوا لتسبيح الله عز وجل وعند عودة اهل الهندسة والخبرة من مساحة الارض وتعديد الاشجار وكل ما يرجى عمارته اجتمع الملك والاثنا عشر رئيسا الذين رسم لهم سيدنا موسى عم بالاجتماع معه فى قسمة الارض حتى لا يقع بينهم خلف ولا نزاع واخذوا فى تدبير القسمة على كل سبط وسبط بحسب كثرة احصائه وقلّته الى ان صححوا جميع ذلك فلما اتفق رأى الجماعة على استقامة ذلك رفعوا الجرائد الى ولى الله العزر الامام عم فتاملها وكتب مدة اجزاء القسمة واجزاء الاسباط وسلم الى الروساء كل واحد منهم وافرد كل رئيس بقومه وجمع عرفاء اصحابه وقسم عليهم كل جزء على مبلغة كل واحد على قدر ما فى جملته وخرج مع كل رئيس واحد من اهل الهندسة والمساحة ليعدلوا فيما بينهم وخرج عمل الجبل المفصل فى اقطاع يهوشع بن نون الملك ورفيعة كلب المقدم على جماعته السبط واستقرّ كل انسان فى موضعه وجعل بعض الليوانية فى المواضع الذى افرد لهم من جملة الاقطاع الخارج عن القسمة وبعضهم

---

17. D. المقدم A. والمقدم — 19. اقطاع A. اقطار uti saepius. — 19. القسمة D. القسم.

برفع جريدة الاحصاء وفعلوا ذلك ولم يفقد منهم رجل واحد وجددوا العهد بينهم ان دائما يكونوا مقيمين على طاعة الله ومحبته ومحبة نبيه وحفظ الوصايا وانهم مترقبين متى اتصل بهم خبر فى ليل او نهار او سعة او ضيق او فرح او ترح ولا يتاخروا بل يبادروا ويسارعوا على ذلك باقسام كبار وقرب العزر الامام عنهم القرابين وقلد الملك والتقدم على مائة الف وعشرة الاف وخمس مائة وثلاثين رجلا لنبيح بن حفر بن جلعد بن مكير بن منشه وخلعه الملك ولبسه تاجا واخرج قدامه من ينادى هذا ملك السبطين والنصف المقلد لاحكامهم الناظر فى امورهم المقدم على عادتهم معاشر الناس من خرج عن طاعته او خالف حكمه فقد ابيح دمه وكل الناس ابرياء من دمه ثم سلم اليه نسخة الشريعة وامره بالقرأ فيها ليلا ونهارا وعرفه ان فيها اسرار عجيبة ومصالح فى العاجلة والآجلة واختار له من اهل العلم جماعة يحملون عنه فى التدبير ويشاورهم فى الامور الكبار وسلم اليه الفى رجل من الليوانية ليسكنوا فى الضياع التى اقطعت لهم ويستلموا اجزاء الله واجزاء اوليائه والاعشار والانذار والتبرعات وتمضى الاحكام بحضرة وجوههم ويقوموا بصلاتهم وكل ما يرجع لا يجوز ان يقف به غيرهم ثم نشرت بين يديه البنود وضربت الابواق وركب ولى الله

---

1. وفعلوا Desinit plagula prima codicis F. — 3. الوصايا D. وصاياه — 9. D. والنصف A. B. ونصف — 11. من دمه A. منه.

هرجريزيم وجعل فيه المشكن ولم يره احد بعد ذلك سوى الائمة الخدام فيه ثم بنا يهوشع مذبح حجارة وقرب عليه صعائد لله وذبح سلائم واخرج منها اجزاء الله والباقى اكل الناس منه وخرجت النار اللهوتية واحرقت الصعائد واكثر بنو اسرائل من التسبيح والحمد لله جلّت قدرته ووقفوا الاسباط الستة المعينة فى الشرع الشريف على هرجريزيم وتلوا الليوانية البركة على بنى اسرائل وكل القوم يقولون امين والستة الاسباط الاخرى وقفوا على هرعيبل والليوانية يلعنوا المخالفين وكل القوم يقولون امين الى تمام فصول البركة واللعنة واخذ يهوشع فى تدبير قسمة الاقطاع على تسعة اسباط ونصف واختار ناسا من اصحاب الهندسة والخبرة والمساحة وحدد لهم حدود الاقطاع المشروحة فى سورة التخوم وجهزهم لكشف البلاد وعندما توجهوا جمع يهوشع السبطين والنصف قدام العزر الامام وشكروا افعالهم وقالوا لهم قد وفيتم بعهد الله وعهد رسوله موسى عمّ وما بقى لنا عليكم حجة ولقد احسنتم وجملتم وصبرتم عن تفقد احوال من وراءكم الى ان بلغوا اخوتكم بغيتهم ولقد ارتفعت الان رتبتكم وحسنت اعمالكم بين يدى الله وهو المكافى لكم تسلموا اقطاعكم من غير معارض لكم ولا منازع وهذا خوطب به لكم ثم جمع وجوههم وخلع عليهم واحسن اليهم واوصاهم وامر

1. يره codd. يراه — 4. واحرقت Abhinc in codice B. quatuor plagulae desunt. — 13. بعهد D. لعهد — 17. A. F. ولا D. او.

بالملكى ونبع موضعها عين ماء تسمى عين النشابة الى يومنا هذا فزعق نبيح على فينحس الامام وقال له اضرب بالابواق فساعة ضرب بالابواق انهدمت الحيطان الحديد جميعها فسمعوا الاعداء فانكسرت قلوبهم واخذلوا فخرج يهوشع وكل قومه وابذلوا السيف فى اعدائهم يرموا بالنشاب من شمال والهواء من القبلة يرده عليهم الريح باذن الله تعالى والذى كانت معه الصاعقة الفولاذ حذف بها فرجعت وقتلت منهم الف رجل ويهوشع وكل قومه يمحوا فيهم بالسيف حتى لم يبق واحد وخاضت الخيول فى الدماء الى نحورها فعند ذلك قام يهوشع وكل اسرائل يسبحوا الله ويمجدوه وعادوا الى اماكنهم سالمين بحمد الله تعالى هذا اخر ما وجدته من حروب يهوشع الملك عليه افضل السلام ونعود الى ذكر احوال القوم عند دخولهم ارض كنعان فنقول ان المنقول ان بنى اسرائل دخلوا فى الشهر الاول الموافق لشهر نيسان واقاموا فى هرجريزيم الحجارة وكتب العزر الامام عليها كل خطوب الشريعة خطا منظوما واخذوا فى اصلاح الطريق لصعود المشكن الى الجبل المقدس لان المشكن اقام فى المرج على ما قيل مدة سنة كاملة من الفسح الى الفسح وفى السنة الثانية بنا يهوشع الهيكل على

---

8. B. D. وخاضت A. وعاصت — 11. A. من B. D. فى — 15. منظوما Incipit plagula, quae nunc est prima in fragmento Berolinensi. — 17. D. الثانية A. B. السادسة.

علينا يا ويلنا وان كان معنا فطوبانا فسخط عليها ان بادرته بالويل وقتلها لا رحمها الله تعالى ونزل شوبك بن حمام وسار نحو نبيح وجميع عسكره معه فقال شوبك لنبيح ما اسمك فقال له انا اسمى نبيح بن حفر بن جلعد بن مكير بن منشه بن يوسف صاحب المملكة بن يعقوب بن اسحاق بن ابرهيم الذى قتل ملوك الشام وكذلك ارسلنى الله لقتلك يا مجرم يا نجس فقال له شوبك انا الذى لى المملكة وانا اسمى شوبك بن حمام بن فوط بن حم بن نوح الذى باركه الله وقت خروجه من السفينة فقال له نبيح من يرمى اولا فقال شوبك انا ارمى اولا فقال نبيح ارم يا مجرم يا نجس انا مستعين عليك بالهى فرمى شوبك بالنشابة الاولى فنكس نبيح راسه فعبرت عنه ولم تصبه ثم رمى بالنشابة الثانية فارتفع نبيح فى الهواء فعبرت بينه وبين سرجه فرمى بالنشابة الثالثة فالتقاها نبيح بيده فطلب شوبك الهزيمة فقال له نبيح الى اين تهرب انا قبلت منك ثلاث شواهد اقبل منى شاهدة واحدة خذها من اليمين التى باركها رسول الله تعالى فرمى نبيح بالنشابة فعلت الى السماء ونزلت الى رأسه والى كبده والى كبد فرسه وغاطت فى الارض خمس اذرع

---

1. 2. فسخط الخ A. F. فاحرش شوبك على والدته وافترسها — 10. بالهى Desinunt quinque plagulae continuae codicis F. — 11. تصبه codd. تصيبه — 13. تهرب D. تهزم — 14. شاهدة واحدة codd. شاهدا واحدا — 15. علت A. B. عليت — 16. وغاطت codd. وغاصت.

وان كنت منتبها اقعد وان كنت قاعدا قم وان كنت قائما امش وان كنت ماشيا اعجل فاننى انا وكل اخوتك بنى اسرائل داخل سبعة حيطان حديد بالسحر فى اللجون وجميع اعدائنه فى القيمون ونحن هالكين وطوى الكتب فخطفته الحمامة بفيها وحلقت وطارت ورمت الكتاب فى حجر نبيح وهو جالس على كرسىّ ملكه يحكم فى قومه ففتح الكتاب وقرأه ولم ينته من قراءته حتى غسله بدموعه وانزعج واشتد وجده واشعلت النار فى قلبه وفى احشائه فقام من على كرسى ملكه وزعق باعلى صوته ببكاء عظيم العجل العجل النارِ النار فاجتمعت اليه عسكره من كل موضع وخرج نبيح مثل الرعد القاصف وهو يزعق فى كل قومه العجل العجل النار النار لا هدوء ولا قرار واختفت الارض من الغبرة وانهزموا الوحوش من قوة رهجهم الى اقصى البرية وارتفعت الطيور الى ذوى السماء من عظم صراخهم وكل دبيب الارض نزلوا الى الارض السابعة من خوفهم فسار نبيح هو وكل عسكره ووصل الى المرج الكبير ثم ان والدة شوبك بن تمام صعدت الى السطح تعبد الطوالع على جارى العادة فنظرت نبيح فى قومه طلعا من الشرق قمرا منيرا وحوله كواكب منيرة ونزلت الى ولدها وقالت له ان قمرا منيرا طالع من الشرق وحوله كواكب كثيرة فان كان

---

2. A. B. اعجل D. F. اعد — 4. بفيها codd. بفاها — 10. A. B. D. القاصف F. العاصف — 14. السابعة A. الغميقة.

انه لم يفرغ من قراءة الكتاب حتى هلكوا وبكوا عوض الدمع دماء وقطعوا شعورهم وخرقوا ثيابهم وقالوا الويل لنا ولاولادنا اهلكنا نفوسنا انبهنا الاسد النائم حلبنا الفيل المربوط وجلبنا الهلاك بايدينا لانفسنا فتقدموا السحرة ووالدة شوبك بن حمام معهم لانها كانت ماهرة فى صنعة السحر وقالوا لهم اطيبوا قلوبكم اشرحوا صدوركم قد اهلكتم انفسكم بفعلكم قبل الهلاك واهلكتم عساكركم اعلموا اننا قد رتبنا السحر لبنى اسرائل وما يتمّ علينا منهم شىء بل هم يهلكوا سرعة ولا تخافوا منهم هذا ما كان منهم واما يهوشع فانه بعد ان راح الرسول عنه ابتدأ يدبر عسكره وينظر فى امره فاختار من كل سبط الف رجل كلهم شباب حربية نجردين معتدّين اثنى عشر الف رجل مختارين برسم الحرب وفينحس الامام صحبتهم وابواق الارهاج على يده ولما كان سبعة ايام وصل يهوشع الى مرج القيمون وشاهد عسكر الجبابرة وتوسط فى المرج ولما قرب منهم ولم يعلم الا وقد صار بين سبعة حيطان حديد هو وكل عسكره وقد تمت عليهم حيلة السحر فوقف يهوشع بين يدى ربه يبكى ويتخضع ويطلب من ربه ان يفرج عنه وعن بنى اسرائل وكانوا الجبابرة فى ذلك الوقت فى فرح عظيم وبنو اسرائل باكين صارخين لله وطالبين منه الفرج واخذ يهوشع يتمنى على ربه حمامة واذا بحمامة قد حطّت فى حجره فكتب كتابا الى نبيح ابن عمه الملك على السبطين ونصف كما سيأتى ذكره يقول له فيه يا نبيح ساعة وقوفك على هذه الاحرف ان كنت نائما انتبه

ذكرنا وذكر اولادنا واهلكت اعداءنا بغير سيف ونحن السمعين لامرك المبادرين لامتثال حكمك المسارعين بين يديك الى اقطار الارض فيسرع سيدنا فى انفاذ هذا الكتاب فان فيه ما يتلف اعداءنا ويكسرهم بين ايدينا بقدرة الله تعالى فعند ذلك امر يهوشع باحضار الرسول وعلم ان فيه فطنة فلما احضر اخذه يهوشع واقعده بين يديه وهو فى موضع عالى وامر يهوشع العرفاء ان يحضروا القوم والعسكر وابتدأ بقراءة الكتاب بسماع الرسول وجميع القوم فى فرح وسرور فلم ينتة من قراءة الكتاب حتى اجتمع ثلاث مائة الف رجل شباب حربية مجردين فقال يهوشع للرسول انظر لحظة واحدة قد اجتمع علىّ ثلاث مائة الف رجل والى ساعة واحدة يجتمع الىّ مثل هؤلاء فتسلم الرسول الكتاب وسار مندهلا مما قد رآه من امور العسكر وترتيبه وامور الملك وتعظيمه ووصل الى جماعة الجبابرة وهو حزين القلب باكى العين وسلم اليهم الكتاب وشرح لهم جميع ما نظره وشهده فهلكوا من كلامه ثم احضروا انسانا قرأ الكتاب فقرأ عنوانه من الجماعة المقدسين المختارين المؤيدين المنصورين المعروفين المشهورين الى جماعة الكفر والفسق والخذلان والنجس والحرمان المخذولين المقتولين الذين قد اتلفوا حالهم وشتتوا شملهم فلا سلام الله عليهم ولا سلمهم ثم

---

8. ينتة B. D. F. ينتهى A. انتهى — 16. A. B. F. المويدين D. الموبدين — 17. A. والحرمان B. D. والحرمن.

افتخر اننى اكسر فى الحروب بحيلى بل بقدرة ربى وبمشيئته اقتل كل اعدائه وانا ما افتخر ان معى ابن يافث الجبار ومعه صاعقة بل افتخر ان معى جبار الجبابرة ورب الصواعق ومسخر الرياح الخوافق وانا ما افتخر اننى جبار ولا تلميذ جبار بل افتخر اننى تلميذ كليم الله ولد خليل الله الناسوتى الروحانى عليه وعلى ابائه السلام وفى جملة عسكرى ثلاثة ملائكة احدهم احدر ماء الطوفان على المفسدين مثلكم والثانى شتت ملك بابل وغيّر لغاتهم والثالث قلّب خمس مدن على خمس اصابعه وطولى من الارض خمس اذرع بالملكى ولباسى الاسمانجون والارجوان وصبغ القرمز والشعر المبروم وانا راكب على مهر منمر وسرجه من الزمرذ الاخضر وتاج الملك على رأسى واسم ربى مكتوب علىّ اعلموا اننى لا امهلكم الى الوقت الذى ذكرتم بل الى سبعة ايام اسير اليكم والٰهى معى وملائكته فى نصرتى وقدرته عدتى وهو حسبى ونعم الوكيل ووجدته فى تاريخ مبسطا اكثر من ذلك ولاجل الاقتصار اختصرت على هذا الذى وجدته فى نسخة قديمة فلما سمع بنو اسرائل قراءة الكتاب اشتدّت اوساطهم وشمخت نفوسهم وارتفعت رؤسهم وقالوا ليهوشع سبحان من انار قلبك واعلى قدرك رفعت رؤسنا طيبت نفوسنا عظمت

3. F. D. الرياح B. الارياح — 8. B. F. قلب D. اقلب — 9. B. والشعر D. F. والعشر — 13. D. عدتى B. عدتنى F. عدى — 14. B. D. مبسطا F. منسطرا — 16. وشمخت F. وسمخت — 17. D. طيبت A. B. F. طيبت.

ذكرتم فلا اهملكم الله بل اسير اليكم الى مرج القيمون وهو الموضع الذى لا خلاص لكم منه ولا تجدوا لكم منه مهربا ويسير فى جملة عسكرى ست مائة الف رجل شباب حربية مجردين اكلوا فصحية الفسح قربان الله وعبروا فى وسط البحر فى اليابسة وحلا لهم الماء المصبر وشربوا ماء من صخر الصوان وسمعوا صوت البارى جل ذكره وارتعاد الجبال لامره واكلوا المن اربعين سنة وعمود الغمام يظلل عليهم وعمود النار يضىء لهم والههم معهم فى كل حرب يهلك اعداءهم وفى جملتى اثنا عشر الف رجل شباب حربية عبروا الى مدين اخربوها وقتلوا خمسة ملوك مدين وبلعام ايضا وفى جملة عسكرى رجل اسمه فينحس وبوقا الارهاج معه وعند ما يضرب بهما يهلك جميع اعدائنا اما سمعتم بما فعل اباؤنا بابائكم لما ان اخذ ابى ابرهيم ثلاث مائة وثمانية عشر عبدا اولاد بيته وكدّوا ملوك الشام الى الغوطة التى عن شمالى دمشق وعاد سالما اما سمعتم بما فعل بفرعون وبكل جيوشه وغرقهم فى بحر القلزم ونحن عابرين فيه فى اليابسة اما سمعتم بما فعلنا بالعملاق وبكل قومه وعند مغيب الشمس قتلناه وكل قومه اما سمعتم بما فعلناه بسيحون وعوج ملكى الامورى الذين قتلناهم واخذنا ارضهم وانا ما

---

3. F. عسكرى B. D. عسكرنا — 5. F. صوت B. D. اصوات — 8. اعداءهم codd. اعدايهم — 8. F. اثنا B. D. اثنى — 10. وبوقا codd. بوقين — 11. اباؤنا codd. ابايـنـا — 16. B. فعلناه F. D. فعلنا — 17. الذين codd. الذى.

فامورنا مسلمة الى الله تعالى واليك فقال لهم بيهوشع انا قد ولفت كتابا ونظمته جواب هذا الكتاب وانا اقرأه بسماعكم فان كان صوابا انفاذه انفذته وان كان صوابا تركه تركته واخرج بيهوشع الكتاب وقرأه بسم الله العظيم الرحمن الرحيم قاتل الكافرين ومهلك المتجبرين ومبيد المارقين ومفرق المجتمعين وجامع المتفرقين اله الالهة ورب الارباب جبار الحروب اله ابرهيم واسحاق ويعقوب اما انا فسلام الله تعالى عليّ واما انتم يا اهل الفسق البهتان والكفر والخذلان المفسدين المارقين الآثمين الساجدين للاوثان العابدين الاصنام فلا سلام الله عليكم ولا سلمكم واتلف حالكم وشتت شملكم ولا رحم كبيركم ولا رثى لصغيركم اتلفتم حالكم اهلكتم ارواحكم رملتم نساءكم يتمتم صغاركم ثورتم الاسد الرابض انبهتم اللبوءة النائمة سخط اله السموات والارض عليكم الويل لكم ولاولادكم عزمتم لا بقى الله لكم عزم ان تجوا الىّ وفى جملتكم اربعة وثلثون ملكا مع كل ملك ستون الف فارس بالخيل والسلاح ليس افتخر انا مثلكم ان تجىء معى ملوك وعساكر مثل ما افتخرتم بل افتخر ان معى ملائكة الله وقدسه وذكرتم انكم تجوا الىّ الى الجبل المقدس بيت الله ومحل قدسه فلا سبيل لكم الوصول الى ذلك لئلا يتنجس مرج البهاء بنبائلكم فلا امهلكم الى الوقت الذى

---

1. Voce ولفت incipiunt plagulae quinque continuae codicis F. — 7. والكفر codd. واكفر — 11. انبهتم D. نبهتم — 18. F. ليلا B. D. ولا.

ارمينية الكبرى ومعه صاعقة فولاذ بها اذا انجحت قتلت الف واذا لم تنجح قتلت خمس مئة وهذا الذى قد شرحنا لك نقل عن وصفنا فتهيء للقائنا ان كنت تقدر ولا تحتج بحجة ولا تقول انني كُبِسْتُ فى الليل ولا أُخِذْتُ على غفلة فاستعدّ لنا فنحن الى ثلثين يوما نسير اليك والسلام فتسلم الرسول الكتاب وسار ووصل الى يهوشع فوجده جالسا على كرسىّ ملكه فاذن له يهوشع بالحضور فحضر وكان يوم الجمعة وهى جمعة عيد العنصرة فلم يلتفت يهوشع الى الرسول حتى انتهى من حكم قومه بنى اسرائل اخر نهار الجمعة فلما انصرف القوم عنه اخذ الكتاب من الرسول وفتحه وقرأه ووكل على الرسول وجعله بموضع بمفرده فاسبت بنو اسرائل وعيّدوا عيد العنصرة فرحانين مسرورين بعيدهم ويهوشع مهموم مشغول القلب فاخفى الكتاب من القوم الى ان قضوا عيدهم بفرح وسرور فلما كان يوم الاثنين جمع كل بنى اسرائل وقرأ الكتاب بسماعهم وقال لهم منذ نشأت الى اليوم هذا انظر الحروب وكمثل هذه الدفعة ما رأيت قط فلما سمعوا قراءة الكتاب تغيرت الوانهم وانحلت ظهورهم وتنكست رؤسهم وقالوا ليهوشع نحن مطيعين لك وسامعين لامرك دبرنا كما تشاء

---

1. ارمينية A. ارمنية B. D. رومية qui error originem duxit a lectione ارمونية lib. Jos. pag. ٣٦ not. b; cf. etiam Payne-Smith apud Heidenheimium „deutsche Vierteljahrschrift“ VII. pag. 335. — 1. B. انجحت اذا D. وانجحت — 7. A. B. عيد D. السبت.

يراسل الملوك فى سائر الاقطار وراسل بقية الكناعنة يذكرهم ما فعلوا بنو اسرائيل باولادهم وحريمهم وبلادهم ثم انفذ الى ارمينية الكبرى وارمينية الصغرى وقصد ابن ياغث الجبار بنفسه قصدا لاجل ثار ابيه وانفذ ايضا الى ملك صيداء والقيمون وملوك الشام واتفقوا على ان يجتمعوا فى القيمون فاجتمعوا فى القيمون بعدد الرمل والحصى وكتب شوبك بن حمام ملك فارس والملوك الذين معه اجمعوا اليه كتابا الى يهوشع بن نون وارسلوه مع رجل فطن عارف وهذه نسخته من الجماعة المختارين المشهورين القادرة المعروفة الموصوفة اليك يا يهوشع بن نون وعليك منا السلام عرفنا يا ايها الذئب القاتول بما فعلت فينا قتلت اولياءنا اهلكت اخوتنا وبددت شملنا وقتلت منا خمسة وثلثين ملكا من سوى الديارات والقرى وخربت المدين التى كانت لنا سندا وما عفوت عند مقدرتك والان تعلم يا ايها الذئب القاتول ان نحن واصلين اليك عن قريب ونعمل معك الحرب فى مرج نابلس قدام الجبل الذى تعبد ربك عليه والى ثلثين يوما نحن نسير اليك وفى جملتنا اربعة وثلثون ملكا مع كل ملك منهم ستون الف فارس شباب حربية رماة بالقوس ضاربين بالسيف والسلاح مكملين بالخيل والعُدّة وفى جملتنا ابن ياغث الجبار من

---

1. D. يراسل A. B. يرسل — 1. كناعنة A. كنعانية — 1. B. D. ما A. بما — 2. 3. ارمينية cf. Maraç. I. pag. ٥. codd. ارمنيه — 7. A. B. مع D. بحبه i. e. بجبة — 10. شملنا codd. شلمنا — 11. D. المدين cf. lib. Jos. pag. ٧ et hujus chronici pag. ٢. l. 9. A. B. المدن.

وعاد هو وكل قومه الى اماكنهم والملوك الستة انهزموا واختبوا فى مغارة فوجدوهم وامر بيهوشع ان يسدّ فم المغارة عليهم وقال لبقية القوم كدّوا وراء اعدائكم وكل من تجدوه اقتلوه فكدّوا وراءهم وقال لهم بيهوشع افتحوا فم المغارة واخرجوا الملوك منها فلما اخرجوهم قال لهم بيهوشع اوطأوا بارجلكم على رقابهم ففعلوا كذلك وقال لهم بيهوشع لا تخافوا فان الله يفعل كذلك بكل اعدائكم وقتل بيهوشع الملوك وصلبهم الى عند مغيب الشمس وامر بان يرموهم فى المغارة فرموهم فيها وجعلوا على فمها حجارة كبار وهى المغارة التى فى قرية مردا وقتل بيهوشع اهل مردا وملكها وقرية الدروة وجاء الى بلد الخليل عمّ وعمل به كذلك واخذ بيهوشع فى هلاك كل سكان الارض من قدس الرقيب الى غزة الى ارض السدير وعاد بيهوشع وقومه الى منازلهم بسلام ولنذكر الان ما جرى له من الحروب وهو ان بنى اسرائل اقاموا فى الراحة تكملة عشرين سنة من دخولهم ارض كنعان لا ازعاج ولا حركة وكان قد قتل حمام بن رعوان فى جملة الملوك الذين قتلهم بيهوشع ثم نشأ ولد حمام يسمى شوبك وكان عظيم الايسار والتجبر فاخذ

---

2. A. فم B. D. باب — 5. D. اوطوا A. B. اطو — 9. B. D. مردا A. مرده — 10. B. D. الدروه A. الدوره — 11. D. قدس B. القدس — 12. السدير D. السذير — 16. شوبك codd. saepius شويك cf. Maraç. II. pag. ١٣٢ Juynboll lib. Jos. pag. 266.

جبعبيت وقبيرة وزينا وقريوت وعفوهم من القتل بسبب العهد الذى عاهدوهم يهوشع والمشايخ فشغب القوم على المشايخ بسبب معاهدتهم لهم فقالوا لهم الروساء والمشايخ نحن ما نفسخ معاهدتنا لاننا حلفنا بالله اله اسرائل وطلبوا روساء القوم وقالوا لهم لما ذا انكرتم منا زيكم وقلتم انكم من ارض بعيدة وكذبتم فقالوا لهم نحن علمنا انكم تقتلوا كل من فى هذه الارض ففعلنا ذلك حتى نسلم من القتل ونحن طائعين لامركم وما شئتم تفعلوا فينا افعلوا فامر يهوشع بان يكونوا برسم الاسقاء للخيل والجمال وفعلوا بهم كذلك ولما سمع ملك اريف وملك جينين ما فعل بنو اسرائل بريحا واهلها وقضية اهل هذه الاربع قرى الذين سلموا اليهم واطاعوهم جهزوا الى ملك الخليل وملك الريمة وملك القدس وملك انبيرة وقالوا اسرعوا وعينونا على خراب الاربع قرى الذين سلموا اليهم واطاعوهم وفقروا الى بنى اسرائل فاجتمع الملوك وساروا جميعا ونزلوا على القرى المذكورة فخرج اليهم يهوشع فى عساكر وجاء اليهم الليل فلما قرب بنو اسرائل منهم زعقوا عليهم بصوت واحد ࠉࠄࠅࠄ· ࠂࠁࠅࠓ· ࠁࠌࠋࠇࠌࠄ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠔࠌࠅ· وابذلوا السيف فيهم ونزل على الذين هربوا من عند الله حجارة برد فلم يسلم منهم الا قليل فمجد يهوشع الله تعالى

---

9. B. D. اريف A. الريف — 11. B. D. الريمه A. الرمه —
13. الذين codd. الذى cf. lin. 10. — 18. الله تعالى D. لله.

ذلك الوقت بنا يهوشع مذبح حجارة فى هرجريزيم كما قال الله تعالى واصعد عليه صعائد ونزل نصف الجوق قبالة هرجريزيم والنصف الاخر قبالة هرعيبل وقرأ يهوشع التورية جميعها بسماع كل اسرائيل من الرجال والنسوان والاطفال والجار الذى فى جملتهم فلما سمع الشعوب بخبر بنى اسرائيل اجتمعوا واتحالفوا على لقاء اسرائيل فلما علم سكان القرى التى هى جانب هرجريزيم بمجىّ بنى اسرائيل ونزولهم فى مرج نابلس خافوا منهم خوفا شديدا واخذوا لهم احذية مقطعة وثيابا بالية وخبزا يابسا وغيروا اجسامهم وجاؤا الى يهوشع والى بنى اسرائيل وقالوا لهم قد جئنا قاصدينكم والان نسألكم تعاهدونا بانكم تبقوا علينا ولا تقتلونا فقال لهم يهوشع ما نقدر نعاهدكم حتى تقولوا لنا من اين انتم فقالوا له من ارض بعيدة قد جئنا اليكم ولنا مدة طويلة نمشى لاننا قد سمعنا بخبركم وبما قد فعلتم باعدائكم فلذلك جئنا اليكم من بلاد بعيدة وهذا الخبز الذى معنا قد يبس من بعد المسافة وثيابنا وامتعتنا قد بليوا فعاهدوهم مشايخ القوم عن امر يهوشع وحلفوا لهم انهم ما يقتلوهم فلما كان بعد ثلاثة ايام قيل ليهوشع انهم قالوا انهم من مكان بعيد وهم من مكان قريب من سكان القرى التى جانبهم فتوجه ببنى اسرائيل الى قراهم وهى

10. D. تبقوا علينا A. B. تبقونا — 18. التى codd. الذى — 18. A. ببنى B. D. بنى.

ذلك الرجل وبنيه وبناته وكل ما له وانزلوهم الى الوادى ورجموهم بالحجارة الى ان ماتوا واحرقوهم فصفح الله عن القوم وعاد عن حمية وجده وفى غد ذلك النهار اختار يهوشع ثلثين الف رجل شباب حربية وقال لهم اصعدوا فى السر واكمنوا خلف المدينة وانا وبقية الجيش نتحرش بهم فيخرجوا خلفنا ويظنوا انهم يفعلوا فينا كما فعلوا فى الاولى ونحن نظهر لهم الكسرة ونهرب من قدامهم ونبعدهم فعند ذلك اخرجوا انتم واهجموا على المدينة وارموها بالنار واحرقوها ثم انه وجههم فى الليل واكمنوا بين بيت القادر وبين الهونة وقام يهوشع بالغداة واخذ العسكر ونزل على الهونة من الشرق فلما نظر ملك الهونة خرج مسرعا للقائهم فهرب يهوشع وقومه وكدّوا اهل الهونة خلفهم فلما ابعدوا عن المدينة دخلوا الكمناء وهدّوا المدينة واحرقوها بالنار ثم ان اهل المدينة التفتوا فوجدوا النار طالعة منها فردّوا فردّ يهوشع وقومه وزعقوا عليهم وقتلوهم حتى لم يبق منهم احد ومسكوا ملك الهونة واحضروه الى يهوشع وجاؤا الى المدينة وقتلوا كل من فيها من كبير الى صغير اثنى عشر الف رجل كل سكان الهونة واخذوا جميع البهائم واحرقوا المدينة بالنار وصارت تلّا الى الابد وصلب الملك على سور المدينة الى اخر النهار ورمى فى الوادى وجعل عليه رجم حجارة وفى

---

8. وجههم A. B. وجهم D. وهاجهم — 17. سور B. D. صور
A. باب.

فراح رجل من بنى اسرائل واخذ ضرج ذهب ودفنه فى مضربه وسخط الله على القوم ولم يعلم يهوشع بذلك ثم ارسل يهوشع رجلين يجسّوا مدينة الهونة التى هى مقابل بيت القادر من الشرق فنظروها مدينة صغيرة وعادوا الى يهوشع واخبروه بانها مدينة صغيرة وانها تحتاج الى ثلاثة الاف رجل يملكونها فرسل يهوشع ثلاثة الاف رجل ابطال حربية فخرج اليهم من الهونة ستة وثلثون رجلا وكدّوا بنى اسرائل وقتلوهم حتى لم يبق منهم الا قليل فخافوا بنو اسرائل من سكان الهونة وانكسرت قلوبهم فدخل يهوشع وهو باك الى قدام صندوق عهد الله وخرّ على وجهه وتضرع الى الله تخضع وتذلل فجاءه الصوت من عند الله قد اخطأ الشعب هذا وتجاوز عهدى وخالفنى واخذ من الحرام بسبب ذلك لم يستطع ثباتا بين يدى اعدائه اجمع الاسباط واعرضهم قدامك يظهر آخذ الحرام واذا ظهر يحرق هو وكل قومه وماله بسبب جلبه السخط على بنى اسرائل فجمع القوم وعبروا الروساء قدام جواهر المها كل سبط بمفرده فاظلمت الجوهرة التى عليها اسم يهوذه فظهر من سبط زرع واسمه ايدن بن كرمى بن زيدى فقال يهوشع عظم الله عالم الخفيات قد ظهر ما فعلت يا نجس الويل لك ولم تظن ان يخفى عن الله شىء فاجاب وقال اخطأت للّه اله اسرائل واخذوا

---

1. B. D. مضربه A. خيمته — 3. رجلين codd. رجلان —
12. يستطع codd. يستطيع — 15. D. جوهرة B. الجوهر.

خروجهم من الاردن انطلقت المياه وعظم الله يهوشع فى ذلك اليوم وخافوا القوم منه ودعى اسم ذلك الموضع الذى باتوا فيه على الاردن جليلة وهو اسمه الى يومنا هذا ورحلوا بنو اسرائل من جليلة ونزلوا فى مرج ريحا فى اربعة عشر يوما من الشهر الاول واكلوا الفطير بين الغروبين من مغلّ الارض ولم يأكلوا المن بعد ذلك ولا رأوه ولما سمعوا الشعوب بما جرى لبنى اسرائل فى الاردن انكسرت قلوبهم واخذلوا من هيبتهم وغلقت ريحا وحصنت من قبل بنى اسرائل وقام يهوشع فى تلك الليلة يسبح ويمجد طول ليلته فاذا بملأك الله قائما فخرّ يهوشع الى الارض وسجد وقال ما تأمر عبدك يا مولاى فقال له ان الله جعل ريحا بيدك فاختر لك من كل سبط الف رجل يدوروا حول المدينة بالتمجيد والتسبيح سبعة ايام والائمة حاملى صندوق عهد الله قدامكم وفى اليوم السابع يضربوا الائمة بالابواق وعند ما يسمعوا القوم ضرب الابواق يصرخوا بصوت عالى فتسقط الاسوار وتقع قدامكم ففعل يهوشع كذلك وداروا حول المدينة ستة ايام وفى اليوم السابع داروا ست دورات وفى السابعة ضربوا الائمة بالابواق فقال لهم يهوشع اصرخوا الله فصرخوا الله صرخة واحدة فسقطت الاسوار وعبروا القوم الى المدينة وقتلوا كل من فيها بحدّ السيف خلا الامرأة رعب الفندقية فان الجواسيس دخلوا الى بيتها واخرجوها وكل من فى بيتها وسلموا من القتل وسكنت الامرأة واهلها فى جملة القوم فوقف يهوشع ونادى بصوت عالى ملعون من يبنى هذه المدينة الى الابد وملعون من يلتمس منها شيئا

عليهم فجاءت الامرأة الى رسل يهوشع وقالت لهم سوف يرسل الملك رجلا للكدّ خلفكم وامساككم وانا قد علمت ان الله جعل بايديكم هذه المدينة وجعل هيبتكم فى قلوب سكانها وقد سمعوا ما جرى على فرعون وعلى اهل مصر وما تمّ لكم فى بحر القلزم ونزول المن لكم اربعين سنة وقتل العملاق وسيحون وعوج ملكى الامورى فخافت اهل الدنيا منكم وانا اريدكم تعاهدونى بان تفعلوا معى كما فعلت معكم وتعرفوا اصحابكم بما جرى وعند ما يجعل الله بايديكم هذه المدينة تخلصونى وكل اهلى من القتل فعاهدوها على ذلك وحلفوا لها ثم انها انزلتهم فى حبل من فوق السور الذى للمدينة الى خارجها وقالت لهم امشوا الجبل الجبل كيلا يلقاكم احد فمضوا وجاؤا الى يهوشع واخبروه بما جرى لهم فجمع يهوشع القوم وقال لهم قوموا ارحلوا واعبروا الاردن ولا تخافوا فان الله جعل بايديكم الارض فقال لهم عن امر الله اعلموا ان صندوق عهد الله عابر قدامكم فيكون بينكم وبين الائمة حاملى الصندوق الفى ذراع ليتمّ الله فعله معكم وعند ما يعبروا الائمة فى الماء اصرخوا بصوت واحد عز وجل وسار يهوشع من وقته ودخل الى الاردن ولما عبر والائمة فى الماء حاملى الصندوق صرخ كل القوم بصوت واحد ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠋࠄࠉࠍࠅ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠇࠃ· فسمع ضجيجهم من اقطار الارض ووقفت المياه بقدرة الله ومشيئته وصارت الارض يابسة فعبر القوم واخذ من هناك اثنى عشر حجرا من وسط الاردن على عدد الاسباط تذكارا لمنّة الله عليهم ان نشف لهم الاردن وعند

وقسمتها على تسع اسباط ونصف واذكر بعض ما جرى له فى حروب الملوك باقتصار وايجاز واختصار على الزبد والخلاصة ان شاء الله تعالى وذلك ان يهوشع عم لما عزم على فتح البلاد ومحاربة الشعوب قال لروساء القوم عن امر الله بعد ان عاهدهم ان لا يشركوا بالله وان يحفظوا سنن الشريعة واحكامها هم ونسلهم بعدهم الى اواخر الدهور قوموا اعلموا جميع الجماعة ان يهيئوا كل ما يحتاجون بسبب الدخول الى ارض كنعان التى اقسم الله اله ابائكم لكم فجمعوا الاسباط واحضروهم اليه فلما تمثلوا بين يديه قال لهم اعلموا ان الهكم هو المحارب عنكم هو يهلك اعداءكم ويملككم الارض التى اقسم لابائكم للاعطاء لكم وراثة اوصيكم بذكر الله ان لا يعطل من افواهكم فتنجحوا فى جميع افعالكم فاجابوا القوم ليهوشع وقالوا له نحن بين يديك سامعين لامرك وكما كنّا طائعين لموسى عم كذلك نكون طائعين لك وكل من خالف امرك يقتل فارسل يهوشع رجلين يجسّوا ريحا فدخلوا ونزلوا عند امرأة تدّعى رعب الفندقية وبيتها جانب السور فخبر الملك بامرهم فارسل الى الامرأة فى الليل يقول لها اخرجى الرجال الذين جاؤا الى عندك فاخفت الرجال من رسل الملك وقالت دخل الى عندى رجلان من رسل يهوشع وخرجوا لساعتهم من باب المدينة قبل غلقه فجاز ذلك

---

1. B. D. تسع A. التسعة — 9. ويملككم codd. ويملكم — 15. السور B. الطور A. D. الصور.

لكن فساد ما جاء عندهم ظاهر لا خفاية وليس هذ مكان الرد عليهم وتفصيل المدة المذكورة من وجه اخر وهو ما وجد فى التاريخ ان ابرهيم عم من خروجه من حران الى مولد اسحاق عم خمسة وعشرون سنة ومن اسحاق الى مولد يعقوب عم ستون سنة ومن يعقوب الى لوى سبعة وثمانون سنة ومن لوى الى قهث اثنان وخمسون سنة ومن قهث الى عمرم احد وسبعون سنة ومن عمرم الى مولد السيد الرسول موسى عليه افضل السلام خمسة وخمسون سنة ومن مولده سلام الله عليه الى ان اتى بالمعجزات ثمانون سنة فصحت هذه الجملة وهى الاربع مائة سنة وثلثون سنة من الوجه الاخر ومن خروج بنى اسرائل من مصر والى دخولهم ارض كنعان اربعون سنة فهذه هى الجملة المستفادة من الشرع الشريف المعينة اولا وهى الفا سنة وسبع مائة سنة واربعة وتسعون سنة ولا ينكر علىّ الواقف على هذا التاريخ فى عدى السنين بعد الطوفان فمن عادة الشرع الشريف ان يجبر الكسور وهذا الذى وجدته نقل اصحابنا ومن دخول بنى اسرائل ارض كنعان الى غياب المشكن مائتنا سنة وستون سنة وقبل ان اذكر تفصيل ذلك اذكر فضائل يهوشع بن نون خليفة رسول الله عم وما منّ الله من العطايا والتوفيق والنصر على الاعداء والظفر بالملوك وقتلهم واخذ بلادهم

---

9. من codd. ومن — 10. ومن codd. من — 13. الواقف B. المواقف — 16. اذكر secunda vice positum in cod. A. cum voce اشرح permutatur.

ومن فلج الى رعو مائة وثلثون سنة ومن رعو الى شروج مائة واثنان وثلاثون سنة ومن شروج الى نحور مائة وثلثون سنة ومن نحور الى ترح تسعة وسبعون سنة ومن ترح الى ابرهيم عم سبعون سنة ومن ابرهيم الى خروجه من حران خمسة وسبعون سنة فهذه هى الجملة المعينة الى حين خروج ابرهيم عم من حران ومن خروجه من حران الى خروج بنى اسرائل من مصر وهى مدة مقامهم بارض كنعان وبارض مصر اربع مائة سنة وثلثون سنة لقوله تعالى ࠅࠌࠅࠔࠁ· ࠁࠍࠉ· ࠉࠔࠓࠀࠋ· ࠅࠀࠁࠅࠕࠌ·
ࠀࠔࠓ· ࠉࠔࠁࠅ· ࠁࠀࠓࠑ· ࠊࠍࠏࠍ· ࠅࠁࠀࠓࠑ· ࠌࠑࠓࠉࠌ·
ࠔࠋࠔࠉࠌ· ࠔࠍࠄ· ࠅࠀࠓࠁࠏ· ࠌࠀࠅࠕ· ࠔࠍࠄ· لا كما فى نسخة المخالفين فان حذف عندهم ࠅࠀࠁࠅࠕࠌ· وحذف ࠁࠀࠓࠑ· ࠊࠍࠏࠍ· ودعتهم الضرورة الى ذلك والدليل على صحة ما عندنا ان مقامهم بارض كنعان كان نصف المدة وهو مائتنا سنة وخمسة عشر سنة تفصيلها مستفاد من الشرع الشريف لان ابرهيم عم لما رزق اسحاق كان عمره مائة سنة ومن اسحاق الى مولد يعقوب ستون سنة ومن يعقوب الى دخوله الى مصر مائة سنة وثلثون سنة فهذه هى نصف الجملة ومدة مقامهم بارض مصر لتتمة المدة الجملة المعينة فى الشرع الشريف مائتنا سنة وخمسة عشر سنة لا يلزموا المخالفون به اذ هو نقل طائفتنا

---

7. مقامهم codd. مقامتهم sed cf. lin. 13 et 17 hujus paginae. — 13. مائتنا codd. h. l. مائتان.

الذين ذكرهم باسمائهم وولايتهم لم يوافقوا سائر التواريخ لكنه اجاد فى وضع المعانى التى نسبها اليهم وحسن المسائل واجوبتها وحلاوة الالفاظ وجودة القوافى غير ان التواريخ يقصد فيها الحق المخص والنقل الصحيح من غير زيادة ولا نقص والمعنى انه انما فعل ذلك لسبب وهو انه كان فى بعض البلاد وسأله الحاكم بها عن تواريخهم وطلبها منه فوضع له هذا التاريخ المذكور واحضره اليه وابتدئ بذلك واقول ان من حين خلق الله ادم عم الى حين دخول بنى اسرائيل ارض كنعان الفا سنة وسبع مائة سنة واربعة وتسعون سنة مستفاد ذلك من التورية المقدسة وهو ان من ادم عم الى الطوفان الف سنة وثلاث مائة سنة وسبع سنين تفصيل ذلك من ادم عم الى مولد شث مائة وثلثون سنة ومن شث الى انوش مائة وخمسون سنة ومن انوش الى قينن تسعون سنة ومن قينن الى مهللال سبعون سنة ومن مهللال الى يرد خمسة وستون سنة ومن يرد الى حنوك اثنان وستون سنة ومن حنوك الى متوشلح خمسة وستون سنة ومن متوشلح الى لمك سبعة وستون سنة ومن لمك الى نوح ثلاثة وخمسون سنة ومن نوح الى الطوفان ست مائة سنة فهذه هى الجملة المعينة الى الطوفان ومن الطوفان الى خروج ابرهيم عم من حران الف سنة وسبعة عشر سنة وهو ان شم اولد ارفكشد لسنتين بعد الطوفان ومن ارفكشد الى شلح مائة وخمسة وثلثون سنة ومن شلح الى عبر مائة وثلثون سنة ومن عبر الى فلج مائة واربعة وثلثون سنة

4. B. D. لسبب A. بسبب — 11. وخمسون codd.

تاليف ذلك متّكلا على الله بحيث اننى اجتهدت فى اظهار الصحيح جد الاجتهاد واتيت على الزبد واختصرت من الاسماء اليونانية ومما لا احتاج الى ذكره شيـًا كثيرا خوفا من الملال من غير اخلال بشىء من المعنى ولا زيادة عليه بل قصدت الصدق الخالص والنقل الصحيح ونقل ما وجدته متّفقا عليه فى التواريخ فان كان فى ذلك شىء من الكذب فالله المطالب به لمن ابتدعه والله المسؤل العفو والمسامحة فيما العلّة يقع من السهو وسوء الفهم والذى وضعت منه هذا التاريخ قطع البلدى خطه عربى ولفظه عربى عند سيدنا الامام الكبير المشار اليه وتاريخ قطع البلدى خطه عبرانى ولفظه عربى مخروم عند المشار اليه وتاريخ مجلد فيه سفر يهوشع وغيره خطه عربى ولفظه عربى عند المشار اليه وثلاث تواريخ مخرومة بخط عبرانى ولفظه عبرانى عندى اتّصلت الىّ من دار الرياسة بدمشق المحروسة ومن السلسلة المنقولة بيد سيدنا الامام الكبير المشار اليه بخط الامام الكبير العزر رضوان الله عليه المذكور فيه عنز السامرة رحمة الله عليهم ومن كرّاس بخط يد المشار اليه والى تاريخ الحكيم الفاضل صدقه ولم يأخذ العبد منه شيـًا لان الائمة

---

3. A. D. الملال B. الملا — 4. B. D. بشى من A. فى شى — 7. B. D. والذى A. والنسخ الذى — 8. منه codd. منهم — 8. D. ولفظه عربى B. عبرانى — 11. B. D. ولفظه A. ولفظ — 13. B. D. ومن A. من — 15. D. ومن A. B. ومنه — 15. كراس D. كراسه — 15. Ante والى in codice D. interpunctionis signum reperitur •˙•, hoc loco fortassis lacunae indicium cf. Juynboll ad lib. Josuae pag. 331 not. o.

العالم العامل الزاهد الورع الناسك ذى الخلق الحسن اللطيف حسنة الايام ملجأ الانام بركة الامم سيلة الامة الاسرائلية شريف شرفاء العترة الهرونية خلاصة الائمة الفينحسية سمىّ جده صاحب العهد الوثيق فينحس اعاد الله علىّ وعلى سائر الطائفة من بركاته وفسح فى مدة حيٰوته بنابلس المحروسة فى شهور سنة ثلاث وخمسين وسبع مائة شكا العبد اليه من عدم الاطلاع على معرفة اخبار السلف رحمهم الله تعالى والاخبار التى تجددت بعد وفاة الرسول عم وان احوال هذه الطائفة حرسهم الله تعالى وكثرهم ورعاهم مبددة مشتتة وتواريخهم متفرقة فرسم للعبد بجمع تاريخ شامل لجميع اخبار الاباء رحمهم الله تعالى ومنذ عمر العالم منذ خلق الله ادم عم والى اخر وقت وحصل من العبد تهاون واشتغال بهموم الدنيا الى ان يسر الله تعالى العودة الى بين يديه الشريفة بنابلس المحروسة فى شهر رمضان سنة ست وخمسين وسبع مائة تذكر العبد ما كان رسم له به وعلم ان امتثال امره فرض فسأل من صداقته فى طلب المعونة فى ذلك من الله عز وجل فاجاب الى ذلك واحضر ما كان عنده من التواريخ القديمة والحديثة العبرانية والعربية وهمّ

1. ذى codd. ذو — 2. A. D. سيله B. سبله cf. Nicoll, catal. Bodl. II. pag. 492. — 3. الفينحسية codd. الفيناسيه — 5. B. D. شهور A. شهر شعبان — 7. التى codd. الذى — 10. D. لجميع A. B. بجميع — 11. B. D. من العبد A. الى العبد — 14. فرض A. فرض عين — 16. B. وهم تاليف D. وهم فى تاليف A. (وشرعت) وشرعة فى ترتيب.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله القديم الحي الذي خلق الموجودات بقدرته الذين هم سبب الوصول الى معرفته وجعل العلم رفعة ووقارا لاهل الايمان المخلصين فى طاعته وافاض على انبيائه واصفيائه نورا يعلو عن طور العقل ومرتبته وارسل سيدنا موسى بن عمران عليه افضل السلام الذى بهر الابصار بمعجزاته الى الخواص من مخلوقاته المؤهّلين لقبول شريعته فعرفهم الحلال والحرام ومكان قبلتهم محل ملائكته ومعدن رحمته وأكد عليهم حفظ السبت الذى هو جنّة الاسرائلى وعقد مملكته رزقنا الله الممات على حفظه وحب هذا النبى العظيم وحشرنا فى زمرته ولا جعلنا من المبعودين فى هذه الدار من امته المحرومين فى الاخرة من شفاعته ويلهمنا لحفظ صحة الشريعة والقبلة والامامة المنتصلة من نسل فينحس الذى غار لله مع غيرته والسلام التامّ على سائر انبيائه الذين نهوا عن الفحشاء وامروا بمخافته ومحبته قال الفقير الى الله تعالى ابو الفتح ابن ابى الحسن السامرى الدنفى بعد حمد الله تعالى وشكره انه لما كان بين يدى سيدنا وامامنا وقوامنا وقدوتنا الامام الاعظم الكبير

كتاب التاريخ

مما تقدم عن الابا رضى الله عنهم

ترتيب المرحوم الشيخ ابى الفتح ابن ابى الحسن السامرى

Zur

Geschichte und Literatur

der

Samaritaner.

Von

Dr. Adolf Brüll.

Frankfurt a. M.
Verlag von Wilhelm Erras.
1876.

Seitdem Sacharja, der fünfte König aus dem Hause Jehu, den Thron des israelitischen Reiches bestiegen hatte, begann daselbst die allgemeine Zerrissenheit und Auflösung, welche, durch unablässige Parteizwiste nach innen und abschwächende Kämpfe nach außen hervorgerufen, schon lange das Leben des Staates unterwühlt hatte, in den verderblichsten Folgen hervorzubrechen.

Wenn wir aus den Schilderungen der Propheten, die mit wehmüthigem Herzen die Gebrechen ihrer Zeit empfunden und mit sinnreicher Rede sie blosgelegt und gegeißelt haben, uns ein Bild von den Zuständen entwerfen wollten, wie sie in dem Zehnstämmereiche von da ab bis zur Vernichtung desselben sich entwickelten, so würde dieses in der That nur lauter düstere Züge bieten.

Der bürgerliche Gemeingeist, welcher den Organismus eines Staates belebt und zusammenhält, schwand allmälig dahin, Verrath und Bosheit trugen das Gift der Auflösung immer weiter und tiefer durch alle Kreise des Volkes. Aus dem sich zusehends steigernden religiösen und sittlichen Verfalle, herbeigeführt durch den Götzencultus des Baal und der Astarte, erzeugte sich die heilloseste Verkehrtheit im Familien- und Staatsleben; Unordnung herrschte in den gesellschaftlichen Einrichtungen, Unsicherheit im öffentlichen Verkehre, Recht und Herkommen wurden mit Füßen getreten, Meineid, Mord, List und Lug nahmen überhand, die Habsucht und Ueppigkeit der Vornehmen rieb die Kräfte des Volkes auf, die königliche Macht verlor immer mehr an Ansehen und Bedeutung, das Schwert bahnte den Weg zum Throne, und der Mörder des Königs wurde gewöhnlich auch sein Nachfolger.

Umsonst erhoben die Propheten, das nimmer rastende Gewissen des Volkes, ihre Donnerstimme, als sie Israel auf dem Gipfel seiner Entartung und am Rande seines Verderbens sahen. Ihre Worte, die dem Sturme gleich einherbrausten und wie zuckende Blitze die Finsterniß durchrissen, waren nicht im Stande dem Untergange Einhalt zu thun, der durch die inneren Schäden nur desto schneller und sicherer hereinbrechen sollte.

Für die Reiche Vorderasiens und namentlich für Israel waren damals Zeiten schwerer Prüfung gekommen, vom Norden aus den Euphrat- und Tigrisländern und vom Süden aus Aegypten her, denn diese beiden kühnstrebenden Mächte richteten ihre gierigen Blicke und ihre gewaltigen Arme nach den gesegneten Ländern zwischen dem Euphrat und dem Mittelmeere. Israel konnte nur dadurch eine leidige Existenz behaupten und den unvermeidlichen Untergang um ein Weniges hinausschieben, daß es sich je nach dem augenblicklich gebotenen Vortheile, bald an diese, bald an jene Großmacht lehnte und anschloß.

In den Tagen des israelitischen Königs Menachem ben Gadi wurden zwar die Gefahren, die dem Zehnstämmereiche durch den ersten Einfall der Assyrer unter ihrem Könige Phul drohten, durch die Leistung eines Tributes von tausend Talenten Silbers — etwa 7,800,000 Mark — die als Steuer auf 60,000 durch Wohlstand hervorragende Männer gleichmäßig vertheilt wurden, abgewendet, dem Lande dadurch Schonung und dem Könige Befestigung in der usurpirten Macht erkauft, doch konnte es tiefblickenderen Geistern jener Zeit nicht entgehen, daß das Unglück, nur für den Augenblick beseitigt, bald wieder desto gefährlicher hervorbrechen müsse.

Viel traurigere Folgen hatte denn auch in Wirklichkeit das zweite Anstürmen der assyrischen Macht unter dem thatkräftigen Könige Tiglat-Pileser, während der Regierung des israelitischen Königs Pekach. Trotz des Bündnisses mit Rezin, dem Könige

von Syrien, und der Unterstützung von Seiten anderer Nachbarvölker, konnte die Absicht, einerseits das Davidische Haus gänzlich zu vernichten und an Stelle des zu entthronenden Achas den gefügigen Ben Tobal in Juda als König einzusetzen und andererseits den Juda zu Hilfe eilenden Assyrer abzuwehren, nicht zur Verwirklichung gelangen, vielmehr wurde Israel in diesem verhängnißvollen Kriege um mehr als die Hälfte seines Landes und seiner Bevölkerung vermindert, welche letzere in die Gefangenschaft nach verschiedenen Gegenden des großen assyrischen Reiches geführt wurde.

Nach den eroberten Gebietstheilen kamen gewiß Assyrer und andere heidnische Völker, wodurch die im Süden des Landes gebliebenen Israeliten noch mehr zum Götzendienste verleitet wurden, zumal auch in Juda, dem Verbündeten Assyriens um jene Zeit, die Nachahmung assyrischen Wesens in Sitte und Religion durch die Schwäche des Königs Achas und mehr noch durch die der dortigen Priester in erschreckender Weise um sich gegriffen und das Volk zu äußerster Entartung gebracht hatte. Man sah jetzt in Jerusalem sich einen Altar nach assyrischem Muster erheben, Rosse und Wagen wurden dem Sonnengotte geweiht und mit Unterdrückung jeder menschlichen Regung wurde sogar von Achas selbst eines seiner Kinder dem Moloch auf der Feuerstätte im Thale Hinnom verbrannt.

Doch auch der dem Reiche Israel durch Tiglat-Pileser gewordene Schlag, durch den es eigentlich schon zu Boden geworfen wurde, war nicht im Stande, die Bewohner des Landes aus ihrem Wahne und aus ihrer Bethörung zu wecken. Anstatt sich zu mannhafter That aufzuraffen, vertrösteten sie sich, in träger Ruhe und Sorglosigkeit beharrend, auf bessere Zeiten. Eitler Hochmuth wucherte aus der allgemeinen Fäulniß hervor und trieb seine giftigen Blüthen; dem Rausche ergeben, sahen die Adeligen Ephraims ihre nebelhaften Gebilde für Wirklichkeit an. Der Griffel der

Geschichte sträubt sich, alle damals verübten Gräuel niederzuschreiben. Königsmord folgte auf Königsmord, bis endlich nach neunjährigem Interregnum Hosea die verhängnißvolle Krone des israelitischen Königthums auf sein Haupt drückte. Wie es scheint, hatte Hosea ohne vorherige Zustimmung des assyrischen Königs sich die Herrschaft angemaßt — glaubte er sich doch als Mörder Pekachs dazu ermächtigt — und dadurch denselben gegen sich gereizt, denn damals, als er kaum das Scepter über Israel ergriffen, fand der dritte und letzte Ueberfall der Assyrer unter Salmanassar in den noch übrig gebliebenen südlichen Theil des Reiches statt. Wohl ließ sich der assyrische König anfangs durch die Unterwürfigkeit Hoseas und durch Geschenke bewegen, den Rückzug anzutreten, doch als kaum nach seinem Abzuge Hosea sich verleiten ließ, den Tribut zu verweigern und sogar hinterrücks, in der Hoffnung dadurch das Reich Israel zu retten, mit So (Sevichos), dem Herrscher über Aegypten, sich in ein Bündniß eingelassen hatte, da sehen wir von Neuem die Heereswogen der Assyrer sich über die Gebiete Israels dahinwälzen. Hosea wird festgenommen und ins Gefängniß geworfen, rasch und fast ohne Schwertstreich stehen die Feinde vor Samaria, das nach fast dreijähriger Belagerung erstürmt und zerstört wurde.

Die Bewohner des Landes mußten ins Exil gehen, nach den ihnen angewiesenen Wohnsitzen in Chalach, Chabor, am Flusse Gozan und in den Städten Mediens.

So war denn das Reich Israel, dasselbe, welches unter dem Rufe: „Auf, zu Deinen Zelten!“ die Einheit des Volkes zerrissen und dessen Macht geschwächt hatte, nach fast zweihundert und sechzigjährigem Bestande untergegangen. Zur traurigen Wahrheit wurde der Propheten warnend Wort, alle Herrlichkeit war geschwunden. Die Thränen, die damals den Gedrückten entströmten, sind spurlos versiegt und haben keinen Dichter gefunden, die Schmerzen und Seufzer, die sich den Gefangenen entrungen, sind

leer verhallt, kein Klagelied ertönt über dem Grabe dieses Volkes, die Weggeführten deckt ewige Vergessenheit, sie sind auf- und untergegangen in dem Gewühle der Völker, zu denen sie gelangten, und alle Versuche ihre Spuren aufzufinden sind erfolglos geblieben.

An Stelle der ausgewanderten Israeliten wurden fremde Völkerschaften in die eroberten Landestheile verpflanzt, und zwar aus Babel, Cutha, Avva, Hamath und Sepharvaim, welche nach der Hauptbevölkerung Chuthaeer oder nach ihrem Aufenthaltsorte Samaritaner genannt werden.

Diese neuen Völkerschaften waren, wie wir aus den Quellenschriften ersehen, aus den verschiedensten Gegenden zusammengeworfen, einander unähnlich in religiösen Vorstellungen und nationalen Sitten.

So verehrten die aus Babel Eingewanderten eine Gottheit Succoth-Benoth (Mylitta), den Nergal (Mars) die Chuthaeer, die Bewohner von Hamath den Aschima (Esmun), den Tartak (Atergatis auch Derketo) die Avvim und die von Sepharvaim Eingewanderten verbrannten sogar ihre Kinder den Gottheiten Adramelech und Anamelech (Moloch) zu Ehren. Der Eingewanderten Sprache war eine semitische.

Die Verschmelzung dieser ungleichen Volkselemente konnte ohne die Vermischung ihrer geistigen Güter, ihrer historischen Erinnerungen, wie ihrer religiösen Vorstellungen nicht vollzogen werden.

Nur eine bis dahin ganz unbekannte religiöse Anschauung, von Allen gemeinsam empfangen und angenommen, war im Stande, die alten Gewohnheiten mit neuem Geiste zu durchhauchen, den herkömmlichen religiösen Uebungen eine gleiche Färbung zu geben.

Die Ueberreste des Zehnstämmereiches, die aus zurückgebliebenen Ackerbauern, Winzern und Hirten bestanden — denn der Adel an der Gränze Judäas hat sich gewiß dahin geflüchtet

und mit dazu beigetragen, neue Verbindungen zwischen dem Reiche Juda und den Resten Israels anzubahnen — waren am besten dazu geeignet, mit ihren religiösen Anschauungen und Gewohnheiten, die wohl durch die harten Schicksalsschläge geläutert und gereinigt wurden, vermittlend und einigend auf die verschiedenen fremden Völkerschaften einzuwirken. In jenen Tagen, da ganz Vorderasien von assyrischen Heereswogen überflutet war, konnten auch die Strafreden der Propheten, unter denen gerade der zu Herzen dringende, hinreißende Jesaia der vornehmste war, ihren Eindruck nicht verfehlen. In Judäa fanden Chiskias Pläne und Vorsätze Stütze und Anklang, und wenn auch in Israel anfangs die dorthin geschickten judäischen Sendboten mit Hohn zurückgewiesen wurden, so hatte die Aufforderung zur Theilnahme an dem neuen geistigen Aufschwunge doch wenigstens den Erfolg, daß dadurch der Boden empfänglich gemacht wurde für den geistigen Verkehr, den nachmals der gottesfürchtige und thatkräftige König Josia zwischen Juda und den Resten Israels herzustellen bemüht war.

Den Colonisten konnte die eigenthümliche Religionsübung der zurückgebliebenen Bewohner nicht unbemerkt bleiben, ja sie scheint bei ihnen sogar in hoher Achtung gestanden zu haben, da sie bei der ersten Veranlassung dieselbe annehmen und zu ihrer eigenen machen wollten.

Mag es nun sein, daß in Folge der lange anhaltenden Kriege, bei der Verödung und Verwilderung des Landes, Löwen derart überhand nahmen, daß sie zur verheerenden Landplage geworden, wie ja auch schon in normalen Zeiten Todesfälle durch Angriffe von diesem Thiere vorkamen, oder daß, wie der jüdische Geschichtsschreiber Josephus berichtet, eine verheerende Pest ausgebrochen, oder daß, wie der samaritanische Chronist Abul-Fatha erzählt, anhaltende Dürre und Hungersnoth im Lande geherrscht haben, so daß nach den Schilderungen im samaritanischen Buche

Josua ein Fluch gleichsam über das Land ausgebreitet lag, dessen Früchte schön und prächtig zum Ansehen, Tod und Verderben in sich bargen, so viel geht aus allen diesen Berichten, die sich nur in der Art und nicht in der That widersprechen, hervor, daß die Colonisten sich in den neuen Wohnsitzen nicht heimisch fühlten.

Bei dem abergläubischen Sinn, der besonders den asiatischen Heiden zu eigen war, ist es leicht begreiflich, wie die Plagen als Strafe und Rache des erzürnten Landesgottes aufgefaßt wurden.

Der König von Assyrien, wahrscheinlich Assarhaddon, von der schlimmen Lage der Colonisten in Kenntniß gesetzt, ließ in Folge dessen einen gefangen gewesenen israelitischen Priester nach Samaria zurückkehren, damit er dort dieselben in den Gesetzen, nach denen man den gefürchteten Landesgott verehren müsse, unterweise. Der Priester ließ sich in Bethel, einer alten geheiligten Stätte des israelitischen Cultus nieder.

So traten, durch die äußeren Umstände geboten, zwei einander ganz entgegengesetzte religiöse Weltanschauungen in inneren Contact mit einander, von denen die eine immer mehr im Absterben, die andere im Aufblühen begriffen war.

Obzwar die Colonisten neben den neuen Lehren und Anschauungen auch ihre alten angestammten Heimatsgottheiten anfangs noch beibehielten, so daß sie, wie der Berichterstatter erzählt, „Gott gefürchtet und ihren Göttern gedient haben", so hatten sie doch, wie sie als Mischvolk die Spuren ihrer verschiedenen Herkunft durch ihr Zusammenleben vergaßen, sich nach und nach in die israelitischen Gewohnheiten eingelebt. Immer mehr blaßten ihre mannigfach gestalteten heidnischen Sitten und Bräuche ab.

Der Einfluß Judäas auf die Reste des Zehnstämmereiches und auf die unter ihnen lebenden Samaritaner wurde desto bedeutender, je mehr die Macht der Assyrer im Sinken begriffen war, deren Könige, in ihren Palästen schwelgend, sich nur wenig um die unterworfenen Provinzen kümmerten.

Kühner denn je erhob sich die prophetische Macht, deren Herolde den untergehenden Tag der assyrischen Größe und das Frühroth einer glückverheißenden Zeit für ihr Volk mit der ganzen Farbenpracht ihrer bilderreichen herz- und geistergreifenden Sprache verkündeten, welche mit unwiderstehlicher Gewalt den thatkräftigen König Josia mit sich fortriß und in ihm den Funken der Begeisterung zur Flamme anfachte, die obwohl zerstörend, vernichtend und niederreißend eben gerade dadurch aufrichtend, erhaltend und umgestaltend auf das Leben des ganzen Volkes gewirkt hat. Jede Spur des Heidenthums wurde mit unnachsichtiger, ja man kann fast sagen blutiger Strenge vertilgt, der alte Gottesdienst in seiner Reinheit wieder hergestellt, die lange unterbliebene Passah-Feier, die den Gedanken der Freiheit und Selbständigkeit im Volke weckte, von Neuem wieder begangen. Das Buch des Gesetzes, zerstreut und verborgen im Tempelarchive, wurde ans Licht gebracht. Und immer wurde bei diesen so tief eingreifenden Vorgängen auf die Reste Israels Bedacht genommen.

Josia selbst zog über die Gränze Judas, vor ihm schwanden alle Götzenbilder und Götzenpriester, die Beth-el Höhe wurde niedergebrannt und Alles, was an das Heidenthum erinnerte, schonungslos der Zerstörung preisgegeben. Die Bewegung scheint der religiösen Entwicklung der Samaritaner einen beträchtlichen Vorsprung, eine eigentlich judäische Richtung gegeben zu haben, insofern als das Heidenthum, seiner Stätten und Stützen beraubt, immer mehr in den Hintergrund treten mußte.

Aus dem Zeitraume vom Tode Josias bis zur Zerstörung Jerusalems verlautet über die Schicksale der Colonisten im Zehnstämmereiche gar nichts. Judäa lag in schweren Todeskämpfen, es arbeitete zu sehr an dem eigenen Verfalle, als daß es den Angelegenheiten des nun sich selbst überlassenen oder unter babylonische Botmäßigkeit gerathenen Nachbarn seine Aufmerksamkeit hätte zuwenden können.

Erst nach der Vernichtung des jüdischen Staates taucht aus dem Schutte der Vergessenheit, unter dem die Geschichte der Samaritaner in dieser Periode versunken ist, eine Spur ihres Daseins empor.

Nachdem Gedalja ben Ahikam von dem feilen Verräther Ismael ben Nethanjah ermordet worden und mit dem spärlichen Reste der Judäer auch der letzte Schatten ihrer Selbständigkeit geschwunden war, kamen achtzig Männer aus Sichem, Silo und Schomron klagend und trauernd, mit Weihrauch und Speiseopfer versehen, nach Jerusalem. Sie wallfahrten also, von Schmerz erfüllt, zu jener Stätte, wo Gott gethront und theilten mit ihren Brüdern im Exile die heilige Wehmuth.

Eine ganz neue Wendung nahm die Geschichte der Samaritaner seit der Rückkehr der Judäer aus dem babylonischen Exile, während welcher Zeit sie wieder in ihren früheren verderblichen Götzendienst zurückgefallen zu sein scheinen, denn wurden sie früher auf alle nur mögliche Weise zur Theilnahme herangezogen, so wurden sie jetzt, zumal sie mit den Feinden der Juden gemeinsame Sache machten und die Heimkehrenden in ihrer Thätigkeit und Wirksamkeit störten, von jeder Verbindung abgewiesen und ausgeschlossen.

Die Niederwerfung der babylonischen Macht durch Cyrus, war für die Juden ein vielversprechender Anfangs- und Ausgangspunkt glücklicher Ereignisse. Jeremias Verheißung von der baldigen Rückkehr der Gefangenen nach ihrer Heimat sollte sich verwirklichen, die heiße Sehnsucht nach Jerusalem bald gestillt werden.

Cyrus, dem die Juden bei der Eroberung Babels gewiß große Dienste geleistet hatten, konnte sich gegen dieselben nicht dankbarer erweisen, als wenn er ihnen die Heimkehr nach Jerusalem und den Aufbau des Tempels daselbst gestattete, zumal er als der durch die Propheten verheißene Gesalbte Gottes bezeichnet wurde und es ja noch zudem, vom staatsmännischen Standpunkte

aus betrachtet, für ihn nur von Nutzen sein konnte, an der Gränze Aegyptens ein zu Dank verpflichtetes Volk zu haben, das noch überdies mit den Landesverhältnissen, die dem Cyrus ziemlich fremd und unbekannt sein mußten, so außerordentlich genau vertraut war.

Ein neuer Frühling erwachte auf Judas Gefilden, die alten Zionsharfen wurden wieder hervorgeholt, die lange versagt, weil der Schmerz ihre Saiten durchrissen; wie ein Traumbild zog die erlangte Freiheit an der Seele des Volkes vorüber, als es unter Liedern der Freude und des Dankes hinauf wallte nach Jerusalem, der heiligen Stadt.

Josua, ein Enkel des letzten Hohenpriesters Serajah, den Nebukadnezar hinrichten ließ, und ein Nachkomme Jojachins, Serubabel der Sohn Schealtiels, standen an der Spitze der heimkehrenden Juden. Im Norden trafen sie die Samaritaner an, die den Neuankommenden manche Landesgebiete, in denen sie sich früher ungestört hatten niederlassen können, abtreten mußten, wie denn auch von ihren Abgaben auf Befehl des persischen Königs so manche Ausgaben der Colonisten sollten bestritten werden, und im Süden die Idumaeer.

Die Paschas von Abar Nahara — dem Lande jenseits des Euphrat — waren angewiesen, die Juden in ihrem Vorhaben zu unterstützen, ihre Unternehmungen zu fördern und ihnen die vom Könige zugesagten Gaben zu verabfolgen. Im Festesmonat Tischri 537 wurde ein Altar von Stein aufgerichtet, damit der Gottesdienst sogleich eingeführt werden könne. Sodann wurde mit der Organisation des Tempelstandes der Anfang gemacht, die Vertheilung der Dienste eingeleitet und auf eine feierliche Weise der Grundstein zu einem neuen Tempel gelegt. Erinnerung und Hoffnung, Wehmuth und Wonne, Jubel und Trauer gaben sich in den hier laut werdenden Nationalgefühlen kund und flossen in einander. Die traurigen Bilder der Vergangenheit, Leichenfelder,

Ruinen, verödete Landstriche, wie sie die babylonischen Kriege geschaffen hatten, tauchten da im Geiste auf, aber das hoffende Herz sah schon in nicht ferner Zukunft die Zinnen des Tempels hervorragen, die Mauern der Stadt sich erheben, das Land wieder prangen in alter Blüthe und Herrlichkeit.

Doch die Klänge der Posaunen, die bei der Grundsteinlegung ertönten, weckten den Haß der Samaritaner gegen die Juden. Im Verkehre mit den Satrapen und Völkern von Abar Nahara stehend, wußten sie genau, welcher Vergünstigungen sich die Juden von Seiten des Perserkönigs erfreuten. Die Aussicht das einmal eingenommene Landesgebiet behalten zu können, wie die vortheilhaften Consequenzen überhaupt, die ihnen gewiß aus einer Verbindung mit den Juden hätten erwachsen müssen, veranlaßten sie mehr als ein innerer religiöser Drang, an Josua und Serubabel mit dem Ansinnen und Ansuchen, an dem Tempelbau theilnehmen zu dürfen, heranzugehen, wenn sie auch den Vorwand gleicher religiöser Lehre und Uebung dabei geltend zu machen suchten. Nach gepflogener Unterredung mit den Familienältesten von Seiten Josuas und Serubabels, erhielten sie eine abschlägige Antwort, die Josephus dahin ergänzt, daß sie wohl mitbeten aber nicht mitbauen dürften.

So billig und gerecht die Forderung der Samaritaner auch einigermaßen erscheinen konnte, so hatte sie nicht minder ihre gefährliche Seite, die die Keime der neuen Colonie, anstatt zum Wachsthume, zum völligen Hinsterben hätte bringen können. Die Colonie konnte den Schwerpunkt ihres Bestandes, die Erfüllungen ihrer Hoffnungen nur in ihrer eigenen geschlossenen Einheit und Reinheit suchen und finden. Jedes Einsickern von Heidenthum mußte den neuen Bau des Judenthums unterwühlen und nach und nach als ein in sich getragenes Gift zur unbedingten Vernichtung und Auflösung führen. Eine Erfahrung, die noch zu frisch und zu lebendig in Aller Geiste lebte, als daß sie nicht

das Volk zur äußersten Vorsicht und Umsicht hätte ermahnen sollen. Auf die königliche Verordnung beriefen sich die Juden, was den Samaritanern einerseits bedeuten sollte, daß sie nicht eigenmächtig berechtigt wären, die Erlaubniß auch auf Andere auszudehnen, wodurch ihnen aber nicht minder Klarheit darüber werden sollte, daß sie ihre etwaigen Anklagen beim Könige nicht zu fürchten hätten. Jede Verbindung mit den Samaritanern konnte, da sie vom Könige weder ausdrücklich angeordnet, noch sonst irgendwie beabsichtigt war, leicht einen verrätherischen Anschein gewinnen, und dann wäre ja alle Hoffnung und Errungenschaft mit einem Male zerstört gewesen.

Die Feinde Judas und Benjamins, wie auch die Samaritaner genannt wurden, suchten in Folge dessen die Juden auf alle nur mögliche Weise einzuschüchtern und sie an dem unternommenen Tempelbau zu hindern; sie bildeten in Gemeinschaft mit den persischen Beamten, die sie für die Unterstützung ihrer Pläne gewonnen, und mit den fremden in Palästina wohnenden Völkern eine mächtige Coalition gegen die Juden, die sie noch zudem, soviel ihnen dies durch die Wohnungsverhältnisse ermöglicht war, in eine gleichgültig kalte Stimmung gegen den Tempelbau zu bringen strebten. Allerlei Verdächtigungen und Anklagen wider die Juden, gelangten nun an den persischen Hof. Neben den Unabhängigkeitsgelüsten der Juden, die wieder, wie in früheren Zeiten, ein selbständiges Reich bilden wollten, wurden namentlich die Gefahren betont, die durch den Aufbau des Tempels der Staatskasse erwachsen könnten. Die Juden haben nun von selbst, oder auf Befehl, wie Josephus berichtet, den Tempelbau eingestellt, wodurch eine mehrjährige Unterbrechung in dem einmal begonnenen Werke eintrat.

Cyrus war zu sehr im Kriege mit den Indern und Massageten verwickelt, als daß er die eingelaufenen Beschwerdeschriften einer eingehenden Untersuchung hätte unterziehen lassen können,

und auch sein Nachfolger Cambyses mußte sich den Kriegen mit den Aegyptern und Aethiopiern, mit Nubien und Karthago zu sehr hingeben und hatte weder Zeit noch Ruhe, um sich mit Gegeneingaben und Entkräftigungsbriefen gegen die eingebrachten Anklagen eingehend zu beschäftigen. Erst unter der Regierung des Darius Hystaspis, zu dem Serubabel in sehr freundschaftlichem Verhältniß gestanden haben soll, und der als eifriger Anhänger der Zooraster-Lehre sich mit dem Judenthume, welches auch die Verbildlichung Gottes verpönte, gewissermaßen geistesverwandt fühlte, wurde wieder Hand an den Bau gelegt, wozu nicht wenig die Wirksamkeit der beiden zeitgenössischen Propheten Chaggai und Zacharja beitrug, die unabläßig, unerschrocken immer wieder von Neuem das Volk unter Hinweis auf die Pracht der eigenen Paläste und die Oede des Tempels, zu muthigem, kräftigem Vorwärtsgehen auf der einmal betretenen Bahn anfeuerten. Diese Regsamkeit auf Seiten der Juden, die mit neuem Eifer den Bau des Tempels fortsetzten, veranlaßte wieder die Samaritaner, den Stadthalter diesseits des Stromes Thatnai und Star-Bosnai zu bewegen, wie früher unter Cyrus und Cambyses, wieder gegen den Bau des Tempels Beschwerde und Klage zu erheben und den Juden in ihrer Thätigkeit Hemmungen und Hindernisse zu bereiten. Doch waren jetzt die Feinde vorsichtiger in ihren Eingaben, ruhiger und leidenschaftsloser in ihren Befehlen, denn es konnte ihnen nicht entgangen sein, daß die erhöhte Thätigkeit und der vermehrte Eifer der Juden auf einer am Hofe des Königs Darius für sie günstigen Strömung beruhe.

Thatnai und Star-Bosnai begnügten sich vorerst mit einem Verhöre, das sie mit den Bauenden vornahmen, deren Namen sie sich angeben ließen, wodurch ihnen Auskunft darüber werden sollte, auf Grund welcher Erlaubniß denn eigentlich die Juden den Bau des Tempels überhaupt unternommen hätten, ohne sie, wie dies früher geschah, jetzt weiter in ihrem Werke zu stören.

Die Angaben der Juden, die sich auf ein Edict des Cyrus beriefen, wurden von Darius bestätigt und durch eine im Staatsarchive aufgefundene Urkunde bekräftigt. Die verleumderischen Angaben hatten die entgegengesetzte Wirkung gehabt, daß die Unterstützung zum Tempelbau von Seiten des Königs Darius eine größere und reichere wurde.

Am 3. — nach Josephus am 23. — Adar des Jahres 516 wurde der vollendete Tempel eingeweiht und bald darauf das Passah-Fest feierlich begangen. So war denn trotz aller Hindernisse, trotz aller Verdächtigungen und Verleumdungen, durch muthiges, unverdrossenes Ausharren in dem einmal Begonnenen, wie durch glückliche Abwehr aller Feinde der Tempel zu Jerusalem aufgeführt, welcher ein neuer, geistiges Leben ausstrahlender Mittelpunkt werden sollte für die Juden in und außer Palästina.

Der Hohepriester hatte durch den neuen Tempel festen Boden gewonnen, er ist jetzt eine unentbehrliche Persönlichkeit zur Organisation und Leitung des Gottesdienstes geworden, während Serubabel der beständige Anlaß zu Verdächtigungen gewesen sein mochte, als wollten die Juden unter diesem Abkömmlinge aus dem Hause Davids ein neues selbständiges Reich bilden. Die beiden Oelbäume (Zacharia 4, 14) scheint das Feuer der Zwietracht ergriffen zu haben, das sich auch dem Volke mittheilte, welches in eine Priester- und Königspartei auseinanderging und von dem auch die beiden Propheten Chaggai und Zacharja nicht ganz unberührt geblieben sind.

Serubabel hat sich vielleicht in Folge von Streitigkeiten vom Schauplatze seiner Thätigkeit zurückgezogen, um nicht den Anklagen und Verleumdungen durch seine persönliche Anwesenheit neuen Stoff und willkommene Nahrung zu geben.

Doch auch nach dem Abgange Serubabels und nach dem Tode des Darius wurden Anklagen gegen die Juden an dessen Nachfolger Xerxes gebracht, womit auch die judenfeindliche Be-

wegung in Persien und Medien unter diesem Könige in irgend welchem Zusammenhange stehen mag. Wiederholt wurde von den Samaritanern und ihren Genossen auf den großen Schaden und Nachtheil hingewiesen, der dem persischen Staate aus dem Aufbaue der Stadt Jerusalem und seiner Mauern erwachsen müsse. Die Lage der Juden war damals eine sehr traurige, und gewiß haben sie, um in Zukunft solchen nie enden wollenden gehässigen Angriffen von Seiten ihrer Feinde zu entgehen, sich mit ihnen häufiger verschwägert, um sich günstigere Verhältnisse zu verschaffen, wodurch sie freilich Gefahr liefen, völlig unter den Heiden und Samaritanern aufzugehen.

Selbst Priester gingen Mischehen ein und haben sich über die Strenge des Gesetzes, besonders im Bezug auf die Ammoniten und Moabiten, hinausgesetzt.

Ein großer Theil der judäischen Bevölkerung jedoch konnte sich mit einer solch milden Auffassung des Gesetzes nicht befreunden und hielt sich streng von jeder Verbindung mit den Heiden ferne, auch aus dem Grunde, weil die Reinheit der heiligen Sprache dadurch sehr gefährdet wurde. Neben den Samaritanern, welche vom groben Götzendienste weit entfernt waren, wohnten damals Nabatäer, ein Volk arabischer Herkunft, von denen uns noch im Talmud einzelne Sprachreste erhalten sind, Ammoniten und Moabiten, in Palästina. Das Heidenthum war durch Geschem den Araber und durch Tobia den Ammoniten vertreten, welch letzterer in verwandtschaftlicher Beziehung zu angesehenen und einflußreichen jüdischen Familien stand. Er selbst nämlich hatte aus dem angesehenen Hause Arach eine Tochter zur Frau, und Meschullam, Sohn Berechjah's, ein geachteter Mann, nahm keinen Anstand, seine Tochter dem Sohne des Tobia zur Frau zu geben. An der Spitze der Samaritaner stand Sanballat von Bet-Horon, dessen Tochter Nikaso nebst Manasse, dem Sohne des Hohenpriesters Jojada, mit Grund und Anlaß dazu gewesen, daß die Samaritaner,

später ganz losgetrennt vom Judenthume, als selbständige Sekte aufgetreten sind. Was übrigens die Frage der Mischehen betrifft, so ist es bemerkenswerth, daß Mose eine kuschitische Frau gehabt, daß Zipporah die Tochter des Heidenpriesters Jethro aus Midjan gewesen, und daß sogar im Pentateuche Mirjam als deswegen bestraft bezeichnet wird, weil sie sich darob tadelnd über ihren Bruder ausgesprochen hatte. Auch die vielen Beispiele aus der Geschichte des Volkes sprachen für die Anschauung, daß Mischehen nicht unzulässig seien. Ruth war eine Proselytin, die dem Judenthume zur Ehre gereichte und auf welche die Abstammung aller Könige von Juda zurückgeführt wurde.

Das jüdische Volk war damals in einer mächtigen Gährung begriffen, aus der einerseits der Pharisäismus, als dessen ersten und mächtigsten Vertreter man Esra bezeichnen kann, der, selbst zum Geschlechte der Priester gehörend, dazu ausersehen und berufen war, die Macht derselben zu brechen, indem er für die Zukunft das Judenthum nicht auf das Priesterthum, sondern auf das Gelehrtenthum, nicht auf den blinden Glauben, sondern auf das lichte Wissen, nicht auf den todten Buchstaben, sondern auf den lebendigen Geist gründete und andererseits der Sadducaeismus und Samaritanismus hervorging, welche beide insofern sich glichen, als sie den entschiedensten Gegensatz zum Pharisaeismus bildeten. Die Wurzeln zu jenen Parteien, die nachmals in so strengen Gegensatz und in so heftigen Widerspruch zu einander traten, und während der verschiedensten Perioden der jüdischen Geschichte so schroff sich gegenüber standen, wurden damals in das noch lockere Erdreich des jüdischen Geisteslebens gesenkt. In der richtigen Erkenntniß und Erfassung der Bewegungen, die Israel um jene Zeit erfüllt haben, liegt der Schlüssel zum Verständniß der Geschichte des Judenthums, wie zu der der Entstehung des Christenthums, das aus seiner Mitte hervorgegangen ist.

In Palästina waren jetzt durch die Vermischung mit den

Heiden, unter Preisgebung der heiligsten Interessen des Judenthums, gewiß für den Augenblick günstigere Verhältnisse eingetreten und wurden daselbst die Mauern der Stadt und viele Bauten ohne jedwede Störung aufgeführt.

Doch durch Esra wurde die in Palästina eingetretene Stagnation bald unterbrochen, da er durch seinen Eifer das Volk zu neuer Thatkraft, zu neuem Leben erweckte. Derselbe, von dem Priester Chilkija abstammend, hat sich in Babel, wo weil ohne Tempel und Opferdienst, strenger auf die Feier der Sabbate und Feste gedrungen und mehr Eifer auf das Studium des Gesetzes verwendet wurde, wo Gebet und Belehrung ihren belebenden erfrischenden Anfang in der jüdischen Gemeinde genommen, mit großem Erfolge der Erforschung der Lehre hingegeben und hatte alle Hohenpriester und Priester in der Kunde des Gesetzes weit hinter sich zurückgelassen. Er war ein Mann von hoher Einsicht, ein denkender Betrachter der jüdischen Vorzeit, Gegenwart und Zukunft, der, wie ein echter, von dem letzten Propheten Maleachi geschilderter Priester, in seinem Munde bewahrte das lebendige Wort der Lehre, und der darum auch, vermöge dieser seiner Erkenntniß, recht dazu geeignet war, mit den vorhandenen Ueberresten des Alterthums und mit den übrig gebliebenen Schätzen des Nationalheiligthums einen dauernden grundlegenden Unterbau für den Aufbau des ganzen jüdischen Geisteslebens bis auf unsere Tage hinab zu schaffen. Er bahnte sich den Weg zum Könige Artaxerxes und war bei ihm bald zu so großer Gunst gelangt, daß er sich die Erlaubniß erwirken konnte, als Schreiber und Lehrer des göttlichen Gesetzes, versehen mit außerordentlichen Vollmachten, neue Ansiedler aus Babylon nach Judäa zu führen, und dort an die Spitze der Gemeinde zu treten und die Angelegenheiten derselben nach der Vorschrift des Gesetzes zu ordnen. Gewiß um die Heimkehrenden nicht abzuschrecken und vertrauend auf die Hilfe Gottes, verzichtete er auf ein königliches Geleite zu

seinem Schutze. An ihn, den berühmten Schriftgelehrten, wandten sich nun die Nationalgesinnten in Palästina, die seine Ankunft zu dauerndem Aufenthalte in Jerusalem gewiß mit Freude und neuer Hoffnung erfüllt haben muß. Mit Schmerz und Trauer nahm er die Verheerungen wahr, die in der jüdischen Gemeinde durch die Verbindung mit den Heiden angerichtet wurden, und auf Anrathen eines Mannes aus dem Volke, mit Namen Sechanjah, beschloß er mit äußerster Strenge und Energie daran zu gehen, um dieses Uebel zu entwurzeln und alle diejenigen aus der jüdischen Gemeinschaft auszuschließen, die sich weigern sollten, seine Befehle zu vollführen. Wenn ein Mann von solch hoher Einsicht und solch tiefer Erkenntniß wie Esra, eine so harte, gar nicht durch das Gesetz zu begründende, zudem noch mit den Erfahrungen der Geschichte im Widerspruch stehende Maßregel mit aller möglichen Strenge durchzuführen beflissen war und ein großer Theil des Volkes sich ihm willig fügte, obgleich sie nichts weniger als eine völlige Durchbrechung der eng geknüpften Familienverhältnisse bedeutete, so muß er gewiß nur einem Gebote der Zeit und der Vernunft gehorcht haben, das Milde hier als Sünde verdammte, Strenge als Tugend befahl. Doch durch diese verfügten Anordnungen, die mit aller Consequenz durchgeführt wurden, lohte die alte Flamme des Hasses vom Neuen wieder auf. Nicht nur bei einem Theile der Juden muß diese Härte auf den äußersten Widerstand gestoßen sein, sondern die nächste Folge davon war, daß die heidnischen Proselyten und Samaritaner zur Gewalt griffen, um ihre Zugehörigkeit zum Judenthume sich zu erzwingen, die ihnen durch Esra mit solcher Entschiedenheit abgesprochen wurde. Die Mauern der Stadt Jerusalem wurden an vielen Seiten durchbrochen, viele Bauten zerstört und nur der Tempel, in welchem Priester, Gegner Esras, den Dienst versahen, blieb verschont und unangetastet. Doch Esra war ein Mann der Feder und nicht des Schwertes, ein Mann der Lehre und nicht des Krieges.

Er bedurfte, um seine Absichten zu verwirklichen, der Stütze eines einflußreichen, von Persien mit Macht versehenen Genossen, der, wenn auch nicht so kenntnißreich, doch gesinnungsgleich mit ihm, bereit gewesen wäre, durch die kühne That seinen Lehren Kraft, Nachdruck und Bedeutung zu verleihen, und diese sollte ihm gar bald werden.

Die Juden von Persien standen in beständigem regem Verkehr mit ihren Brüdern in Palästina und nahmen an ihren Geschicken den innigsten Antheil. Die angesehensten Männer verlangten von zurückkommenden Juden Bericht und Bescheid über die Verhältnisse in Palästina. In eine sehr düstre, ernst nachdenkliche Stimmung wurde durch die Schilderungen Hananis von den Zuständen in Jerusalem besonders der Mundschenk des Königs Artaxerxes, Nehemia, versetzt. Diese an ihm sonst ungewohnte Stimmung konnte dem Könige nicht entgehen und als er und seine Gemahlin auf ihre Anfragen hierüber von ihm die Antwort erhielten, daß der Schmerz über Jerusalem, wo die Gräber seiner Väter zerstört lägen, jede Freude aus seiner Seele bannen müsse, erhielt er wegen seiner außerordentlichen Beliebtheit die gewünschte Erlaubniß, mit sehr wirksamen Empfehlungsbriefen ausgestattet, für eine Zeit sich als Landpfleger nach Jerusalem begeben zu dürfen, um daselbst Stadt und Mauer aufzubauen.

Nehemia war so recht dazu geschaffen Esra den Schriftkundigen, der jetzt in den Hintergrund tritt, zu ergänzen und in seinen Plänen aufs eifrigste zu unterstützen, denn wenn er auch kein Lehrer des Gesetzes war, so war er hierfür erfüllt von echter Liebe und heiligem Eifer für dasselbe.

Der neue Landpfleger war mit so vortrefflichen Eigenschaften ausgerüstet, wie sie nur selten bei einem Manne sich vereinigt finden. Erfüllt von glühender Liebe zu seinem Volke, besaß er eine außergewöhnliche, unverdrossene Energie für das einmal als gut Erkannte; ehrgeizig und doch nicht neidisch, pracht-

liebend und zugleich geeignet, sich alle Entbehrungen, wenn es die Umstände erheischten, aufzulegen, verstand er es durch Unerschrockenheit, Einsicht, Geduld und Ausdauer die Angelegenheit seines Volkes einem gedeihlichen glücklichen Ziele entgegenzuführen, Gefahren siegreich abzuwehren, die errungenen Vortheile zu sichern und durch neue Erfolge noch zu vermehren. Er floh aus Eifer für die gute Sache nicht nur alle Annehmlichkeiten einer üppigen Lebensweise, die er in seiner Eigenschaft als Landpfleger hätte führen können, sondern entsagte, wenn es nothwendig erschien, selbst den unumgänglichsten Bedürfnissen und Gewohnheiten und gab so Anderen ein schönes Beispiel selbstloser Hingabe an die Interessen der Gesammtheit.

Nehemia, durch Hanani gewiß von allen bisherigen Vorgängen bis aufs Einzelste benachrichtigt, hatte aus Furcht vor feindlichen Angriffen sich mit einer persischen Schutzwache zur Begleitung versehen.

Die Samaritaner, die die Geschehnisse bei den Juden genau beobachteten, hatten es gewiß erfahren, daß Nehemia, der Günstling des persischen Königs, im Anzuge begriffen sei, sie wußten durch ihre Beziehungen zu den Satrapen von allen Anordnungen und Beschlüssen, die bei Hofe getroffen wurden. Bevor noch die Juden selbst in das nur durch persönliche Recognoscirung erkennbare Vorhaben des Landpflegers eine klare Einsicht erlangen konnten, waren bereits Sanballat der Choronite und Tobia der Ammonite, denen Nehemia ein ungelegener, unangenehmer Gast gewesen sein mußte, von allen Plänen und Absichten desselben aufs Genaueste unterrichtet. Von Neuem wurde ihr Neid angestachelt, ihr Groll zu verderblichem Hasse angefacht. Spott und Verdächtigungen wurden jetzt gegen die Juden geschleudert und wiederum die boshafte Behauptung ausgesprengt, der Aufbau Jerusalems gliche einer offenen Empörung gegen den König. Zunächst und zuvörderst sollte das jüdische Volk selbst durch solche

Schmähreden eingeschüchtert und abgeschreckt werden, um sich an dem aufrührerischen Werke nicht zu betheiligen, das die Strafe aller Derer, die Hand daran legten, nach sich ziehen würde, zugleich aber nochmals ein ernster Versuch gemacht werden, eine Vereinigung mit den Juden zu erzielen. Doch die Samaritaner und ihre Anhänger hatten sich zu sehr in eine Verrätherrolle gegen die Juden eingelebt, als daß eine Verbindung mit ihnen von Seiten der wahrhaft jüdisch gesinnten Männer hätte gebilligt werden können.

Mit zuversichtlichem Bewußtsein, stammend aus dem felsigen Grunde eines ehrlichen selbstlosen Charakters, ließ ihnen Nehemia bedeuten, daß durch die Hülfe Gottes und durch den Fleiß seiner Diener das Werk werde rasch und rüstig von Statten gehen, sie aber sollten nicht Recht und Theil und Andenken an Jerusalem haben.

Die Feindschaft der Samaritaner gegen die Juden wurde von Tag zu Tag bitterer, ihre Nachstellungen nahmen einen immer gefährlicheren und bedrohlicheren Charakter an. Um den in ihren Herzen brennenden Haß zu löschen, trösteten sie sich mit eitlen Einbildungen: „Kann man Steine aus Schutthaufen wieder lebendig machen, da sie doch verbrannt sind?“ meinte Sanballat. „Sie mögen bauen, wie sie wollen, wenn ein Schakal dagegen anrennt, bricht er ihre steinernen Mauern durch“ rief spottend Tobia.

Doch da Hohn und Verrath nichts ausrichteten und die Mauern zusehends in die Höhe wuchsen, beschlossen die Samaritaner zu dem letzten Mittel, zur Gewalt, ihre Zuflucht zu nehmen und plötzlich einen Angriff auf die Bauenden zu machen und die Mauern zu zerstören. Unbemerkt und verstohlen gedachten sie in die Stadt einzufallen und alle Arbeiter niederzumachen. Nehemia erhielt aber noch rechtzeitig von diesen geheimen Plänen durch unter den Samaritanern wohnende Juden Kunde und Winke,

wodurch er sich veranlaßt sah, sofort Vorsichtsmaßregeln zu treffen, auf allen wichtigen Punkten Wachposten aufzustellen, was wenigstens den Vortheil brachte, daß die Samaritaner einen augenblicklichen Ueberfall nicht wagen konnten.

Ein Theil der Bauenden stand mit den Werkzeugen der Arbeit in der Hand, ein anderer mit Schwert und Schild und Lanz' und Bogen bewaffnet, bereit alle feindlichen Angriffe abzuwehren und zurückzuschlagen. Unter dem Schutze der Waffen und der Gefahrsignale, die rechtzeitig auf jeden feindlichen Ueberfall aufmerksam machen sollten, wurde bei der unermüdlichen Thätigkeit der Arbeiter, die mit dem Morgenroth ihr Werk begannen und bis in die späte Nacht bei Sternen- und Lichterglanz dasselbe noch fortsetzten, der Bau bald so weit zu Ende geführt, daß keine Lücke in demselben mehr zu sehen war. Abermals suchten die Samaritaner durch einen schlauen Handgriff das mit so vielen und schweren Hindernissen vollendete Werk zu vernichten. Der kleine Umstand, daß die Flügel der Thore noch nicht angebracht waren, sollte ihren zerstörungssüchtigen Plänen zu Gute kommen, nur mußte vorerst Nehemia, der ihnen so sehr gewachsene Gegner, aus dem Wege geräumt werden. Er wurde zu diesem Zwecke von Sanballat und Geschem zu einer Zusammenkunft nach Kefirim eingeladen, ließ ihnen aber in ganz officiellem Tone, als ob er nichts Arges vermuthete, sagen, er sei jetzt zu sehr von einem großen Werke in Anspruch genommen, welches ohne Nachtheil keinen Verzug erleiden könne und sie würden es wohl selbst einsehen, daß er bei dieser Sachlage nicht abkommen könne. Indessen war es ihm nicht unbekannt, daß sie seine Ermordung im Schilde führten. Noch dreimal erhielt er dieselbe Aufforderung und dreimal gab er dieselbe Antwort. Hierauf erhielt Nehemia von Sanballat ein offenes Schreiben, worin die Verleumdung in rücksichtslosester Frechheit auftrat. Er hörte, hieß es darin, daß die Juden gegen die persische Herrschaft sich aufzulehnen ge-

denken und daß er, Nehemia, zum Könige sich wolle ausrufen lassen, darum sollte er ja, bevor davon dem Könige von Persien eine Meldung gemacht werde, sich zu einer Besprechung mit ihm einfinden. Nehemia aber wies eine solche Zumuthung mit gebührender Entrüstung zurück, er war zu stolz und zu maßvoll, um sich in eine Conspiration mit dem ränkevollen verrätherischen Sanballat einzulassen. Auch unter den Juden gab es damals viele, die mit Sanballat und den Feinden Nehemias gemeinsame Sache machten und die als Werkzeuge dienen sollten, um sich seiner zu entledigen. Feile, falsche Propheten traten auf, welche ihn veranlassen sollten, in's Innere des Tempels zu entfliehen, um den Nachstellungen zu entgehen, damit dadurch an ihm der Schein der Schuld desto sicherer hafte, und um ihn zugleich in den Augen des Volkes als einen Gesetzesübertreter hinzustellen. Doch alle Pläne und Versuche scheiterten an der Einsicht, Umsicht und Vorsicht dieses klugen, ehrlichen thatkräftigen Mannes, alle Pfeile, gegen ihn abgedrückt, brachen an seiner felsigen Brust, unter der ein edles biederes Herz geschlagen.

Jetzt erst, nachdem die Feinde verstummt und erschlafft waren, konnte die alte Thätigkeit Esras im Vereine mit Nehemia von Neuem wieder aufgenommen werden. Die Mauern der Stadt wurden eingeweiht, die Feste in öffentlicher Volksversammlung begangen. Esra selbst, unterstützt von Priestern und Leviten, las am ersten des Tischri auf einer eigens zu diesem Zwecke errichteten Rednerbühne aus dem Pentateuche vor, dessen Inhalt in die Volkssprache übertragen und erklärt wurde. Alle Anwesenden erhoben sich aus Ehrfurcht vor dem heiligen Buche des Gesetzes, Thränen entströmten den Augen der Zuhörer, die es jetzt erst so recht einsahen, wie weit sie abgewichen von den Lehren der Väter, wie die Propheten vergebens in ihren Reden auf das reine Gold der eigenen Lehre hingewiesen, das sie gegen eitle, wahnhafte, erborgte Flitter vertauscht hatten. Auf-

gefordert vom Trauern zu lassen und sich der Festesfreude hinzugeben, kam das Volk am nächsten Tage wieder, wobei auf das kommende Laubhüttenfest die allgemeine Aufmerksamkeit gelenkt wurde.

Am vier und zwanzigsten Tage desselben Monats wurde ein Fasttag gehalten. In erhabenen Zügen zog da die Geschichte der Vergangenheit an des Volkes Seele vorüber, es wurde zur strengen Feier der Sabbate und Feste aufgefordert, das Sabbatjahr sollte von nun ab regelmäßig eingehalten werden und jeder Jude durch eine Tempelsteuer seine dauernde Anhänglichkeit und Zugehörigkeit zur Gemeinde bekunden, nach Jerusalem, das noch wenig bewohnt war, sollte der zehnte Theil der Bevölkerung übersiedeln, und mit verschärfter Strenge wurde wiederum das Verbot der Verbindung mit Söhnen und Töchtern der fremden Völker ausgesprochen. Im Innern der Gemeinde steuerte Nehemia dem Wucher und der Erpressung, und mit voller Befriedigung, die aus dem Bewußtsein erfüllter Pflicht erwächst, konnte er auf seine heilsame Wirksamkeit zurückblicken, als er wieder nach Persien zog, begleitet von den Dankes- und Segensworten eines ganzen Volkes. Doch kaum hatte Nehemia Palästina verlassen, da erhob die Gegenpartei mächtig ihr Haupt. Eljaschib der Priester hatte sogar dem Tobia, jenem erbitterten Feinde der Juden, eine Wohnung im Vorgebäude des Gotteshauses eingeräumt. Eine solche Führung und Haltung der Priester war durchaus nicht dazu angethan, das Volk in seinen guten Vorsätzen und Plänen zu bestärken. Lässigkeit in der Leistung der nöthigen Tempelbeiträge, Schlaffheit in der Erfüllung der übernommenen Pflichten war die Folge davon. Unter Nehemia gelöste Familienbande wurden gewiß wieder geknüpft, Mischehen waren nach wie vor an der Tagesordnung.

Nehemia von einem Theile des Volkes sehnlichst herbeigewünscht, kam wieder nach Jerusalem. Er verfuhr mit äußerster

Strenge und suchte durch Herstellung einer neuen Ordnung jede Verbindung der Juden mit den Heiden in Sitte, Sprache und Ehe unmöglich zu machen und, wo sie sich bereits vollzogen, durch schwer durchführbare Maßregeln zu lösen. Sowohl Priester wie Laien, die sich nicht fügten, sollten unnachsichtig aus dem Verbande der Gemeinde gewiesen werden, und diese schroffe, nicht durch das Gesetz, nur durch die Zeitverhältnisse gebotene Härte trug am meisten zur eigentlichen Entstehung und Festigung des Samaritanismus bei. Einen ganz besonderen Anlaß hiezu bot die Thatsache, daß Manasse, der Sohn des Hohenpriesters Jojada, mit Nikaso, der Tochter Sanballats, vermählt, sich widersetzte der Anordnung zu folgen und sich von ihr zu trennen. Nehemia schrak vor den Consequenzen seines Principes nicht zurück, er besaß vielmehr genug Entschlossenheit, auf Fortführung des einmal Begonnenen zu beharren. Er blieb jetzt nicht auf halben Wege stehen, sondern wagte das Aeußerste, glaubte er ja gerade an einem angesehenen Priester ein Beispiel äußerster Strenge statuiren zu müssen, sollte nicht der Willkür und Gesetzlosigkeit Thür und Thor geöffnet werden. Der renitente Priestersohn wurde von den ihm zukommenden Tempelfunctionen ausgeschlossen und da er in seinem Widerstande beharrte, zum Abzuge von Jerusalem gezwungen. Unter Führung des geächteten Priestersohnes verließen jetzt viele Unzufriedene, die mit einer solch strengen Handhabung des Gesetzes nicht übereinstimmten, die heilige Stadt, unter ihnen Männer von Ansehen und Bedeutung und wiederum viele Andere, durch Geschenke und Versprechungen, sowie durch günstige Aussichten für die Zukunft gewonnen und angelockt. Die Samaritaner, welche jetzt jede Hoffnung auf Vereinigung mit den Juden aufgeben mußten, hatten durch den Abfall Manasses sich von denselben gänzlich losgesagt, doch konnte man, da die Ausgewanderten, Juden ihrem Glauben und Stamme nach, die Bräuche, Sitten und Anschauungen der Väter beibe-

hielten, denselben mit stolzem Siegesbewußtsein, mit sorgloser Freude folgen, denn diese Colonie hatte in Samaria den letzten Rest des Heidenthums erdrückt und gab dem Judenthume daselbst, wenn auch in einer anderen, durch die geschichtlichen Ereignisse bedingten Auffassung, bleibende Dauer und allgemeine Anerkennung. Manasse und Sanballat haben gewiß sogleich den Plan gefaßt, an einem durch Herkommen geheiligten Orte einen Tempel zu erbauen und ihn ganz nach dem Muster des jerusalemischen einzurichten. Wahrscheinlich auf Anrathen und Vorschlag des mit der Geschichte seines Volkes vertrauten Manasse, wurde Sichem, das jetzige Nablus, wo noch heute die letzten Trümmer des samaritanischen Volkes zu finden sind, zum Jerusalem der neuen Sekte ausersehen, und auf Garizim, dem heiligen Berge, wo noch heute die Samaritaner beten und opfern, sollte sich der neue Tempel erheben. Die Wahl der Plätze zu geistigen Mittelpunkten des Samaritanismus zeigt von Verständniß und Klugheit, war es ja gerade die Stadt Sichem, mit der die Geschichte der bedeutendsten Persönlichkeiten Israels verknüpft war, und hatte ja dieselbe bei der Entstehung des Zehnstämmereiches, dessen Namen Israel die neue Sekte im Gegensatze zu den Juden für sich in so geschickter Weise in Anspruch genommen, eine solch bedeutende Rolle gespielt. Von nun ab stehen die Samaritaner den Juden nicht blos als politische Partei, sondern auch als religiöse Sekte gegenüber. Anfangs zwar treten die dogmatischen und rituellen Differenzen noch nicht so entschieden hervor. Der Pentateuch, an dem die Samaritaner die althebräische Schrift beibehielten, die Esra durch die noch heute bei den Juden übliche assyrische Quadratschrift ersetzte, war auch ihnen göttliches Buch und Grundgesetz. Erst mit der Aufnahme der Propheten und Hagiographen in den Kanon und der Entwickelung der mündlichen Lehre erweiterte sich die Kluft immer mehr.

Während das Judenthum seit den Tagen Alexanders des

Großen ganz neue Bahnen der Entwickelung eingeschlagen hat, hielten die Samaritaner fest und zähe an dem alten, todten Buchstaben der Schrift. Nichts dazu, nichts davon! Das war die Devise, mit der diese Sekte die Bahnen der Weltgeschichte betreten hat.

Sie hatten nicht den Trieb, die Lehre, die sie nur entlehnt, aber nicht geschaffen, weiter zu entwickeln und fortzubilden. Währenddem im Judenthume immer frische Keime aus dem Boden des Volksthumes hervorsproßten, die nach Gestaltung und Wachsthum rangen, und Geist und Gemüth mit neuen Bestrebungen erfüllten und da in seiner Mitte, als das Feuer des Prophetenthums erloschen und der erstarrenden Hand der Gottesmänner der Griffel entfallen war, die Soferim die Feder ergriffen und Belehrung gespendet und die Männer der großen Synagoge den Faden der Ueberlieferung aufgenommen, der dann von den Tanaim, Amoraim, Saburäern und Geonim weiter fortgeführt bis auf die durch Wissenschaft und Wirksamkeit hervorragenden Lehrer und Führer des Judenthums in unserer Zeit gelangte, stehen die Samaritaner heute wie damals noch auf dem Garizim, mit dem Pentateuche in der Hand höchstens Zeugniß ablegend von der unsterblichen Macht des jüdischen Gedankens, von der Unverwüstlichkeit eines Zweiges, der obwohl seit Jahrtausenden durch Stürme vom Urstamme losgerissen, sich dennoch bis auf unsere Tage erhalten hat. Treu hielten sie zum Mosaismus, sowohl zur Zeit der Ausbreitung des Islam, sowie dann, als man sie mit Gewalt zum Christenthume zwingen wollte, und sind nur einmal durch Verläugnung, in den Tagen der Syrerherrschaft, ihrem Glauben untreu geworden.

Das Mischvolk der Samaritaner, das aus asiatisch-heidnischen, israelitischen und judäischen Volkselementen hervorgegangen war, stellte sich als eine geschlossene Religionsgenossenschaft den Juden gegenüber, von denen sie Kuthäer genannt und wie Fremde betrachtet wurden. Das Bestehen dieser Sekte ist kein organisches,

von einer inneren Lebenskraft und Geistesthätigkeit getragenes. Nur durch die träge Liebe zu den Sitten und Gewohnheiten der Väter und durch gedankenlose Ergebung in deren Anschauungen, konnte sich bis auf den heutigen Tag noch ein spärlicher Ueberrest von ihnen erhalten, der große Theil wurde wie eine todte Masse von den Wellen der Geschichte davongetragen, denn so sehr sie auch an dem Ererbten und Herkömmlichen festgehalten, so wurden sie doch von den Umwälzungen im Reiche des Geistes, die auch zu ihnen den Weg gefunden, oft gar hart mitgenommen. Kein Feuerstrahl nationaler Begeisterung entrang sich je einem Samaritaner mit solcher Gewalt, daß er alle Herzen traf und zu gemeinsamen Wünschen und Thaten entflammte. Keine wehmüthige Erinnerung an die Geschichte und die Geschicke der Vorzeit, keine ideale Verherrlichung derselben, weckte in ihnen den Antrieb zu geistiger Verjüngung, die Kraft zu politischer Wiedergeburt. Sie entbehren eines festen innern Haltes, um ein Princip des Fühlens und Handelns aus sich herauszubilden und mit einer gewissen Ueberzeugung festzuhalten und weiter zu tragen.

Nur in Juda, welches mit unauslöschlicher Sehnsucht nach seiner Heimath schmachtete, das mit jeder Faser seines Herzens und mit jeder Empfindung seiner Seele an seiner Geschichte hing, konnte ein lebendiger Drang nach der Wiedererlangung des Verlorenen, nach der Begründung eines festen, für die Zukunft dauernden, von den Bewegungen der Geschichte getragenen und auch in ihnen nicht untergehenden Principes erwachen, und Tausende mit freudigen Hoffnungen, mit edlen Vorsätzen erfüllen.

Die Samaritaner haben, weil sie sich selbst nicht als Sekte, sondern als das eigentliche israelitische Volk betrachteten, auch ihre Geschichte mit den ersten in dem Pentateuche vorhandenen Erzählungen begonnen. Ihre Darstellung derselben, erst in späterer Zeit entstanden, durch viele eingewebte Fabeln und bewußte

Fälschungen erheblich von der, von den Juden allgemein recipirten abweichend, enthält auch Manches Richtige, das der Beachtung werth ist. So, um nur ein Beispiel anzuführen, zählen die Samaritaner vom Wegzuge Abrahams aus seinem Heimatslande bis zum Auszuge der Israeliten aus Aegypten 430 Jahre, nach einer in ihrem Pentateuche vom massoretischen Texte vorhandenen Abweichung, wonach sie Exod. 12, 40 für „die Zeit aber, da die Kinder Israel in Aegypten gewohnt haben“ „die Zeit aber, da die Kinder Israel und ihre Väter in dem Lande Kanaan und in dem Lande Aegypten gewohnt haben“ lesen.

Es ist beachtenswerth, daß nicht nur die alexandrinische Pentateuch-Uebersetzung und das Jonathan-Targum mit den Samaritanern hier übereinstimmen, sondern daß sogar der Schrifterklärer Rabbi Nathan, der von dieser anderen Lesart Kunde gehabt haben muß, dieselbe als sehr bedeutungsvoll bezeichnet[1]. Nach dieser Auffassung dauerte der Aufenthalt Abrahams und seiner Nachkommen in Kanaan zweihundert und fünfzehn Jahre und ebenso lange der Aufenthalt in Aegypten, wodurch viele Schwierigkeiten und Unwahrscheinlichkeiten in der Chronologie behoben werden.

---

[1]) Ich gebe hier die Zusätze im Hebräo-Samaritaner zu Exod. 12, 40 in runden, das Fehlende in eckigen Klammern:

ומושב בני ישראל (ואבותם) אשר ישבו (בארץ כנען ובארץ) ב]
מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה·

LXX.: Ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἣν κατῴκησαν ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν γῇ Χαναὰν ἔτη τετρακόσια τριακόντα.

Targum Jon.:

ומנין ארבע מאה ותלתין שנין מן דמלל לאברהם מן שעתא
דמלל עמיה בחמיסר בניסן בין פסוגייא עד יומא דנפקו ממצרים·

Gen. r. Sect. 63.:

רבי נתן אמר מילתא עמיקתא היא ומושב בני ישראל אשר
ישבו במצרים ובארץ כנען ובארץ גושן שלשים שנה וארבע מאות שנה·

Obwohl es über allen Zweifel erhaben ist, daß die Samaritaner an dem ursprünglichen Texte des Pentateuches viele tendenziöse Aenderungen und Fälschungen vorgenommen haben, um ihre dogmatischen Anschauungen darin begründet zu finden, so sind doch manche Varianten als kritische Behelfe von Werth und Bedeutung [1]).

Zu den hervorstechendsten Fälschungen sind die Zusätze nach Exodus 20, 17. zu betrachten, welche eigentlich erst das zehnte Gebot bilden sollen [2]).

Viele Aenderungen sind aus dem Bestreben hervorgegangen, den Text möglich genau nach den Regeln der hebräischen Grammatik einzurichten [3]).

Die an dem Pentateuche vorgenommenen Fälschungen wurden den Samaritanern von jüdischen Schrifterklärern zum Vorwurfe gemacht. So bezeichnet R. Eleasar, Sohn R. Joses, einen von ihnen (Deut. 11, 30.) angebrachten Zusatz als unnöthig, da auch ohne ihn ganz derselbe Sinn der Stelle klar läge und die Auffassung gar nicht streitig sein könnte [4]).

---

[1]) So z. B. Gen. 47, 21. im Hebräo-Sam.: העביר אתו לעבדים für העביר אתו לערים. Auch Onkelos, der אעבר übersetzt hat העביר gelesen, wie auch die LXX.: *καὶ τὸν λαὸν κατεδουλώσατο αὐτῷ εἰς παῖδας* u. m. A.

[2]) An diesem Zusatze aus Deuteronomium 27, 2—8 und ibidem 11, 29. 30 entnommen, ist nur בהר עיבל Deut. 27, 4 in בהר גריזים umgeändert worden.

[3]) So steht häufig היא für הוא, נערה für נער, אליהם für אלהם. Die paragogischen Buchstaben werden weggelassen, z. B. חית für חיתו, שכן für שכני, אימה für אימתה. Exod. 20, 15 lautet im Hebräo-Sam.: וכל העם שמע את הקולות ואת קול השופר וראים את הלפידים Hier hat den Samaritanern das Verbum ראה zu dem Nomen קול nicht gepaßt. Ausführliches über den Hebräo-Samaritaner findet man in den Studien von Gesenius, Geiger, Kirchheim und Kohn.

[4]) Sotah 33b. Sifré zu Deut. 11, 30. mit Bezug auf den Zusatz מול שכם. Jer. Sotah V. 3 steht für obigen Namen, R. Eleasar, Sohn Simeons.

Es war den Samaritanern sehr darum zu thun, die Heiligkeit des Berges Garizim, der durch den auf demselben erbauten Tempel der Mittelpunkt ihres religiösen Lebens geworden, als schon in alter Zeit anerkannt hinzustellen, was sie durch die Weglassung des Buchstaben ו in den Worten הורי Gen. 49, 26., wodurch הרי „mein Berg“ daraus geworden, bewerkstelligten[1]). Jede über den Pentateuch hinausgehende Entwicklung leugnend, mußten sie auch alle ihre religiösen Anschauungen und Bräuche als in diesem Buche schon enthalten bezeichnen können.

Durch Verschiebung der Buchstaben an dem einen und durch unbedeutenden Buchstabenzusatz an dem andern Worte haben sie das Gesetz, die Thiere zu schlachten, das sich sonst in dem Pentateuche nicht nachweisen ließe, und auf das sie mit peinlicher Strenge halten, so daß sie von Juden Geschlachtetes nicht genießen dürfen, in denselben hineingetragen, indem sie Numeri 11, 12. für וישטחו להם שטח die Lesart וישחטו להם שחוטה haben[2]).

Wenn die Samaritaner auch nicht an die Auferstehung der Todten glaubten, so haben sie doch die Lehre der Vergeltung festgehalten und durch Zufügung der Silbe ום Deut. 32, 35, wo sie ליום נקם ושלם für לי נקם ושלם lesen, dieselbe als pentateuchisch begründet hingestellt.

Durch ein für י gesetztes ו, indem sie Gen. 49, 5. כלו für כלי lesen, haben sie dem Stamme Levi, dem kein Makel anhaften sollte, weil Mose von demselben herkam, den Tadel daselbst in ein Lob verwandelt. Auch das zum Ganzen dann nicht passende ארור, Vers 7, das auch im Talmud als zu den fünf Wörtern gehörig bezeichnet wird, von denen man nicht wisse, ob sie hinauf zum vorhergehenden, oder hinunter zum folgenden Worte

[1]) Nur der weiter erwähnte Codex C. des samaritanischen Targums übersetzt dieses Wort mit בטנותי als von הרה abstammend, während alle anderen Codices tendenziös טורי oder טברי haben.

[2]) Vergl. Jomah 75ᵇ, Sifre und Peschito zur Stelle.

gehören, wodurch nach der einen talmudischen Auffassung, die ihren tendenziösen Hintergrund wie die andere hat, auch der Fluch von Simeon und Levi abgewendet, den Ochsen treffen würde [1]), haben sie ganz einfach in אריר verwandelt. Aengstlich vermeiden die Samaritaner alles Antropomorphische und Antropopathische, worauf manche Aenderungen in ihrem Pentateuche zurückzuführen sind [2]).

Solche Fälschungen müssen an dem Pentateuche, der bei den Samaritanern erst in den Tagen Manasses zu Bedeutung und Ansehen gelangte, in einer Zeit angebracht worden sein, wo derselbe noch nicht in der Hand des Volkes gewesen war.

Mit dem Texte des samaritanischen Pentateuches stimmt fast immer die alexandrinische Uebersetzung, zumeist die Vulgata, oft die Peschito und zuweilen auch Onkelos und Jonathan überein. Doch ist in Bezug auf die LXX nicht zu verkennen, daß sie bei solchen Stellen, wo eine Tendenz klar zu Tage liegt und über eine vorgenommene Fälschung kein Zweifel sein kann, nicht den Hebräo-Samaritaner, sondern den ursprünglicheren Text zu Rathe gezogen hat.

Die Beschäftigung mit diesem interessanten Pentateuch-Texte ist wie überhaupt die Kunde von der Literatur der Samaritaner noch verhältnißmäßig sehr jungen Datums. Die Ersten, die das Interesse in Europa für diese Sekte anregten, waren der jüdische Reisende Benjamin von Tudela, der in der zweiten Hälfte des zwölften Jahrhunderts Europa, Asien und einen großen Theil Afrikas durchreist hat und Peter de la Valle, im Anfang des

---

[1]) Jomah 52a. Mechiltha Ab. בשלח. Ed. Friedmann, Seite 54a. Das samaritische Targum übersetzt אריר mit משבח. Cod. Nabl. übersetzt dieses Wort mit חתים, welches gleich dem aram. חסין ist. Cod. A. hat חתין.

[2]) Num. 22, 16 ויבוא מלאך אלהים für ויבא אלהים u. m. A. Die Vertauschung der zu אלהים gehörenden Mehrzahl mit der Einzahl findet sich Gen. 20, 13. 31, 53. 35, 7. Exod. 22, 9.

sechzehnten Jahrhunderts. Ersterer berichtet in seiner Reisebeschreibung über die Samaritaner zu Nablus, Caesarea, Damascus und Askalon, kennt aber ihren Pentateuch nicht.

Letzterer, von dem französischen Gesandten de Sanza in Constantinopel ersucht, ein Pentateuch-Exemplar der Samaritaner auf seinen Reisen ausfindig zu machen, berichtet in einem Schreiben aus dem Jahre 1516, daß in Nablus kein solches vorhanden sei. Erst später war es ihm in Damaskus gelungen, zwei Pentateuch-Exemplare von den Samaritanern daselbst anzukaufen, von denen de Sanza das auf Pergament geschriebene erhielt, das dann in die Bibliothek des Oratoriums nach Paris kam, wo sich der gelehrte J. Morinus mit demselben beschäftigte. Dadurch wurde das Interesse für die Samaritaner wach und rege. Josef Scaliger trat in Correspondenz mit ihnen, schrieb Briefe nach Aegypten und Nablus; doch die im Jahre 1589 angelangten zwei Antwortsschreiben trafen ihn nicht mehr am Leben, dieselben kamen nach Paris an Morinus, der sie übersetzte. 1672 hat Robert Huntington, englischer Prediger zu Aleppo, der 1701 als Bischof von Raphoe in Irland starb, eine Correspondenz mit ihnen unterhalten und bei ihnen die Ansicht erweckt, daß in England auch Samaritaner wohnen. Ab Sehusa aus Gaza richtete 1675 einen Brief an die vermeintlichen Brüder in England, erhielt aber statt von ihnen eine Antwort von Th. Marshall, damals Rector des College von Oxford, die sie noch in diesem Glauben bestärken mußte. Auch Frankfurt a. M. nimmt einen Platz in der Correspondenzgeschichte zwischen Samaritanern und Europäern ein. 1684 kam nämlich Jakob Levy aus Hebron, um Almosen für die palästinischen Juden zu sammeln, dahin. Hiob Ludolf benutzte diese Gelegenheit, um sich bei demselben über diese Sekte zu erkundigen, und schickte durch ihn einen hebräischen Brief in samaritanischer Schrift an sie, auf den er bald Antwort erhielt. Die Verbindung mit den Samaritanern dauerte dann noch fort.

Im Jahre 1826 schrieben sie Briefe an ihre vermeintlichen Glaubensgenossen in Europa. Die Samaritaner in Nablus, die letzten Reste dieser Sekte, die im Jahre 1853 nach Angabe des Hohenpriesters Amram 122 Seelen, nach Rogers in einem englischen Berichte im Jahre 1855 aber 195 Seelen betrugen, bedienen sich noch heute ihres Pentateuches beim Gottesdienste.

Ihre Aussprache des Hebräischen ist eine von der unseren ganz verschiedene, mehr arabische. Petermann, der selbst in Nablus von dem Hohenpriester sich den Pentateuch vorlesen ließ und darauf gestützt das Buch Genesis lateinisch transcribirt herausgab, schreibt z. B. den ersten Vers der Genesis also: Barasêt bara eluwêm it assamêm wit aâres. Ganz anders berichtet Löwe, der Reisebegleiter Montefiores über die Aussprache gerade dieses Verses [1]).

Auch die samaritanische Paraphrase zum Pentateuche, die gewiß, wie die anderen aramäischen Uebertragungen desselben, bald nach der Zeit Esras in ihren Ursprüngen und Anfängen aus einem practischen Bedürfnisse hervorgegangen ist, weil man den hebräischen Urtext, den das Volk damals nicht mehr verstanden hatte, durch hierzu bestellte Methurgemanim in die Volkssprache mündlich wiedergeben ließ, erregte bald das Interesse der europäischen gelehrten Theologen, Historiker und Sprachforscher, in hohem Grade. Es liegt die Vermuthung sehr nahe, daß sowohl das Targum der Samaritaner wie auch die Targumim der Juden

---

[1]) Vgl. seinen Bericht in Ginzburgs Debir (דביר), Wilna 1844 in einem daselbst vom 5 Ab 5595 abgedruckten Reisebriefe aus Nablus, wo es heißt: בַרַשִׁית בַרַא אֵלַאם אֵת אַשַּׁמַּים וַאֵת אַאַרַץ

Auch die Aussprache des Schema wird daselbst mitgetheilt:

שַׁמַע יִשְׂרַאֵל אִיו אֵלַא אִיו אַאַר

Ausführlichere Nachrichten über die Samaritaner gibt Löwe in Philippson's Allgem. Zeitung des Judenthums Jahrg. III. (1839) und besonders über ihre Leseweise des Hebräischen S. 226 daselbst.

aus einer und derselben Quelle, aus den im Volke im Gebrauche gewesenen mündlichen Uebersetzungen des Pentateuches, geflossen sei. Erst viel später bei der Niederschreibung und Redigirung erhielten die aramäischen Versionen so Vieles, was sie unterschied und von einander trennte, je nach den religiösen Anschauungen und Tendenzen, die der Uebersetzer mitbrachte, und je nach den Umwandlungen, die das Aramäische in den verschiedensten Gegenden und Zeiten als Schriftsprache erfahren hatte. Was nun speciell das samaritanische Targum, wie dasselbe uns bis heute vorliegt, anlangt, so ist der Gesichtspunkt festzuhalten, daß wir in demselben alt-palästinische Stücke vor uns haben und jüngere, in später Zeit abgefaßte oder vielmehr nach sprachlichem Bedürfnisse abgeänderte, mit Arabisch stark versetzte, welche letztere auch viel Verwandtes mit Abu Said haben, während an ersteren Beziehungen zu dem hebräischen Texte, zu Onkelos, Jonathan und zur Haggada, so wie dialectische Eigenthümlichkeiten und alte tendenziöse Uebersetzungen wahrzunehmen sind.

In neuester Zeit ist viel zur Veröffentlichung von handschriftlichen Texten dieser für Geschichte, Exegese und Sprachforschung so wichtigen Paraphrase geschehen. Neben Nutt in Oxford, der Manuscript-Fragmente dieses Targums zu einigen Capiteln von Leviticus und zum größten Theile von Numeri herausgegeben hat, die sich als relativ alt und wichtig erwiesen haben[1]), und Harkavy, der im Auftrage der Russischen Regierung gegenwärtig mit der Edition von samaritanischen Manuscripten beschäftigt ist, hat Petermann in Berlin zum Buche Genesis allein fünf Handschriften veröffentlicht, von welchen wir die als Text zu Grunde gelegte mit Codex Nablus bezeichnen[2]).

[1]) Siehe meine kritischen Studien über Manuscript-Fragmente des Sam. Targums zu Oxford 1875.

[2]) Neben diesem Codex Nablus hat Petermann Varianten aus einem Codex A. gesammelt, der sehr viele arabische Wurzeln enthält, die man gar

Wenn wir die Differenzen zwischen diesem Codex und der Edition näher ins Auge fassen, so lassen sich dieselben unter folgende Gesichtspunkte bringen.

Man bemerkt an dem Cod. Nabl. eine auffallende Aehnlichkeit und Gleichheit mit den Targumim Onkelos und Jonathan[1]), ferner eine sehr häufige Beibehaltung oder Modificirung

---

häufig im Abu Said zur Stelle findet. Besonders die ersten 30 Capitel der Polyglotten-Ausgabe, in welchen man aus Verlegenheit alle schwierigen unverständlichen Wurzeln falsch als sogenannte kuthäische Stämme bezeichnete, sind wie Codex A. stark mit Arabisch vermischt. Gerade diese Stücke der Genesis erweisen sich ganz entgegen den Forschungen des Herrn Kohn nicht als die ältesten, sondern als die verhältnißmäßig jüngsten des samaritanischen Targums. Interessant ist im Codex A die Uebersetzung zu Gen. 48, 22., wo שכם, wofür auch das Targum Jonathan קרתא דשכם hat, mit נאבלס (arabische Schreibart) übersetzt wird. Im selben Codex 37, 13. 14 steht hiefür נאפלים. Diese Bezeichnung für Sichem, aus dem ersten nachchristlichen Jahrhunderte stammend, findet sich auch im Talmud Jer. Abod. Sarah V, 4. als ניפוליה und im Midrasch rabba Num. Sect. 23. als ניפול. Eigenthümlich ist der Codex A. in der Wiedergabe von Eigennamen, so wird 30, 21. דינה mit חכמה übersetzt, 49, 10. שלה mit נמרה, 50, 8 גשן mit פילן. Mit סרנדיב wie bei Abu Said wird הררט 8, 4. auch im Cod. A. und ebenso דן mit בניאס 14, 14. übertragen. Cod. Nabl. hat וכפרה wie Abu Said 12, 8. als Uebersetzung zu והעי während Cod. A. wie die Polyglotten-Ausgabe ועינה hat. (Vgl. über Städtenamen im Sam. Targum Dr. N. Brüll, Jahrbücher für jüd. Geschichte und Literatur, Jhrg. I. S. 61). Manchmal leistet Cod. A zur Berichtigung des Textes gute Dienste, so z. B. wenn 8, 9. für צעי der Ed. צער steht, was einen guten Sinn gibt. Die von Petermann mit B und C benannten Codices besitzen viele Beziehungen zu einander und sind am wenigsten arabisch versetzt. Letzteren Codex möchte ich als den verhältnißmäßig ältesten bezeichnen. Interessant in demselben ist die Uebersetzung 48, 16, wo וידגו ähnlich wie bei Onkel. mit וינונין wiedergegeben ist. Petermann hat falsch in diesem Codex Gen. 3, 3 רגת mit der Bemerkung (רגת?) versehen, da doch אף häufig mit רגז fehlerhaft übersetzt wird, weil dieses Wort als die Bedeutung „Zorn" habend aufgefaßt wurde. Die Schreibart רגת für רגז hat im Samaritanischen nichts Auffallendes. Der Cod. D. erstreckt sich nur auf die ersten Capitel und bietet nichts Beachtenswerthes.

[1]) Es würde zu weit führen alle die belegenden Beispiele hier in

der hebräischen Textesworte¹) und eine besondere Vorliebe die Negation und andere Partikeln von dem Worte, zu dem sie gehören, zu trennen²).

Eine minder peinliche Aengstlichkeit ist in der Vermeidung von Anthropomorphismen wahrzunehmen³). Manche Wurzeln

---

Ausführlichkeit mitzutheilen, es sei darum nur auf einzelne Stellen verwiesen, zumal es dem Leser durch die unter der Presse befindlichen Varianten aus dem Cod. Nabl. leicht möglich sein wird, dieselben genauer in Augenschein zu nehmen.

Gen. 1, 18. 7, 4. 8. 14. 8, 7. 8. 10. 12. 9, 14. 11, 3. 5. 7. 12, 1. 3. 7. 10. 12. 13. 16. 20. 13, 4. 7. 9. 10. 11. 14. 15, 1. 3. 4. 9. 18. 20. 16, 2. 17, 11. 18, 6. 19, 2. 9. 10. 11. 13. 14. 21. 24. 26. 28. 29. 35. 20, 3. 4. 5. 6. 9. 14. 16. 17. 20. 21, 6. 7. 9. 12. 14. 15. 19. 33. 22, 6. 7. 9. 26, 8. 9. 10. 14. 15. 18. 19. 20. 21. 22. 24. 26. 27. 27, 1. 9. 16. (Petermanns Verbesserung nicht nöthig), 21. 27. 31. 36. 30, 1. 6. 7. 13. 14. 31, 18. 25. 27. 32, 1. 16. 24. 33, 1. 2. 3. 6. 7. 11. 12. 18. 34, 1. 7. 8. 35, 6. 36, 8. 10. 24. 37, 2. 9. 14. 15. 22. 32. 33. 38, 11. 12. 13. 18. 26. 39, 4. 6. 8. 9. 10. 15. 19. 23. 40, 13. 41, 13. 42, 4. 9. 20. 21. 22. 27. 33. 36. 43, 14. 18. 19. 22. 29. 34. 44, 10. 11. 12. 18. 25. 28. 45, 4. 17. 21. 23. 46, 3. 8. 29. 47, 1. 4. 9. 13. 15. 20. 23. 24. 48, 6. 10. 13. 50, 3. Dagegen hat Cod. Nabl. keine Beziehungen zu Onk. wie die Edition Gen. 13, 9. 14, 3. 8. 19. 27. Neben der P. A. hat auch Cod. A. sehr viele Beziehungen zu Onkelos. Weniger sind solche an den sonst fast gleichartigen Cod. B. und C. wahrzunehmen.

¹) 7, 6. 7. 10. 11. 14. 19. 8, 4. 9, 6. 28. 10, 1. 32. 11, 2. 4. 6. 7. 12, 9. 13. 13, 4. 16. 17. 14, 3. 8. 10. 13. 15. 18. 23. 15, 1. 3. 4. 9. 16, 2. 3. 18, 6. 25. 19, 3. 7. 10. 17. 19. 28. 20, 1. 2. 4. 5. 7. 12, 14. 21, 1. 7. 8. 12. 14. 23. 30. 22, 2. 3. 6. 10. 12. 13. 14. 18. 23, 1. 6. 26, 6. 30, 30. 31, 4. 33, 9. 35. 1. 28. 36, 18. 37, 9. 12. 43, 8. 24. 44, 4. 33. 45, 3. 8. 46, 3. 4. 5. 29. 34. 48, 8. 9. 49, 1. 5. 6. 26. 50, 1. 10. 12. 13. 17. 21. Sehr häufig finden sich Hebraismen in den Codices B. und C., dagegen verhältnißmäßig wenig in Cod. A. und der P. A.

²) 36, 34 מן ארע für מארע. 37, 22 אל תשפכון für לתשפכון. אל תשלחון für לתשלחון. 40, 10 כד אפרחת für כאפרחת. 43, 11 מן זבת für מנבות. 43, 23 אל תדחלון für לתדחלון auch 40, 3. 50, 19. 21. 46, 21. אל ישראל für לישראל. 49, 4 אל תותר für לתותר ibid. 20 מן אשר für מאשר und מן ערני für מערני u. m. A.

³) Gen. 12, 1 דאחזיך für דמלכנך. 15, 1 במחוה für בנבואה

kommen häufig und consequent für andere in der Edition vor, unter welchen viele auch an den Oxforder Fragmenten bereits als charakteristisch hervorgehoben worden sind[1]). Viele Varianten beruhen auf wechselseitigem Gebrauch von bald hebräischen, bald aramäischen Wörtern und Formen[2]) und auf die im Samaritanischen so häufig vorkommende Verwechslung und Transposition der Buchstaben[3]).

---

u. m. A. Aehnliches auch im Cod. C. So z. B. 3, 5. 5, 24, wo אלהים beibehalten wird 6, 2. 4. u. m. A.

[1]) ואתא für ועאל Gen. 47, 1 ועור für ציבעת 30, 15. 30. 43, 2. 47, 9. (Vgl. meine kritische Studien S. 33.) אפי für קדמי 44, 29 יקיר für יטם 43, 1 auch sonst noch häufig. אסגרה für מטרה 7, 12. 8, 2 ותלא für וסבל 13, 10 ואנראה für ואיתי 30, 14. 42, 20. Gewöhnlich steht im Cod. Nabl. ענה für אגיב und קרב für קדם der Edition. Auffallend ist, daß 18, 27 gegen die Gewohnheit ואגיב und daselbst Vers 23 וקדם beibehalten wird. מרעם für כלום 39, 6. 8. 9. 23. (Vgl. kritische Studien S. 34) אצטרה für אצלה 39, 10. 16. 18 כרם für גפן 40, 9. ואקעים für וחי 11, 11. auch sonst noch häufig.

[2]) Aramäisch für Hebräisch: 3, 1. 3. 9. 14. 5, 3. 26, 9. 33, 17. 40, 7. 12. 13. 18. 19. 46, 2. 48, 5. 49, 8. 11. 20. 50, 2. 7. 8. 10. 14. 22. 23. Hebräisch für Aramäisch: 1, 3. 6. 14. 15. 22. 5, 9. 32, 5. 33, 8. 15. 47, 25. 29. 50, 4. Die Liebe zur Abwechslung von hebräischen und aramäischen Formen tritt besonders Cap. 46. hervor, wo Cod. Nabl. Vers 8 erst eine aramäische dann eine hebräische, die Edition umgekehrt erst eine hebräische und dann eine aramäische Form gebraucht, 46, 10 hat Cod. Nabl. hebräische Form, während die Edition aramäische, 46, 11 ist das Entgegengesetzte der Fall.

[3]) Die Vocalbuchstaben א und ע werden im Cod. Nabl. weggelassen 50, 10 ארר für אראר 50, 22 ודר für ודער ב für ו Gen. 50, 1. 9. ו für ב 36, 8. 9. ז für ס 50, 6. ה für א 50, 10. 46, 1. ח für ע 50, 17. 35, 1. 36, 24. ש für ס 1, 11. ס für ש. 1, 24 ע für ח 1, 24. 28. 30. 2, 4. 34, 3. 37, 3. 4. 44, 12. צ für ם 2, 9. 19. ם für צ 3, 16 נ für ל 18, 28. Die Buchstaben werden transponirt Gen. 49, 27. 37, 26, wo חנאה für אנחה steht, 3, 6 וסקיף für וקסיף 2, 20 חקלה für חלקה. Gelegentlich sei hier als charakteristisch hervorgehoben, Gen. 27, 12 טכך griech. *τάχα*, mandäisch עטאך für מאן. 16, 12 hat Cod. Nabl. לאוי gleich אולי, wo Cod. C. טכך hat. 18, 31 ebenfalls im Cod. Nabl. טכך für מהן 43, 12 ist אולי im Cod. Nabl. beibehalten, Ed. und Cod. C. haben טכך, Cod.

Viele abweichende Lesarten sind auf incorrecten Druck des Codex Nablus [1]) zurückzuführen und haben keinen Werth, ebenso

---

B. hat לוי. Auch מטה τότε wird für אדין 49, 4 gebraucht (Vgl. kritische Studien 33). Dagegen wird 10, 32 der Zusatz im Hebräo-Sam. איי mit אקרי (ἄκρα) übersetzt, während die Edition עניסוסי hat, welches gleich νῆσοι in der LXX. zur Stelle ist. Dieses Wort kommt auch im Mandäischen als נסיסיא und Gittin 8a. als הנסין vor, welches letztere Wort Raschi mit איי erklärt. Gen. 25, 30 erklärt sich die Uebersetzung אסגיי zu העלטני aus dem griech. γεύω. Auch die LXX. zur Stelle hat γεῦσον. Auch sei hier erwähnt, daß, so sehr sich der Uebersetzer im Cod. Nabl. sträubt אסולין zu gebrauchen. Gen. 12, 16 und 20, 14. 70, wofür er ושפחן, ואמהן und ואמהתה hat, durch Gen. 25, 12 im Cod. Nabl. סולת im Gebrauche ist.

[1]) So z. B. seien hier von den vielen Fehlern, aus denen dem Herrn Editor durchaus kein Vorwurf gemacht werden soll, nur einzelne hervorgehoben:

Gen. 1, 12 עביג (A) für עביד. ibid. עיאן für עילן. 2, 12 תשן für תמן. 8, 22 ואקתע für וארתע. 11, 19 אשע für תשע. 18, 33 מלאם für מלאך. 19, 26 קאשה für קאמה. (Auch Onkelos zur Stelle übersetzt נציב mit קמא) 21, 2 ויללת für וילדת. 27, 42 לרברה für לרבקה. 31, 10 עיוי für עיני. 32, 6. יעקר für יעקב 33, 9 דלם für דלך. 37, 13 כפבעה für כפרעה. 43, 10 זרנין (A) für זבנין 44, 18 ישבאל für ישראל. 46, 22 אבבע für ארבע. 48, 21 לאבע für לארע. 48, 17 רים für ריש. 49, 25 תהוך (A) für תהום.

Auch der Hinweis auf die Edition ist häufig mangelhaft. So wird 1. 11 nicht auf ואילן. 1, 14 nicht auf ויונו und לסימנין. 1, 26 nicht auf ימה. 1, 30 nicht auf חללה. 2, 5 nicht auf ארלא. (2) 3, 7 nicht auf עלהיון. 4, 2 nicht auf ארע. 5, 4 nicht auf והוה. 24, 6 nicht auf תמן. 24, 8 nicht auf לוד verwiesen. 49, 31 fehlt vor ית יצחק, קברו. Falsch ist der Hinweis 1, 27 auf בצורת, 2, 11 auf דרהרה, 24, 23 auf הן אתי, 48, 12 auf ברכה. In letzterem Capitel ist die Vergleichung mit dem Polyglotten-Texte überhaupt sehr ungenau und mangelhaft ausgefallen.

21, 7. Cod. B. ist מהימן nicht zu emendiren, es erklärt sich aus Onkelos. Gen. 49, 10 ist זרגל als Uebersetzung zu מחוקק nicht zu streichen und durch נגור im Cod. Nabl. zu ersetzen, denn es hat als sprachliche Paralelle zu סרגל Gen. r. Sect. 24. Werth. תכל 48, 14 hätte nicht in אפך verwandelt werden müssen, 20, 8 hat Cod. Nabl. C. richtig אעיק עיוק und sind danach Cod. A. und P. A. zu emendiren, wo durch Aehnlichkeit zwischen צ und י im Sam. der Fehler entstanden ist. Gen. 44, 20 hat Nabl. richtiger ואתותר für ואתוחי 27, 29 richtiger לעטיך für לעטים 37, 35 richtiger איעת für זיעת 12, 16 גמלין für קרולין 49, 25 ist die Lesart

wie viele andere auf Fehler in der Polyglotten-Ausgabe, die ich in meiner Edition des Sam. Targums nach Möglichkeit corrigirt habe[1]).

Während einzelne am Polyglotten-Texte durch kritische Forschungen vorgeschlagene Verbesserungen durch eine gleiche Lesart im Codex Nablus bekräftigt werden[2]) muß von anderen solchen Emendationen gerade, durch das gebotene handschriftliche Material, das Gegentheil gesagt werden[3]).

תרים als Uebersetzung zu שרים richtig קרים der Ed. falsch hingegen; auch Cod. A. hat תריה. Gen. 49, 12 die Uebersetzung im Cod. Nabl. zu הכלילו mit עכירין (auch Cod. C. hat עכירן) richtiger als עמרין in der Ed. Man vergleiche hierzu Jer. Kethub. I. 2 zu Ende. לעוכר את העין.

[1]) So z. B. 1, 25 ועבר für העבר 1, 27 בצורתה für בצורת 3, 17 דפקדתיך für דפקתך 5, 4 ברים für בבים 6, 16 נהר für פהר 6, 20 לירדך für לצדך 7, 11 וארבי für וארכי 8, 3 וחסרו für ועספו 8, 5 ועסרו für ועספו 9, 19 ארעה für תרעה 9, 23 וכסו für וכם 11, 11 ומית für ויית 13, 5 ללוט für ללוע 13, 18 ממרא für ממרת 17, 7 תשעין für אשעין 19, 8 שריתי für שרבי 20, 7 גברה für גבבה 20, 8 ואקרם für גאקכם 24, 2 כתי für מתו 24, 22 דהב für דהר 25, 34 בכירתה für בכיבתה 26, 29 כמה für ממה 27, 2 עכמת für עממת 27, 42 ואתותי für ואתבי 28, 16 ועכמת für ועממם 30, 20 כד für מר 32, 5 תור וחמור für תורחו מור 32, 28 שרית für שריר 35, 17 תדחלין für לאד לי 37, 34 יומים für יוים 40, 7 בית für רית 41, 36 סרכן für וקרם לידה 41, 36 בארע für ברעע 48, 5 בניך für בנים 48, 13 סרמן für וקר מלידה 49, 11 רחץ für רחי. Manches Fehlende in meiner Ausgabe habe ich aus Cod. Nabl ergänzt. Man vgl. Gen. 4, 3. 14. 9, 9. 10, 19. 14, 16. 19, 22. 21, 29. 25, 26. 27, 46. 28, 21. 29, 18. 30, 7. 8. 36. 31, 9. 34, 25. 37, 33. 34. 38, 17. 41, 22. 23. 54. 55. 43, 15. 45, 19. 20. 47, 19. 50, 17.

[2]) So z. B. Gen. 6, 16 נהר für פהר 8, 35 וחסרו für ועפסו.

[3]) Gen. 2, 10 muß לפלום beibehalten werden, da alle Handschriften damit übereinstimmen, ebenso יתעקב 2, 23 und פרזקה 4, 22 ולריקה Gen. 49, 4. Auffallend ist, daß während Gen. 1, 14 פלוק, Gen. 2, 3 ויקרא sich als Glossen erweisen, daselbst 1, 27 וברא וכון 2, 3 פסק בטל 2, 11 פישון קרוף beibehalten bleibt, wo doch eine offenbare Glosse vorhanden ist. שיח 2, 5 geben alle Codices mit פענטום wieder. Dieses Wort möchte ich nicht als פלטנום und פלטנום platanum auffassen, sondern vielmehr mit

Auch an Uebersetzungssünden, die aus Unkenntniß des Hebräischen entstanden, ist im Cod. Nabl. kein Mangel [1]). Besonders hervorgehoben zu werden verdient die Uebersetzung zu התחת Gen. 50, 19., wofür in einem anderen Codex des Hebräo-Samaritaner החתת steht, das nicht wie in der Edition mit החליפת, sondern mit הרחל übertragen wird. Auch Cod. C. hat רחל und Cod. A. רחול. Offenbar hat hier der Uebersetzer die Lesart החתת vor sich gehabt. Beachtenswerth ist, daß auch Onk. דחלא und Jonathan ארום דחיל haben und daß das Samareitikon hier mit dem Cod. Nabl., indem es: καὶ γὰρ φοβούμενος θεὸν εἰμὶ ἐγώ übersetzt, übereinstimmt, was für die Zeit der Abfassung dieser nur in Bruchstücken erhaltenen griechischen Pentateuch-Version beachtenswerth ist. Auch Gen. 30, 2. wird התחת im Cod. Nabl. mit רחל (Cod. A. רחול) wiedergegeben, während die Edition wie gewöhnlich החליפת hat. Weniger zu entschuldigen ist die Uebersetzung zu Gen. 45, 7., wo שארות in עמירן übertragen wird, das Petermann falsch in טמירן verbessert. Der Uebersetzer hat hier שארות in der Bedeutung „Sauerteig" gefaßt,

---

dem talm. פנטסיה, welches gleich שיח „Gedanke" ist, in Zusammenhang bringen.

[1]) So Gen. 3, 7, wo שניהם mit רדפי wiedergegeben wird. 49, 14, wo המשפתים im Cod. Nabl. mit כרניה übertragen wird. Der Uebersetzer hat hier offenbar משפחה im Sinne gehabt. (Vgl. Gen. 24, 38, wo ואל משפחתי mit ול כרני im Cod. Nabl., der die Eigenschaft hat, die Partikel zu trennen, mit ואל כרני übersetzt wird.) Gen. 15, 20 ist חסאה gleich אסאה als falsche Auffassung von הרפאים, das in der Bedeutung „Aerzte" genommen wurde. Für ואנכרת als Uebersetzung zu ותכחש, Gen. 18, 15 sowohl im Cod. Nabl. als auch in der Edition schlage ich die Lesart ואכפרת gleich ואפכרת wegen der Aehnlichkeit der Buchstaben נ und פ im Samaritanischen vor. Die Codices B. und C. haben hierfür וכרבת. 13, 18 ist ואתרשה im Cod. Nabl. auf die Lesart וילך, wofür viele Codices ויחל haben, zurückzuführen, wie auch ibid. 12, Cod. B. ואתרשי zu dem Texte וילך. So auch Cod. B. וירא mit ורחל 18, 2.

worauf der Fehler zurückzuführen ist. Für פטיטה im Cod. A. zur Stelle scheint פטירה gelesen werden zu müssen.

Gen. 35, 21. wird im Cod. Nabl. מהאלה als אהל gefaßt und מן אהל übersetzt. Gen. 49, 24. wird רעה im Cod. Nabl. als ראה in der Bedeutung sehen mit מתחזי übertragen. Im Cod. C. ist durch eigenthümliche Stellung der Textesworte, indem die Lesart רעי einiger Codices des Hebräo-Samaritaner beibehalten wurde, משם רעי mit מן שמרעי widergegeben, was nur zufällig lautlich an den Namen der Samaritaner anzuklingen scheint, ohne irgend einen tendenziösen Hintergrund zu haben.

Im 49. Capitel der Genesis, wo die Abweichungen des Hebräo-Samaritaners vom massoretischen Texte bedeutend sind, finden sich auch, dem entsprechend, in der Uebersetzung viele Eigenthümlichkeiten. So wird daselbst Vers 22 עלי עין mit עלאי חזו übersetzt, welche Auffassung mit einer haggadischen Deutung zusammenhängt[1]). Besonders die Stellen über die beiden Stämme

[1]) Vgl. Jalkut I. 157:
אמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין זרעא דיוסף לא שלטה ביה עינה בישה.
Vgl. auch Jalkut l. c.:
מה דגים שבים מים מכסין בהן ואין עין הרע שולטת בהן.
Ein solcher Zusammenhang der samaritanischen Bibelübersetzung mit der Haggada ist häufig wahrzunehmen. So z. B. Gen. 41, 2 bei der Uebersetzung zu באחו, wo באו gelesen wurde, wie noch aus Cod. C. zu ersehen ist, der באו hat, das im Cod. Nabl. mit אתין wiedergegeben ist und in der Edition mit בתלימו. Diese Auffassung in der Edition, welche gewöhnlich als eine Uebersetzungssünde betrachtet wird, hat doch ihre Berechtigung, wenn wir die Stelle Jalkut I, 147 zur Vergleichung heranziehen:
והנה מן היאור עולות שבע פרות בשעה שהשנים יפות הבריות נעשו אחים אלו לאלו ותרענה באחו אחוה ואהבה בעולם.
Gen. 41, 18 theilt auch Onk. diese Auffassung, indem er באחוא ורעיין übersetzt. Hier hat Cod. Nabl. אתין und Cod. C. באו, wie wirklich noch ein Cod. der Hebr. Sam. hat.

Ebenso ist ein solcher Zusammenhang Gen. 15, 2 zu ersehen, wo Cod. Nabl. ערירי mit ערטלאי wiedergibt, während die Edit. עקימאי

Juda und Benjamin, welche als die eigentlichen Gegner der Samaritaner (Israeliten) betrachtet werden, sind im Segen Jakobs tendenziös übersetzt. Mit der Edition stimmt Cod. Nabl. überein, um Jehuda als den „Schlechten“ zu bezeichnen, indem כרע 49, 9. in כ und רע zerlegt mit כביש gegeben wird. Ebenso wird auch יאכל עדי Gen. 49, 27. wie in der Ed. mit יסיף סערו „er vernichtet das Gesetz“ mit Bezug auf Benjamin übersetzt. Auch findet sich in diesem Capitel ein arabischer Vers (33), den Petermann aus Cod. C. durch einen samaritanischen ersetzt hat.

Gleich in der Auffassung, wenn auch verschieden im Ausdrucke, ist die Uebersetzung sowohl in der Edition als auch im Cod. Nabl. zu בעצם Gen. 7, 13, wo erstere בגרם, letzterer בקנום hat, während Gen. 17, 23. 26. auch im Cod. Nabl. בגרם steht. קנום im Cod. Nabl., welches gleich dem Syrischen קנומא persona ist, entspricht hier ganz dem Worte גרם, welches dieselbe Bedeutung hat.

Eine falsche Erklärung hat das in allen Handschriften für קדמת Gen. 2, 14. vorkommende מלכות bis jetzt gefunden. Kohn (Samaritanische Studien, Seite 40) will gar annehmen, daß der Uebersetzer hier מלכות für קדמת vor sich gehabt habe. Die ganze Schwierigkeit fällt weg, wenn wir hier מִלְכָּוֹת lesen.

Auch arabische Wörter kommen in diesem Codex vor, wenn auch nicht in solcher Zahl, wie in der Polyglotten-Ausgabe. Wir wollen hier nur zwei solche Wörter als besonders charakteristisch hervorheben. Neben Abu Said hat nur noch der Cod. Nabl. die

---

hierfür hat. Um עקימאי zu verstehen, braucht man nur Lev. r. Sect. 11 zu vergleichen:

אימתי בא בעקמנות בשעה שנא' ואנכי הולך ערירי

Diese Auffassung hat auch Abu Said sich angeeignet, der in seiner arabischen Uebersetzung des sam. Pentateuches gewöhnlich Saadias ausschreibt, obgleich er mit dem Zusatze: „Gott möge ihn strafen“, seiner gewöhnlich erwähnt.

Uebersetzung בעכום zu באמתחת Gen. 44, 12., welches in der Edition mit בעראה (Cod. C. בערה) und mit בטענות im Cod. A. wiedergegeben ist, welch letzterem Worte טעונה Gen. 44, 11, im Codex Nablus entspricht. Es ist jedoch auch möglich, daß der Uebersetzer in dem Worte באמתחת nur den letzten Theil תחת als mit תחש gleichbedeutend übertragen hat, welches Wort in der samaritanischen Paraphrase mit עכום wiedergegeben wird[1]). Auch das Gen. 27. 34. als Uebersetzung zu ומרה nur im Cod. Nabl. allein vorkommende arabische Wort mit derselben Bedeutung „עפצה" findet sich noch im Talmud Schebuoth 41 b: מאה קבי עפצי.

Vergeblich sieht man sich dagegen im Codex Nablus nach einer anderen Auffassung von ובנקין Gen. 20, 5 und von הינקה Gen. 21, 7 um, welches erstere Wort einfach und richtig mit ובזכות wiedergegeben ist, während letzteres mit Modificirung des hebräischen Textwortes als המינקה beibehalten wird. Die Edition und der Codex A. haben hiefür ובנסיפום und הילנסיפו.

Geiger in der Zeitschrift der D. M. G., Band 17, S. 722, schreibt mit Bezug auf הילנסיפה, es sei eine Mißgestalt, die schwerlich auf natürliche Weise zur Welt gekommen sei. Das Resultat der von ihm dort versuchten Erklärung zu diesem monströsen Worte ist, der Uebersetzer hätte nach Trennung von הינקה in הי und נקה letzteren Theil vermuthlich als נקח gleich לקח in der Bedeutung „nehmen" aufgefaßt und נסף sei nichts Anderes als ein verhärtetes נסב mit derselben Bedeutung. Zur Ehrenrettung des samaritischen Targums, auf dem der Sünden genug lasten, möge hier die einzig wahrscheinliche Erklärung dieser Stellen angeführt werden. Hier ist nur ein arabisches Wort gebraucht, welches dem hebräischen הינקה entspricht, näm-

---

[1]) Daraus ist auch עפיכיכון 43, 12 Cod. A corrumpirt, indem פי aus dem vorhergehenden בשפי herüberkam und der letzte ב aus dem im Samaritanischen fast gleichen Buchstaben מ entstanden ist.

lich נסף (suxit). Auch dem bis jetzt mißverstandenen ובנסיפום, das abenteuerliche Erklärungsversuche hervorgerufen hat, liegt einfach das arabische נציף in der Bedeutung „rein" zu Grunde.

Erwähnt sei hier noch zum Schlusse, das Gen. 21, 44 der Cod. Nabl. für וקרץ in der Edition ואקדם gebraucht, obgleich gerade der Stamm קרץ in der dem hebräischen Textworte entsprechenden Bedeutung uns als ein in Nablus von einem Samaritaner gesprochenes Wort aus Jer. Aboda sarah V, 4 bekannt ist.

Frankfurt a. M., am 1. Januar 1876.

33 פלמא פרע יעקוב מן וציה בניה גמע רגליה אה אלסריר ותופי ואנתמע אלי קומה:

Cap. L.

1 אביו. עלביו: 2 אסיה. אבוה. אסיה: 4 ואשלמו. ישלמון. מצראי: 4 רחום: 5 מיתי דקעימת. אבי. ואעזר: 6 זק: 7 אבוי ארע: 8 אבוי לעוד. ועניון: 9 פרשיה והבה. יקירה: 10 וחתו. אדר. מספד. לאבוי: 11 וחזה דיאר. כנענאה. למצראה. קרי: 12 בניו: 13 בניו: 14 † עמה. אבוי. אבוי: 15 אבהון: 17 וחובתון. אבוך. בממללון: 18 הנהנן: 19 אל תדחלון הדחל: 20 למותה: 21 אל תדחלן אנכי. לבהון: 22 ודר. אבוי וחי: 23 ברים: 25 גרמי. עמכון:

ספרה הראש

קציו. ר. ונ:

Druck von H. Meyer in Halberstadt.

וסוברון. — בלחמה בכל קנינין: 18 נבעת מן רבי. וקניאן בהמאתה.
אשתאר. בלחוד. גביאתנן: 29 ונהי. והב. ונתחוי. תשם: 20 וקנא.
מצרים. מצרים. גבר ברה. עליון. ואעבדת: 21 שמיש יתה: 22 לחוד.
קנא. מכרו: 23 קניתי: 24 ויי. וארבע חלקים יי. ולמכלכון
ולדבבתיכון ולמיכל טפליכון: 25 החיתנן. רחום. ונהי: 26 ושבי.
מצרים: 28 ואתותי. מצרים שנה. † שנין: 29 למית. יוסף.
רחום. שבי נא אדך תחת ירכי. עמדי. וקשט אל ני: 30 ותשכבני.
בקברתון:

Cap. XLVIII.

1 אלין. בעש: 2 אתא: 3 ליוסף. אתחוי: 4 ואסגינך:
5 בריך. מצרים. מיתי לידך: 6 דאתילדת. יהון. אחיהון יתקרון
בפלגיהון: 7 במיתי. מיתת. כברטי. אפרתה. באורע. היא:
8 בני: 9 לאבוי. אלהה: 10 יקירי. ולא. וקרב. להון:
11 חזות. סכית. אחויתה. אלהה: 12 ברוכה. ארצה: 13 תריהון.
בסמאל. וקרב: 14 ושבתה: 15 מדהבית: 16 רביה. בהון:
17 שבה אבוי. ומהך. אבוי. מעל: 18 לאביי. אביל שבה:
19 אבוי. בני חכמת. יי. ממנה. יהי מלא גויה: 20 אלהה. וישם:
21 מאת ויי אלהה עמכון: 22 אחת. אחיך:

Cap. XLIX.

1 לבניו. אתכנשו ואהבי: 2 לישראל: 3 ורשות לבותי.
תלא. תקוף: 4 אתרעית. אל תותר הלא. טטה. לעיצי
סלק: 5 אחים. מקעימיהון: 6 בסהדון. אתריעת. ובכנשון לא
ארגו. וברעותון. שור: 7 חסים. תקיף וחברתון: 8 יודונך.
ויסגדון. ברי: 9 גור. סלקת: 10 וזרגל. ולה יבדרון
עמים: 11 ברי. תכסיתה: 12 עכירין. ועברן. מן תרב: 13 לחופין
דספינאתה: 14 חמר תותבין. כרניה: 15 ומכך. ויהי לאריש
משמש: 16 כחד: 17 יהי. אחריה: 18 לפצותך מכרוזתי:
19 והוא: 20 מן אשר משח לחמה והוא. מן עדני: 21 שליחה.
מלי: 22 עלי עזו. לחיצי: 23 ואמרותה ותיגרותה וסנותה:
24 ואתבחלו. אדי דאבר. מתמן מתחזי: 25 מן אלהה דאבוך
ויסעדנך ואל. ויברכנך. מלעל. תדים: 26 גברו על. לראש:
27 יסיד סעדו. חנאה: 28 תרי. להון אבהון: 29 ומלל עמון.
מתכנש לעמי: 30 — עם. חפררן: 31 — קברו: 32 בני:

ויערנה. סיבותי: 30 כמיתי. ורביה: 31 ויי. ומהת וייעתון:
32 אבוי. ואתחיבת: 33 תחת: 34 דלא. אבי:

Cap. XLV.

1 למסתוברה. דקעאמים עלביו. ואפקו. אנש. עלביו:
2 בבכיתה: 3 למעני: 4 קרבו שבי. וקרבו. אני: 5 יתרגז. הכה.
למוחה שגרני למקדמיכון: 6 תרתים. גפן חריד וחרציד: 7 למשבואה
לכון עמירן: 8 ושבתי לאב. על כל. ושופט. מצרים: 9 הכהן.
שבתי אלהה. מצראי. ואל: 10 ובני בניך עניך: 11 דלא:
12 הממלל עמכון: 13 אבי הכה: 14 צואר. אחיו. צוארה:
15 אחיו. עלביהון: 16 בית. חתו. וטב: 17 בהירכון: 18 אבוכון.
לכון: 19 לכון: 21 להון. להון ובדים לאורה: 22 לכהלון.
לגבר: 23 ולאבוי. סבלין. לחם. לאביו לאורעה: 24 תתרגזו.
באורעה: 25 וחתו. אבוהון: 26 עוד. ופאג לבה: 27 וםללו.
עמהון: 28 ואחוינה בהדלה:

Cap. XLVI.

1 וחתה. לאלהי אביו: 2 אלהה אל ישראל במחזבי לילה:
3 אנכי. אלהה דאבוך אל תדחל: 4 למצרים. ישבי ידיו: 5 בני.
טפליהון. נשיהון: 6 קניאניהון. ועלו: 7 בנתה ובנת. זרעו אעאל:
8 שמהת ברי. דעלו. ובניו: 9 ברי: 10 ובני. ימין הכנענית:
11 וברי: 12 וברי. שלח פרץ: 13 וברי: 14 וברי: 15 ברי. בריו
ובנתה: 16 וברי: 17 ובני. ושרה. אשתה: 19 וברי: 21 וברי.
ואשבאל. מאפים: 22 ברי. עשרה: 23 חישים: 25 ברי:
26 נפשאתה דעלי. מצרימה נפקי. ששים ושש: 27 וברי. נפשאתה.
דעלי מצרימה: 28 למתחזי: 29 אבוי. ואתחזי לה. צוארה. צוארה
עוד: 30 אמותה זבנה. כדו: 31 אבוי. ואהבי. ואימר. אבי:
32 קניאן. ועניהון ותוריהון: 33 ויי: 34 קניאן. מנערותן. אבהתן:

Cap. XLVII.

1 ואתה. ואהבי. ועאניהון ותוריהון: 2 ומצטר: 3 אבהתינן:
4 למתותבה. מרעה לעאן. יקר: 6 בטובה דארעה אדיר. היש בהון.
ותשבינון. קניאן: 7 אבוי: 8 ימי: 9 ימי. זעור ורעים. מתותביהון:
11 אבוי. להון. בטובה דארעה: 12 אבוי. אבוי. לפי: 13 יקר.
14 כספה. ובארע. דאנון מירים: 15 ואתו. שלם: 16 קניאניכון.
בקניאניכון. שלם: 17 קניאניהון. להון. בסיסאותה ובקניאן.

27 ואפתח אחד. סקו. כסה. בהבתותה. הדה: 28 אתעור. — הא. בחדי וארתע לבהון ואדחלו. על. עבד: 29 וחתו. וחוו. דערה: 30 קשית. יתן כמללין. 31 מהימנים. הבינן: 32 תרתיעסר. תרי. בני: 33 מהימנים. הנחו. צרך: 34 מהימנים. לכון וית: 35 והבו אנון. סקיהם. ואביהון: 36 להון. ליתו. הבו כלהין: 37 לאבוי. בני. ידי: 38 ברי עמכון. תלימה מהת. אשתיר ויערנה. דתהכון. ותיעתון. לשיול:

Cap. XLIII.

1 יקיר: 2 והבה כד אסכמו. דהיתו. להון אביהון. ומרו. זעור שבור: 3 אסעדו. בלחוד. עמכון: 4 משגר. ונמור: 5 בלחוד. עמכון: 6 הבעשתון. למהבאה. לכון: 7 שילה. ולאתילדותנן. הית לכון. והבינן: 8 אבוי. שגר. ונהך ונחיה. אנחנו. טפנן: 9 ואחיב: 10 הלא. השחינן. תרים זבנים: 11 ואמר. אבוהון. אן. רגוה. מן זבת. זעור. וזעור. ואיטרן שעפה ולווים: 12 תניאן. דאתעזר. אולי משגה: 14 לוכון. דתכלית: 15 סכו באדהון. וקעמו: 16 לדעל. אעהל. נכסה: 17 והעל: 18 אתעילו. באדינן. מתעילים למתגלגה. ולמתרברבה. יתן: 19 וקרבו: 20 מעיות. לטור: 21 והוה. עלינן להבתותה ואפתחנן: 22 למור. לא בעדינן: 23 אל תדחלון: 24 ועאל. מים ורחצו רגליהון. כסה לחמריהון: 25 על. הלא: 26 ועל. ואיתו. דבאדהון: 27 להון. השלום. הדו: 28 הדו: 29 תלימה: 30 אתכמרי. אחיו ובעה. ועל לגבוה: 31 ורחץ: 32 לחודיו ולהון לחודיהון ולמצרים האכלים. לחודיהון: 33 וחבו. כזעורתה. ואתמהו: 34 וסבל מסבלות. כהלון. ואתרוו:

Cap. XLIV.

1 — ית. דחל עדי. אדה: 2 עדה דסעורה: 3 וחמוריהון: 4 הרחיקו. לדעל. ותמטינון. תחת: 5 הלא. הבעשתון: 6 עמון. מליה: 7 כמליה. חס לה: 8 אדינן עזרנן. מבית. אי: 9 יתקטל ואף: 10 הו דיתשקע. יי. זכאים: 11 אדה. אנש טעונה: 12 ובלש. עסל. בעכום בנימים: 13 תכסיתון. חמורה: 14 ועל. והו. לפניו: 15 להון. † הלא חכמתון: 16 אשקע. חוב. אנחנן. דאתשקע: 17 חס לה לי למעבד. יהיה. לשלום: 18 וקרב: 19 היש: 20 ית. אחיו. ואתותר. לחודיו: ואבוי רעמה: 21 אעתותה: 22 אבוי. אבוי ומהת: 23 ייעת אחיכון. תוסיפון למחזה: 24 ואהבינן: 25 ומהרו. זעור: 26 ית: 27 אבי: 28 אחד. קטולין קטיל. כדו: 29 אפי

יומין יסב. וייכל: 20 משקיה: 21 ועזר ית רב משקיה. משקיתה.
כוסה: 22 להון: 23 משקיה. ואנשיה:

Cap. XLI.

2 אתין: 3 פראות חורנין. בתרין. עזב ורקיקן. † על:
4 בישן. ורקיקן. שבעתי. וייאן: 5 תנינית. בקני אחד: 6 שבלין.
בתרין: 7 שבעתי: 8 רוחה ושגר. קסמיה ותני. פשר: 9 משקיה
לפרעה. חובי. מדכר: 10 רגז: 12 פשר: 13 דפשר: 14 ואסחיה
וספר. כסיחתה: 15 ופשר. † יתה: 16 וענה. אלהה: 17 והא אנה:
18 ורעין אתין: 19 חורנין. בתרון. אשפר. ורקיקן. כבתין. לביש:
20 רקיקאתה. שבעתי: 21 הלא עלי. דבשרותה: 22 בחלמי:
23 בתרין: 24 שבעתי. מחבי: 25 דהאלהים. אהבי: 26 שבעתי.
שנין. ושבעתי. שנין. אחד: 27 ושבעתי. רקיקאתה. בתרין.
שנין. ושבעתי. ושדיפן: 28 ממללה דמללתי. דהאלהים. אחוי:
29 אנין. שנין עלין סבע: 30 ויקומן. בתרין ויתנשי. ויסכם:
31 יקיר: 32 תנינות. תרים זבנים: 33 וחכים: 34 ויעבד. ויהמן
מהימנים. ויחמש. בשבעתי: 35 ויצמת. עלתה. ויצמתון. כתי. מזון.
בקריאתה ויטרון: 36 ויהי. דיהן: 37 וטב: 39 וחכם: 40 יתפרנס.
† כל. לחוד כרסיה: 41 אל יוסף: 42 ושבי. והב. צוארה:
43 וארכיב. תנינתה: 44 ירים: 45 צפינתי פענה: 46 שתה.
מצרים: 48 דהבה. עקל. דסחרתיה: 49 וצמת. הסגי. מניאן:
50 תרים ברים בהדלא. שני: 51 הבכור. נשתני אלהה מן. ומן:
52 אפרתי אלהה: 53 שבעה. 54 ושרי: 57 עלו:

Cap. XLII.

1 אתשקע. לבניו: 2 † הא. — אנה. ית ומירו לנו. ונחיה:
3 ונחתו. עשרה: 4 תלים. דלא: 5 הוה גפנה: 6 השליט. הממיר.
עם. ואתו: 7 וחכמון. עמהון קשית: 8 וחכם. חכמותה: 9 חלמיה.
להון. אלילים: 10 ועבדיך אתו: 11 ברי. אחד אנחנו
מהימנים אנחנו: 12 להון: 13 תרי. אנחנו. אחר: 14 להון.
דמללתי עמכון. אלילים: 15 ועורה: 16 אחד. אתחסרו ויבלשון.
הקשטה עמכון. אלילים. יוכל. אבוי. אבוי ומית: 17 למטר תלתה:
18 ותחיו: 19 מהימנים וחיתו. צרכן: 20 תיתון. ויתמנון: 21 לחברה
קשט חיבים: 22 וענה. למימר. תחטון בילידה. שמעתון: 23 ואנון.
מליץ בינותון: 24 וסאר. עלביון. לידהון. עמהון. לעיניהון:
25 מניהון. כספיהון. על. להון. זבדין. להון: 26 וסבלו. חמריהון:

30 לאהן. חתי: 31 כיתנחה: 32 ואיתונה. חכם: 33 וחכמה. היא. קטולין קטל: 34 ואציק: 35 בנתה למסבראתה ומחי. איעת. יתה אבוי: 63 למצרים לפוטיפר. הטבחים:

Cap. XXXVIII.

1 בובן. ואסה. עדלמי. חירא: 3 ועל לביתה: 4 ואוספת עוד: 5 ובטנת עוד † ית. שלח: 6 אתה. בכורו: 7 בעיני. ואמיתהו: 8 הל. ואכם: 9 יי. ויי. על לבת. לדלא: 10 וביש: 11 ואמר. תבי עורי. אבויך: 12 ואסגו. † ומיתת ברת שוע אתת יהודה. ואסתובר. ליד גאוי וחירה רעמה עדלמי תמנתה: 13 ואתחבי † למימר. חמוך: 14 עליה וכסית בציפה. ואתעלפת. אורה. והיא: 15 לוניה הלא: 16 אתי. איעל. לביתך. לביתי: 18 חסקתך. ועל. לביתה: 19 ציפה. ואלבשת בגדי ארמלה: 20 רעמה: 21 אהן. אורה: 22 אשקעתה: 23 דלא ניי. תשקעתנה: 24 כמתלתה. לאמר. היא. מונו. אפקוה: 25 מפקת. חכם: 26 וחכם. קשטה. לשלח בני. עוד: 29 כמעזר. אחיו. פתיאה. פתואי: 30 אחיו. † ית:

Cap. IXL.

1 מצראי. ישמעאלאה דאעתותה לחתן: 3 רבה דו: 4 ואתשקע. ושמש דית: 5 והבה כד דהימן. דית. דית: 6 מנה מדעם דו. אשפר: 7 מליה: 8 ומעה. הן. מני מדעם. דית: 9 בביתה הדגן. חשך. מדעם. בהד. אתי: 10 והבה כד מללת. אלה. אצטרה: 11 והבה. ועל: 12 ארקעיו: 13 והבה. הלא. ארקעיו: 14 להון. על רם: 15 הרמת. וקראת: 16 אצטרה. על: 17 כמליה. על. דאיתית. 18 כהרמת. אצטרי. לברה: 19 כד שמע. כמליה. ואתקף: 20 רבה דיוסף. אתרה. אסורים והבה: 21 ואנצב. חנה: 22 אסורה. הוא הבה מעבד: 23 מדעם. דו. מצליח:

Cap. XL.

1 מליה. משקי. ואפיה: 2 משקיה: 3 אסיר: 4 ואהימן. והבו: 5 תריהון. חדה. משקיה ואפיה: 6 ועל. ואנון זעיפים: 7 בישין: 8 חלם. ופשר. להון: 9 ותנה. משקיה. † ית. כרם: 10 קללועים. כד אפרחת אסקת. הבשלו: 11 וכום. כום. כוסה: 12 קללוהיה תלחה יומין אנון: 13 תלחה יומין. רישך. ותהב כום. כדינה. דהבית משקיה: 14 אן. דייטב: 15 גנובין אגנבת. עבראי. מדעם הלא. אתי בגובה: 16 קנוני נקי עלבי: 17 ובקנונה. עבאד אפה. עלבי: 18 וענה. תלתה. תלחה יומין: 19 תלחה

דבאדניהון. דחלתה: 5 והות. אלהה. קריאתה וסחרתון. בני:
6 ואתא. אל: 7 אל. אל. אחיו: 8 אל: 9 ואתחוה אלהה. אלהה:
10 אלהה. יי: 11 אלהה. אני אל. פרי. יי. ומלכים: 13 ואסתלק.
עלביו אלהה: 14 קאמה. קאמת. עליה נסך. עליה שמן: 15 ויקרא.
את. אלהה. אל: 16 אל. כב ׳תי. אפרתה: 17 בקשותה: 18 נפשה.
מיתה. ואבוי: 20 קאמה. קברתה. קאמת: 21 מן אהל למגדל:
22 במשרות. כבלנית אבוי וישמע. תרי: 23 בני. ושמעון ולוי:
24 וברי: 25 וברי: 26 וברי. ואשר: 27 ועל. אבוי לממרא.
ארבעתה: 28 שנה ושמנים שנה: 29 ואתכנש לעמה. וסביע.
עשו̇. בניו:

Cap. XXXVI.

1 תולדות עשו̇ הוא: 2 עשו̇: 3 אחתה דנבאות: 4 לעשו̇:
5 עשו̇: 6 עשו̇. בניו. בנתיה. נפשת: 7 הוה. מתותביהון.
קניאניהון: 8 ודר עשו̇ בטור גבעלה עשו̇. 9 תולדות עשו̇. בטור
גבעלה: 10 שמהת בני עשו. עשו̇. בר. עשו̇: 11 ב̇רי.
12 ותמנה. תנינה. ברי: 13 ברי. שמח. ברי: 14 ברי:
15 ברי: 17 ברי: 18 יעלם: 19 רבניהון. 20 גבעלה חראי:
21 גבעלה: 22 ואימם ואחתה דלוטן: 23 ברי. ועיבל. ואונם:
24 דאשקת ית. במרחיה. חמריה. אבוי: 25 בני: 26 ברי:
28 ברי. ועדן: 30 לרבניהון. גבעלה: 31 מלך. לבני: 33 בן:
34 מן ארע: 37 מפתיח: 38 הדד. אתתו מטהבל: 40 לכרניהון
לאתריהון: 41 אהליבמה: 43 מגדאל. לכרניהון:

Cap. XXXVII.

1 אבוי: 2 ואלין תולדות. עסרה רעי. בני. אבוי: 3 רעם.
חכמים: 4 רעם. ממללה: 5 ואוסיפו. סנו: 7 קעאמה. סחרן. וסגדן:
8 ואמרו. המלוך. ואוסיפו. מליו: 9 עוד. ווהרה. כוכבים: 10 ותני
לאבוי. אבוי. המיחאה: 11 בו. ואבוי: 12 וילכו אחיו: 13 אתי:
14 אזל. ממללה: 15 אישה. אישה. תבעה: 16 אני. אהבי. † לי.
אהן: 17 נהך. יווף: 18 בהדלא קרב לידהון: 19 וייה חתי:
20 חתו. גוביה. יי: 22 אל תשפכון. הרמו. אל תשלחון. אדהון
למעורה. אבוי: 23 על: 24 ורמו: 25 וגמליהון סבלים. ושאבה.
אולים: 26 חנאה. ונכסי: 27 חתו. לישמעאלאי. אל:
28 ואנגדו. לישמעאלאי בעסרים. ואעלו. מצרימה: 29 לית:

18 משתלחה. לרבי לעשׂ. אחרינן: 19 תניאנה. דאזלים. עשׂ.
באשקעותכון: 20 בתרינן. דאזלה. לאבי. פני: 21 והוא הבית
בלילה. במשריתה: 22 בלילה. אחד: 24 לחודיו ואגשש.
הסתלקות: 25 ואפקעת: 26 אשלחנך: 28 אם. אלהה ועם:
29 אחויני. למה. תשול: 30 חוית אלהה. ואתפציאת: 31 ודנח.
נכיע: 32 בני. נסיאה. נסיאה. נסיאה:

Cap. XXXIII.

1 עשׂ אתי. עם. ועם. ועם: 2 ושוי. ילידיה קדמאו. וילידיה
בתרון. בתרון: 3 לקדמיהון. שבעה זבנין. מקרבה. אחיו: 4 עשׂ.
צוארה. ובכו: 5 אלהה: 6 וקרבי. וילידיהן: 7 וקרבת. וילידיה.
קרב: 8 משריתה. למתשקעה רחום. רבי: 9 עשׂ יש. ויי:
10 אל שבי. בעיניך. שליחתי. אלהה ואריחתני: 11 שבי. דאיתית.
ארתעתי אלהה: 12 ונהך ואהך לסעדך: 13 רבי. רכיכים וענאה.
ליען. יום אחד: 14 שבי רבי. אפלגנה. לסער סעד דעלנה
לקדמי. רבי לגבעלה: 15 עשׂ. רחום. רבי: 16 עשׂ לאורה:
17 לסכות. מטלים: 18 ואתא. שלום: 19 בני: 20 חיולה:

Cap. XXXIV.

1 בת: 2 אתה: 3 ורעם: 4 לאביו: 5 קניאנה: 6 לטמלל:
7 ובני. כמשמעון ואצטרו. ואתרגז. עבידה: 8 עטהון. אתרעית.
בברתכון הבו: 9 ואתערבו עמנו: 10 והארע. דרו תגרואה:
11 אנדי: 12 אסגו. והבו: 13 וענו. אבוי. דסיבו. אחותם:
14 ואמרו. היא: 15 עמכון. כבתנן להגזר: 16 ונתן. בנותן.
בנותיכון: 17 תשמעו. ונהך: 18 וטבו מליהון. בנה: 19 אבוי:
20 ועל. לתרע קרתון. קרתון: 21 יתה. בנתון. בנתנן. להון:
22 כעם: 23 קניאניון ונכסיהון: 24 נפקי. קרתה. נפקי. קרתה:
25 והבה. בהבון כמטענין. ולוי. חרבו: 26 בפם חרב: 27 באו.
ובזו: 28 ית עאניהון. תוריהון. חמוריהון: 29 טפהון. נשיהון.
ובזו: 30 וללוי. למסרחתי בדיור. ויתכנשון: 31 איך זונה. אחיתנן:

Cap. XXXV.

5 אלהה. סק. אל. מובח לחילה דאתחזי. במחקרך. עשׂ.
2 דבגבכון. וחלפו: 3 אל ונעבד. מובח לחילה: 4 דבאדהון

Cap. XXXI.

1 ברי. למימר. † יעקב. דלאבינן. לאבינן: 2 לית אנון.
כתמול תליתאה: 3 ולאתילדותך: 4 ושגר. וקרא. לענה: 5 לון.
אביכן. לית אנון. כתמול תליתאה: 7 שקר. עסרה: 8 יי. וילידי.
ענאה. קרוים יי. ענאה. קרוים: 9 ופצה יהוה קנין: 10 אתיחמות.
ערפיה דערמים. וסמוקים: 11 האני: 12 וחוי. ערפיה. ענאה
קרועים ורסומים. חוית: 13 חיולא בית. פוק. אתרה הדן. דילדותך:
14 וענת: 15 עשבנן: 16 דהצל. הוא. אלהה: 18 ודעק.
קנינה. קניאן נכסיאה. למיתי: 19 דלאביה: 20 דלא החוי.
ערק הוא: 21 וערק. ושבה. טור גלעד: 22 ואתחוי. תליתה. ערק:
23 ודבר. וארדף. ואמטה. בטור גלעד: 24 ואתה אלהה. הארמי
בחלום ליליה. השתמר. דלא. באש: 25 בטורה. אשרי את אחיו
בטור גלעד: 26 לבי ודחקת. בנתי כשביות: 27 אטמרת למערק.
חוית. בעדו ברבינים ובטף: 28 שבקתני. לבני ולבנתי כדו הסכלת
הטפשת: 29 ידי. ואלהי אבוך. — לך: 30 וכדו: 31 וענה.
דלא. בנתך: 32 יחי לקבל. חכם: 33 ובלש. ויבא: 34 ושביתון.
עליהון. אשקע: 35 לאביה אל יתרגז. אוכל. אנשיה. ובלש ולא
אשקח. 36 ואתקף. ואתגר. וענה. חובתי הלא דעקת: 37 והלא.
מחנה. אשקעת. שבי. לקבל. ויוכחון: 38 שנה. עניך: 39 קטילה.
איתית לידך: 40 הוית: 41 שנה. שמשתך. שנה. בנתך. בעניך:
42 הבה. ליעות. והוכח: 43 וענה. בנתה בנתי וענה, הוא
ולבנתי. לבניהון: 44 אתי נקים. ויי: 45 קאמה: 47 יגר.
גלעד: 48 גלעד: 49 וקאמתה. כד: 50 בנתי. בנתי: 51 קאמה
דחרוית: 52 וסעדה קאמתה. אגוז. תגוז לידי. קאמתה: 53 ידון
בינהנן. אבוי: 54 בטורה. והביתו בטורה: 55 לבניו ולבנתה:

Cap. XXXII.

1 לאוו עה: 2 דחוזתון: 3 גבעלה בראה דאדום: 5 ושמשה.
למהבה לרבי למתשקעה. רחום: 6 אתי: 7 וצרה. עניה:
8 ייעל עשו אל משרי. ויי. דמשתארה לפליטה: 9 אבי. אבי.
אלי. ולאתילדותך: 10 לתרתין: 11 הפציתי. עשו. דלא:
12 איטבה. ואשבי. כחלה דימה. מסגי: 13 והבית. בלילה. דאתי.
לעשו אחיו: 14 מאתים. ודכרים: 15 ובניהין תלתין פרות.
עסרין: 16 לחודיו. געוו. ונפוש: 17 הן יפגשנך עשו. ולאהן:

אנחנו: 5 להון. התחכמון. בן: 6 להון שלום הוא. שלום. עליה: 7 † לון. אד עורי יומה. מכנשה קניניה: 8 דיתכנשון. ויגללון. בארה וישקון: 9 וכדו. עמהון. דלאביה: 10 אחוא דאמה. אחוה דאמה וקרב. בארה ואשקה. אחוי דאמה: 12 ואחוי. אחוי דאבוה הוא. הוא. ואחוית לאבוה: 13 כד שמע. משמוע. אחותה ורעמת. ואעלה לגו ביתה ותנה. האלין: 14 ודער. יומין: 15 הך אחי. ושמשתני. אחוי לי. אגרתך: 16 תרתין בנן: 17 שפיר. חזו: 18 ורחם: 19 כד מתן. דור: 20 שנין והוי. כיומין יחידאין ברחמותה: 21 הביא. אתתי. המלא: 22 משתה: 23 ואעל. ועל: 24 לשמשה: 25 היא † דה: 26 קדם: 27 אשלם. דה. עורי. שנין חורנין: 29 לשמשה: 30 ועל. ורחם. שנין חורנין: 32 שמה. ירחמני: 33 † בר: 34 בטנת. לידי. ברים. קרא שמה: 35 עוד. זבנה אודאה. קרת. מן למילד:

Cap. XXX.

1 וקנית. בנין ואן. מיתה אנכי: 2 דחל מן אלהה. דכלה מניך: 3 שמשתי. עול. ברכי: 4 ועל: 6 דאני אלהה. קרת: 7 עוד: 8 אלהה אפתית. וקרת: 12 תניאן: 13 בתשבחתי. שבחוני בנתה: 14 חטין ואשקח יברוין. ואנדה. ללאה. הבי. יברוי: 15 הזעור נסבתי. ותסבי. יברוי. ידמך. לילן תחות יברוי: 16 ועל. לידי. † הלא. הגר אגרתיך בדודי ברי ודמך. ליליה: 17 אלהה אל לאה. חמישי: 18 ותאמר. אלהה: 19 ששי: 20 — לאה. אלהה. סעד. זבנה. הלא. בנין: 22 ודכר אלהה. מנה אלהה: 25 ילדת. ואהך. ואל ארעי: 26 הב. ואהך. דשמשתך: 27 אן שוי אשקחת. נסית: 28 כרוז: 29 דשמשתך. קנינך: 30 וזעור. לקודמי ופתחה לסוגי. לרגלי: 31 אן. מטללה. אעור. עניך: 32 עניך. ונמור ורסום — והי אגרי: 33 ביום. גנוב הוא: 34 יהי: 35 ואסטי. קרואיה. נמוריה ורסומיה. † ויח. כל דעואר. וכל. בניו: 36 ושבה. תלת. אלהה. בחלום. — תלי. ענה קרועים נמרודים. עביד. בית. פוק. הדה. אביך: 37 דעבר רטיף. ודערמון. בון קולפין עבר. אבר: 38 ואסקף. בטרכיה. המים דתיתי מנה למשתי. ענאה: 39 ענאה. וילידי ענאה: 40 הפרש. ענאה. ושבה. לחודיו. שבון על: 41 והבה. אתיחמת ענאה. לעוות ענאה בטרכיה † לאתיחמות באטריה: 42 ובפרידת ענאה. שבה. והבן פרידיה. ואטריה: 43 רב. ועבדין וגמלין וחטורין:

והנדה. חסר: 26 אבוה. שוי ונשק: 27 לבושיו וברכנה. כריחות.
טלו דברכנה: 28 יהב. אלהים טטלה דשומיה וממפטוטי. סדר וארתף:
29 מלכים. ברי. לעטיך: 30 כד אסכם. למברך. נפק. מלקובל. עלל.
מצפצפתה: 31 ובשל. תבשילין ואנדה לאבוה. אבה. מצפצפתה בגלל:
32 ואטר: 33 ארתתו. ציוף ציף. ואכלתי מכל קבל תנדי ואברכנה.
יהי: 35 כמשמועי. ממללי. וצוח צוחה. ועפצה: 35 עלל וסב וקבל ית
ברוכך: 36 † יאות. השפיר קרי. ותכמני הדה ובנין. הלית שבקת
לי מן ברכתך: 37 הן יקיר שויתנה. שוית. לשמשיו ובעבור ובחמר
סמכתנה ולך חורי: 38 אל אבוה. וסבל. עשו ותלא: 39 ואגיב.
יהי ימשרויך מטלה דשומיה מלעל: 40 קנפך תתוחי. ויי. תתקן.
צוארך: 41 אשר ברכנה. בלחודה יקרבון. צוקת: 42 ממללי.
ואושטת. ועורה. תלימך מסתופי: 43 מן קלי וקם ערק. לתשמשות.
לחרבה: 44 ותשמשנה. יומין יחידאין. רגו תלימך: 45 עזרות.
תלימך ממך וינשי ית. ואושט. חד: 46 עקת. מלקבל ברת.
מבנאת. חיין:

Cap. XXVIII.

1 ופקדנה. מבנאת כנענאה: 2 אהך לקיץ: 3 וחיולה
ספוקה יברכנך ויסגינך ויפשינך: 4 ברכות. — אברהם. ולבריך
אחך לטב למהי למירת. גיורך דנתן: 5 לקיץ. לות. תלים:
6 הן. פדנה. במברכה. אתאה: 7 לאבוה. ואהך לקיץ ניפוק
פליץ: 8 אן: 9 ואהך. אחות. לאשה: 10 מן באר שבע למהך
לחרנה: 11 באתרה ובית. עלל. כיפי. ושוה סמכתה. ביתה
אתרה: 12 יהוה סלקין ונעתין עליו: 13 נצב. אלהה דאברהם.
ואלהה דיצחק. דאת פטין. אהבנה ולבניך: 14 ויהונו בניך.
ולמדנחה. ויתברך. ובנניך: 15 אתך. דתהך. לית. אן. דמללתי:
16 ואתפורר. מן סנתה. ברן ית. לית חכמת: 17 מה שול. אלא. אם:
18 כיפה דשוה מרשותה. נציבתה וקטף שמנה על ראשה:
19 לקדמה: 20 וידר. אן יהי אלהי. — הדן. הלך ויהב:
21 ועזרתי בשלום. לאלהין: 22 דשוית נציבתה יהיה. אלהה.
דתהב. עסר:

Cap. XXIX.

1 ונטל. רגליו ואהך. — ברי: 2 קוף בחקלה. קטוי
עליה. קופה. ישקון קטויה. וכיפה. קופה: 3 רעיה. כיפה.
קופה. ויעורו. כיפה. קופה למטליו: 4 להון. מן האן אתון.

Cap. XXV.

4 עיפה: 12 דילדת: 13 בשמהתהון. ודבאיל: 16 ואלין
— בדרביתון ובקליעתון תרתין עסר נסיאין לרומון: 17 ואלין:
21 וצלי. — היא. — לה: 23 מכרסיך: 25 ונפק: 27 —
אלולי: 28 ורעם: 29 תבשל. כפן: 30 כפן: 32 — אנה:

Cap. XXVI.

1 † מלך. עסקלונה: 2 למצרים דער. דאימר: 3 דאשתבעת;
4 ואהב: 5 דשמע. ונטר: 6 ודער. בגרר: 7 למימר הלא.
טבת חזו: 8 ארכו. פלשתים. ארכה. מתמח עם: 9 ואיך. אחותי. אמרת
דלא אתקטל: 10 כזעור שכב חד מן. ואיתית. חובה: 11 ובאתתה.
יתקטל: 12 בארעה ההיא ואשקה בשתה ההיא. שיאמין וברכוה:
13 ואתה. עד הלא: 14 קנין עאן וקניאן תורין ועבדו רבה וקנו יתה
פלשתאי: 15 בארואתה. עבדי. טוממונין פלישתאי ומלונין עפר:
16 אזל. עמנן: 17 ודער: 18 וחזר. עבדי. אביו וטוממונין פלשתאי.
וקרא להין. כשמהתה דקרא להין אבוי: 19 וחפרו עבדי. ואשקחו.
חיים: 20 ואתיגרו. רעי. וקרא. עשק הלא אתעשקו: 21 חורני
ואתיגרו. וקרא. סנתה: 22 וערק. חורני. וקרא. רחיבות. כדו
ארבע: 23 לבאר: 24 ואתחזי. בליליה ההוא. דאברהם אבוך
אל. הלא. בדיל: 25 וקרא. משכנה ועטטו. עבדי. באר: 26 אתי.
וסיעה מן רחמיו ופי כל: 27 ממה. ושלחתוני. עמוכן: 28 שוי.
בינתנן בינן. ונקים: 29 עמנן. קרבנן לך. ושלחנתך. בריך:
32 והבו לו. אדי בארה. אשקחנן: 33 סבעה: 34 ארבעין. בת.
חתאה ובשמת בת: 35 והוי ממרן:

Cap. XXVII.

1 כמה סאב. וכמהי. ממחוי וקרא לעשו הא אנה: 2 שוי.
חכמת יום: 3 ני מאניך. וצוד: 4 טעמנין. דרחמת אדלא:
5 לעשו. למצוד: 6 תלימך: 7 אנדי. טעמנין: 8 לקלי לדאנה:
9 אזל שוי. עזין טבין. טעמנין: 12 טכח אן יגששני. ואהי. כמחטי
ותנדי: 14 ונסב ואנדי. טעמנין: 15 חמידתה: 16 עזיה אלבשת.
אדיו. שעיות צבארה: 17 ביד. אבוה: 18 הא אנה: 19 אנא.
בכורך. שוי תב: 20 למשקחה. אלהך: 21 קרב שוי ואגששנך. אן:
22 וקרב. אבוה וגששה. קלה. וידיה ידי: 23 חכמה. הוי אדיו כידי.
אחיו סעירות וברכנה: 24 הא את: 25 קדם לידי .מצפצפות בגלל.

Cap. XXII.

1 מליה. והאלהים נסה: 2 ני. יחידך. ואזל לך. חויביה.
עלה. טוריה: 3 וחבש. חמרה. תרתי. ופלג עאי. ואזל. האלהים:
4 תליתאה ותלא. מן רחיק: 5לרביו. לכון. חמרה. ורביה נהך:
6 עאי. ושוי. אשתה. מאכלתה והלכו: 7 האנה. הא אשתה
ועאיה: 8 והלכו: 9 ואתו. האלהים. וסדד ית עאיה ואעקד.
ושוי. לעאיה: 10 ושלח. מאכלתה: 12 אל תשלח. אל. ואל.
הלא דחל. אלהים אתה. חסכת. יחידך: 13 עיניו. דכר. בסבך
בקרניו ואזל. דברה ואסקה עלה תחת: 14 וקרא. יחוי דאתמר. —
ינפש: 15 תנינות: 16 אשתבעת מהימן. גווי. — מרק. הדן ולא
חסכת. יחידך: 17 אברכך וסגי. ורעך. וכחלה: 18 גוי ארעה עקב.
בקלי: 19 ליד רביו וקמו ואזלו כחדה. ודער: 20 בתר מליה.
למימר. היא בנים. אחוך: 21 אחיו. אבי: 22 פלדש: 23 אולד.
אלין ילדת. אחוי: 24 היא:

Cap. XXIII.

1 והוו חיי. מאה. ושבעת שנין. חיי: 2 במדינת ארבעתה
לגו. היא. ואתה. לספוד לשרה ולבכותה: 3 וקם. בני: 4 עמכון.
† הבו לי סחנת קבר עמכון. מתי: 5 בני. למימר: 6 שמענן. אלהים
אתה בגונו. אנש. יכלה. מקבר: 7 וקם. לעם ארעה לבני:
8 עמהון. אית. שמעוני וקדמו. בעפרון. צער: 9 מכפלה. בכסף.
יתמנה. בגוכון: 10 יתיב בתוך בני. וענה. בני. עלל בתרע:
11 רבה שמעני. אתן. אתנה. בני. יהבתי: 12 לקדום: 13 ברם.
שמקני. חקלה: 15 רבי:

Cap. XXIV.

6 לתמן: 7 למימר: 8 ואן. לחוד: 9 ממללה: 10 ואנסב.
עסרה. וכל: 11 ואסרע: 12 דרבי: 13 ובראת. נפקן:
14 כונת לעבדך. חסד: 16 בתולה. וסלקת: 18 ואשקחתה:
19 הן: 22 אסכמו. דהב. שירים: 25 אחר: 30 כמחסיה.
ושיריה. מלל: 31 † עול. — מן אתי. אומרת: 32 ושרה. למסחי:
35 ויהב: 38 תהך ואל כרני. אתה: 39 תיתי: 44 — לי:
47 ושיריה: 49 איתכון. ואן: 51 רבך: 60 רבבה. זרעיך:
61 וארכבן. ודבר: 63 — בבראה:

ושכבת. ולא. ובקומה: 36 ובטני. אבויהן: 37 רבתה. וקרת:
38 ווערתה. וקרת. הו אבי בני. יומן:

Cap. XX.

1 ודער. ואתותב בגרר: 2 אל שרה. אחתי. מלך גרר ואנסב:
3 ואתה אלהים ליד. בחלם בלילה. הא את מית על אדי. דאנסבת:
4 קרב. מרי. † הא. וכאי: 5 הלא הוא. והיא. אמרת אחי.
בתמימות לבי ובוכות. דאה: 6 האלהים בחלם. בתמימות לבך
עבדת דאה ואחסת. מחטי. בדיל. יהבתך. למקרב. 7 הוא. בדילך.
ליתן מחור חכם. מות תמות אתה: 8 עבדיו. — כל. מליה
במשמעון. גבריה: 9 לנן. איתית. חובה. עובדין דלא יתעבדון.
לנן: 10 כד: 11 † הלא — ובתר. אלהים. הדן: 12 כן האמנו.
היא בת אבה ברן לא. אתתה: 13 כד אטעיה עמי. מבית אבא.
אתילדותי ואמרת. דן. דתעבדין. אחי: 14 כסף. ועבדין ואמהן:
15 לקדמיך. דור: 16 אמר. כסף לאחויך. הוא ליך כסוי דעינין
לכל דעמיך ועם כלה ותוכחין: 17 וצלי. לאלהים ואסי אלהים.
ואמהתה וילדו: 18 עיוק אעיק. בסחד. על מטלל:

Cap. XXI.

1 פקד. דמלל: 2 לובנה: 3 וקרא. דאתילד: 4 תמניה.
דפקד. אלהים: 5 בן מאה. באתילד: 6 תמח. דשמע יתמח:
7 מלל המינקה בנין. ילדת: 8 ואגמל. משתה. ביום דאגמל: 9 וחות.
מצראיתה: 10 הדה. הדה: 11 ובעש. בעיני. אדי: 12 אלהים. אליבעש
בעיניך. אמתך. דתימר. שמע בקלה. יתקרי: 13 הדה לגיו רב
אשוינה: 14 ואקדם. ונסב לחם ומרכי מים. להגר שוי. ושלחה.
ותעת במדבר. שבע: 15 ואסכמו. מרכיתה וארמת. תחת אחד
מן רוביה: 16 ואולת ויתבת. מלקבל ארחקת. קשת. אמרת אל
אחוי במות ילידה ויתבת: 17 קל. אלהים להגר. אל תדחלי.
שמע אלהים. בגלל: 18 לגוי רב אשוינה: 19 ואנהר אלהים.
וחות. מים ואולת. מרכיתה מים ואשקת — עולימה: 20 אלהים.
רביה. ודער במדברה. רבי קשת: 21 ודער. פראן. אתה. מצרים:
22 בזבנה ההיא. ופי כל רב. לאמר. — מה. דאתה: 23 באלהים.
אן תשקר לי ולדעמי ולדלקבלי וכחסדה. דתכת: 25 והוכח.
אדי. עבדי: 26 הדן. אתה. לא שמעת בלחוד יומן: 27 תריון:
28 אמראן עאן לחודין: 30 שבעתי אמראתה. לסהד. חפרת.
הדה: 31 על כן קרא לאתרה ההוא. שבע: 32 ופיכל. פלשתאי:
33 וקרא. אלהה דעלמה: 34 פלשתאי. סגי:

Cap. XVIII.

2 — והא. תלתה. משכנה: 4 ישב: 6 למשכנה ליד שרה. סים. לושי. עגולן: 8 והוא קעם עליהון. ואכלו: 15 תמחתי: 16 מהך: 19 בתרה: 20 וחובתון: 21 ואן לא אחכם: 22 סדמה: 23 תספה: 25 העיר: 25 חס לך. וכאי. רשע. חס לך: 28 יתסרון. אחבין: 29 והוסף: 30 אל ני יתרנו למרי. מה אן. — תמן. אחבל הן: 31 הא שבי. † אתרשית. — מהן. 32 אחביל:

Cap. XIX.

2 רבני. שוי. ותהכון: 3 אפה ואכלו. 4 אדלא דמכו. אסתחרו. מרבי. סאב. מיסטר: 5 לה אהן גבריה דאתו. אפקון לידן: 6 ונפק לידון. לתרחה ודרשה צנקו: 7 אל ני אחי תבעשון: 8 תרתין. חכמו. אפק ני. לידכון. להין. לגבריה האלין לא. † הלא. עללו בטל: 9 קרב להל. — ועלל. חד אתה למתותבה וידון. וקרבו למתבר דרשה: 10 ושלחו אנושיה. † אדיהון. ואעלו לידון. דרשה צנקו: 11 אנשיה דבתרע. מחו מועור ועד רב ולחו למשקת דרשה: 12 עוד. חתן בניך ובנותיך וכל. אפק: 13 קודם: 14 עם חתניו נסבי בנתה. כמחיך. חתניו: 15 וכות השחרה אסתלק ושבשו. קום. בנתך שקיחתה. דלא תסתפה בחוב: 16 ואשתחי. באדה ובאד. בנתה. ואפקותה ואקרוה לבר מן קרתה: 17 כהפקותון לברה. אחס. נפשך אל אסתכל לאחריך ולא. מישרה לטורה אסתלק. תסתפי: 18 אל ני: 19 אשקח עבדך חן. ותרבי טובך. למוחה. — למאסי. ית נפשי. אכל למסתלק. דלא תדבקני: 20 למערק לתמן והיא. אפלט ני לתמן הלא. היא ותתוחי נפשי: 21 תלית. דלא למיפך. קרתה: 22 ורז אתפלט. אוכל למעבד. עד מיעלך. על כן קרא: 23 נפקת. — יניצה: 24 אמטר. גפרי ואש מן: 25 ואפך. האלין. מישרה. דישרי קריאתה: 26 אחריו. קאמה: 27 — בצלו. בצפרה. דקעם. עם קודם: 28 מישרה. סלק איטור. כאיטור אתונה: 29 בחבלות אלהים. מישרה. אלהים. ושלח. מגו אפיכתה במפיכה. קריאתה דדאר בהין: 30 וסלק. מצער ודער. בנתה. ודער במערתה. † בנתה: 31 רבתה לזעורתה אבונן סאב. בארעה למיעל עלינן כארח: 32 אתי. אבונן. ונשכב. אבונן: 33 ואשקי. אבויהן חמר ביתה לילה ועלת רבתה ושכבת עם אבואה ולא: 34 והוה מבתר. רבתה לזעורתה. שכבת רמשין. אבה. חמר. לילין ועולי שכבי. אבונן. ורע: 35 ואשקי. בלילה. אבויהן חמר. וזעורתה

Cap. XIV.

2 הוא: 3 שדיה הוא ים: 4 תרי. שנין. † ית. עסרי
שנין: 5 ובארבעה עסרי שנין אתה. — דעמה. וקטלו. רפעי
בעשתרות קרנים. זוזאי בחם. אימי. קריתם: 6 חראי בטברי
גבלה. דחלת פראן: 7 — ועלו. לעין דינה. ומעו. ברה דעמלקאה
ואף. בפלגי תמר: 8 צבאים. היא. בעמק שדיה: 9 עם.
— שלטן: גוים. שנער. ארבעה מלכים: 10 שדיה בארון
דחיטר. ונפלו. ודאשתארו לטברה: 11 מזונון: 12 עותרה. ואזל. דער
13 ואתה פליטה ואחוי. ענירם ואנון. קיאם: 14 הלא אשתבי אחיו וזיאן.
עולמיו ילידי. תמני. דן: 15 עליהון. הוא ועבדיו. וארדפון עד הובא:
16 עותרה. תלימה ועותרה: 17 לזימונה. חוורה מטקטל. מלכיה.
לגו מישר שביה: 18 אפק. והוא. לאל עליון: 19 לאל עליון
קנה שומיה וארעה: 20 אל עליון. דתורם. — ומסר. לחציך באדך.
מעסר מכל: 21 הב לי נפשה ועותרה: 22 ארמת ית ידי.
האלהים אל עליון מלך שומיה וארעה: 23 אם מן הוט. נגד מסן
לא. אעתרת: 24 בלעדי לחוד. רביה. דאתו. יסבון חולקון:

Cap. XV.

1 מליה. — בעדניון. עם אברם בחזו. אל. תורם: 2 † אברם.
מרי. חתן. אזל ערטלאי. מברנס. הוא דמסקסה: 3 הא. זרע:
4 ממלל. עמה. לא. אלהן דיפק ממעיך: 5 ני. תכל — הכה יהי
חליפניך: 6 — : 7 — ואמר לה. דהפקתך. למתן. למירתנה:
8 מרי. אירתנה: 9 † לה. מתלתה. מתלת ואיל מתלת ותר
וגוזל: 10 פסק: 12 חשכה. נפלת עלויו: 13 עכים תעכם.
להון: 18 ביומה. מצרים. נהר:

Cap. XVI.

1 ושרי: 2 לאות שפחתי לאוי אבנה. שרי: 3 שרי. בארץ:
5 אנכהותה: 8 מנאן: 12 כלה: 13 הִכה חוית:

Cap. XVII.

1 חילה: 9 אלהה: 10 וביניכם. יתגזר לכון: 11 ותגזרון:
12 לכון. הוא. 15 אלהה. תסעק: 17 ואתמח. אולד. תלד:
20 שמקתך. ואסגי. תרִתעסרי: 22 לממללה: 25 — :

ומאתים שנה: 20 ואקעים. תרתין ותלתים ומאה. ואולד. † ית: 21 ואקעים. הולדותה. שנים ומאה. ואולד ברים וברות. ותלתים ומאתים: 22 ואקעים. תלתים. ומאה. ואולד. † ית: 23 ואקעים. הולדותה. מאה. ואולד ברים וברות. תלתים. ומאתים: 24 ואקעים. ואולד: 25 ואקעים. הולדותה. שנים. ושתים. ואולד ברים וברות. תמני וארבעים. ומאה: 26 ואקעים. ואולד. ית נחור: 27 תולדת. הולד. ית נחור ית הרן. הולד: 28 אתילדותה: 29 נשים שם. ברת: 30 ערדה. יליד: 31 ואפק. מאור. למיזל לארע. הרן. ודערו: 32 † שנים. ומאה. בהרן:

Cap. XII.

1 אתה. אתילדותך ומבית. דאחויך: 2 לגוי. ברכה: 3 ומקלליך אלוט ויברכו. ארעה: 4 ואתה. עטה. ושבעין: 5 אחיו. עותרון דעתרו. נפש. למיתי לארע. ואתו: 6 אתר. חווה וכנענה: 7 ואתחזי. לזרעך אתן. דמתחזי לה: 8 ועקר. וקבע. ממערב וכפרה ממדנעה. וקרא: 9 אזל: 10 למתותבה. יקר: 11 כד. למיעל. האני. אתה. חזו: 12 ויהי. יחזון יתיך מצראי ויימרון. ויקטלון יתי. יחון: 13 אמרי. בדיל ייטב לי בדיליך ואתוחי נפשי בגלליך: 14 והוה. על. וחזו. ייה. † היא: 15 לפרעה. אתתה: 16 בדילה. ותורין. עבדין ושפחן. ואתנן וגמלין: 17 על ממלל: 18 הוית. — לי. היא: 19 אמרת אחתי היא ודברת. הא. סב: 20 עליו. גברין. כל:

Cap. XIII.

1 וסלק: 2 יקר. בכסף ובדהב: 3 ואזל. מדרום ועד. עד. אל: 4 לאתר. בקדמאו וקרא: 5 דאתה. עאן: 6 ולא. למדר. עותרון. יכלו למדר: 7 תיגר. † בין רעי קניאן אברם ובין. קניאן. דארין: 8 אל שוי. תיגרה. גברין. אנחנן: 9 הלא. לקדומיך אפרש ני. סמאלה וימינה. ימינה וסמאלה: 10 ותלא. כל מישר. שקי לקודם חבולת. כגן. כארעה מצרים במעולה: 11 ממדנע ואתפרשו. מן על: 12 דאר. דאר. מישרה ומשכן: 13 ואנשי. וחטאין: 14 מלל. דאתפרש. עטה תלי. וחזה. דאתה. ודרומה ומדנעה ומערבה: 15 דאתה. אתננה ולזרעך. לעלם: 16 וזרעך כעפר. דאן. אנש. וזרעך יתמני: 17 הלך. לארכה ולפתחה. אתננה: 18 ואתרשה. ועל ודער. דבחברון.

10 ושרי. יומים עורנים ואוסף ושלח: 11 ועלת. לובן. טרף סית עטיף. קלו: 12 ושרי. אורנים ושלח. אוספת עזור. אורי: 13 בחדה ושת. וסטה. — והא: 14 בשבעה: 22 ואסחיב:

Cap. IX.

1 בניו: 2 באדכון: 5 אבעינה: 6 עשה. האדם: 7 וארמסון. ורבו: 8 ואמר אלהה לנח ולבריו עמה: 11 יתעקר. טופנה למחבלה: 12 חיה: 14 ויהי בעננוי. ואתחוי: 15 נפשה. יהיה: 17 דאה: 24 עטרה. — ית: 27 אלהה: 28 אחרי מבולה:

Cap. X.

1 בני. להון. מבולה: 2 ומושך: 7 ובני. שבא: 8 והוא. קיצף. † ציד: 9 קיצף. — ציד. קיצף: 10 וכלנה בארע: 11 טסכן: 12 עפסה: 14 כסלחם. פלסטיני: 16 אטראי: 19 מצרים: 20 ללשניהון: 23 ובני: 24 אולד ית. הולד: 25 אתילדו. בנים. אפלגת: 26 הולד: 27 אדורם. איזל: 29 כל. בני: 30 מדרון. במיעלך לספרה. הקדם: 31 — הדה חלוקת. † אלין בני. ללשנותון בארעתון לגויון: 32 בני. לתולדותון בגויון. הפרדו אקרי. מבולה:

Cap. XI.

1 שועה חדה ומלים: 2 במטלון מן מדנע. בקעה. ודערו: 3 אתה נלבן לבנים ונוקד ליקדה והות. לבנתה לאבן וחימרה הוה לון לטיאם: 4 — הוי. אתה. ומגדל. בשלה. † לנן. עד דלא נבדר: 5 למחוה. מגדלה. בני אנשה: 6 הן עם אחד ושועה חדה לכלון. שרואן למעבד. יתבצר. דיוטנון למעבד: 7 אתה. ונבלל. שועאן דלא ישמע. שועת עברה: 8 וקצו למבני. מגדלה: 9 על. קרא. בבל. בבל. שועת: 10 אלין תולדת. מאה. תרתים שנים: 11 ואתותי. הולדותה. ואולד ברים וברות. שת: 12 אקעים. ותלתים ומאה שנה: 13 ואקעים. הולדותה. שנים. ברים וברות. תמני ותלתים: 14 ואקעים. תלתים. ומאה. ואולד: 15 ואקעים. מולדותה. שנים. ואולד ברים וברות. ותלתים: 15 ואקעים. ותלתים ומאה. ואולד: 17 ואקעים. מולדותה. ומאתים. ואולד ברים וברות. שנים: 18 ואקעים. תלתים. ומאה. ואולד: 19 ואקעים. מולדודה. שנים ומאה. ברים וברות. ושלשים

Cap. IV.

1 ואדם. מלכתי: 3 יומיה: 5 שליחותה: 7 תטיב:
8 נלך: 9 האן: 13 — אל. ליהוה: 14 יאתי. אטמיר:
15 שבעים: 16 מלקדום: 18 ילד: 19 חדה. תניאנה: 21 —
כל. פליכסה: 22 — עפיף: 23 למטללי. קטלתי: 24 הלא שבועין:
25 אלה: 26 הו:

Cap. V.

2 דכר: 3 שתה ואוליד: 4 והוו. הולידה. חליפה. ואוליד:
6 ואוליד: 7 ואוליד: 8 תרתעסר: 9 תשעים: 10 ואוליד
ברים וברות: 15 וששין. ואוליד: 16 ילדותה. ברים וברות:
18 וששין: 20 שבע: 22 ובנאן: 24 נסבתה: 26 ואוליד.
וברות: 29 † מן: 30 וברות: 32 וית חם:

Cap. VI.

2 ועגלו. שפירן אנין: 3 ימיו: 10 וית חם: 12 אלה
13 אלה: 17 והאנה: 19 מכלה:

Cap. VII.

1 אלה: 2 שבעה שבעה. ונקבה: 4 יקומה. ארעה: 5 ככל:
6 שת. ומבולה. מים: 7 ובניו. ונשי בניו. אל. מימי מבולה:
8 דכיה. עופה. ארעה: 9 תרין תרין. ליד נח לתיבותה. דפקד:
20 מבולה: 11 השת. שנה לחיי. תניאנה. עשר. אתבקעו.
אפתחו: 12 אסגירה. יום. לילי: 13 בקנום. על. בני. ותלתת
נשי בניו. אל: 14 החיתה למינה. למינה. רמסה דרמס. למינה.
עופה למינה. עוף. פרה: 15 ליד נות לתיבותה. מכל. חיים:
16 ועליליה. אלהים: 17 מבולה. יום: 18 ואגברו. והלכת:
19 וכסו. רמיה דתחת כל: 20 חמש. אמה. אגברו. וכסו טבריה:
21 ושלם. דרמס. בעופה. שרצה דשרץ. — וכל העלם: 22 וכל
אשר באפיו מכל: 23 ואמחי. רמש. בתיבותה:

Cap. VIII.

1 אלה. אלהים: 2 אסגרה: 3 ואתיתבו. אולו: 4 שביעאה
בשבע. טברי הררט: 5 הוו אולין וחסרין. ירח חסיראה בעסיראה:
7 ושלח. ויתב. יבשו מים: 8 ושלח. המחוה הקלו. ארעה: 9 אשקעת.
מנות לכף. לתיבותה. ושלח. ואנסבה ועאל. לידה לתיבותה:

II. Anhang.

Varianten

aus der Petermann'schen Edition.

Genesis.

Cap. I.

3 יהי. ויהי: 4 ואפריש: 6 יהי. מפריש: 7 ואפריש:
8 תניאנה: 11 עשב. ועילן: 12 עבד: 14 ויהונו לסימנים.
15 בפלוק. — פלוק. 16 זעורה: 18 וחוה: 21 והא: 22 אלה
יתון. יגדל: 24 נפם היה: 26 ימי. ובבהמתה: 28 להון. עללה:
29 לוכון. עילן: 30 עללה. חיה:

Cap. II.

3 אלה: 4 עללה: 5 אדלה: 8 ממדנה. אדם: 9 ואצק:
10 פרדיסה: 11 הו. דהבה: 13 נהרה תניאנה. והו: 14 הו
ההלוך. הו: 15 אדם: 19 עפיצת אדם. אדם: 20 אדם. חקלה:
22 לאתתה 23 אתתה: 24 והוו. חד:

Cap. III.

1 אלהה. לאתתה. אלהה: 3 עילנה: 5 חוותיכון. 6 וסקיף:
7 עליהון. להון: 8 קל. מלקדום. אלהה: 9 אלהה: 10 שמעת:
11 ערטלה. † מן. דפקדתיך: 12 אדם. הי: 13 אלהה: 14 אלהה. —
למה. היך. בהמתה. חייך: 15 אתתה: 16 ולאתתה. עסרוניך:
17 שמעת. 19 ממנה: 20 אדם. היא: 21 ולאתתו: 22 אלה.
ממנו. — וחי. לעולם: 23 אלהה: 24 כרובית. למטר:

zu reinigen. Auch Herr Kohn hat bei seiner Edition der Petersburger Fragmente, die sich nur auf die zwei ersten Capitel der Genesis und auf fünf von Deuteronomium beschränkt gewöhnlich den Text, wo er corrupt war, nach der Polyglotten-Ausgabe verbessert. Es ist dies ein Beweis, wie „vollkommen“ brauchbar „bei dem Stande der heutigen Dinge“ gerade der Polyglotten-Text ist. Herrn Kohn möchte ich überhaupt ein fleissigeres Studium dieses Textes empfehlen, damit er nicht wieder wie in seiner oben erwähnten Edition in ungeheuerliche Fehler verfalle und מל(י) דמך Deut. 28, 31 in כל יומיך verbessere und für לראהבנאה Deut. 29, 8 die Lesart לאסהנאה vorschlage, da doch ganz einfach und richtig für ersteres Wort מלקדמיך zu lesen ist, während das zweite gleich לראובנאה ist. Er würde dadurch auch geleitet worden sein ומ..גי Deut. 33, 23 in ומשוי zu emendiren.

Nachsichtiger als gegen Herrn Kohn bei allgemein hingeworfenen, unbegründeten, falschen, nichtssagenden, die Wissenschaft nicht fördernden Urtheilen kann man gegen einen Herrn wie Stade sein, dessen Kenntnisse auf dem Gebiete der Samaritanischen Literatur mit Bezug auf Jenaer Literaturzeitung No. 40 1875, man nicht einmal elementare nennen kann.

Frankfurt a. M, am 3. Juni 1876.

Dr. Adolf Brüll.

Glosse). מסתופי 27, 42. קוף und קטוי 29, 2. קופה 29, 3 und למטליו f. לאחרה daselbst. יוזף 30, 24. אמטרת = אטמרת 31, 27. ואנשש 32, 24. קרב 37, 18. לביתה 37, 38 (Ebenso 9, 16. 19.) ציפה 38, 14. 19. קשטה 38, 26. דית 39, 4. 5. 9. הרגן 39, 9. (Man vgl. 42, 5. 44, 6 נפנה u. גפן welche Wörter ich auch beibehalten habe) ואפתח 42, 27. אדה 44, 1 (Peterm. 44, 11 inconsequent beibehalten). דחל 44, 2. חריד 45, 6 עמירן 45, 7. ואעבדת 47, 20. חכל 48, 14. דירע 49, 1. יבדרון 49, 10. וורגל 49, 10. חפרון 49, 30. Auch den arabischen Vers 49, 33 habe ich aufgenommen.

Ausser den bereits erwähnten Druckfehlern mögen hier noch folgende hervorgehoben sein:*) ואשר 4, 8. ואמר. לספמתה 6. 16. לספינתה. המש 6, 11 חמש. דעד 14, 12. דער. ואשע אשעים 17, 11. תשעים ותשע. מלאם 18, 3. מלאך. ואמרא 24, 19. ואמרת. אבע 24, 7. ארע. ויעקר 25, 27. ויעקב. דעברת 27, 45. דעבדת. יטיראתה 30, 41. קטיראתה. דתשמע 31, 32. דתשכע (Ap.). 35, 8 ist einmal אל zu streichen. במסטעקים 43, 11 בסטעקים (Ap.). ישבאל 46, 13. ישראל. דכלל 49, 28. דמלל רבי 49, 9 רבץ (Ap.). Auch fehlt in der Petermann'schen Ausgabe oft der Hinweis auf die entsprechenden Varianten der Edition. So z. B. werden die Wörter 3, 1. לאתאה 8, 7. מיה. 9, 11 טפונה. 10, 7. ובני. 19, 5. לא. 24, 22. 30. שעירים. 24, 60 סגואה. 29, 34. ובטנת. 38, 5. שלה. 42, 19. 31. מחימנים. 50, 6. סק. 50, 15, אבהון nicht als Varianten der Edition mitgetheilt. Dem Fehlen oder Vorhandensein der Linie über den Buchstaben wird auch nicht die gebührende Aufmerksamkeit zugewendet. (Man vgl. beispielsweise das 36. Cap., wo in der Ausgabe die Linie über dem ו in עשו fehlt). Auch dass 38, 5 in der Edition ית fehlt, wird nicht erwähnt. Falsch ist 8, 8 der Hinweis auf מיה.

Zumeist hat Herrn Petermann die Polyglotten-Ausgabe dazu gedient, den Text von entstellenden Fehlern

---

*) Ich stelle das fehlerhafte Wort vor den Capitel- und Verszahlen, das verbesserte nach denselben.

Vorwort.

In den letzten Seiten der diesem zweiten Anhange vorhergehenden Abhandlung bin ich auf die durch Petermann veröffentlichten Handschriften und ihr Verhältniss zu einander wie zum Polyglotten-Texte näher eingegangen und es erübrigt mir hier noch, nachdem die Varianten des von mir daselbst mit Cod. Nablus benannten Grundtextes, von meiner Ausgabe des Samaritanischen Targums vorliegen, auf Einzelnes noch ganz besonders hinzuweisen.

Oft konnte ich, wie ich bereits hervorgehoben, mit der durch Petermann vorgenommenen Verbesserung des Textes nicht übereinstimmen. Es seien hier einzelne Wörter angeführt, die ich beibehalten habe:

ואדם Gen. 2, 8. 15. 19. 20. 3, 12. 20. 4, 1. ארע 4, 2. שפירין אנון 6, 2. ימיו 6. 3. וסחנו 19, 2. בסחר 20, 18. פי כל getrennte Schreibart 21, 21 (Man vgl. Hebr.-Samar. z. St.) מתי 23, 4. שתיו מנה 24, 21. נירה 24, 47. שעיות 27, 16. מפצפוץ מצפצוץ 27, 25 (vgl. ibid. 30, 31) ונשק 27, 26 (siehe Onkel.) עממאי 27, 29. מלכים 27, 29 (dieses Wort kann nicht durch לאמים verdrängt werden. Vgl. Onkel. Jon. I. und II. z. St). מחרגו 27, 33 .וסב וקבל ית ברוכך 27, 25 (diese Stelle ist nicht zu streichen. In derselben ist וקבל aus Onk. interpolirt wie Vers 36 daselbst יאות in den Text gedrungen ist, wo auch וחכמני gleich Onkel. steht) קנפך 27, 40. ותפלח 27, 40 (Ist nicht durch ותשמש der Edition zu ersetzen. Man vgl. nur ותפלח bei Onkelos. שבולה daselbst ist eine unverständliche

תרגום שמרני על התורה

יוצא לאור בפעם ראשונה

ב כ ת ב   א ש ו ר י ת

עם הגהות והוספות

על ידי

אלחנן ברילל

סוספה ב׳

מאמר על דִבר השמרנים

והערות על שינויי נוסחאות לספר בראשית

פראנקפורט על נהר מיין

ווילהעלם עדראס

שנת התרל״ו ליצירה

Das

samaritanische Targum

zum

Pentateuch.

Zum erstenmale

in

hebraeischer Quadratschrift

nebst

einem Anhange textkritischen Inhaltes,

herausgegeben

von

Dr. Adolf Brüll.

II. Anhang:

Zur Geschichte und Literatur der Samaritaner,

nebst Varianten zum Buche Genesis.

Frankfurt a. M.

Verlag von Wilhelm Erras.

1876.

Preis: 2 Mark 50 Pfg.

מאמר על דבר השמרנים

והערות על שינויי נוסחאות לספר בראשית

Zur Geschichte u. Literatur der Samaritaner

nebst Varianten-Verzeichniss der Genesis.

Aus der

Petersburger Bibliothek.

Beiträge nnd Documente

zur

Geschichte des Karäerthums

und

der karäischen Literatur.

Von

Adolf Neubauer.

Leipzig,
Oskar Leiner.
1866.

Der hochgeehrten

Frau Horace Günzburg

geborenen

Anna Rosenberg

in

Petersburg

achtungsvoll gewidmet

vom Verfasser.

Vorwort.

Habent sua fata litterae. — Literatur ist gegenwärtig auch ein Modeartikel geworden; einmal ist Saadjah an der Reihe, ein anderes Mal Gabirol und in jüngster Zeit die Karäer. Schon längst war die Existenz einer bedeutenden karäischen Bibliothek in der Krim bekannt, einige Auszüge aus derselben gab der gottselige Pinsker schon im Literaturblatte des Orients und nach langjährigem Forschen und Grübeln lieferte er uns sein werthvolles Werk Likute kadmonioth, welches wichtige Stücke aus genannter Sammlung enthält. Kaum hatten die einzelnen Bogen die Presse verlassen als schon deren Inhalt zu einem geschichtlichen Gebäude verwendet wurde, die Resultate dieses unsterblichen Gelehrten wurden fast unbestritten aufgenommen und jeder seiner Federzeige war untrüglich.

Was haben Karäer Alles nicht geleistet? Die Massoren erfunden und festgestellt, die ersten jüdischen Philosophen gingen aus ihrer Mitte hervor, die hebräische Grammatik war ihr Eigenthum, die Exegese wussten nur sie zu handhaben und — der letzte Gnadenstoss für die Rabbaniten — auch der erste rhytmische Dichter gehört ihnen an: die berühmte spanische Dichterschule konnte nur aus ihren Quellen schöpfen, Gabirol Juda halevi waren Plagiatoren

und schmückten sich mit karäischen Federn. O Heine, warum hast du nicht länger gelebt, um Moses dari zu besingen und die Spanier, die fremdes Eigenthum sich angeeignet haben, zu geisseln! — Doch schlafen und schlummern nicht die Hüter der jüdischen Literatur; von vielen Seiten wurden diese Anmassungen gerügt und durch schlagende Beweise dargethan, dass dem nicht so sei. Der unermüdliche Geiger in verschiedenen Zeitschriften, der beissende Schorr in seinem Chaluz (doch ist dieser etwas zu weit gegangen) und ich selbst mit meinen schwachen Kenntnissen unabhängig von den erstern, im Journal asiatique (1862 und 1865) haben es deutlich auseinandergesetzt, wie der unvergessliche Pinsker, geblendet durch das ungeheure Material, sich durch Zitate und Epigraphe irre führen liess und nahm die zwei berühmten jüdischen Historiker, den gottseligen Jost und Hrn. Dr. Graetz ins Schlepptau. Ein Werk jüngster Epoche, welches eine Uebersetzung oder deutsche Bearbeitung vom Likute kadmonioth sein soll, hat alle Kritiken unberücksichtigt gelassen und ist dieses Buch, welches mit vielem Fleisse zusammengetragen und viel Belesenheit beurkundet, bestimmt dem kleinen Kreis der Leser für dergleichen Werke einen falschen Begriff von karäischer Literatur beizubringen (Vrgl. Jüdische Zeitschrift von Geiger 1865. S. 166 Note).

Ich habe mir daher zur Aufgabe gestellt in diesem kleinen und geringen Werke eine gedrängte Uebersicht der karäischen Literatur zu geben, so wie ich sie aus der genannten krimischen Sammlung, die gegenwärtig Eigenthum der kaiserlichen Bibliothek in Petersburg ist, zusammenstellen konnte; ich muss gestehen, dass nur wenig Ausbeute da zu machen ist, und war ich von der Sammlung sehr enttäuscht, nachdem ich mir, so wie vielleicht viele andere, dem Lärmschlagen der Zeitungen nach zu urtheilen, viel mehr von

derselben versprochen hatte. Ich habe dieses Verhältniss genau in meinen Rapporten an den Unterrichts-Minister in Paris (journ. as. 1865. tom. I) auseinander gesetzt, und gebe ich in vorliegendem Schriftchen in kurzer Fassung die Resultate, die ich aus den Handschriften der Petersburger Bibliothek ziehen konnte: ich habe so viel als möglich Wiederholungen aus schon gedruckten Werken vermieden, denn in meiner Absicht lag es nicht ein dickes Buch zu schreiben, und nur um Documente an einander zu reihen, nahmdie ich zu schon Gesagtem meine Zuflucht.

Die karäischen Schulen waren unabhängig von einander und ein Gelehrter übte auf den andern keinen Einfluss, die Data sind zudem noch unsicher, weswegen es mir unpraktisch schien meine Abhandlung chronologisch zu ordnen; vielmehr habe ich es vorgezogen, nach Ländereien die Documente zu ordnen. Viele derselben habe ich in den Noten und Anhängen im Originale gegeben, damit die Historiker, wenn sie vielleicht von dem Einen oder dem Andern Gebrauch machen können, sich durch eigene Einsicht von der Richtigkeit meiner Auffassung überzeugen mögen; ich habe auch auf die Epigraphe der alten Rollen und auf manche rabbinischen Werke Rücksicht genommen, um beiläufig zu sagen, welche Schätze die Petersburger Bibliothek birgt.

Die Dogmatik und der Ritus der Karäer sind erst vor Kurzem vom seligen Jost beschrieben worden, doch ist dieses in moderner Sprache fast unmöglich, wenn man nicht Umschreibungen anwenden will; ich habe daher recht zu thun geglaubt zwei kurzgefasste dogmatische Werke aus jüngster Zeit, die als polemische Schriften für Regenten und Minister bestimmt waren, im Originale zu geben; die des Hebräischen Kundigen werden einen klaren Begriff von der karäischen Dogmatik bekommen und so viel ich weiss, ist bis jetzt noch kein eigentliches karäisches Geboten-

buch veröffentlicht; die grösseren Werke, die diesen Gegenstand behandeln, sind uns nur selten zugänglich, wenn sie auch gedruckt sind.

Ich kann nicht umhin, den zwei Gelehrten, Herrn von Dorn, Akademiker und Herrn Professor Chwolson für deren freundlichen Beistand während meiner Anwesenheit in der Czarenhauptstadt öffentlichen Dank zu zollen und bin ich auch Herrn von Delianoff, Direktor der kaiserlichen Bibliothek in St. Petersburg und Herrn von Bitschkloff Conservator der Manuscripte daselbst für deren ausserordentliche Bereitwilligkeit zu vielem Danke verpflichtet. — Entfernt von dem Druckorte und daher nicht im Stande die, Correctur selbst zu besorgen, musste ich mich mit Hilfe anderer begnügen, man kann es Niemand aufbürden, die Genauigkeit die eine Correctur verlangt, für einen Andern zu beobachten, weswegen die geehrten Leser dieses Schriftchens so manche Verstösse wahrnehmen werden und kann ich nichts anderes thun, als um Nachsicht zu bitten.

Menton (bei Nizza) 15. December 1865.

Ad. Neubauer.

Berichtigungen.

Seite	Zeile	statt	lies
VII	14	Federzeige	Federzüge
X	18	ist zu zu streichen	
2	4	subjectiren	subjectiven
3	23	Prefession	Profession
5	17	mir	nur
8	26	sie	die
8	30	befriedigen	begnügen
10	14	Juden	Feder
11	30	Taluud	Talmud
16	19	Napha	Napcha
21	4	andere Resultate	Resultate anderer
26	9	lies: über Maïmonides	
27	11	Bahn	Lese
29	9	tartarischen	tatarischen
30	Note	Chiwolsonis	Chwolson's
32	1	seit 1500 Jahre zu lesen	
34	22	der Magiha	des Magiha
36	30	ein anderes	Andere
37	3	lies: dieselbe irrige Meinung wie die	
38	2	laderisirten	cadenzirten
43	13	würden	werden
47	27	nun	den
49	28	Schächter	Schomer
50	20	lies: chasan angehörend	
55	18	er	es
56	25	das erste nach zu streichen	
56	Note 2	lies: vergl. Seite 25	
65	19	wohnen wird	wohnen, wo
65	27	Narbonls slch	Narboni's sich
67	31	Siddumir	Siddurim

**

76 11 lies: schon Kunde von
85 1 und 2 lies: sind nicht ganz vernichtet worden, haben aber alles vergessen
85 2 von unten lies nur statt mir
90 24 lies den andern Büchern Mosis
93 26 statt Arm ... Arud
106 20 zu lesen: Sprache enthält
108 16 „ אשר החכמה לו אמון
109 14 „ לישראל אלדכ̄ול
109 16 „ אלכ̄מר ואלסכר
109 17 „ אלי באב מן אבואב
109 20 „ יצ̄רבון עלינא
110 12 statt ויִן lies ויל
110 14 zu lesen: ויכרהא פי תעלים נחו לגה אלערב. Die arabischen Stellen sind leider zu corrupt, so dass ich unmöglich alles corrigiren kann.
112 12 zu lesen: (sich oben S. 40)
125 2 „ שורות ר״ל פילון
125 14 „ (עברית)
129 findet sich eine Versetzung; Zeile 17 ist האפשר zu streichen und hierauf die Stelle S. 130 Z. 5, die mit den Worten מוהרר זרח anfängt, zu lesen. Die Stelle S. 129 מן האפשר . . . . החכם השלם soll dem letzten Worte der Seite 130 יכלתי העתקתים folgen.

Hebräische Texte.

Seite	Zeile	
22	20	zu lesen: חוץ משניהם והוא
35	3	„ הנהרגים דור
49	2 v. unt.	„ חדשו דבר שלא עלה

Geringere Fehler werden alle des Hebräischen Kundigen leicht corrigiren können.

Druck von Oskar Leiner in Leipzig.

I. Capitel.

Die ersten Karäer und die Schriften in arabischer Sprache.

Der Ursprung des Karäismus ist eben so unklar heute, nachdem man seit 10 Jahren sich fast ausschliesslich in der jüdischliterarischen Welt damit beschäftigt, wie er früher gewesen ist. Und wie sollte es anders sein? Ist nicht die Epoche vom Abschlusse des Talmuds bis Saadias ein versiegeltes Buch für uns? Können wir durch einige zerstreute Zitate das System dieses oder jenes Gaon feststellen? Der Anfang des Karäismus fällt aber gerade in jene Zeit, und auch von dieser Sekte ist kein Original, welches von den ersten Anregern der Karäischen Idee verfasst wurde, übrig geblieben. Also weder Feinde noch Freunde geben uns authentische Nachrichten über den ersten Funken, der die grosse Flamme des Sektirerthums angefacht hat.

Die spätern Schriften der Karäer wie ich schon anderwärts gesagt und noch in Folge Gelegenheit haben werde, darauf zurückzukommen, sind dermassen verworren abgefasst [1]), dass ihren Anführungen kein Glauben geschenkt werden darf, wenn es sich hauptsächlich darum handelt, etwas Geschichtliches zu bestimmen; wie leicht wird der Leser, dem fertige Facta in rosigen Phrasen vorgeführt werden, nicht irre geleitet. — Sind die Werke aus der arabischen

[1]) Vrgl. Journal asiatique 1863. I. Theil.

Periode noch beachtenswerth, so auch da schon beliebige Nüancen und grundfalsche Ideen vorgefunden werden, können die Werke in hebräischer Sprache in byzantinischen Ländern und besonders in Polen nur einen subjectiren, vielleicht nur bibliographischen Werth haben, denn da herrscht eine Confussion ohne Gleichen. In jeder einzelnen Schrift werden die Namen der karäischen Gelehrten in anderer Ordnung aufgezählt,[1]) ein Autor schreibt den andern aus, ohne ein Wort darüber zu sagen.[2]) Die Uebersetzungen aus dem Arabischen sind in einem unverständlichen Hebräisch gegeben, und der Uebersetzer macht Interpolationen wie es ihm beliebt.[3]) Was noch ein grösserer Uebelstand ist, dass nur bei wenigen Werken der Karäer die eigentliche Sache, die es behandeln will, in's Auge gefasst wird, vielmehr wird es vom Banner der Parteisucht und der Anfeindungen gegen den Rabbanismus angeführt. Sehr zweifelhaft ist es jedenfalls, ob die Karäer unmittelbar aus den Saducäern hervorgingen, oder ob diese Sekte ihr ganzes Leben verloren und nur als vermoderte Leiche noch dem Gedächtnisse der Talmudisten vorschwebte; ich bin geneigt, letzteres anzunehmen, obzwar eine Autorität, wie Geiger[4]) und nach ihm Dr. Fürst[5]) für das erstere so manche Gründe angeben. Was sicher ist, dass die karäische Lehre sich dem Saducäismus ganz annähert und dass die Auslegungen derselben vom ersten Stifter Anan benutzt wurden.

[1]) Vrgl. Chelukath hakaraim in lik. kadm. von Pinsker, Anfang S. 106; ib. 168; Dod Mordechai (ed. Wien) p. 5; Or. Zad. p. 21 u. w. Haath. hathorah von Mos. Baschiatzi (Hdsch.) und Apirjon von R. Schlomoh Troki (Hdsch.)

[2]) Vrgl. lik. kadm. Anhang p. 80.

[3]) Vrgl. weiter die Uebersetzungen der philosophischen Werke R. Joseph haroëh und dazu Note VI.

[4]) Vrgl. seine vortrefflichen Vorlesungen II. Band.

[5]) Geschichte des Karäerthums I. p. 13. u. w.

Lange schon vor diesem wurde der Geist, die Redaction der heiligen Schrift festzustellen, rege; schon die Talmudisten hatten eine Idee von der Massorah[1]), den Accenten und vielen grammatischen Formeln; irrig also ist die schöne Erfindung der Vocale und Redactionen der Massoren den Karäern fast ausschliesslich zuzutheilen.[2]) Wäre dieses der Fall gewesen, so hätten die Autoren wie Salmon, David ben Abraham und Jepheth es nicht versäumt, die grosse Trommel zu schlagen, um den Rabbaniten die Benutzung ihrer Erfindungen von der Nase zu reiben; um nur eine Idee des Gegentheils anzuführen, betrachte man unsre vorhandenen Massoren, welche von den Karäern benutzt werden, ohne sich dieselben im geringsten aneignen zu wollen;[3]) es gehört wahrlich eine Kareomanie dazu wenn man einen Namen Mocha, Jehudah hanakdan und andere am Rande einer Bibel oder in einem spätern karäischen Werke zitirt findet, schon daraus schliessen zu wollen, dass diese die Massoreten waren. Ich bemerke nur beiläufig, dass ausdrücklichere Zitate vorliegen, woraus hervorgeht, dass die Rabbaniten sich wenigstens eben so gut mit der Massorah abgegeben haben.[4]) Der Name Karäer, welcher von „Kara" lesen, abstammt, mag dazu beigetragen haben, diese für die Bibelleser von Prefession zu halten, und wir finden in der That eine Stelle, in welcher man diese als die des Bibellesenskundigen über schwierige

[1]) Vrgl. Bab. Talmud, Megilah p. 3. r. und meine Notice journ. as. 1861 December; p. 9. im Separat-Abzug.

[2]) lik. kadm. Text S. 29. — Grätz, Geschichte V. Band S. 344. Fürst l. c. S. 17. u. w.

[3]) Alle Massoren am Ende der Bibel-Fragmente in der Petersburger Kais. Bibliothek nnd die aus der Krim herrühren, sind die uns bekannten.

[4]) Vrgl. Note I.

Stellen zu Rathe zieht; [1]) der Name Karäer ist erst spät entstanden, vielleicht nach dem Namen eines Stifters, der den Beinamen Kara [2]) führte, und erst nach der Vereinigung aller kleineren Sekten, die gegen den Talmud waren, der ganzen Sekte beigelegt wurde. [3])

Alles, was zugegeben werden kann, ist, dass die grammatische Schule bei den Karäern häufiger als bei den Rabbaniten war, wiewohl auch dieses noch nicht begründet ist, denn besitzen wir ein grosses Wörterbuch aus dem 10. Jahrhundert von den Karäern, so wissen wir doch auch, dass Saadyah ein ähnliches abgefasst, welches leider noch nicht aufgefunden worden ist. [4])

Uebergehen wir nun die vorkaräische Epoche, die ohnehin schon so schön von D. Grätz in seinem Geschichtswerke dargestellt ist, und der Prof. Fürst [5]) ein besonderes Kapitel gewidmet hat, in welchem nicht nur die vermeintlichen Karäer, sondern auch der Wirkungskreis der Rabbaniten mit schönen Farben ausgemalt ist, und wo man nur bedauern kann, so viele fabelhafte Personen [6]) mit hineingeschleppt zu finden, so kämen wir zum eigentlichen Stifter der neuen Sekte, Anan. Bevor ein besserer Beweggrund gefunden wird, muss immer der des David ben [7]) Abraham benutzt werden, dass Anan aus gekränktem Ehrgeize den Gehorsam dem Talmud gekündigt hatte. Wenn man in der That durch Geiger [8]) weiss, dass die Pharisäer, die später Talmudisten werden, die eigentliche Fortschrittspartei im Judenthume ist, und

[1]) Vrgl. Note II.

[2]) Wie Joseph Kara bei den Rabbaniten.

[3]) Vrgl. Salomon ben Jerucham in lik. kadm. Text 122.

[4]) Vrgl. Notice sur Saadyah von Munk p. 14.

[5]) Geschichte der Juden Band V. Fürst l. c. erstes Kapitel.

[6]) Assaf, Jochanan hajarchoni u. A.

[7]) Sepher Rakkabbalah.

[8]) Vrgl. seine Zeitschrift II. Band.

dass die Saducäer mit ihrer verknöcherten Idee, den Buchstaben festzuhalten, ohne eine zeitgemässe Auslegung zuzulassen, den Fortschritt hemmten; wenn nun bewiesen ist, dass die Karäer sich nur dieser Auslegungen bedienten, wie sollte man also vermuthen können, dass ein Geelehrter, wie Anan, aus blosser Ueberzeugung nur den Rückschritt angetreten hätte? Betrachtet man nur einzig und allein das Kalenderwesen, welches so sinnreich von den Talmudisten auf Berechnung gestüzt wurde, wodurch die Juden in allen Ländern an ein und demselben Tag die Feste begehen, wo hingegen bei den Karäern, wo der Neumondstag nach dem ersten Sichtbarwerden der Mondessichel bestimmt wird, die Feste an verschiedenen Tagen gefeiert werden. Ist hierin nicht ein Muthwille zu erkennen, wenn man anderweitig nicht behaupten wollte, dass die Stifter des Karäerthums ganz verstandlos zu Werke gegangen sind?

Von Anan's Schriften sind mir Bruchstücke bekannt, die in aramäischem Dialekte geschrieben sind und vielleicht eine Art Mischna bilden sollten; es ist höchst unwahrscheinlich, dass Anan arabisch geschrieben hat, denn der eigentliche karäische Keim liegt in Persien, wo man das Arabische nicht kannte. Sicher ist es aber, dass Anan sich durchaus nicht mit Philosophie abgegeben hat,[1]) denn sonst hätte es Salmon ben Jerucham und Jepheth nicht gewagt, solche Expectorationen gegen das Studium der Philosophie und der arabischen Grammatik auszustossen; diese waren vielmehr gegen die spätern Schulen des Joseph haroëh und die Grammatiker gerichtet. Die arabischen Nachrichten sind hier unzurechnungsfähig, da diese nur vom Hörensagen berichten, und zudem selbst diese Berichte von denen, die Anan zum Philosophen machen wollten, nicht wie sie sind

[1]) Vrgl. Fürst l. c. Band I. S. 40.

angenommen werden können.[1]) Anan, sowie überhaupt dessen erste Nachfolger hingen ganz der Mischna an, und noch die späteren machen ihm Vorwürfe, zu viel Rabbanitisches aufgenommen zu haben.[2]) Seine Auslegungen werden oft bestritten und beweisen uns nur zu deutlich, dass er nur Vorsteher einer localen Sekte war, so wie Benjamin el-Nehavendi in seinem Orte und Jehudah haparsi und andere in ihren Gemeinden.

Ich übergehe hier alle Namen, die Pinsker zwischen Anan und Benjamin el-Nehavendi giebt, weil von den einen nichts Neues gesagt werden kann und von manchen andern die Existenz sehr in Frage gestellt werden muss. Benjamin hat, sowie wahrscheinlich auch sein Vorgänger ein Sepher hamizwoth verfasst: ob nun das identisch mit dem Massath Benjamin ist, kann nicht festgestellt werden. Jedenfalls ist der Anfang in diesem Buche von einem Abschreiber modificirt,[3]) denn zu seiner Zeit gab es noch keine karäische Gemeinde im Allgemeinen. Arabisch hat auch er nicht geschrieben, wenn er auch Commentare zu verschiedenen Büchern der Bibel verfasst hat, welches deutlich von Zitaten bei Salmon und Jepheth hervorgeht.[4]) Wieder muss ich hier mehrere Namen bei Pinsker übergehen, da manche derselben keine Karäer sind,[5]) der Dichter Moses Dari in's 13. Jahrhundert gehört, wie wir weiter sehen werden, und andere nur aus sehr unsicheren Zitaten hervorgehen.

[1]) Vrgl. Fürst l. c. S. 42, was das Buch Fadalkah enthält, vrgl. Note III.

[2]) Vrgl. lik. kadm. Text p. 21.

[3]) Vrgl. Note IV.

[4]) Vrgl. Note V.

[5]) Wie Jehudah ben Koreïsch, vrgl. darüber meine Notice. Separat-Abzug p. 159, jour. asiatique 1862.

Die Thätigkeit der Gemeinden Babyloniens und Persiens verschwindet, da die meisten Karäer von Bedeutung sich nach Jerusalem begeben, höchst wahrscheinlich aus messianischen Gründen: die Berechnung für die Ankunft des Messias scheint in der That eine grosse Rolle bei den Sektirern gespielt zu haben. [1]) Die in Jerusalem wohnenden führen den Titel Schoschanim [2]) (Maskilim) eine Anspielung auf Daniel XII., 3 und hier sehen sie die Christen noch bedrängter als die Juden, woher es wohl kommen mag, dass die Karäer immer bitter gegen den Islam sprechen, während sie das Christenthum milde behandeln, ja manchmal mit demselben ein wenig liebäugeln. [3])

Abul-farağ harun (Jeschua Ahron) aus Jerusalem (Ende des 9. Jahrhunderts) ist der erste, von dem wir mit Sicherheit wissen, dass er einen Commentar zum Pentateuch in arabischer Sprache geschrieben hat; er war wahrscheinlich auch Grammatiker.

Von einem ältern Zeitgenossen Saadyahs besitzen wir in hebräischer Uebersetzung nur philosophische Werke: sie führen den Namen Sepher Neïmoth (Muchtawi) und Machkimath pethi (el-istibsar). [4]) Der Verfasser der-

[1]) So findet man Berechnungen über die Ankunft desselben von Benjamin, Salmon und Jephet; ein Auszug aller messianischen Stellen aus Jephets Commentaren findet sich unter dem Namen Scharch el athidoth (Erklärung der Zukunft) in arabischer Sprache in Petersburg No. 581 und 582; vrgl. meinen Rapport im Journal asiatique 1865. B. I.

[2]) Vrgl. lik. kadm. Text p. 22.

[3]) Jephet, so wie die spätern heissen Mahomet den wahnsinnigen und giebt er die Stücke in hebräischer Sprache. Gegen den Stifter des Christenthum verhalten sie sich neutral; M. Baschiatzi hingegen sagt von ihm er war ein sehr frommer Mann gewesen. Vrgl. Steinschneider Leyd. Cat. Appendix. VIII.

[4]) citirt von Samuel Magrebi und welcher Titel besser passt als Mansuri.

selben ist Joseph el-bassir (haroëh). Im ersteren Buche zitirt er viele andere seiner Werke, woraus ersichtlich ist, dass dieser Autor einer der schreibefertigsten in diesem Zweige der Wissenschaft war. Sehr verdienstlich wäre für die Studien der Philosophie der Araber, bevor ihnen die aristotelischen Schriften zugänglich gemacht wurden, dieses Buch genau zu analysiren. Da nun drei Handschriften davon vorhanden sind, [1]) so wäre dies nicht Sache der Unmöglichkeit, allein es ist nicht das Werk eines Anfängers, es gehört dazu eine tiefe Kenntniss der arabischen Sprache, um sich das verdorbene Hebräisch in's Arabische übertragen zu können, ferner eine weite Bekanntschaft mit dem philosophischen Stoff des Kalams und eine logische Kritik, um die entstellte Form wieder in Ordnung zu bringen und die Zusätze, die die Uebersetzer sich erlaubt haben, vom Originale zu unterscheiden.

Vom zweiten Werke wissen wir in der That, dass drei Uebersetzungen vorhanden sind, die eine von Tobiah hamaathik, eine zweite von Eliah Baschiatzi und eine dritte von Eliah Jeruschalmi, Sohn des Baruch Jeruschalmi, Sohn des Schelomoh hasaken. Der dritte Uebersetzer sagt, er habe diese Arbeit unternommen, obzwar er nicht berufen dazu war, weil er die Anschuldigungen Maimonides gegen die Gaonim, worunter er Saadyah versteht, und gegen die Karäer, dass sie ihre Erklärungen über sie Einheit Gottes von den Mutakalamin genommen hätten, gesehen; aus diesem Werke soll aber bewiesen werden, dass die Karäer an die Erschaffung der Welt glauben, wie sie die Thora lehrt und sich durchaus nicht mit den Sätzen der Mutakalamin befriedigen. Joseph haroëh hat das Werk arabisch geschrieben, damit es jedem zugänglich sei, und dass jedermann sich daraus über die Gottheit, dessen

[1]) In Paris, Petersburg und Leyden.

Einheit und Gebote belehre, und nicht erst an fremde Werke sich wenden müsse; dieses thaten alle unsere Gelehrten, weil zu jener Zeit das Volk noch in Ungewissheit schwebte und der Uebergang zu einem andern Glauben nicht viel Schwierigkeiten gehabt hätte.

Der Uebersetzer sagt, er denke durchaus nicht unrecht zu thun, wenn er manche Wörter hinzufügt oder wegnimmt, denn so muss es mit den Uebersetzungen aus dem arabischen gehen, so hat es auch Tibbon gethan; auch Tobiah hat sich nichts daraus gemacht, vieles bei seiner Uebersetzung hinzuzufügen, wie das schon Eliah Baschiatzi [1]) in seiner Uebersetzung beweist. Unser Uebersetzer richtet sich ganz in der Anzahl der Capitel nach Eliah Baschiatzi. Eine Nachschrift in diesem Manuscripte vom Abschreiber [2]) will sogar wissen, dass dieses Buch nicht ganz vorgefunden wird; ich werde später noch diese Nachschrift anführen.

Ist es also möglich, bei einem solchen Zustande von Werken nur noch nach Anfängen der Kapitel, ohne das ganze Werk durchgelesen zu haben, irgend welche kurze Beschreibung zu geben? Ich glaube, es wird am rathsamsten sein, diese Arbeit unserem sichersten Gewährsmanne Munk zu überlassen, der diesen Gegenstand in der Vorrede zum Moreh Nebuchim behandeln wird. Oberflächlich kann man nur sagen, dass Joseph haroëh, wie auch die spätern Karaïm in genannten und anonym philosophischen Werken den Kalam der Bibel anpassen wollen, wie dies Maimonides mit Aristoteles gemacht hat.

Die anderen Werke unseres Joseph, zitirt in seinen Büchern, wie auch die Secten, sind hinlänglich durch Stein-

[1]) Vrgl. Note VI.

[2]) hamatik scheint hier die Bedeutung von Copisten zu haben; vrgl. Note XXV.

schneider[1]) und Pinsker[2]) bekannt. Eine grosse Rolle spielt er durch seine Theorie über die ehelichen Verwandtschaftsgesetze (Incest), worin ihm Jeschuah (Abul Furkan Abu Assad) folgt, der gewöhnlich sein Schüler genannt wird und worüber ich noch später sprechen werde.

Wenn wir von einer lebhaften und regen Thätigkeit im Karäerthum sprechen, so müssen wir diese in die Zeit Saadyahs versetzen; zu jener Zeit fingen die Karäer ein Propagandensystem an und richteten ein förmliches Missionswesen ein. Wir finden sie in Aegypten schon in Gemeinden geschaart und sie begeben sich nach Constantinopel und die Krim, um durch ihre Wiederlegungen die Rabbaniten zum Abfall zu bringen. Aber sie fanden auch ihren Mann, der ebenso kräftig die Juden führen konnte und die biblischen Erklärungen einleuchtender zu machen wusste. Saadyah der Talmudist, Exeget, Grammatiker und Polemiker, macht ihnen viel zu schaffen; er schrieb Widerlegungen gegen die ältern Sektirer Chivi und ben Sakwijah und verfasste sein philosophisch-religiöses Buch Emunoth wedeoth, welches, wenn auch Spuren vom Kalam enthaltend, sich doch auf echt jüdischem Boden bewegte. Gegen diesen also waren alle ihre Geschosse gerichtet und er war die Zielscheibe der mit ihm gleichzeitig lebenden karäischen Gelehrten; spätere konnten ihm auch seine Hiebe nicht vergessen und gaben sich auch alle mögliche Mühe, ihn anzugreifen.

Salmon ben Jerucham, ein jüngerer Zeitgenosse von ihm, schrieb Streitschriften gegen ihn und hatte es in seinen Commentaren nur auf ihn abgesehen. Ich muss hier alle Angaben über dessen Geburtsjahr, seine Wirksamkeit zu 13 Jahren und genaue Angabe der Zeit, wann er seine

[1]) Leyd. Cat. Cod. 41. a.

[2]) lik. kadm. Anhang S. 196.

Werke (von denen noch gar nicht sicher ist, ob er sie alle niedergeschrieben hat), übergehen; alle Quellen für diese Punkte sind voll von Anachronismen [1]) und Widersprüchen und die hebräischen Uebersetzungen gepfropft von willkürlichen Interpellationen. Sollte man allen diesen Namen, die in den verschiedenen Mukadamath und Sendschreiben vorkommen, Vertrauen schenken wollen, so wäre nichts anderes zu thun, als zu behaupten, dass die 600000 Fussgänger, die aus Egypten kamen, lauter karäische Gelehrte waren: man muss es durchaus der Zeit überlassen, diese verschiedenen Irrthümer aufzuklären, denn obzwar die Petersburger Bibliothek bis jetzt die grösste Sammlung von karäischen Handschriften besitzt, so ist es damit noch immer nicht gesagt, dass alles erschöpft sei, der Orient birgt noch viele Schätze, sowohl für die rabbanitische, als karäische Literatur. Ich werde also blos von den vorhandenen Commentaren sprechen: sein Commentar zu Koheleth enthält nichts Mystisches und findet er auch keine Anspielungen auf Israel oder die Karäer darin, vielmehr spricht er gegen eine mystische Auffassung dieses Buches, denn es soll nur reine Moral darin liegen, [2]) dem Menschen seine Vergänglichkeit zu predigen und die Furcht vor Gott als Endzweck aufzustellen; er beruft sich auf eine Erklärung in der Vorrede zu Mischle, wie auf den Commentar zu den Psalmen und Hiob. Jedoch kann er es nicht unterlassen, gegen das Studium der Philosophie zu toben: „Die weltlichen Wissenschaften sind nichtig und durchaus keine Stütze für den Menschen, nur die Thora erleuchtet." Die Mischna hält er in Ehren und er nennt die Lehrer daselbst die alten, wenn er etwas als Beleg zitirt, hingegen den Taluud die Sprache der Rabbaniten.

[1]) Vrgl. dessen Mukademah lik. kadm. Anhang p. 61.

[2]) Vrgl. Note V.

Im Psalmen-Commentar fängt er gleich in der Vorrede gegen Saadyah zu kämpfen an; er sagt: zu meiner Zeit hörte ich einen Mann, den man Fajjumi nannte, sagen, dass Tilim nur zur Zeit, als der Tempel noch stand, mit Instrumentenbegleitung rezitirt wurde. „Er beweist durch mehrere Gebete, die von David selbst noch in der Wüste und bei anderen Gelegenheiten vor dem Tempelbau verfasst worden sind, dass dies nicht der Fall sein kann. Jedes einzelne Buch wird Megilah genannt, grammatische Bemerkungen finden sich in diesem Commentar nur spärlich und sehr elementar. Aus einer Stelle zu Capitel 30 [1]) erfahren wir, dass er seinen Commentar gegen 970—974 geschrieben haben kann; er sagt nämlich, wie es bekannt ist, dass während mehr als 500 Jahren, wo die heilige Stadt in der Hand der Griechen (Christen) war, konnten die Israeliten nicht nach Jerusalem kommen, ohne sich der Todesgefahr auszusetzen; als nun das ismaelitische Reich dort gegründet ward, wurden sie eine Zeit lang in der heiligen Stadt zugelassen, nachher wurden sie böser Handlungen, als wie des Weintrinkens, des Berauschens, u. s. w. angeklagt und wurden daher in ein Viertel von Jerusalem verwiesen, wo sie beten können, ohne in die anderen kommen zu dürfen, später wollten sie uns ganz aus den Thoren Jerusalem's verweisen. Nun nähern sich die Christen mit einem Heere, um uns ganz aus Jerusalem zu vertreiben und uns gänzlich von der heiligen Stadt zu trennen; ich bete zu Gott, dass ihr Wille nicht geschehe und ihr Vorhaben nicht zur Ausführung komme.“ Dieses Faktum hat gewiss Bezug auf die Zeit, wo Nicephorus Phocas Antiochien besetzte und sein Nachfolger Zemisces schon im Besitze mehrerer judäischen Städte [2]) war (970). Er

[1]) Vrgl. Note VII.

[2]) Vrgl. Palestine von Munk p. 615.

wirft den Rabbaniten Doppelzüngigkeit vor: p. 192 sagt er: Sehen wir nicht jeden Tag, dass Jemand Dir begegnet, Dich grüsst und umarmt, geht in die Synagoge und spricht den Bann über dich aus; fragst Du ihn, warum denn, so antwortet er, weil Du die Festtage nicht in der Regel hältst und doch weiss er, dass wir die Festtage ganz nach der Regel der Mischna festsetzen. Pag. 330ᵃ bezieht er die Prophezeihung im Jesaias XXI, 7 auf Jesus, der auf den Esel ritt, und auf die Muhamedaner, die an ihrem Festtage ein Kameel opfern.[1])

Schon aus seinem Commentar zu den Klageliedern ist es bekannt, welcher Gegner er von allen andern Wissenschaften war. Zu den Psalmen [2]) spricht er sich in heftigen Worten gegen manche Karäer aus, welche sich mit andern Wissenschaften abgeben, nicht nur gegen Abu suweid und Abu el-rawendi spricht er seine Flüche, sondern auch gegen den el-magest und die Bücher des Euklides, er sagt: dies alles findet man in der Bibel, erklärt, wenn es heisst: (Gen. I, 7) Gott hat sie eingesetzt in den Himmel, um auf die Erde zu leuchten, wozu sich mit den Berechnungen abgeben, welche von dem Einen aufgestellt, von den Andern wieder eingestürzt werden; unter unsern Genossen, sagt er, giebt es sogar Leute, die sich mit der arabischen Grammatik abgeben und das Studium der Thorah vernachlässigen."

Seine Wuth und sein Parteigeist gegen die Rabbaniten scheint so weit zu gehen, dass er ihnen Sachen aufbindet, die gerade die Karäer hatten: so wirft er ihnen vor, dass sie sich ein Oberhaupt im Exil gewählt hatten, [3]) weswegen die Karäer aus ihrem Verbande getreten sind. Nun

[1]) Vrgl. Note VII. b.
[2]) Vrgl. Note VIII.
[3]) Vrgl. Fürst, Geschichte der Karäer II. S. 81.

betrachtet man die genealogischen Tafeln der Karäer, so wird man doch so viel Nessiim finden, mehr als man deren wünscht. Ueberhaupt ist es merkwürdig zu sehen, wie die Karäer sich von einer Tradition lossagen wollen, und nur eine Namensveränderung erzielt haben; was bei uns der Talmud ist, das sind ihre Sepher hamizwoth von denen eines man jedem Einzelnen von Bedeutung zuschreiben darf.[1]) Sind etwa keine Streitigkeiten zwischen ihnen in der Festsetzung der Normen, dass sie den Rabbaniten, die zwischen Schamai[2]) und Hilel vorwerfen. Natürlich kann man von einem beschränkten partheiischen Geiste, wie Salmon und viele andere es waren, nicht verlangen, dass er die Hagadah von der Halachah zu trennen verstehe, (wissen es doch heut zu Tag viele, die aufgeklärt sich nennen, noch nicht) und nicht Symbolik als Dogmen betrachte; so bezieht er die Stelle (Ps. XIX, 51) „Die Frevler haben mich verspottet" auf die bene Birab (Rabbaniten) weil sie die Pirké Schirah besitzen, ferner, dass sie zwei Thora haben und doch heisst es „eine Thorah hat uns Mosche geboten (Deutr. XXX, 4), es heisst, sagt er, (Exod. XX, 2) ich bin der ewige dein Gott; da behaupten die Rabbaniten, der Doppelname bedeute einen kleinen und einen grossen Gott, (das.) du sollst keine andern Götter haben, und sie glaubten an das Schiur komah, (das.) Du sollst den Namen Gottes nicht zum falschen aussprechen und sie entbinden[2]) sich der Gelübde am Vorabende des Kippur und ähnliche bösartige kindische Vorwürfe, als wenn die Karäer von der hagadischen Auslegung

[1]) Vrgl. Or. Zad. worin die Hälfte der citirten Werke Gesetzbücher sind.

[2]) Und doch wollen die Karäer von Schamaï abstammen; vrgl. die oben citirten Chroniken.

[3]) Vrgl. Note IX.

frei wären: ich verweise hier nur auf die Erklärung ben Sitahs zu einer Stelle in Ezechiel.[1])

Aus dieser Methode der Interpretation der Bibel kann man ersehen, dass der Verlust der andern Bücher Salmons kein bedeutender ist, hier und da könnte wohl eine Notiz zu benutzen sein, aber eigentlichen Werth ist ihnen nicht beizulegen. Nach den Tikkun hakaraim[2]) soll Salmon auch eine Liturgie theilweise verfasst haben.

Anders verhält es sich mit seinem Nachfolger Jepheth ben Ali, welcher ebenfalls ein eifriger Gegner Saadyha's war und ebenfalls die biblischen Bücher interpretirte. Er nimmt schon vielmehr Rücksicht auf die Grammatik und ist überhaupt sehr belehrend in lexicalischer Beziehung und durch Anführungen früherer Gelehrten ohne ihren Namen zu nennen. Jedoch eiferte er, wie Salmon, gegen das Studium der Philosophie und anderer Wissenschaften. Von ihm stehen uns mehre Werke zu Gebote; wir besitzen einen grossen Theil seiner Commentare zu Pentateuch[3]) den ganzen Commentar zu Isaias,[4]) Jeremias,[5]) einem Theile der kleinen Propheten,[6]) den Psalmen,[7]) Sprüchen,[8]) Job[9]) und Daniel.[10]) Zuerst scheint er sein Sepher Hamitzwoth verfasst zu haben, denn dieses zitirt er schon in seinem Pentateuchcommentar, wo er zwölf Wiederlegungen gegen die Rabba-

[1]) In meiner Notice Separat-Abzug p. 185. jour. as. 1862. t. II.

[2]) Vrgl. Note X.

[3]) Ueber die Pariser Ms. vrgl. Munk in Jost's Annalen, Petersburg No. 562 — 569 Bruchstücke.

[4]) Petersburg 569.

[5]) ib. 570.

[6]) Hosea 571, Joel 572, Aomos 574.

[7]) 575—76.

[8]) 577—78.

[9]) 579 nur der II. Theil.

[10]) 580.

niten, gegen ihre Behauptung von den Propheten, Ueberlieferungen über das Gesetz zu besitzen, gegeben. Was für uns besonders viel Interesse in Jepheth's Commentaren hat, ist dass uns durch ihn viele Stellen aus Saadyahs Büchern, die er wörtlich anführt, bekannt werden. So z. B. Exod. XXXV, 1 führt er mit gewaffneter Rede den Streit gegen Saadyah über das Lichtanzünden durch andere am Sabbath; [1]) Lev. XX. ist er oft gegen Anan und Benjamin [2]). Lev. XXIII, 5 ist eine der interessantesten Stellen; er giebt Stücke aus dem Buche Kitab al-tamjiz von Saadyah und wir erfahren darin, dass es drei Sekten in Hinsicht der Bestimmung des Neumondes giebt, die Rabbaniten, welche ihn nach dem Molad bestimmen, mit einigen Bedingungen wo sie ihn verschieben können (Dechujoth); die Sekte von Teflis stimmt den Rabbaniten im erstern bei, aber nicht im letzteren; die dritte Sekte sind diejenigen, die nach dem Sichtbarwerden der Mondessichel sich richten. Die Behauptung in diesem Capitel, dass R. Jizchak Napha auch mit der Kalenderbestimmung etwas zu thun hätte, welches im Namen Haja's [3]) angeführt wird, muss wohl auf ein Hörensagen beruhen, so wie die Behauptung (das.) dass die Saducäer Sonnen [4]) und nicht Mondsmonate gehabt hätten. Der Streit über Mochrath haschabath (Lev. XXIII, 8) ist bekannt und ist hier ausführlich behandelt. Einer Erklärung gemäss in Num. XXIV, 21 kann er den Commentar dieses Buches nicht vor 972 abgefasst haben; er erklärt keni mit dem Sultan, der aus dem Magreb gekommen und seine Residenz in der Nähe von Kairoan aufgeschlagen hat. Dies kann doch kein anderer sein,

[1]) No. 582. p. 118. a. et pas.

[2]) No. 564 p. 53. b. und 54. b.; es ist, wunderbar dass er Joseph haroëh für das Kapitel über Incest nicht erwähnt.

[3]) Vrgl. lik. kadm. Anhang p. 149; spätere schreiben dies nach.

[4]) No. 564. p. 164.

als Moezz-ledin-allah, Kalif aus der Dynastie der Fatimiten in Afrika.[1]) In seinem Commentar zu Isaias, obzwar sehr lehrreich, kam er doch nicht umhin, Phrophetien sowohl auf Muhamed, den er vielleicht unter allen Karaiten am strengsten angreift,[2]) als auch auf die Rabbaniten zu beziehen und beschäftigt sich, wie seine Vorgänger, mit messianischen Weissagungen. Cap. LIII bezieht er, wie Benjamin auf den Messias und dessen Leben, von der Geburt bis er zum Throne gelangt. Natürlich hebt er bei jeder Gelegenheit die Karaïm hervor: er sagt Cap. LV. 2. dieser Vers bezieht sich auf das Volk im Exil, welches aus vier Klassen bestehe 1. die Exilarchen, welche behaupten einzig und allein das Gesetz verstehen zu wollen: 2. diejenigen die darüber gar nicht nachdenken und auch danach kein Verlangen tragen: alles was sie wissen, ist jeden Sabbath in die Synagoge zu gehen, um Amen und Schema Israel zu sagen; 3. diejenigen, die sich wohl mit der Thora abgeben, aber sich an die Exilarchen wenden, die für hohes Geld sie nur mit unnützen Dingen beschäftigen, mit den Fabeln des Talmuds und Zauberformeln: 4. sind die Maskilim, die unentgeltlich unterrichten und zu jedem, der nach dem Gesetze fragt, sagen: Wer Durst hat, komme.[3])

Sein Commentar zu den Psalmen ist so ziemlich bekannt[4]) und von Mischli und Hiob ist nichts besonderes Characteristisches zu sagen. Was den zu Daniel[5]) betrifft, so scheint dieser sein letztes Werk zu sein: er ist jedenfalls vor 1010 verfasst: er erwähnt einige Facta aus

[1]) Vrgl. Munk, Palestine, Paris 1845. S. 616.

[2]) Vrgl. Note XI.

[3]) Vrgl. Note XII.

[4]) Durch Barges Specimen und später durch die Ausgabe der Uebersetzung von ganz Tilim.

[5]) Vrgl. lik. kadm. Anhang p. 81.

der Saracenenepoche, die ich aber bis jetzt noch nicht klar herausbringen konnte und welche überhaupt speziell nicht zur jüdischen Geschichte gehören. Ueber seine andern Werke, erwähnt in den Mukadimath, enthalte ich mich jedes Urtheils; was aber mit Sicherheit zu behaupten ist, dass er kein grammatisches Werk geschrieben hat, denn ein solches Buch zu verfassen würde ganz gegen seine Richtung gewesen sein.

Ein älterer Zeitgenosse von ihm und ein jüngerer Saadyahs, war der Lexicograph David ben Abraham aus Fez;[1]) wir besitzen von ihm ein grosses Wörterbuch, das den Namen Iggaron (Kitab g'ami el-alfath)[2]) führt. Es ist eines der ausführlichsten, das wir kennen und beschränkt sich nicht blos auf Wörtererklärungen, sondern ist zu gleicher Zeit Commentar. Er hat ein- und zweibuchstäbige Wurzeln, erwähnt vieler Commentatoren anonym und zweimal Saadyah; er bedient sich der Mischna und des Talmuds, ohne irgendwie gegen denselben zu polemisiren. Das Oxforder Exemplar war für einen gewissen Zadakah[3]) der ein solcher eifriger Sammler wie die Firuz war; dieses Buch ist ausführlich beschrieben worden[4]) und will ich mich nicht dabei aufhalten. Einen Auszug davon gab Levi der Sohn Jepheth und Ali ben Suleiman[5]) (12. Jhd.) basirte darauf seinen Iggaron, welcher aber schon das neue System Chajug' kannte, ohne demselben noch ganz beizustimmen.

[1]) Doch scheint keine karäische Gemeinde im Magreb gewesen zu sein, denn die Gedächtnissbücher erwähnen nichts davon. Vrgl. Note 40.

[2]) Vrgl. meine Notice Sep.-Abzug 28, jour. as. 1861. t. II.

[3]) Vrgl. Note XIII.

[4]) lik. kadm. Text p. 117—166, in meiner Notice sur la lexicographie hebraïque Sep.-Abzug S. 27—155.

[5]) lik. kadm. Text S. 175—216.

Ueber el-Mukamez habe ich nichts neues zu sagen, und Menahem Gizni als fabelhafte Person habe ich schon anderwärts besprochen [1]). Ausserdem schrieben um jene Epoche arabisch Abulsari (?), Levi halevi, Sohn des Jepheth, Jakob Temani [2]) und Joseph el-Kirkissani; dieser wird sehr oft mit dem Joseph haroeh verwechselt und kommt dies davon her, weil sie beide sich als Lehrer einer neuen Theorie, über die Eheverwandschaftsgesetze, aufwarfen. In der That wird sein Buch parallel als Autorität mit dem des Joseph haroeh aufgestellt; es wird unter dem Namen Kitab el-Kirkissani oder el-Anwar (Urim) angeführt [3]). Er hat nach Zitaten auch einen Commentar zum Pentateuch verfasst, ob nun dieses Werk identisch mit dem ersten ist, kann ich nicht bestimmen.

Jeschua ben Jehudah (Abul-farag Furkan ibn Assad) wird überall mit dem Namen als Scheich (der grosse Lehrer) betitelt und muss in der That Aufsehen mit seinen Werken gemacht haben, denn Ibn eltaras glaubte durch Verbreitung dieser den Karäismus in Spanien festzusetzen. Er wird gewöhnlich Schüler des Joseph haroëh genannt, weil er sich seinen Ansichten angeschlossen; ich stimme hier Pinsker [4]) vollkommen bei, dass er in der zweiten Hälfte des elften Jahrhunderts gelebt hat, denn ein Brief von einem gewissen R. Schelomoh hanassi [5]), der sich zur 33. Generation von Anan zählt, über die Ehegesetze, beruft sich auf ihn unter dem Titel der ausgezeichnetsten Männer unserer Zeit: Abraham ben Davids [6]) Er-

[1]) Journ. asiatique 1863. t. I.

[2]) Vrgl. Note XIV.

[3]) Von Samuel Magrebi in seinen Murschid. Vrgl. Note XV.

[4]) lik. kadm. Anhang S. 71.

[5]) Vrgl. Steinschneider Leyd. Cat. p. 234.. Ms. Petersb. 615.

[6]) Sepher hakabbalah.

zählung gewinnt dadurch auch logischeren Boden, denn warum sollte Ibn el-Tarâs gerade Jeschuas Werke und nicht ältere, wie Jephet u. a. dahin gebracht haben, wenn er nicht sein directer Schüler gewesen wäre.

Es ist aber sehr gewagt, zu behaupten, dass der Commentar Palmoni[1]) von Jeschua sei, und dadurch genaue Daten zu fixiren; wenn man auch zugeben kann, dass ein grosser Theil desselben von ihm wäre, so ist doch der andere Compilation und wer garantirt bei solchen Arbeiten die Daten. Sicher ist nur, dass Jeschua einen grossen Commentar zum Pentateuch geschrieben hat, in grosser und kleiner Redaction, nebstdem ein Werk Fragen und Antworten[2]) über das Ehegesetz, welches so oft als Autorität angeführt wird. Was seine philosophischen Leistungen betrifft, so wird deren nirgends Erwähnung gethan, ausser bei R. Simcha Jizchak aus Luzka, welcher nicht genug Bürge dafür ist, da er sein bibliographisches Werk meist aus Zitaten zusammengestellt hat: ebenso verhält es sich mit dem vollständigen Manuscripte[3]) ohne Titel, welches sicher aus dem arabischen übersetzt ist und wo ein Joseph als der Lehrer des Verfassers zitirt wird, und welches daher als das Sepher hajaschar von Jeschua ausgegeben wird.

Es ist, wie ich schon oben behauptete, in den Karäerwerken eine solche Ungenauigkeit, so dass jeder der sich mit denselben abgiebt, sorgfältig auf der Hut sein muss und wohl einsehen soll, dass wir noch viel zu wenig Quellen besitzen, um genau die Reihenfolge der Gelehrten, so wie den Inhalt ihrer Werke angeben zu können. Wenn wir nur sehen, was dieser Jeschuah den Gelehrten zu schaffen

[1]) lik. kadm. l. c.

[2]) Vrgl. Note XV.

[3]) Vrgl. Steinschneider Leyd. Cat. 192 u. w.; Pb. No. 614. u. w. Note XVI.

machte und wir sind noch nicht fertig mit ihm, und so wird es uns mit noch vielen andern gehen, so muss man sich wundern, wie Männer von Fach so ganz ohne Prüfung andere Resultate aufnehmen und sie dann der lesenden Menge wie ein mathematisches Resultat auftischen.

Nun verlassen wir Jerusalem und begeben uns mit dem 12. Jahrhundert nach Aegypten; dort war nun der Sammelplatz der karäischen Wirksamkeit. Ich könnte diese Zeit besser mit der Verfallszeit der arabisch-karäischen Literatur bezeichnen, denn nun werden nur Gesetzbücher, die bis jetzt, wie ich vermuthe, auch von den in arabischen Ländern Wohnenden hebräisch geschrieben wurden, verfasst, der Dichter Moses Dari ist etwa der Nil der karäischen Literatur in Aegypten, denn so unbedeutend auch dessen Dichtergabe ist, so macht er das Feld etwas fruchtbarer.

Viel wurde schon über diesen Dichter geschrieben [1]), seitdem Pinsker ihn in die Literatur eingeführt hat; ich muss hier nur wiederholen, was ich schon anderwärts gesagt, bevor ich Gelegenheit hatte, das Manuscript zu sehen. Moses Daraï hat nach Jehudah el-charizi gelebt, also in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts; betrachtet man viele seiner Gedichte, wo er zu Gott betet, die heilige Stadt bald aus der Araberhand und bald aus der Christenhand zu befreien [2]), sieht man leicht ein, dass er zu einer Zeit gelebt haben muss, wo die heilige Stadt wechselsweise bald von Christen, bald von Muhamedanern besetzt war, was doch nur im 13. Jahrhundert stattfand; im 9. Jahrhundert, wohin ihn Pinsker und die ihm nachgeschrieben haben, versetzen, wäre auch gar kein Grund

[1]) Vrgl. Geiger deutsch-mrgl. Ztschr. tom. XIX. Ozar Nechmad IV. meine Rapporte und Munks Bemerkungen. Journ. asiatique 1865. t. I.

[2]) Vrgl. Note XVII.

vorhanden für die Befreiung der heiligen Stätte aus christlicher Hand zu beten. Bedenkt man ferner, dass, wenn er nur in Charisis Zeiten gelebt hatte, dieser es nicht unterlassen hätte, ihn für seine Nachahmungen zu geisseln [1]).

Welcher Einfall von ernsthaften Literaten, behaupten zu wollen, dass Gabirol, Jehudah halevi und Moses ben Ezra von ein und demselben Divan gestohlen hätten, ohne dass es jemand zu jener Zeit bemerkt hätte? Wie, eine solche That sollte dem zur bösen Kritik leicht geneigten Charisi entgangen sein, wenn er obengenannte Dichter als Meister und Muster aufstellt? Ist es nicht unsinnig zu behaupten, dass Jehudah halevi dem Moses ben Ezra ein Gedicht widmet [2]), welches aus einem Divan genommen ist, aus dem dieser selbst stiehlt. Uebrigens wer nur irgendwie hebräische Gedichte angesehen, kann sogleich unterscheiden, dass die Daraï's Nachahmungen und oft sehr schlechte Nachahmungen sind [3]). Die ausführliche Handhabung des ganzen arabischen Metrums um 843 wäre wirklich in arabischen Gedichten wunderbar, wie viel mehr muss das bei hebräischen eine Unmöglichkeit sein und der Einleitung dieses Divans gemäss zu urtheilen, müssen auch schon Dichter vor ihm gewesen sein [4]), wir würden

[1]) Es wäre schwer anzunehmen, dass die Stelle in der XVIII. Mak. wo er von Jemand spricht, der die Gedichte Gabirols und Jehudah halevis stiehlt, ihre Form verändert und fremde Wörter einschiebt, so dass die Form entstellt wird, sich auf ihn beziehen sollte.

[2]) Vrgl. lik. kadm. Text 52.

[3]) Munk in den Bemerkungen zu meinen Rapporten wäre sogar geneigt Darai als blossen Sammler anzunehmen, welches schwer geht, da so viele Gedichte sein Acrostichon tragen.

[4]) Vrgl. lik. kadm. Text S. 71; H. Firkowitz merkt darauf hin in seinen Catalogen an, dass Samuel Sani schon vor Moses Daraï, also im VIII. Jh. gelebt haben soll; wir werden weiter sehen, dass Sani erst Ende des XIV. Jh. in Alexandrien gelebt hat.

also schon im 8. Jahrhundert, bevor noch die Vocale festgestellt waren, rhytmische Gedichte in allen Nuancen haben. Die vielen Widmungen, die in diesem Divan vorkommen für Kinder reicher Eltern, wenn sie zu Thorah gerufen werden, oder zur Hochzeit vornehmer Leute aus Alexandrien, Damaskus, zumal für das Aufrufen eines jungen Mannes mit Namens David, Sohn des Scheich eliskenderi[1], bei welcher Gelegenheit der Vater eine Thorahrolle mit Diademen dem grossen Tempel geschenkt hatte, beweisen gegen das hohe Alter des Dichters, denn es ist schwer anzunehmen, dass 843 schon diese Gebräuche gang und gebe waren uud dass die karäischen Gemeinden in Aegypten schon so stark gewesen sein sollten, um schon mehre Synagogen, darunter eine grosse zu besitzen. Zum Schlusse will ich nur noch auf ein Gedicht verweisen, welches das letzte im Divan ist und wo er das Capitel Secharjah V. ganz im Sinne Salmon ben Jeruchams anwendet[2], es müsste also diese Erklärung schon bei den Karäern allgemein gewesen sein und dann hätte Salmon ein Plagiat begangen, besonders wenn er, wie Pinsker[3]) aus der Mukademah schliesst, schon den Daraï zitirt und ihn daher kannte.

Ich bringe hier ein arabisch-philosophisches Werk an, ohne sicher zu sein, wann der Autor gelebt hat, denn er zitirt Niemanden darin: das beginnt mit den Worten:

Wir wollen nun anfangen mit der Festsetzung der Grundprinzipien der Religion, welche jeder eifrige nicht unterlassen und entbehren kann, so wie sie gelehrt hat der grosse Nassi Salomoh in seinem Buche[4]). Es enthält wie die andern philosophischen Werke, Ideen der Mutakelamin mit Anwendung biblischer Verse.

[1]) Vrgl. Note XVII.

[2]) Note XVII.

[3]) lik kadm. Anhang S. 61.

[4]) Vrgl. Note XVIII.

R. Israel hadajan, Sohn Daniels aus Alexandrien hat ein Sepher hamizwoth adonai bara verfasst [1]. Mualem Fadel schrieb einen Siddur [2], wahrscheinlich der erste arabisch abgefasste nebst einem anonymen Briefe. Israel hadajan el-magrebi, gewöhnlich der spätere [3] genannt, wohnhaft in Kairo, hat ebenfalls ein Sepher hamitzwoth in arabischer Sprache geschrieben; einen Commentar über den Decalog und die sechs Glaubensartikel, welche folgendermassen bei ihm lauten: 1) Glaube an die Gottheit, 2) an den Gesandten (Moses), 3) an andere Propheten, 4) an die Thorah, die durch Moses geschickt wurde, 5) an Jerusalem, 6) an den hohen Gerichtstag; eine Abhandlung über Incest und eine Abhandlung über Schlachtregeln; dieses hat er 5017 (1257) geschrieben [4]. Dessen Schüler Jephet ben Zagir oder der bewährte Arzt genannt, hat ein Sepher hamitzwoth geschrieben, von welchem ein Theil in Petersburg [5] und in Paris vorhanden ist, es enthält viele Zitate aus seinen Vorgängern bis zu Anan, die er wahrscheinlich im Originale vor sich hat. In der That gingen die meisten Werke der Karäer nach Aegypten und fast alle arabischen Originalien, die wir in Paris und Petersburg besitzen, sind von dort hergekommen; wir werden später in einem Dokumente sehen, dass man sich aus der Türkei an die ägyptischen Gemeinden wandte, um Originalien von Anan, Sahl, Jepheth von dort zu bekommen. Nach einer Zitation bei Samuel magrebi hat ben Zagir auch einen Traktat über Schlachtregeln geschrieben [6].

[1]) lik. kadm. Text S. 216.
[2]) ib. 233, Munk Annalen 1841. S. 86.
[3]) lik. kadm. Text 233.
[4]) Petersburg No. 637.
[5]) No. 618.
[6]) Vrgl. Note XIX.

Ein anonymes Buch über Schichtah[1]) aus dem Jahre 5007 (1258) enthält nichts neues: 4999 (1239) hat Abraham kohen, Sohn des Eliah el-baki einen Auszug aus dem Eschkol hakofer[2]) arabisch gemacht; er scheint in Jerusalem gelebt zu haben. Ein fruchtbarer Schriftsteller im bibliographischen Sinne war Anfang des 14. Jahrhunderts Samuel, der Arzt el-magrebi; er verfasste ein Leitungsbuch Murschid[3]) in 12 Capitel, worin er viele interessante Zitate aus frühern Karäern macht, und die oft benutzt worden sind. Dieses Buch ist mit Randglossen von Jehudah Meir Tevrisi[4]) versehen. Samuel schrieb auch ein Sepher Dinim[5]), welches nur Wiederholungen aus dem Murschid enthält, auch findet sich von ihm eine Mukademah, welche aus einer Homilie arabisch, einem Reschuth, die Zahl der Paraschoth und Verse und die Varianten zwischen ben Ascher und ben Nephthali in dem besprochenen Abschnitte enthält[6]).

Ich will hier nun vorführen Abul Hassan Jepheth el-bekmani, welcher ein polemisches Buch (Sepher Theschubah[7]) gegen die Rabbaniten geschrieben; er wiederholt wieder die alte Leier, dass die Rabbaniten behaupten: R. Ismaël kannte die Geheimnisse Gottes, sie messen Gott mit einem Maass, sie sagen, er esse und trinke u. s. w. Vorwürfe, die wir schon von Salmon kennen und die sich

[1]) Petersburg No. 643.

[2]) ib. No. 623.

[3]) ib. No. 631.

[4]) Der Name Meïr scheint Familien-Name zu sein, denn sein Sohn, der auf einem Bittschreiben nach Trock aus Jerusalem (1646) unterschrieben ist, zeichnet Abraham harofe Meïr Sohn des Jehuda harofe Meïr Tevrisi; Jehuda lebte also um 1600. (Petersburg, alte Documente über Polen. No. 51)

[5]) Petersb. k. Bibl. No. 632.

[6]) ib. No. 790. S. 14. a. Vrgl. Note XX.

[7]) Petersburg 625.

im hebräischen Theile in dem Lebusch Malchuth von Mordechai ben Nissim finden; doch gesteht er ein, dass Maimonides schon das Richtige gefunden hat. Dieser Jepheth scheint ein später Zeitgenosse von Abraham ben Maimon gewesen zu sein und lebte wahrscheinlich in Aegypten; man kann nicht sagen, dass er etwa mit Schimpfworten gegen die Rabbaniten auftritt, vielmehr spricht er sich gemessen über die Talmudisten und selbst Maimonides aus; ein gewisser Eliah Hadajan hat (1414) nach S. J. Luzka ein Buch über Kalenderwesen arabisch geschrieben; das hebräische befindet sich in Petersburg [1]).

Die arabische Epoche der karäischen Literatur beschliesse ich mit einer Nachahmung der Pflichten der Herzen (Choboth halbaboth) von Bachja, verfasst im Jahre 1682, Donnerstag den 22. Tebeth von Daniel, dem Arzt, Sohn des Lehrers Moses, Sohn des Jeschajah, die bekannt sind unter dem Namen Familie Firus; es heisst ebenfalls Murschid (Leiter) [2]) und besteht aus 10 Capiteln, die folgende Titel führen: 1) über die Erkenntniss Gottes und dessen Einheit, 2) die Betrachtung seiner Geschöpfe, 3) die Nothwendigkeit ihm zu gehorchen, 4) das Vertrauen in Gott, 5) die wahre Verehrung Gottes, 6) die Demüthigung vor Gott, 7) die Reue vor Gott, 8) der Mensch muss Gott Rechenschaft geben, 9) die Enthaltung vom Irdischen, welches vergänglich ist, 10) die Liebe zu Gott. Er erwähnt darin Bachja und Saadyah mit voller Verehrung. Am Schlusse befindet sich das Gebet Borchi nafschi von Bachja. Einige kleine Schriften in arabischer Sprache müssen hier noch ihren Platz finden; ein Gebetbuch für den 9. Ab [3]), worin Rachem von Salmon mit arabischer Ueberschrift für

[1]) No. 617.

[2]) Petersburg No. 631.

[3]) ib. 776.

die Karäer in Jerusalem, Damaskus und Cairo, ein Zidduk hadin[1]) (Todtengebet) arabisch und hebräisch von R. Israel hadajan: ein arabisches Gedicht[2]) über den Patriarchen Joseph: die Geschichte Esters[3]) arabisch geschrieben von Jedidjah Kohen aus der Familie Kinzi und endlich ein anderes Zidduk hadin[4]) von einem Scheich Moses, Lehrer bei den Kindern des Zadakah.

Dies ist alles was ich Bemerkenswerthes aus dem Arabischen in der Petersburger Bibliothek gefunden habe: fasst man dieses alles zusammen, so findet man, dass für das alte Karäerthum sehr wenig Bahn da zu machen ist, die ältesten Werke sind auch nicht da und können darüber nur willkürliche Hypothesen, schwach unterstützt von Zitationen, aufgestellt werden. Aus späterer Epoche bleibt uns ein kleiner Rest von Salmon's Commentare und mehr von Jepheth, welche uns deutlich zeigen, dass wir auch keine grosse Ausbeute zu Ehren der karäischen Literatur machen können. Am vollständigsten sind uns die lexicographischen Bücher von David ben Abraham und Abu Suleiman erhalten, woraus man in der That noch viel für die Bibelerklärung lernen kann; die philosophischen Bücher des Joseph haroëh sind nur in schlechter Uebersetzung da und nur mit vieler Mühe und grosser Gewandtheit gut zu benutzen. Die Werke Kirkissani's und Jeschua's ben Jehudah fehlen hier selbst in Uebersetzungen ganz, und die Compilationen, die vorliegen, werden nach Auffindung der Originale erst mit Genauigkeit benutzt werden können; der Dichter Moses Daraï, so wie auch die spätern Liturgisten, zu denen wir kommen, bieten uns nichts Erhebliches und kann ich hier nur dem rabbanitischen

[1]) ib. 798.
[2]) ib. 794.
[3]) ib. 795.
[4]) ib. 824.

Chroniker David ben Abraham[1]) beistimmen. Eine grosse Anzahl von dogmatischen Werken, die hier hebräisch und arabisch vorhanden sind, haben fast ausschliesslich bibliographischen Werth und werden die arabischen hinlänglich durch den zweiten Ahron ausgebeutet und daher für die Geschichte der karäischen Dogmatik selbst entbehrlich gemacht.

Nachträglich muss hier ein Factum, welches in Aegypten im Jahre 5284 1. Adar (1524) Statt fand, erwähnt werden. Achmet Pascha empörte sich gegen den Sultan Suliman, wobei alle Juden, Rabbaniten und Karaïten geplündert wurden und 15 von jenen fielen am Plünderungstage; später wurden auch die Armenier eingezogen und alle ohne Ausnahme mussten eine hohe Steuer bezahlen. Am 15. Adar liess Muhamed Beg Achmet Pascha hinrichten und alle, die eingesperrt waren, wurden freigelassen; 7 Tage und 7 Nächte war Aegypten in Jubel und Freude[2]).

Unter den Documenten findet sich nur eines in arabischer Sprache vom Beth din zu Damaskus (1500), welches anordnet, dass derjenige, der sich an einen andern Gerichtshof als an den jüdischen wendet, separat begraben liegen soll; unterzeichnet sind die Firuz[3]).

[1]) Sepher hakabalah, wo er sagt, die Karäer hatten kein ordentliches Gedicht.

[2]) Vrgl. Note XXI. a.

[3]) Vrgl. Note XXI. b.

2. Capitel.

Die Karäer in der Krim.

Die alten Grabsteine in der Krim,[1]) welche jetzt von allen Gelehrten als echt anerkannt worden,[2]) zeigen uns, dass schon im Jahr 6 der gewöhnlichen Zeitrechnung jüdische Gemeinden in der Krim waren. Da bis jetzt noch keine gründlichen Ausgrabungen gemacht wurden, so mögen wir die Existenz der jüdischen Gemeinden daselbst noch weiter hinauf rücken; wie es sich in diesen Inschriften mit den verschiedenen Aeren und den tartarischen Namen so früh gebräuchlich verhält, ist hier nicht der Ort zu erörtern und fühle ich mich auch nicht berufen dazu. Alles was ich hier daraus folgern will, ist, dass uns die 300 Abdrücke von Grabsteinen in der Krim[3]) aus verschiedenen Jahrhunderten beweisen, dass die Krim stets eine jüdische Bevölkerung hatte; woher sie gekommen ist, kann für den Augenblick nicht bestimmt werden, und ist die Geschichte der kaukasischen Juden noch ein unbearbeitetes Feld, denn wunderlich in der That ist es, dass die Juden daselbst sich für Abkömmlinge von den 10 Stämmen halten und vor 20 Jahren noch von vielen rabbanistischen Satzungen nichts

[1]) Vrgl. meinen Aufsatz mélanges asiatiques (Bull. de l'academic de St. Petersburg). t. V. p. 119—125.

[2]) Vrgl. Geiger, jüd. Zeitschrift Band II.

[3]) In der kais. Bibliothek in Petersburg.

wussten.[1]) Schenkt man einige Aufmerksamkeit den Epigraphen der alten Thorahrollen, die früher in Odessa und jetzt sich in Petersburg mit vielen neuhinzugekommenen Exemplaren vorfinden, so stösst man auf unerklärliche neue Dinge. Schon Epigraphe auf Thorahrollen ist etwas für uns unerhörtes, nebst dem sind einige dieser Rollen auf Leder, andere haben keine Concordanz in der Zeilenzahl und viele andere haben Wörter, ja Sätze zwischen den Zeilen, die vom Schreiber vergessen worden sind; ich muss hier auch noch erwähnen, dass Differenzen in den Tagim sind und auch Buchstaben, die diese nicht nach rabbinischen Satzungen haben sollen, sind mit solchen versehen. Unmöglich kann doch hier behauptet werden, dass eine grosse Anzahl von Rollen absichtlich von Verfälschern fabricirt worden ist, wenn man es auch von den Epigraphen zugeben wollte, doch auch hier ist es schwer zuzulassen, denn es gehört wahrlich eine geschickte Hand dazu, an 100 Epigraphe verfälschen zu wollen.

Und doch ist es nicht leicht, sie für echt zu erklären, wenn man die baroken facta und Daten, die darin vorkommen, näher betrachtet; eine ziemliche Anzahl von denselben sind schon durch Dr. Pinner in seinem Prospectus gekannt, und wenn ich nicht irre, so ist das erste aus dem Jahre 588; in Petersburg befindet sich nur eine Rolle aus dem Jahre 489 (wenn man der Nachschrift Glauben schenken darf) die in Tamatarka der Synagoge geschenkt wurde, und enthält 2 verschiedene Aeren, die der Schöpfung und die des samaritischen Exils; was diese Aeren betrifft, verweise ich auf viele Erklärungen, die darüber erschienen sind, seitdem ich die Grabsteine veröffentlichte und ist be-

[1]) Vrgl. Prof. Chiwolsoni's Bemerkungen am Ende des Toldoth bikoreth hakaraim von Gottlober (Wilna 1865).

sondere Rücksicht auf Geigers [1]) treffliche Erläuterungen zu nehmen, die am besten annehmbar sind. Obengenannte Rolle trägt die Nr. 6, enthält Deutronom auf Pergament geschrieben, ohne Tagin. Nr. 3 ist aus Schufut Kaleh vom Jahre 1335 sam. Aera (639) auf Pergament mit Tagin fast vollständig. Nr. 9 hat ein unvollständiges Epigraph, doch zu lesen, aus Schufut Kaleh 1460 sam. Aera (764), hier sind viele Intercalationen, mit Punkten zwischen jeden Vers und ganz ohne Tagin. [2])

Nr. 13 mit der Oeconomie, wie die vorige Nummer aus dem Jahre 781 (nach den Matarkäern), geschenkt der Synagoge der Gemeinde Tocht (?) in Matarka von der Frau Oto Tochter Ahrons, Abkömmling von den Chasaren. Nr. 14 mit derselben Oeconomie, nur dass hier noch Custose am Ende der Jerioth sind aus dem Jahre 1489 sam. Aera 700 d. Schp. (789) ist von den Chasaren der obern Gemeinde in Krim gewidmet; unterzeichnet ist David ben Jizchack Sangari. Nr. 15 mit derselben Oeconomie, ohne Custos; hingegen haben die Buchstaben ה und ש eine eigenthümlichere Form aus dem Jahre 1494 sam. Aera 709 d. Schp. aus Kaffa, geschrieben für Beg, den Vorsteher der Stadt, den Sohn Jaldugans; unterzeichnet mehrere Zeugen, unter andern wieder David Sangari. Eine der interessantesten und beachtenswerthesten Rollen ist die Nr. II, sie ist Leder, hat auf den ersten 3 Columnen Tagin und zwar auf Buchstaben, die sie bei den Rabbaniten nicht haben, so das ק, ח u. a., die 4. Col. hat nur wenige und die andern gar keine Tagin. Man liest im Epigraphe folgendes: Josuah sagt, wir müssen hier einschreiben die Wunder, die Gott für uns gethan: wer kann

[1]) Geiger l. c.

[2]) Diese Epigraphe gebe ich im hebräischeu Theile dieses Buches im Original. Vrgl. Anhang I.

erzählen, was uns alles zugestossen seit 1500, wo wir in diesem Exil lebten. Wir sind in die Hände von Feueranbetern und Wasseranbetern gerathen, sie haben uns geplündert, verzehrt, und unser Blut vergossen, haben unsere heiligen Bücher genommen und Spott mit denselben getrieben. Dieser unser letzter Feind, der Fürst Gatam hat es noch mehr verbittert; er rückte mit einem Heere eines wenig mächtigen Volkes, die Tatraksier, die uns vollständig vernichten wollten, hätte Gott uns nicht Hilfe in unsern Brüdern, den Chasaren (?), die Juden geworden sind, mit ihrem Fürsten Mibsam an der Spitze, geschickt. Diese haben diese heilige Rolle gerettet, die Festung Dora (Theodora) genommen im Jahre (wo wir leben) 4565 d. Schp. 1501 unseres Exils, so möge Gott fortfahren uns wieder zu helfen und den Propheten Elia zu senden. Amen! Munk [1]) bemerkt hier ganz trefflich, dass es wunderbar ist, wie Gatam (Gen. XXXVI, 16) aus dem Geschlecht Edom dem Mibsam gegenübersteht.

Nr. 57 kauft Schumlak der Chasar, 726 d. Schp. die Rolle in Kaffa. Aus dem Jahre 4603 (843), Abraham Kohen kauft von dem Sendboten Daniel dieses Buch am Mittwoch 24 Tag des 2 Schebat in Manguf, die neue Stadt. Aus Nr. 12. Rolle 669 d. Schp. (909) erfahren wir, dass die Gemeinde in Tamirka ausgewandert nach Manguf und sich neben den Chasaren dort besetzt haben. Nr. 59 ein Buch der letzteren Propheten aus dem Jahre 1233 der Seleuciden, gehört einem Nethanel ben Takvah von den Tiberianischen Schreibern in der Gemeinde Jehudkent. In andern Nummern finden wir die Gemeinde Matarka, (Tamantarka), Sulchat, Sephard, persische und tartarische Personennamen und in Nr. 51 (Bibelwerke) ein per-

[1]) Bemerkungen zu meinen Rapporten an S. Exc. den Unterrichtsminister in Paris. Journ. asiatique 1865, t. I.

sisches Epigraph aus dem Jahre 1700 sam. Aera und 1316 der Seul. Zr., welches ich aber bis jetzt noch nicht entziffern konnte. Nr. 81 (Bibelw.) hat die Aera der zweiten Tempelzerstörung 889 (957). In der Rolle bei Pinner 11 p. 8 ist noch ein anderes Epigraph, wo es heisst, Samuel Sohn des Jesuah haabdan hat in der Festung Manguf am Sonntag 23. Adar im Jahre 730 d. Schp. (970) die Rolle von Jesuah Sohn Eliahu's gekauft, als sie sich dahin flüchteten aus dem Dorfe Teschjargan, um bei den Chasaren Schutz zu suchen, wo David damals ihr Fürst war.

Vom Wohnorte der Karaïm in der Krim wird in einem Epigraph der Rolle Nr. 10 aus dem Jahre 4700 d. Schp. (940) Erwähnung gethan, und zwar in Tamatarka; in diesem Epigraph fehlen einige Wörter, welches uns ihr Verhältniss zu den Chasaren, die da erwähnt sind, unklar macht. Wir ersehen aber aus einem andern Epigraphe (Odessa Pinner IX, 11) dass die Hauptgemeinde in Sulchata die Chasaren bildeten und die Karaïm nur als untergeordnetes Kahal galt, welches wahrscheinlich auch bei dem vorigen Epigraph so zu nehmen sein wird.

Ich habe alle diese Inschriften dem Leser vorgelegt, ohne mich mit Bestimmtheit über die Echtheit derselben aussprechen zu können; es war mir besonders darum zu thun, der gelehrten Welt die Sache vorzulegen und mich belehren zu lassen. Ich komme nun zum Epigraphe, welches den Namen Abraham ben Simcha trägt und den der neueste Geschichtsschreiber des Karäerthums in directer Verbindung mit Jacob ben Rëuben setzt. Facsimile 15 von H. Abr. Firkovitz angefertigt, enthält folgendes: Ich Josua, Sohn Eliahs von den Karäern habe in der Hand des Joseph ben Bakschi, als ich aus Menglis nach dem Dorfe Tegebsar bei Derbend gekommen, eine Abschrift der Reisen des Jehuda ben Mosche Misrachi, welche von Abraham

ben Simcha hasfardi aus einer alten Rolle in Hamdan angefertigt wurde, gefunden; ich habe sie für mich am 3. Sivan (Ereb Schebuoth) 5273 (1513) abgeschrieben.

Ich Abraham ben Simcha aus der Stadt Sephard (Kertsch) im Reiche unser bekehrten Brüder der Chasarer wurde im Jahre 1682 unseres Exils d. i. 4746 d. Schp., so wie es unsere Brüder in Matarka zählen (986), als die Boten des moscovitischen Fürsten aus Kioff zu unserem Fürsten David kamen, um Erkundigungen über dessen Glauben einzuholen, nach Persien und Medien geschickt, um daselbst alte Rollen, Bücher der Propheten und Hagiographen für die Chasarischen Gemeinden zu kaufen. In Elam (Ispahan) hörte ich, dass in Schuschan (Hamdan) eine sehr alte Rolle sich vorfindet; ich ging nun hin und unsere Brüder zeigten mir sie, wo ich am Schlusse das Reisebuch des R. Jehudah Hamagiha (Corrector) bemerkte, und worin er uns sagt, dass sein Vater Moses Nakdan der erste war, der die Vocale und Accente erfunden, um den Schülern das Erlernen des Bibellesens zu erleichtern. Ich bat sie, mir die Rolle zu verkaufen, was sie nicht wollten, weswegen ich Wort für Wort die werthvollen Worte der Magiha copirte, ich habe manches hinzugefügt, um den Wortsinn deutlicher zu machen. Gott helfe mir bald wieder nach meiner Heimath zu kommen. Amen. Hierauf folgt das curiose Stück des Jehudah hanakdan (Prospectus, Pinner 6) und welches von Anachronismen wimmelt.

Ein anderes Epigraph (Pb. Bbw. 78) sagt uns, dass Abraham ben Simchah (ohne Sephardi) im Jahre 1281 der Seleuc. (969) einige Bibelfragmente von Ephraim, einem Sendboten aus Jerusalem, gekauft und es seinem Schwiegervater Noah, Sohn des Bukik, der Kadrische [1])

[1]) Kadr und Chasar wahrscheinlich für Einwohner der Krim; noch spätere Schriftsteller verwechseln es auch; vrgl. Note XXI.

(Chasaren?) Fürst geschenkt hat. Wenn auch Abraham Sephardi [1]) wirklich existirt hätte und die Epigraphe genau berichten, so ist es immer doch überflüssig, Jacob ben Rëuben so weit hinaufzurücken; er zitirt Melamed Levi, welcher der Sohn Jepheth's war und kann daher seinen Commentar nicht unmittelbar nach 1010 geschrieben haben; der Sephardi ist wahrscheinlich Ibn Ezra und der Verfasser des Sepher Haoscher hat gegen Ende des 12. Jahrhunderts gelebt. Dass er Ieschuah nicht zitirt, ist kein Wunder, da dieser erst gegen 1100 lebte und seine Werke arabisch schrieb, die Jacob ben Rëuben im Originale wahrscheinlich nicht lesen konnte, und wenn dies auch der Fall gewesen wäre, so wäre immer noch nicht bewiesen, dass die Werke Jeschua's schon nach der Krim gekommen sind; [2]) übrigens kommt es gar nicht darauf an, ob er so früh gelebt oder nicht, da er doch kein anderes Verdienst hat, als compilirt zu haben, ohne den Vorgängern die Autorschaft zu lassen.

Wenn man die Ueberreste der Rollen und der sehr wichtigen Bibel-Fragmente, die alle aus der Taurischen Halbinsel stammen sollen, in's Auge gefasst hat, so müsste man glauben, dass nun der Sitz der Karäischen Literatur in hebräischer Sprache in der Krim zu suchen sein wird; in der That war dieses der Fall, bevor die eigentlichen Gemeinden in Constantinopel und andern Byzantinischen Ländern begründet waren. Wir haben nur wenig Ueberreste aus jener Epoche und es wäre daher besser gewesen, sogleich zu den Leistungen der byzantinischen Karäer überzugehen, ich will mich jedoch nicht von meinem Systeme

[1]) No. 770 findet sich auch ein pijut von Abraham Sephardi (wahrscheinlich Ibn Ezra.)

[2]) Zitirt Jephet in dem Capitel über Incest auch Joseph haroëh nicht.

entfernen. Um das Jahr 1152 (1464 d. Seul.) verfasste Jakob ben Schlomoh[1]) einer von den Exilirten aus Russland ein grammatisches Werk, genannt Sapha berura (reine Sprache) er kommt nach Manguf, erzählt er, und findet, dass seine Landsleute sich gar nicht bestreben das hebräische genau zu kennen. Er hat 10 Vocale, 5 lange und 5 kurze, hat 8 Conjugationen, wovon die achte Polal heisst, kennt auch schon das mnemotechnische Zeichen Mosche wekaleb für die Bedienungsbuchstaben, sonst nichts bemerkenswerthes in diesem Buche, es ist auch wahrscheinlicher, dass er Rabbanite war.

Durch einen Commentar zum Pentateuch aus dem Jahre 5108 (1348) bekommen wir Kunde von der Existenz eines Chiskiah Sohn Gedaljahs hanassi, Karäer, dem das Buch von seinem Lehrer, dem Verfasser R. Abraham Krimi (aus Krim Rabbanite) gewidmet ist; darin wird Abraham ben Ezra, Maimonides, Jehuda hakohen, der Verfasser des Midrasch hachomoth, Samuel Ibn-Tibbon, Nachmanides erwähnt. Der Styl desselben ist kurz gefasst und lässt errathen, wo er nicht deutlich sprechen will; manche seiner Erklärungen findet man schon bei Vorgängern, so die Stelle Gen. I. 26: wir wollen den Menschen machen, sagt er, das Wort Elohim[2]) ist ein Plural, weswegen hier die Mehrzahl angewandt wird; Gen. II, 3 erklärt, welches Gott erschaffen hat um die Kräfte in Anwendung zu bringen. Er führt einige Erklärungen von R. Schemarja (Egriponte) an, so Gen. III. „wer hat dir gesagt dich zu fürchten, weil du nackt bist, darauf zu achten und was macht es denn überhaupt, wenn du nackt bist; Gen. XXXVII, 8 willst du über ein anderes durch unsern Beistand herrschen.“ Am Rande des Werkes findet sich eine Glosse von einem

[1]) Petersburg No. 55.

[2]) Vrgl. Note XXII.

Sakarja, dass derjenige, der behauptet, dass Macher (Gen. XLIX. 5.) auch Messer im Hebräischen bedeutet, fällt in dieselbe Meinung, die über das Wort Schechwi und Lamas.

Aus Dokumenten (1381) erfahren [1]) wir, dass in der Krim, sowohl bei den Rabbaniten, als bei den Karaïten fleissig das Gesetz studirt wird, von Productionen aus jenen Ländern ist aber sehr wenig erhalten; S. J. Luzka nennt eine ganze Reihe von Gelehrten in den vier Gemeinden der Krim, Kaffa, Kalah, Coslow und Jenikale, jedoch ist bei diesem alles so ineinander geworfen, dass es für Geschichtsforschungen fast unbrauchbar wird. Gegen Ende des XIV. Jahrhundert begiebt sich ein Reisender aus Sephard (Kertsch) auf abenteuerliche Reisen; er nennt sich Moses, Sohn Ephraim's [2]) des Arztes Sohn Saadyah's des Arztes. Von seinem Buche, welches eine Nachahmung des Tachkemoni von Harizi sein soll und auch beiläufig denselben Namen führt, ist uns nur ein Blatt erhalten, worin er von seiner Reise nach Alexandrien spricht; er findet dort den Arzt Samuel (el-magrebi), welcher einen Commentar zum Pentateuch in Fragen und Antworten verfasste und wo er von älteren und späteren Gelehrten Meinungen aufnimmt, auch hat er ein Sepher hamitzwoth, wie alle andern verfasst, ferner ein Reschuth (didactisches Gedicht) über die Medicin und dichtete 1000 von schönen und trefflichen Pijutim. Nebst dem ist Moses Levi geübter Schreiber für politische Angelegenheiten und zugleich ein grosser Gelehrter, auch ist dort der Arzt Samuel hakohen, ebenfalls Dichter, der grosse Arzt Jizhak, ferner der grosse Grammatiker Eliahu, Sohn Samuels und endlich der vor-

[1]) Doc. 46; einige dieser Documente gebe ich im Original. Vrgl. Anhang II.

[2]) Petersburg No. 813. Vrgl. für den Titel Note XXIII.

treffliche Dichter Samuel, Sohn Eliahu's ben Sani. Der Styl dieser laderisirten Prosa, wie schon aus dem einen Blatte zu ersehen, ist hart und gezwungen; der Styl der Karäer ist ohne Ausnahme dieser Art gewesen. 1462 schickt die Gemeinde in Kaffa ein Rundschreiben um 30 Rabbaniten, die Schiffbruch gelitten, zu unterstützen, um nach Polen gehen zu können. (Doc. I. Th. III.)

Wenn uns auch die Dokumente fehlen, die uns über das Verhältniss der Krimischen Gemeinden zu den byzantinischen und polnischen Karäern Aufschluss geben sollten, so können wir doch mit Sicherheit behaupten, dass die Gemeinden in häufiger Correspondenz waren, denn so finden wir schon im 15. Jahrhundert die Spuren ihrer Verbindung wieder. Jehuda Meruli schreibt 1490 an die Gemeinde Kirkeir (Kale) wegen einer verbotenen Ehe, die Eliah Pascha [1]) contrahirt; er beruft sich darin auf Joseph haroëh und dessen Schüler Jesuah und auf den ersten Ahron, [2]) von dem er sagt, dass er dort geboren sei. Auf diesem Schreiben ist auch der Sohn des Jehudah Moses mizordi unterzeichnet, welcher erst später hinzugekommen sein mag, um dem Documente mehr Werth zu geben. Um 5262 (1502) verfasste R. Jeschuah Krimi, Sohn Nachmans in Sulchath, einen Auszug aus dem Adereth Eliahu. [3]) Moses aus Kale, Sohn des Samuel, schrieb einen Commentar zum Ez hachaim [4]) von Ahron dem zweiten und er nannte es Ez hadaath; er starb 5337 (1577). 1637 schreibt Zerach ben Nathan aus Trok an die Gemeinde in Kale durch einen gewissen Israel, worin er auf viele

[1]) Der Name Pascha kommt schon in den Epigraphen (992) vor; ein Moses Pascha Sohn Eliah's verfasste einen Commentar zum Gebete Azulah. (Or. Zad. S. 25. b.)

[2]) Vrgl. Doc. über Polen 48.

[3]) Petersburg No. 625.

[4]) ib. 697.

Fehler bei den Karaïm aufmerksam macht:[1]) er bedauert, dass die Karaïten nicht ähnliche herzerhebende Gebete hätten, wie die Rabbaniten, die schon bei ihrem Aufwachen mit solchen anfangen können. Diejenigen unter uns, sagt er, die überaus fromm sein wollen, nehmen ihre Gebete mit den 18 Segenssprüchen; zwar hat R. Ahron der erste schon darüber Andeutungen gemacht, aber ich kann die Tiefe seiner Absicht nicht fassen, diejenigen, die durch Ueberlieferung ihn verstehen sollten, wie mein Lehrer R. Jizchak und R. Joseph, haben es schon vergessen und wie thut mir das Herz weh, wenn ich in den Responsen des R. Bezalel sehe, wie er R. Ahron ungünstig aufgefasst hat. Kannst du darüber schweigen! Sieh zu, vielleicht hat R. Mosche (mizordi) in ähnlicher Weise Gebete geschrieben, vielleicht kann ich in seinen Schätzen etwas auffinden. Zerach klagt ferner, dass nicht jeder mit der Mondesberechnung fertig werden kann, denn nicht jeder besitzt das Buch Schesch Kenafaïm von E. Baschiatzi und selbst dieses ist nur für den Horizont in Constantinopel berechnet, während die Berechnung für entferntere Gegenden anders ist; so sagte mir R. Jizchak, mein Lehrer, dass der Horizont in Krakau von dem in Trok um eine Stunde entfernt ist.

Zuletzt fragt er, man möchte ihm Auskunft geben, worüber denn die Rabbaniten in Sapheth so aufgebracht sind, dass sie den Karaïten nicht erlauben wollen, dort zu übernachten.

Ich habe schon oben davon gesprochen, welche Rolle bei den Karaïten der Aufenthalt in Jerusalem spielte: diejenigen, die dort wohnten, waren die Maskilim, die Trauernden über Zion (Abel) und die Nachkommen derjenigen, die in Jerusalem wohnten, bezeichneten sich immer

[1]) Vrgl. Doc. 1. Theil. 10.

mit den Beinamen Jeruschalmi; ähnlich wie bei den Muhamedanern, die nach Mekka einmal gegangen sind, eine Auszeichnung durch die grüne Farbe ihres Turbans haben, besonders verehrt werden und den Namen Wallfahrer (chadsch) immerfort führen. Den Karäern in der Krim war durch die Hafenstadt die Gelegenheit geboten, leichter sich einzuschiffen, um durch Constantinopel nach Jerusalem zu gehen. So sind uns drei Reisebeschreibungen von Karäern erhalten, welche ich nur im Auszuge geben will; in der That ist keine Reisebeschreibung, so unbedeutend sie auch sein mag, besonders nach Palestina, überflüssig, man lernt immer etwas aus derselben.

Samuel hakadosch, Sohn des David[1]) schifft sich mit einem Jizchak und R. Salomon Levi in Coslow (Eupatoria) am Donnerstag 14. Ab 5401 (1641) ein und es schloss sich ihnen Samuel, Sohn Mosche Dodi und Nissan aus Luzk an; sie reisen am Freitag Abend ab und kommen am 25. Ab nach Constantinopel, woselbst sie 48 Tage bleiben. Am ersten Tage Sukoth 5402 schiffen sie sich wieder ein, um nach Alexandrien zu gehen; auf dem Schiffe waren 200 Türken und an 109 Rabbaniten, die zum Theile nach Jerusalem, zum Theile nach Sapheth gingen. In Galipoli erzählt er, sind 2 Synagogen der Rabbaniten und 25 Moscheen, die Stadt ist mit 3 Mauern umgeben und dort sammeln sich die Schiffe, um gemeinschaftlich und gesichert vor den Griechen nach Alexandrien segeln zu können. Von Galipoli sieht man zu beiden Seiten schöne Dörfer und Gärten von Kleinasien und Rumelien bis man nach Rhodus kommt; von G. bis Rh. sind 700 Meilen.

[1]) Petersburg 749; einen Theil davon hat Wolf in dem IV. Bande seiner Bibl. hebr. veröffentlicht, wo er den Familien-Namen des Autors Jemschel heisst, weil er die 4 Anfangsbuchstaben ימש״ל welche einen Segensspruch bedeuten, als Namen genommen hat.

Rhodus ist eine Stadt, auf eine Insel gebauet, mit einer Mauer umgeben und die Häuser sind ausschliesslich von Stein, die Rabbaniten haben dort 2 Synagogen und die Türken 25 Moscheen. Es sind dort 500 Läden, wo allerlei Früchte verkauft werden. Von Rhodus bis Alexandrien sieht man weder Ufer noch Inseln; sie kommen am Freitag Abend nach Alexandrien, wo die Seereise beschlossen ist.

Alexandrien ist wie Rhodus gebauet, unzählig viele Marmorpaläste, die Rabbaniten haben da 3 Synagogen und die Türken 30 Moscheen, eine derselben ist auf 100 Marmorsäulen gestützt; in Alexandrien bleibt er 3 Tage. Am Dienstag 3. Cheschwan bestiegen wir die Kameele, um zum Nil zu kommen und überzusetzen; um Mitternacht kam die Reihe an uns und wir kamen gegen Abend nach Rosette. Diese Stadt am Nil gelegen, hat sehr schöne Gebäude, viele Handelsladen, 40 Karavanserais, viele Moscheen, eine von ihnen auf 290 Marmorsäulen gestützt und 2 rabbanitische Synagogen. Am Freitag Mittag bestiegen wir ein Schiffchen, segelten den Nil aufwärts, wir gingen nur am Tage, denn bei Nacht ist hier keine Sicherheit und am nächsten Sabbath Abends kamen wir nach Bulak (Cairo); der Nil ist an manchen Stellen eine Meile und an andern 2 Meilen breit. Beide Ufer sind gut angebauet und die Dörfer liegen weit von einander, von Rosette bis Cairo sind an 100 Dörfer und die Strecke macht an 500 Meilen.

Somit sind unsere See- und Flussreisen beschlossen und nun erzählt er von den Landreisen.

Am Freitag den 12. Cheschwan gingen wir von Bulak nach Cairo, wo wir in einem Chan einkehrten, bis unsere Brüder, die Karäer, uns in das Haus des Nassi Baruch führten, wo wir am 15. Cheschwan den 2. Sukoth[1]) feierten.

[1]) Vrgl. Note XXIV.

Die Einwohner (karäische) in Cairo sind mildthätig, bescheiden, gutmüthig und wandeln in den Wegen Gottes: sie beobachten den Sabbath, wie es sich gebührt, zünden kein Licht am Abend an, um es brennen zu lassen, und essen keine gewärmten Speisen, sie zünden blos Licht zum Gebrauche für die Festtage an: wenn das Fest am Sonntag fällt, so bringen sie Licht am Sabbathabend von den Rabbaniten, mit denen sie in einem Viertel wohnen oder verschaffen sich selbst Feuer durch Feuersteine. Sie essen nicht einmal Brod von den Rabbaniten, viel weniger von den Arabern, weil diese die Reinigungsregeln nicht genau beobachten: die Karäer daselbst sind meist Goldarbeiter und sind nicht reich, hingegen sehr anständig.

Die karaïtische Synagoge, die Jerusalemitanische genannt, ist auf 14 Marmorsäulen gebauet, sie hat 5 Hallen (für die Rollen) und 14 Thorahrollen, sie besitzt auch viele karaïtische Werke in arabischer Sprache: es giebt dort noch eine kleinere Synagoge in einem Privathause, dessen Eigenthümer Ahron heisst, in derselben befinden sich 2 Thorahrollen und einige Werke von Gelehrten, die in Cairo gelebt haben. In Cairo sind 50 Häuser Eigenthum der Gemeinde, früher sollen deren 70 gewesen sein; in einem derselben ist ein Thurm vor alten Zeiten angebracht, welcher bestimmt ist, um von da den Mond für die Bestimmung des Neumondes zu besehen. Die Karäer hier nehmen jeden Samstag, jeden Festtag und Halbfesttag, wie auch am Montag und Donnerstag eine Thorahrolle heraus, um darin die Parascha zu lesen: sie thun dies jeden Tag nach dem Gebete (aus dem gewöhnlichen Chumasch, ohne die Haphtarah), nur am Sabbath wird die Haphtarah gelesen, denn so ist der Gebrauch in Jerusalem und Damaskus. Die Provinz um Cairo ist sehr gross, die Rabbaniten haben hier 31 Synagogen.

Am Montag gingen wir mit Abraham Kodsi, ein Levite und R. Jakob nach Alt-Cairo (Fustat), wo eine alte Synagoge auf 20 Marmorsäulen gebauet ist, darin sind 2 Hechal und 4 Rollen; oberhalb ist ein kleiner Raum, wo eine Rolle, die noch von Esdras geschrieben sein soll, sich befindet. Wir ersuchten den Schamasch, sie uns zu zeigen, er behauptete aber, dass er schon 20 Jahre da wäre, ohne noch die Thüre von diesem Raum aus Scheu geöffnet zu haben; wir hörten aber, dass er es nur aus Furcht vor den Rabbaniten den Karaïten nicht zeigen will, diese Synagoge soll einst den Karäern gehört haben. In Cairo ist ein Palast, der noch von Joseph hazaddik erbaut sein soll, dort wurden jetzt für die Caba [1]) Gewänder gewebt.

Es ist heute Sitte in Cairo, dass die Araber, wenn sie ein Stück Vieh schlachten, sie das Fell, Fett und die Knochen dem Fürsten geben müssen, ferner dürfen die Araber bei Todesstrafe nicht bei Nacht ausgehen; diese Verordnungen galten auch vor Jahren für die Juden. Ein gewisser Samuel, ein Karäer, der sehr angesehen bei dem Fürsten war, hat folgende 3 Sachen bei ihm für die Juden ausgebeten: 1) dass sie bei Nacht ausgehen dürften mit einer Laterne, 2) dass sie vom geschlachteten Vieh nur das Fell abzugeben brauchen, 3) dass die Juden ein Stück Land, so gross wie ein Ochsenfell, als Begräbnissplatz erhalten sollen, denn früher mussten sie in den Höfen die Leichen bestatten; er zerschnitt das Fell in kleine Stückchen und hat dadurch einen grossen Platz herausmessen können, und seitdem besitzen sie einen Begräbnissort, sie dürfen sogar ungestört ihre Todten bei Nacht zu Grabe tragen; diese Rechte geniessen nun auch die Rabbaniten. Wir blieben da 48 Tage, am 5. Thebeth verliessen wir Cairo, unter Gebeten begleitet von dem Nassi Baruch Abraham kodsi und

[1]) Vrgl. Note XI.

Jakob und noch andern und wurden dem Herrn der Caravane, der auch Geld mit sich führte, empfohlen.

Die Beschreibung seiner Reise bis Gaza will ich hier übergehen, da sie fast dieselben sind, die Obadjah Bartinoro[1]) erzählt, mit einigen Details mehr, die nicht speziell zur Karäergeschichte gehören.

Sie kommen nach Gaza, nach Asdod und nach Ramlah, welches er mit Gath bezeichnet, nach einer 15 tägigen Reise.

Am Dienstag Abend reisten sie von Ramlah fort und kamen am andern Morgen nach Jerusalem. Vor dem Hebronthore angekommen, mussten wir erst um Erlaubniss fragen, um in die Stadt zu kommen, und besonders mussten wir unsere Waffen abgeben, denn Juden dürfen nicht bewaffnet nach Jerusalem kommen: wir liessen den Karäern, unsern Brüdern, sagen, dass wir da sind und bald kam der Rabbanite Mosche, den man Scheich Jehud nennt, um die Kopfsteuer von uns zu beheben, 50 Silberstück per Kopf. Als dies geschehen war, rief er uns zu: Tretet ein, Gesegnete Gottes und wir sahen bald unsere Brüder David, Mosche kohen, Jeschua halevi, Jiphtach, Jizchak; mit ihnen gingen wir in die Synagoge, die unterirdisch gebaut ist und wo man 20 Stufen hinunterzugehen hat; es sind dort 3 Rollen, ausser den alten, ein sehr schönes Chumasch und viele arabische Werke. Die Gemeinde besitzt 15 Häuser, worin die 3 ersten obengenannten mit ihrer Familie nebst 8 alten Wittwen wohnen, zusammen 27 Seelen.

Sie besuchten nun den Tempelplatz, wo sie die Moschée, die der Sultan Soliman gebauet schöner als die in Constantinopel finden, das Midrasch Schlomoh, das Grab

[1]) Jahrbuch III.

Secharjah's, Chagaïs und anderer Propheten, das Grab David's und Salomo's: wo die Juden nicht in das Innere eingelassen werden, die Gräber Simon des Gerechten, der 70 Sanhedrin, Samuels, Chanah's, die Gräber der Patriarchen, das Jischai's und Abner's in Chebron, in Chalchul das des Propheten Grad, wobei dieselben Legenden vorkommen, wie bei den rabbanitischen Reisebeschreibungen. Interessant ist es, wenn er erzählt, mit eigener Hand einen Silberschekel [1]) gewogen zu haben, wo 3 Denk zum richtigen Gewicht fehlten: er beschreibt folgendermassen den Schekel: auf der einen Seite Jeruschalaim und die Figur des Stabes Ahron's, auf der andern Schekel Israel und die Figur der Mannaflasche, nebst zwei einzelnen Buchstaben Schin und Mim, die Charactere sind Samaritanisch: hier zitirt er eine Stelle aus dem Sepher Dinim des Benjamin el Nehavendi.

Am Montag 26. Schebat 5402 (1642) verlässt er Jerusalem und geht nach Nablos: er erklärt den Namen Nablos von Nebalah Schandthat, weil daselbst die That, erzählt Gen. Cap. XXXIV, geschehen; dort haben die Rabbaniten, die 12 Familien stark sind, eine Synagoge und die Samariter, ebensoviel an der Zahl, haben ebenfalls eine Synagoge und einen Altar auf einem hohen Berge. Er besucht wieder die Gräber Josua's, Nun's, Eleasar's u. s. w. Er setzt seine Reise nach Damaskus (9 Tage Reise von Jerusalem) fort, dort empfängt ihn Jedid hakohen [2]), der die Münzpräge verwaltet, er hat einen einzigen Sohn, Eliah, genannt Abdul-baki. Später ladet ihn Eliahu, Sohn des Gedaljah Firuz ein, 2 Tage vorher wird er von Benjamin Nassi zu Tische gebeten,

[1]) Vrgl. Note XXIV.

[2]) Wahrscheinlich identisch mit dem obengenannten Kinzi (Schatzmeister) vrgl. oben p. 27.

dessen junger Sohn die Parascha Beschalach auswendig gelesen, dann muss er auch bei Joseph hakohen eine Einladung annehmen.

Er begiebt sich dann nach einem Dorfe Sufar, wo eine alte Synagoge sich befindet, die 60 Jahre vor der Zerstörung des zweiten Tempels gebauet wurde: im Hechal sind an 100 alte Rollen; an der Seite des Hechal ist eine kleine Höhle, wo der Prophet Eliah gelebt haben soll, als Gott ihn nach der Wüste bei Damaskus geschickt hatte (Kön. XIX, 15). Diese Synagoge hat einst ebenfalls den Karaïm gehört; er verrichtet hier, so wie an allen heiligen Orten, das „Gebet" und giebt Spenden für Arme und Oel für die Synagogen-Lampe, er geht nach Damaskus zurück. Dort soll eine sehr schöne Synagoge sein, wo 3 Hechal mit 6 Rollen ausser den alten sind. sie hat 3 Thore und einen schönen Garten; auch ist hier ein Chumasch handschriftlich, welcher vor 1051 Jahren (also 509 üb. Zr.) geschrieben ist, eine ganze Bibel handschriftlich mit vielen Gemälden, als der Tempel, die Mauern Jerusalems, der Altar und dessen Geräthe, alle Zeichnungen vergoldet, geschrieben vor 1071 Jahren (488 üb. Zr.), die Rabbaniten haben da 2 Synagogen.

Er weilt in Damaskus 17 Tage; am Donnerstag 20. Adar verlässt er Damaskus, von den vornehmsten Einwohnern begleitet, geht über Chama nach Aleppo, welche Stadt grösser als Damaskus ist, da sind 3 rabbanitische Synagogen, er blieb da 6 Tage, verlässt sie am 9. Adar scheni, geht über Antakia[1]) wo er sich nicht aufhält, nach Alexandrette, wo er natürlich mehre Stationen machen muss, kommt nach Adana, wo 15 Rabbaniten wohnen

[1]) Hier erwähnt er die Reisebeschreibung des R. Eliah Aphida begi, wo dieser behauptet, dass Antakiah von Antiochus Epiphanes erbaut wurde; vergl. Note XXIV.

und eine Thorarolle besitzen, und wo sich zu ihm R. Schlomoh Sabach, Geschäftsbesorger des Königs Bachdir-gerechan, gesellt.

So macht er den Landweg nach Constantinopel, kommt durch mehrere kleine Dörfer, von denen er so manche Einzelheiten giebt, und sie langen am Freitag vor Sabbath hagadol 11. Nissan in Constantinopel an, wo sie am Sabbath von R. Schlomo Begi, Bruder des Aphida, am ersten Pessachtage von Eliezer Puki sammt seinem Bruder Jehuda Puki, am Mittwoch von Joseph Maruli, der ihn in das Haus des David Sunnah führt, eingeladen werden; Donnerstag musste er von Eliah Zaddik, der auch Sungar heisst, der ihn zu Benjamin Begi führt, eine Einladung annehmen. Benjamin lud auch Schlomoh Begi, Sohn des Samuel Begi; Sonntag brachte er in Gesellschaft des R. Baruch Jepheth, des R. Eliahu Zaddik und des Eliahu Hilel, der auch Zelibi heisst, zu.

Am Sonntag 5. Ijjar verliessen sie Constantinopel und kamen nach 9 Tagen nach Baliklave, wo sie von allen Leuten mit Freundlichkeit und Ehren empfangen wurden.

Einen andern Reisenden aus der Krim finden wir um das Jahr 5414 (1654); Moses ben Eliahu halevi[1]) verlässt am Sabbath den 16. Elul Kaffa mit Eliahu ben David und kommt am Donnerstag nach Constantinopel, wo er bei R. Eliahu ben Baruch Jeruschalmi die Nacht zubringt. Er geht ebenfalls über Galipoli, kommt nach Rhodus am Rosch haschanah, wo sie nun Jom Kippur auf dem Schiffe begehen, hier erzählt er von Fürsten aus der Krim, die da im Thurme gefangen sitzen und wie sie sich nach den Angelegenheiten der Krim erkundigten.

[1]) Petersburg No. 750.

Von da geht er nach Alexandrien, wo sie bei einem Rabbaniten wohnen, und er rühmt hier einen Israeli (Karäer) Joseph. Von da nach Rosette und dann nach Cairo, wo sie beim Arzt Secharjah einkehrten; wieder war Abraham Kosdi ihr Führer. Sie besuchten die Synagoge in Alt-Cairo, wo er verschindene Verse eingeschrieben auf der Mauer findet, auch die Jahreszahl 1531 eingravirt; er glaubt dass man die Seleucidische Zeitrechnung angewendet hat, sie besuchten den Gottesacker, wo sie schöne Grabsteine fanden und wo die fremden Besucher ihren Namen eingeschrieben, unter andern bemerkt er die Schrift des Joseph ben Jakob. Er wohnt dort einem Beschneidungsfeste bei, und erzählt, dass in Cairo der Gebrauch ist, den Freitagabend vorher in dem Hause, wo die Ceremonie begangen wird, das Gebet zu verrichten; am Donnerstag den 5. Kislav 5415 kommt er nach Jerusalem, wo er den Chasan Mosche hakohen, Obadjah halevi und den jungen Menschen Abraham Israeli findet; er besucht alle Orte, wie in der vorigen Reisebeschreibung und wird in Hebron von den Rabbaniten sehr freundlich aufgenommen, er findet dort eine Frau, die eine Schule dirigirt. Er reist über Sichem zurück, und kommt am Donnerstag den 28. Tebeth nach Damaskus, wo ihm Eliahu Nassi und der Arzt David Nassi mit vielen Ehrenbezeugungen entgegen kamen, dann kamen sie zu R. Jedid Kohen, dessen Sohn Eliahu (Abd-ul-baki) einen einzigen Sohn Abraham hat. Am Dienstag Abends 4. Schebat gab R. Eliahu Firuz den Reisenden zu Ehren ein Mahl; wozu er R. Abischai Zadik Jeruschalmi aus Constantinopel eingeladen, auch er besucht die alte Synagoge in Sufar, die Eliahu dem Propheten zugeschrieben wird. Er macht fast denselben Weg, wie unser voriger Reisender, über Adana und kommt am 4. Nissan nach Sinope und Kaffa.

Ich setze hierher R. Samuel bar Joseph hakali, welcher der Autor eines Commentar zum Mibchar ist, genannt Meïl Schemuel[1]), er starb 5514 (1744) und liess sein Werk unvollendet. Um das Jahr 1713 verfasste R. Abraham hakali ben R. Joschiah Jeruschalmi ein Buch in Fragen und Antworten über Schehitah, welches Werk bei Luzka Schaal Schaol[2]) heisst; er schrieb auch ein Werk Emunah Omen, über den Glauben überhaupt, die Wahrheit der Lehre der Karäer und die Nichtigkeit der rabbanitischen Ideen. Einige astronomische Werke von R. Samuel hakali, Sohn des Abraham, mögen hier ihren Platz finden: sie sind: Ner Schemuel[3]) und einige Igereth. Das erstere hat 40 Capitel und darin widerlegt der Autor oft Maimonides: Simcha Jizchak, von dem ich bei den polnischen Karäern sprechen werde, hat dieses Buch mit einer Vorrede begleitet.

Durch ein Schreiben aus Luzka (1755) von einem Freunde des obengenannten Simcha Jizchak erfahren wir etwas über die Gemeinden in der Krim; der Brief ist an Abraham haschofet gerichtet und sagt[4]): ich will dir nun berichten, laut dem, was Simcha Jizchak mir geschrieben, dass in der Krim 4 Gemeinden sind, nämlich Kala, Coslow, Kafa und Manguf, wo zusammen 500 Familien wohnen, in Kala an 300, in Coslow an 100, in Kafa an 50 und in Manguf an 40. Nahe zu Kafa ist Sulchat, wo früher eine grosse Gemeinde war und die Synagoge daselbst war die grösste von allen Andern, jetzt ist aber nur ein Chazan oder ein Schächter da, der Morgens und Abends beten muss.

[1]) Petersburg No. 674.
[2]) ib. 625.
[3]) ib. 718—724.
[4]) Vergl. Documente über Polen 123.

Alle Synagogen, Lehrhäuser und Wohnungen der Karäer in allen Gemeinden sind aus grossen Steinen gebauet; in jeder der drei obengenannten Gemeinden, ausser Kala, ist ein Lehrhaus, wo ein besonderer Lehrer angestellt ist, und wo von Früh bis Abend unaufhörlich gelernt wird; in Kala hingegen sind 4 Lehrhäuser, wovon jeszt 3 geschlossen sind und nur das vierte benutzt wird. In dem einen lebte Samuel, Sohn Joseph's, der Verfasser des Commentar's zum Mibchar; leider liess er das Werk unvollendet, er starb in Schebat 5514; im zweiten lehrte R. Samuel, der Verfasser des Ner Schemuel, im dritten der Sopher Elia hachazan, Sohn des Jakob, im vierten Eliah Melamed, Sohn Jizchak's. In Cozlow lehrt Samuel chasan, Sohn Jepheth's, in Kafa Hilel, Sohn Jizchak's, in Manguf lehrt Jehuda chazan, Sohn Schlomoh's. Der Chazan von Kafa, Jehuda Jeruschalmi hazaken, Sohn des Schmarja, nebst den zwei Brüdern Jizchak und Abraham, die Zelebier wohnen jetzt in Kala. Im Jahr 1735 wird die Krim von den Türken überschwemmt, wo in Cozlow an 50 Kasten Bücher dem Eliah ben Jizchak chasan zerstört werden. [1])

Aus einem andern Schreiben[2]) (1764), wo verlangt wird, dass ein Rabbanite gezwungen werde, einer Frau, die er in der Krim gelassen hat, den Scheidebrief zu schicken, erfahren wir, dass die Karäer in der Krim zwei Frauen nehmen durften. 1778 und 1779[3]) leiden die Gemeinden Kala, Cozlow und Kafa durch den türkisch-russischen Krieg. Von 1785 besitzen wir wieder die Beschreibung der Reise des Karäer Benjamin ben Eliah[4]) aus Coslow, die er am Sonntag den 19. Tammuz mit noch vier andern Karäern

[1]) Vrgl. Note XXV.
[2]) Doc. 124.
[3]) Doc. I. Th. 74 u. 75.
[4]) Petersburg No. 758.

und einer karäischen Frau angetreten; unter diesen war Zerach ben Abraham, Sohn des Arztes aus Trok, welcher von da nach der Krim mit Briefen geschickt wurde und sich der Reisegesellschaft angeschlossen, weil, wie er behauptet, schon seit 150 Jahren keiner von den Gemeinden Lithauen's in Jerusalem war.[1]) Sie schifften sich in Coslow ein und gingen nach Constantinopel, auf dem Schiffe waren 90 Seelen, Rabbaniten und Karaïten. Diese Reisenden reisen schon nach Jaffa, wo sie zum Consul der 4 christlichen Nationen gehen, um für die weitere Reise sich Sicherheit zu verschaffen, und kamen am Dienstag 14. Cheschwan 5546 nach Jerusalem; sie besuchen die Synagoge, welche Anan[2]) gebaut hatte, und auch er nennt 15 Häuser das Eigenthum der karäischen Gemeinde, wovon mehrere an Rabbaniten vermiethet sind; diese Reisenden besuchen wieder alle heiligen Plätze, nur nicht das Grab Samuel's, weil man da zuerst Erlaubniss von Muslim in Jerusalem haben muss. Ihre Gelder schickten sie durch den armenischen Patriarchen in Constantinopnl an den in Jerusalem und dieser versprach ihrer Gemeinde Schutz gegen die Rabbaniten und Araber; der damalige Chacham hiess Mordechai halevi. Um jene Zeit, erzählt er, gehört zu haben, dass in Cairo 150 karäische Familien waren, aber die Pest, die gerade in seinem Reisejahre herrschte, hat nur die Hälfte von ihnen übrig gelassen.

Ein Brief aus Kale nach Luzka (1784) wegen Almosen nach Jerusalem erzählt uns, dass sie in der Krim seit 2 Jahren durch Hungersnoth und Kriegszustände gelitten; ihr werdet wissen, dass wir früher im Exil bei den Tataren und Ismaeliten waren, nun hat das moskovitische

[1]) Vrgl. Note XXXII.

[2]) Die früheren Reisenden wissen noch gar nichts davon, dass die Synagoge von Anan erbauet wurde; man sieht wie Legenden Boden fassen.

Heer das Land genommen und wir sind mit ihm in ihre Hände gefallen. Der Brief sagt, dass die Rabbaniten keine Spanne Erde, ausser ihren Synagogen in Jerusalem besitzen, und sie müssen von den Karäern und Arabern ihre Wohnhäuser miethen. [1]) Ohne Zweifel sind unter den vielen spätern Pijutdichtern, die im Ganzen nichts Erhebliches hervorgebracht haben, anonym oder nur mit Vornamen genannt, viele auch die der Krim angehören; ich will aber nur hier die nennen, die ausdrücklich als aus der Krim abstammend bezeichnet werden, diese sind Joseph ben Jakob aus Kale, Jizchak hachasan ben R. Mosche starb in Kale 5426 (1666) und Jakob ben R. Mordechai starb in Kale 5461 (1701). [2])

Einen Triumph feierten die Karäer, als ein Rabbanite zu ihnen überging; es ist R. Simchah, Sohn R. Jehoschua's hatalmudi, welcher im Jahre 5578 (1818) einen Commentar zu Josua und Koheleth, ganz bedeutungslos, verfasste [3]).

1796 erlässt Kaiserin Catharina Petrowna die Hälfte der Kopfsteuer [4]), die sie für jeden jüdischen jungen Mann an den Staatsschatz bezahlen liess, 16 polnische Gulden den Karäern in der Krim und giebt noch dem kar. Deputirten aus der Krim einen Geleitsbrief. Abobovitz reist aus der Krim nach Petersburg, um gegen das Recrutirungsedict von Kaiser Nicolaus (1827) für die Karäer eine Erleichterung auszuwirken; er beruft sich darin auf das Edict von Catharina, wo sie von der Recrutirung befreit wurden. Er schrieb seine ganze Reise nieder und nannte das Buch Teschuath Israel (Hilfe Israels [5]); er zählt darin

[1]) Vrgl. Doc. I. Th. 81.

[2]) Petersburg Ms. No. 779.

[3]) ib. 602 u. 603.

[4]) Vrgl. Doc. über Polen 125.

[5]) Doc. I. Th. No. 36. 29 Seiten.

alle Stationen, die er von der Krim bis nach Petersburg zu Lande machte und giebt eine sehr naive Beschreibung des kaiserlichen Palastes und eines Balles daselbst, wo er dem Kaiser vorgestellt wurde. Jedenfalls geht daraus hervor, dass die Karäer gewisse Vorrechte vor den Rabbaniten in Russland (wenigstens in der Krim) genossen [1]; die Documente in russischer Sprache, die sich ebenfalls in der Firkovitzischen Sammlung befanden und jetzt der K. Bibliothek in Petersburg gehören, werden darüber Aufschluss geben. Wie ich höre, soll der Bibliothecar bei den Manuscripten H. Bitschkoff sich mit der verdienstvollen Herausgabe dieser Documente beschäftigen und die jüdischen Geschichtsforscher werden ihm Dank dafür wissen. In türkisch-tartarischer Sprache findet sich in der Petersburger Sammlung eine Geschichte der Insel Krim, ferner Pentateuch, Uebersetzungen in drei verschiedenen Exemplaren [2]) mit wenigen Varianten, die auch zur Literatur der krimischen Karaïm gezählt werden müssen.

Wir dürfen hier nicht des gelehrten noch lebenden Karäer Abraham Firkovitz vergessen, dem wir den Besitz der grossen Sammlung karäischer Manuscripte verdanken, und der jetzt wieder einen grossen Schatz von samaritanischen Manuscripten nach Petersburg gebracht haben soll. Er selbst hat mehre Werke edirt und mit Commentaren begleitet, er hat auch eigene Schriften, die gegen den Rabbanismus polemisiren, verfasst; wir wollen ihm also recht gerne verzeihen, wenn er in seiner Jugend noch so Manchen gehässig gegen uns gestimmt hat, wenn er sagt, dass die Karaïten nichts mit dem Tode Jesus zu thun gehabt, und alle Schuld auf die Rabbaniten (Pharisäer)

[1]) Sie dürfen jetzt überall wohnen und Handel treiben, während die Rabbaniten sich dieses Rechtes leider noch nicht erfreuen.

[2]) Vrgl. meinen Rapport jour. as. 1865. t. I.

wälzt, natürlich hatten die Karäer damit nichts zu thun, da sie damals noch nicht existirt haben; er bereuet jetzt seine Expectorationen gegen die Rabbaniten und die Karäer fangen an, in Russland Hand in Hand mit den andern Juden zu gehen. So ist es Recht, denn uns trennt blos die Auffassung der Tradition und die Ausübung mancher Dogmen, die Essenz des Judenthums und dessen Banner, die Einheit Gottes und den Fortschritt zur Vereinigung aller Menschen zur gegenseitigen Achtung und Liebe ist bei den Karäern wie bei den Rabbaniten dieselbe.

3. Capitel.

Die Karäer in byzantinischen Ländern.

Wenn wir bei den Karäern in der Krim eine Dürre in der Literatur gefunden haben, so ist diese vielleicht aus zwei Gründen gekommen, erstens, weil viele ihrer Werke bis jetzt noch nicht zu uns gelangt sind, und sogar bei andern nicht genannt werden; zweitens, weil die meisten Gelehrten von dort sich nach den byzantinischen Ländern wandten, wo ihnen das Griechenthum für die Wissenschaften, besonders für die Astronomie, mehr geboten hat [1]). Wann die karäische Gemeinde in Constantinopel entstanden ist, kann nicht angegeben werden; Anfang des 11. Jahrhunderts soll Ahron Kusdini [2]) schon hier gelebt haben. Ueber Mosche Kohani braucht hier kein Wort verloren zu werden, denn es ist sicherlich Mosche Gikatiliah, wie wir dies später bei Ahron, dem ersten, sehen werden; Tobbiah hamaatik, wenn er mit Tobbiah hasofer identisch ist, so scheint er nicht Jeschuah übersetzt zu haben, vielmehr kommt in seiner Compilation über [3]) Torath Kohanim (Leviticus) Jeschuah gar nicht vor, ja Hadassi selbst, wie er mir wenigstens bekannt, führt ihn auch nicht an.

[1]) Dafür beweisen auch schon die tatarisch-türkischen Namen Pegi, poki, Zelebi u. s. w.

[2]) Vrgl. Note XVIII.

[3]) Oxford Opp. fol. 26.

So viel kann mit Gewissheit behauptet werden, dass gegen 1148, wo Hadassi sein Werk Eschkol hakofer oder Sepher hapeles begonnen, wenigstens schon Karäer in Constantinopel ansässig waren: Die Familie Hadassi mag nun auch aus dem Tatarenlande abstammen, vielleicht aus Edessa. Ueber den Inhalt dieses grossen Originalwerkes, über die ausgebreitete Kenntniss Hadassi's ist seit einigen Jahren viel geschrieben worden und verweise ich dabei auf meine gelehrten Vorgänger [1]). Sein Styl ist eigenthümlich, sehr hart und puristisch; ob er nun Nissi ben Noach und andere ähnlicher untergeschobener Werke sich zum Muster genommen, weiss ich nicht; logischer wäre zu behaupten, dass alle ähnlichen Schriften aus jener Gegend sind, wo nicht arabisch geschrieben wurde, und der hebräische Styl, besonders für andere als dogmatische Ausdrücke, geschaffen wurde. Das Buch ist gedruckt und so vielen Gelehrten zugänglich, dass jeder sein Urtheil darüber fällen kann; es wurde später in byzantinischen und taurischen Ländern als Autorität angenommen, in arabischen Ländern wurde es weniger gebraucht und es wird hier selten zitirt; man sieht schon daraus, dass da ein Auszug davon arabisch gemacht werden musste, da es in seiner ursprünglichen Form weniger zugänglich war [2]).

Ich übergehe hier einige anonyme Schriften, die wohl nach dem Style nach den byzantinischen Ländern versetzt werden können, da ihr Inhalt jedoch bekannt ist und ich nichts weiter hinzufügen kann, ist es wohl besser, zu den beiden Ahronen überzugehen. Ich muss bemerken, dass diese Schriftsteller aus den byzantinischen Ländern, deren Werke entweder gedruckt oder doch wenigstens in verschie-

[1]) Jost, Geschichte des Judenthums II. S. 355, Fürst, Geschichte des Karäerthums II. S. 213 u. w.

[2]) Vrgl. Note.

denen Bibliotheken vervielfältigt sind, keiner weiteren Beschreibung bedürfen, da alle Historiker einen Einblick in deren Hauptwerke thun konnten und mit vielem Talente sie beschrieben und behandelt haben, ich nehme sie nur in Kürze des Systems halber hier auf. Ahron ben Joseph wurde in der Krim gegen die Mitte des 12. Jahrhunderts geboren und liess sich dann in Constantinopel nieder. Auf seiner Reise schon oder selbst in Constantinopel konnte er die rabbanitischen Commentatoren [1]) studiren und er scheint sich Ibn Ezra zum Muster für die Abfassung seines Commentars, den er Mibchar nannte, genommen zu haben; dieser Commentar enthält viele originelle Erklärungen und ist überhaupt nicht vom Parteigeist geleitet.

Sein grammatisches Werk Kelil Jofi, welches wieder aus früheren Grammatikern compilirt ist und wozu der Verfasser ebenfalls manches hinzugefügt, hat er zuletzt geschrieben; er liess es unvollendet und R. Jizchak Tischbi ergänzte es und beförderte es zum Drucke in Constantinopel unter der Regierung des Sultan Murat 1581 im Monate Elul.

Jizchak, Sohn Abraham Troki verbesserte die Druckfehler, die sich da eingeschlichen haben, zudem finden sich noch Verbesserungen zu diesem Buche von Ahron, Sohn Jehudah's Troki. Er kennt die Arbeiten Chajudsch, Ganachs, Samuel hanagid, Jizchak (ben Saul und Moses Gikatiliah, der auch da manchmal unter dem Namen Kohani, Ahroni zitirt wird und womit doch kein anderer als Gikatiliah gemeint sein kann [2]). Er giebt auch in diesem Buche manche originelle Erklärungen von Bibelversen. In seinem Commentar zu den Propheten versichert er, diese Arbeit nicht etwa um gross zu thun, unternommen zu haben, sondern aus

[1]) Vrgl. Docum.
[2]) Vrgl. Note XXVI.

zwei anderen Gründen, 1) weil die alten zu weitläufig in ihren Commentaren sind, und der Leser müde wird, die Hauptsachen darin aufzusuchen; diese Methode ist wohl angenehm für diejenigen, die ausschliesslich nur mit diesem Studium beschäftigt sind, nicht aber für Leute, die noch andere Studien treiben müssen, 2) die Commentare der alten sind nicht mit grammatischen Bemerkungen versehen und zudem arabisch, die Uebersetzer waren aber nicht beider Sprachen kundig genug, weswegen so vieles von ihren werthvollen Reden entstellt worden ist.

Was unseren Ahron noch mehr im Gedächtnisse der Karäer als sein Commentar zur Bibel erhält, ist die Gebetsordnung, die er verfasst und welche zumeist bei den karäischen Gemeinden in Europa in Gebrauch ist[1]). Wir erfahren aus einem Briefe von Joseph ben Mordechai Troki an Eliahu Baschiatzi, dass die Gebetsform drei Verfasser hat, die ist 1) von einem der alten, mit dem aber die Verordnungen R. Ahrons nicht übereinstimmen, 2) von R. Joseph, dem Vater R. Ahrons und von diesem, die auch in Anwendung bei uns ist. Seine Gebete haben aber einen mystischen oder wenigstens nicht leichtverständlichen Character, so dass viele Commentare zu denselben gemacht wurden und wir haben schon oben gesehen, dass Zerach ben Nathan eingesteht, nichts davon zu verstehen und die Auslegungen des Moses mizorodi verlangt.

Der II. Ahron ben Eliahu aus Nicomedien, in Kairo geboren, also auch der arabischen Sprache kundig, ist jetzt Autorität bei den Karaïm durch sein ausführliches Sepher hamitzwoth, worin er alle seine Vorgänger resumirt hat; seine Vorliebe war die Philosophie und die Speculation, welche aus allen seinen Werken hervorleuchten, zudem war er wahrscheinlich seinem Character gemäss gerne Vermittler

[1]) Vrgl. Documente 39.

zwischen Gegenpartheien. Ohne ganz die Mutakalamin, welche Joseph haroëh vertritt, aufgeben zu wollen, um wieder auf der anderen Seite die maimonidische Schule nicht ganz zu beseitigen, welches bei der ungeheuern Verbreitung des Moreh eine Unmöglichkeit gewesen wäre, versucht er beide Systeme zu verschmelzen und ein eklectisches System daraus zu bilden; ob ihm dieses gelungen ist, überlasse ich dem gelehrten Leser des Ez hachaim zu beurtheilen, ich glaube, dass er die Aufgabe durchaus nicht gelöst hat und wie wäre es möglich, wenn er die Midraschauslegungen nicht beachten will, welche Maimonides so kräftig zur Seite stehen. Ahron neigt sich immer mehr dem Kalam hin, und cokettirt ebenfalls ein wenig mit dem Christenthum.

Sein sehr weitläufiger Commentar zur Bibel ist ebenfalls vollgepfropft von philosophischen und spekulativen Auslegungen und kann zur Ergänzung und besserem Verständnisse seines philosophischen Buches dienen, sonst wird hier wohl sehr wenig neues zu entdecken sein; der Commentar heisst Kether Thorah; er gab auch separat das Capitel über Arajoth unter dem Namen Zofnath Paneach und das über Schchita aus seinem Sepher hamitzwoth mit einigen Erörterungen; letzteres wurde von Abraham bali, dem Arzt in Constantinopel commentirt; Ahron starb 4 Monate später als sein Lehrer Joseph, um [1]) 5130 (1369).

Die Söhne Schmarja hasakens (1420) sind als Copisten in Constantinopel bekannt. Von der Familie Tischbi findet sich blos das Buch Peer über die Perikopen, den Mibchar in Petersburg von Eliahu, Schwiegersohn des Moses mizorodi 1579 [2]); es scheint, dass der letzte Sprössling dieser Familie Eliahu hatischbi war, denn ein Beschluss des Beth din aus dem Jahre 1641 liegt vor über die Vertheilung seines Vermögens.

[1]) Vrgl. Note XXVII.
[2]) Ms No. 99.

Eliah Baschiatzi, Sohn Moses, Sohn Menachem's ist die späteste Blüthe der karäischen Literatur in Constantinopel; er ist aus Adrianopel und sein Hauptwerk ist der Adereth, welcher wieder alles von den Vorgängern aufnahm und es in einem klaren deutlichen Styl zusammenfasste; dieses Buch wurde viel commentirt und auch ein Schlüssel dazu gemacht. Die Gemeinde aus Trok stand in engster Correspondenz mit der in Constantinopel und da ist es gewöhnlich Eliahu B., der antwortet, weswegen zu vermuthen ist, dass er doch immer seinen Hauptsitz in Constantinopel hatte[1]). 1480 schreibt er nach Luzka; er hört, dass ein gewisser Moscheh almano sich erlaubt, Schimpf und Schmähungen gegen die karaïtischen Gelehrten auszusprechen, er will daher einen Schüler zur Controverse hinschicken, so wie dies in seinem Buche, das sich in den Händen R. Jehudah's aus diesem Orte befindet, geschehen ist. 1483 wendet sich die Gemeinde Trok an die Gemeinde in Constantinopel, um einen Gelehrten zu ihnen zu schicken, um wieder die Lehre zu verbreiten, sie will gerne bezahlen, was er verlangt. Ferner hören sie, dass man in Constantinopel das Sepher hamitzwoth von Tobbiah besitzt, so möchten sie eine Copie davon haben. Es wird nun aus Constantinopel geantwortet (1484), wo Eliahu Baschiatzi unterzeichnet, dass Niemand gerne seine Familie und sein Vaterland verlassen wird; sie sollen jedoch zwei junge Leute nach Constantinopel schicken, um da zu studieren, denn sonst wird die Religion ganz verloren gehen, die Lithauer sollen sie ermahnen, fromm zu sein, sonst wird der Bann über sie gesprochen. Für das verlangte Buch haben sie keinen Copisten.

1486 schreibt Joseph ben Mordechai aus Trok an E. Baschiatzi, worin er ihm unter andern erzählt, dass die

[1]) Vrgl. Documente über Polen 92.

Rabbaniten im Jahre 5244 (1484) Rosch haschanah am Dienstag feierten, während der alte Mond noch Dienstag Morgen vor Sonnenaufgang gegen Osten gesehen wurde; wir haben es nun den Rabbaniten Jacob Suki aus Kafa und Ozer, der Arzt aus Charkof und andern, die gerade anwesend waren, gezeigt, worüber sie sich sehr schämten; wir hielten Rosch haschana am Donnerstag. Durch Kaleb erfahren wir, dass Eliah Baschiatzi am 23. Sivan 5250 (1490), 1422 nach der Zerstörung gestorben ist; er schrieb auch 1480 an Imanuel ben Elischa und an Mosche hajewani.

Ich lasse hier unmittelbar, seinen Schüler kann man sagen,[1]) Caleb Effendipulo (Aba) folgen, er ist nach seiner Nachschrift zum Keli roba, welches er 5247 (1488) als er 23 Jahre war, abfasste, im Jahre 1465 (5225) geboren; auch er schöpfte viel bei den Rabbaniten und besonders bei Comtino. Er ergänzte das Adereth und schrieb auch viele Werke über verschiedene Fächer, über Dogmatik, Astronomie[2]) und Medicin. Sein Buch Gan hamelech verfasste er 5250 im Todesjahre seines Schwagers und Lehrers Eliahu Baschiatzi; in demselben erwähnt er ein Trostschreiben aus Belgrad im Nissan 5261 (1501) an seinen Vater über den Tod seines Schwagers Jakob ben Jehudah aus Adrianopel; das Buch ist in Versen geschrieben und handelt über Medicin. Das Mor ober von ihm, welches Parabeln und Räthsel enthält, hat einige Notizen, er erwähnt darin Abraham hajaven, von den Gelehrten Sephards, der ihm etwas zuschickte. Am ersten Adar 5267 (1507) erhielt er ein Schreiben aus Constantinopel nach

[1]) Vrgl. Note XXVIII.

[2]) Sein Keli Roba ist von einem gewissen Sabbathaï Sohn Moses aus Candia copirt, welches uns vermuthen lässt, dass auch in Griechenland Karäer waren, denn viele führen den Namen Jowen.

Belgrad, worin man ihm den Tod seiner Frau Chrisode, des Jehuda Sohn R. Caleb, des ausgezeichneten Jünglings Mosche Baschiatzi und seiner Schwiegermutter Kaschti Tochter Caleb's aus Proto meldet; er hat bei dieser Nachricht bitterlich geweint und Klagelieder gedichtet.

In demselben finden sich noch 2 Kinoth; es heisst dort, es war im Jahre 1427 nach der zweiten Zerstörung des Tempels, d. i. das Jahr 5255 (1495) in Tammuz verfasste Kaleb folgende 2 Kinoth über die Vertreibung des Volkes Gottes aus den spanischen, russischen und lithauischen Ländern, welches im Jahre 1425 der Zerst. (1495) geschah. Sein Nachal Eschkol ist aus dem Jahre 5257 (1497) und sein Buch Derech Ez hachaim ist aus dem Jahre 5263 (1503) in Belgrad verfasst; sein Abner in der Art, wie ben hamelech wehanazir abgefasst, wo der Hauptredner Saul ben Kisch ist, ist aus dem Jahre 5284 (1524) wo er 60 Jahre alt war; er hat dies Buch zum Andenken für seine Kinder geschrieben. Er korespondirt mit Mosche hajevani und macht ihm Vorwürfe über grammatische und logische [1]) Fehler. Caleb schrieb noch eine Abhandlung gegen Maimonides über die Erklärung des Wortes Mochrath haschabbath. Wenn wir nun Jehuda hagibbor, der die Liturgie bereichert und seinen Sohn Eliahu Schuschbi [2]) nur erwähnen, so müssen wir hierher Jehuda ben Eliahu Maruli stellen, von welchem ein Pijut aus dem Jahre 5248 (1488) sich vorfindet; in der That ist schon aus dem Jahre 1573 ein Brief von seinem Sohne Eliahu Maruli an die karäische Gemeinde in Aegypten vorhanden [3]). Ein anderer Sohn von ihm, Mosche Mizorodi schrieb ein Gebet mit dem Acrostichon seines und

[1]) Documente über Polen 45.

[2]) Vrgl. Jost, Geschichte der Juden II. S. 361.

[3]) Vrgl. Doc. I. Th 8.

seines Vaters Namen im Jahre 1577; dessen Schwiegervater Eliahu Tischbi schrieb seinen Peer um 1579. Documente aus den Jahren 1636 und 1637 bezeichnen unsern Moses schon als gestorben: diese sind also sicherlich in die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts zu setzen. M. Mizorodi schrieb viele Werke, wovon die meisten verloren sind, nur 2 Blätter haben sich von seinem Jemin Mosche, ein langer Commentar zur Bibel, erhalten und zwar zu Exod. XXV.[1])

Der zweite, Moses Baschiatzi, Urenkel des ersten, war Schriftsteller schon zu 16 Jahren und würde, wenn er sein gewöhnliches Alter erreicht haben würde, gewiss eine bedeutende Stellung in der karäischen Literatur eingenommen haben: so jung er auch war, er starb zu 28[2]) Jahren im Jahre 5315 (1555), verfasste er mehrere Werke und zwar hatte er den Vortheil arabisch zu verstehen, denn er machte viele Reisen und verweilte einige Zeit in Cairo. Ihm verdanken wir einige Originalcitationen aus dem Buche Urim (elanwar) von Joseph el Kirkissani; er sagt nämlich im Sepher Rëuben oder Mateh Elohim, die Prophetie fände in 7 Graden statt. 1. Von Mund zu Mund, wie bei Moses, 2. durch den heiligen Geist, welcher mehr als die intellectuelle Kraft ist: durch ihn werden göttliche Dinge in Gesängen und Liedern besprochen, wie bei Moses, David und Assaf, 3. die Herrlichkeit (Kabod) wie Samuel, 4. der Prophet sieht die Herrlichkeit Gottes in einer Prophetischen Erscheinung, welche durch die intellectuellen Sinne, und durch die Ansprache der Herrlichkeit wahrgenommen wird, so wie bei Isaias und Micha, 5. man sieht den Engel, welcher das Medium zwischen der Herrlichkeit und dem Sehenden ist, ohne dass die Herrlichkeit dabei gegenwärtig ist, 6. durch den Traum, 7. durch das Bath Kol, diesem

[1]) Petersburg Ms. No. 98; vrgl. Steinschneider Leyd. Cat. Cod. 51.

[2]) Vrgl. Note XXIX.

Grade stimmt Joseph el Kirkissani vollkommen bei. Er sagt: wenn die philosophischen Bücher, die weder durch Propheten entstanden, noch das Wort Gottes enthalten, Commentare nothwendig haben, so wie Alexander affrudusi; der Grammatiker Jachya Porphyrus und andere, die die aristotelischen Bücher interpretirt haben, oder wie Galenus, der die Hypokratischen erklärte; wie vielmehr muss man solche für das Wort Gottes und der Propheten haben, wenn zweifelhafte Stellen vorkommen.

Im Sepher Arajoth will er Jeschuah durchaus nicht so hoch gestellt wissen, wie ihn die Karäer in Rum (Byzantinischen Ländern) stellen, er wäre nicht der einzige gewesen, der gegen den Rikkub gekämpft habe, sondern Saadiah hanassi hat auch das seinige dazu beigetragen: die Karäim in den arabischen Ländern nennt er Toschbé Zebi (aus dem edlen Lande). In seinem Buche Sebach Pessach giebt er Stücke aus dem Commentar zur Thorah von Abul farodsch Harun in arabischer Sprache, ebenso eine Stelle arabisch aus dem Sepher hamitzwoth des R. Israel, Sohn des Daniel Kumsi von den Gelehrten aus Testera, einige arabische Stellen aus Jeschua ben Jehudah und einige andere aus dem Pentateuch-Commentare des Joseph Kirkissani, vielleicht die einzig arabischen Stellen, die aus diesen werthvollen Büchern bis jetzt erhalten sind und verdienen sie jedenfalls die Veröffentlichuag im Originaltexte; sein Chilluk hakaraim scheint er 1545 geschrieben zu haben [1]) Um jene Zeit schrieben auch Moses Potschi und Hilel Baschiatzi, deren Werke in Luzka vorkommen. [2])

Einem Dokumente zufolge, welches über den Vogel Hined [3]) handelt, in 4 Abtheilungen und wo auch Joseph

[1]) Ms. im Besitze von Dr. Geiger in Frankfurt am Main.

[2]) Vrgl. Jost l. c. S. 370.

[3]) Documente I. Th. 9.

Maruli und Moses Mizordi genannt wird, hat Eliezer Zelbi Buki, Sohn des Isak Buki noch 1636 gelebt; wie sich das nun mit Jehuda Puki, der der Sohn Eliezers sein soll, und von dem schon 1553 ein Werk verfasst sein soll, ausgleichen lässt, weiss ich nicht. Die Werke Jehudah Pukis liegen mir leider nicht vor und ich kann mich auch auf keine Verificationen einlassen. Ein gewisser Moses Zelebi[1]) binani (vielleicht eine Zweigfamilie) war 1702 auf Rhodus gefangen und starb 1726; er war sehr einflussreich bei der Regierung. Ihm widmete Samuel Cohen sein Malim Schemuel 1722; es waren derern mehrere Brüder, wir besitzen ein Gratulationschreiben an Jsak[2]) Zelbi binani.

Eifrige Vertheidiger fand gegen Anfang des 14. Jahrhunderts das Verbot des Lichtanzündens vor Sabbath, um es am Sabbath zu benutzen: Joseph, Sohn Moses Bagi schrieb eine Schrift dagegen, unter dem Namen Igereth Sukkah im Jahre 5272 (1512) er erzählt darin, dass Karäiten in Adrianopel, in Poli, Proto, in den chazarischen und russichen Städten und in Constantinopel wohnen und einige für das Anzünden und andere dagegen sind. Er soll noch andere Werke geschrieben haben, und sein Vater war ebenfalls Schriftsteller.[3])

Wenn der Commentator der Bücher Al-Gazali's und Abunasser's[4]) und der Verfasser des Iggereth Ner Schabbath[5]) identisch sind, so müssen wir ihn nach Constantinopel und nicht nach Cairo versetzen; zu elgazali hat er auch schon Narbonis Commentar vor sich und macht dazu

[1]) Er schrieb ein Buch über Schlachtregeln nach S. J. Luzka.

[2]) Durch ihn wurde (1735) ein Sidur in Kalah gedruckt, Petersburg No. 181 und gehört vielleicht zu den Karäern in der Krim

[3]) Vrgl. Note XXX.

[4]) Petersburg No. 695 696.

[5]) ib. 659.

Zusätze. In seinem Iggereth streitet er auch für das Nichtlichtanzünden, und schreibt er dieses Werk nur auf Verlangen und besonders für die geachteten Schüler Joseph bar Kaleb und Joseph Bagi; dieses Buch ist zumeist als Erwiederung gegen Eliahu Baschiatzi gerichtet, er führt auch Stellen aus dessen Adereth wörtlich an und entgegnet. Was uns in diesem Buche interessirt, sind einige Namen von Gelehrten, die gleichzeitig mit ihm lebten; wir erfahren ferner, dass in Luzka und in der Krim die Gelehrsamkeit nicht so gehandhabt wird, wie in Constantinopel, wir wissen, dass der Grossvater Eliahu's, R. Menachem mit dem Aufheben des Verbotes des Lichtanzündens angefangen hat, und dass Joseph Rechizi, der nach Menachem das karäische Regiment führte, bei vielen Rabbaniten und besonders bei Comtino studirt, weswegen er auch das Lichtanzünden erlaubt hat; die Karäer in Aegypten, Damaskus und andern zünden heute noch keine Lichter an. [1])

R. Secharjah hatemani, der nach Constantinopel kam, erzählt, dass zwischen Teman (Jemen) und den 10 Stämmen ein christliches Reich ist, das immer diese bekämpft und Gefangene nach Teman bringt, die von den Juden aufgekauft werden und diese Gefangenen zünden ebenfalls kein Licht an und wollen nicht einmal am Sabbath mit denen zusammenwohnen, die Licht anzünden. Ferner erzählen 4 reisende Karaïten, R. Sabthai, R. Tobbiah, R. Schlomoh und R. Abraham, welche Damaskus und Jerusalem besucht haben, dass sie in letzterer Stadt R. Samuel und dessen Schwiegervater Abraham mit mehreren Frauen von den 10 Stämmen sahen, die in den Häusern, die den Karäern gehören nun wohnen. Als diese gefangen nach Cairo gebracht wurden, lösten sie die Rabbaniten aus; am Freitag Abend, als sie Licht anzünden sahen, fingen sie zu schreien an

[1]) Vrgl. Note XXXI.

und fragten, wie es möglich wäre, dass diese Juden seien; man sagte ihnen, dass eine andere Sekte da ist, die kein Licht anzündet; sie liessen sich zu diesen führen, feierten mit ihnen den Sabbath. Den andern Morgen löste man sie abermals aus und beförderte sie nach Jerusalem, wo von ihnen mehrere starben. R. Samuel und sein Schwiegervater R. Abraham blieben als Schamaschim für die karäische Synagoge. Es muss hier noch Eliah Jeruschalmi, Sohn des Baruch, als Schriftsteller erwähnt werden; wir kennen ihn schon aus den Reisebeschreibungen im 17. Jahrhundert, wo er so gastfreundlich die Reisenden aufzunehmen pflegte. Er schrieb Controverse (Vikuah), ein Sammelwerk Jalkut in 61 Capiteln, Zehn Capitel über Differenzen zwischen Karäer und Rabbaniten, ferner einen Commentar zu Minchath Jehudah; die anonyme Schrift chalukath Karaïm ist vielleicht von diesem Autor. Uebrigens gehören meinem Erachten gemäss alle die hebräischen Schriften von Nissi, Akilas, Menachem Gizni u. s. w. der Byzantinischen Epoche an.

Hiermit glaube ich die byzantinische Literatur der Karäer abzuschliessen; wirft man nun einen Blick auf ihre Leistungen, so findet man wieder dogmatische auf dogmatische Bücher angehäuft, die nur immer Wiederholungen des schon dagewesenen enthalten. Der Commentar R. Ahrons des I. kann auch nicht als Original gelten und würde, wenn er Rabbanite gewesen wäre, fast ganz verschwinden; die Philosophie Ahron's des II. war mehr darauf abgesehen, die maimonischen Ideen von den Karäern fern zu halten, und kann durchaus nicht als Schule eines Systems angesehen werden. Von profaner Poesie ist keine Rede und was die religiöse geleistet, kann man in den gedruckten Siddumir sehen; wenn auch Ahron, Maruli oder Sabthai Proto hier und da einige Hymnen von einiger Bedeutung verfasst

haben, welches noch in Frage gestellt werden kann, so können wir nicht von käräischen Dichtern sprechen, denn eine Schwalbe macht keinen Sommer. Bestrebung war unter ihnen vorhanden, an Talent und Geist fehlte es auch nicht, aber die Ruhe fehlte ihnen, und die Rabbaniten, die sie fast ganz ausser Auge gelassen, wollten sie durchaus und bei jeder Gelegenheit bekämpfen: der Kampf um Zeremonien fördert die Wissenschaft nicht.

---

4. Capitel.

Die Karäer in den polnischen (später russischen) Ländern.

So wie die hebräisch-rabbinische Literatur ein Wanderleben führte, von Babylonien nach Spanien, von da nach Frankreich und Italien und zuletzt mit der Halacha sich in den polnischen Ländern und mit den historischen und philosophischen Forschungen sich in Deutschland festgesetzt, ebenso musste die karäische Literatur als jüngere und vielleicht zänkische Schwester der ältern nachahmen. Babylonien bildete den Keim, in den arabischen Ländern gedieh die Aussaat und die Früchte wurden zuerst nach der Krim, dann nach den byzantinischen Ländern gebracht, verschiedenartig benutzt und die letzten Spuren müssen wir wieder in den polnischen Ländern suchen.

Wenn wir bis jetzt fast gar nichts von der politischen Lage der Karäer gehört haben, so ist es einzig und allein, weil es im Oriente immer Sitte war, sich um die innern Angelegenheiten anderer Sekten wenig zu kümmern, wenn nur die Abgaben bezahlt wurden; wo etwas ausserordentliches mit den Juden vorging, blieben die Karaïten ebenfalls nicht verschont, denn nirgends bildeten sie ausschliessliche Gemeinden, immer waren Rabbaniten in demselben Orte. In der Krim zwar waren sie vorherrschend, allein von der politischen Lage dieser Halbinsel ist überhaupt

noch nicht so viel bekannt als dass man schon bei den Juden sein sollte; da bildeten wie im ganzen Oriente die Juden noch heute, einen Staat im Staate, sie hatten ihre eigene Gerichtsbarkeit und brauchten um keine Privilegien zu betteln.

In Polen hingegen finden wir schon Acten über Privilegien und bedeutend mehr Documente von ihrem politischen Verhältnisse, ja sie mussten sogar hier mit den Rabbaniten in engere Berührung kommen und da diese halachische Bücher in Menge hervorgebracht haben, so durften auch jene nicht zurückbleiben und wäre es auch nur, um zu zeigen, dass auch sie nicht ohne Gelehrsamkeit dastünden. Christliche Anfragen über den Standpunkt der Karäer auf religiösem und interpretatorischem Gebiete, zu welchen auch der Protestantismus viel beigetragen haben darf, eiferten sie an, Chroniken und Controverse niederzuschreiben.

Die ersten Karäer kamen nach Polen gegen Ende des 13. Jahrhunderts, und zwar auf Verlangen des Königs wanderten sie aus der Krim nach Lithauen [1]; aus dem Jahre 5160 (1400) findet sich ein Ehecontract unter der Regierung Vitold's in Lithauen. In einer Handschrift in Trok liest man folgendes: Zwei Jahre nach der Einwanderung unserer Väter aus den medischen Ländern aus der Stadt Sulchat nach Trok wurde dem R. Samuel, Freund meines Vaters Simcha Murza im Jahre 5160 (1400) R. Mosche geboren [2]; dieser wurde gross und hatte den Rang eines Capitän's am Hofe unseres Königs Casimir Jagelon im Jahre 1446 (5216). Er war auch seines Volkes bedacht und verlangte, dass der König die Privilegien, die der fromme Herzog Vitold ihnen gegeben, bestätige.

[1] Vrgl. Note XXXII.

[2] Vrgl. Documente über Polen 58.

Wenn diese Documente echt sind, so wäre es zu untersuchen, worin und bei welcher Gelegenheit Vitold die Karäer in sein Land gerufen; natürlich ist es, dass die ersten Gemeinden in Luzk und Trok entstanden, weil diese die Hauptstädte von Lithauen bildeten. 10 Verkaufscontracte von 1541—1561 ohne Ortserwähnung, wo jedoch lithauisches Geld bezahlt wird, und einer aus Trok aus dem Jahre 1579 beweisen, dass die Karäer sich hier vor langer Zeit festgesetzt hatten [1]).

Bei Ehecontracten hatten die Karäer die Gewohnheit, nebst der Jahreszahl auch den Namen des regierenden Fürsten einzuschreiben, es finden sich solche 5332 (1572) unter Wladislav IV. in Ophita, und aus Trok 1579. Stephan bestätigt im ersten Jahre seiner Regierung im Jahre 1576 die Edikte, die Casimir und Alexander in Hinsicht der Steuererhebung zwischen Karaïten und den Städten in Trok, gegeben. Im 6. Jahre seiner Regierung erlaubt er den Trokanern für 4000 polnische Gulden in Wholinien, Podlachien und Kiew zu wohnen und eben in demselben Jahre (1581), als er in Krieg verwickelt war, giebt er den Juden und Christen in Trok Schutzbriefe.

Es scheint, dass die Könige Lithauen's dem Vorsteher der Karäer ein förmliches Richteramt übergaben, weswegen er auch den Titel Schofet führte; im Jahre 1603 finden wir auf einem Documente, wo ein gewisser Mordechai bestätigt, dass die Gemeinde in Trok, laut Dekret des Woivoden durchaus nichts mehr zu bezahlen braucht, wofür ihm aber die Gemeinde die Steuer vom christlichen Feste Kalenda 5363 u. 5364 (1603 u. 1604) gestattet wird, den Richter Abraham ben Joseph haschofet wo der Vater also auch dieses Amt bekleidete, unterzeichnet. 1640 u. 1647 werden in Trok Häuser verkauft und geerbt.

[1]) ib. 8 — 18.

unter andern wird stipulirt, dass wer sich das Erbe streitig machen will, dem Ortsrichter (Schofet hakahal) Strafgeld bezahlen muss[1]).

Johann III. Sobiesky, sagt ein Document, gefiel es, den Karäern eine gute Position zu machen und besonders hielt er den Abraham haschofet, Sohn Samuel's hoch; er schrieb ihm, dass sich die Karäer nach ihrem Belieben in allen Städten seines Reiches besetzen dürften. In diesem Jahre am Pessach 5448 (1688) hatte der Schofet beim König Audienz, wo er ihm noch einmal an's Herz legte, die Karäer an verschiedene Orte zu verpflanzen, wornach der Schofet ausrufen liess, dass jeder, der auswandern will, sich melden solle: es finden sich am Ende des Documentes 6 Familien aus Trok verzeichnet, wovon je 100 polnische Gulden aus der Staatskasse erhalten[2]). Dieser König Johann hatte einen jüdischen (karäischen) Arzt Abraham, Sohn Joschiahu haschofet, er war auch später Arzt beim Grossfürsten Sigismund II. und starb 52 Jahre alt, im Jahre 5448 (1688); dieser Abraham schrieb ein medicinisches Buch in lateinischer Sprache[3]) und auch ein hebräisches Werk verschiedenen Inhaltes, genannt Pas jada[4]).

Um das Jahr 5424 (1644) wurden Unterhandlungen zwischen Karaïten und Rabbaniten gepflogen wegen der Steuereinzahlungen der Karäer, die in Minorität in rabbanitischen Gemeinden waren, hier ist ebenfalls Abraham einer der karäischen Deputirten und Naphtali Hirz Günzburg von Seite der Rabbaniten, wo gesagt wird, dass die Karaïten im Sprengel von Horodno dahin zur Steuereinzahlung zwei Jahre lang gehören, in Samot wird die Vertheilung durch

[1]) Documente über Polen 19, 22, 23.

[2]) ib. 26.

[3]) Petersburg No. 732.

[4]) Or. Zad. S. 25.

zwei Deputirte der beiden Sekten Statt finden [1]). Was die Gerichtszuständigkeit betrifft, so müssen die Karäer um Horodno herum dieser Gemeinde sich unterwerfen, die in Samot richten nach den Beschlüssen in Brisk aus dem Jahre 5405 (1605); nach 2 Jahren hingegen, gehören alle Karäer aus Birz, Novgrodek, Fassul, Zitomir etc. nach Trok. Es scheint also dass hier die Rabbaniten mit den Karaïten in gutem Einverständnisse lebten, denn im Jahre 5438 (1658) ungefähr beruft man eine Versammlung von Rabbaniten und Karaïten, um die rückständige Steuer zu regeln und über die neue zu berathen, bevor der Reichsrath zusammenkommt. Im Jahre 5480 (1720) wird ein Bann ausgesprochen gegen diejenigen Karaïm, die sich erlauben, irgend wie einen Rabbaniten zu beeinträchtigen; die Versammlung ist in Wilna (1714), unterschrieben von seiten der Rabbaniten ist Ascher Günzburg aus Brisk.

Wenn die Karaïten sich den Rabbaniten unterwerfen, wie wir oben gesehen haben, und in Wilna wurden 1644 die Rabbaniten als Richter über die Karaïten eingesetzt, so achteten wieder die Rabbaniten ebenfalls die karaïtische gerichtliche Behörde; im Jahre 1712 wird in Wilna ein gerichtliches Urtheil aus Trok giltig erklärt, die Rabbiner aus Brisk bestätigen Abraham ben Samuel haschofet in seiner Würde in Lithauen nach einem schon vorhandenen Briefe vom Beth din aus Wilna [2]). Es scheint ihm irgend welches Unglück von Seiten der Gläubiger zugestossen zu sein, wo auch er gezwungen wurde, seine Heimath zu verlassen [3]), (wahrscheinlich sollte er eine hohe Summe belegen); die

[1]) Diese Briefe gehören der so oft citirten Bibliothek der Herren Günzburg in Paris; die unterzeichneten Günzburg sind die Urgross-Eltern der jetzt lebenden G.

[2]) Vrgl. Documente über Polen 122 (a. d. J. 1756).

[3]) Briefe aus der Günzburgischen Bibliothek.

Rabbiner aus Brisk empfehlen ihn (1756) als einen Mann, dessen Vater und später er selbst, die Richterwürde mit vieler Biederkeit getragen; er habe sehr viel für das Haus Israel gethan, man soll daher alles nach Kräften für ihn thun, damit er wieder nach seiner Heimath kommen kann. Wir finden ihn wieder auf seinem Platze als Richter im Jahre 1779, wo er einen Bannspruch gegen einen gewissen Mordechai ausspricht [1]).

Die Literatur jener Epoche ist nicht von hoher Bedeutung und werde ich mich auch fast nur mit den Titeln und kurzen Beschreibungen des S. J. Luzki begnügen; auch hier ist es kaum möglich, die Daten genau anzugeben, so jung auch diese Autoren sind. Als ältesten nehmen wir Chanoch lanaar (Einweihung für den Knaben) grammatischen Inhaltes von R. Schlomoh hazaken Troki ben Abraham; als bedeutender Polemist und vielleicht der erste, der so offen zu schreiben wagte, trat in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts R. Jizchak Troki in seinem Buche Chisuk Emunah (Bestärkung im Glauben) auf, wovon der erste Theil im allgemeinen gegen das Christenthum kämpft, indem er beweist, dass die Prophezeiung im alten Testamente sich nicht auf den Gründer des [2]) Christenthums beziehen könne, im zweiten Theile rügt er die Wiedersprüche im Evangelium; er hat auch ein Werkchen über die 10 Glaubensartikel in Adereth geschrieben. Ferner einen Commentar zu den Capiteln in Adereth, die über Reinigungsgesetze sprechen; eine Homilie in Trok aus dem Jahre 5337 (1577) Pb. No. 728.

Rabbi Joseph Troki, Sohn Mordechai hakadosch verfasste ein Gebet von 1000 Wörtern, wo jedes Wort mit dem Buchstaben hé anfängt, ferner verfasste er ein Buch

[1]) Documente über Polen 25.

[2]) Vrgl. hierüber Geiger Isak Troki Breslau 1853.

über Schlachtregeln in Fragen und Antworten [1]), einen Commentar zum Adereth und Minhagbuch für die Rituale der Karäer. R. Zerach ben Nathan, Schüler dieser beiden, hatte auch Sinn für andere Wissenschaften und stand in eifriger Correspondenz mit Joseph del Medigo, dem er 12 Fragen aufgeworfen, die sich unter dem Namen Elim gedruckt finden [2]); er war auch Dichter, und ein Theil seiner Gedichte sind noch vorhanden. Im Jahre 5408 (1648) machte er ein Klagelied über den Tod des R. David Jeruschalmi; wie wir oben gesehen haben, machte er sich kein Gewissen daraus, Fehler, die bei den Karäern vorhanden sind, aufzudecken. Ungefähr im Jahre 1690 schreibt er an Menasse ben Israel [3]), wo er von ihm verlangt, die Einleitung Philon's in's hebräische zu übersetzen, da es Niemand in seinem Lande gebe, der Latein und hebräisch wisse. Er sagt ferner, del Medigo habe ihm gesagt, dass er ganz Philo übersetzt hätte, das Buch wäre ihm gestohlen worden; einige Linien davon hat ihm der Geistliche Adrian Cholinsky bei dem Palatin von Wilna Christof Radivil übersetzt. Er danke ihm für den Druck des Elim und bittet ihn, das Chisuk Emunah ebenfalls zum Druck befördern zu wollen.

R. Zephanjah Troki, Sohn des Mordechai hachasan verfasste ein Buch über Kalenderwesen (Kiddusch hachodesch) in zwei Theilen, Jehudah ben Ahron Troki einen Commentar über das Buch Minchath Jehudah genannt Kibbuz Jehudah und Mordechai ben Samuel ein Hymnenbuch Abkath Rochel. R. Joseph ben Samuel Chasan in Heliz war der Schüler R. Nissan's, Vater des berühmten Mordechai, zu dem wir bald kommen, und Neffe von dessen

[1]) Vrgl. Note XXXIII.
[2]) Geiger Melo Chofnaim.
[3]) Vrgl. Note XXXIV.

Mutter; Joseph wurde dort im Hause erzogen, er und Mordechai waren Freunde und stets standen sie in Correspondenz, Mordechai dichtet ein Klagelied auf dessen Tod, welcher 5461 (1700) 26. Tebeth erfolgte, als er gerade einen Commentar über die Gebete anfing, mit Namen Ner chochmah[1]); dieser Joseph schrieb auch noch einige andere Werke, über Grammatik, einige Reden und machte Hymnen.

Mit diesem Freunde, wozu noch der Chacham David ben Schalom Hazaken kam, hielt Mordechai Rath, was er dem Professor Trigland antworten soll (1698); er hat wohl schon von einem andern ähnlichen Buche, welches ein Anverwandter von ihm, R. Schlomoh ben Ahron für eine ähnliche Frage verfasste, welches doch nicht dem Zwecke entsprochen hat; wir werden später darauf zurückkommen.

Die vier Fragen Trigland's waren folgende: die erste Frage zerfällt in vier Abtheilungen, a) ob die Karäer die Saducäer sind, nur dass sie nicht die Unsterblichkeit der Seele läugnen, b) ob die Karäer zur Zeit des zweiten Tempels eine besondere Sekte machten oder c) ob die Sekte durch Anan entstanden ist, welcher die Spaltung aus Ehrgeiz hervorgerufen, d) wenn die Karäer schon zur Zeit des zweiten Tempels bestanden haben, die Sache durch gründliche Beweise darzuthun; die Antwort lässt sich leicht denken, die Karäer sind keine Saducäer und doch schon zur Zeit des zweiten Tempels dagewesen, die Beweise, welche er dafür giebt, sind voll von Anachronismen und ganz vernunftlos, es versteht sich von selbst, dass er nur die Constantinopeler Gelehrten abgeschrieben hat.

In der zweiten Frage sagt er, er habe die Briefe des Menachem Karaï an Akilas hager (Proselyte) gefunden, der bei Saadyah Gaon studierte und dieser Brief

[1]) Vrgl. Documente über Polen 113.

ist in Versen und hat Bezug auf Schlachtregeln: nun möchte er wissen, ob dieser Akilas identisch sei mit dem, der zu Adrian's Zeiten die Bibel griechisch übersetzt hat, oder ob es derselbe wie Onkelos ist, der den Pentateuch in's Aramäische übersetzte; auch darüber verlangte er ausführliche Beweise. Hier kann er keine genaue Auskunft geben, weil er den Namen Menachem, ausser im Mibchar, nie gesehen und über Onkelos kennt er keine andern, als die rabbanitischen Quellen: hätten die neuesten Schreiber über Karäerthum solche Auskunft über genannte Persönlichkeiten gegeben, so würden sie auch das richtige getroffen haben.

Die dritte Frage, die Trigland an ihn richtet, ist, ob das Sepher hamitzwoth von Ahron ben Eliahu (Nikomedio) ein und dasselbe Werk, wie das Moreh Ahron wäre und wann der Autor lebte? Hier ebenfalls giebt er annähernde genaue Auskunft über verschiedene Werke, die sich in Polen finden: man sieht daraus, dass die karäischen Bibliotheken in Lithauen besser ausgestattet waren, als die in Polen.

Die vierte Frage lautet, ob die Bibelexemplare bei den Karäern keine Varianten haben und welcher Glaube bei ihnen herrscht über die Epoche, wo die Vocale entstanden sind?

Die Bibel hat bei ihnen dieselbe Redaction, wie bei den Rabbaniten, antwortet er, und haben gar keine Varianten, die Vocale wären am Berge Sinai gelehrt worden. Im ganzen beruft er sich auf Azarjah de Rossi und Mordechai zeigt eine grosse Belesenheit in talmudischen Büchern: die Schrift, die diese Fragen behandelt, heisst Dod Mordechai und ist in Krasne[1]) Ostrow (Schönwald) unter der Regierung

[1]) Nach Firkovitz sollen sie hierher unter Johann II. Sobiesky übersiedelt sein, vrgl. Documente über Polen 26.

Constantin's, Sohn Johann III., verfasst im Jahre 5459 (1699), also ein Jahr vor dem Tode seines Freundes Joseph Rodi[1]).

Er dichtet auch noch Klagelieder auf andere Karäer von Bedeutung, unter andern über Mordechai, Sohn R. Jizchak Milinovsky, wahrscheinlich Enkel des Verfassers haeleflach. Unser Mordechai war ein Vielschreiber, er begnügte sich nicht nur mit der Antwort an Trigland, sondern er verfasste auch eine Auseinandersetzung aller Differenzen zwischen Karäern und Rabbaniten, hinsichtlich der Auffassung biblischer Verse unter dem Namen Lebusch Malchuth (königliches Kleid), wie sich von selbst versteht, darf er es nicht unterlassen, wie alle seine Vorgänger noch einmal das Alter der karäischen Sekte zu besprechen und muss er wieder gegen die Hagadische Auslegung der Rabbaniten auftreten, Steckenpferd aller Karäer. Er verfasste ferner ein grammatisches Buch Kelalim (Regeln) genannt, eine Erklärung zu den zehn Glaubensartikeln im Adereth, einen Commentar zum Mibchar unter dem Namen Mamar Mordechai und eine besondere Erklärung über eine Stelle aus dem Mibchar zu Noach[2]).

Ein Zeitgenosse und weitläufiger Anverwandter von Mordechai war R. Schlomo Troki, Sohn Ahron's, welcher nicht minder schreibselig war, nur mit dem Unterschiede, dass er sich auch schon mit dem Lesen moderner Werke seiner Zeit abgegeben hat, ja er verstand schon Latein, doch eifert er nicht minder gegen die Rabbaniten und ist auf dogmatischem Felde unversöhnlich. Er schrieb eine Controverse in 7 Abschnitten gegen das Christenthum in Dialogen, Migdal oz genannt, ein grammatisches Buch in Fragen und Antworten Rach watob, eine Controverse

[1]) Ueber Rodi Documente über Polen 113.

[2]) Or. Zad. ad. op.

zwischen Karaïten und Rabbaniten in Fragen und Antworten: Lachem Schearim, es besteht aus zwei Theilen, wovon jeder Theil 5 Abschnitte enthält, und endlich den Apirjon, ein Gesetzbuch in 2 Theilen, wovon der erste über alle Gebote nach den Ansichten der Karäer spricht und heisst Rechabeam ben Schlomoh, und der zweite, der Wiederlegungen gegen das Christenthum enthält, heisst Jerabeam ben Nebal, jeder Theil in 22 Capitel eingetheilt. Dieses Buch ist logischer als alle vorhergehenden gearbeitet, und zeigt eine grosse Belesenheit in rabbinischen Schriftstellern [1]; leider ist es in Petersburg nicht vollständig, er giebt darin eine Liste von karäischen Werken, die Joseph del Medigo besessen hat, so wie auch eine Liste von den Gelehrten in Lithauen, unter andern nennt er einen Dichter Nachbi (Noah ben Jakob); ferner ein Capitel über den Unterricht der Kinder, worin er vorerst das Uebersetzen der Bibel empfiehlt und dann die grammatischen Studien, ferner das Lesen moralischer Bücher und das richtige Schreiben, so an Wochentagen. Am Sabbath liest man in dem Mibchar und Kether Thorah von den beiden Ahronen zur Perikope, an Feiertagen die dazu gehörigen Abschnitte aus dem Buche Gan Eden oder aus dem Adereth; von Pessach bis Schebuoth studirt man das Buch, die 10 Capitel von Kaleb Effendipolo, an jedem Sabbath einen Abschnitt; wer nun auch Logik, Naturwissenschaften, Mathemathik und Metaphysik studiren will, der lese über die 10 Artikel im Adereth; im 6. findet man alles vereinigt und nur wenige kommen dahin ihn zu verstehen. Die Bibel soll mit den Accenten gelesen werden, denn die Rabbaniten lesen sie wie einen Brief, während wir für jedes Buch der Bibel andere Melodien haben. Ferner darf Ultima und Penul-

[1] Von Ibn Ezra sagt er, er wäre schlau, er schmeichle den Rabbaniten und wäre den karaïtischen Ansichten günstig. Petersburg 754 und 755.

tima im Accente nicht verwechselt werden, die Buchstaben mit und ohne Dagesch ein Unterschied gemacht werden und besonders wie die Sephardiim und nicht wie die Aschkenasim aussprechen. Er verfasste aber ein kleines Gesetzbuch, ebenfalls Apirjon genannt, um den Präsidenten der Schwedischen Regierung in Riga auf ihre Anfragen über die Differenzen und Entstehung des Karaïsmus zu antworten; es ist sehr kurz gefasst und giebt einen guten Begriff von der karäischen Ceremonienlehre, ich habe es im hebräischen Theile im Originale gegeben. Doch hat Mordechai recht, wenn er sagt, dass es dem eigentlichen Sinne nicht entsprochen hat, denn die eigentlichen Differenzen giebt erst Mordechai im Lebusch Malchuth, welches ebenfalls im Original hier gegeben wird.

Pan Kazimir bestätigt die Privilegien, die von seinen Vorgängern Wladislav IV, Alexander, Sigmund I., Sigmund August, Stephan und Sigmund III., Vater des Kazimir; dieses Document ist polnisch vom 10. Juli 1665 für die Gemeinde Trok. Um das Jahr 1692 erliess der Voivod aus Trok ein Schreiben, die Karäer möchten wieder zurück kommen, sie thaten es aber nicht. Man kann nicht wissen, ob eine gänzliche Auswanderung stattgefunden hat, oder ob nur eine partielle; aus oben schon genannten Documenten (S. 72.) geht hervor, dass Trok keine 10 Familien um 1660 hatte). Es sind hier Verkaufscontracte, wo die Vorsteher Aecker verkaufen, um die Steuer bezahlen zu können [1]). Die Zahl 4 für die Gemeindenzahl scheint bei den Karaïten eigenthümlich gewesen zu sein; auch in Lithauen werden durch Briefe (1647) nur 4 Hauptgemeinden genannt, Trok, Luzk, Heliz und Dreżna. Diese letzte Gemeinde wurde im Jahre 1650 unter dem Kosakenaufstande von Chmelintzky ganz niedergemacht, nur Joseph

[1]) Documente über Polen 27.

ben Jeschuah rettete sich [1]) und von ihm sind 2 kleine Gedichte darüber vorhanden. In dieser Gemeinde wohnte ein gewisser Moses Levi, der in Correspondenz mit David, Sohn Samuel's aus Luzka stand, wo über die Bestimmung der Neumondstage gesprochen wird; es wird auch darin R. Joschiah hamelech (haschofet erwähnt [2]).

Aus dem 18. Jahrhundert sind die meisten Documente dieser Sammlung; vorerst einige Ehecontracte aus Karun in Lithauen (1704) 5404 unter der Regierung Augustus des II., aus dem Jahre 1775 in Ophita unter Augustus Poniatowsky, 1578 in Novgrodek in Lithauen (nicht zu verwechseln mit Novgrod in Russland) unter Augustus dem IV., 1804 aus Trok unter Alexander Pavlowitz; es sind überall Zekenim und Schoschbanim unterschrieben und die Mitgift eingetragen. Novgrodek scheint der Mittelpunkt der karäischen Berathungen im 18. Jahrhundert gewesen zu sein: 1740 werden Deputirte aus Trok, Zitomir, Fasul. Salt u. s. w. nach Novgrodek geschickt [3]) um über die Steuerangelegenheiten zu berathen; sie scheinen also ihre eigene Verwaltung gehabt zu haben, denn aus 1731 findet man einen Tauschcontract für ein Haus zwischen einen Rabbaniten und Karaïten [4]). Die Gemeinde Trok hat im Jahre 1707 viel von den Schweden gelitten, sie mussten mehr als 400 Gulden bezahlen [5]).

Luzka wurde im Jahre 1764, als das moscovitische Heer über den Fürsten Radivil herfiel, nicht beschädigt [6]). Am 27. October erlaubt Ignatius, Bischof in Wilna, eine Synagoge in Trok zu bauen, jedoch ausser der Stadt und

[1]) Vrgl. Note XXXV.

[2]) Documente über Polen 68 und 69.

[3]) Documente über Polen 32.

[4]) ib. 31.

[5]) ib. 115.

[6]) ib. 124.

entfernt von der Kirche, damit der Gottesdienst nicht durch ihre Vociferationen gestört werde[1]) Im Jahre 1797 fand eine Controverse zwischen Leb Arjeh, Sohn Israel's, Rabbiner aus Lichowitz (karaïscher chassid) gegen R. Mosche, Sohn Simeon's, Rabbiner in Pinsk, statt. Der Streit kam bis nach Petersburg vor die Regierung unter dem Kaiser Paul Petrowitz. Leb legte dem andern 10 Fragen vor und forderte ihn auf, nur 4 Gebote von den 700, die in der Mischna und dem Talmud vorkommen, zu erklären, Moses konnte durchaus keine Antwort geben[2]).

Wir kommen endlich zu Simcha Jizchak Luzka[3]), Sohn Moses, welcher einer der ehrenvollsten, gelehrtesten und belesensten unter den Karaïm war. Schon sein Vater schrieb ein Ritual unter dem Namen Torath Mosche und sein Sohn, geboren gegen Ende des 17. oder Anfang des 18. Jahrhunderts, fing schon in Luzka an, seine Bücher zu verfassen, dahin gehören Reschith chochma, ein Commentar zu den Gebeten und wahrscheinlich auch das Halichoth Olam über die Erschaffung der Welt und die darauf befindlichen Wesen; sein späterer Wirkungskreis war in Kala in der Krim, wohin er auch alle Bücher aus Luzk mitgeschleppt hat[4]). Ein Brief erzählt uns etwas über seinen Aufenthalt daselbst: Man verehrt ihn in Kale, da man sein grosses Wissen sieht und er ist im Lehrhause, wo R. Samuel im Monat Schebat starb, wie ich oben erzählt habe, angestellt, er hat mehr als 30 Schüler und bekommt 11 Goldstücke jedes Jahr. Er unterrichtet von Sonntag bis Freitag ununterbrochen vom Morgen bis Abend, am Freitag ist es

[1]) lat. Doc. 8.

[2]) Documente I. Th. 95.

[3]) Vrgl. Note XXXVI.

[4]) Wird auch Olam Zair genannt, wahrscheinlich durch ein Werk dieses Namens.

ungebräuchlich, dass man in die Lehrstube geht; er beschäftigt sich immer mit dem Abschreiben, jetzt copirt er das Ner Schmuel, welches wie er sagt, sehr nothwendig für jeden Karäer ist, besonders für die astronomische Partie, die für die Bestimmung des Mondes nothwendig ist; wollte Gott, er sende es mir, ich möchte es gerne copiren.

R. Mordechai, Sohn des Berachah Jeruschalmi hat ihn sehr freundlich aufgenommen und er ist bei ihm ganz zu Hause und man sollte glauben, dass es ihm dort gefallen werde; er schreibt hingegen an seinen Bruder Samuel, dass er sich durchaus nicht getrennt von ihm, um den Vergnügungen und der Wollust leben zu können, sondern um seinen Geist zu vervollkommnen und aus Liebe zur Thorah; obzwar er gut aufgenommen ist in Kale und reichlich beschenkt wird, so fühlt er sich doch fremd uud fast im Exil: der Schreiber dieses Documentes fügt hinzu: ich kann nicht wissen warum [1]). Aus einem Briefe von seinem Bruder aus Luzka an Abraham haschofet in Trok, zur Uebergabe an Abraham ben Mordechai hadajan, geht hervor, dass Simcha Jizchak mit der Geistlichkeit dort sehr befreundet war: Trok hängt nun (1764) von Wilna ab, sie wollen ein Schreiben an den Trinitaro daselbst schicken; er bittet nun Simcha Jizchak, da er die Geistlichen des Trinitarordens in Luzka kennt, sie zu ersuchen, ein Schreiben bei ihnen beilegen zu dürfen [2]). Simcha Jizchak schrieb selbst an den Minister der Geistlichen und er gab ihm die Versicherung das Schreiben wegzuschicken, sobald ein Courrier abgehen wird.

Im Jahre 5500 (1740) schrieb er das Buch Arba Jesodoth (4 Elemente) 4 Homilien über 4 Grundsätze der Religion: 1. über die Erschaffung der Welt, 2. über die

[1]) Vrgl. Note 36.
[2]) Vrgl. vorige Note.

Existenz eines unsichtbaren Gottes, 3. über die Heiligkeit und Geistigkeit Gottes, 4. über die Einheit Gottes. Vor 1751 die Bücher Siach Jizchak, einen Commentar zum Kol Jehudah in 2 Abschnitten, Beër Jizchak, ein Commentar zum Buche Minchath Jehudah, (letzteres gedruckt), Meïrath Enaim, ein Gesetzbuch in 2 Theilen, wovon der erste Theil Ner Mizwah heisst, und alle Gebote mit Erklärungen enthalten, in 10 Capiteln; der zweite Theil Ner Zadikim, über den Unterschied der Karäer und Rabbaniten, Genealogie und Namen der karäischen Gelehrten und Verzeichniss ihrer Werke in 10 Abschnitten. 1751 wahrscheinlich noch in Luzka, schrieb er Kebod Elohim, einen Commentar zum Haelef von Joseph Troki; hier erwähnt er einige astronomische Werke. Simcha Jizchak ist auch sehr belesen in kabbalistischen Werken und giebt sich offen dieser Wissenschaft hin; schon der Name seines Werkes 1751 Sepher Tapuach, wo er sagt, dass dieses Wort in der Zahl so viel ausmache, wie das Tetragomen und noch andere Gründe [1]). Es handelt über die Schöpfungsgeschichte und Merkabah, er hat nie bei einem Lehrer diese Wissenschaft gelernt und besitzt auch keine grosse Kenntnisse darin, da er nie dahin kommen konnte, die meisten Werke darüber zu lesen, und besonders bekam er nie zu Gesichte die Werke Chaim Vital's, des berühmten Schülers von Lurja.

Seine wahre Anhänglichkeit an die Kabbalah und den hohen Werth den er darauf legt, findet sich im Werke Or hachaim (1757), einem Commentar zum Ez hachaim von Ahron dem II., und dem Libnath hasaphir niedergelegt; er sagt hier: Nach der Zerstörung des zweiten Tempels sei nur wenig von der Ueberlieferung übrig geblieben; zur Zeit des zweiten Tempels waren Peruschim (Rabbaniten)

[1]) Vrgl. Note XXXVII.

und Zadikim (Karaïm), diese sind nicht vernichtet worden und haben alles vergessen, wo hingegen jene viel erhalten haben, wie er dies im Ner Zadikim erklärt. Zur Zeit Anan's (4400) haben die Rabbaniten mit den Karaïten sich nicht einmal in den Streit einlassen wollen und weswegen? weil bei diesen alles vergessen war. Die Wissenschaft wurde bei den Heiden wie bei den Juden geheim gehalten. (Plato z. B. nennt die Form den Mann und den Stoff die Frau) und wurde zumeist in Gleichnissen und Räthseln vorgelegt, weswegen auch grosse Gelehrte, wie Jehudah halevi und dessen Schwiegersohn Ibn Ezra, selbst Maimonides nicht von ihr wussten; trotzdem der Sohar früher als die Mischnah abgefasst worden ist, wurde er erst 200 Jahre nach Nachmanides bekannt, zur Zeit des Joseph Gikatilia im Schaaré Orah (5200) und bis er dem Lurja (5335) offenbart wurde, hatte man keinen klaren Begriff von demselben.

Hätte Maimonides den Sohar gekannt, so würde er sich gewiss nicht mit den Nichtigkeiten der Philosophie abgegeben haben und die spätern kannten ihn auch wenig, sonst würden sie Maimonides nicht gefolgt sein. Von unsern Karäern haben nur wenige die wahre Wissenschaft (Kabbalah) gesucht: in Polen hat es keinen guten Kabbalisten gegeben und weil die Rabbaniten sie mehr als je hassen, konnte er sich die Werke von Remak und Chajim Vital nicht verschaffen, und er hat sich nur durch kleinere Werke belehren können. Nachdem Gott ihm die Augen geöffnet hatte, schrieb er mehre Werke darüber, zwar hätte er diese Neuerung nicht bei den Karaïten vornehmen sollen, da er gesehen, dass diese Meinungen weder seinen Ortsgenossen in Polen, noch den jetzigen in der Krim recht war, doch könnte er, wie der Prophet, der da sagt: „ich dachte nur, ich werde nicht daran denken und nichts mehr sagen,“

sich nicht des Redens enthalten [1]) Maimonides im ersten Theile seines Moreh, Cap. 61 und 62 spricht sich gegen diese Wissenschaft aus und ihm folgen die beiden Ahroniden. doch ist er nur gegen die praktische (ausübende) Kabbala; unsere Zeitgenossen hingegen verwerfen auch die spekulative (philosophische) Kabbala, streiten gegen dieselbe und nennen diese Wissenschaft nur erdichtet, weswegen er sich gedrungen fühlte, um für Gott und dessen heilige Thorah zu eifern, dieses Buch zu verfassen, welches er Libnath hasaphir nannte, weil es die wahren Erklärungen der 10 Sephiroth enthält; es haben dies schon mehre vor ihm gethan, wie Rambak im Buche Or Nerab und Joseph Adgas in seinem Buche Schomer Emunim, doch ist dies nur für die Rabbaniten, aber nicht für die Karaïten, für die er ein ähnliches Werk verfasst haben wollte.

Cap. 3 sagt er, dass, obzwar Ahron im Mibchar (Perikope Beschalach) gegen die Kabbala spricht, so beweist dies doch nichts, da er Schüler des Nachmanides (!) ist, so weiss er diese wahre Wissenschaft zu schätzen, und in der That ist sein Buch voll von Mysterien; so fasst auch Mordechai ben Nissan in seinem Mamar, Commentar zum Mibchar, das Buch in dieser Weise auf. Jehudah, Sohn Eliahus Gibbor erklärt die Stelle (Gen. I.) in seinem Werke Moëd Katon kabbalistisch und Zerach Trok in seiner Megilath Setharim an del Medigo ist ebenfalls Kabbalist. Luzka hat an 24 Werke geschrieben, ja manchmal in einem Jahre 2 bis 3, weswegen er auch in denselben Fehler, wie die andern Karäer verfällt, und sich überall wiederholt. Sein bibliographisches Werk ist nun in 2 Redactionen bekannt; aus dem Jahre 1756 unter dem Namen Igereth Mikrae Kodesch auf Verlangen des Mordechai, Sohn

[1]) Vrgl. Note XXXIX.

des Beracha Jeruschalmi, bei dem er wohnte, welcher das Sipthe Jeschenim bei den Rabbaniten [1]) zweckmässig fand und daher ein ähnliches für die karäischen Werke haben wollte: in dieser Redaction sind manche Werke ausführlicher beschrieben und findet man auch einige, die im gedruckten sich nicht finden. Luzka's Werke sind hier alphabetisch eingereiht: er soll nach einem Gedächtnissbuche [2]) in Luzka begraben sein.

Ich beschliesse die Epoche mit einem astronomischen Werke von Jizchak Zaïr David, Sohn Schlomo's hazaken, verfasst 5570 (1810) in Russland und führt den Namen Or halebono; er erzählt, dass bis 1770 die Streitigkeiten in der Kalenderberechnung fortdauerten, bis R. Samuel (wahrscheinlich Ner Schemuel) die Vereinigung herbeiführte, er beweisst besonders, dass der Adereth sehr irrthümlich die Berechnungen macht.

Die karäische Literatur in Polen hat sehr wenig Originelles, jedoch schon einen Anstrich von besserer Forschung: wahrscheinlich finden sich hier und da einzelne kleinere Werke, die ich nicht erwähnt habe, deren Verlust der Wissenschaft keinen Eintrag thuen wird. Hat man schon der rabbinischen Literatur in Polen diese Aufmerksamkeit geschenkt, wie der karäischen? Und doch wird Niemand es bezweifeln, dass diese ihr ebenbürtig ist.

[1]) Vrgl. Note XXXIX.
[2]) Vrgl. Note XXXX.

5. Capitel

(nach Mordechai, Sohn Nissan's).

Ueber die Differenz in der Auslegung der Schrift zwischen Karaïm und Rabbanim.

Im ersten Buche Mosis (Cap. XVII) ist als erstes Gebot die Beschneidung vorgeschrieben, wozu die Rabbanim noch die Periah hinzufügten, ganz gegen den Ausspruch der heiligen Schrift (Deutr. IV, 2): Ihr sollet nichts hinzufügen zu dem, was ich euch geboten habe.

Im zweiten Buche Mosis

1) Cap. XII heisst es: Dieser Monat sei euch der erste aller Monate; so auch im 4. Buche, Cap. XXVIII: Am ersten Tage des Neumondes sollt ihr Ganzopfer darbringen, woraus deutlich zu ersehen ist, dass die Bestimmung der Feste ganz und gar vom Neumonde abhängt. Freilich hat sich die heilige Schrift nicht deutlich darüber ausgesprochen, wie und in welcher Art die Bestimmung des Neumondes stattfinden sollte; jedoch ist seit Moses, seinem Schüler Josua und den Propheten gebräuchlich, den Abend, nachdem die Sichel des Mondes gesehen wird, welches man den Molad (die Geburt) nennt, als Neumondsfest zu erklären und den andern Morgen das Mussafopfer, wie dies (Num. XXVIII) vorgeschrieben ist, darzubringen. Dieser Gebrauch erhielt sich unverändert während der ganzen Dauer des ersten und zweiten Tempels, und selbst als

dieser schon zerstört war, war noch von keiner Abänderung die Rede: so spricht sich der Talmud „über die Art und Weise, wie die Zeugen über das Sichtbarwerden des Neumondes verhört wurden" aus: er sagt, dass Scheiterhaufen angezündet wurden auf den Bergen, damit die Bewohner Jerusalems wissen, dass der Mond auf diesen Bergen gesehen wurde u. s. w. (T. B. Rosch haschanah).

Erst um das Jahr 3433 d. Sch. (6 Jahre nach der Zerstörung des Tempels) als Gamliel Nassi war, wurde dieser Gebrauch abgeschafft und der Neumond durch approximative Berechnung festgesetzt, und selbst diese ist nicht astronomisch genau. Die Rabbanim haben nun als Norm aufgestellt, dass der 1. 4. und 6. Tag der Woche nicht Rosch haschanah, der 2. 4. 6. nicht Pessach, der 3. 5. 7. nicht Schbuoth, der 7. 2. 4. nicht Purim und der 1. 3. 6. nicht Jom Kippur sein können, und auf diese Weise haben sie die Festtage verschoben. Die Rabbanim feiern manchmal den Neumondstag, während der alte Mond noch sichtbar ist, und oft ist das Gegentheil der Fall, dass die Sichel des Neumondes schon sichtbar ist, während sie noch den alten Monat haben[1]; wir aber sind beim alten Gebrauche stehen geblieben, weswegen es vorkommt dass wir manchmal die Festtage an ein und demselben Tage mit den Rabbanim haben, und manchmal um einen Tag später.

2) Cap. XIII heisst es, dass wir das Pessachfest im Monat Abib (erste Ernte, Frühlingsmonat) feiern; wenn nun die Ernte sich noch nicht eingestellt, so wird ein Monat eingeschaltet (Ibbur), aber auch nur aus diesem einzigen Grunde, während die Talmudisten noch andere 9 Ursachen hinzugefügt haben, weswegen der Ibbur statt haben

[1]) Vrgl. oben S. 61.

kann; hierin übertreten sie das Gebot (Deutr. IV. 2): Du sollst nichts hinzufügen.

3) Cap. XII und XIII heisst es: 7 Tage soll kein Chamez in eurem Gebiete gefunden werden, welches Gebot deutlich sagt, dass das Chamez weder offen noch versteckt in den jüdischen Häusern bleiben darf; die Rabbanim haben aber eine Schlauheit erfunden, welcher gemäss sie ihre Häuser und Keller an Christen verkaufen. um alles wieder nach Pessach zurückzukaufen.

4) Cap. XII ist ausdrücklich gesagt, dass das Pessachopfer am Abend gebracht wird (Arbaim), womit gemeint ist, dass die Sonne ganz aus dem Horizont sein soll; denn ein und dasselbe Wort ist (Exod. XXX, 8) für das Anzünden der Lampen im Tempel angewandt, und was doch erst nach Sonnenuntergang geschieht. Die Rabbanim erklären aber Arbaim, sobald die Sonne ihren Höhepunkt verlassen, bis zum Untergange derselben; unsere Lehrer haben viel darüber geschrieben, und selbst einer ihrer Gelehrten Abraham ben Ezra hat dieses Wort, wie unsere Weisen aufgefasst, nämlich vom Sonnenuntergang bis zum gänzlichen Verschwinden des Sonnenlichtes, welches eine Dauer von $1\frac{1}{3}$ Stunde ausmacht.

5) Cap. XVI, XX, XXIII, XXXI, XXXV, wie auch in den der Bücher Mosis wird über die Beobachtung des Sabbath gesprochen; aus allen diesen Stellen kann Jedermann deutlich ersehen, dass am Sabbath sowohl geringe, als schwere Arbeiten verboten sind. So dürfen keine Geschäfte getrieben und nichts von einer Stelle zur andern gebracht werden; letzteres ist zwar nicht deutlich in der Schrift verboten, wird aber aus vielen andern Stellen bewiesen, dass es als Arbeit angerechnet wird. Doch haben es die Rabbanim, wenn ein Seil um die Stadt gezogen ist (Erub), erlaubt; so lassen sie auch am Sabbath die Oefen heizen,

gehen eine gewisse Strecke (Techum) am Sabbath, trotzdem es deutlich heisst: jeder soll an seiner Stelle bleiben (Exod. XVI, 29); sie erlauben Geschäfte, an welchen Christen betheiligt sind, zu treiben; sie lassen verschiedene Arbeiten von Nichtjuden für sich verrichten, sie heissen es ihm zwar nicht ausdrücklich, und machen ihm nur Zeichen, und sie selbst im Talmud behaupten, dass man von anderer Arbeit am Sabbath keinen Nutzen ziehen darf; sie klügeln aber immer etwas aus, während bei uns Karaïm dies alles verboten ist.

6) Im Decalog heisst es: Du sollst nicht stehlen; die Rabbanim haben schon eine Erleichterung hinzugefügt, indem sie sagen, wenn jemand zum Einbruche, den ein Anderer begangen, gekommen, und manches mit sich genommen hat, so gehört es ihm, weil er sich einer Gefahr ausgesetzt hat; nun ist dies nicht lächerlich?

7) Cap. XXI heisst es; Auge für Auge, Zahn für Zahn, welches die Rabbanim nur durch Geldstrafe erklären, ohne einen Unterschied zu machen, ob die That mit oder ohne Willen geschehen; unsere Weisen aber nehmen ihre Auslegung in dem Falle an, wenn es aus Versehen gethan worden oder wenn die Wunde geheilt werden kann, im andern Falle wird nach dem Buchstaben der Schrift verfahren.

8) Cap. XXII heisst es: Wenn jemand sich ein Stück Vieh leiht zum Arbeiten und wenn der Herr nicht dabei ist, so muss er Schadenersatz leisten, wenn ein Unfall geschieht; wenn der Eigenthümer hingegen anwesend ist, so braucht er nicht zu bezahlen. Die Rabbaniten hingegen haben wieder hervorgebracht, dass, wenn man von dem Eigenthümer zugleich Futter für das Vieh leiht, so ist es so viel, als wäre er dabei gewesen und er braucht nicht zu bezahlen.

9) Cap. XXII heisst es: Wenn Du Geld leihest, so sollst Du keine Zinsen nehmen, welches sie auf keine Weise beobachten, denn sie leihen auf Zinsen.

10) Cap. XXIII, 1 erklären unsere Weisen als ein Gebot, welches sagen will, dass man sich nicht der Mehrheit anschliessen soll, um irgendwie ein Unrecht zu begehen- die Rabbaniten hingegen theilen den Vers in 3 Abtheilungen und schliesen aus der letzten, dass man immer der Mehrheit beistimmen soll, welches sie als Norm bei Streitigkeiten, so z. B. zwischen Schammaï und Hilel angenommen haben.

11) Daselbst 19 heist es: Du sollst kein Böcklein in der Milch seiner Mutter kochen, welches Verbot noch zweimal in der heiligen Schrift vorkommt (Exod. XXXIV; Deutr. XIV); unsere Lehrer haben dieses Verbot buchstäblich genommen, und empfehlen auch die Geräthe, in welchen einerseits die Milch der Mutter und andererseits das Fleisch der Jungen gekocht wurde, nicht zu vermengen. Die Rabbanim hingegen lesen hieraus das Verbot, jedes Fleisch mit Milch zu kochen, sogar Geflügel, und sind bedeutend strenger gegen die Vermischung des Geschirres, als gegen dasjenige, welches in der That durch Berührung von Aeser oder Leichen unrein geworden.

12) Bei der Anordnung des Räucherwerks, Cap. XXX sind blos 4 Gattungen angegeben, während die Rabbanim noch 7 andere hinzugefügt haben; ist dies nicht muthwillig hinzugesetzt, wenn Gott mehr Gattung verlangt hätte, so würde es in der heiligen Schrift gesagt sein.

Im dritten Buche Mosis

1) Cap. II, 14 heisst es: wenn Du ein Geschenk von den Erstlingen bringst, so sollen es gebrannte Körner u. s. w. sein; dieses Gebot ist nach der Theorie der Talmudisten

eines und dasselbe mit dem Cap. XXIII, 10, da diese behaupten, dass die Gebote oft in der heiligen Schrift wiederholt werden. Unsere Weisen hingegen behaupten, dass Cap. XXIII Pflicht der ganzen Gemeinde ist, weswegen es auch nicht Mincha, sondern Omer genannt wird, während dieses Cap. II Pflicht des Einzelnen ist.

2) Nach Cap. III, 9 und 10 ist bewiesen, dass es bei Rindern und Ziegen fünferlei Fette giebt und bei Schafen sechserlei, welches sechste das des Schwanzstückes ist; die Rabbanim haben dies erlaubt, wie auch das der Leber und der Nieren, wodurch sie nach Capitel VII, 23 ihre Gemeinden der Todesstrafe hingegeben haben.

3) Cap. XI, 2 ist jedes reine Thier zum Essen erlaubt, worunter wir gesunde Thiere, die wie gewöhnlich Nahrung zu sich nehmen und herumgehen, verstehen: wir geniessen daher nur diejenigen Thiere nicht, die so sehr verwundet sind, dass sie entweder nicht gehen oder nicht essen können. Die Talmudisten haben aber eigenthümliche Untersuchungsregeln eingeführt, die sie Bedikah nennen, nach welcher manchmal feingemästetes Vieh, welches ganz gesund herumläuft, nicht gegessen werden darf.

4) Ib. 3 darf jedes Thier, das gespaltene Klauen hat, und wiederkauend ist, gegessen werden; die Rabbanim haben noch ein Zeichen hinzugefügt, wenn nämlich das Fleisch durch kreuz und quer gebildet ist. Einer ihrer Gelehrten, der den Einwurf gemacht, dass der Arm ... ebenfalls so geformt ist, worauf sie bei diesen Thieren eine Ausnahme gemacht haben.

5) Ib. 9 ist für Fische das Kennzeichen, Flossfedern und Schuppen; die Rabbanim fügen noch hinzu, dass die beiden Theile des Schwanzes gleich lang sein müssen, um als zum Geniessen rein erklärt zu werden, wovon die heilige Schrift keine Erwähnung thut.

6) Die unreinen Vögel sind in diesem Capitel mit Namen genannt, die nicht genannten sind daher rein; die Talmudisten hingegen fügen noch andere 4 Zeichen der Reinheit hinzu.

7) Hier sind alle kriechende Thiere, bis auf 4 Gattungen verboten; die Rabbanim machen keinen Fall daraus, wenn ein solches Thier in andern Speisen zufällig mitgekocht wird, während es bei uns strenge vorboten ist.

8) In diesem Capitel ist ausdrücklich gesagt, dass die Aeser aller unreinen Thiere durch Berührung ebenfalls verunreinigen, sowohl Menschen als Speisen oder Geräthe; wir Karaïm beobachten diese Regel genau noch immer, während die R. gar nicht darauf sehen, sie essen blos das Fleisch der Aeser nicht. Und selbst hierin sind sie auch nicht strenge, denn, wenn ein solches Thier mitgekocht wird, wie dies im Gemüse der Fall ist, so darf es genossen werden, wenn die reinen Speisen 60 mal so viel betragen; beim Geschirr brechen sie nur ein Stückchen ab und damit wollen sie schon das Gesetz: (ib. 33) ihr sollt es zerbrechen, erfüllt wissen; ist dies Alles nicht lächerlich?

9) Hier sind ebenfalls alle Insekten, die auf dem Bauche kriechen, oder mehrfüssig sind, verboten, was sagen will, dass, wenn diese in irgend welche Speise fallen, diese nicht mehr genossen werden darf; die R. hingegen werfen blos das Insekt hinaus, und wenn es auch in Stücken erweicht ist. Ja selbst im Käse essen sie die Würmer, was doch eine anerkannte Sünde ist.

10) Cap. XII. die Reinigungsgesetze der Frauen werden ganz und gar gegen die Schrift ausgeübt.

11) Im Cap. XIII ist von den verschiedenen Schaden und Aussätzen an Personen und Kleider die Rede; unsere Lehrer verpflichten immer den Cohen, wenn er es ver-

steht, darauf Acht zu haben, während die R. das ganze aufgehoben haben.

12) Ebenso verschwinden bei ihnen die Anwendung der Reinlichkeitsgesetze, vorgeschrieben Cap. XV.

13) Ibidem stellen sie in gleicher Categorie die Vorschriften über Nidah und Sabah.

14) Im Cap. XVIII, welches über die Verwandtschaftsgesetze handelt, liegt die grösste Differenz zwischen uns und den Rabbaniten, es wurden viele Bücher darüber abgefasst, wir wollen aber nur die augenscheinlichsten Punkte erwähnen:

a) Vers 11 heisst es: Du sollst die Tochter der Frau Deines Vaters, Erzeugniss Deines Vaters (Moledeth) nicht heirathen, welches Moledeth nach uns sagen will, erzogen durch Deinen Vater, wie das Wort jalad in Gen. L, 23, II. Samuel XXI, 8 aufgefasst werden muss; die R. aber nehmen jaled im gewöhnlichen Sinne des Wortes, und erlauben, dass der Sohn die Tochter seiner Stiefmutter heirathen darf: würde mit diesem Verse die wirkliche Schwester gemeint sein, so wäre es eine unnütze Wiederholung von Vers 9.

b) Erlauben sie die Nichte zu heirathen, ebenso die Schwester seiner verstorbenen Frau, indem sie in Vers 18 das Wort bechajeha buchstäblich nehmen. Deren Kinder verdienen also mit Recht Mamzerim genannt zu werden und nicht die unseren; unsere Weisen gestatten es daher durchaus nicht, sich mit ihnen zu verschwägern.

15) Cap. XIX, 11 heissen sie durchaus keinen Betrug, wenn der Käufer sich nicht die Mühe nimmt, beim Kaufe die Waare nachzusehen, und später nicht alles so findet,

wie er es meint, während unsere Weisen behaupten, da es Waaren giebt, die nicht gleich nachgesehen werden können, weswegen man sich auf den Verkäufer verlassen muss.

16) Cap. XIX, 20 erklären sie das Wort Bikoreth als Geissel, mit welcher die Frau gestraft wird, während dem Manne nichts geschieht, ein solches Urtheil ist lächerlich. Unsere Weisen erklären dieses Wort mit Untersuchung, durch welche man untersucht, ob die Frau als verheirathet betrachtet werden soll und Todesstrafe verdient, oder nicht.

17) Cap. XXII, 28 haben unsere Weisen selbst nicht gestattet, das Vieh in trächtigem Zustande zu schlachten, während die R. behaupten, dass das junge mit der Mutter ein und derselbe Körper sind, und das junge gefunden im Mutterleibe braucht nicht geschlachtet zu werden; unsere Lehrer gestatten uns nicht das von ihrer Hand geschlachtete Vieh zu geniessen.

18) Cap. XXIII, 11 ist ebenfalls ein Hauptpunkt unserer Differenzen, und zwar behaupten wir, dass mit dem Omer am Samstag angefangen wurde, indem wir das Wort Sabbath als den 7. Tag der Woche auslegen, während sie es als den ersten Festtag nehmen und mit dem Omer am zweiten Tage Pessach anfangen. Das Wort Sabbath wird nie auf einen Festtag angewendet, mit Ausnahme von Jom Kippur; sie können höchstens Sabbathon genannt werden. Die R. mussten daher für den Vers 17, wo es heisst, dass der Tag nach dem 7. Sabbath der 50. ist, eine gedrängte Auslegung suchen. Bei uns fällt daher immer Schbuoth am Sonntag, während er bei ihnen an andern Tagen der Woche statt haben kann.

19) Ib. 24 erklären unsere Weisen das Wort Theruah mit Freudengeschrei wie Ps. 95, 1; 100, 1, die R. hingegen mit Lärm durch das Schofar; in der That findet man oft

das Wort Theruah in Verbindung mit Schofar, aber wo dies nicht der Fall ist, so ist auch von Schofar gar keine Rede. Die R. blasen schon vor dem Feste, machen gewisse Regeln für das Blasen und behaupten, dass an diesem Tage Isak zum Opfer gebracht werden sollte, und der Schofar den Widder vorstellt; das Blasen soll das Klagegeschrei Sarah's vorstellen, als der Satan ihr die Nachricht brachte, dass ihr Sohn todt sei. Wer soll nun über solche Dinge nicht lachen? Wie wäre es denn möglich, dass man durch 374 Jahre nicht die Art und Weise dieser Stimme vergessen hätte? Denn Isak wurde in seinem 26. Lebensjahre nach dem Moriah gebracht, welches das Jahr 2074 d. Sch. macht: die Gesetzgebung fand im Jahre 2448 statt.

20) Ib. 10 ist angegeben, welche Dinge zu nehmen sind, um die Sukkah damit zu zieren und darin 7 Tage zu wohnen: ebenso hat Ezra (Neh. VIII, 15) anempfohlen, Feigen-, Oliven-, Myrthen-, Palmen-Blätter zu nehmen, um die Sukkah zu machen: die R. deuten es aber als 2 Gebote und nehmen die Früchte besonders, um damit zu spielen. Oft ist man aber zu weit von jenen Ländern, um die vorgeschriebenen Pflanzen haben zu können: die R. erlauben daher, den Sabbath zu entweihen und unerlaubte Speisen zu geniessen (?), um die Pflanzen herbeizuschaffen, während unsere Weisen sich damit begnügen, was in jedem Lande vorhanden ist, so wie dies mit andern Geboten der Fall, die wir im Exil nicht üben können.

Im vierten Buche Mosis

1) Cap. XV, 38 ist für Zizith ein Faden Thecheleth vorgeschrieben: diese Farbe gilt bei den R. als eine grünliche, welche durch das Blut des Chelason hervorgebracht wird: da nun dieser Wurm sich nicht mehr vorfindet, so vernachlässigen sie das Gebot und haben bloss weisse Faden. Thecheleth bedeutet aber eine Farbe zwischen schwarz

und weiss gelegen, ähnlich der Farbe des Himmels, und wir haben einen solchen Faden an den Zizith.

2) Nach Cap. XIX, 14 ist jeder, der mit einer Leiche unter einem Dache wohnt, 7 Tage lang unrein, muss nach Ablauf dieser Zeit sich baden und mit der Asche der rothen Kuh sich reinigen, da wir nun letztere nicht besitzen, so müssen wir uns mit dem Baden begnügen, aber dieses ist durchaus nicht aufgehoben, da das Wasser überall vorhanden ist. Die R. hingegen behaupten, dass, da die Asche nicht mehr angewendet werden kann, so hört die Reinigung ganz und gar auf: dieses Alles thun sie, um die Gebote erträglicher zu machen, denn bei den obenangeführten Verunreinigungsfällen, wo doch die Asche nicht nothwendig ist, haben sie ebenfalls Erleichterungen eingeführt; zudem behaupten sie auch noch, dass die Leichen anderer Nationen nicht verunreinigen; wieder eine Erleichterung, die von unseren Weisen nicht angenommen wird.

3) Cap. XXVII, 11 haben sie so ausgelegt, als wenn die Wörter: Vejarasch othah ein besonderes Gebot bilden würde, und behaupten, dass der Mann seine verstorbene Frau beerbt; indessen ist in diesem Verse von einer Frau gar keine Rede und ist das Pronom othah nur auf das Wort Nachlah „Erbtheil" zu beziehen. So haben die R. eine Neuerung gemacht, der selbst spätere ihrer Gelehrten nicht beistimmen, sie sind aber zu stolz, ihre Thorheit einzugestehen.

4) Cap. XXX sagt ausdrücklich, dass die Gelübde, die ein vernünftiger Mensch gethan, durchaus gehalten werden müssen, denn „alles, was aus seinem Munde kommt, muss geschehen", heisst es ausdrücklich (ib. Vers 3): nur die Gelübde einer Frau können durch den Mann, die eines Mädchens durch den Vater aufgehoben werden. Die Talmudisten haben aber eine Schlauheit gefunden, indem sie

sagen, da es heisst: (ib. Vers 3) er kann sein Wort nicht auflösen, so ist daraus zu schliessen, dass ein Anderer und zwar ein Gelehrter, ihn seiner Gelübde entbinden kann, sobald er nur verneinend auf die Frage: Hast Du zu diesem oder jenem Zwecke Dein Gelübde gethan, antwortet; so werden mehrere Beispiele solcher Art von R. Simon, R. Ismael in den Talmuden erzählt. Heisst diess nicht mit Gewalt die Schrift verdrehen, und sich eine grössere Weisheit zuschreiben, als dem Gesetzgeber selbst?

Im fünften Buche Mosis

1) Cap. IV, 3 heisst es: Ihr sollt nicht hinzufügen, zu dem ich euch geboten und nichts davon wegnehmen, welches doch die R. gar nicht beobachten, wie wir schon oben gezeigt haben und noch zeigen werden.

2) Das Gebot Cap. VI, 8 u. 9, welches sich an vielen andern Stellen wiederholt, beobachten sie buchstäblich; sie legen Tefilin an Hand und Stirne und heften die Mesusah an die Pfosten. Wenn sie nun die ganze Thorah da hineinschreiben würden, so konnte man ihnen noch recht geben, da sie aber nur die 4 Stellen, wo dieses Gebot erwähnt ist, nehmen, so hat es gar keinen Grund. Unsere Weisen haben eingesehen, da das Wort Tosaphoth an 3 Stellen erwähnt, einmal durch Sikaron (Exod. XIII, 9) ausgedrückt wird, es nicht anders als Andenken bedeuten kann: in der That ist der Sitz des Verstandes in der Stirne zwischen den beiden Augen, und die Schrift will also nur damit sagen, dass wir uns die Gebote genau einprägen und nichts vergessen sollen, so, als wenn es stets an der Stirne angeheftet wäre. Heisst es nicht (Sprüche VI, 21) binde sie an Deinen Hals, was nichts anderes heisst, als sie stets vor sich zu haben. In der That müssen wir manche Gebote bildlich erklären: so z. B. Deut. X, 16 ihr sollet die

Vorhaut eures Herzens beschneiden: ib. VI, du sollst diese Worte auf dein Herz legen, was wir nur durch die Vergegenwärtigung der Gebote erklären können.

Wenn übrigens die R. das Gebot genau beobachten wollten, so müssten sie etwas an die Pfosten schreiben und nicht auf ein Stück Papier oder Pergament, welches sie anheften; dann müssten sie an der grossen Pforte eine Mesusah haben, welches aber nicht bei ihnen der Fall ist.

3) Cap. XVII, 10 heisst es: Du sollst den Richtern folgen, in allem was sie dir sagen und weder rechts, noch links davon abweichen, woraus die Talmudisten schliessen, dass, wenn die Richter sich auch irren, oder absichtlich statt rechts links und umgekehrt sagen, so ist man verpflichtet, zu folgen; unsere Weisen aber behaupten, da die Richter aus der verständigsten und gelehrtesten Klasse gewählt werden, so sollen sie sich nicht irren, und wenn es vorkommt, so brauchen wir ihnen kein Gehör zu geben. In dieser Weise sprechen sich die Propheten Jesaja, Jeremija, Malachi aus; man muss daher dem hohen Gerichtsrath nicht gehorchen, wenn er sich irrt oder irren will.

4) Cap. XVIII, 10 u. 11 heisst es: es soll sich Niemand vorfinden, der seinen Sohn oder seine Tochter durch das Feuer führt, kein Zauberer, Zeichendeuter u. s. w., keiner der die Todten befragt; die Talmudisten sind Meonnim, denn sie wählen gewisse Zeiten für manche Verrichtungen. So z. B. lassen sie nicht zur Ader am 1., 3., 10. Tag des Monates und auch nicht am 4., wenn er auf einen Mittwoch fällt; am Mittwoch unternehmen sie fast gar nichts; sie zaubern, indem sie bei der Thekuphah ein Stück Eisen auf alle Geräthe, die Nahrungsmittel enthalten legen, damit alles nicht in Blut verwandelt werde; so haben sie noch astrologische Merkmale, wer unter diesem oder jenem Planeten geboren; sie befragen die Todten, wie wir

dies in ihren Büchern finden, dass sie auf das Grab R. Josse hagelili gehen, dort räuchern und Lampen anzünden und ebenso auf andere Gräber im heiligen Lande, dann giebt es auch noch manche, die sich mit den verschiedenen Nüancen der Namen Gottes abgeben, um verschiedene Dinge zu bewerkstelligen (Baale Schemoth).

5) In Cap. XXI, 11 pass. heisst es ausdrücklich, dass der nähere Umgang mit einer Kriegsgefangenen nur, nachdem alle dort angegebenen Bedingungen erfüllt sind, erlaubt ist, während die R. ihn schon früher erlauben.

6) Nach den R. muss man eine verlorene Sache nur dann zurückgeben, wenn es bekannt werden kann, wer es verloren und wer die verlorene Sache gefunden hat (Cap. XXVI, 3), was aber auf sehr besuchten Plätzen gefunden wird, braucht daher nicht zurückgegeben zu werden; so, wenn eines oder mehrere Dörfer überschwemmt werden, hat das Gebot des Zurückgebens keine Anwendung, weil viele verloren haben und viele es gefunden haben können.

7) Nach Cap. XXIV, 1 darf eine Scheidung nur stattfinden, wenn eine Schandthat im Spiele ist; unsere Weisen behaupten, sie konnte nur statt haben im Falle eines Ehebruches, leiblicher oder moralischer Fehler, die dem Manne unerträglich sind, während die Talmudisten die Scheidung sogar erlauben, wenn die Frau einmal das Essen verdorben.

8) Cap. XXV, 3 sagt ausdrücklich, dass dem Verbrecher 40 Streiche gegeben werden, während die R. nur 39 geben lassen, die dreimalige Zahl der Wörter im Gebete wehu rachum.

9) Die Leviratsehe ib. 5 findet bei den R. unter wirklichen Brüdern statt, ohne darauf zu achten, dass es nach Lev. XVIII, 16 ausdrücklich verboten ist, die Schwägerin zu heirathen, und es ist schwerlich anzunehmen, dass die

heilige Schrift sich widerspreche; unsere Lehrer erklären das Wort Achim hier nicht mit Brüder, sondern Anverwandte, so wie dieses bei Ruth mit Boaz der Fall war. Ueberhaupt sagen unsere Weisen, da die Leviratsehe blos eingerichtet wurde, damit das Erbgut nicht auf eine andere Familie übergehe, so ist es nicht nothwendig, sie im Exil zu beobachten; die R. wenden auch noch jetzt die Chalizah unter wirklichen Brüdern an.

Dies sind die schlagendsten Unterschiede zwischen uns und den R.; es bleiben wohl noch einige Kleinigkeiten übrig, die aber nicht so weit gehen, um eine gänzliche Spaltung hervorzurufen. Mordechai lässt hier einige Stücke gegen die Hagadah und deren Ansichten über Gott, über Dialoge daselbst zwischen Moses und dem Todtenengel und noch andere dergleichen Dinge folgen; ich brauche hier nicht zu erwähnen, dass diesem Manne, so wie überhaupt allen Karaïten die Gabe der Kritik gänzlich fehlte und dass er durchaus nicht einsehen konnte, dass die hagadischen Auslegungen mit den Dogmen der Religion nichts zu thun haben, und dass diese nur von Liebhabern aus den Legenden anderer Nationen auf biblische und talmudische Persönlichkeiten übertragen wurden.

Noten.

Note I.

In einem Pentateuch (Handschrift in kl.-quart., auf Pergament, punctirt mit der Massorah am Rande versehen und vielen Verzierungen und am Anfange das Dikduk hataamim von Ahron ben Ascher) aus der Bibliothek des Herrn Horace Gunzburg liest man zu Ende folgendes:

הדא מסורתא דמסר בר אלעזר בר אפסויי דקביל מר׳ יהודה בבלאה דקביל משמעון אבוהי והוא קבל מרב אדא ורב אדא מרב המנונא די אפקה בנהרדעי והוא קביל מן מנקיי דיגלייה מארעא דישראל לבבל דאגלייה רופוס כי היכי דלא תהוי אוריתא בארעא דישראל וסכום אוריתא וכו׳

Schon der aramäische Dialect beweist das hohe Alter dieser Stelle; sie ist hinter einer Masechet Kalah (Ms. Papier in 4⁰) aus der Bibliothek des Herrn Ury Gunzburg in's Hebräische übertragen:

סכום המקראות מסורת הזה שחבר דוסא בר אלעזר בנו של ר׳ אפסי שקבל מר׳ הנבל (nur corrumpirt בבלאה) שקבל משמעון אביו ושמעון אביו קבל מר׳ אדא ור׳ אדא היה באותה שעה אדם גדול במקרא שקבל מרב המנונא ורב שהוציאה מנהרדעא ורב המנונא ורב אדא שקבלו שניהם מנקיי הדעת שגלו מא״י לבבל שהגלה רופוס הרשע כדי שלא תהא תורה בא״י וסמכו את התורה כו׳

Ein altes Pentateuchexemplar, jetzt im Besitze der Kaiserin von Frankreich (von demsesben Abschreiber des obengenannten Pentateuch) hat als Massoreten יחזקאל בן יהודה.

Ein Commentar zu den Gebeten von R. Elieser aus Worms (Pergament aus der Bibliothek des Herrn H. Gunzburg) hat folgende Stelle:

כתב דוסא בן אלעזר במסורת ב׳ זה אל זה חד ולא קרב זה אל זה תניינא וקרא זה אל זה ואמר כו׳

Note II.

Man liest Bibel No. 88 fol. 2, wo die Varianten zwicshen Ben Ascher und Naphtali vorkommen, folgende Stelle:

שאל שאלתי אתכם בעלי המקרא כי המלמד הגדול ר׳ אהרן בן משה בן אשר זכרם לברכה שהוא אמן בידו · · · תקון סופרים באר היטב ויש בה שתי תיבות בהם ב׳ אותיות נקד אותם דגש ורפי וכן בספרים הרבה לו ואלו המלין ועירים עשרה וחברתה או ירה יירה למה נקד בן אשר זה באות אחת ואתם תדעו לא יוכל אדם להדבר בשניהם לעולם אם יש אצלכם אחינו בעלי המקרא תשובה השיבונו כי המקרא היא מלאכתכם והכמתכם ואתם תאמרו אנחנו מהירים ורגילים בשפת לשון הקודש ומלמדים ומורים בנקודות ובנגינות ואם אין תשובה לשתי המלין איך תקראו נפשכם בעלי המקרא ומלמדים ומורים כי אתם לא תדעו עלילות הנקוד והטעמים ולא חילוף עשרים וארבה ספרים.

Am Rande daselbst liest man:

לבן משה בן מוחה ועירים הע׳ בשוא נח והיוד דגושה ולר׳ אשר הע׳ בשוא פתח והיוד רפויה וכן יירה לבן מוחה היוד בשוא והי׳ הב׳ רפויה ולבן אשר הי׳ הא׳ חרוקה והב׳ דגושה.

Wenn die letzte Stelle auch echt ist, so kann sie erst aus dem 9. Jahrhundert sein, wo der Vater Ben Ascher's lebte.

Note III.

Ich gebe hier einige Paragraphe aus dem Ms. Pb. 641, wo Anan's 16 Regeln Wort für Wort zitirt sind, damit man deutlich ersehe, dass der aramäische Dialect nur üblich war.

פרק בספר דברי ענן יר' אל

אמר אחר פתרונו לערוות וכדי כלה מפתרין ערות אשה ובתה לא תגלה

א' ואסיר ליה לזכר למנסב אשת אביו ואשת בעל אשת אביו ואשת בעל אמו. ואסיר ליה לנקבה לאינסובי לבעל אמה ולבעל אשת בעל אמה ולבעל אשת אביה.

ב' ואסיר ליה לזכר למנסב אשת בעל אשת בעל אמו דדומיה דאשת בעל אשת אביו דגברי בעל אשת בעל אמו היא והוא לכך אסירה אשתו ואסור לה לנקבה לאנסובי לבעל אשת בעל אשת אביה דדומיא דבעל אשת בעל אמה בנשים אשת בעל אשת אביה היא והוא לכך אסיר בעלה והאני דתנייא לאשת אביו לטפויי בהדאה אסור הלין קרובות וקרובין דפרשינן בהדאה.

ג' ואסיר ליה לזכר למנסב אחוותיה בין בת אביו ואמו וכן בת אמו ולא בת אביו בין בת אביו ובין בת אמיה בין דמתילדא בכשרות ובין דמתילדא בזנות בין דמתילדא מן עבד ובין דמתילדא מן אמה ואסיר לה לנקבה לאנסובי לאחהא בין דאתיליד בזנות בין דאתילד מן עבד ובין דאתיליד מן אמה.

ד' ואסיר ליה לזכר למינסב אשת אחיו דדומיה דאחותו בגברי אחיו הוא והיא לכך אסירא בעלה ואסיר להון לכל אבות בין הזכרים ובין דנקבות למנסב מן כל בנותם בין הזכרים ובין דנקבות אף דמתילדא מן זנות או מן עבד או מן אמה ולהיכי תנאניי.

ה' ואסיר ליה לזכר למינסב בתה ואחותה דאשת אביו כד ילדה אשת אביו ולד מן אביו ובת כלתו כד ילדה כלתו ולד מן בנו ובתו ואחותו דבעל אמו כד ילדה אמו ולד מניה ובת כד ילדה בתו ולד מניה ואסיר לה לנקבה לאינסובי לבנה או לאחיה דאשת אביה כד ילדה אשת אביה ולד מן אביה ולבן כלתה כד ילדה כלתה ולד מן בנה ולבנו או לאחיו דבעל אמה כד ילדה בתה ולד מניה.

ו' ואסיר ליה לזכר למינסב אשת בנה או אשת אחיה דאשת אביו כד ילדה כלתו ולד מן אביו ואשת בן כלתו כד ילדה כלתו ולד מן בנו ואשת בנו או אשת אחיו דבעל אמו כד ילדה אמיה ולד מניה ואשת בנו דבעל בתו כד ילדה בתו ולד מניה לדומיא דבתה דאשת אביו ואחותה דגברי בנה ואחאה אנון ודומיא דבת כלתו בגברא בן כלתו הוא ודומיא דבתו ואחותו דבעל אמו

בן בנו ואחיו אנון ודומיא דבת בעל בתו בגברי בן בעל בתו היא והוא לכך אסירא נשותהון ואסיר לה לנקבה לאינסובי לבעל בתה או לבעל אחותה דאשת אביה כד ילדה אשת אביה ולד מן אמיה ולבעל בת כלתה כד ילדה כלתה ולד מן בנה ולבעל בתו או לבעל אחותו דבעל אמה כד ילדה אמה ולד מניה דדומיא דבנה ואחיה דאשת אביה בנשים ולבעל בת בעל בתה כד ילדה בתה ולד מניה בתה ואחותה אנון דדומיא דבן כלתה בנשים בת כלתה היא ודומיא דבנו ואחיו דבעל אמה בנשים בתו ואחותו אנון ודומיא דבן בעל בתה בנשים בת בעל בתה היא והוא לכך אסורין בעליהן.

ז׳ ואסיר ליה לזכר למינסב אחות אביו דמן אביו בין מכשירה בין מפסולה ואחות אמו דמן אביה בין מכשירה בין מפסולה ואסיר לה לנקבה לאינסובי לאחי אביה דמן אביו בין מכשירה ובין מפסולה ולאחי אמה דמן אביה בין מכשירה ובין מפסולה.

ח׳ ואסיר ליה לזכר למינסב אשת אחי אביו דמן אביו בין מכשירה ובין מפסולה ואחי אמה בנשים אחות אביהם ואחות אמה אנון היא והוא ולכך אסירן בעליהון ולא ביתנא אחות אמו לאתסרי אף דמן פסולה.

Dass die Fadalka nichts anderes als ähnliche Regeln und zwar wieder in aramäischer Sprache, erfahren wir aus folgender Stelle bei Jepheth ben Ali (Ms. Pb. 564 p. 59a).

ואמא ענן רצי אללה ענה פאנה ירי מן אשה אל אחותה יריד בה אבנה אכתהא וזעם אנה עלם דלך מן קו׳ אל אחותה ולם יקל ואחותה ונחן נדע אלמטאלבה לה עלי הדא אלדעוי אדעא אן קוה לפטה אל אחותה תדל עלי וסיטה ולכן ראינאה יחרם ושי פרג אבנה אכת אלזוגה קבל אדא מן עכס זוגה אלכאל ודלך אנה במא חרם מראה אלכאל עלי אלרגל כדלך חרם עלי אלמראה זוג כאלתהא והכדא קאל פי ס׳ מצות אלדי לה וכן אשה יאסרא לאינסובי לבעל אחות אביה ולאחיו דמן אביו בין מכשירה ובין מפסולה וקאל פי אלפדלכה ואסור לה לנקבה לאינסובי לבעל אחות אביה ולבעל אחות אמה ולמן כל אחיהון דמן אביהון בין מכשרה בין מפסולה.

Note IV.

Man liesst (Pb. Ms. 611 S. 15)

שלום רב לכל בני הגולה מטני בנימין בן משה ז"ל עם כל צדיקים עפר אני ואפר תחת כפות רגליכם כבר כתבתי לכם זה ספר דינים שתדינו בעלי מקרא בם אחיכם וריעיכם וכבר על כל דין ודין רמזתי עליו מקרא ושאר דינים שידינו בם ויתירו רבנים לא יכולתי לרמוז בם מקרא גם אם כתבתי שאם תחפצו תדינו בם הזהרו במצות חקים ומשפטים לעשות כמו שצונו שדי שנ' ויצונו ה' כהיום הזה.

Note V.

Nachdem Salmon in der Vorrede seines Commentares zu Koheleth (Pb. 599) gesagt hat, dass dieses Buch nichts mystisches enthält, entschuldigt er sich, dieses hier noch einmal erwähnt zu haben, da er in der Vorrede zu Mischli schon davon gesprochen: er thut es, weil er gesehen, dass viele Andere das Buch anders gedeutet und besonders Benjamin.

ואנמא צדרת בהדא לאני אלפת קום פסרוא אלספר עלי גיר אלואגב פקאלוא אן וזרח השמש ובא השמש יריד טהור אלדולה ואנכפאה בקו' באה שמשה בעד יומה בושה הפרה ופסר ביום שיזעו שמרי הבית עלי בית המקדש ואן אלשמרים הם כהנים ולוים ואגרי אלספר כלה עלי הדא אלפן ואול מא אפתתח הדה אלמעאני בנימין אלנהאונדי ר"א.

Schon aus dem Stücke, das Pinsker (lik. kad. Anhang 109) aus dem vermeinten Commentar Benjamin's (Pb. 554) anführt, kann man sehen, dass dieser keine mystischen Erklärungen enthält, vielmehr sehr rational ist: nun will ich hier nur die Stelle dieses Commentars zum Verse וזרח השמש geben.

ואשרק אלשמס ויגרב אלשמס ואלי מוצעה מתחסי משרק הו תם דכר פי הדא אלפסוק אלשמס וגרובהא וקדם אשראקהא עלי גרובהא עלי תרתיב אלכלקה ואן אלשמס כלקת לילה אלד' בעד גרוב אלאור פאשרקת פי גד תם גרבת ומעני אכר והו אן בני

אדם ינבסטו פי מעאשיהם ענד אשראקהמא כמא תקדם פיה אלקול
פי תחת השמש וקו׳ אל מקומו לים הו אלמוצע אלדי אשרקת
מנה אלשמס פי יום אלמסח לאנהא כל יום תשרק פי נקטה
אכרי עלי מא נשרח פי הולך אל דרום ואנמא יריד בה מקום
געל לה אלכאלק תע׳ פי כל פיה יגרב ומא ישרק ולדלך קאל
שמש ידע מבואו. .

Hier ist doch wahrlich keine Rede von der von Salmon angeführten Erklärung, ebenso bei der andern Stelle nicht, die zu lang ist, um hier ihren Platz zu finden.

Note VI.

Pb. Ms. 689.

נדרשתי ללא שאלוני נמצאתי ללא בקשוני אמרתי הנני הנני אל
גוי לא קורא בשמי אליא ירושלמי בן לאדוני אבי כמה״רר ברוך
ירושלמי יצו בכה׳ שלמה הזקן י׳ע׳מ׳ש נ׳כ׳ת ס׳ מחכימת פתי · · · ·
ויען נקרא נקראתי בפ׳ מורה הנבוכים שחיבר החכם האלהי ר׳
משה מיימון אשרי החכמה לא אמון ובהיותי קורא בפרקיו ובפרקי
מפרשי דבריו ראה ראיתי והויתי בפרק ע״א מחלק ראשון בו
שהביא שם שם הקראים בצד גאוניו כאומרו בקצת הגאונים ואצל
הקראים בענין היחוד וכונתו שקצת מהגאונים והם כר׳ סעדיא
הפיתומי וכיוצא בו ואצל הקראים ע״ה ענין היחוד ע״ד המדברים
ואין הענין כן כאשר אמר ימהול על כבודו כי חכמי הקראים ע״ה
שאבו מיים בששון לבם ובחכמתם ממעיני הישועה ולא לקחו דבר
מהדברים מענין הייחוד חלילה להם מזה ואין להכם לשקר בדבר
שאינו אמת מתוך קנאתו · · · · ואין זה גנות כלל לרב ז״ל
כפני זה כי הוא ע״ה ביארו ביותר נקל לאנשי דורו וביארו בלשון
ערבי כדי להיותו נקל לכל ונער קטן יהגה בו תמיד לצור בשכלו
אמונת השם ואחדותו ומצות התורה ובהם יגדל הנער ויזקין
באמונות אמתיות כי יציירו בשכלו מקטנותו אכן לא יסעו מלבו
לעולמים ולכן רוב חכמינו ע״ה עשו ספריהם על אופן זה כדי
שלא יטעו המון העם אחרי התוהו להגות בספרים החצוניים
ויצטרך גם כן מלמדים ללמדם ושמא יצאו מאמונתם עשה זה כי
באותם הימים היה המחלוקת ורוב המון העם היו פוסחים על שני
הסעיפים · · · · ולפי זה יצטרך הדבר להוסיף ולגרוע וכל זה

לפי ענינו ולפי מקומו ולא יחשב לי לאשם מהסרתי מלות או בהוסיפי אותיות כי הנה כבר החכם ר׳ טוביה המעתיק בהעתיקו ספר זה ספר מהכימת פתי הוסיף עליו דברים מעצמו כאשר הורה זה הרב רבינו אליא בשיצי ז״ל בהעתיקו ספר זה גם הוא ע״ה עשה סדר בפרקי הספר וסידרם כסדר נכון בסוף הספר ומנאם כמספר ומצאם שהם ל״ג ונתן סימן להם את ל״ג השמן ואנכי לא כן אעשה אלא אסדרם בהתחלת הספר ואזכיר ענין הפרק בכל פרק ופרק בהתחלת הפרק כדרך אליא בשיצי.

Note VII.

Pb. Ms. No. 555 S. 86b.

וכמא הו מעלום אן פי מלך אלרום מכת בית אלמקדס ת״ק סנ״ה וניף לא יכונוא ישראל יצלון אלי אלהכל אלי ירושלים ומן הכל ועלם בה קתל פלמא אנתקל אלרום מנהא הפצל אלהי ישראל וטהר מלכות ישמעאל אטלק וישראל אלהכיל ואלסכני והפע אליהם חצרות בית ה׳ פכאנוא פיה יצלון מדה תם רפע כברהם אלי מלך ישמעאל במא יפעלון מן אלקביח ואלערבדה ושרב אלכמר ואלם כד ואלקדף פאמר בטרדהם אלי ראב הן אדואב אלקדס יצלוא פיה ולם ימנעיא מן אלטוף עלי סאיר אבואבה פכאנוא מדה סנין עלי מתל הדא פואדוא מן פעל אלמעאצי פקאם עלינא מן טרדנא מן באב אלקדס תם אלאן אלערלים פי חיל יצבון עלינא ליכרוגנא מן אלקדס ויפרקוא ביננא ובינה וארגו בפצל אלהי ישראל לא יתם מראדהם ולא יסהל אמורהם פיא רב שמע ה׳.

Ib. p. 330a.

b. פקאל רכב חמור והו אדום עובדי רוכב על חמור והו ישוע בן יוסף בעל מרים אם ישוע רכב גמל הו ישמעאל שוכני מדבר רועי גמלים ומקריבים גמלים ביום אידם יום חגיגתם.

Note VIII.

Ms. 556. pag. 43a.

וקאל למה תשקלו כסף בלא לחם יעני אשתגאל ישראל בעלום גיר עלום אלמקרא מתל כתאב אלבראניה אלדי מן אשתגל בהא מא יכלו מן אלתדהר וכאון מתל כתב אבו סויד ואבן אלראונדי ונטראהם ארורים הם ואוהבי דבריהם והוגה בהם ולקד סמעת

שיוך עלמא מן אמתנא יקולון אן מא קרא אחד כתאב אלבראניה פאפלח אל מן יעדל ען כתב אללה תע׳ אלי גירה הנה דבר ה׳ מאסו והכמת מה להם וטובא מן געל שגלה כתאב אלתנזיל פאנה אלחכמה אלתאמה כקו׳ ושמרתם ועשיתם כי היא וגו׳ ויאמר לאדם הן יראת ה׳ וגו׳ ואדא ארדת תעלם אן הכמת הגוים ופלספתהם הבל וריק ושוא וכזב אנטר אין ליס להם אצל מן אצולהם ולא פרע מן פרועהם אתפק עליה אתנין מנהם וכל מא קאלה ואחד יגי אכר ינקץ עליה זוגה אכר והו אן גמיע עלמם אלכלאם עלי אלגיב עלי סביל אלתכמין ואלתבנית והדא תגדה פי כתאב אלמגסטי וכתאב אקלידס חי״ת יגהדון אנפסהם אן ידלוא אן תם אפלאך ומסאחה כל ואחד מנהא ומסאחה אלשמס ואלקמר ואלנגום פי אלאפואך אלעלוי כלאף מא הו מוגוד פי תורת ה׳ אד יקול ויתן אותם להאיר על הארץ ויז מן יפני עמרה בחכמת זרים ויתרך דבר ה׳ צבאות צרופים מזוקקים עשוים באמת ויושר ופי אצהאבנא מן יתעב נפסה וישקיהא ויכחהא פי תעלים נרו לגה אליברך ויתרך תעלים לג״ה תורת ה׳ וכיף יגוז הדא.

Note IX.

Ib. pag. 199 b.

אל יעשקני זדים אצמן אכפל עבדך לכיר לא יגשמוני אלוקרין: יעני אצמן ואכפל עבדך לכיר ואחסן מתל מא קאל יחזקיה עה״ש ה׳ עשקה לי ערבני אי אנת אלצאמן לי אני תאיב ולא אעוד אלי פעל כטא והכדא קו׳ ערב עבדך לטוב אי אצמן עבדך לפעל אלכיר יא חב לא יגשמוני האילאי אלוקחין אי אלמתוקחין עליך ועלי כתאבך ולם אסמאהם זדים דאך לאנהם יתקהון עלי כתאב אללה תע׳ או לא ידעון אן אללה תע׳ רפע עלי משה עה״ש פי הר סיני שתי תורות וליס אלא ואחדה כקו׳ תורה צוה לנו משה וגו וקאל תורת ה׳ תמימה תם תגייר אלנצוץ קאל אללה תע׳ אנכי ה׳ אלהיך קאלוא הם ה׳ קטן וה׳ גדול קאל אללה תע׳ לא יהיה לך אלהים אחרים געלוא בין ישראל שיעור קומה ואעטם קאל אללה תע׳ לא תשא קאלוא הם ברוך · · · על מצות התר נדרים וקאלוא ביום תשעה בתשרי כל נדרים והרמים ואסורים ושבועות והקדשות וקימים יהיו בטלים ולא קימין קאל אללה תע׳ זכור את יום השבת וגו קאלוא הם סראג אלסבת וקדר אלסבת וגמאע פי אלסבת ואלשרי ואלביע

פי אלסבת חלאל וקאלוא שואל אדם מחבירו כדי יין ושמן קאל
תע׳ כבד את אביך וגו׳ והם קאלוא מות יומת אינו חייב עד שיכה
שניהם בבת אחת וכך בקללה עד שיקללנו בבת אחת פאטלקוא
ללאבן צרב אלאך ולענתה עלי אלאנפראד כדאך אלאם קאל תע׳
לא תרצח קאלוא הם כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה קאל
אללה תע׳ לא תנאף קאלוא הם מי שיתגבר עליו יצרו ילבש שחורות
ויתכסה שחורות וילך למקום שאין אדם מכיר אותו שם ויעשה
חפצו וישוב ואל יחלל ש״ש בפרהסיא קאל אללה תע׳ לא תגנוב
קאלוא הם הבא במחתרת ונטל כלום ויצא הדיחן שלו מ״ט בדמיה
קנינהו כלומר שסיכן בעצמו סכנה החי זה שלו קאל אללה תע׳ לא
תענה ברעך וגו קאלוא הם ישהדון עלי יוסף הצדיק ע״ה שבקש
לעשות זמה באשת אדניו שנ׳ ויבא הביתה לעשות מלאכתו ומא
תרכוא נבי אלא וקאלוא פיה מעני כדב ממא יטול שרחה קאל
אללה תע׳ לא תחמוד קאלוא הם חמוד תחמוד פלדלך אסמאהם
זדים פי כתיר מן אלמואצע.

Note X.

Ms. 734, welches das Tikkun Karaïm enthält, (lik. kad. Anhang 185 u. s. w.) hat zum Schluss:

(ביה״כ) יאמרו החזנים והקהל חברו שלמון בן ירוחם.

Ms. 776. תפלת צהרים ליום י׳ באב כמנהג הקראים אשר בירושלים
ודמשק ומצרים · · · תם רחם עלי מר׳ ור׳ סלימאן סלמון בן
ירוחם נ״ע.

Note XI.

Zum Commentar zu Isaias (Ms. 568) sagt er folgendes:

חזות קשה תם שרח הדא אלחזות קשה פקאל אן אללה תע׳
אכברני במא סיקום בוגד עלי הדא אלשודד וזה הבוגד הראשון הוא
איש הרוח הנבוה אשר בא מארץ נוראה ובגד באלהי אבותיו ובחוקות
אבותיו שהיו עובדי אלהים אחרים והוא בגד באלהיהם ובחקותיהם
וכאשר בא מארץ נוראה שדד אומות העולם כמו שכתוב בו בשלוה
ובמשמני מדינה וגו׳ וישב ארצו ברכוש גדול ועוד שדד אותם על
אופן אחר והוא אשר הוציא אותם מעל דתם להכיר דבריו שנבא
שקר ודבר דברים שלא כן על ה׳ והם העידו לו ועל הדבר הזה
אמר חבקוק ואף כי היין בוגד וג׳ לכן נקרא שודד והוא שאמר

הבוגד בוגד והשודד שודד הגיד שיקום בוגד על זה הבוגד ויבגיד
באלהיו וישודד את עמו ואת חילו וישלם לו כפעליו וזה הבוגד
האחרון הם הזרועים שיעמדו וחללו מקדשו כמו שכתב למעלה בפסוק
ועתה דבר לאמר בשלש שנים כשני שכיר ואלה הזרועים יכחשו
בנבואתו ויקראו שמו נביא שקר ויסבו פניהם ממקום מקדשו ויהפכו
רבים מדתו אל דתיהם לכן נקראו בוגדים ושודדים כמו שנקרא הוא
בוגד · ושודד.

Ich weiss für den Augenblick nicht, ob er die Anhänger Ali's unter den zweiten versteht; er macht ein Wortspiel, er heisst den Koran קלון. Auch die späteren heissen Muhamed den Wahnsinnigen; so in der Reisebeschreibung von Samuel hakadosch (siehe weiter Cap. Karaïm) heisst es vom alten Pałast Joseph:

· והיום אורגים בתוך הארמון כבא אודטום מלבוש על המשוגע מדי
שנה בשנה.

Note XII.

Ms. 568 (II. Theil Isaias p. 243 b.)

שמעו אלי ואכלו טוב הדא אלפצל מקול לאהל אלגלות וללאכיאר
מנהם איצא ודלך אנה פי הדא אלזמאן אלאמה מנקסמה עלי
ארבע אקסאם בעצהם ראשי גליות אלדין ידעון אנהם אצחאב
אלעלם ובעצהם רעיה לא תטלב אלעלם ולא תפכר פיה ואנמא
יערפון מן אלעלום ואלדין דכול אלכנאיס מן אלסבת אלי אלסבת
ויקולון אמן ושמע ישראל ולא יערפון אכתר מן דלך ובעצהם רעיה
איצא יקרון לכנהם יטלבון אלעלום מן ראשי גליות ויעלמוהם
כראפאת אלתלמוד ואלכשפים פהם יאכדון מנהם אמואל כתירה
ולא יעלמוהם מא ינפעונהם בה ואלראבע הם משכילי עם מצדיקי
רבים אלדי מעהם עלום אלתורה יתסאכון בעלומהם ולא יאכדון אגרה.

Note XIII.

Zadakah in Damaskus (16. Jhr.) war wie die Familie Firuz ein reicher Mann, der viele Werke abschreiben liess und sein Sohn Joseph setzte das gute Werk seines Vaters fort; der Jgaron von David ben Abraham (Oxford opp. add. fol. 25, welches ich aus Jerusalem mitgebracht habe) enthält

ein Gedicht, welches der Abschreiber ihm gewidmet, es lautet:

ראו אגרון אשר אגר דברים   ופירושים בארבעה ועשרים
ועשרים עם שנים הם חלוקים   באותיות אלף בית הב סהורים
סדורים מאמריו הנעימים   ומשפטיו כמו תומים ואורים
ואורים ואמתים ואמונים   ודרכיהם מאד דרכי ישרים
ישרים משפטי האל לעמו   ומכל עם ולשון הם בחורים
בחורים לעשות מצות וחקים   וגם להגות בתורת אל ושומרים
ושומרים עוד למשמרת ה׳   אשר צוה לקיים כל אמרים
אמרים נחמדים מפנינים   ומזהב ומפז הם יקרים
יקרים וחמודים סוחרי פז   קחו ספר אשר מליו צבורים
צבורים דברת קדש הבינום   יעטרכם ותחיו כל חברים
חברים זמרו קראו בגרון   ראו אגרון אשר אגר דברים

Ein Anderes:

ידיד אם יש לך שכל ובינה   קנה חכמה ומוסר ואמונה
ובקש לך מנוח לעשות כל   אשר צוך אלוה דר מעונה
סגור דלת דבר שקר וכזב   והלך לך בדרך הנכונה
פקח עין ראה כי הזמן הוא   כמו הצל אשר עבר ופנה
חשוב זה קום עשה תמיד צדקה   לפניך תהי מגן וצנה
ועת תמצא כתבי זה ביד איש   קנה אם יש לך שכל ובינה

Es folgt dann noch ein Gedicht in arabischer Sprache. Das Sepher Teschubah von Bekemani gehörte auch ihm; er schenkte auch Grundstücke der Synagoge in Damaskus, wie Samuel hakadosch erzählt:

ביום א׳ לקח אותנו כהרר ידיד והוליכנו לגן א׳ שהקדיש אותו כהרר מעלים צדקה נ׳ב׳ע והיא גן נאה ויפה כגן אלהים ושם אילני פירות באלפים ונהר עוברת מצדה מימיו מתוקים כדבש.

Note XIV.

Wenn man einem Epigraphe Glauben schenken darf, so starb er 958 (siehe die Epigraphe), was mit den Citationen in seinem Buche nicht übereinstimmt, sicher ist es jedoch, dass er arabisch geschrieben hat; es heisst (Ms. 612 p. 16)

ו"יא כי לא יתכן שיחלק המעשה הא' לב' אם טוב הוא טוב מכל מקום ואם רע הוא רע מכל מקום ומזה תאסר האכילה אם לא יהיה מיודע וזה הדבר כמדומה לי יפול על אלעקליאי אבל אלשרעיאי יתחלף אם לא יהיה מיודע.

Sein Buch ist wieder in Byzantinischen Ländern übersetzt, denn er hat viele griechische Wörter (p. 46 מרבה רגלים כמ' טו פוליפודין); die Gelehrten, die er citirt, sind aus lik. kad. Anh. 86. bekannt; ich habe bloss hinzuzufügen, dass auch ein Ali halevi (etwas radirt) dort vorkommt.

Note XV.

Im Murschid (Ms. 631) Cap. 7.

וקד כרם גמאעה מן אלעלמא דבח בקר וצאן פי אלגלות אצלא פי סאיר אלמדן ומן אראד אלוקוף עלי חגגהם ועלי אלרד עליהא פעליה בכתאב אלקרקסאני אלמלקב באלאנואר וכלאם אלשיך אבו יעקוב אלבציר פי כתאבה אלמלקב באלאסתבצאר וגירהם ללעלמא זכל.

Cap. XI. ומן אראד אלוקוף עלי דלך פלילתמסה מן כלאם אלשיך אבו יעקב אלבציר מן אלמקאלה אלט' מן כת' אלמסמי באלאסתבצאר ומן כלאם אלשיך אבו אלפרג פרקאן אבן אסד ז"ל פי כת' אלמסמי באלמסאיל ואלגואבאת ומן כלאם ר' יפת הרופא ז"ל פי כת' אלמסמי בס' מצוות.

Cap. XII. ואעלם אן אלעלמא אכתלפוא פי מיראת אלזוגה פמנהם מן געל מיראתהא לזוגהא אדא כאנת פי עצמתה והם אלרבאנין ובעץ מן עלמאנא ומנהם והם אלאכתר עלמאינא לם ירו בדלך וקד אקאמוא אצחאב הדא אלמדהב אלאול עלי מא דהבו אליה שבה לאחאגה בנא אלי דכרהא פמן אראד אלוקוף עליהא פעליה באלכתב אלמבסוטה מן דלך כתאב אלאנואר וכתאב אלמצוות אלדי הו ללמעלם אבו סעיד והו אנפע פי דלך מן כתאב אלאנואר.

Die arabische Stelle, die ich aus dem Mateh Rëuben (nach einer Handschrift im Besitze des Dr. Geiger) übersetzt habe und wo die Commentare zu Aristoteles (oben S. 64.) vorkommen, beweisen hinlänglich, dass Moses Baschiatzi II.

das Original von Kirkissani gehabt, und durchaus den Joseph Haroëh nicht meinen kann.

Note XVI.

Der Commentar Palmoni (Ms. 588) enthält ohne Zweifel viele Zusätze, man braucht nur die vielen griechischen Stellen darin anzusehen, denen erst eine Interpretation geschaffen werden musste, um sie hineinschieben zu können; das vermeinte Sepher hajaschar (Ms. Pb. 614; vergl. Steinschneider Leyd. Cat. p. 191) ist dermassen verstümmelt und schlecht übersetzt, dass es unmöglich ist, nur irgendwelchen Schluss daraus zu ziehen; übrigens hätte Samuel Magrebi es citiren sollen, wenn er es gekannt hätte.

Note XVII.

II. Theil. Gedicht 60.

שדי חיש דבר כל הווה   על עירך ועל עמך
וצלם בית עשו תבזה   ותכבד בית הדומך
וערי עם בשבי רזה   בנה כדבריך ונאמיך
וגם כל העם הוה   על מקומו יבא בשלום
התבשר עם ימי צאתך   ממאסר תשבי אתו
וכל דמות זולת דתך   מהעולם ישבותו
וארמון שקוץ בן אמתך   ואויבך יכרתו

Gedicht 50.
הלעד תהיה בן גבירה   ביד בן אמה המצריה

Gedicht 30.
מלך אשר אין לו שני השקיף על דלותינו
ועל לבנו אשר יניא קדר על נחלתו
ועל עשו אשר יקניאנו וילעג לדתנו

Gedicht 34.
הלנצח אהי יענונו ואת ציר רב להושיע
ולי בן אמתי השונא ישחית לעם וירע
יה דמי ידרוש משניהם ועליהם יריע

Gedicht 36.
חותם נשברה וידם קצרה ועינם נגרה דמים כיארים .
ירשו אדמתם עבדם בן אמתם ובני אח אתם שוכנים בה וזדים
הר ציון יטהר ה׳ משקוצי עשו וגילוליו
ובית המקדש ישכלל ויבנה אולמו ואליו
וירחיק הטמא ממנו ואת הטהור ישכון בגבוליו

Ged. 121. יטהר ה׳ ארצו הקדושה מכל ערל וטמא ומתגאל, על יד
נביאו אליהו ומשיחו שר העולם הגואל, ויצב גבולותיה
אשר הם עתה ביד עם קדר ורעואל למספר בני ישראל

Lik. Kad. Text S. 76 ist zu lesen:

ושעיר באפו יאבד וזעפו וימחה בקצפו פסיל עם כמרים
ויחלוף אלילים וישפית פסילים ויכרית ערלים עם אוכלי חזירים

Wie ich schon oben bemerkt habe, so eifern die alten Karäer nicht gegen das Christenthum; er muss es also zu einer Zeit geschrieben haben, wo es zu bunt in Jerusalem zuging.

Das letzte Gedicht im Divan lautet folgendermassen:

שאל חכם מלאך בא לו באשון הלילה בחלומות
על ענין איפה גם עופרתה שבזכריה נרשמות
השיב המלאך הקשיתה לשאול בשאילות נעלמות
דע כי האיפה היא משנה גם עופרתה ההסכמות
גם האשה היא התלמוד האוסף את כל הזמות
ינקום האל נקמתו מעושה בחרון אף ובחימות
עתה תראה משנה גם תלמוד שהם רקות וצנומות
נכרתים גם כל שפתי ההוגים בהם ריק נאלמות
גם את כל נפשות הנעשקים בם נפעמות ועגומות
ובפי העמים תהיה תורת אל ובפי כל האומות

Wie alt musste nun nicht die Familie Firuz sein, für die er schon dichtet (Lik. Kad. Text 71), sollte dann jede Spur von ihr von 850 bis 1500 verloren gegangen sein? Es sollte mich nicht wundern, wenn man später durch Analogie der Namen, denen er Gedichte widmet, Moses Darai erst gegen Ende des XV. Jahrh. setzen wird.

Wenn wir übrigens die Gedichte Jepheths (Ende des X. Jahrh.), die zu Ende mancher Sidroth sich finden, ansehen, so wird man erfahren, dass er noch keine Idee von Rhytmus hatte; so Ende Schoftim:

חפשתי לתור בנתיבות חקים והם ממני למאד רחוקים

ספרתי בשמוע אזני מלמוד חוקקים ולא יכלתי לפלל נפלאים עמוקים
נפשי עיפה מכל שוקקים לראות מנישא בים דבש ומתוקים

Ich will hier noch den Text geben, wo von dem Schenken der Rolle die Rede ist:

I. Th. 177. והדא מא קלתה חין קרי אלולד אלעזיז דאוד ר"א תע' ולד אלמולי אלשיך אלפכר אלסכנדרי ש"ץ אלהפטרה ואקדש אלשיך אלפכר אלמדכור ספר תורה בתיקה וקמאשה ורמאנתין דהב וסחר חריר לאלהיכל אלאעטם ומזרכש עליה באלדהב גמיע כלי הקדש.

Ich muss bemerken, dass Hechal hier auch den Ort wo die Rollen sich vorfinden, bedeuten kann; das Datum, welches Pinsker für unangetastet hält, schien mir gekratzt zu sein, besonders das Wort לשטרות, die beiden Bände tragen die Nummer 802 und 803.

Note XVIII.

No. 615 und 616. זאת היא האגרת ששלח רבנו שלמה הנשיא נ"ע לכר' אהרן בעל הדרשות בן יהודה נ"ע בשאלות מהעריות.

(Vrgl. Steinschneider, Leyd. Cat. p. 234, wo es Ahron קוסדיני heisst); p. 8 b. וכן ראינו לשר ואלוף האדון מופת הזמן יחיד בדורותינו הרב הגדול נר התעודה ישועה בן יהודה כי למד קושטא ואמר.

Vielleicht ist es derselbe Salomon, der das philosophische Buch arabisch (vergl. S. 23.) geschrieben hat, und vielleicht auch ein Hilchoth Schechita, vergl. nächste Note.

Note XIX.

Samuel Magrebi im Murschid Cap. 7 sagt

וקד ולף פי כלאם עלי אלשחיטה כתב וכראים כאצה בהא פמן דלך תאליף אד' הנ' הג' שלמה מכ' ותאליף מר' ור' ישראל הדין ותאליף מר' ור' יוסף בן בונך ותאליף מר' ור' יפת בן דוד בן צעיר

Note XX.

S. 14 b. קאל מרי ורבי הח' הג' שמואל הרופא תנצ"בה בן מרי ורבי' משה. בן מרי ורבי ישועה נ"ע אלמגרבי אלאצל.

Note XXI.

ס׳ תשובה תאליף מר׳ ור׳ יפת אבו אלחסן אלמערוף באלבקמאני.

Note XXI a.

Ms. 745 kleine Notizen von R. Samuel bar Nachman aus Kaffa.

בש׳ הרפ״ד בכ״ה אדר מרד אחמט פשא של מצרים למלך סולטן סולימאן י״ל קם להרג את כל יינגי צרי שיש במצרים בו ביום שללו את כל היהודים הרבנים והקראים והרגו מן הרבנים ט״ו אנשים ביום השלילה ולקחו ג״כ כל אשר יש לו בבית וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ברוך ה׳ שלא נתננו טרף לשניהם. אחר שבוע תפש את כל הישמעאלים הסוחרים האורומיי שם אותם בברזל ושם עליהם מס עד אשר לא יוכלו שאת וישם מס ג״כ על מצרים על הישמעאלים ועל היהודים ותהי צעקה גדולה במצרים ויצעקו אל ה׳ ותעל שועתם אל האלהים וישמע אלהים את נאקתם ויצילם מיד אחמט פשא הרשע וביום ה׳ טו לחד׳ אדר קם מחמד בג י״ל על אחמט פשא ולקח את ראשו והציל את כל הסוחרים אשר היו אסורים בברזל ברוך מתיר אסורים ועשו שמחה גדולה במצרים ז׳ ימים וז׳ לילות בשווקים וברחובות ר״ל מֲהָיָה ותשקוט הארץ.

Note XXI b.

מן יכרג מן אחכאם אלתורה ויעמל באחכאם אומות העולם.

אברהם, גדליה, שמואל פירוז.

Note XXI c.

Samuel hakadosch, indem er von Aegypten spricht:

והערביים הם ארורים ערומים והם קשים מהקדריים אשר בארצנו.

Note XXII.

והנראה לי בעבור שמלת אלהים לשון רבים ע״כ מלת נעשה וכמהו כי אלהים קדושים אלהים חיים וכן לפי דעתי כי התעו אותי אלהים ברא אלהים לעשות י״מ מלעשות כמו ויחדלו לבנות מלעשות ואין צורך רק טעם שנתן כח לכל נמצא להמציא מינו ולפי דעתי כי אלהים פעול והבן זה.

וטעם הפסוק מי הגיד לך לירוא מפני שאתה עירום ולשום דעתך על זה ומה יש בזה אם אתה ערום כן כתב ר׳ שמריהו ויפה כתב.

ור׳ שמריהו ז״ל פי׳ אם משול תמשול בנו אם משל תמשול על עם אחר בעזרתינו ובכחנו שאנחנו נהיה לך לאנשי חיל ואתה למושל.

marg. אמר זכריה האומר כי בעבור שנקרא הסכין בלשון יון מכירי גם בלשון הקדש היה כן זה המאמר דומה למלת שכוי ולמלת למס והמשכיל ידום.

Note XXIII.

שער בענין העתקת האדם ממקומו להתלמד בחכמה ובתבונה חבור החכם המשורר התחכמוני והיה בעזר ה׳ חובר חבוריב כהרר משה הרופא המעריצי הנודד בנוא אמן ··· בשם ה׳ אל עולם נאם משה בן כבוד גדולת קדושת אפרים נ״ע בן ···. סעדיה הרופא מארץ מערץ מעיר ספרד.

Note XXIV.

וראיתי בירושלים שקל הקדש שהוא מזמן ישראל והוא כסף מזקק ושקלתי אותו בידי והוא חסר מה׳ דירהם דנר א׳ ר״ל ג׳ משקלות יא׳ דנר והכתיבה על שקל ירושלים צורת מטה אהרן ובצדה הב׳ שקל ישראל וצנצנת המן וגם ב׳ ראשי תיבות והם ש״ן ומי״ם וכתוב בתורה עשרים גרה השקל אם כן יהיה ו׳ גרות משקל א׳ אשר יעבור בומנים האלה בכל הארצות והכתיבה על השקל כתיבת שומרונית.

Auch Jepheth zu Leviticus spricht, als wenn noch Schekel im Original existirt hätten (565 p. 33)

ואלדי וגד מן דראהם אלאסראליה פי זמאננא הדא דראהם וזנהא כמסה דראהם אלי שי.

ib. ועשינו את חג הסוכות ב׳ בט״ו לר״ח מרחשון לשמור את מועדי ה׳ המקודשות בראיית הירח ובמציאות האביב בארץ ישראל הקדושה.

ib. וראיתי בספורי כהר׳ אליהו אפידא בגי ז״ל.

Note XXV.

Ms. 659 p. 36 a.

אמר אליא בן לאדוני אבי כמהרר יצחק החכם החזן הזקן ז״צל המעתיק הספר הזה שני ספרי הרב מצאתי חסר ולא מצאתי אותם עד שלמותם אחד ס׳ צדוק הדין ואחד ס׳ מחכימת פתי וזה מסבות

אין יוצא ואין בא ואין איש קורא בו ואין מעתיק הספר הזה
שהוא מפוזר ומפורד בין המון העם ואין דרש ואין מבקש כי
ספרי חכמינו ע״ה נפסדים ונאבדים ונשרפים מצד אין מדפיסים
ומצד אין מעתיקים וקוראים ואמרו כי ה׳ מאות ספרים והכל
עקרים ואחינו כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה׳
שהוא בקוסטנדיא רבתי וגם אני הצעיר ראיתי בעיני בשנת הת״צה
ליצירת עלמא באו עלינו גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן
ונער לא יחון אשר הוא בגלילות קירים בוזים בוזנו שודדים שדדנו
מהר אל גבעה הלכנו · · · · · וגם כשיעור חמישים שיטים ספרים
גלו טמני בעיר גוזלוב ואומר אך טרוף טורף ולא ראיתים עד הנה.

Note XXVI.

Pb. Ms. 608.

כליל יופי ולא השלימו מחברו ז״ל כי לקחו אלהים ויקם אחריו
החכם מוהרר יצחק תשבי ומלא חסרונו והגיהו ונתן הספר
להדפיסו · · · ונפלו בו שגיאות המדפיסים ע״כ קם אדונינו ומורינו
כמהרר יצחק בכמ׳ אברהם הטרוקי בעל חזוק אמונה תפארת ועטרת
קהלות ליטא להגיהו בקק טרוקי.

3b. מצאתי קצת הגהות בזה הספר שהגיה בכתב ידו כהרר
אהרן בכהר יאודה טרוקי זצל.

5a. ר׳ משה הכהני הנקרא אהרוני במוסד מוסד כי דגשות
השני אינו כמו הגשות יסדת עז לפי שזה בא לסימן פועל במשקל
דברת ודגשות מוסד בא להבלעת פה״פ והוא קל.

In der Uebersetzung Gikatilias von Chajug liesst man pag. 30.

וכבר נאמר שם הפועל בוו מוסד הראשון הרפה שם הפועל והשני
הדגוש שם פעול ונדגשה הסמך מפני שנבלעה בתוכה הוו.

23b. מקרא חסר · · · וכן אחר אחת בתוך (ישע׳ סו) שטעמו
אחר אחת אלה בתוך שכן מנהג נוטעי אשרה ואין פירוש אחר
אחת בתוך שעובדי חקי מחמד שומרים יום ששי ועובדי ישו שומרים
יום ראשון ואין פה זכר לימים ואף שאמר אחת ולא אמר אחד
(am Rande בעשרים וארבעה הגדול כתיב בדלית וקרי בתיו) ולפי
דעתי שפי׳ מנהג הישמעאלים לרחוץ עצמם אחרי אחת התיכותם
(mar. ר״ל התכות המותירות בתוכם ורצונו שאחר כל עת צאתם

לנקביהם הוחצים עצמם לנקיתם מן הטנוף) בתוך והם אוכלים כל טמאה ומה תועיל טהרתם מבחוץ.

ib. 32 b. שווי שתי פתרונות (Homonyme).

אחרי רבים לרעות שרוב הפשטנים פירשוהו מענין רעה ואיננו כן רק פשוטה לא תהיה אחרי רבים ריע ואהוב עמהם.

Note XXVII.

Pb. 813.

זה הכתב שלחו ר' יצחק בכר שמריה הזקן נ"ע לר' יעקב בכר' יהודה הרופא נ"ע.

ואולם לא נפרדו אלה שני הנכבדים במותם אלא תוך ארבעה חדשים נפטרו שניהם שכבוד הרב ר' יוסף נפטר בקב"ט לפרט לחדש סיון וכבוד הרב ר' אהרן בק"ל לפרט בחדש תשרי ואוי נא לנו ונפלה עטרת ראשנו וגלה כבוד מכל ישראל ותורה מקום דיננו והעתקתי אני שמריה בנו ממכתבו הנה בעיר אדרינופולי שנת הקפ״א ליצירה.

Note XXVIII.

Pb. 823.

p. 150. ליל יום א' לאדר שנת הרסז בא אלי כתב מקוסדינא לעיר לבן כתבו אלי הבשורות הרעות איך נפטרה זוגתי מרת כרישווידי בת כהרר משה בכרר מנחם יעמ"ש יום ג' י"ד לאדר ופטירת מסרכי (!) הנר יהודה רבינו בכה"ר כלב נ"ע והבחור הנחמד משה בכה"ר בשייצי ומחותנתי מרת קשתי בת ר' כלב מעיר פרווטו בכיתי בכי גדול עליהם ונשאתי קינה בהם על סדר מיתתה.

ויהי בשנת את"כו לחרבן ב"ש היא שנת ה"רנה לב"ע בחודש תמוז הוא חודש ז' חבר כלב אבא בן יהודה זקן יעמ"ש שתי אלו הקינות על אשר גורשו נתגרשו עם ה' מארצות מלועזים ומארצות רוסייא וליטווא שגורשו בשנת א'ת'כ'ה לח"בש.

Note XXIX.

Ms. Pb. 746.

ס' העתקת התורה התחיל לחבר ספרים בן יו ועד היותו בן כח שנה וששה מחבוריו נצלו מן השרפה אשר שרף ה' בקוסדינא בן כת עלה אלהים בשנת וג"וש עפר.

Wenn er zu 18 Jahren gestorben wäre, wie wäre es möglich gewesen, alle diese Reisen zu machen und noch Bücher zu schreiben.

Note XXX.

Pb. 726. אגרת סכה

דרוש אשר דרש ר׳ יוסף בכ״הר משה בגי מגזע כהנים ע״ה בחג הסוכות באסור הדלקת הנר בשנת הרעב לבריאה.

Die Karäer wohnen, giebt er an:

באדרונופולי ובעיר פולי הגדולה בעיר פרווטו בערי כזרייא ורושייא ועיר מושבי קוסטנטינא רבתי.

כת המדליקים (בדורו) החכם העשיר כר׳ יעקב בגום עם בנו ר׳ מיכאל ואחיו ר׳ משה ואחריו החכם כר׳ משה מחלי עם חברו החכם כר׳ יהודה הגביר והחכם כר׳ כלב עם אחיו ר׳ יהודה ב״י ועם תלמידו ר׳ שבתא בר יהודה והחכם הזקן כר׳ זכריא וכת המכבים כר׳ משה צהלב ור׳ מנחם החכם ירקיצי ור׳ ברוך ור׳ יוסף ערמוני והחכם כר׳ אליהו עריווני והחכם כר׳ יהודה ואחריהם בני קוסטנטינא הקדמונים ובני ר׳ יוסף בוקי ובנו מורי ר׳ מנשה רכיצי ור׳ אליהו התשבי.

Note XXXI.

Ms. 659.

עוד אמר (אליהי בשיצי) בפרק ר׳ ממצות שבת בענין התנצלותו אמנם מפני ראותי רבים מאנשי הזמן הראשונים זה היום מ׳ שנה והראשון אדוני וזקני הר׳ מנחם נ״ע וא״א ר׳ משה בהר׳ מנחם נ״ע וכר׳ מיכאל הזקן ובנו ר׳ יוסף והרר מנחם בר אליהו מרולי ואחרים עמם · · · · התירו הדלקת הנר.

התשובה הם התירו בראש ובתחלה אמנם הר׳ מיכאל הזקן כמו שספר ר׳ אברהם הרופא בן בנו וספר לי תלמידו ר׳ יוסף בר כלב בן בת ר׳ זכריא בר׳ מיכאל הזקן שזקנתו מרת כלודיא אשת ר׳ זכריא בר מיכאל הנזכר אחווה צירי יולדה בע״ש כבוא השמש והוציאה ר׳ מיכאל הנזכר לאור הכוכבים והמליטה שם · · · · כי הנה החכם כר׳ יהודה מרולי אח ר׳ מנחם הנו׳ והחכם כר׳ משה מצי רודי שהם נושאי תורה בזמננו זה אם היותם מדליקים בע״ש מודים על שהוא אסור מדין.

עוד אמר זולת אנשים מועטים אשר באו מארץ מרחקים האיים הרחוקים אשר לא שמעו את שמע השם ולא ראו את כבודו וזה בכדי שלשים שנה שאנשים שבאו מארץ מרחקים הם החכם כה' יעקב הרופא שבא מארץ רושיא מלוצקא והמשכיל כר' שלמה מעיר קפא והם אע"פ שבני קהלתם לא היו מתעסקים בתורה כאנשי קהלתנו אמנם בבואם פה למדו · · · ולכן לא רצו להמשך אחרי הפירסום.

עוד אמר ואחר ימים אחרי מיתת החכמים האלה קמו קצת מאנשי זמננו והם מתלמידי החכמים הנזכרים ורצו להתגדל בתוך אנשי קהלתנו להורות הלכות להתכבד אצל הסכלים עמי הארץ ומנעו קצת אנשים מהדלקת הנר והם בעצמם היו מדליקים בזמן החכמים הנזכרים התש' קצת האנשים שזכר שהם היו מת"ח הנז' הוא החכם כר' יוסף המכונה רכיצי נ"ע מחותן זה האיש וזה הנכבד אע"פ שלמד אצל ר' מנחם זקנו בנערותו עוד בקש למצוא דברי חפץ דברי אמת עם חכמים מפורסמים בזמנו כה' ר' חנוך ור' יעבץ והחכם השלם כר' מרדכי כומטינו ויגדל האיש וילך הלוך וגדול עד כי גדל מאד ועל פיו היה קדוש החדש וזולת זה ממצות התורה עד שרוב השוחטים בזמננו זה הוא היה המרשה להם והמלמד להם הלכות שחיטה סוף דבר הוא היה מורה תורה בזמננו זה עד האספו אל אבותיו.

והנה בזמננו זה קרה כמו זה המקרה שאם ר' יהודה רבנו הקוסדינא הקראי נ"ע היתה שכנה לאשה רבנית אחת ובע"ש א' קמה האשה הרבנית ההיא וישבה לתקן המשי בחצי הלילה לאור הנר כמנהגה בשאר לילות החול והקיצה אם ר' יהודה הנז' ושמעה קול תקון המשי וצעקה צעקה גדולה על אודות הדבר הזה והיא תשים אמריה לה שזה ממנה בשגגה בלי כוונה לסברה שהיא זמן חול ומיד קמה בחפזה ברעדה ופחד ותשכב על מטתה והתחילה לקלל לבני עמה שהקלו בדבר הזה ולשבח הקראים.

695 פי' לחלק הראשון בבונת הפילוסופים לאבוחמיד ואברהם הרופא בכר' יעקב ראש החזנים בקוסטנדינא בתוספת ביאור שעשה ר' משה נרבוני.

Note XXXII.

Der dritte Reisende erzählt folgendes:

ובשנה זו בא לארץ קירים לעירנו ישראל א׳ מקק ליטוא יע״א מעיר טרוקי ושמו זרח בן אברהם הנכבד הרופא ז״ל ועירו כמו דרך ד׳ מאות שעות לעירנו וכבר הם כמו חמש (dieses Wort ist zwischen den Zeilen) מאות שנה ויותר היו בארץ קירים בעיר סולכאט הנקרא אסכי קירים ומלך מדינת פולין רצה אותם מהמלך שימצא קראים. במלכותו ואהב אותם וכבד אותם מאד וזו קרוב למ׳ שנה לא הלך איש א׳ ממנו להם ולא מהם לנו וכבר הוקרה מקרה והלך איש אחד מעירנו לעירם בלתי כוונה ושמו ר׳ עוריה המשכיל בכ״ר יצחק המשכיל ההגון ז״ל ולא היה מכתב בידו מקהלות קירים יע״א ושאלו ממנו עניני קהלות קירים ושמחו מאד ובשובו ר׳ עוריה אמרו אל זה האיש זרח הטרוקי לך עמו לארץ קירים והוליך מכתבינו לארץ קירימי ודרוש שלומם ותדע ענייניהם והבא לנו מכתב מכבודם ונתבשר מאודותם וכן הוא הואיל ורצה בדבר ובא לקירים והביא מכתבם. וכאשר שמע שאנחנו הולכים לירושלים התאוה בלבו ואמר מי יתן ואלך לארץ הקדושה גם אני כי אין איש בכל ב׳ קהלות שלנו שהלך לירושלם יותר מק״ן שנה.

Note XXXIII,

Dieser Joseph ist wahrscheinlich identisch mit dem Joseph Linobovsky; Pb. 651.

קצור ענין השחיטה שקצר מוה׳ יוסף מלינובסקי בכר׳ מרדכי מס׳ אדרת אחר שקצר ר׳ משה בר אלישע את ענין השחיטה שבס׳ ג״ע אחר הגרוש מארץ ליטא בשנת הרנ״ה ליצירה.

Note XXXIV.

Doc. 66.

במה אקדם אדוני אכף לאלהי מרום שיוציא מלפניו את שטן המקטרג ויאמר למיכאל השר הגדול העומד על בני עמו שיבוא ויתיצב לפני האלהים ויליץ בעדי שיהיו אזני אדו׳ קשובות לשמוע אל הרנה אשר עבדך מפטפט היום כי מיום ראותי זכר שמך הטוב על ספר אלים ובספר תעלומות חכמה ראיתי דברי נור ראשי ווהר שמשי החכם האלהי הפילוסוף והרופא כמוהרר יוסף שלמה יצ״ו אשר הואלתי להפציר את אדוני להדפים את כתבי הנבוה ותשובת הרב וכו׳ וספר בלשון לטין. אשר עשית ופסוק אמת מארץ תצמח שתי וערב וראיתי ביד כומר שר כרישטוף ראדומיל פאלאטינוס של ווילנא

הבירה ושמו אדרייאן הילינסקי ותרגב עלי כמה ש[ירות] ר"ל פוקן (כי אזי לא ידעתי שמוע שפת לאטין) והחוט המשולש לא במהרה ינתק באהבה וכספי לשלוח ידי בנוצה במרוצה בעצה קצוצה לשאול שלום אדוני ואוני וכיון כי רגלי עמדה ב[מי]שור לעשות במלאכת מלך ה' להדפיס ספרים אשר טבעו בארץ בהיריה השמיעני קולך הערב ותגזור אומר לשלוח ע"י איש איזה ספר הנותן אמרי שפר לידך הנקיה כגון ספר חזוק אמונה לאדו' מור' ורבי' (Lücke) אברהם ז"ל מארץ ליטא אשר הוא ב' חלקים ר"ל הא' ט[ענו]ת של נוצרים מהיהודים מה:מש ומב"ד ספרים ותשובה עליהם מבלי שום ריב וקנטרין וחלק הב' הערות כשאלות מכל פרק ופרק און גליון שיש סתירה גדולה ביניהם ויש הפלאה נוראה של תלמיד החכם אמ: סמה' יצחק זצ"ל התחלת מלוחיה הא' מבריאת העולם עד ימות המשיח מעט הכמ' ורב האיכות וכתב לי החכם האלהי רבינו ישר' יצ"ו שהעתיק ספר פילון בלשון ערבית (טע) ונגנב ממנו ואין בארצותינו איש יודע ל' לטין ועברי להתיעל מספר ההוא מי יתן ותבוא שלתי לפני אדוני לתרגם מפתחות ספר פילון בלשון ע' אז שכרך הרבה מאד ואם הייתי יודע איזה דבר המבוקש ממני מן הנמצא בארצנו ולא הייתי נותן שנת לעיני עד אעשה כדברך והיה זה שלום בארמנות אדוני וביתו ועדתו נ"י · · ·

Note XXXV.

שיר מר' יוסף בר' ישועה בהרוזים במעשה הנורא שעשו עצארי וחמלניצקיי ונבבא הגבורים שהרגו את קהל הקראים שבעיר הרונע.

Doc. No. 24. 8.

בסימן טוב קרן נצאיי רשע נגדע, וחילו הנחפו לאידו לא ידע, ובן חמיל גם כן בבושה וכלמה עצתו הפר אל שאון לבו נדמה, וניבבא עם רוב חיילותיו נכלם זממו נתבטל ולו חרפת עולם.

Note XXXVI.

Doc. über Polen 129.

ועוד אני באתי להגיד לכם כי ידידי החכם מוהרר שמחה יצחק חברי יצ"ו יושב עכשיו בק"ק קלעא ומכבדים אותו בכבוד גדול בראותם הכמתו וחבוריו וספריו והושיבו אותו באותו בית המדרש שהיה יושב המנוח מוהרר שמואל שנפטר בחדש שבט שזכרתיו לעיל בספור ב"מ ומלמדיהם ומלמד שם כשלשים תלמידים ויתר ושכרו לשנה

אחר עשר אדומים מטבע שלנו · · · · · ולא יפסק מהלמוד בכל שבוע מבקר עד ערב זולתי ביום ששי ליום ששי פוסק ואינו מלמד כי כן מנהגם שאין הולכים התלמידים לבה"מ ללמוד ביום ששי ומיום ו' ליום ו' עוסק בכתיבה וכתב לי שעכשיו כ.עתיק ס' נר שמואל הנזכר לעיל והתנה לי שישלח אותו הספר להעתיקו לו ומי יתן והיה שישלחהו במהרה ובחשק גדול הייתי מעתיקו כי כן כותב יצ"ו כי צורך גדול לאותו הספר לכל עדת הקראים כי שם מדבר בהרחבה אודות הענינים השייכים לדת הקראים ובפרט בשרשי חכמת התכונה כי גדול כח הרש"בא המחבר הספר ההוא בתכונה אשר על פי שרשיה קובעים חכמי הקראים קדושי הר"ח. והחכם כמהרר מרדכי הגביר הנדיב יצ"ו בכמהר ברכה ירושלמי זצ"ל קבלהו בסבר פנים יפות וספחהו בצל קורתו מפתו יאכל ומכוסו ישתה וגם נתן לו בית לדירה עם אשתו ובנו ובתו יצ"ו ועכ"פ ידידי חברי הרש"י כותב בכתבו לאחיו אהובי המשכיל כמר שמואל יצ"ו בהתנצלו על הפרדו ממנו שלא ברדיפה אחרי התענוגים הגופניים הלך באשר הלך אלא בודאי אחרי בקשת השלימות הנפשיות ואהבת התורה עשה זה ועם גודל קבלתו הטובה מהנדיבים שבק"ק קלעא ע"כפ כותב שסובל שם גרות וגלות ואני לא אוכל להבין מה כוונתו בדברו זה.

Doc. über Polen 124.

Schreiben aus Luzka an Abraham Haschofet zur Uebergabe an Abraham ben Mordechai hadajan in Puna (1764).

ובעת דברתי על לב אחי כמ' שמחה בכמ' יצחק זצ"ל שבהיות לו הכרה עם הכומרים טריניטארי שבעירנו זה שיבקש מהם שיקבלו כתב קטן ממנו אצל כתבים שלהם לטריניטארו של עיר ווילנא וכן עשה אחי הנ"ל ובקש מהמיניסטר עצמו והסכים לבקשתו והבטיח שיקבל כתבנו זה אצל כתבים שלהם לעיר ווילנא.

Ibidem, er fragt um das Wohl Abrahams.

כלם שלום · · · אע"פ שיש פחד מחיל מוסקווא שהולכים על עיירות וכפרים של הדוכוס ראדזאוויל וכבר עברו כמה פאלקי שלהם על עירנו זה לעיר אוליקא לעיר קולק ולעיר צרטוריסקא הקרובות לעירנו זה וברוך ה' שלא הזיקו · · ·

Note XXXVII.

Aus dem Buche Tapuach (Nr. 707).

· · · · כי לא למדתי חכמת האמת בקבלה מפי מורה ומלמד ודעת קדושים המקובלים האלהיים לא אדע ידיעה גמורה ועל היותר מפני שלא ראיתי את רוב ספריהם השרשיים והעקריים ובפרט הבור הרר חיים וויטאל תלמידו המובהק וזקן ביתו של הא"רי הקדוש תנצ"בה כ"א מעט מזער מקונטריסים קטנים והבורים קצרים המועתקים מכתבי הארי בקצרה.

א' תפוח בגימטריא שם הו"יה, ב' מפני שהוא ביאור סתרי תורה ומעשה מרכבה ומעשה בראשית אשר הר"מבם בהקדמה קורא תפוחי זהב. ג' נוטריקון תפוח תעלומות, פליאות וסיבות חכמה.

Note XXXVIII.

Aus dem Buche לבנת הספיך (Pb. Nr. 704).

אמר ר"שי ממשפחת השועים יצ"ו מתושבי עיר ק"ק לוצקא איע"טם שבמדינת פולין היושב לעת עתה בבית המשנה פה בעיר ואם בישראל עיר גדולה של חכמים ושל סופרים ק"ק קלעא איע"טם שבמדינת קירים תחת ממשלת אדונינו המלך חאלים גראי כן ירום הודו ותנשא מלכותו אמן. נכתב ונחתם בחדש איתנים בשנת הת"קיז.

· · · · כי האמת הגמור הוא כי כל תיבה ותיבה וכל אות ואות וכל נקודה ונקודה מנקודות ואותיות ותיבות תורתנו הקדושה האלהות יש בהם רמזים גדולים וסודות נפלאות מסודות הש"ית וכל הנמצאים מה שאין הפה יכולה לספרם כמו שנתבאר מעט מזער מרב טוב הצפון בה בחכמת האמת בספרי הזהר והתקונים ובקבלת הר"מק ובכתבי הארי הקדוש ובשאר ספרי המקובלים האלהיים · · · ·

שער א' וכבר כתבנו בהקדמה כי ספר הזוהר שהוא שרש החכמה ועקרה ויסודה אע"פ שחובר בימי התנאים הקדמונים ונכתב בספר ע"י תלמידו הרש"בי ע"כו היה נסתר ונעלם מימי כל התנאים והאמוראים והסבוראים והגאונים ולא ראוהו ולא ידעוהו כי אם אחד מעיר ושנים ממשפחה מי שהיה נמצא הספר ההוא בידו בלבד ולא בזולתו כי לא היה בדפוס ולא היו מגלים אותו ולא נתגלה בימי הרמבם ז"ל ואפי' בימי הרמ"בן עד לאחר מאתים שנה

לאחר פטירת הרמבן ז"ל ואין ספק כי אלו היו רואים אותו כל החכמים הקדמונים ומבינים אותו היו מודים ומאמינים בו ולא היו פוצים פה ומצפצפים כנגדו כמו שעשו כן מקצת יחידי הסגולות אשר טעמו בטעמו וראו מטובו הצפון הרב שהעלו שמו לשבח ולכבוד ולתפארת.

הלא תראה כל חכמי הרבנים האחרונים הגדולים והמפורסמים שבהם שזכו לראות ס' הזוהר איך כלם האמינו בו והודו באמתתו עם היותם בקיאים בחכמת הפילוסופיאה כהרמ"בם ז"ל ולא נופלים ממנו כגון הרר יצחק אברבנאל והרר יצחק ערמאה בעל ס' עקדת יצחק והרר יוסף אלבו בעל ס' עקרים והרר אברהם ביבאגו בעל ס' דרך אמונה והרר אברהם שלום בעל ס' נוה שלום והרר חסדאי בעל ס' אור ה' והרר יהודה מוסקאטו בעל ס' קול יהודה וזולתם שלמים וכן רבים מהפילוסופים האלהיים כלם האמינו בחכמת האמת והודו בה כמו שיתמצא כתוב בספרים ובפרט ראש כל החוקרים ואבי כל הפילוסופים שלא קם ולא יקום עוד חכם בישראל כמוהו בגלות החל הזה שהיה מובהק מאד בכל הז' חכמות השר הגדול יש"ר מקדיאה תוך הוא וכל תלמידיו המקובלים ממנו שהפליאו לעשות בחכמת הקבלה חבורים טובים רבים ונכבדים והפליגו לספר בשבחה ומעלתה עד לאין סוף ותכלית.

Ibidem. כי הנה זולתי שני החכמים שלנו הנ"ל שהודו באמתת חכמת הקבלה והאמינו בה והפליגו בשבחה ובמעלתה עוד חכמים שלמים וכן רבים מחכמי הקראים הדרים בקהלות גלילות ליטא נתחכמו מאד ועשו חיל בחכמת הקבלה והיו מובהקים מאד בעיונית ובמעשית שלה כגון הרר יהודה בכ"ר אהרן שבלכתו לק"ק קוסטנטאנייא למד משם חכמת הקבלה אצל חכם א' מחכמי הרבנים ובשובו לק"ק טרוקא למד דעת ליחידי הסגולה כגון החכם המופלא הפילוסוף המעולה המובהק בכל ז' החכמות מוהרר אברהם הרופא נ"ע בהרר יאשיהו החכם הגדול תלמידו של הרר יש"ר השר הגדול המאושר שנראה ממכתביו הנכבדים שראיתים בעיני וכמו שהעידו עליו אנשים רבים נאמנים אשר שמעו את שמעו וראו את כבודו והגידו את כבודו בגוים וכגון החכם השלם והפילוסוף האלהי מוהרר אהרן הרופא בכ"מר שמואל ז"ל שהיה חכם גדול בקי בכל החכמות בחיצוניות ופנימיות וגם בחכמת הקבלה בעיונית ומעשית והיה כמו

כן מפליא לעשות כמו שבאזנינו שמענו ואבותינו ספרו לנו פועל פעל בימיהם שלא בימי קדם רק בימי אבותינו שנפטר בקק לוצקא עיר מולדתו בימי א"א מ"ו אמנם לא ראה זה הרב ללמד זו החכמה לשום תלמיד מתלמידיו כי אמר אין ראוי לכל אדם ללמוד זו החכמה כי אם מי שנשמתו מסוגלת לה ובעו"ה נפסקה שלשלת החכמה מעדתינו עד היום ומה אוסיף להעיד והנה בחכמי גלילות ליטא מימי קדם היו כמה מאות חכמים גדולים שלמים וכן רבים ומפורסמים ומופלגים ובקיאים בכל החכמות בלמודיות וטבעיות ואלהיות ובתוריות וכלם היו לומדים חכמת הקבלה העיונית והמעשית ומשתמשים בה כמו שקבלנו מאבותינו ע"ה וחלילה חלילה לנו שנאמר כי מקוצר דעתם או מחסרון חכמתם היו מודים ומאמינים בה ולומדים אותה כמחשבת המתחכמים כי הנה ידוע וברור לכל כצאת השמש בגבורתו עוצם חכמתם ובינתם כי רבה היא ומופלגת כאשר יעידו חבוריהם ומי יוכל לומר שהחכם המופלא מוהר״ר יצחק בכמ"ר אברהם נ"ע בעל ספר חזוק אמונה ותלמידו החכם השלם מוהר"ר יוסף בכמ"ר מרדכי הקדוש בעל ס' האלף לך ותלמידו החכם המופלא האפשר ······· החכם השלם כמוהרר שמחה יצחק ראש ישיבה דאי קרים בס' שיח יצחק ובאר יצחק ושאר ספריו ז"ל (עד דור הרביעי נקברים שב) וזו מדרגה ראשונה מהתושבים המיושבים ק"ק דירזניע שהיו משתדלים בשרהה אותות החריות ורשות להקים בה"כנ מה שעד זמן קצר מהיום היה עומד עכ"פ על מכונו יסדו להם הרבנים בה"כ.

ולזכר נפשות אבותינו הקדושים אברהם יצחק וישראל השוכבים במערת המכפלה וכמובן לזכר שלש אמהות הלא הן שרה רבקה ולאה ובסגולה לזכר קבורת רחל ברמה ולזכר קברות ציון וירושלים ועיר דוד והברון וצפת וכלל הקברות הנמצאות בא"י בעריו וכפריו וכותם תליץ עליכם ולזכר הקברות בארץ תוגר נהונה, דינהר בותר, דמשק, בבל, מצרים, סינאן, פויירו, סבו, סולכאט, סטמבול, אדרנופוליט. ולזכר קברות אי קרים כפיא קלע בווליב מנגוף קרקייר יניקלע איסכיקרים. ולזכר קברות בענדר באלטא אנקורמן ברהד ולזכר קברות העליץ, בולשוויץ, אזופולי, ונטבעים בנהר קודוליווקי ולזכר קברות הוזהולנין, לבוב, פוסטומיט, קוכיווב, ליובצוב, תוהדושצא והובדוויץ ולזכר קברות צרוקוב קרסנא לוצקא כוטין דרזניע ולזכר

קברות כייוב סטרודוב ולזכר קבר ר׳ ניסן בעיר קלישוו ולזכר קבר כמר שלום המשכיל בעיר קעליש ולזכר קברות דליטא טרוק, כידן׳ בירזשטא, שטאוירע, סלאטיש, פולסלאטיש, דומפיין, פוסוול, פוני וויז, עיר חדשה.

מוהרר זרח הנ״ל אשר לא קם ולא יקום כמוהו בחכמי הקראים תמך והחכם השלם מהרר אברהם הרופא הנ״ל ואביו מוהרר יאשיהו נ״ע וזולתם שלמים וכן רבים שחברו כמ״ה ספרים טובים רבים ונכבדים והבורים נפלאים כאשר ראינו בעינינו וכלם היו צדיקים יסודי עולם וחסידים גמורים יראי אלהים.

Note XXXIX.

Pb. Ms. 757.

ויהי היום מן הימים כראות השר מרדכי ירושלמי כמה׳רר ברכה ירושלמי (Am Anfange der Einleitung genannt) את ספר שפתי ישנים שחברו מחכמי הרבנים בזכרון שמות כל ספרי החכמים והנבונים התאוה תאוה ויאמר בלבו, ורוח ה׳ נכון חדש בקרבו, מי יתן והיה אחד נמצא אתנו בעדת הקראים ספר כזה בזכרון שמות כל חבורי וספרי חכמינו המסולאים מחיבורי הקדמונים והאחרונים הנחמדים מזהב ומפז רב · · · · ויהי כשמעי את דבריו הטובים · · · · ואצתי ורצתי לעשות רצונו וגזרתי והואלתי לכתוב את האגרת הקטנה הזאת להפיק כוונתו ולמלאות שאלת נפשו ובקשתו וקראתי שמה מקראי קדש.

Note XL.

Pb. Ms. 759.

ס׳ הזכרונות בכהר׳ אהרן החזן הלוצקי. ואלו שמות אנשי בית עדתינו הנהרגים ע״י גוים ארורים וקברום ביער כפר, קוטוב מן הידועים לנו · · · · · · ועכשיו ארשום זכרונות נפשות אנשי עדתינו הנקברים בקברות עיר דרוניע שהיו דרים לשם מקודם ובעו״ה הורגו ושאריתם נפוצו ע״י חמואל הרשע הארור ובאשר כי לא נמצא איש יודע כל השוכבים בקבורת הנ״ל רק נמצאו חבילות כתבים מזכרונות הקה״ק ה״נל וכפי יכלתי העתקתים.

I. Anhang.

Die Epigraphe.

Rolle No. 6. (489).

הוקדש · · · · פה
ק׳ · · · · · טמטרקא
לפנים · · · טמירקא
שש׳ אש דת · · · · ליצה
אקפה לגלותנו

Rolle No. 8. (639.)

ואכתוב בספר ואעד עדים ואחתום שמי אני יצחק כהן
ב״ר זכריה כהן ב״ר יצחק נכ״ת כי מכרתי אותו לכ״ר יצחק הזקן
המשכיל בכ״ר יעקב ז״ל פה סלע היהודים ואשקל הכסף על ידו
מידי ואתן לידו את הספר בשנת אלף ושלש מאות שלשים והמשה
שנים לגלותנו ס״ט לקונה אותו ולדורותיו. אמן
בכשי ב״ר אברהם עד
ברכה ב״ר אליהו ז״ל הנכבד עד
ואני זכריה כהן בכ״ר שמריה הכהן עד

Rolle No. 9. (764).

אשרי תמים
אשרי נצרי
המקדיש
· · · · ·
אהרן בן שמואל
את״ם לגלו׳
סלע היהודים
דויד
משה
צדוק לוי
דניאל ·

Rolle No. 13. (781).

קד״ש לה׳ אלהי ישראל לא ימכר ולא יגאל שהקדישה זה ספר התורה הקדושה מ׳ אוטו בת אהרן מבני כור על שם אישה מר׳ ור׳ אליא בן ר׳ עזרא רי״ת בעבור כפרת נפשה וכפרת נפש אישה והק״בה יזכם להגות בו ללמוד ולעשות ולקיים ככל הכתוב בו ויקיים עליהם מק׳ שכת׳ לא ימוש ספר התורה הזה מפיך ומפי זרעך וגו׳ ויבורכו בברכה מאלהי המערכה ויזכו לראות בנין ביתו ואולמו והקדישה בקהלה ההדורה שהיא יושבת למעלה בקהל מטרכא בקהל טוכט ארור גונבו וארור מוכרו וארור מוחה אות אחת מקדושתו וארור מהליפו ומשימו משכון וברוך שומרו וברוך מצניעו וברוך מכתירו בעת רעה ומצילו מכל צרה ואלהי ישראל יסלח וימחול לכל עונות זה האשה וינחמה בבנין ציון וירושלים ויקיים עליה מקר׳ שכת׳ תנו לה מפרי ידיה וגם יזכה הקב״ה לאיש לראות פני משיח ולבניה ויקיים עליה מק׳ דכתיב לא ימושו מפיך ומפי זרעך וגו׳ והאל יחיש גאלת עמו יש׳ במהרה ובזמן קרוב אמנ׳ סלה והכל שריר וקיים פה עיר ספרד שנת ובני הנכר הנלוים אל יהוה לפ׳ק.

Rolle No. 14. (789).

זאת התורה התמימה הנאמנה הקדיש קהל אחינו כור שהקדישו פה כרים קהל מעלה שנת אלף תפ״ה לגלותינו ת״ש ליצירה פ״ק והוא קד״ש לאלהי ישראל לא ימכר ולא יגאל לעו׳ ואלהי ישראל יברך לקהלה זו אשר הקדישו ויקיים עליהם יוי יספור בכתוב עמים ועם עמו ישראל יכתבו לחיים בירושלים ונספחו על בית יעקב ביום הזה ומלכם בראשם יחי לעולם באמונתו אמן ואמן נאם דויד בר יצחק נב״ת ומ״כ סנגרי ס״ט.

Rolle No. 15. (798).

אני אליה בן שלמה הסופר מכרתי ספר התורה
הזה אשר כתב אבי ז״ל לכ״מ בייכ פקיד העיר בן
ילדוגן הקדרי יצו׳ פה כפא על חוף הים אלף ת״צד לגלותנו
תש״ת ליצירה יזכה להגות בו הוא וזרעו ע׳ע׳א
אליקים בן שלמה נ״ע
אלישע בר הושע ז״ל
יעקב בר משה צ״בי
דויד בר יצחק ע״ה סנגרי ס״טא

Rolle Nr. 2.

אז ידבר יהושע	עשה יוי זכר בימינו	ובזזנו ואכלונו
ברוך יוי מושיע	לנפלאותיו	ושפכו דמינו ויישבי
חוסים בימינו	מי ימלל כל המוצאות	את ספרי קדשינו
ממתקוממים	אותנו מיום נפלינו	ויתעללו בהם
תכתב גם זאת	בגלות זה אלף ות"ק	וזה האחרון שונאנו
התשועה בספר	שנים באנו בידי	הכביד גלותנו אלוף געתם
תורת האלהים לזכרון	עובדי האש באנו	עם מהנהו עם לא
לדור אחרון אשר	בידי עובדי המים	עצום ושמם טטרקסיים
אשר אמרו בזדונ'	המתיהדים ומבשם	בשנת נ"ו הזאת
לכו ונכחידם מגוי	הנשיא · · · בראשם	את"קא לגלותנו
לולי יוי שהיה לנו	ויצילונו ואת	דתקסה פ"ג ליצירה
וישלח לנו מושיעים	הספר הקדוש הזה	שנת ישועה ברוך
אחים מבני קדר	מידם ויכפשו	יוי כן ימהר וישלח
	מבצרם דורי	את אליה נביאנו
		במהרה בימינו אמן ·

Ich habe bei diesem wichtigen Epigraph die Zeilenordnung des Manuscriptes beibehalten.

Nr. 3. (843).

לאברהם הכהן למקנה זה הספר מאת האורח היקר ר' דניאל השליח בן ר' אלקנה ז"ל ביום ד' כ"ד שבט שני שנת ד"א תר"ג סימן טוב לו ולזרעו אחריו אמן.

נאם שר שלום בן משה ממ"ך · · · · · ·

פה מנגוף עירנו החדשה וא"לב

Rolle Nr. 15. (unten) (848).

זה ספר התורה התמימה הקדיש אותו מ' אברהם בן יוסף בן סלחדין בעיר כפא והוא קודש ליוי אלהי ישראל לא ימכר ולא יגאל וברוך יהיה המקדישו וארור מושלו כאדון ומשחיתו בזדון והמוציאו מקדושתו וברוך יהיה המצילו מאסון ומפגע רע ומכל סכנה והשם ישימהו סימן טוב לו ולזרעו עד עולם ויקיים עליו מקרא דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ וברוכים כל ישראל. והזקנים עדים ביום החדש הראשון שנת ויחנו בתרח ליצירה.

כבוד ר׳ יוסף הכהן בן ר׳ כלב הכהן נ״ע רי״ת עד
ר׳ אסף הכהן בן מ׳ כלב הכהן עד
כבוד ר׳ אברהם בן כבוד ר׳ שמריה תנצבה עד
כ׳ אברהם בן מ׳ יוסף עד
ר׳ יהודה הלוי בן ר׳ אברהם הלוי עד
ר׳ אברהם בן מ׳ פניאל עד
ר׳ יוסף הלוי בן ר׳ אהרן הלוי עד
מ׳ לוי בן ר׳ יהודה עד
מ׳ יוסף בן מ׳ שלמה עד
מ׳ שלמה בן מ׳ יוסף עד
מאני יוצחק הכהן ממקומו [1]

Nr. 51 die letzten Propheten.

זה המצחף שהקדישה אשת ישמעאל אלתראשי בת מרדכי הגביר ... חותם ומעיד ירמיה בר חכמוני המלמד ג׳ תשרי תר״מו ליצירה.

Nr. 55. Chumasch. (888.)

נשלם ש׳ אלף ומאתים לשטרות פה מתא אנפאיאלב המצחף שקנתה מלכה מהון אביה.

Rolle Nr. 12. (908).

למען ידעו דור אחרון כי אני יעקב בכר׳ משה וצ״ל בבואי פה מנגוף ק׳ החדשה מכרתי זה ספר התורה הק׳ אשר כתבתי בכפר צבקך לכר׳ אליהו כהן הבחור אשר קנהו והקדיש אותו בקהל הקדוש הזה לכפרת נפש אביו כר׳ יצחק הכהן בכר׳ אליהו הכהן נ״ע מן הכהנים המיוחסים אשר באו מעיר מולדתי תמירקה עם הקהל ונתישבו שם יחד עם בני כור בוניה יצ״ו וההווה יום ד׳ י״ב כסלו בשנת תר״סט לפ״ק ויקיים ...

Nr. 59. letzte Propheten. (921).

לנתנאל בן תקוה זצ״ל מסופרי קראי טבריא בקהל יהודכת שנ׳ ארלג לשט.

Nr. 77. Leviticus (Chumasch). (923).

הק׳ איתי צמח בן סעדין בן יעקב הלוי אלארגאני על בעלי המקרא אשר בירושלים אי״עע שנת ארלה לשט׳.

[1]) מחץ מתנים קמיו ומשנאיו בן יקומון

Nr. 72. Tilim und Job. (929).

בשם אלהי ישראל אני הושענא בן מיכאל קניתי זה ספר מקראי קדש מידי מ׳ חנוכה בן מ׳ שמריה בקהל מטרכא והקדשתי אותו לקהל הגדול קהל סולכאת בשנת בואני ממולדתנו גגרא(ש) ארמא לשט׳ תרפ״ט לבריאה.

Nr. 89. erste Propheten. (933).

הקדיש הושענא במ״ע שמואל הפרנס המטרכי הדר בקהלתנו פה אונכת קהל כור לחיי בנו יחידו חמודו כ׳ מרדכי לקהל אחינו קהל סלע היהודים שבתנו זה למען תחיה והארכת ימים (?) לשט׳.
ילדוגן בן אלישע עד,

Rolle Nr. 7. (939).

קלאי אשר הקדיש איפרוסוני בת יעקב על שמה ועל שם בעלה יהודה בן ר׳ שלמה להיות קלאי על כפרת נפשם בקהל הקדש קהל סולכאת והשם יניחם במלון טוב ויהיה חלקם עם צדיקים שנת והמשכילים יזהירו ליצה.

Rolle Nr. 10. (940).

זה סה״ת שהקדישוהו שני אחים החברים מר שמריה המכונה קפריסשינו יצו׳ ומר׳ שבתי המכונה מצורדי יצ״ו למושב הקראים הדרים במקום טמטרכא בכנסה הגדולה של אחינו · · · · כור בשנתנו דא״תש ליצה.

Nr. 81. Dibré hajamim. (957).

אני אלישע שליח ירושלמי בירבי אהרן סיימתי מלאכת נקוד וטעמי ס׳ דברי ה׳ ברח׳ מרחשון שנת תת״פח להרבן שני אתחיל שאר הכתובים בשם ה׳.

Nr. 86. Ende Pentateuch. (959).

אני יוסף בכר׳ משה תמאני רי״ת הגהתי התורה הזאת לכר׳ יצחק איזואתא י״צו בבואי פה קהל סלע היהודים ללמד תלמידים אחרי מות אחי הרב הגדול ר׳ יעקב רי״ת היום ד׳ כא ניסן ד׳ לעמר ש׳ תשי״ט ליצה.

Nr. 78. (969).

אלו שנים וחמשים חלקי התורה מקנת כספי אני אברהם בן שמחה מידי כר׳ אפרים שליח ירושלמי נתתי במתנה לחתני כר׳ נח רן בוקיק השר הקדרי בשנת ארפ״א לשט׳:

Nr. 52. Letzte Propheten. (1102).

אני צדקה בר שמרון בר מוחא בר מר' משה הסופר בר מרינו ורבינו הרב מוחא ר"ית הטבריני מכרתי זה ספר נביאים שכתבתי בנקוד ומסרת אבי זקני הרב משה נ"ע לכר' משה ההוגג בכר' יעקב כירימי פה חכרון תו"בב יום א' ב' לחשון שנת תש"סב לפ"ק.

Nr. 92. (992).

נחשא טבא זה המצחף קניתי אני אברהם בר משה הלוי החבר והרב לאדונינו גדליה הנשיא פה ספרד מידי ר' אפרים המלמד ירושלמי בבואנו מארץ גלותנו שנת תשנ"ב ליצירה ס"ט כונאד אכרוי אמן.

Nr. 110. Pentateuch. (1038).

חזק ונתחזק הכותב אל יהי ניזק כתבתי והשלמתי אני נח בשנת תשצ"ח סימן תורה צוה לנו לפ"ק פ"א לקבלתנו תורת הרבנות פה כפא.

Nr. 88. (1188).

בשם אל שדי אלו כ"ד ספרים בתכריך הדר מקנת כסף שלי דניאל בר נתן קוסטנדיני נ"ע קניתם בקהל אחינו קהל טירפזין והקדשתים לקהל יהוד גורייל בשנת את"ק לשט'.

Nr. 59. (1264).

קנה אותם מר ור' עילאן בן זכריה בן ביעמר מעיר מטארך סנה אתק"עו לשט' ס"ט · · · · סלהדין.

Epigraphe von 1300 ab haben schon arabische Namen.

Nr. 45. (1355).

בס"ד אכתוב זאת זכרון בספר כי אחינו קהל סוגדאייא בהסיעם דירתם עם אחינו שכניהם ממושבותיהם להרי אכוא מלחץ חטטרים שונאינו בוזזינו וגוזלינו מצאתי את הספר הזה חסר בגניזה בהקלם והשלמתי אותו והקדשתי בה' לתשרי לק"ק כפא יצו"בשנת הקטו ליצירה

Nr. 51. (1396).

אלה הספרים הקדישו אחיני בני מקרא הבחורים הגבורים קירקלי המה באו מעיר סרקל ונתישבו עמנו פה קהל קירקיורד והקדישוהו בשנת הק"נו ליצירה.

Herr Abraham Firkowitz hat auch einige Facsimile von Epigraphen, die sich in Rollen der verschiedenen Synagogen in der Krim und Konstantinopel befinden, angefertigt und der Sammlung beigelegt; ich will nur wenige davon geben, um auf die Wichtigkeit der Veröffentlichung dieser alten Documente, wenn sie von der gelehrten Welt als echt befunden werden, nebst den 300 Abdrücken der Inschriften auf den Grabsteinen in Schufutkale aufmerksam zu machen. Natürlich müssten die alten geographischen und historischen Namen zu erörtern sein.

Aus dem Jahre 905.

זה ספר תורת יהוה תמימה משיבת נפש מקיימיה למקומה, עדות יהוה נאמנה מחכימת פתי ההוגה בה באמונה. פקודי יהוה ישרים משמחי לב בני · · · · · · היום יום ד׳ בחדש אב י״א בו שנת משפטי יהוה אמת צדקו יחדו פ״ג לבריאת עולם כפי המנין אשר אנחנו מונים בקהלות מטרכא וקראקובן וטכט יצ״ו הקדיש הספר הזה כהר׳ יוסף הסופר בן אליהו גניטי נ״ע בקהל כפר צבך גרושי עיר ספרד על שם אחיו שמת בלא בן ובת · · · · · ואני יעקב מטאמן תרקא גר בארץ הזאת בן כר׳ משה הזקן יצ״ו כותב וחותם ומעיד והכל שריר וקיים ס״ט אמן.

Der Text über Abraham ben Simcha hasphardi ist, glaube ich, in Zion veröffentlicht und will ich es nicht unnützerweise wiederholen; meine Uebersetzung ist so ziemlich treu.

Aus dem Jahre 993.

אני חנכה שליח ירושלמי בן מרי׳ ורב׳ מנוח החכם זצ״ל מכרתי לאדונינו מורי׳ ורבי׳ גדליה הנשיא נכד משיח אלהי יעקב ונו׳ ע״ה את התורה הזאת אשר כתבתי ומסרתי ונקדתי וטעמתי בנקוד וטעמים ומסורת חכמי א״י בני מקרא זצ״ל · · · · · · פה עיר ספרד המדינה שנת אש״ה לשטרות והסימן וגלת ירושלים אשר בספרד ירשו את ערי הנגב והכל שריר וקים.

Aus dem Jahre 995.

זה ספר נביאים ישעיה ירמיה יחזקאל ותרי עשר הקדישה אותם זאת קרצא בת אהרן על שחלה בנה יצחק והקדישה אותו על שמם זה יצחק ושם אביו כ׳ חמו בן יהודה קודש לה׳ · · · · · · והקדיש על שמם לקהל עליוני קהל טוסבא שנת תשנ״ה ליצירה פה תמירקא ס״ט. (עדים)

Auf einer Rolle in Nicolajeff.

קדש לה׳ אלהי ישראל אשר הקדישו מר יצחק בן מרדכי בשביל כפרת נפש אביו מרדכי בן יצחק מארץ טמן בקהל הקדש קהל קירקר · · · · עדים

Aus dem Jahre 1021.

מנאשכ בת פמבוכ כלנדייאלי (פי מעיר כלאנדלייא) אשת בילכ מקהל בליקליי הקדישה פרכת המסך לקהל סלע היהודים בירה האתנים שנת אחותנו את היי לאלפי רבבה פ״ג ויקיים עליה מקרא תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה אמן.

Facs. Nr. 19.

זה ס׳ התורה התמימה והנאמנה הקדיש ר׳ ירמיא בן ר׳ דניאל בן ר׳ מרדכי בן מנחם על כפרת נפשו והוא קודש לה׳ אלהי ישראל בקהלת כורייא הדרים בעיר סולכאת מקהל טמן · · ·

Auf einer Rolle in Konstantinopel

מוקדש מעיר כסתמונא הסמוכה בנהר אכץ

Auf einer andern הקכ״ג ליצירה מוקדש בקהל כוכסו

Auf einer dritten בכנסת ארצכרמן בקהל קראים (Belgrad).

II. Anhang.

Die Texte einiger Documente.

Documente über Polen.

Nr. 25.

היום יום שני לבריאה כ״ה לר״ח ניסן ט׳ לס״ה בשנת כי יסיתך אחיך לפ״ק אנחנו היושבים על מדין עם כל השותפים אצלנו מכריזים על כ׳ מרדכי בכמ׳ יצחק ז״ל יחד עם כל בני ביתו בניו וכלותיו בחרם חמור בעד הסתרבותו נגד הדין כמה פעמים והתנגדותו נגד הדין שלנו, ומהיום הזה והלאה יופרש ויובדל מכל קדשי בני ישראל ואפילו יאסר לו למכור בשר שחוט · · · · · לתת לו שלום ולקבל ממנו, וכל המתחבר עמו והמדבר בו יהיה כמוהו חרם ויחרם כל רכושו כעכן בן זבדי המוחרם בחרם יהושע בן נון גם בחרם עליונים ותחתונים וכל שלושת עולמים וכל המסתרב והמתנגד משפט דת היהודייה יפול ברשת חרם גמור ופורץ גדר ישכנו נחש ולאמות הדבר רשמנו שמנו אנחנו הממונים לעיל במחשבה ובפמ׳ למטה.

נאם שמואל השופט בל״אא כמהרר אברהם השופט וצ״ל

שני דיינים — שני גבאים חזן ושמש.

Nr. 26.

בהיום שהעיר ה׳ ית״ש את רוח המלך האדיר והנשיא יואן ג׳ יהו״ת להרים קרן הקראים ובפרט לנשיאנו הנעלה כמוהרר אברהם השופט יצ״ו בכמוהרר שמואל וצ״ל שכמה פעמים כתב המלך יר״ה כתבים בפיוסים ובבקשות שיסתדל השופט יצ״ו להושיב כמה בעלי בתים בעיר מושב באיזה מקום שירצו עדת הקראים מערי המלך יר״ה ועכשיו בשנת תמ״ח לפ״ק בתוך ימי חג המצות השופט יצ״ו היה מרואי פני המלך יר״ה ונשא חן לפניו וכבדו ונשאו המלך יר״ה ופה אל פה פייסו בענין זה וכפי גזירת פיוסו הוכרח להתקשר בכתב

ההתקשרות למלך יר"ה וכפי זה הוצרך השופט יצ"ו להשמיע קול בתוך עדת ישראל שמי ידבנו לבו ללכת ה' אלהיו עמו ויעל · · ·

Nr. 37.

בשנת באשורו אחוה רגלי · · ·

ובעונות הרבים נאספו מתוכנו גדולי הדור הזקנים אנשי אמונה מחזקי בדקנו אשר היו כמגן וצנה לכל קהלתנו ועתה אין איש שם על לב פרץ נחל מעם גר והאמונה גר עלי סוגר ומעיזים פניהם כנגד התורה והיו כגוים כמשפחות האדמה ועושים ביד רמה איש כל הישר בעיניו למוכיח בשער יקושון והאמת שאדונינו המלך כרול ושריו לא הכבידו עלינו במס ולא בשום עלה מן העלות ואין לנו שום מונע ומוחה בקיום דתנו ויש לנו ב"ד ודיין ושופט במשפטי ודיני בית ישראל וכן יהיה עד בוא לציון גואל.

אנא אנחנו רבותינו הקדושים תגדילו חסדכם עמנו בעבור ברית אבותנו שיבוא מכם אחד מהמשכילים להרביץ תורה וחכמה בתוכינו ונמצא חן בעיניו במה שיגזור עלינו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו לא בקרוב איש להשתחוות לו אשר ירים קול דממה יאות לו ובזה תתהלל כל הנשמה ותרים דגלו ושמענו שנמצא אצל כמ"ת ספר מצות חבור החכם רבינו טוביא נ"ע מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענו למצוא דברי חפץ ולהוציא לאור תעלומיה.

Nr. 39. an Eliahu Baschiatzi.

· · · וראינו לספר לכם הענין שהוקרה בעירנו בטרוקי בשנת הרמד והיה לרבנים טולד תשרי ג"ט תנ"ה וקדשו ר"ה יום ג' לשבוע והישן נראה בבקר במזרח ביום ג' קרוב לזריחת השמש ולנו מפאת מזרח מים ושדות ומישור והראינו לרבנים המתאכסנים פה בטרוקי יעקב סוכי מכפא ועוזר הרופא מכרקוב וליתר הרבנים שהיו פה ואז בושו וחפו ראשם ואנו קדשנו ביום ה' לשבוע · · ·

ועל אודות סדר התפלה נודיע לכם וזה שסדר התפלה נמצא אצלינו על שלש צורות הא' מהקדמונים ואינו ידוע שם הסדר וס' המצות של ר' אהרן אינו מסכים עליו והב' אנחנו מיחסים אותו לרבינו יוסף אביו של רבי' אהרן ז"ל והג' של ר' אהרן · · ·

Nr. 51. unterzeichnet (1646).

אברהם הרופא מאיר בן כהר' המנוח יהודה הרופא מאיר תוריז.

Nr. 58. Copie angefertigt (1854) von H. Firkovitz aus einem Msc. in Trok.

בשנה השנית לביאת אבותינו · · · · פה טרוקי מארץ מדי מעיר סולכאת הוליד אדונינו כמר׳ שמואל סגן המשכיל חברו של אדוני אבי כמר׳ שמחה מורוא בהנהגת העדה יצ״ו את אהובינו כמר משה בשנת הק״ס ויגדל משה הלוך וגדל עד כי היה שר קפינן בחצר אדונינו המלך כוימיר יגילון יר״ה משנת הרי״ו והוא הרים תפארת ישראל כי בקש מאת המלך י״ל ויאשר את כתב החירות הנתון לאבותינו מאת הדוכוס ויטולב החסיד.

Nr. 63.

קינה מורה בן נתן על מות דוד ירושלמי ת״ח לפק.

Nr. 46. an die Gemeinde מן כרמן (1381).

וכבר סיפר לי בעד הקהלות הנמצאות שם הן מעדת בני מקרא הן מאחינו הרבנים בני משנה שדורשים הלמוד והידיעה.

Nr. 42 von Eliahu Baschiatzi 1480.

דעו איך שמוע שמעתי את האיש לבוש הבדיאות והכזבים ר׳ משה אלמנו מלעיג ומהרף בדברי הכמינו.

Nr. 48. von Eliah Maruli an die Gemeinde קירקייר.

ובפרט הרב רבי׳ יוסף הרואה אשר היה רבו של רבי׳ ישועה שהוא היה מתיר ובא הרב רבינו אהרן בעל המבחר שהוא היה ממקומכם כפי שהוגד לנו.

Nr. 75. Mahnbrief aus Brisk an die Karaim in זאמויטי.

Nr. 77. Mahnbrief aus Chamsk an die Karaim in זאמויטי und Trok.

Nr. 97. Mahnbrief an זאבלודאווי.

Nr. 107. Schreiben nach Trok aus Wolkanik.

Nr. 113.

יוסף רודי מן הרודים בעם.

זאת הקינה שקוננתי בשנת תנו לפק כשהלכתי בגליל ליטוא ומצאתי נפטרים שני המאורות המאור הגדול החכם האלהי אמ״ו כמוהרר אברהם הזקן וישש הרב הגדול שבכל המלכות הואת בכמר אהרן והמאור

השני אמ"ו כמהרר שמחה הזקן והישש חסד שלם כמוהרר משה לוי זלה"ה וזו הקינה קוננתיה על פטירת החכם המופלג וחריף זכרן מופלא ונעים הקול אמו' כמוהר משה בכמר שמואל מתושבי ק"ק טראק בגליל ליטא שנפטר בעיר שאטא ונקבר בקברות ק"ק עיר חדשה בגליל אופיטה ואני בתחום רוסיא זה שמעתי ותרגז בטני ולקול צללו שפתי.

וזו הקינה קוננתיה בשמעי פטירת אדוני אחי והתני כמהר נחמו החזן בק"ק לוצקא יצו בכמ' שמואל הזקן זצ"ל מתושבי ק"ק דרזנא שהיה שם בימי קדם והוא החכם הנ"ל היה בעל אחותי ונפטר רך בשנים. וזו הקינה קוננתיה על פטירת האח הנעים החבר החביב רך השנים ומופלא ומופלג בחכמה ובתבונה כבן שמונים או מאה אשר על ימים היה והבהיק העולם במלי הכמתו כמה"ר מרדכי בכמ' יצחק לובשינסקי מתושבי ק"ק שוטה אגם בתחום הורודנה בגליל ליטוא שנפטר לשם ואנו שמענו פטירתו כמן ברוסיא ובפולין.

מרדכי חזן.

Nr. 123.

והנני מודיעך כפי אשר הודיע לי ידידי חברי החכם מוהרר שמחה יצחק נרו בכתבו אשר כתב לי כי יש שם ד' קהלות ק"ק קלעא וק"ק כיוזלוב וק"ק כפא וק"ק מנגוף ובתוך כולם יש כמו חמש מאות ב"ב בק"ק קלעא קרוב לג' מאות ובק"ק כיוזלוב כמו קהל אנשים ובק"ק כיפא כמו חמשים ובק"ק מנגוף כמו ארבעים ועוד בעיר סולכאת סמוך לק"ק כיפא מקודם היה שם קהל גדול ובה"כ בתוכה גדילה מאד מכל בתי הכנסיות ועכשיו בתוכה רק חזן א' שומר בה"כ ומתפלל בתוכו ערב ובקר. כל בה"כ והמדרשות ובתי דירתם של אחינו הקראים בכל הקהלות בנויים מאבנים גדולות בכל קהלה מהשליש קהלות יש בה"מ א' קבוע לת"ת ובכל בה"מ מלמד מיוחד ולומדים כל היום מבקר עד ערב בלי הפסק ובק"ק קלעא יש ז' במ"ד קדושות ושלשה מהן סגורות ומסוגרות פנויות ובתוך הארבע לומדים גב היום במדרש הא' היה מלמד החכם השלם והרב הקדוש מוהרר שמואל המחבר פירוש על ס' המבחר בכמהר יוסף זצ"ל ובעו"ה לא השלימו כי הלך לבית עולמו בחדש שבט דתקיד תנצ"בה ובמדרש השני מלמד החכם השלם והרב הקדוש מוהרר שמואל המלמד הגדול נר"ו וזה החכם נרו' חבר ספר בענין קדוש החדש קרא אותו נר שמואל

בכמהרר אברהם הזקן יעמ"ש ובמדרש השלישי מלמד החכם כמהר אליא החזן הסופר תורת ה' והמלמד יצ"ו כמוהרר יעקב החכם זצ"ל ובמדרש הרביעי מלמד החכם כמהר אליהו המלמד בכמהר יצחק החכם תנצ"בה ובמדרש של ק"ק כיזלוב החכם הרר שמואל החזן והמלמד יצ"ו בכמר יפת נ"ע ובמדרש של ק"ק כיפא מלמד החכם הרר הלל המלמד יצ"ו בכמר יצחק ז"ל ובמדרש של ק"ק מנגוף מלמד החכם הרר יהודא החזן והמלמד יצ"ו ככמר שלמה ז"ל והחזן של ק"ק כיפא החכם הרר יהודא ירושלמי הזקן יצ"ו בכמר שמריא זצ"ל ושני האחים היקרים הנקראים עיני העדה החכמים כמהרר יצחק וכמוהרר אברהם נרו' הצלדיים מקום דירתם ותחנותם בעיר קלעא יצו ומה שבקשתי להודיעך כמה פרסאות מקהלתנו לאי קרים זה לא אוכל לשער ולהגיד אכן המהלך כמה ימים הוא שמעתי באזני מפי אחינו הסוחרים הקירימיים בהיותו אצלם זו שנה שלישית שנאלו מעיר חיטין במשך ארבע שבועות יוכל המתנהל בסוסים מזויינים לעבור על הדרך ולהגיע לקק קלעא יצ"ו . . .

Nr. 124.

באב לקח הוא עכשיו קראית לו לאשה משום שבגלילות קרים הדבר עובר בנשיאות שתי נשים בלבד שיספיק לשתיהן בשאר כסות ועונה אפילו באחינו הקראים מכ"ש הרבנים.

Nr. 125.

שלשיה נדבר על לבכם . . . . כי הגביר השר הנאמן אמ"ו האיש גדול העצה העומד כחומה נשגבה בעד בני עמו הנמצאים בקה' אי קרים ומשתדל בכל צרכיהם במלכות נסע לעיר המלוכה הנק' פטרבורג ונתן קיבלנה ר"ל מעמורייאל להגבירה מונרחינא הנא קטרזינא פטריינא אוסודרינא בענין המסים והארנוניות היוצאים בגזירתה לקחת לאוצרה ר"ל פידושצוונא בסך ט"ז זהו' פוליש מכל זכר יהודי ושאר נתינות הקשות ומצא חן בעיניה וצותה להקל מעליהם כל העולים הכבדים עד החצי אף צותה לתת לידו עם החותם מלכות שלה כתב חוק בדרך חירות כאשר השאר יגידו אנשי קהלתכם בהרחבה.

Documente I. Theil.

Nr. 7. beklagen sich die rabbanitischen Gemeinden in Jerusalem (1539) und Hebron, dass die Karaïten aus Kon-

stantinopel והק׳ אשר בערי ואלחייא והק׳ אשר בערי פקופי והק׳ בערי אי כירים die heiligen Städte besehen kommen, ohne irgend eine Abgabe bezahlen zu wollen; viele Unterschriften, unter andern יצחק זרחיא אזיואי ס״ט · · · · הצ׳ אברהם אלמושנינו

Nr. 8. von Eliahu maruli an Mizraim (1573).

ומחלים את פניכם היקרים שתודיעו לנו אם נמצא אצליכם גם מועתק בל״ה מספרי מורנו ורבנו יפת הלוי המלמד הגדול ס׳ בראשית וס׳ במדבר וס׳ אלה הדברים כי השני הספרים הנשארים נמצאים אצלנו מועתקים כראוי בלה״ק בלשון צח ומבואר ונמצא אצלנו ג״פ מפירוש ת״ע של ר׳ יפת הנזכר אין ערוך אליו אמנם זולת זה אם יש אצלכם מר׳ יפת הנזכר פי׳ הנביאים הראש׳ והאח׳ והכ׳ זאת תחנתני שתודיע לנו גם את זה.

ib. 3a. מי גדר מי מעיינות תהום העיון בשמלת הביאור והפירוש ומורה הנבוכים מי קבץ כל נפוצות ספרי החכמים הקדומים ויענדם עטרות לראשו כתם פז בכל צד מסכים הלא הוא אברהם פירוז בהר שלמה הרופא משכיל.

Nr. 10. Schreiben des R. Zerach ben Nathan. (1637).

מעיר טרוק אל מדינת תוגרמא ר״ל מדינת מריים הנקראת קירים לבני מקרא לקהל קדוש קרקייר על ידי כמהר ישראל · · · ·

יגון אשר אינו בידנו כדוגמת הרבנים מדי יקיצתם תפלות כפי דעתם ואשר מתחסדים בתוכנו הם הם מתקדשים ממש בתחלת תפלותיהם עם י״ח ברכות והרמיז מה רבינו אהרן הראשון ואני לא באתי לתכונתו והמקבלים מן רבינו החכם אמו כמוהרר יצחק ומוהרר יוסף וצ״ל כבר שכחו בו ומעי מעי אוחילה בראותי בתשובות בס׳ של ר׳ בצלאל כי מעוות תארוה העל אלה תתאפק אדוני ולבי ראה אילו רבינו משה זצ״ל בבקשותיו אשר כתב לנו גם בענין זה חבר ואזן ומי יתן ואראה מאוצרות כמ״עת יצ״ו אז ינוח · · · ·

ib. כאשר היה אומר ז״ל אמ״ו כמהרר יצחק ז״ל שאופק קראקה הוא רחוק מאופק טירוקי כשעה אחת.

ib. אשאלכם להודיעני מה חדי אף הגדול הזה אשר שמעתי כי אחינו הרבנים יושבי ק״ק צפת אינם סובלים בלינת הקראים בה וכמו כן בשלאנוק וטולזוב.

Nr. 13. Das ב"ד zu Manguf beschliesst (1642), dass die Frauen in keiner Versammlung von Männern zugelassen werden.

Nr. 95. (1797).

לזכרון שהרב מוה' ליב אריה במהורר ישראל אב"ד של ק"ק ליהאוויץ מכת החסידים המתנגדים לתורה שב"עפ נתפלפל עם הרר משה בן מוהרר שמעון אבד דק"ק פינסק מכת בעלי התורה שב"עפ עד שהגיע זה הווכוח לעיר פטרובורק לפני המלכות בימי האדון פוולו פטרוויץ אימפרטור י"ל ובאותו הווכוח והפלפול שאל החסיד מוהרר ליב הנ"ל המכחיש את המשנה והתלמוד מן הרר משה הנ"ל עשר שאלות כנגד עשר הדברות וגם בקש מאתו שיפרט ויודיע בראיות ד' דברים או אמור מצות מן ז' מאות מצות שנתבארו במשנה ובתלמוד והרר משה הנ"ל לא יכול להשיב תשובה נכונה אפילו לשאלה אחת מן השאלות ששאל ממנו החסיד מוהר' אריה ליב אב"ד דק"ק ליהאוויץ.

Nr. 81. (1784).

וכי זה ידוע לכבודכם כי מקודם היינו בגלות מדי וישמעאל ועתה לקח חיל מוסקוב את ארץ מדי וגם אנחנו נפלנו עמם בגלות מוסקוב והורקנו מכלי אל כלי ....

ואהבת אלהינו אותנו עשה זה החסד עמנו שנתן לנו חלק ונחלה בירושלים ולאחינו הרבנים אפילו מדרך כף רגל אין להם בירושלים אלא ב"כ שלהם ובתיהם היושבים בם כלם הם בשכירות מהישמעאלים ומבתי הקדש שלנו.

III. Anhang.

Diversa.

A.

Ich will hier noch drei philosophische Schriften, die zum Studium der Philosophie des jüdischen Kalams von Nutzen sein können, geben.

Pb. Nr. 679.

אתחיל לכתוב צדוק הדין והוא ס׳ הגבולים שהזכירו ר׳ יהודה האבל בעל אשכול הכופר נ״ע והנה הוא גם הוא מחבורי נסי בן נח נ״ע.

Jedenfalls eine Uebersetzung aus dem Arabischen und eine spätere Arbeit (Vrgl. Steinschneider Leyd. Cat. p. 228).

Pb. Nr. 684.

זה ספר שאלות תשובות של המלמד הגדול הרב אבו יעקב אשר שאל לחכמי העולם לחכמי ישראל ולחכמי הגוים והם ט״ו שאלות.

Aus dem Arabischen übersetzt, kann von Joseph haroëh sein. (Vrgl. orient. Lit. XII, 742; Steinschneider l. c. p. 184).

Nr. 686.

טרפא לעצם 2b וגלוי לאל שלא היה חפצי בכתבי הספר הזה אלא להתקרב בו אל אלהי השמים אשר עשה עמי חסדים גדולים והשכין אותי בירושלים ע״ה · · · · ולא אני מקטני ירושלים אלא קטן שבקטנים הצעירים אשר למדתי מהם ומה שראיתי בספריהם חקקתי וכתבתי אותם.

Dieses Werkchen hat 20 Blätter und ist voll von griechischen Wörtern, wahrscheinlich ein byzantinisches Produkt.

B.

Nr. 655.

ס׳ דברת צדק בהתרת אכילת חולין בירושלים לר׳ שמואל הלוי פקיד ירושלים בכר׳ אברהם הלוי.

Nr. 666.

טעם חקת פרה אדומה שמואל הכהן בכר׳ עלי הק״נב.

C. Liturgisten.

Nr. 766. טוביה בר משה העובד

דוד בן משה
שבתי בן כלב
שבתי הרופא בן כלב
אבו עלי
הלל בן יוסף
Nr. 763. משה בן אליהו
שבתי בן אליה
יהודה בן אליה
יוסף בר שמעון
משה בן שמריה כהן

Nr. 757. תוכחה, משה בן בנימין נ״ע בן משה בגי יעמש
ודוי ר׳ אברהם, לא בצדקתי עמדתי לערוך
תחנון לר׳ יהודה, יעירוני בשמך רעיוני
סליחה ר׳ אברהם, אלהים אמצו פלאיך
ודוי ר׳ משה בר אברהם
תחנון להר׳ יוסף בהר׳ ישראל
חטאנו של ר׳ יהודה בר שמריא ז״ל
אחר לר׳ יוסף הר שבתי
Nr. 772. אחר להכהר אליהו בשייצי בהר׳ משה נ״ע
תוכחה לכר׳ יהודה בר שמריה
אחרת של ר׳ משה בר עלי
. יוסף בהר שבתי
. לר׳ יהודה מרולי
תחנון לר׳ יהודה בר שמריא
. להר׳ שבתי בר׳ אליהו נ״ע מפרויטו

Nr. 771. { קינה מנחם בן מיכאל
פיוט משה הלוי בן אליהו חוק
אם יקרה להיות הפורים שבת
שמואל בן סני, שארית צאן ביום רצון.

729. עלי גאון, יאשיהו העני, אבינדב, עזרא בן' חנוך, עבאשיה, מבורך.

782. זאת תפילת שירת יד החזקה אשר יסדה הכר' מנחם בכהר אליהו זל' להתחנן בה כל איש ישראל בצר לו בעלותו בית אל ויקרא שמה מלכיאל עד היום הזה.
(Acrostichon beginnt mit מלכי)

783. למנצח על אילת השחר שחברו אמורי האלהי כמהורר זרח נכ"ת בכ"מע נתן הזקן נ"ע להעיר יונת האלם בכוסף מרובה נתונה לרנן שחר בר"ה במקום החבור הנהוג לקראו שהוא אפתח שערי רנני (ר' יהודה הלוי) מחכמי התלמוד וכפי זה יסד החכם ה"נל זה החבור על אותיות אלפא ביתא ר"ל תש"רק תפתחו לי שערי צדק.

784. ס' מזוקק שבעתים תפלות על השבוע מס' תהלים ואח"כ מנין הפרשיות בת"נך 929 פסוקים 23156 אותיות 92716 נאם שמואל אשנבי בא"א כמ' אברהם ז"ל כתבתי זה החשבון מהוראת החכם הגדול ר' סעדיה זצ"ל.

786. פיוט לכהר אברהם הרופא בן יעקב נ"ע ראש החזנים האל יניההו בגן עדנים וזה הפיוט אומרים אותה בשבת חנוכה הסמוכה לפורים אשא דעי למבין רעי ומושיעי.

787. פיוט נאה לשבת הגדול לכמהר' משה הלוי החכם הקדוש ז"ל בן ר' אליהו נפטר ת"כו, אשירה ואזמרה ואהללה לשם כבוד מלכותך.

787. אחר כנגונו לר' יצחק החזן ז"ל בן ר' משה נפטר הת"כו בקלעה יגל לבי בקרבי.

787. אחר כנגונו לא"א מור' כמהרר יעקב החכם יצו בן ר' מרדכי נפטר הת"סא בקלעה, ידידי אל בני ישראל זעקו מרוב צרתם.

787. פיוט לתוך שבעת ימי מצה מאד רטה גדלת אל אלהים, חתום מרדכי הדל בר יעקב החכם יצו (יעקב ה"נל).

אב תפלת יחיד לכהר זרח הטרוקי ז"ל אברך אל אדון עולם ונעלם.
830. פיוט לרבנו יצחק ראש הישיבה בכהר ישראל סנגארי ז"צל, ישעך אדרוש אל שוכן חביון, צירי תחבוש ותקרב יום פדיון ····
830. אלפא לר' שלמה אלסנגארי שומעתה מתוך האש נסוכה מראש (שלמה סולימן .Acrost).

Ausserdem findet man Ueberschriften und Acrostichon.

806. דניאל רופא, אני ישראל בן שמואל דין, ישראל המערבי חוק, מנצור חוק, נמואל חוק.
בלעם חוק, שמואל בן משה הרופא סני, חסדאל, משה צפתי, אני יהודה רופא מאיר קראי חוק.

D. Die Rabbanitischen Msc.

Viele sehr alte Exemplare des Targum Onkelos, welche zu einer correcten Ausgabe dieses Targums nicht umgangen werden können; Raschi's und Ibn Ezra's Commentare in schönen und alten Exemplaren, ein anonymer Commentar (Cod. 22), der eine ganze Menge von andern Commentatoren citirt und gegen Ende des XIII. Jahrhunderts verfasst ist. Einige Liturgiensammlungen auf Pergament, die auch manche historische Gedichte enthalten (Cod. 165); eine Sammlung apocryphischer Liturgien (Cod. 115), wo Gebete von R. Gamliel, Hilel hasaken, Rabenu hakadosch, R. Akibah und andere vorhanden sind. Einige Hypercommentare zu Ibn Ezra zum Pentateuch.

Cod. 240. כתאב תצניף בית דין לרבינו האיי ז"ל. א' כתובת אשה ב' גט פשוט ··· כח שטר מחאה zuletzt סליקו השטרות של רבינו האיי letzte Seite תפלת יה"כ לר' האיי בר דוד ז"ל.

Cod. 77. ein kleines hebräisches Wörterbuch, arabisch anonym, citirt oft (תם?) ר' יעקב צאחב אלכאמל, P. Jonah, Kamchi. Dieses Buch gehörte dem Karäer Joseph ben Zadakah in Damascus.

Cod. 75. ein hebräisches Wörterbuch, persisch leider unvollständig: das erste, welches bis jetzt gekannt ist (vgl.

meine Rapporte journ. asiatique 1865 Tom. I). Es fängt mit radix אח an geht und nach zweibuchstäbigen Wurzeln, wie die alten Iggaron; es enthält auch in den radices die Erklärung talmudischer Wörter, welches mich vermuthen liess, dass diess ein ähnliches wie das Chawi von R. Haja ist.

Zum Schlusse liesst man folgende Unterschrift:

וכתב העבד הצעיר הבוטח בעזרת האל שלמה בר הרב רב' שמואל זל"הה נסתיים זה ספר אגרון ופתרון כל דבר בתרין בשבת דהוא ר"ח תמוז לטובה תמוז בשנת אתר"נא למנין שטרות (1339) בעיר גורגאנג וכתבתי בשביל עצמי יה ישימהו סימן טוב עלי ועל כל קוראו וגורסו ומגיהו יגן ה' בעדו אמן נצח סלה אלישע ס"ט

Cod. 79. ist ein Wörterbuch von Kamchi geschrieben vor 1293, denn am Schlusse ist der Todtestag 27. Tischri 5053 der Frau des Besitzers dieses Buches und dessen Tochter הגי כטון; am Rande finden sich Wörter מן לשון קדר also alttartarisch, vielleicht Spuren der chazarischen Sprache. Hierher gehören nun einige Midraschim und Legendensammlungen, zumeist gedruckt und viele Exemplare hebräischer Uebersetzungen von Ibn Roschd's Commentaren; einige historische Notizen der Abschreiber am Ende dieser Manuscripte wird wohl schon derjenige geben, der den Catalog dieser Sammlung machen wird, meine Aufgabe ist es blos, das Auffallendste zu notiren.

ויהי הוא בא עד הראש אשר ישתחוה שם אמרו אין ראש אלא ע"ז ככתוב צלמא רישיה די דהב טב. באיוב הצדיק אמרו שהיה כופר בעקר דכתי' בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אמרו בשפתיו לא חטא אבל בלבו היה כופר. על שלמה החכם אמרו כי הכרובים שעשה במקדש עשאם דמות זכרים ונקבות והציגם זה לקראת זה הבועלים כיון שראו האויבים חרפו וגדפו לאמת ישראל וע"ז כתיב בקינות כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה. על ירמיה הנביא אמרו כי הרהר והפיל זרעו במרחץ באה בתו וישבה במקום ההוא ונכנס הורע לרחמה והרתה ונולד מזה בר סירא. ובעת שהקריבה ללדת עמד הילד בפתחי הרחם והתחיל לדבר ואמר הגידו לי שמי מה תקראו לי ואמרו לו הרבה שמות ולא הסכים עד שהודיע בעצמו ואמר קראו לי בר סירא כי בן ירמיהו אני. ועל יחזקאל כהן ונביא ה' אמרו כי היה לו גביע של עצם מראשו של אדם והיה שותה בו כיון שהגיע נבואת תחיית המתים אשר בבקעה ככתוב ותקרבו עצמות אחת אל אחת [יחזק'לג'] קפץ הגביע והכהו לנביא בפניו בשני סנטרותיו והלך ונדבק אל עצמותיו. וכן על מרדכי אמרו כי מה שכתי' באסתר לקחה מרדכי לו לבת לא לבת לקחה אלא לאשה ובחיקו היתה שוכבת ואפי' בהיותה בבית אחשורוש היתה שוכבת בחיקו של אחשורוש וחוזרת וטובלת ושוכבת בחיקו של מרדכי זהו שכתוב ואת מאמר מרדכי אסתר עושה כאשר היתה באמנה אתו וכאלה רבות הזיות והויות מי יוכל לספרם אלו היה כל הרקיע ניירים וכל הים דיו וכל האילנות קולמוסים וכל המבינים כותבים ילאו לכתוב ולמנות כל הבליהם אשר בכל אלו הכתובים לא יאמינו הקראים וגם בהרבה ממה שלא יכולנו לכתוב מפני האריכות.

עד כאן הגיע מה שקויתי ואויתי למלאת רצון האדון הנזכר בתהלת המאמר ורצון הכמיו יר"ה . . . .

נגמרה במשך ששת ימי המעשה כהיום ערב ש"ק והלל הגדול י"א לר"ח ניסן שנת תורה השמש לפ"ק פה בק"הק טרוק י"עא בעדת בני מקרא ירה ע"י אני העני קרא וה' שמע למתאבק באבק רגלי ת"ח והיוצק מים על ידיהם הצעיר חנניה המתלמד וחזן משנה בלא'א כמע' דוד ז"צל אבקוויץ.

אמה ואמרו עליו שהיה מושך בערלה ר"ל שופך זרע לבטלה ושמזה הוליד שדים ושדות בעולם. על נח הצדיק אמרו שרבעו חם בנו בראותו ערותו. באברהם אבינו אמרו שהיה חוזה בככבים ועל יצחק אבי' אמרו שהיה אוהב את בנו הרשע והיה אוכל טרפות שהיה לו עשו מביא גורי כלבים ומבשל ומאכיל לאביו. ביעקב אמרו כי גנב היה ורמאי שרמה את לבן במקלות ששם לפני הצאן וגזל את צאנו ונתעשר. ביוסף הצדיק אמרו כי בקש לעשות זמה עם אשת אדוניו ובעת ההיא ראה דקיונו של אביו על הכותל ואז נפל מעליה ונעץ ידיו בקרקע ונפזר זרעו מבין צפרני ידיו. ועל בני יעקב אמרו שהיו אוכלים אבר מן החי. ועל מר"עה אמרו שהשדוהו באשת איש ובכסף של תרומת המשכן ושנתגאה משה באמרו את הדבר הקשה תקריבון אלי ושמעתיו וע"כ נעלמו ממנו כמה הלכות ובחלותו את פני ה' בעון העגל אמר לו השי"ת ועתה הניחה לי אמרו מזה ידענו שתפש משה בכנף בגדו של הק"בה. ועל אהרן אמרו כי בעל שם היה ועשה צורות השליך צורה אחת ליאור ולא עלה ארונו של יוסף הצדיק צורה שנית ולא עלה השליך צורה שלישית שהיא צורת שור מיד צף הארון וגם הצורה צפה ואשה א' חטפה הצורה. וכשהיו תחת הר סיני וראו כי בושש משה בהר אמרו קום עשה לנו אלהים ואמר להם פרקו נזמי הזהב כשהשליך הזהב לאש הראתה האשה הלוח כנגד האש ויצא העגל שבו צורת השור. על יהושע תלמידו של משה אמרו כי חלל שבת ביריחו ולא הקריב קרבן תמיד ובטל למוד תורה. ועל פינחס הכהן אמרו שטמא וחלל כהונתו שכשהרג לזמרי עם כזבי הרימם על הרומח למעלה ויז נצחם על בגדיו. על בועז הצדיק נשיא ושופט ישראל אמרו כי כמה בעילות בעל ברות כששכבה במרגלותיו. ביעל אשת חבר הקיני אמרו כי סיסרא בעל אותה כמה בעילות כי כמה פעמים כתי' בין רגליה נפל כרע. בחנה הנביאה אמרו שהתציפה פעם נגד השם ואמרה אם תתן לי בן הרי טוב ואם לאו הריני נסתרת באיש זר כדי שיוליכני בעלי לבדוק במי שוטה ואז שלא ברצונך תתן לי בן. בשמואל אמר כי בהתנצלו לפני ישראל במאמר את שור מי לקחתי ואת חמור מי לקחתי למה לא הזכיר יותר מכאן שדברים אחרים היה לוקח שוחד וגוזל. על דה"עה אמרו כי בששה חדשים שמלך בחברון נצטרע. וכן אמרו כי בברחו בפני אבשלום רצה לעבוד ע"ז דכתיב

וכל צבאם הארץ וכל הברואים עליה ויהושע תלמידו בכה וצעק וחפש ולא מצא לרבו עשה עליו הספדים גדולים וספרו הבלים בלתי מועילים מי יוכל לכתבם ולספרם וכל זה בספר ר׳ תנחומא ובקרובות שמזמרים בסכות.

עוד כתבו הבלים במיתת ר׳ יהושע בן לוי כשעלה זמן מיתתו שלח הק״בה לסמאל ליטול נשמתו בא לפניו ואמר גזר הבורא שתתן לי נשמתך אמר לו מיתתה לך ממני אין אני מת כשאר בני אנשא פחד המלאך וברח מפניו ושב אל שולחו אמר לו איני יכול למחות בידו ליטול נשמתו צוה לו הק״בה לך בהכרח לקח נשמתו והביאה לי הלך המלאך והתחנן לר׳ יהושע כשמוע ר׳ יהושע שהגיעה גזרתו נועץ בחכמתו ואמר אם כן שאלה קטנה אני שואל ממך אל תמנע ממני בטרם אמות הראני נא את גן עדן ואתעדן בו ואח״כ תעשה שליחותך הבורא קבל תחנתו ואמר למלאך עשה שאלתו הוליכהו המלאך לג״ע ועמדו שניהם בפתחו הפיץ להסתכל בכל הגן ולא יכול אמר למלאך בבקשה ממך תן לי חרבך ואשען עליך כדי שאתנשא למעלה מעל החומה ואראה כל נתן לו המלאך חרבו ונשען עליו וקפץ ודלג לתוך ג״ע כיון שנפל לתוך ג״ע נשבע ואמר בחי העולם שלא אצא מכאן כשמוע המלאך הלך בעצבון לשולחו ואמר ילוד אשה רמני אמר הבורא למלאך לך ושאל לאנשי מקומו ולכל יודעיו אם מימיו חלל שבועתו תוכל להפר לו שבועתו ואם לאו לא נוכל ואם חלל שבועתו בעל כרחו יצא וימות הלך המלאך ושאל לכל באי עולם ולא נמצא מי שיאמר שר׳ יהושע הלל שבועתו שב לו לשולחו אמר לא מצאתי לו פשע אמר לו הבורא מעתה הוא יהיה חי לעולם כחנוך ואליהו עתה שוב קח חרבך מידו בא לו המלאך ואמר כבר אתה גנוז בחיי ג״ע לעולמים השב לי חרבי אמר לו לא אשיבך כי אם תשבע לי שלא תשלוף חרבך זו על עמי ועל עדתי להרוג מהם אשיבך ואם לאו לא אשיב נשבע לו המלאך והשיב לו חרבו והוא נשאר בג״ע בחיי עולם כך רמו אפי׳ למלאכים ונצחו לבורא עולם מי פתי יסור הנה ויאמין להזיותיהם.

עוד חפאו דברים אשר לא כן על נביאי ה׳ ועל צדיקי עולם על אדם הראשון אמרו שבראו הש״ית גדול כל כך עד שהיה ראשו מגיע עד הרקיע ויקנאו בו מלאכי השרת עד שמיעטו באלף

איני יכול לראות במותו אמר למיכאל צא והבא נשמתו בכה מיכאל והשיב כדברי גבריאל אמר לזגזגאל רבו של משה צא אתה והבא לי נשמתו בכה ואמר לו איך אוכל והלא הוא תלמידי אמר לסמאל ראש השטנים צא אתה והביא לי נשמתו שמח להלוך וחגר חרבו ולבש אכזריות בא לפניו ונסתכל בדמותו והנה זקי איש יוצאין מפיו וזוהר דמותו כחמה בזריחתו נבהל מלפניו ואמר בלבו בטוב אמרו המלאכים שאין אנו יכולים ליטול נשמתו נשא משה עיניו וראהו במראית עיניו יראה ורעד ואימה אחזתהו לסמאל וחשכו שתי עיניו מזריחת אור פניו ואמר לו משה אין שלום אמר ה׳ לרשעים מה לך פה אי רשע אמר לו שלחני שולח כי סוף כל הנשמות הן בידי שגם אתה תתן נשמתך לו אמר לו מי שלחך אמר לו הבורא אמר לו איני מוסר נשמתי בידך כי עדיף אני מכל באי העולם אני עשיתי נסים ונפלאות במצרים ועל הים ובסיני ובמדבר האכלתי מן לישראל והבאתי להם תורה ואתה רשע רוצה לנצחני לך ממני פן אמיתך הלך וברח מלפניו ובא לפני הק״בה ואמר איני יכול לעשות לו מאומה שלחני להפוך גיהנם ואהפוך אבל זה לא אוכל לעשות כעס עליו הבורא ואמר מאש של גיהנם נבראת ולאש של גיהנם אתה שב בתחלה בשמחה יצאת מלפני ליטול נשמתו ועכשיו בבושה שבת פעמים לך והבא נשמתו בא לפניו בבקשה ואמר משה משה גור לי בוראך להביא נשמתך אז לקח משה מטה האלהים ורדף אחריו והדביקו והכהו בראשו ועור את עינו יצתה בת קול ואמרה למשה מה תצטער הגיע רגע מיתתך עמד משה להתפלל ויאמר זכור ה׳ אשר התהלכתי לפניך לכל אשר שלחתני אל תמסרני ביד מלאך המות או קבל הש״ית את תפלתו ואמר עצמי אני מוטפל בך וקוברך אז ירד הש״ית עם מלאכיו השלשה גבריאל מיכאל וזגזגאל גבריאל הציע מטתו מיכאל הניח כסת מילתין במראשותיו עמד הק״בה בראשו גונזגאל ברגליו מיכאל וגבריאל בשני צדדיו גזר לו השי״ת לתקן איבריו ולכסות עפעפיו ולסתום פיו קרא לנשמתו מתוך גופו ואמר צאי בתי ואז התחילה הנשמה להתבקש לאמר אלהי הרוחות לכל בשר אל תקחני מהגוף הזה כי הוא זך ונקי מכל הגופים שבעולם הוא עשה כל כך צדקות בעולם הוא עשה כ״כ נסים ונפלאות בעולם אזי בשמעו ית׳ דבריה הוטפל בעצמו חבקו ונשקו וברחמים נטל נשמתו בנשיקה ואח״כ בכה עליו הק״בה עצמו ובכו מלאכיו וכל סדרי בראשית השמים

עשבות הרים ושותה מים רק יחיה ויעבור לארץ ולא קבל השי"ת
עוד בקש משה ואמר כשאשכב בקברי עיני האחת תהיה לי
נשארת ורואה דרך החור שתשאיר בקברי וממנו אראה הליכת שלש
רגלים בשנה ולא קבל השי"ת הלך משה אל הארץ ובכה והתחנן
ואמר אי ארץ בקשי עלי רחמים ענתה לו הארץ איני יכולה לבטל
מה שנגזר עלי [ישעיה נ"א] והארץ כבגד תבלה ולך אויל הלך
אל השמים ואמר בקשו עלי רחמים אמרו לו השמים עלי כתי'
[שם ל"ד] ונגולו השמים כספר ואיני יכול מה לעשות ועליך אתחנן
הלך אל הכוכבים ואמר בקשו עלי רחמים אמרו לו עלינו כתי'
[יחזקאל ל"ב] כל מאורי אור בשמים אקדירם ואיך נועיל לך הלך
לחמה ולבנה אמרו לו עלינו כתי' [ישעיה כ"ד] וחפרה הלבנה
ובושה החמה ולך נועיל הלך לו להר סיני ולכל ההרים אמרו לו
עלינו כתי' [ישעיה נ"ד] כי ההרים ימושו וגו' וכן כתי' [שם מ']
וכל הר וגבעה ישפלו ולך נועיל הלך לו אל הים ואל כל הנהרות
והאגמים אמרו לו עלינו כתי' [ישעיה מ"ג] הנותן בים דרך ושב
[יא] והחרים ה' את לשון ים מצרים ולך מה נועיל כשראה משה
שלא עזרוהו אלו הלך לו ליהושע וחבק את רגליו בכה והתחנן לו
ואמר זכור את אשר למדתיך משנה ותלמוד ואל הגדולה הזאת
הביאותיך בקש עלי רחמים שנכנס שנינו לארץ בקש יהושע רחמים
בא סמאל וסגר את פיו ואמר לו גזר דין הוא מה' ואתה רוצה
לבטל הגזרה הלך ונפל לרגלי אלעזר הכהן ואמר אני כמה תפלות
התפללתי בעדכם בעון העגל עתה בקש עלי רחמים התחיל לבקש
בא סמאל וקפץ פיו הלך לכלב ולע' זקנים התחילו לבקש רחמים
באו מאה ושמונים וד' רבוא מלאכים והיו חוטפים דבריהם שלא
ישמעו לפני השי"ת. שני ראשים היו על המלאכים אחד שמו צקון
ושני שמו לחש צקון היה מונע תפלתם ולחש היה מחויה
שתשמע לפני האלהים בא סמאל ואסרו בשלשלאות של ברזל
והביאהו לפני הבורא והכוהו בששים שלשלאות של ברזל בוער
באש והשליכוהו מלפני הבורא וע"ז אמר ישעיה צקון לחש מוסרך
לכן ראה משה שלא עזרוהו בכה וקרע חלונו ותלש את זקנו ופלש
את ראשו באפר ואמר אוי לי שלא זכיתי לראות הארץ הטובה
ולאכול מפירותיה ולהשתעשע בשעשועיה או נשאר למשה מחייו
לבד חצי שעה אמר הק"בה לגבריאל צא והבא נשמתו אמר
גבריאל מי שהוא שקול כנגד ששים רבוא איך אהיה חצוף לפני

בא המלאך וראה גבורתו של משה והוכרח להתחנן לו שיתן נשמתו ולא נתן שב השליח לשולחו וספר אז נתוכח השי"ת עם משה ואמר למה אתה מסתרב לא טוב אתה מאדם הראשון שלא תמות כמוהו ענהו משה אני טוב מאד מאדם ומנח ומשלשת האבות שכלם חטאו לפניך ואני לא הטאתי ענהו אף אתה חטאת בהרגך המצרי וטמנתהו בחול ספק משה כף אל כף ואמר אה שמים אתה הרגת אלף אלפים ממצרים ולא תחשוב לעצמך ולי תחשוב נפש אחת עוד שלח הבורא מלאך ליטול נשמתו ובקשו ולא מצאו בכל הארץ הלך אל הים ואמר הראית את משה ענהו הים מיום שהעביר בתוכי את ישראל לא ראיתיו עד הנה הלך למדבר ושאל ענהו מיום שהוליך בי את ישראל לא ראיתיו יותר הלך למשכן ושאל ענהו מיום שתקן אותי לא ראיתיו יותר עד שירד הק"בה עצמו ומצאו וחבקו ונשקו ובכה על פרידתו ואמר לו הן קרבו ימיך למות אמר משה מפני מה אני קרוב למות אמר לו מפני מולו של יהושע שעלה להשתרר אמר משה יכנס יהושע לשררה ואני אצא רק לא אמות אמר לו הק"בה א"כ שמש לו כששמש לך אמר הין ועמד משה ושמש ליהושע בכל צרכיו והלבישו ארגמן והושיבו על כסא זהב שלשים וששה ימים שמש כן משה לתלמידו כתלמיד לרבו אמר משה להק"בה יכנס יהושע לארץ כרב ואני אצלו כתלמיד השיב לו ית' נשבעתי שלא תכנס אמר לו אהיה כעוף שיעוף בשמים ורואה כל מה שבתחתיו או אהיה כדג פורש בימים ובנחלים בארץ ישראל או ארכב על גבי עננים ואם לא תניחני לעבור הירדן התכני איברים איברים והשליכני לעבר הירדן ומיכאל יכנס איברי ויחייני ואראה את הארץ ולא הסכים השי"ת.

אמר משה עוד אשב עם בני גד ובני ראובן בעבר הירדן ובזה אין שום קושיה על שבועתך אמר לו ית' אי משה אתה רוצה לעשות פלסתר בי כשיבוא זמן שלש רגלים לא יעלו בני גד ובני ראובן למקום הנבחר בעבורך אמר למשה אל תצר [כמו תפצר] הרבה כי לא נשאר לך לחיות רק שתי שעות אז סמאל ראש השטנים היה מצפה ליטול נשמתו והיה שוחק ראהו מיכאל השר הגדול וגער עליו ואמר אי רשע אני בוכה ואתה שוחק כשראה משה זה התחנן לשי"ת שיהיה כעוף אשר מעופף ומתלקט בעולם או כחית השדה שאוכלת

לערבי א׳ שהיה גמלן עם גמל שלו והעבירו מעבר א׳ של נהר פפא לעברו השני שאל הערבי הגמלן לשבים שם ואמר מה זאת אמרו כי סערה זאת באה לקחת גויתו של רבא בר נחמני צעק הגמל ואמר אה ה׳ אלהים אתה בראת רבא בר נחמני ואתה לקחתו ולמה תחריב ארצך מיד שקטה הסערה כל זה כתוב בבבא בתרא מי חכם לא ישחק לזה שהברואים נעשו חכמים מבוראם.

עוד אמרו כי השמש והירח שניהם היו שוים בגדולתם בהבראם הלכה הלבנה וקטרגה לחמה לאמר שני מלכים איך ישמשו בכתר א׳ אמר לה הק״ה לכי והמעיטי את עצמך הלכה ונמעטה ונעשתה מאור קטן והק״בה צוה לישראל להביא חטאת ר״ח לכפר בעד עצמו שהקטין הלבנה.

עוד אמרו כשהיו ישראל בין רגעי הים נתגאו המים והיו רוצים לעלות השמימה להתישב לפני ה׳ קרץ להם הש״ת בעינו ואמר מה לכם ולישראל כסו לפרעה ולחילו ואז כסום במצולה אח״כ אמר להם הקיאו את המצריים לחרבה שיראום ישראל אמר הים אינך שומר אמונת דבריך מתנה נתת לי ועתה רוצה לקחתה אמר לו האלהים אל תירא כי עוד יותר אתן לך משלל אויבי ואם אינך מאמין הנה נחל קישון יהיה עורב בעבורי שלא אשנה תנאי וכן כתי׳ נחל קישון גרפם הקיא הים למצריים ליבשה עמדה היבשה ואמרה רבונו של עולם אינך נוהג בצדק לא נתת לי שאהרוג המצריים ועתה למה תשליכם אלי קמה היבשה והיתה משלכת אותם לים והים היה משליך ליבשה והק״בה רואה מה עשה הק״בה נשבע לארץ ואמר קבלי ארצי שעה קלה את זה למען יראו עמי פלאי אמרה הארץ איך אקבל מה שלא הרגתי אז הק״בה הכה לארץ בימינו והוכרחה לקבל דכתיב בשירת משה נטית ימינך תבלעמו ארץ כל אלו הבדויות בסדר עירובין והכתוב צווח ראוך מים יחילו אף ירגזו תהומות ארץ רעשה אף שמים נטפו הרים נזלו מפני ה׳ וא״כ איך אפשר שהברואים יסתרבו לבוראם ית׳.

בפטירת מר״עה הרבו הבלים אמרו שלח הש״ת מלאך ליטול נשמתו בא המלאך ואמר לו תן לי נשמתך כי לכך שלחני אדוננו אמר לו משה מי אתה שתדבר אלי כדברים האלו אני יושב וכותב תורת ה׳ שלח משה ידו בקולמוסו ועור עינו של המלאך הלך המלאך במרירות נפשו ואמר רש״ע גער בי משה עוד שלחו הבורא

שוקד כל זמן שהיו הקהל בבית הכנסת היה הכלב שוכב באסקופת בית הכנסת ואמרו שיש בכלב ההוא גלגול נפש מאיזה רב ע"כ כשנפגר הכלב קברוהו בקברותם.

עוד אומרים כי עתיד הק"בה לעשות סעודה לצדיקים בגן עדן ויביא שור הבר הרועה אלף הרים ביום א' וישחטהו ויביא לויתן מלך כל הדגים ויכינהו להם לאכילה ושאר עופות ובהמות ויעשה להם מחול וילך עצמו הבורא ית' לרקד ועצמו יעשה ברכת הכוס וברכת המוציא וכל הצדיקים יענו אמן ואחר יענו הרשעים אמן ובזכות זה ינצלו מגיהנם.

עוד אומרים כי הק"בה יושב בשמים ומשני צדדיו יושבים חכמי ישראל ולומדים תלמוד אבל המלאכים עומדים לפניו ופעם א' היתה פלוגתא בשמים בענין הצרעת בבהרת לבנה והק"בה אומר טמא והם אומרים טהור ולא היו מקבלים נפשות הצדיקים את דעתו של הק"בה מפני כי הם היו רבים והוא ית' יחיד כי הם חקקו חוק לעצמם יחיד ורבים הלכה כרבים כמו שכתבנו לעיל בספר שני במצוה תשיעית ע"כ צוה הש"ית לאחד ממלאכיו לירד לעולם השפל לקחת נפשו של רבא בר נחמני שעדיין היה חי בגופו בא המלאך ולא יכול לקחת נשמתו מפני כי היה יושב ולומד בא המלאך ואמר איני יכול לקחת נשמתו אמר לו הק"בה תערים ערמנות והקם סערה בראשי אילנות שסביב מושבו של רבא בר נחמני והוא ישתכל בסערה וישתוק מלמודו ובעת ההיא תקח נשמתו ועשה המלאך כן ולקח הנשמה והיה מוליכה למרום וכשהרגישה הנשמה בדבר על מה מעלין אותה למרום התחילה לזעוק ואומרת טהור טהור כדי לעזור להביריו ואז שחק וחייך השי"ת ואמר נצחוני בני חס השי"ת על גופו של רבא בר נחמני שלא יאכלוהו כלבים כתב אגרת והפיל משמים ארץ לעיר נהרדעא כתו' בתוכה רבא בר נחמני נתבקש לישיבה אשר בשמים להוכית בין הבורא והחכמים מיד צמו אנשי נהרדעא וחפשו בגאיות ובהרים ומצאו גויתו שהיו עופות מעופפות ומגינות עליו ישבו אצלו שבעת ימים לעשות לו כבוד בקשו להפרד ממנו נפלה אגרת שנית כתו' בה כל מי שיפרד מכאן יהיה בשמתא ישבו עוד ז' ימים נפלה אגרת שלישית כתו' בתוכה עלו לשלום ולכו לכם רצה הש"ית להעלות גויתו בסערה השמימה להגיד לרבים מעלתו והקים רוח סערה לשאת הגויה וכשנסערה הסערה נשאה

חנינא יושבים בכל ערב שבת והיו עוסקין בהלכות של יצירה והיו בוראים עגלה בת ג׳ שנים והיו אוכלים אותה והנביא ישעיה בסי׳ מ׳ צווח מי תכן את רוח ה׳ ואיש עצתו יודיענו את מי נועץ ויבינהו וילמדהו בארח משפט וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו וכן בסי׳ מ״ד הוא אומר אנכי ה׳ עושה כל נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתי ובסדר מ״ג כתי׳ למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה שפירושו לפני אין נוצרו של שום אל ואחרי ב׳אי העולם לא יהיה בורא אחר וכן בס׳ מ״ד כתי׳ היש אלוה מבלעדי ואין צור בל ידעתי ר״ל אין שום בורא וממציא שלא אדעהו ושיהיה יכול להמציא שום בריה.

עוד אמונתנו בנפש האדם שהיא מכת המלאכים וכשתנהג בפי הכתוב בתורה בעודה בגופה תשוב למקומה לאור באור חיים ואם תחטא תנוף ממקומה ולא תוכל להגיע אליו עד שיתכפרו עונותיה והנווף ההוא יארך לה כפי רוב וגודל עונותיה והנווף ההוא נקרא בפי החכמים גיהנום כי הנווף לדבר רוחני יותר צער גדול מכל הענויים שיסבול הגוף ונפש האדם ישנה קודם בריאת הגוף ונשארת אחרי מות הגוף אם לעונג אם לצער ואין מטבעה להפסד לגמרי אבל נפש הבע״ח אלמים היא נבראת בהברא הגוף וגם נפסדת בהפסד הגוף ואין לנפש האדם שום התיחסות עם נפש הבע״ח אלמים כי הבורא ית׳ הוא חכם ויודע כל דבר למה הוא ראוי ולא יתן דבר שאינו ראוי לדבר שאינו ראוי ע״כ נפש הבהמות נתן לגוף מכוער וגם בהרכבתו אבל גוף האדם מורכב מהחומר היותר זך והיותר משובח ע״כ השכין בתוכו נפש רוחנית קדושה וע״כ אמר שלמה מי יודע רוח בני אדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה אבל התלמודיים מאמינים כי נפש האדם אחרי מותו תתגלגל לבהמות ולחיות ולעופות או לאיש אחר מהאנשים וככה תתגלגל עד כמה פעמים עד שיתכפרו עונותיו ואפי׳ אומרים שנפשות הצדיקים מתגלגלים לצדיקים אחרים ללמדם תורה וחכמה ואומרים כי אפי׳ נפש מרע״ה היתה מתגלגלת לרבניהם הקדמונים והיא היתה המלמדת אותם התורה שבע״פ וכן אומרים שנפש הצדיק שיש לו מעט עונות תכנס בבהמות הטהורות ומזדמנות להשחט ע״י ברכה ביד ישראל ואז יותר לא תתגלגל כי יצאה ע״י ברכה והרבו להשריש אמונה כוזבת זו ביניהם עד שפעם אחד בקהלה אחת היה כלב אחד

וחנוך שהוא מטטרון יש לו כסא כמו לרבו ויושב עליו ומקטיר נפשות הצדיקים במזבח של מעלה ובמסכת ע"ז אמרו כי רוחות שאין הוגות תלמוד מטטרון ומיכאל השר הגדול שורפין אותו באש ומקטירין אותו כריח ניחוח ואמרו כי הק"בה בוכה בכל יום ומוריד ג' דמעות ואומר אוי לי שהחרבתי את ביתי והגליתי את בני וימינו השיב לאחוריו ומתאבל על עמו באורך גלותם ומלאכיו בוכים עמו בצרתו שאינו יכול להושיע את עמו והלא ישעיהו הנביא בסדר נ"ט צווה ואומר הן לא קצרה יד ה' מהושיע ולא כבדה אזנו משמוע כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וכל הפרק ההוא והם הוא ית' חסר לכל דבר מפני שהחריב את ביתו או אם בא לו שום שנוי מזה חלילה עד שיתאבל ויבכה ויצטער וכן האם הבורא ית' נברא מאחרים עד שיצטרך שיהיו ממונים על איבריו וכן האם יש עליון ממנו ית' שיצוה לו לשמור מצותיו ושלוכר מצותיו יניח תפילין בראשו וילבש טלית בציצית הלא הש"ית צוה אלו המצות לאנשים כדי שלא ישכחו מצותיו שהם חייבים לעשות מצות קוניהם אבל הוא ית' אין עליו עליון שיצוה לו מצות ויצטרך כדי לשמרם בזכרונו להניח תפילין וללבוש טלית אין זה אלא כשאר בידם מהבלי נביאי השקר המהבילים את העם בשקריהם ובפחזותם אשר בעונותיהם חרב בית המקדש שהוא בית קדשנו ותפארתנו כן בעונות הזיותיהם של אלו מתארכת גלותנו וכן היה גם בזמנים קדמונים במלכות אפרים אשר בשומרון כדכתי' מלכים ב' יז ויחפאו דברים בני ישראל אשר לא כן על ה' אלהיהם וגו' וכתי' אחריו ויתאנף ה' מאד בישראל ויסירם מעל פניו וכתי' אחריו וימאס ה' בכל זרע ישראל ויענם ויתנם ביד שוסים עד אשר השליכם מפניו.

עוד אמונתנו היא כי הבורא ית' לבדו ברא כל העולם ולא עזר לו שום דבר לברוא כלו או קצתו וכך אין שום בריה יכולה לברוא דבר זולתו ית' והם אמרו אין הק"בה עושה דבר אלא נמלך בפמליא של מעלה ואמרו כי בחכמה נמלך השי"ת ע"כ כתי' ה' בחכמה יסד ארץ וגו' וכן אמרו במסכת סנהדרין שאם היו החכמים רוצים היו בוראים עולם וכן אמרו שרבא ברא אדם אחד ושלחו לפני ר' זירא והיה ר' זירא שואל ממנו שאלות ולא השיב לו אמר לו ר' זירא א' מן חוברי חבר ברא אותך שוב לעפרך וכן ר' הושעיה ור'

וקרבו שניהם לפניו ובאו המלאכים לדחפם לארץ וה׳ גער בם ואמר להם הניחו לזקן ר׳ ישמעאל שהוא כשר לפני לשרתני מכם וגם לזקן זה רזי לי ואגלהו למטטרון משרתי ונערי זה והוא יגלה לזקן ר׳ ישמעאל ואז בא מטטרון וגלהו ה׳ שיעור קומתו והוא גלהו לזקן ר׳ ישמעאל ור׳ ישמעאל לר׳ עקיבה וזהו השיעור אמרו כי ראשו עגול ושיעורו ג׳ מאות אלפים פרסאות מלין מדתן ח׳ מילין במדת אמת בן אדם וכל פרסא וכל מיל ד׳ אלפים אמה כל אמה ד׳ זרתות בזרת אמה ב״א זרתו של יוצר מקצה מזרח ועד קץ מערב מצחו ארכו ורחבו י״ב אלפים רבות מפרסאות בני ארם שחרות עינו של ימינו ושמאלו ב׳ רבוא ואלפים וחמש פרסאות לובן עיניו ב׳ רבבות ואלפים אמות באמת איש שיעור לשונו עם גודל זקנו מקצה עולם ועד קצה העולם שכמו הימני ורחבו עד שמאלו ו׳ רבבות פרסאות זרועותיו מדת ב׳ ידיו י״ב אלפים רבבות פרסאות מדות של שתי הכתפות ז׳ אלפי רבבות פרסאות מדות אצבעותיו מהן יתירות מהן חסרות עביין וגדלן אלפים רבבות פרסאות האחרות קטנות וחסרות עשרת אלפים פרסאות גוייתו משכמו עד צדו ג׳ אלפים רבוא פרסאות וה׳ אלפים פרסאות יריכי רגליו כ״ד אלף רבבות פרסאות ארכבותיו י״ב אלף רבוא פרסאות ואלף פרסה ברכים עד קרסולים ט׳ אלפים רבוא פרסאות וה׳ פרסה אורך רגלו עד קץ קרסולו אלף רבוא פרסאות וה׳ אלפים פרסה פרסאותיו עם כלל אצבעותיו ממזרח עד מערב ורב נתן לתלמידו של רבי ישמעאל אמר שמדת הוטמו של יוצר מסר מטטרון לישמעאל ושפתותיו ארכן חמש מאות אלפים פרסאות ורחבן חמשים אלף פרסאות ואמר רבי ישמעאל ראיתי אכתריאל יה ה׳ צבאות ונענע לי ראשו ואמר ברכני בני ישמעאל ואלו ההבלים כתובים קצתם במסכת חגיגא וקצתם בבבא בתרא וקצת במסכת יומא והלא הנביא ישעיהו צווח ואמר בסי׳ ס״ו ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו, ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש והבורא ית׳ אמר למשה כי לא יראני האדם וחי והחותם הנבואה אמר היקבע אדם אלהיו וגו׳ עוד אמרו כי הבורא ית׳ פעם נראה בחור ופעם זקן ואמרו שהמלאכים ממונים על כל אבר ואבר של הש״ית ואמרו שמטטרון הוא חנוך והוא קושר תפילין בראשו של הבורא ית׳ ושהק״ב מתעטף בטלית לבן ועוסק בתלמוד ואח״כ בטלית אדום ועוסק בדברי נביאים ושהוא ית׳ מלמד נפשות של תינוקות המתות

לשאת קודם מתן תורה כי יעקב נשא שתי אחיות ועמרם נשא דודתו אבל אחר מתן תורה נאסר הדבר והנה מאחר שהתורה הזהירה בספר ג׳ סי׳ יח במאמר ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא וכן בסדר כ׳ אמר ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא ערות אחיו גלה ערירים יהיו איך תבוא התורה במקום אחר ותתיר מה שאסרה כבר כי תהיה סתירה בדברי התורה ע״כ הכמינו אמרו כי כוונת הכתוב באחי משפחה במשל שני בשני או שלישי בשלישי או דודו הקרוב במשפחתו וראייתם של חז״ל מענין רות המואביה שלקחה בועז הנשיא והוא לא היה אח משפחה היה וכן אמרו חז״ל מאחר שהיבום נתלה על הנחלה בא״י פטורים אנו מהמצוה הזאת בגלות אבל התלמודיים עושים חליצה גם בגלות באחים אמתיים. אמר החכם המחבר זה הספר עד הנה הגיעו המצות אשר נחלקו בהן הקראים והתלמודיים ואע״פ שיש מחלוקת גם במצות אחרות לא הביאותים כי אין מחלקותם מביאה להפרד לשתי אמות והנני כותב עוד עניינים שהאמינום התלמודיים ולא האמינום הקראים כי הם מקעקעים יסודות התורה והאמונה וקצתם אע״פ שאינם מקעקעים ממש אין שפיטת השכל סובלת אותם וטבע העולם אינו גוזר להמצאם והם שקר גמור ושוא שאין לו רגלים ע״כ דברי החכם הנ״נ ועוד מתחיל ואומר.

בספר חמישי סי׳ ו׳ כתיב שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד ובסי׳ ד׳ כתי׳ ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה׳ אליכם בחורב מתוך האש וזאת היא אמונת ישראל כי הבורא ית׳ אחד מכל צד ואין לו שום רבוי לא בפועל ולא במחשבה ולא יוגדר בגדרים גשמיים כי אין לו גוף ולא כח בגוף כי הוא משולל מהגשמות וממשיגי הגשמות ולא יתחלק ולא ישוער בשום שיעור לא בשיעור כמות מתדבק ולא בשיעור כמות מתפרק אבל התלמודיים אמרו יש שתי רשויות ששניהם נקראים בשם הנכבד והנורא הא׳ הבורא ית׳ שהוא ה׳ הגדול והשני מטטרון שר הפנים שנקרא ה׳ הקטן וגם קורין אותו שדי ואמרו שמו כשם רבו והלא הבורא ית׳ אמר בספר שני סי׳ ג׳ זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור וישעיה הנביא אמר סי׳ מ״ב אני ה׳ הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן והם נתנו שיעור ליוצר העולם ית׳: אמרו ר׳ ישמעאל כ״ג ור׳ עקיבה חבירו כשעלו למרום ראו ליוצר הכל יושב בכסאו

את בטנה ואומרת אי ר׳ יוסי הבטינני הבטינני ותן לי הריון וכן בקברי שאר הכמים שבארץ הקדושה וכן יש הרבה ביניהם בעלי שמות שהם חוברי חבר.

הו בסדר כ״א כתיב וראית בשביה אשת יפת תואר והשקת בה ולקחתה לך לאשה והבאתה אל תוך ביתך וגו׳ עד ואחר תבוא אליה ובעלתה מכל הסדר גלוי ומפורש כי אחר שיקיים התנאים מותר לבוא עליה אבל קודם התנאים אסור והם התירו ביאה ראשונה קודם התנאים.

ו בסדר כ״ב כתי׳ וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם והתלמודיים אמרו המוצא מעות חבירו בבתי כנסיות ובבתי מדרשיות מקום שהרבים מצויין שם הם שלו ולא של חבירו וכן אמרו אבידה ששטפה הנחל אין מוצאה חייב להשיבה כי הכתוב אמר אשר תאבד ממנו ומצאתה ר״ל שידע ממי נאבדה האבידה ומי הוא מוצאה אבל אם ישטפו המים נכסי עיר אחת או עירות רבות הלא יש שם אבידות רבות ומוצאים רבים א״כ בטלה מצות אשר תאבד ממנו ומצאתה.

זו בסדר כ״ד כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות חז״ל פירשו בערות דבר שהרצון בו אם תהיה מורדת באישה או בעלת מדות מגונות אינה שומרת אמונתה או שיהיו בה מומין שלא יוכל לסבול בעלה כגון עורון גמור סרחון הפה והדומיהם אבל התלמודיים אמרו אפי׳ הקדיחה תבשילה אפי׳ מצא נאה הימנה.

ח בסדר כ״ה כתי׳ והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו לא יוסיף והם אמרו שלא יכה ארבעים שלמים אלא פחות אחת כמניין פסוק והוא רחום ג׳ פעמים.

ט עוד בסדר כ״ה כתי׳ כי ישבו אחים יחדו ומת א׳ מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה וגו׳ התלמודיים אמרו כי האחים אחים אמתיים ולקחו ראיה מאונן בן יהודה שייבם אשת ער אחיו ככתוב ספר א׳ סי׳ ל״ה אבל הז״ל טענו להם כי אין לקחת ראיה מער ואונן כי זה היה קודם מתן תורה והלא גם שתי אחיות מותר היה

להתקיים על פשוטה למה אינם כותבים על המזוזות הדברים ככתו' וכתבתם על מזוזות ב"ו רק מניחים כתוב החיכת גויל על נייר ועוד טענה אחרת למה אינם מצות ובשעריך שגם בשעריך צריך לכתוב כפי דעתם והם אינם כותבים ואינם מניחים רק הניח כלל וכלל.

ג בסדר י"ז כתי' על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל גם ע"ז אמרו התלמודיים אפילו יאמרו לך על ימין שמאל ועל שמאל ימין אפי' יהיו שוגגין אפי יהיו מוטעין חייבין ישראל לשמוע להם וחז"ל אמרו אין אנו חייבין לשמוע אם יהיו שוגגין או מוטעין ואומרים על ימין שמאל ועל שמאל ימין כי במנוי השופטים צותה התורה שיהו חכמים ונבונים אנשי אמת יראי אלהים שונאי בצע אבל על המהפכים שמאל לימין וימין לשמאל אמר הנביא ישעיה ה' הוי האומרי' לרע טוב ולטוב רע שמים אור לחשך ואור וגו' ועל השוגים ועל המוטעין אמר הנביא ישעיה סי' כ"ח כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין וגו' וירמיה הנביה אמר סי' ב' הכהנים לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני וגו' ובנבואת מלאכי הנביא סי' ב' כתי' לכהנים ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה וגו' וגם אני נתתי אתכם נבזים וג' מכאן שאין לעם ה' לשמוע לב"ד הגדול השוגין והמוטעין והאומרין על ימין שמאל ועל שמאל ימין.

ד בסדר י"ח כתי' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים והתלמודיים מעוננים כי בוחרים העתים באטרם אין מקיזים דם בא' ובעשרה לחדש ובג' לחדש ולא ביום ד' לחדש שנפל ביום ד' לשבוע ואין יוצאין לסחורה ולא מגלחין ספר ראש ולא פורשים נס ויורדים על הים ולא נושאים אשה וכן אמרו ביום ג' וביום ו' בשבת אין מקיזין דם כי מאדים בזוית רביעית באלו הימים וכן מנחשים בניחושים הרבה כי חייבו בשעת התקופה לשום על כל כלי משקה ומאכל דק חתיכת ברזל שלדעתם אם לא יושם ברזל יהפך הדבר לדם וכן קוסמים קסמים ע"ד הוברי שמים החוזים בכוכבים שאומרים מי שנולד במזל פלוני יהיה כך וכך וכך אמרו חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מלתא אלא במזלה וכן הם דורשים אל המתים כמו שכתבו ספריהם שנקבצים לקבר ר' יוסי הגלילי ומקטירים קטרת ומדליקים נרות שמן וכל אשה עצורה מלילד לוקחים משארית השמן וסכה

תפלין ביד ובמצח ומיזוזות פתחים ואלו היו כותבין בתפלין ובמזוזות הפתחים כל התורה כלה אוי היו צודקים מעשיהם אבל עכשיו לבד הד׳ מקומות שבהם כתובה המצוה הזאת הם כותבים בתפילין ולפי האמת אין צורך לכתוב הד׳ מקומות הללו אלא כל המצות שבתורה שבעבורן מזהיר באלו הד׳ מקומות אבל חכמינו ע״ה בראותם כי באחד מאלו הד׳ מקומות כתי׳ ולזכרון בין עיניך ר״ל בסדר י״ג מספר שני ובג׳ מקומות כתי׳ לטוטפות בין עי׳ מזה למדו שמובן טוטפות הכתובים בג׳ מקומות הוא זכרון ואמרו כי הבינה היא בראש האדם במצחו למעלה מנקבי האף בין העינים ע״כ צותה התורה שיבינם האדם בבינתו ויתמכם בזכרונו כמו שלא ישכח דבר שיהיה נתון במצחו בין עיניו ויהיה מאמר וקשרתם לאות על ידיך ולטוטפות בין עיניך ועל מזוזות ביתיך ובשעריך ע״ד משל כמאמר שה״עה במשלי ו׳ קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך שאמר זה במשל על רוב ההתמד וההשקד בהם והעלצה וההשתעשעות בהם כמאמר דוד הע״ה ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי ובדומה לזה וזה המנהג אשר במקרא יש בהרבה מקומות שבמקום שלא נוכל לעשות המצוה כפשוטה הנגלה נקחה ע״ד משל כמו שכתוב בספר הזה סדר יוד ומלתם את ערלת לבבכם שאחרי שא״א לכרות חלק מן הלב כי לא יחיה האדם וכן בספר חמישי סי׳ ויו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך וכן בסדר יד׳ כתיב ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם ואיך יוכל אדם לשאת יומם ולילה את התורה על לבו ועל נפשו רק כ״ז דרך משל להתמדת הזכירה והשקד שמירת המצות כאשר יש דומה לזה גם בגבי מצות ציצית כמו שכתוב שם בספר ד׳ סדר ט׳ ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אא״א היאך אפשר לאדם לפרש אלה הכתובים ע״פ משמען הפשוט רק לא ימלטו מלהתפרש כדרך שפירשו ה״זל כנ״ל וכן תקיש על שאר דברים וע״כ נפרשהו על שבירת והסרת העקשנות והסרבנות שיש בלב האדם כך מפני שא״א לנשוא כל התורה כלה על המצח ועל היד כי ילאה האדם ע״כ נפרשהו שהמכוון בו הזכרון והאהבה שלא יליזו מלבנו וממחשבתנו ומרצוננו שנקיימם בבית ובחוץ מבית וכן במצות השכליות שעקרן בראש ובמצות המעשיות שנעשות ביד כך היא דעת חכמינו ז״ל וע״כ לא חייבונו להניח תפלין ומזוזה וכן נוכל לטעון עליהם מדבריהם כיון שאומרים שמצות מזוזה מוכרחת

בשום בריה שיתיר לו רק ככל היוצא מפיו יעשה בלי שנוי והתנצלות אלא נדרי האשה תלויין בבעל ונדרי הבת תלויין באב אם להקימן או להפרן כמו שמפורש מהכתוב אבל התלמודיים המציאו תחבולה והוסיפו על הכתוב ואמרו הוא לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ר"ל כשילך הנודר אצל תלמידי חכמים יתירו לו נדרו ומפני זה המציאו בדיות מה שאין השכל סובל אותן שאם יבוא בעל הנדר לפני ת"ח וישאלו לו על מנת כך נדרת או על מנת כך נדרת ויענה הין לא יוכלו להפר ואם ימצא בתוך דבריו שיאמר לאו מיד מתירין נדרו והביאו בתלמודם ממעשה קדמוניהם כי רבי שמעון היה לו נדר להפר ובא לו אצל ת"ח אמרו לו על מנת כך נדרת על כל מה ששאלוהו אמר הין והיו תלמידי חכמים מצטערין שלא מצאו אופן להתיר נדרו אמר לו ר' ביטנית אי רבי שמעון אם על מנת כך נדרת שיצטערו ת"ח אמר לו לאו מיד הפרו וכן ר' ישמעאל היה עליו נדר ולא יכול להתירו בא לו לפני ת"ח אמרו לו על מנת כך נדרת או על מנת כך נדרת על דבריהם השיב הין בא כובס א' והכה לו לר' ישמעאל שאלוהו על מנת כך נדרת שיכך הכובס אמר להם לאו מיד התירו לו נדרו מי חכם ויבן אלה וישמע ולא ילעיג וישחק מהם כי בזדון עמדו לסתור הכתובים מעקרם במרמות וערמות וייחסו לעצמם חכמה גדולה בזה כאלו חכמתם גדלה מחכמת נותן התורה ית' וית'.

מצות מספר חמישי מחמשת ספרי תורת משה

א בסדר ד' כתיב לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו והתלמודיים הוסיפו וגרעו כמו שעיני כל משכיל רואות בכל מה שכתכתי ואכתוב.

ב בסדר ו' כתיב וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך וכן זו המצוה כתי' גם בספר שני סדר יג ב' פעמים וכן בספר חמישי הזה עוד כתוב בסדר יא בזו המצוה נפלה חלוקה גדולה בין חכמינו וביניהם כי הם אמרו שצריך דוקא לקיים המצוה כפשטו וע"כ חייבו להניח

הלזון שהוא תולע נמצא בכרכי הים והתולע אינו נמצא עכשיו וזה זולת מכוון הכתוב כי התכלת אינו צבע ירוק רק דומה לעין השמים שהוא צבע בין הלבן ובין השחור ובכן בטלו המצוה ועושים ציציותיהם לבד חוטים לבנים אבל בציצותינו יש פתיל תכלת.

ב בסדר י"ט כתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים וגו' מפורש בכתוב כי טהרת טומאת המת תלויה בשני דברים בהטוי אפר הפרה וברחיצה וכבוס המים וכן זה הענין בסדר ל"א גבי שבי מדין ואחר שבגלות מפני העדר המקדש וכהני הקדש בטלה מצות אפר הפרה אנו פטורים ממנה אבל הרחיצה והכבוס לא בטלו בכל מקומות מהעולם ע"כ חייבונו ח"ול ליטהר אחר שבעת ימים במים ברחיצה וכבוס וכן לטהר הכלים והבגדים הנוגעים והמתאהלים עם המת במים אחר שבעת ימים אבל התלמודיים בטלו טומאת מת בגלות מכל וכל באמרם מפני כי אפר הפרה בטלה ע"כ גם הטומאה של מת בטלה וכל זה עשו כדי להקל במצות כי הנה שאר הטומאות הכתובות בספר שלישי כדלעיל אינן תלויות באפר הפרה בטהרתן והם עכ"פ בטלום מעקרן כל זה כדי שלא יכבד עליהם עול הדת וכן אמרו כי מתי הגוים אינם מטמאים כי כתיב אדם כי ימות באהל וישראל לבדו קרוי אדם כדכתיב ביחזקאל סי' ל"ד בסופו ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ע"כ מתי גוים בחוקת נבלת בהמה וחכמינו מראים להם בהרבה מקומות מהתורה שהגוים קרויין אדם.

ג בסדר כ"ז כתובה מצות ירושות גם בזו המצוה במה שכתוב ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה פירשו הפך רצון הכתוב ואמרו כי מאמר וירש אותה היא מצוה בפני עצמה והרצון שהבעל יורש את אשתו ולא שמו לב כי אין בזה הפרק זכר לאשה אלא זכר נחלה ורצון הכתוב ליורש אותה הנחלה והם החליפו הכתוב מעקרו ומה שלא עלה על לב נותן התורה הם חדשו מעצמם ואפי' חכמיהם האחרונים אינם מסכימים לפירוש זה אבל מפני גאותם אינם יכולים לשוב מסכלותם.

ד בסדר ל' כתי' איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה רצון הכתוב מפורש שנדרי איש בוגר שלם בדעתו אין נדריו תלויין

מת בנך ואמנו שרה צעקה בצווחות ולזכר זה תוקעים בקרן האיל להזכיר באילו של יצחק ולערבב השטן שלא יקטרג את ישראל ואומרים שקול תקיעת שופר כקול צוחת שרה אמנו מי ישמע ולא ילעג על זה כי איך לא נשכ חו הקולות שבכתה שרה עד שנתנה התורה במשך שע״ד שנים כי לפי דעת האומר כי בשנת כ״ו ללידת יצחק היתה עקידתו הלא היא השנה שנת ע״ד לאלף השלישי מבריאת העולם והתורה נתנה בשנת תמ״ח לאלף השלישי אם כן מעקידה עד מתן תורה שע״ד שנים וכל זה בדיאה מלבם כמנהג נביאי השקר האומרים ה׳ דבר והוא לא דבר.

כ עוד בסדר כ״ג במצות חג הסוכות כתוב ולקחם לכם פרי עץ הדר וגו׳ וחגותם אותו חג לה׳ וגו׳ בסכות תשבו שבעת ימים וגו׳ כיון שאחר מצות לקיחת הדברים צוה לשבת בסכות מזה מבואר ונגלה כי התורה צותה לקחת הדברים לעשות מהם סכות ולשבת בהן שבעת ימים וכן כתיב גם בעזרא בספר שני סימן ח׳ צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סכות ככתוב ר״ל כמו שכתוב בתורה שתקחו דברים אלו לעשות מהם סכה הרי עזרא הכהן פירש לנו אופן קיום המצות והם לא שמעו לפירושו של עזרא רק אמרו שמאמר ולקחתם ביום הראשון היא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות סכות רק חובה ליקח הדברים ולשחוק בהם ומפני שאין הדברים נמצאים באלו הארצות התירו לחלל שבתות ולאכול מאכלים אסורים כדי להביא הדברים אמנם חכמינו אמרו כי הדברים שנוכל למצאם מן הכתובים לעשות סכות נקח ונעשה אבל במה שאין ידינו משגת במציאותו אנו פטורים ממנה כמו שפטורים אנו בגלות בארץ מרחקים ממצות האביב ולמה נחלל שבתות שהעובר בהן חייב מיתה וכרת ונתיר לאכול נבלות בעד מצות עשה אחת.

מצות מספר רביעי מחמשת ספרי תורת משה

א בסוף סדר ט״ו מזה הספר כתובה מצות ציצית ובפתיל תכלת שעל הציצית כמו כן התלמודיים חדששלאו דבר עלה על לב נותן התורה ואמרו כי התכלת צבע ירוק ושהוא היה צבוע בדם

יח בסדר כ״ג במצות הנפת העומר שומן הנפתו בתוך שבוע של חג המצות כתיב ממחרת השבת יניפנו הכהן ביה פלוגתא גדולה ועקרית בינינו וביניהם כי הז״ל פירשו כפשוטו של מקרא שהנפה תהיה ממחרת השבת בראשית הוקא והם החליפו הכתוב ואמרו ממחרת יום טוב הראשון של חג המצות ולא שמו לב כי לא נקרא שום מועד בשם שבת חוץ ממועד יום הכפורים ושאר המועדים נקראו שבתון ולא שבת וגם בשם שבתון לא נקראו כל המועדים אלא מועד יום תרועה באחד לחדש השביעי ומהו שגם בשבת ובכפור כתיב שבת שבתון הוא מורה על התוספה שמוסיפים מחול על קדש וכמו כן לא שמו לב למה שכתוב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום ויום החמשים הוא חג השבועות ולפי פירושם היה צריך שיהיה איזה מועד גם לפני השבועות כדי שיהיה גם יום החמשים ממחרת יום טוב וכשראו זה נדחקו ופירשו ממחרת השבת יניפנו הכהן הנרצה בו מחרת יום טוב ואמרו עד ממחרת השבת השביעית תספרו הנרצה בו עד ממחרת השבוע השביעי והז״ל טענו להם כי מחרת לא נאמר בשום לשון לא על סוף שבוע ולא על סוף חדש ולא על סוף שנה אלא על סוף יום האתמול ר״ל כשיעבור יום האתמול היום הבא אחריו הוא מחרתו ומפני זה מועד חג השבועות אצלינו לעולם ביום א׳ לשבוע ובהם נופל בכל ימי השבוע ובעד זו המצוה קדמונינו ערכו אתם מלחמות והיו רוצים להכניענו ולא נתננו הש״ית לידם.

יט עוד בסדר כ״ג כתי׳ בחדש השביעי בא׳ לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש הז״ל פירשו תרועה לשון שבח ותהלה והלל כדכתי׳ תלים ק״ה לכו נרננה לה׳ נריעה לצור ישענו הריעו לה׳ כל הארץ תלים ק׳ והתלמודיים אמרו הוקא תרועת שופר ואמת שבמקרא במקומות רבות זוכר תרועה אצל תקיעת שופר והצוצרה אבל בכל מקום שיזכור זה אין שם בלי זכר שופר או הצוצרה עצמם ומאחר שלא זכר כאן לא שופר ולא הצוצרה מובן שאין רצון הכתוב לתרועת שופר אלא בקול אבל הם כפי פירושם חייבו לתקוע בשופר קודם זה המועד ובמועד עצמו וגם אחריו והמציאו מצות באופני התקיעה מה שלא כתוב והם אמרו כי ביום הזה נעקד יצחק לעולה והשטן הביא משת מת לשרה ואמר ראי

ועפר ואפר אין על המוכר כלום כי היה לו לקונה לפשפש וח"ול אמרו והלא יש סחורות שא"א לפשפשן כגון חביות שמן וגלומי מכבות הצרורים ומכופתין בעבותות וקונה אותם על נאמנות המוכר האם תסכים התורה שהמוכר יזייף סחורתו וכן התירו לנותן סחורה בהקפה לתת שוה מאה במאה וחמשים וזה אונאה גדולה ועבירת נשך ותרבית וכן התירו לעשות אונאה במקח וממכר עד חלק הששי מכסף הממכר.

טו עוד בסדר י"ט כתיב בשפחה חרופה בקורת תהיה הם פירשו שהאשה תהיה לוקה ברצועה של בקר על ששכב איש עמה אבל האיש השוכב יהיה פטור וכל משכיל ילעג על המשפט הזה וחלילה ששופט כל הארץ יאמר לרשע צדיק אתה אבל הח"ל פירשו בקורת לשון בקור וחקירה ר"ל לחפש ולדרוש אם חופשה לא נתן לה עדין היא אינה אשת איש ע"כ אם יהיה מפתה חייב האיש השוכב עמה לקחתה לו לאשה כדכתיב בס' שני סדר כ"ב וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה ואם יהיה אונס חייב לתת עונש חמשים כסף ושישאנה לאשה ולא יוכל שלחה כל ימיו כדכתי' בספר ה' בסוף סדר כ"ב אבל אם תהיה השפחה מחופשה בכתב חופש שהוציאה האדון הקונה אותה משפחות לגבירות כבר היא מאורשה ואשת איש והשוכב אותה אם יהיה מפתה או אונס הוא חייב מיתה כי נאף את אשת רעהו והאשה אם תהיה מפותה חייבת מות ואם תהיה אנוסה פטורה מהמות כדכתי' בספר ה' סי' כ"ה ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות רק חייבת להתגרש בגט מאדונה המארסה והמיעדה לו או לבני וזהו הבקור הנפלא שאמרה התורה לבקר ולדרוש שלא תומת האשה בלי הקירה והדישה שאפשר תומת והיא אינה חייבת מיתה או תפטר והיא חייבת מיתה.

יז בסוף סי' כ"ב כתי' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ומזה אסרו ח"ול לשחוט גם הבהמה ההרה והם התירו ואמרו כי העובר עם אמו הם גוף אחד ואם תשחט האם וימצא העובר חי ויגדל הוא כאלו נשאר אבר אחד חי מאמו וע"כ אינו צריך אפי' לשחיטה שאפי' אם ימות מותר לאכול נבלתו ואם העובר ימצא מת בבטן אמו התירו לאכלו ואמרו הנפש היפה תאכלנו ומפני זה אסרו הח"ל לאכול הבשר משחיטה שלהב כי שחיטתו כנובלת.

ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה שהרצון במולדת אביך מגודלת של אביך היא ר"ל שגדלה בביתו כמו גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף [בראשית נ'] וכן חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל [שמואל ב' כא] כי בשמואל ב' ו' כתיב ולמיכל בת שאול לא היה ולד עד יום מותה וקראה אחותך לאסרה עליו כאחות האמתית והם אמרו כי מולדת ודאי לשון הולדה והז"ל טענו להם שא"כ למה אמר ערות בת אשת אביך והיה לו לומר ערות בת אביך מאשה שהוא זולת אמך ועוד שכבר אמר לעיל ערות אחותך בת אביך או בת אמך והם הקשיתו ערפם והתירו את אשת האב ולוקח האב את האם והבן את בת האם שלקחה האב וכן התירו שיקח האיש את בת אחותו ואע"פ שאינו זה כתיב בתורה סומך אחרי שהוא יוצא בהקש גזרה שוה שאם אסור לאיש ליקח אחות אביו ואחות אמו ככתוב בתורה כן אסור לאשה להנשא לאחי אביה ואמה וכן התירו כשתמות אשתו של איש שיקח אחות אשתו ממה שכתוב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה ולא ידעו כי מכוון הכתוב אינו על אחיות אמתיות אלא על אחיות בדין כמו שיש מזה המין הרבה במקרא ואפי' על מי שאינו חי כך הכתוב אומר איש אל אחיו אשה אל אחותה ורצון הכתוב שלא יקח איש אשה חדשה אצל אשתו הראשונה כדי לצרור הראשונה שתשב צרותה ושנאה ועגונה בחייה ורואה בעיניה שאישה חושק החדשה ושוכב עמה ואוכל ושותה עמה ומתרחק מהראשונה כי זה לה צער גדול והוא המובן במאמר לצרור והם פירשו מלת לצרור לא צרור ר"ל לא היא ולא צרתה ולא צרת צרתה ר"ל שלא יקח איש אחות אשתו בעוד שאשתו חיה לא אחותה של אשתו ולא צרתה של אחות אשתו בעוד שהיא חיה אבל אחרי מותה מותר שישא והחליפו הכתוב במפורש ומפני שמתחתנים באסור ילדיהם כמורים נקראים אבל הם האריכו הקרא ממזרים ולא אנחנו ומפני המחלוקת גדולה בינינו וביניהם בעריות ע"כ אסרו חכמינו להתחתן בם כלל וכלל.

מ בסדר י"ט כתיב לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ונכפלה זאת המצוה גם בסדר כ"ה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו והב הרבו המצוה הזאת ואמרו כל הקונה ומצא בו תערובת צרור אבנים

ותטהר והם התירו היולדת לבעלה באלו הל"ג ימים לזכר והס"ו לנקבה אפי' תהיה שופעת דם כנהר ובעסק זה אפי' הגוים נשמרים אבל חז"ל הזהירו שלא תגע היולדת לשום דבר כמו הנדה ומשכבה ומושבה ומרכבה טמאים טומאת שבעה ומטמאים לנוגעים בהם טמאת יום ושאר דברים שתגע בהם כגון כלים ובגדים יטמאו טומאת יום ויורחצו במים ואדם הנוגע בה יטמא יום וירחץ ומאכלים ומשקים שתגע בהם היולדת יטמאו לעולם וכלי חרש שתגע בו היולדת אין לו טהרה.

יא בסדר י"ג התורה צותה מראות נגעים ליטמא בהם נגעי עור בשר האדם ונגעי הראש והזקן וכן נגעי בגדים חכמינו חייבו אם יהיה כהן בקיא בהוראתם להשכר מהם אבל התלמודיים בטלום בגלות מכל וכל.

יב בסדר ט"ו טומאת הזב הזכר וטומאת שכבת זרע והם בטלום מכל וכל.

יג עוד בסדר ט"ו הכתוב חייב לנדה שתטמא ז' ימים משתראה הדם ותטמא למושב ולמשכב טומאת שבעה ושאר דברים כלים ובגדים שיטמאו יום א' בנגעה בהם ואדם הנוגע בה יטמא יום א' וירחץ ויכבס והשוכב עמה ותהי נדתה עליו שיטמא ז' ימים והם תגע במאכלים ומשקים אין להם טהרה וכן כלי חרש וכן אנו שומרים גם היום אבל הם בטלו זה מכל וכל אע"פ בבירור ומה שלא כתוב הוסיפו ובדו מלבם והוא שאם ימלאו לנדה אחרי ראותה הדם הראשון ז' ימים חייבו לה לספור עוד ז' ימים נקיים שבאלו הי"ד ימים תהיה אסורה לבעלה שלא תשכב עמו אבל אוכלים ביחד על השלחן מקצה קערה אבל חכמינו חייבו לנדה שתטמא לבד ז' ימים כעצם הכתוב בלי תוספת ומגרעת ולבד באלו הימים היא אסורה לבעלה בחיוב כרת אם יהיה מזיד ואם בשוגג חייב קרבן וטומאת שבעה ולא חייבונו בנדה ז' נקיים כי ז' נקיים לא חייבה התורה אלא לזבה שהיא אחר הנדה כי אין זבה אם לא תהיה נדה והם לא הפרישו בין פרשת נדה לפרשת זבה והכתוב הפרישן בבירור ולזבה חיוב קרבן ולנדה לא.

יד בסדר י"ח במצות העריות הכתובה בי"א פסוקים מחלוקת גדולה בין חכמינו וביניהם והוברו בזה ספרים ויארך הדבור בספורם רק בכאן נגיד המפורסם לכל והוא כי התורה אמרה

ומשקים שיטמאו לעולם ולא יצאו לטהרה ואם יגעו בהם בגדים וכלים שיטמאו עד הערב ויורחצו ויישטפו במים בערב ויטהרו ואם כלי חרש יגעו בהם שישברו לגמרי ולא יטהרו וכך אנו הקראים נוהגים אבל התלמודיים התירו כל הטומאות הללו ואינם חוששים אם יגע א׳ מכל אלה למאכלם ולמשקיהם או לגופם או לבגדיהם ולכליהם אלא שאינם אוכלים את בשרם כנראה שאינם חוששים אפילו באכילה כגון אם יתבשל וימוח בתבשיל גם או בירקית הנקרא בלשונם צימעס אוי מבטלים בששים והנותר אוכלים וגם בזה אמרו בטל בששים ר״ל אם יהיה מאכל בתוך כלי ויפול בו התיכת בשר נבלה מכל אלה הנזכרים הטמאים והמטמאים אם יהיה המאכל ששים חלקים כשיעור התיכת הנבלה והנבלה תהיה עודפת על הששים המאכל או המשקה טהור הנותר מחלק הששים ואם יהיה המאכל פחות מס׳ חלקים משיעור הנבלה והנבלה תהיה במספר הששים המאכל או המשקה אסור וכן בכלי חרש שיגע בנבלה שאמר עליו הכתוב ואותו תשברו ר״ל שלא יצלח לכל ולא יעשה בו שום מלאכה בטהורים והם אמרו שבירתו טהרתו ר״ל לשבר ממנו חתיכה אחת משפתו אז יהיה הכלי טהור ועל זה ה׳ ילעג למו.

ט וכן בסי׳ הזה כתיב בעד שרצי הארץ ר״ל נחשים עקרבים תולעים ורמשים כדכתיב כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ רצון הכתוב בזה שאם יפלו למאכלים ומשקים וימהו שאסור המאכל והמשקה והם אינם חוששים רק משליכים השרץ אפי נמרח לחתיכות ואוכלים המאכל ושותים המשקה אבל התולעים הנמצאים בגבינה אינם אוסרים אפי׳ לאכילה ממש ומטריחים על הגבינה ואוכלים וזה מרד והתנגדות כנגד רצון התורה.

י בסדר י״ב צותה התורה שהיולדת תטמא ז׳ ימים לזכר וי״ד לנקבה כנדה מה נדה טמאה ומטמאה לנוגעים בה כן היולדת והם אינם נשמרים כלל וכלל והיולדת נוגעת בכל כלי הבית ובכל המאכלים והמשקים ואוכלים כלם ושותים עם היולדת בלי שום הבדל וחשש וכן אחר עבור ז׳ לזכר וי״ד לנקבה תשב ל״ג ימים לזכר וס״ו לנקבה על דמי טהרה ואחר אלו הימים תקריב קרבן

טרפות שמסבבין מתנבלות הבהמות הנשחטות הנקראות בלשונם סירכא וזה מה שלא עלה על לב נותן התורה.

ועוד בסדר י"א נתנה התורה שני סימנים לטהרת בהמות הוא פרסה' שסוע והשני מעלת גרה והם הוסיפו סימן שלישי ואמרו כל שבשרו הולך שתי וערב הוא מותר לאכילה וחכם א' מהם אמר והלא גם עָרוד בשרו הולך שתי וערב ע"כ קבעו הלכה כל שבשרו הולך שתי וערב מותר לאכילה לבד שיכיר ערוד במראית עינים ולא ישחטהו כי הוא אסור.

ועוד בסדר הזה נתנה התורה שני סימנים לטהרת דגים הא' סנפיר והב' קשקשים והם הוסיפו סימן א' ואמרו הדג שזנבו אינו בשוי ארכן של שתי פאותיו טמא אבל אם זנבו שוה הוא טהור וזה לא נזכר בתורה.

ועוד בסדר הזה נתנה התורה סימן לטהרת העופות שהעופות הטמאות קראן הכתוב בשמן ואשר אינה נקרא בשם העוף האסור הנזכר בתורה הוא בהתר והם הוסיפו סימנים אחרים ארבע והם שאם יהיה בעוף זפק וקרקבן נקלף ואצבע יתרה ושאינה דורס יאכל מותר.

ועוד בסדר הזה אסר שרץ העוף חוץ מארבעה מינים שהתירם והשאר אסורים והם אינם חוששים אם יפול שרץ העוף למאכליהם ויתבשל וימות או במשקיהם אבל אצלינו המאכל והמשתה מתנבלים. מנפילת שרצי העוף ומעירוב רטיבותם להם.

ועוד בסדר הזה כתיב אסור נבלת בהמות וחיות שיש בהן סימן א' משני סימני טהרת בהמות כגון החזיר והשפן והארנבת והגמל שהם מעלי גרה והחזיר מפרים פרסה אסר הכתוב לגעת בנבלתם אחר מותם מכל וכל כדכתי' מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו וכן נבלת חיות ובהמות שאין בהם שום סימן טהרה כגון סוס חמור ערוד אריה דוב זאב כלב חתול שועל שהתיר הכתוב לגעת בהם אלא בתנאי שיטמא הנוגע בהם כדכתי' ולאלה תטמאו וכן נבלת שמונה שרצים שהם החולד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת התורה חייבה בכל אלה לנוגע בהם אחרי מותם אם בכל גופם או בחלק מהם ליטמא עד הערב ולרחוץ בשרו במים ולכבס בגדיו ואם יגעו בהם מאכלים

בית ה׳ אלהיך ואשר בסדר כ״ג אינה נקראת מנחה רק עומר וזאת נקראת מנחה ובאה אצל שאר מנחות יהידים אצל מנחות נדבות יחידים להורות על אופן הקרבתה שיקריבנה גרש כרמל ולא עומר והבאתה אחר הנפת העומר כי הנפת העומר הוא מותרת לאכול מהתבואה החדשה לכל ישראל ואם יביאנה קודם הנפת העומר יאסר לכהן לאכול שיירי המנחה.

ב בסדר ג׳ במה שכתוב ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים לה׳ וגו׳ אם כשב הוא מקריב וגו׳ כתי׳ שם והקריב מזבח השלמים אשה לה׳ חלבו האליה תמימה לעמת העצה יסירנה וגו׳ וכן ממה שכתוב בסי׳ ט׳ ואת החלבים מן השור ומן האיל האליה והמכסה והכליות ויותרת הכבד נראה ומפורסם לכל כי הכתוב קורא בשם חלב את אליתן של מין הכשבים בין זכרים בין נקבות וכן קורא בשם חלב יותרת הכבד והכליות של כל המינין הנאכלין אבל החלבים במין הבקר ובעזים הם חמשה המכסה ואשר על הקרב ואשר על הכליות והכליות עצמן ויותרת הכבד אבל במין הכשבים הם ששה ר״ל אצל חמשה הנזכרים האליה היא ששית והתלמודיים התירו האליה של מין כשבים לאכילה ולא חששו מאמר הכתוב בס׳ ג׳ מזה הספר דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה׳ ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה והם התירו האליה מן הכבשים וגם היותרת מן הכבד והכליות מכל המינין והחטיאו את נפשות המונם בכרת.

ג בסדר י״א כתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ מזה המובן כי הבהמה הטהורה שהיא חיה ר״ל בריאה שהליכתה כראוי ואכילתה כאכילת שאר הבהמות הבריאות שאין הן חולות מותרת להשחט ולהאכל וכך פסקו חכמינו וכך גם אנו נוהגים שלא אסרו לאכול אלא הבהמה המוכה והפצועה בעלת שחין ושאינה יכולה לילך או מתגלגלת ושאינה יכולה לאכול שכל אלו אינן יכולות להקרא חיה אבל השאר שאין בהן מאלו הדברים מותרת להשחט ולהאכל והתלמודיים הוסיפו מצות בדיקה שאפי׳ אם תהיה בהמה מפוטמת מרקדת ויהיו ריאותיה חסר כנף א׳ מחמש הכנפים שבריאה או תהיה סרכה מכנף אל כנף שהיא כחוט דק מישך מכנף אל כנף אסרו לאכול בשר הבהמה והמציאו י״ח

האמת אמת מפני הרוב כי יש אחד שיכריע הכלל בבקשתו ובאהבתו האמת והכלל אשר להם להכחיש אפי׳ האמת מעקרו בהיותם רודפים אחרי בקשת השררה והנצוח.

יא עוד בסדר הנ״ל כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו ונכפלה מצוה זו בסדר ל״ד ונשלשה בספר חמישי סדר י״ד חז״ל קיימו כפי עצם הכתוב שדוקא בחלב אמו אסור וחייבו לנו להשמר בין הכלים שיבושל בו חלב האם ובין הכלים שיבושל בו בשר הבן וכן אפי׳ בכלי האכילה כגון קערות וכפות שלא ישותפו ולא ישתמשו בזה תמורת זה אבל התלמודיים הוסיפו על הכתוב ואסרו כל בשר בכל חלב שבעולם ואפי׳ בשר עוף בחלב בהמה והחמירו בין הכלים יותר ויותר מן חומרת טומאת הכלים מנבלות ושרצים וטומאת מת וזב ונדה שהם טומאות חמורות כמו שיתבאר ובזה עברו על מצות לא תוסיפו ולא תגרעו.

יב בסדר ל׳ במצות קטרת הסמים התורה צותה ד׳ מיני סמים והם הוסיפו עוד ז׳ סמים והם מר קציעה שבולת נרד וכרכום וקושט וקנמון וקלופי ועוד הוסיפו עשב שמעלה עשן וכפת הירדן ומלח סדומית וט׳ קבין בורית כרשנה ששף בו את הצפורן וזו הוספה על מצות התורה בזדון שאם היה רצון השי״ת באלו למה לא כתבם.

מצות מספר שלישי מחמשת ספרי תורת משה

א בסוף סדר ב׳ מה שכתוב ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב קלוי באש גרש כרמל הכמי התלמוד אמרו כי המצוה הזאת היא מצוה אחת עם מה שכתוב בזה הספר סדר כ״ג כי תבואו אל הארץ אשר אנכי נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן כי לדעתם נכפלה מצוה א׳ כמו שהרבה מן התורה נכפלו ונשלשו בתורה וחז״ל לא הודו לזה רק אמרו כי הכתוב בס׳ כג׳ היא מצות צבור והיא חובה אבל זאת היא מצות יחיד בחובה כדכתי׳ ספר ב׳ סדר כ״ג ראשית בכורי אדמתך תביא

יעשה בודון כן יעשה לו דוקא אבל אם יעשה בשגגה או יהיה המום מן הנרפאין אזי יתן כופר.

ח בסדר כ״ב מה שכתוב וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת שהרצון שאם ישאל איש בהלואה מאת רעהו חמור או שה או שום בהמה לשאת שום משא או לנסוע ריקם לאיזה מקום ונשבר השור או החמור או הסוס או מת אם בעליו אין עמו שלם ישלם ואם בעליו עמו לא ישלם והם המציאו תחבולה ואמרו כשישאל השואל הבהמה מבעליה ושאל ממנו בזמן ההוא מה ומה אם לאכול אם לשתות שום מאכל ושום משקה בעולם ובשיתן בעל הבהמה לשואל שאלתו ואת אזי כאלו השאיל לו גם את עצמו אצל בהמתו ובכן יהיה בעליו עמו אפי׳ אם לא ילך עמו לדרך ובכן אם תשבר או תמות הבהמה לא ישלם והז״ל לא הסכימו לכך כי גם זה תחבולה.

ט עוד בסדר כ״ב כתיב אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה לא תשימון עליו נשך וכן נכפלה זו המצוה בספר ג׳ סדר כ״ה ונשלשה בספר חמישי סדר הג׳ והמה יבטלו את המצוה מעקרה ולוקחים נשך ותרבית וח״ל לא הסכימו לזה כלל וכלל.

י בסדר כ״ג בראשו מה שכתוב לא תהיה אחרי רבים לרעות חכמינו אמרו פירוש הפסוק כן הוא לא תהיה אחרי רבים לעזר לעשיית הרעות ולא תעזור לריב ומדון עד שתלך לנטות אחרי רבים להטות משפט איזה איש או לעות איזה ענין ממנהגו הראוי לו אלא אפי׳ אם תהיה א׳ בין אלף מטי משפט ומסכימים לעשיית הרעות לא תסכים עמהם רק אל תירא מלהודות על האמת וכפי פירוש חכמינו כל הפסוק הוא מצוה אחת מצות לאו אבל התלמודיים עשו מזה הפסוק ג׳ מצות לא תהיה אחרי רבים לרעות זו מצות לאו אחת ולא תענה על ריב לנטות זו מצות לאו שנית אחרי רבים להטות זו מצות שלישית והיא מצות עשה ומזה עשו להם חוק ומשפט ואמרו יחיד ורבים הלכה כרבים וזה הדרך כל בעלי הגמרה שלהם שדקדקו במחלוקת בעלי המשנה בין בית שמאי ובין בית הלל ושאר החולקים בפירושי המצות שקבעו בעלי הגמרא לעצמם חוק להיות ונמנין אם המקלים יותר היו קובעים הלכה כמותם ואם המחמירים יותר היו קובעין הלכה כמותם והז״ל אמרו כי אין

הרבו להשיב עליהם וגם חכם שלהם הר׳א׳ב׳ע הודה על האמת ופירש מילת בין הערבים כפירוש חכמינו ז״ל שהוא הזמן משקיעת גוף השמש אחר האופק עד שיאסף נוגה השמש משולי הרקיע שיש כאן רוחב זמן כשעה ושליש שעה.

ח׳ בסדר י״ו כתובה מצות שבת ופעם שני בסדר כ׳ בעשרת הדברות ופעם ג׳ בס׳ כ״ג ופעם ד׳ בס׳ ל״א ופעם החמישי בס׳ ל״ה כתיב לא תבערו אש בכל מוש׳ ביום השבת ופעם ששי בספר ג׳ בס׳ י״ט עוד שם פעם שביעי ופעם שמיני בסי כ״ג ופעם תשיעי בס׳ כ״ו ופעם עשירי בספר חמישי בס׳ ה׳ בין דברות שניות ומכל אלו המקומות כל משכיל יבין כי בשבת אסורה כל מלאכה בין קשה בין קלה כמו משא ומתן והטלטול מרשות אל רשות דרך רבים ואעפ׳ שאין הטלטול כתיב בבירור מ״מ גם הם עצמם מודים בתלמודם שהוא אסור וירמיה הנביא בסדר יז׳ אמר השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וכן הטלטול נקראת מלאכה בתורה כדכתיב בספר שני סדר לו׳ איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא מכל זה נודע בגלוי שהטלטול מרשות אל רשות אפילו דברים קלים הוא אסור אבל התלמודיים התירו הטלטול דרך רשות הרבים ברחובות ובשווקים שקושרים יתרים ומתריהם להדביק גבולות העמים וכן התירו הסקת התנורים בשבת ויוצאים מן התחום ועוברים מצות שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו הכתוב בס׳ יו׳ בזה הספר וכן התירו המשא והמתן במזיגה וכן גוזרים לגוים לעשות מלאכה בשבתות ובמועדים לפתוח תנורים נעולים ושאר מלאכות ברמז אומרים לגוים לא בצווי ונהנים ממלאכה ההיא כי הם עצמם אמרו אסור ליהנות ממעשה הנעשה בשבת אבל אחרונים החכימו למצוא תחבולות אבל אצלינו כל אלו הדברים אסורים לגמרי.

ט׳ בעשרת הדברות בלא תגנוב כמו כן הקלו ואמרו הבא במחתרת ונטל כלים הרי הם שלו כי מסר עצמו לסכנה בבואו במחתרת חבירו מי חכם ולא ילעג על זה.

י׳ בסדר כ״א מה שכתוב עין תחת עין שן תחת שן וגו׳ גם בזה החליפו הכתוב ואמרו שהטובן דמי עין תחת עין דמי שן תחת שן וכן כלם בין יהיה מזיד בין שוגג והז״ל לא הודו זה רק אמרו שאם

והעמיד קדוש החדש על פי החשבון האמצעי שאין החשבון ההוא אפי׳ לא על פי דרכי התכונה המדוייקת. וקבעו חקים לא א׳ד׳ו ראש ולא ב׳ד׳ו פסח לא ג׳ה׳ז עצרת לא ז׳ב׳ד פור ולא א׳ג׳ו יום כפור והיו כל המועדים מזמנם ומפני זה התלמודיים לפעמים מקדשים החדש ועדיין הישן נראה ולפעמים הירח החדש כבר נראה והם עדין אינם מקדשים ובכן היו עדות החדש מזמנו אבל אנחנו שומרים גם היום מנהג הקדמון ע״כ מועדינו לפעמים עמהם ביום אחד ולפעמים מתאחר ביום אחד.

ב בסדר י״ג צונו הש״ית שנשמור את חדש האביב הוא לעשות בו חג הפסח וכן זו המצוה נכפלה בס׳ כ״ג ונשלשה בס׳ ל״ד ונרבעה בספר חמישי סדר י״ו וע״כ אם לא היה נמצא האביב בחדש ניסן היו עושין אותו עבור. ומצות התורה שלבד מפני העדר האביב יעשה העבור ולא מסבה אחרת אבל התלמודיים הוסיפו שמונה דברים אצל האביב ואמרו מפני ט׳ דברים מעברין את השנה, על האביב ועל התקופה ועל פירות האילן ומפני קלקול הדרכים מפני הגשמים ומפני הגשרים שנהרסו ואין הולכי רגלים יכולין לעבור ומפני תנורי פסחים שנהרסו מן המטר ואין מקום לצלות הפסחים ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומם ומפני הטלאים שלא נולדו עדין להקריב מהם פסחים ומפני הגוזלות שלא פרחו עדיין שיהיו ראוין במי שנתחייב קרבן עוף ובכן עברו מצות לא תוסיף.

ג בסדר י״ב כתיב בחג המצות שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכן בס׳ י״ג כתיב ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים וכן בספר חמישי סדר י״ו כתיב ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים וכפי זה חייב כל ישראל לבער החמץ מגבולו שלא ימצא בגבולו לא גלוי ולא טמון והתלמודיים המציאו ערמנות ומוכרים בתיהם ויקביהם לנוצרים ואחר שבעת ימי מצה עוד שבים ולוקחים בתיהם ויקביהם עם כל המציהם.

ד עוד בסדר י״ב קבע הכתוב זמן שחיטת הפסח בין הערבים ורצון הכתוב בזה אחר בוא גוף השמש אחר האופק כמו שכן כתוב גם בזמן הקטרת בס׳ שמות סי׳ ל׳ ובהעלות אהרן את הנרות ב״ב יקטירנה וידוע כי אין זמן העלאת הנרות אלא אחר עריבת השמש מעצם הצהרים עד שיבא גוף השמש אחר האופק וכבר חכמינו

מצות מספר ראשון מחמשת ספרי תורת משה

בסדר י"ז מזה הספר כתובה מצוה ראשנה מצות מילה שהמכוון בה לכרות הערלה לבד ולא יותר ככתוב ונמלתם את ערלתכם והתלמודיים הוסיפו במצוה זו מצות פריעה ר"ל אחר שיכרות הערלה בסכין שיקרע הקלפה בצפרניו והכמינו לא הסכימו לזה כי התורה אמרה לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה א' וגו' [דברים ה, ב].

מצות מספר שני מחמשת ספרים שבתורת משה ע"ה

א בסדר י"ב כתוב החדש הזה לכם ראש חדשים וגו' וכן בספר רביעי סדר כ"ח כתיב ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה'. על מנין החדש הראשנן ועל ידיעת ראשי חדשים של כל חדש וחדש תלויין כל מועדי אומת ישראל. ואע"פ שאין כתוב בתורה בבירור איך היא אופן הראייה של הלבנה החדשה מ"מ מהוראת משה אדוננו ותלמידו יהושע ושאר הנביאים אשר קמו אחריהם נמשך החוק בישראל שכשיראה הירח החדש בראייה הראשונה בערב ראשון אחר המולד לקדש היום מתחלת הערב שנראה החדש ובבקר להקריב מוסף החדש הכתוב בספר הרביעי בסדר כ"ח. ונמשך זה החוק בכל ימי בית ראשון ובגלות בבל לא נתבטל ולא נפלה שום חלוקה בדבר זה ובכל ימי בית שני ואחר החרבן של בית שני לא נראתה ולא נשמעה פלוגתא בענין זה שאפי' בתלמודם כותבים ומרחיבים לדבר איך היו עדים שוקדים על ההרים לראות הירח ולהשיא משואות על ראשי ההרים שיראה העשן והאש בלילה שמזה יכירו יושבי ירושלים שהעדים ראו מראשי ההרים את החדש ויקריבו המוסף בבקר, אבל בשנת ג' אלפים ת'ת'ל'ג ליצירה שהוא שנה ששית אחר חרבן בית שני עמד רבן גמליאל לנשיא בישראל ובזמן נשיאותו בטל ראיית הירח מעקרה

על פה כל הקבלות ההם ובכל דור ודור היו מחדשים והיו הכל מיחסים למר״עה וכדי להחמיר ולהחזיק עניינם גזרו ואמרו כל העובר על דברי תורה הכתובה חייב מלקות, וכל העובר על דברי תורה שבע״פ חייב מיתה. והיה התלמוד הזה אצלם בעל פה עד שנת ג׳ אלפים ת״ת״קעט ליצירה שהוא שנת ק׳ל׳ט אחר החרבן ב״ש. ובעוד שהיה הבית במקומו פעם היה כהן מכת הקראים ופעם מכת התלמודיים כמו שהוכחנו זה בראיות ברורות בתשובתינו לחכמי מדרש ליד״ה שבמלכות הוללאנדיא ואחר חרבן בית שני ק׳ל׳ט שנים שהוא ג׳ אלפים ת׳ת׳ק׳ע׳ט ליצירה עמד רבי יהודה הנשיא שלהם והיה עשיר גדול וידו תקיפה במלכות רומי המולכת עליהם והוא הסכים לכתוב כל הקבלות בספר לבל ישתכחו ומזמן ההוא השרישו וקבעו שיש לישראל שתי תורות אבל רבי׳ ענן הנשיא בן שפט הנשיא כמו כן מזרע המלוכה מלכות בית דוד לא הסכים עמהם וחזק ידי כת יהודה בן טבאי התומכים לבד התורה הכתובה ודברי הנביאים האמתיים הנמצאים בכתוב והתלמודיים היו רוצים לבוז את סיעת יהודה בן טבאי בחוקה שיהיו נשמעים לסיעתם והנשיא ענן בן שפט היה תקיף וגבור חיל וערך עמהם מלחמה ולא נכנעו להם ומיום ההוא יותר נתחדשה המחלוקת ונמשכה גם עד היום הזה. *]

והמחלוקת הזאת אינה אלא בשני השבטים שהם יהודה ובנימין שמהם כל אנשי הגלות שבארץ קיסר וישמעאל ופולין וליטא ואחרי שחכמינו ראו כי תורה שבע׳פ שלהם שלדעתם היא פירוש על תורה שבכתב היא לפעמים בזרת הכתוב ומפרשת על זולת המכוון ובקצת המצות מוספת ובקצתם גורעת וקצתם מבטלת לגמרי ע״כ התחילו לעשות פירושים על התורה הכתובה משיקול דעתם ונפלו מחלוקות רבות בינינו וביניהם בפירושי המצות. והנני ערך כל המצות שבכל ספר וספר מחמשה חומשי תורה שנפלה חלוקה במצות ההן למען יראו חכמי האמות האוהבים ללמוד לשון הקודש ותורת משה אצל מי האמת.

*) כנראה שיש להפלגת הכתות אהתמד ש׳ כפי המובן מדברי החכם מן היום הזה שהיא התקו לפג — ומשנה זו ההרטו לפג אלף התקנג שני׳.

אמנם ידע שבשישוב למלכות יהודה ימצאו אנשים שלא יסכימו לפירושיו ולדבריו ע"כ השקיע בלב תלמידיו וחבידיו הנמצאים אתו כי כל מה שהוא מדבר ומפרש הקל קבלו רבותינו הנהרגים דור מדור עד מר"עה ומשה ע"ה קבל אותם בסיני מפי הגבורה על פה, וכך השקיע שמעון ההוא בלבם כי שתי תורות קבל משה איש האלהים בסיני אחת כתובה והשנית על פה: והשנית שהיא על פה היא פירוש על התורה הכתובה ונשתקע זה הענין בלבם והלכה סיעה זו הולכת ורבה עד לכמה אלפים כי שנים רבות נסתר שם באלכסנדריא. ויהי כאשר נחם המלך אלכסנדר ינאי על שהרג החכמים ואמר הנה לא נשאר לנו ממי ללמוד תורה בקשה המלכה על אחיה שמעון בן שטח רחמים שישוב מן אלכסנדריא של מצרים וישוב הוא וכל סיעתו למאות ולאלפים ויחל להורות הוא ותלמידיו לכל עם יהודה את מה שחדש ולהשקיע בלבותם מה שהשקיע בלב תלמידיו.

ובתוך כך שב גם חבירו יהודה בן טבאי וכששמע מעשיו מה שעשה שב"ש אחותהו רעדה ואמר והלא גם אני למדתי עמך במדרש א' ושמשתי לת"ח ולמה לא שמעתי שתהיה תורה שנית לישראל ולא חפץ ולא הסכים יהודה לדעתו של שמעון ויקרא מי לה' אלי וכל מי שהיתה בלבו יראת ה' ואהבת האמת הלך אחרי יהודה בן טבאי ואשר אהב הנצוח ובקשת השררה וחפץ להקל במצות פנה אחרי שמעון, וסיעת יהודה נקראו קראים ר"ל סומכים לבד על מקרא התורה הכתובה והנביאים האמתיים וסיעת שמעון נקראו כת התלמודיים וכנו עצמם בשם רבנים לשון גדולה וחשיבות כל זה מפני בקשתם הגאוה והשררה והנצוח, ומפני זה נחלקה אמונת שבטי יהודה ובנימין לשתי אמונות וכתות והיה זה הענין קרוב לשנת ג' אלפים ת'ר'ן לב"ה שהיא שנת ר"נו לבית שני קרוב לק'כ'א שנים אחר התפלג כת צדוק וביתוס מכת הפירושים כמו שכל זה הוכחנו בראיות בספר דוד מרדכי בפרק ב' בתשובתינו לחכמי הוללאנדיא והמחלוקת האחרונה הזאת כבר היתה בכת הפרושים שנחלקו לשנים ר"ל קראים ורבנים כי כבר צדוק וביתוס יצאו למינות ולא קבלו כלל המצות רק קצתם ותבין. מיום ההוא והלאה היתה המחלוקת הולכה וגדלה והם ר"ל הרבנים הפריזו והרחיבו עניינם וישבו מדרשים בתלמידים למאות ולאלפים ללמוד

חכמי התורה ובזמן המשתה א׳ מן החכמים הרמיז למלך שהוא אינו ראוי להיות כהן גדול להכנס לפני לפנים מפני שנחשדה אמו בהיותה בשבי ביד היונים ע״כ חרה אפו והרג את כל החכמים לפי חרב ובכן עוד כמעט לא נשתכחה התורה. ובתוך כך מת המלך הורקנוס הא׳ ומלך בנו הגדול שנה א׳ ומת ואחריו מלך אלכסנדרוס הנקרא ינאי בן שלישי של המלך הורקנוס בשנת ר׳ס׳ז לבית שני ג׳ אלפים תר׳מ ליצירה ומלך שנים רבות והכניע כל אויבי יהודה מסביב במלחמותיו וישב לבטח על כסא מלכותו, ומפני שבבר היתה התחלת הפלוגתא בין החכמים בפירוש המצות עדין מזמן אביו הורקנוס וכמו שנכתוב לקמן במצוה עשרים מספר שלישי כי בפירוש חג הסכות יש גם היום פלוגתא בין הקראים והתלמודיים כי אומרים התלמודיים כי חובה לישראל לתמוך פרי האתרוג וענפי תמרים שהוא לולב בחג הסכות בבית המקדש ובבתי כנסיות ובסכות דוקא לתפשם בידים ולשחוק בהם זולת חובת הסוכה ע״כ בזמן ינאי המלך הזה בשבתם לבטח בשמחה ובהשקט בחג הסוכות בחצר בית המקדש היו לומדי התורה לשני כתות אחת מהן שלא היו תופשים האתרוג והלולב והשנית שהיו תופשים ושוחקים בהם וגם ינאי המלך והכהן הגדול היה מכת הראשונה שאין תופשין האתרוג ע״כ מלא לב א׳ מן הכת התופשין האתרוג וישלך על המלך באתרוג ויכהו במצחו בזמן היותו עומד על המזבח מקריב מוסף המועד ויחר אף המלך ויצוה לגדודיו לתפוש ולהרוג כל החכמים של שתי הכתות ונהרגו אז ג׳ אלפים ושמונה מאות חכמים ולא נשארו לבד שנים חכמים א׳ יהודה בן טבאי שהיה מן קרוביו של המלך והשני שמעון בן שטח אחיה של המלכה אשת ינאי המלך ויהודה בן טבאי נסתר באשר נסתר אבל שמעון בן שטח ברח לאלכסנדריא של מצרים ונסתר שם שנים רבות ונקבצו אליו שם תלמידיו לבנין מאות ובנה לו שם היכל לבד ועשה בתוכו מזבח והיה מקריב עולות וזבחים בזולת המקום הנבחר ועבר על מצות התורה שכתוב בספר חמישי בסדר י״ב השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה׳ באחד שבטיך שם תעלה עולותיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך וא׳ח׳כ עשה שם פירושים על המצות על קצתם כראוי ועל קצתם שלא כפי הראוי רק חוץ מן המכוון ועל קצתם הוסיף ועל קצתם גרע כמו שיראו עיני כל משכיל לקמן.

התורה מן העולם ונמשך זה הענין זמן רב עד שנשתכחה התורה מישראל.

ומצד המבוכות והמהומות נשתכח אופן קיום המצות ופירושם שהיו הנביאים ותלמודיהם מנהיגים ומורים לישראל אופני דיוקי המצות ומהו רצון הבורא ית׳ בהם רק נשארה נוסחה נאמנה א׳ מתורת משה ביד תלמי מלך מצרים שהעתיקה לעצמו ע״י ע׳ סנהדרין של מלכות יהודה והיה תופש אותה בכבוד ובתפארת, וכשהחלישו מלכות יון את יהודה לגמרי עד שלא נשאר להם שום חיל ולא כלי מלחמה לבד כהני ה׳ אשר בבית המקדש היו מתאמצים במקדש ה׳ והיה אצלם חיל לכמה מאות אוי מתתיה הכהן הגדול עם חמשת בניו שהיו גבורי חיל מסרו נפשם על קדושת הש״ית וחזקו ידיהם עם החיל שברגליהם וברחו להר המודעית והדביקום שם היונים ונהפכו הכהנים עם החיל שלהם לקראת היונים ונלחמו בחזקה ובתוך המלחמה קראו לש״ית מי כמכה באלים ה׳ ומפני זה נקראו הכהנים מכבי ונקראו כמו כן חשמונאים ועזרם הש״ית במלחמה ההיא והחלישו את היונים והתחלת מלחמותם היתה ריב לבנין בית שני ג׳ אלפים ת״ר״ו ליצירה.

ומיום ההוא הלכו הכהנים הלוך וחזק והחלישו את היונים עד שמת אנטיוכוס במלחמה ושארית חילו ברחו ושבו למקומם, וכאשר שקטה הארץ ממלחמה ונשכחו הצרות נאספו פליטי חרב של מלכות יהודה לעריהם וגם הכהנים וזרע מלכות בית דוד לירושלם ולא היה מזרע דוד איש הגון למלכות אבל הכהנים היו גבורי חיל ע״כ הסכימו שארית יהודה ובנימין שימלוך מתתיה הכהן עליהם ומיום ההוא היתה המלוכה והכהונה בזרעו של אהרן ומלך הוא ובניו ובני בניו עד שנמשכה מלכותם ק״ג שנים. וכשראו מלכות יהודה כי נשארו בלי תורה ע״כ שלחו הכהנים לתלמי מלך מצרים והעתיקו התורה מהנוסחה והיו חכמי לב שביהודה לומדים התורה ומדייקים במצותיה באיזה אופן לקיימם בלי שום מחלוקת ביניהם. וכשמלך יוחנן בן שמעון בנו הרביעי של מתתיה חשמונאי ונקרא המלך יוחנן בשם הורקנוס בלשון יון והוא היה הראשון ושנת מלכותו בשנת ר״ל״ד לבית שני ג׳ אלפים ת״ר״כ״ח ליצירה ומלך ל״א שנים. ובסוף מלכותו התחילו החכמים להתפלג בפירושי המצות זה אומר בכה וזה אומר בכה ובזמן א׳ עשה משתה לכל

בסוף ספר מלכים ב׳ ובסוף ירמיה הנביא וישבו בבבל שבעים שנה. וכשלכד כורש מלך פרס את מלכות בבל בזמן מלכות נינו של נבוכדנאצר שהוא בלשאצר ככתוב בדניאל סי׳ ה׳ אז כורש המלך שלח את אנשי גלות יהודה מבבל ועלה עזרא הכהן עם זרובבל מזרע המלך שהיה נשיא מופקד על ישראל מאת מלך פרס, ועלו עמהם רוב עם יהודה אשר בבבל. והוא עזרא הכהן היה סופר תורת ה׳ ומלמדה לבני יהודה ובנימין כדכתיב בס׳ ראשון מעזרא בסי׳ ז׳ ולא היתה בידם אלא תורה אחת ככתוב שם הוא עזרא עלה מבבל והוא סופר מהיר בתורת משה אשר נתן ה׳ אלהי ישראל וגו׳ וכתיב כי עזרא הכין את לבבו לדרוש את תורת ה׳ ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט וגו׳, ואלו היה בידם שתי תורות כמו שמאמינים היום התלמודיים, היה כתוב סופר מהיר בתורות משה וכן היה כתוב לדרוש מאת תורות ה׳ לעשות, וכן מלאכי הנביא חותם הנביאים אשר עלה עם עזרא מבבל אמר זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב ולא אמר זכרו תורות. ובעלות עזרא מבבל עלו עמו שלושה נביאים והם חגי זכריה ומלאכי ובעוד שהיו הנביאים האלו חיים לא היתה שום מחלוקת ביניהם רק תורה אחת ואמונה אחת היתה בידם ובנו בית המקדש השני ותחלת בנינו בשנת ג׳ אלפים ש צ״ד ליצירה ונבנה י״ד שנים, ומסוף בנינו עמד ת״כ שנים והחריבוהו אספסיאנוס וטיטוס. ובימי הבית הזה כשמתו השלשה נביאים ועזרא הכהן וכל בית דינו כשלכד אלכסנדרוס מלך מוקדון את מלכות פרס מיד דריוש השני שהוא בן אחשורוש שלקח את אסתר היהודית לאשה וכשעלה המלך אלכסנדר לכבוש גם את ירושלם יצא שמעון הצדיק כהן גדול אשר בירושלם לקראתו, לבוש בדים וס׳ התורה בידו ומצא חן בעיני המלך ולא החריב את העיר ובית המקדש והיתה מלכות יהודה תחת ממשלתו עד מותו, וכשמת אלכסנדר ונחלקה ממלכתו לארבע חלקים כדכתוב ביוסיפון עמד על מלכות מוקדון מלך א׳ רשע שמו אנטיוכוס ועלה על ירושלם וכבש את העיר וטמא את המקדש וחתם את כל בתי מדרשות של מלכות יהודה בכל ערי מלכותם וגזר שלא ילמדו התורה ובכל מקום שמצא שם ספר תורת משה שרף באש כדי לאבד זכר התורה האחת מן העולם וזה מפני קנאתו שיש אמונה ודת בישראל אבל בשאר האומות אין שום אמונה ודת, וכן מפני שידע שכתוב בתורה על יון שהוא מזרע חם שהוא מקולל מנח הצדיק ע״כ רצה להכחיד

באותות ובמופתים בשנת ב׳ אלפים תמ״ח לבריאת העולם. וידוע מה שכתוב בתורת משה איש האלהים שבצאתם ממצרים באו להר סיני בחדש השלישי וקבלו שם תורה מפי הגבורה תורה אחת כתובה ואין זולתה שקבלוה על ידי משה איש האלהים, ואח״כ באו לארץ כנען וכבשוה בשנת ב׳ אלפים תפ״ח לבריאת העולם וישבו בה וישפטו אותם בתחלה שופטים שבכל דור ודור ואח״כ קמו עליהם מלכים שאול ודוד ושלמה. ושלמה בנה בית המקדש הראשון בירושלים עיר הקדש בשנת ת״פ ליציאת מצרים היא שנת ב׳ אלפים תתק״כו לב״ה, ואחר מות שלמה המלך בן דוד נחלקה מלכות אומת ישראל לשני ממלכות ר״ל ב׳ שבטים שהם יהודה ובנימין נשארו במלכות בני שלמה בירושלים ועשרת שבטים נבדלו והמליכו עליהם ירבעם בן נבט עבד שלמה.

ותורה אחת אמונה ואחת היתה לכל האומה הזאת עד זמן ירבעם בלי שום מחלוקת, ומזמן ההוא והלאה מלכות ירבעם היו תופשים התורה האחת אלא שאצל עבודתו ית׳ היו משתפים עבודות העגלים והבעלים שחדש להם ירבעם מלכם, אבל מלכות יהודה שבעיר הקדש ירושלים היו שומרים התורה האחת ההיא ומקיימים מצותיה בלי תוספת וגירוע, וכשהיו חוטאים היו הנביאים משיבים אל התורה האחת אבל מלכות ירבעם שנקראת מלכות אפרים ומלכות ישראל אע״פ שהוכיחם הש״ית ע׳ נביאיו להשיבם מעבודה זרה לא שמעו ולא הקשיבו. ע״כ העיר ה׳ את רוח תגלת פלאסר הנקרא סנחריב מלך אשור ויעל על מלכות ישראל אשר בשומרון ויגלם לארץ נכריה אחר נהר סמבטיון בשנת תש״נו ליציאת מצרים היא שנת ג׳ אלפים ר״ה לבריאה: והם יושבים שם עד היום ונשמע לנו שהם שבו בתשובה והניחו ע״ז שהיה בידם ואין בידם יותר אלא תורה א׳ שקבלו בסיני אלא שמפני השתקעותם בזמן מלכותם בהבלי הנביאים השקריים לא יכלו להפרד מהם מכל וכל וע״כ יש ביניהם גם היום חוברי חבר ובעלי שמות. אמנם מלכות יהודה אשר בירושלים ישבו במלכותם אחרי גלות העשרה שבטים קל״ג שנים ויותר מעט וכשחטאו גם מלכות יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל בשנת תת״צ ליציא׳ מצרים שהיא שנת ג׳ אלפים של״ח לבריאה והחריב את עיר הקדש ירושלים ושרף את בית המקדש אשר בנה שלמה שעמד בירושלם ת׳ שנים והגלה את כל מלכות יהודה לבבל ככתוב

ספר

לבוש מלכות

רצון מלכים שפתי צדק, ודובב ישרים יאהב.

האדון המעולה והמפואר הגביר הבלתי מנוצח הדרת שמו קארול המלך מלך שוועד"צייא יחי לעד יר"ה ותנשא מלכותו בורא שמים וארץ שהוא מלך מלכי המלכים, ירים ויגביה כוכב מערכתו, ויפאר וינשא כסא מלכותו, ויכריע קמיו תחתיו, ימחץ מתני קמיו, ומשנאיו מן יקומון, ומלכותו תכון לעד ולנצח נצחים אמן נצח סלה.

שאל את עבדיו הקראים שבעיר לוצקא לדעת אודותם מאיזו אומה הם ומה אמונתם, ומה ההפרש בין התלמודיים וביניהם, וכשמעי אני עבדו הקטון והנמוך שבמדרס רגליו עבד לאדונינו בן המלך קוסטנטין יר"ה ותעל למעלה למעלה בן אדוננו המלך יואן שלישי מזה השם במלכי פולוניא במדרש הקראים שמחתי ואפול על פני ארצה לבקש מלפני בורא העולמים שלום וחיים ארוכים לאדוננו המלך הנ"ל יר"ה בשני מזמו' של הה"ע שהם מזמור כ"א ומזמור ע"ב, ואח"כ קמתי ואתעודד חשתי ואצתי למלאות רצון האדון לכתוב בבירור ולהודיע הכל בסדר מסודר יפה באופן שימצא הרוצה מבוקשו: כל אלו הדברים דבר החכם המופלא אשר חכמתו בכתם טהור לא תסולה, וריח חכמתו לקצוי ארקים יעלה, ה"ה הנעלה כמוהרר מרדכי תנצ"בה לעולם יאיר אור תורתו בכמו"הר"ר ניסן זצ"ל ואחר זה מתחיל ואומר בעזרת אומר וגומר.

לכל הרוצה לדעת אודות הקראים מי הם ומאיזה אומה הם נודע, כי הם מזרע אברהם יצחק ויעקב, ובפרט מי"ב שבטי ישראל אשר בשבעים נפש ירדו למצרים, והיו שם בגלות והוציאם הש"ית משם

תכריכין לבנים לפי כבודו ולקברו בארון עץ וחופרין בקרקע כשעור שלא יצא ריח בשרו וכל זמן שהמת מונח בבית אומרים קינות ומנחמים האבלים ועושים הספד אם הנפטר מן החשובים בדברי דרש ובסיפור השיבותו בבחינת מעשיו הטובים או בבחינת חכמתו ויחוסו ואח"כ מוליכים במוט בכתף ומלוים כל הקהל כאחד ואומרים צדוק הדין בפסוקים נאותים לענין כמו שמסודר בסוף חלק שני של סדור התפלות ואחר הקבורה יושבים השארים והקרובים על הארץ שבעה ימים ונוהגים אבלות שלשים יום ולכבוד ההורים נוהגים הבנים אבלות קרוב לשנה וכן הבעל לאשה והאשה לבעל מתאבלים שנה ובשבעה ימי האבלות חייבים כל בני הקהלה לבקר האבלים ולנחמם במאכל ובכוס תנחומין בסדר כל א'. ומנהג האבלות שפורש האדם עצמו מכל מיני תענוגים ותפנוקים ומתרחק מן הדברים המשמחים ובדרך כלל משנה ומחליף מלבושיו ודבורו וכל תנועותיו כדרך האבלים כמו שמבואר באורך בס' האדרת בהקש מנבואת יחזקאל וע"כפ מדין תורה אין צריך להתאבל יותר מדאי כמ"ש בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי זה המנהג היה בעובדי עבודה זרה שנאמר כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך ואנחנו הובטחנו במאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

פרק כ"ג בענייני הירושות והחלוקין. ענין הירושה היה נוהג קודם מתן תורה כי זה סדר ומנהג מדיניי כמו שנמצא באברהם אע"ה ולבני הפלגשים אשר לאברהם וגו' והנה בן ביתי יורש וע"כ לא הניחה התורה מלבאר מהערת ענין בנות צלפחד בפ' פנחס סימן כ"ז ובדרך הכלל ביארה כי השאריות ונחלת העקרים יירשו הפרחים ולעולם הזכרים קודמים מהנקבות ובאפס השארים נוחלים הקרובים לשאר המשפחה בזה האופן איש כי ימות ובן אין לו יזכה לירושה בן הבן אין לו בן הבן יירשו אביו או אמו אם הם חיים אין לן אב ואם יירשו האחים או האחיות אין לו אחים או אחיות יירשו עקרי העקרים דהיינו אב האב ואמו או אב האם ואמה אם הם חיים אין לו א' מאלה זוכים אחי האב או האם או אחיותיהם וחייב האדם לסדר נחלתו בזה הדרך בחיים ואם לא יוכל יעשה פקידים על השאריותיו או הדין יפקד פקידים אם ימות בלא צוואה והפקידים ינחילו היורשים לפי הדרך הנ"ל שהבנים ינחלו בירושה וישתדלו להשיא הבנות, הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו וטעם פי שנים כפל בערך נטילת כל א' מהבנים ר"ל אם יהיו ג' בנים וא' מהם בכור יחלקו הירושה לארבעה חלקים והבכור יקח פי שנים ולעולם ככה בהוספת חלק א' תעבור הבכורה וכן בירושת האיש את השארית אשתו לפי דעת חכמינו האיש אינו יורש את אשתו רק בניה עומדים במקומה ובאפס הבנים שארי הקרובים אליה ממשפחתה אבל לפי דעת הרבנים להפך שהבעל יורש את אשתו ואין להם סמך מן התורה רק הביאו ראיה ממאמר וירש אותה הכתוב בפ' פנחס סי' כ"ז וזה מסבלותם בדרכי הדקדוק כי אין פסוק הנ"ל אפי' זכרון אשה אבל מה שאמר וירש אותה בלשון נקבה שב הכנוי אל הנחלה שהוא שם בלשון נקבה והאשה במות בעלה כמו כן אינה יורשת השאריותיו כלם רק תובעת כתובתה ומוהרה המאוחר מנכסיו. בכור הירושה הוא בכור און לא בכור פטר רחם כי זה לא יודע בברור ואם יהיה הקודם נפל או בת לא יעכבוהו מהבכורה וטעם הבן העוזר לאביו קודם כל הבנים וע"כ נוטל פי שנים.

פרק כ"ד בענייני האבלות ודין קבורת המת. מצות קבורת המת ידוע מפשיטת השכל ונקראת חסד ואמת כמ"ש ביעקב ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים ומנהג זאת המצוה מסבל הירושה להדיח המת ולסגיר נקביו ולסתום פיו ועיניו ולהלבישו

ובת אחיו בן אחותו ובת אחותו בן בנו ובת בנו בן בתו ובת בתו זה האיסור יוצא מפסוק ערות אחות אביך וגו׳ בנקבות בעצמן ובזכרים יצעד האיסור לנשיהם.

הג׳ איסור האיש על שני שארים שאינם קרוביו ממה שכתוב ערות אשה ובתה לא תגלה ויאסרו מזה הדרך לאיש, אשה ואביה, אשה ואמה, אשה ואחיה, אשה ואחותה, אשה ובנה, אשה ובתה והאסור בנקבות בעצמן ובזכרים יצעד לנשיהן.

הד׳ איסור האיש על גוף ושאר שארו ממה שכתוב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא ויאסרו מזה המאמר לאיש אשה ובת בתה אשה ובת אחותה אשה ובן בנה אשה ואב אביה אשה ואם אמה אשה ובת אחיה והשאר בנקבות בעצמן ובזכרים בנשיהן.

הה׳ איסור שני שארים על שני שארים ממה שכתוב ערות בת אשת אביך וגו׳ שהאיש עם בנו שני שארים והאשה עם בתה שני שארים ומזה האופן בדרך ההקש יאסרו שני אחים ליקח שתי אחיות ואשה ובתה לשני אחים והכלל כל שני שארים לשני שארים בעקרים ובפרחים ובכנפים.

הו׳ איסור שני שארים על גוף ושאר שארו ממאמר ערות אחי אביך לא תגלה וזה בדרך ההגברה שהגביר הרר ישועה הנ״ל מפני שלא נזכר פה מלת שאר כמו בפסוקים הקודמים ומזה יראה שזה אחי האב אינו שאר האב רק אחיו המעבר של אביו דהיינו בן אשת אבי אביו עם איש אחר והנה האיש עם אבי אביו גוף ושאר שארו ואשת אב האב עם בנה שני שארים ובאשר לקח אב האב את אם האח המעבר של אביו הנה לא יכשר לזה האיש שהוא בן הבן לקחת את דודו המעבר ומפני שבא זכר על זכר יצעד האיסור לאשת הדוד המעבר וזה המשפט בעקרים ובפרחים לא בכנפים כאשר כל זה מבואר באר היטב בס׳ האדרת הנקרא ס׳ המצות המעיין ימצא ואם יזדמן שיקרה זה בשגגה דהיינו שינשאו ויזדווגו הגופים האסורים לפי הדרכים ה״נל אזי בהודע הדבר לב״ד יפרידו המתחברים בלי גט כי אין הקדושין תופסין בעריות והקדושין כלא היו.

תפלות חלק שני ועם פסוקים נאותים לענין וסועדים סעודת ערב ומטיבים לבם עד תשלום החתונה לפי השגת ידי המזדווגים והשבת הקרוב לתשלום זה העסק קוראים שבת חתנים ומנהגה ידוע בסדור תפלות הנ"ל.

דין טענת הבתולים. לפי דעת חכמי הקראים צריך שיהיה למחרת החופה ודינו ידוע בס' המצוות דרבינו אהרן בר אליהו או בס' האדרת. וכן חייב האדם מדין תורה לקנא את אשתו אם יראה עליה סימנים מורים לניאוף ובזמן המלכות היו בודקים במי שוטה ע"י הכהן אבל בזמן הגלות אם יראה סימן זאת העבירה צריך שלא יקרב האדם אל אשתו עד שתנסה בדין לפי הראיות והעדיות ועד א' נאמן בענין זה ואפי' עדות אשה נאמנת והסימנים המורים על זה המעשה וגם דינם ידוע בספרים ה"נל ואם תתחייב האשה בדין אזי מצד ערות דבר כזה תתגרש ותפסיד כתובתה ומוהרה המאוחר וזה הדין גם לאשר לא ימצאו לה בתולים. דין הנואף בזמן המלכות היה במיתה כדכתיב בפ' קדושים ובזמן הגלות מלקות ושאר ענשים כפי אומד ב"ד ע"י סגופים ועינויים. ושאר הדינים הנוגעים לענין זה מבוררים בתורה בגלוי.

פרק כ"ב בענין אסורי העריות. אזהרה גדולה לכל בר ישראל שלא ינשאו ולא ישתמשו עם הגופים הנכללים בי"א פסוקים אשר באו בפ' אחרי מות סימ' י"ח פסוק ו' לזווג מפני שכתוב בסוף הפרשה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם ומצד עומק הענין נפלה חלוקה בין חכמי ישראל הקראים והתלמודיים וגם בין חכמי הקראים היתה החלוקה כי הראשונים הנקראים בת המרכבים אסרו גופים רבים הבלתי נכללים בפ' ה"נל ולא היוצאים בהקש רק עשו הקש על הקש למה שלא הסכימו האחרונים עד שקם החכם ר' יוסף הרואה ותלמידו הר"ר ישועה וטענו על המרכבים והוציאו הדין לאמתתו וכפי מה שדייקו ביושר שכלם מהפסוקים הנ"ל העמידו הענין שהדרכים אשר נלמוד מהם איסור והתר העריות הם ששה כפי דעת הרר ישועה הנ"ל הא' אסור האיש על ששה שאריו שהם אב אם אח אחות בן בת והאסור בנקבות בהן בעצמן כמו באם אחות ובת אבל בזכרים יצעד לנשיהן שהן אשת האב אשת האח אשת הבן מפני שהן דבקי השאר הב' אסור האיש על שאריו שהם אחי אביו ואחותו אחי אמו ואחותה בן אחיו

להזהר שלא יגעו ולא יתערבו בדגים טמאים במותם. כל דבר היוצא מב"ח טהור מותר לאכילה כגון בצים וחלב וגם הדבש מפני שאינו מקבל טומאה בראיה מכתוב וכל היוצא מן הטמא אסור. אלו המאכלים והמשקים אם יגע או יפול במקרה אליהם דבר טמא כגון בשר נבלה וטרפה והשרצים הטמאים או שיוכנו בכלים מגואלים וטמאים אזי יתטמאו לעולם ואין להם טהרה.

פרק כ"א בעניני הזווג ולקיחת האשה. מנהג הארושין בעדת הקראים ע"י פקידים שהאיש המארש שולח פקיד במקומו ומצד הנערה אביה או א' מקרוביה ועושים קנין על תנאים ידועים כפי מה שיסכימו שני הצדדים. ומארשים בג' דברים והם מוהר, כתב, ורצון ובהיות אלו השלשה דברים ביחד אזי הקנין קיים ובהעדר א' מהם הקנין בטל. ושווין המהר לפי מנהג כל מקום כי לא נתבאר בתורה אבל הרבנים נתנו שעור וקצב למהר מדין חכמיהם. ומה שיסכימו בתנאי האירושין יכתבו ויחתמו הפקידים והעדים ויקרא תנאי האירושין ומזה הזמן יקרא האיש חתן והמאורשה כלה.

מנהג החתונה עושה החתן סעודה והולך עם מרעיו הנקראים שושבנים ועם כל סיעתו המחותנים והמחותנות לבית חותנו ומלוין אותו עם שירים וזמירות וכלי נגון ומוליכים מנותיו לפניו ובבואם החזן או המעולה מכסה ראש הכלה במפה הגונה עם פסוקים נאותים לענין כגון יראה אל עבדיך פעליך וגו' ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו' במזמור צ' ואח"כ אומרים שיר המעלות של קנ"ז ומלבישים הכלה במלבוש הנדור מהחתן והוא הנקרא מהר בתולים ואח"כ סועדים ומטיבים לבם וריעי החתן דהיינו השושבינים שמחים וטובי לב ומרקדים במחולות עם השושבינות עד עת מנחת ערב והחתן גם הכלה כל א' בביתו מזמנים ומכינים עצמם לכרות ברית בשבועה ומלוין החתן עם שירים נאים ונאספים לבית המחותן לעשות חופה ויושבים הזקנים וההגונים וכותבים בשטר כתובה ענין הנשואין וגם הנדוניות מה שהביאה הכלה מבית אביה אל בית בעלה וחותמים במוהר המאוחר והוא מה שמתחייב הבעל לאשתו להתפרנס בימי אלמנותה ח"ו או גרשותה כדי שלא יקל בעיניו הקנין והברית ולא יבטל אותה ועל כל זה חותמים הזקנים לפחות עשרה בהקש מענין בעז דרות ואח"כ מעמידים החתן עם הכלה לפני הזקנים תחת מכסה עשוי מטלית והחזן עושה חופה ע"פ שבע ברכות המסודרות בסדור

פרק כ׳ במאכלים ומשקים ואופני הנהגתם. זה ספר תולדת האדם מחייב שיהיה מזונו ממינים קרובים לטבעו והם חמשה צמחים ד׳ מיני ב״ח והם בהמות חיות עופות ודגים והחכמה האלהית דקדקה לגדור שתהיה בחינה באלו המינים איזה מהם נאותים למזון האדם לפי טבעו להחליף מה שיתך ואיזה מהם קשים ובלתי נאותים וע״כ נתנה סימנים בתורה מבוררים בבהמות וחיות ב׳ סימנים מעלת גרה ופרסה שסועה. בעופות לא נתנה סימן טבעי אבל הוציאה האסורות או הטמאות שנזכרו בשמן בתורה בפ׳ שמיני ובפ׳ ראה והשאר הן טהורות ומותרות למזון האדם. בדגים ב׳ סימנים והם סנפיר וקשקשת. וענין הכשרת אלו המינים למאכל האדם הבהמות שהן ג׳ מינים שור שה כשבים ושה עזים ע״י שחיטה ושפיכת הדם על הארץ החיות והעופות כמו כן ע״י שחיטה וכסוי הדם בעפר הדגים ע״י אסיפה שהיא ציודה מן המים. ואחר שנעשה השחיטה כראוי ע״פ התנאים הנ״ל בפרק י״ט עוד משום איסור אכילת הדם יש מנהג לנקר הבשר ר״ל להוציא העורקים והגידים דמיים מכלל איברי גוף הנשחט ולרחוץ הבשר במים ג׳ פעמים עם מליחה מעט במלח אמצעי שלא יהיה עב ולא דק ביותר כדי שימצה הדם הנשאר מן הנקור אל נכון א״חכ לבשל במים בהסרת הקצף והלכלוך. עוד יש תנאים אחרים בהסבת הנשחט למאכל שהחלבים חמשה שהם החלב המכסה את הקרב ואשר על הכליות והכליות עצמן ויותרת הכבד והאליה בכבש נאסרו לאכילה מפני שהיו נתנים על המזבח לאשה ריח ניחוח וגיד הנשה ושאר החלקים האסורים הידועים בסבל הירושה בנקור הבשר הם אסורים ונבדלים מהבשר הנשחט וממאמר לא תבשל גדי בחלב אמו אסור לאכול הבשר עם החמאה וחלב לפי דעת חכמינו הבשר שיש לו חלב כגון ג׳ מינים הביתיים והיות ברא אבל לא בשר העופות ודגים שאין להם חלב והרבנים לפי דין חכמיהם מוסיפים לאסור בשר עוף עם חמאה וחלב ונוהגים חומרא גדולה ונזהרים בשמירה גדולה שלא יתערבו כלי הבשר עם כלי החלב שהם מניחים כלים לבשר לחוד ולחלב לחוד ומשתמשים בכלים מיוחדים לכל א׳ והם נזהרים בהם כדין טומאה וטהרה וזה הוספה על הכתוב בתורה ובענין טומאה וטהרה הם מקילים כאשר נתבאר למעלה. בהכנת הדגים אין שום תנאי וגדר אחר רק שלא יהיו מתים במים ולא מוכים אחרי האסיפה אלא שיגועו גויעה טבעית אחרי צאתם מן המים וצריך

שתעשה ע"י איש הגון בהקש מן הכהנים שהיו שוחטים בזמן המלכות ושיהיה האיש בעל אמונה ומעשים טובים ולומד תורת ה' שלא יהיה במדרגה א' עם הבהמה כמאמר דה"עה אדם ביקר בל יבין נמשל כבהמות נדמו ואין ראוי שיפסיד הדומה בדומיה כי הרדיה והממשלה הנתונה לאדם על הב"ח מצד מעלת נפשו השכלית כמ"ש ותחסרהו מעט. מאלהים וגו' תמשילהו במעשה ידיך וגו'. ופעולת השחיטה צריך שתהיה במאכלת הברזל מוכן לכך בכל תנאיה דהיינו שתהיה חריפה וחדה ובלתי פגומה ושאר התנאים ושתעשה בהולכה ובהובאה ע"צ היותר נקל שלא תצטער הבהמה וצריך לפעול הפעולה בזריזות וכן צריך לחקור ולשער שלא יקרו בעת השחיטה דברים המפסידים אותה שהם עשרה במספר והם אל השארה שהייה, חלדה, עקור, דרסה, הגרמה, הגבהה, השפלה, התזה, הפסקה, וביאורם ידוע בס' המצות ובספרי השחיטות של חכמינו. ואסור לשחוט עקר ופרה ביום אחד וכן ההרה ממאמר אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד וממאמר כי יקרה קן צפור וגו' ואסור לשחוט בהמה או איזה ב"ח ממינים הטהורים שיהיה חולה בין בחולי טבעי בין בהכאה ובשאר המקרים כגון שבורה או טרופת החיות הדורסות ממאמר כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה וממאמר ואת החיה אשר תאכלו כי לשון חיות לפעמים נופל על הבריאות כמו כי חיות הנה בפ' שמות ונסיון הבריאות לפי דעת חכמי הקראים צריך שיהיה קודם השחיטה לבחון ממאכלו וממשקהו וכן משאר תנועותיו כדי שלא תהיה השחיטה לריק ולבטלה להפסיד בעל חי ללא צורך כי כל הסימנים המתירים את הב"ח לאכילה לפי דין התורה הם נכרים בחיותם כאשר יתבאר בפרק הבא אבל הרבנים טועים בזה כי הם בודקים אחר השחיטה היכשר לאכילה ועל הרוב מתבטלת שחיטתם. וכן אסור לשחוט הב"ח שדינם לשלוח חיים או שדינם בסקילה או בשריפה ובשאר מיתות וכן הבהמה הבאה מן הכלאים וכן אסור לישראל לסרס הבהמות ממאמר ובארצכם לא תעשו כמוהו ואם יסרס הגוי בלי רשותנו מותר לנו ליהנות בהם ואם תעשה השחיטה חוץ מהתנאים ה"נל אזי הנשחט יקרא נבלה ולא יכשר להאכל ויען כי שחיטות הרבנים בחילוף משחיטתנו ע"כ אנחנו אוסרים שחיטתם כאשר כל זה מבואר בספרי חכמינו ע"ה ומתקון החכמים לברך את השם בעת השחיטה שהתיר להפסיד הב"ח לצורך האדם.

[ולפי זה אם יבושלו נ"ט גדיים והזיר א' קטן בסיר הכל כשר]*) וזה מרד גדול בתורה. התבואות בהיותם יבשים לא יקבלו טמאת אהילה במת רק אם יהיו טחונים או קלוים באש או שרויים במים אזי הם נטמאים כי לפי דעת חכמינו חמשה דברים הם מכשירי טומאה וה"ת מ מ ט מ א ר"ל מים מלח טחינה מאכלת אש והם עצמם המסבבים גם לקבל הטומאה כי הדברים השחוטים והמלוחים כמו כן יקבלו הטומאה יש מהם שלא יצאו לעולם לידי טהרה ויש מהם שיוצאים כאשר נתבאר למעלה.

פרק י"ט בענין השחיטה. זה הענין יסודתו מזמן נח הצדיק ע"ה ממה שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו והטעם בו שלא לכרות אבר מן החי בעוד נפשו בו כאשר היו נוהגים בזמן ההוא וזה היה אכזריות גדול וגם מאכל גס עד שהוזהרו ממנו נח ובניו והדורות הבאים אחריהם עד זמן מר"עה ועל ידו באה המצוה שנית כמ"ש בפרשת ראה וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתיך ואם נעיין בזה הענין בדרך ההקש השכלי ממה שנאסר לנח אכילת החי בעוד נפשו בו ועל ידי משה רבינו ע"ה באה אזהרת אכילת המת מיתת עצמו או המת זולת ענין השחיטה כמ"ש בפרשת אחרי מות וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה וגו' וכן בפרשת ראה לא תאכלו כל נבלה וגו' אם כן יצאה לנו תולדה שאכילת החי צריך שיהיה באופן אחר חוץ משנהם והוא ענין השחיטה בצואר כאשר נודעה לאומת ישראל בהעתקה המשתלשלת דור אחר דור ועכ"פ יש לה ראיה מן התורה ברמז ממאמר ושפך את דמו כמו שכתוב בפרשת אחרי מות כי לא יתכן יציאת הדם מכלל הגוף רק ע"ד כריתת הד' גידים אשר בצואר הב"ח שהם מקורי הדם אשר בכל הגוף. והנה השחיטה הנהוגה באומת ישראל לשתי סבות הא' כדי להריק רוב הדם מגוף הב"ח הב' לנהוג רחמנות בב"ח להסיר חיותם באופן נקל על צד החמלה לא כמו שהיו נוהגים בזמן נח לכרות אבר מן החי והיה הב"ח מתענה כמה ימים ולא כמו שעושים עתה האמות שמכים במעצד ובמקבות בכשיל וכלפות יהלומון ונוחרים בסכינים וזה הענין נכלל בשם טרפה והנה כפי תקון החכמים הקדמונים ענין השחיטה בזה המנהג צריך

*) המלות בתוך חצאי עגולה נמצאים על הגליון ובפנים: שופכין מהם ששיב חלקים והשאר מתירים.

השמיני ויראה בתשיעי או א״חכ אזי היא וצריכה להתנהג כמנהג הנדה וגם בזה הדרוש החליפו הרבנים דברי התורה כי אינם נוהגים טומאת הנדה כראוי וכפי דין התורה רק כפי רצונם קבעו חקים לבד לפרוש האשה מבעלה בעת נדתה ומלבד זה משתמשות בבית כטהורות וגם אוכלות בשלחן אחד וזה הפך הכוונה האלהית. ולפי דעת חכמי הקראים חייבת האשה להזהר בטומאה על צד היותר טוב דהיינו שלא תגע לשום דבר טהור לא לכלים ולא למטה ושיהיו לה כלים מיוחדים להשתמש בימי נדתה למאכל ולמשתה ולשאר שמושיה ואם תגע לדבר טהור מקבל טומאה אזי צריך לטהר הדבר המטומא לפי טבע חמרו כאשר יתבאר אחר כן וכמו כן מנהג היולדת כמנהג הנדה לזכר ארבעים יום ולנקבה כפל שמונים יום. הטומאה החיצונית היא טומאת מת מן האדם ומטמא במגע ובאהילה שבעת ימים כמו שכתוב בפ׳ חקת התורה אדם כי ימות באהל וגו׳ וכן הנוגע בטמאות הנ״ל כגון בנדה ביולדת בזב וזבה ובמשכבם טעון כבום בגדים וטומאת יום ובאם יקרה שימות המת בפתע בבית ולא ירגיש בעליו להוציא המטלטלין שלא יטמאו אזי במאורע כזה צריך לטהר הדברים המטומאים לפי מינם אם ממתכות אם צמחים אם כלי דומם כמו שכתוב בתורה הדבר אשר יבוא באש תעבירו באש ואשר יבוא במים תעבירו במים וטהר וזמן הטהרה עם עריבת השמש בערב ובזולת זה האופן לא יצאו לידי טהרה וגם זה בתנאי אם יהיו המטלטלין דברים נעתקים ממקום למקום אבל אם הם דברים קיימים כגון הבית וחלקיו הקבועים ומסונדים במסמריב בל ימוט וכן הכדים והתעלות החפירות בארץ בלתי מתנועעות אזי לא יקבלו טומאה ואף אם יקרה המקרה הנ״ל לא יטמאו וכן הפרדסים והצמחים והפירות בהיותם על האילנות בלתי תלושים והמים הנובעים בנהרות ומעינות ובבורות ובכלל כל דבר הבלתי נעתק ממקומו לא יטמא ממאמר במים יובא וכן בנפול שרץ ואיזה נבלה מהב״ח המטמאים כאשר מבואר בפ׳ שמיני על הדברים המקבלים טומאה כגון אוכלין ומשקין וכל אשר יקרא בשם כלי מעץ או מעור או מלבושים ומצעות וכל אשר ישתמש בו האדם אזי אנחנו הקראים נוהגים בהם טומאה ונשמרים בהם מאד אבל הרבנים מקילים מאד באלו הענינים ובנפול שרץ טמא במאכלים ומשקין [משערים אם יש בו נ״ט חלקים כשר והלק ששים טמא אזי מתירים המשקה או המאכל ההיא] ואומרים בקבלתם כי הטומאה בטלה בששים

שהתורה תמיד תהיה בוכרינו בכל שעישיו ובכל תנועותיו ע״ד מאמר הנחכם בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך. וראיתי להכליל בזה הפרק איסור לבישת שעטנז והטעם בו מלבוש הנעשה משני מינים ר״ל צמר ופשתים יהדיו וע״כ אין תופרים בגדי צמר בחוטי פשתים ואין אורגים שני המינים ביחד ולא כופלים שני המינים במלבוש אחד ממה שכתוב בפרשת כי תצא וכן אסור לגבר ללבוש שמלת אשה ולא לאשה לנשוא כלי גבר כדי שלא להתנהג במעשה רע ובזמה וכן אסור להקיף פאת הראש ולא לגלח פאת הזקן כדרך מה שעושים האמות אבל לתקן שער הראש ופיאות הזקן במספרים מסביב או בתער רק שלא יושחתו הפיאות הדבר עובר כי זה המנהג כדי שלא יכבד רוב השער וגדלו על האדם. מנהג המלבושים יכשר לפי מנהג כל מקום ומדינה רק שלא יהיה מעשה שעטנז וכן בבחינת היותנו בגלות לא יכשר ללבוש מלבושים בהירים רק שיהיו קרובים אל צבע השחרות כדרך האבלים אבלות ציון וירושלים תבנה ותכונן בימינו במהרה.

פרק י״ח בעניני טומאה וטהרה. בהיות שבחר הש״ית לאומת ישראל עם קרובו ע״כ נתן להם חקים וגדרים להתנהג בקדושה ולהזהר מן הטומאות כי השכינה מתהלכת ביניהם כענין שנאמר במתן תורה והתקדשתם והייתם לי קדושים וכן כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחניך ובפ׳ אחרי מות אל תטמאו בכל אלה וגו׳ והנה אופני הטומאות בפנים שונים טומאת האדם פנימית וחיצונה הפנימית היא מצד עצמו כגון הזב והמצורע ושכבת זרע לזכר ולנקבה מנהג טומאת המצורע שבעה ימים ובטומאת הזב מעת שפסק הזיבות יספור ז׳ ימים נקיים ויטהר בערב וגם יכבס בגדיו וטומאת שכבת זרע טומאת יום לבד והנוגע בטמאים טעון כבוס בגדים וטומאת יום לבד ויש לנקבה טומאה אחרת מצד עצמה והיא טמאת הנדות ובזה יש חלוקה בינינו ובין הרבנים כי הרבנים יספרו לנדה ז׳ ימים נקיים מעת הפסק הדם אבל חכמי הקראים ביארו לפי הכתוב בתורה והייבו להיות בטומאת הנדה מעת הראות הדם הראשון ז׳ ימים ואפילו אם יראה בכל השבעה אין חשש כי זה הדבר נוהג לפי הטבע ואם אחר טהרתה בשביעי יראה הדם בשמיני אזי נקראת זבה וצריך להפיל הימים כל עוד שיראה הדם ומעת ההפסק תספור ז׳ ימים נקיים ותטהר בערב אבל אם לא יראה הדם בכל חלקי יום

שרמזו על שתי המדרגות האמצעיות אלה לחיי עולם שהם בעלי מעשים ואף שלא הגיעו למדרגת הלמוד ואלה לחרפות וגו׳ שהם מלומדים בחכמות ולא השתדלו בקנין מעשים טובים.

וענין הגלגול אשר הודו בו הפלטוניים ורוב חכמי הקבלה כבר דחו חכמי הקראים זה הענין בשתי ידים ובראיות עצומות כאריות ועמהם הסכים גם החכם רי״א מחכמי הרבנים הספרדיים בס׳ מעייני ישועה ע״ב.

פרק י״ז בענין מצות ציצית ותנאי המלבושים. הנה כתוב בסוף פרשת שלח לך ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם חכמי הקראים פירשו מלת ציצית ענין ראייה והבטה כענין מציץ מן החרכים והטעם לעשות סימן בבגד כדי שיזכור בראייתו את מצות ה׳ ולא יחטא במשאו ובמתנו ובכל שמושיו וזה המנהג היה בזמן המלכות בארץ הקדושה אמנם עתה בהיותנו בגלות מפוזרים בכל פיאה תקנו החכמים ועשו גדר שלא תתבטל המצוה לגמרי ללבוש ארבע כנפות או טלית עשוי בציצית בשעת התפלה וכן בשעת קיום המצוה כגון המילה. ומן ההעתקה ידענו שזאת המצוה חובה לזכרים ולא לנקבות והיא מצוה נוהגת ביום ולא בלילה ע״כ בעת תפלת ערבית לא נהגו ללבוש ציצית והציציות שבעה במספר בנגד ימי בראשית והששה לבנים כנגד ימי החול וא׳ תכלת כנגד יום השבת כדמות הרקיע ורמזו לדבר בכל עת יהיו בגדיך לבנים הרבנים נתנו בציצית סכום אחר ממה שבדה שמעון בן שטח ואינם נוהגים פתיל תכלת ולא הודו להם חכמינו. ויש עוד מנהג לרבנים כי בשעת התפלה שמים בראשם קשר ארבע פרשיות ועל ידיהם כמו כן קושרים אותות ממה שכתוב בתורה וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך ואומרים שהקבלה למדה להם זה האופן אמנם חכמי הקראים סתרו לאלה הסברות ופירשו הענין הנאמר למעלה על דרך משל ומליצה כי אמרו על מאמר וקשרתם לאות על ידיך הרצון בו על עשרת הדברים ועשר אצבעות בידי האדם שחייב לשקוד ולהתמיד על זכרון הדברים תמיד כאלו הם קשורים על ידיו וכן טוטפות הרמז בו על כל התורה שתהיה תמיד על לבו כאלו היא מונחת בין עיניו ואלו שני המאמרים גם מאמר שלישי וכתבתם על מזוזות ביתך כלם הם בדרך משל על ההתמד והשקידה בהם כמאמר שלמה הע״ה כתבם על לוח לבך ענדם על גרגרותיך וגו׳

שום מגרעת ויש יעודים רבים כדברי נבואה על ביאת המשיח ועל גאולת ישראל מזו הגלות כמו בנבואת ירמיה סוף ס׳ מו׳ והשאר המבקש אותם ימצא איש על הגלו באותות. עקר הי׳ שיאמין בתחית המתים שיהיה בעת בוא רצונו ית׳ כמ״ש יהיו מתיך נבלתי יקומון וגו׳ ורבים מישני אדמת עפר יקיצו ונאמר הנה אנכי פותח את קברותיכם ונתתי בכם רוחי וחייתם והנחתי אתכם על אדמתיכם וידעתם כי אני ה׳ דברתי ועשיתי נאם ה׳ וא״עפי שנאמרו בכתבי הקדש מאמרים סותרים לזה העקר כגון אם ימות גבר היחיה וגו׳ כלה ענן וילך וגו׳ כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו וגו׳ חייב כל מאמין לדעת תירוץ אלו המאמרים לא כפי הנגלה מפשוטם כי נאמרו ע״פ הטבע כי כן דרך התולדת שהנפרד לא יאסף מעצמו וההרוס לא יבנה ובדרך כלל כל דבר לא יפעל עצמו אם לא יהיה עזר והכנה בדרך נס מהפועל האמיתי עלת העלות שהוא הבורא ית׳ ויתברך שמו מעתה ועד עולם ויש אופן להאמין זה העקר מדרך השכל כי אם לא קצרה יד ה׳ לברוא הנבראים מאין ליש בתחלת הבריאה על אחת כמה וכמה ימין ה׳ רוממה להשיב הנשמה אל אשר ילך הרוח שמה.

בענין תחיית המתים דקדקו היטב חכמי הקראים והשתדלו להשוות עיון שכלם עם מאמרי התורה והנבואה כדי שיאירו שתי הנרות ביחד נר התורה ונר הדעת וזה בראותם שמדרגות בני אדם בענין השגת שלמות הגוף ושלמות הנפש הם על ד׳ אופנים דהיינו צדיק וחכם צדיק וסכל רשע וחכם רשע וסכל. והנה הב׳ מדרגות שהן הראשונה והאחרונה אין בהם חיוב לתחיה הראשונה ושלמותה כי כבר הגיע לתכלית השלמות במה שאפשר בטבע האנושי כמדרגת מר״עה וחנוך ושאר הקדושים והאחרונה לחסרונה שלא נשאר בה שום רושם יחייב התחיה ר״ל לא חכמה ולא מעשים טובים על כן ילכו לאבדון עולם ואלו המדרגות על המעט א׳ מיני אלף אמנם רוב בני אדם הם על שני המדרגות האמצעיות ר״ל בעלי מעשים טובים ועם שלא הגיעו לחכמה ואלו על הרוב והמדרגה השנית שהם מלומדים בחכמות ואינם משתדלים בקנין מעשים טובים והם על המעט ואלו הב׳ מדריגות יהיו בתחיית המתים וראיה לזה מדברי הנבואה שאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו׳ שלא אמר וכל ישני או וקצת מישני רק ורבים מישני

בחסדו הוא הראשון והוא האחרון כמ"ש בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וכתוב בישעיא אנוכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי וגו'. עקר הד' לו לבדו ראוי להתפלל ולעבוד כמ"ש את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ואין ראוי להתפלל לשום נברא מהנבראים לא למלאך ולא לגלגל ולא לקדושים אשר בארץ כמו שעושים הרבנים ושאר הכתות המצטרכים למליצים לפני האל ושכחו מאמר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ונאמר מי יקום לי עם מריעים וגו' לולי ה' עזרתה לי וגו' ונאמר המשפילי לראות בשמים ובארץ. עקר החמישי להאמין בדברי נביאי צדק ע"ה כמ"ש אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע וגו' ונאמר נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו וגו' ונאמר האמינו בנביאיו והצליחו. עקר הו' נבואת משה רבינו אמתית והוא אב וראש כל הנביאים כמ"ש לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו וגו'. עקר הז' תורת מר"עה אמתית וקיימת לעולם ועד לא תהיה מוחלפת שנאמר וזאת התורה אשר שם משה לבני ישראל ונאמר לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו ונאמר לא תסורו ימין ושמאל ונאמר זכרו תורת משה וגו' ובזה העקר נכלל שחייב המאמין לדעת לשון הקדש על פי דרכו שידע לתרץ תארי הבורא ית' מה שבאו בתורה שהם שלישיים, לעצם, לעלה, וחוץ משניהם וכן מה שנתיחסו לבורא תכונות גשמיות כגון ירידה עלייה דבור הליכה שינה יקיצה התעלמות ראיה ריחוק וקירוב ואיברים גשמיים שיבין להשיב אותם לאפיקורוס כי הבורא ית' משולל מכל אלה רק דברה תורה כלשון בני אדם כדי שיוכלו להבין השומעים ע"כ יהסם כפי תכונת האדם למה שנתיחד ונסגל בכח הדבור משאר הנבראים. עקר הח' שיאמין שהשי"ת יודע מחשבות בני אדם וכל מעשיהם וגומל טוב לטובים ומעניש לרשעים שנאמר גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות וגו' ונאמר עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל. עקר הט' שיאמין בביאת המלך המשיח להיות רועה נאמן ביעקב עמו ובישראל שבט נחלתו כמו שנאמר בנבואת ירמיה הנביא ע"ה סימן כ"ג וכן שם מסי' ל"ג עד סי' ל"ד וכן נאמר עליו ויצא חטר מגזע ישי כי יהיה מזרע דהמ"עה ונאמר ובא לציון גואל והוא יוציא את אומת ישראל מן הגלות וילחם מלחמות השם ויהיה מנהיג את האומה על פי תורת משה בלי

אלהיך תירא אותו תעבוד וגו׳ וזאת העבודה בזמן בית קדשנו ותפארתנו היתה ע״י הקרבת הקרבן במזבח ובזמן הגלות התפלה היא במקום הקרבן והראיה ממאמר שלמה הע״ה בס׳ מלכים סי׳ ח׳ פסוק מ״ח והתפללו אליך דרך ארצם וכן בהושע סי׳ י״ד פסוק ג׳ ונשלמה פרים שפתינו. והנה העבודה על שני דרכים עבודת חוב ועבודת נדבה ואמנם עבודת חוב היא פעמים ביום ערב ובבקרים בראיה מהקרבת עולת תמיד שני פעמים ביום וזה המנהג בימי החול אבל בימי שבתות ומועדים ישנם מוספים ועבודת נדבה לפי כוונת כל איש ואיש כאשר יהיה דבקותו לשי״ת. ואופני אלו העבודות ידועים בסדורי התפלות ובדרך כלל תפלת החוב לפי דעת חכמי הקראים צריכה שתהיה כוללת שבעה תנאים והם שבחים הודאה ודוי בקשה תחנה צעקה קריאה ואין חשש בין שתהיה מסודרת באריכות בין בקצרה רק צריך שתהיה כוללת בעצמה התנאים הנ״ל ועקרי הדת. והחזן הנקרא בפי הכל שליח צבור שהוא במקום הכהן אשר היה בזמן בית המקדש צריך שיהיה קולו ערב ונהוג ומלומד בענייני התפלות כדי שיבין מוצא שפתיו ולא יחטא בלשונו ויחטיא את הרבים כי זכות כל הקהל תלוי עליו וחייב שיהיה יודע האמונה ידיעה אמתית במופת במושכל לא לבד במקובל ושיעשה פעולתו בכונה שלמה לא כתפלת עמי הארץ שהן לבד בצפצוף כעופות. ויש עבודות אחרות והן כמו ענפים לזאת העבודה ד״מ ברכות הנהנין ברכת המזון לפניה ולאחריה ובדרך כלל בכל מה שיושגח האדם מהבורא ית׳ ברע או בטוב חייב לברך בשמו כמו שאמר דוד המלך ע״ה צרה ויגון אמצא ובשם ה׳ אקרא כוס ישועות אשא וי״א וכן לכל מצוה ומצוה בעת קיומה ועשייתה חייב לברך לנותן התורה כי טוב וישר ה׳ ע״כ יורה חטאים בדרך.

פרק ט״ו אודות עשרה עקרי האמונה לפי דעת חכמי הקראים.

עקרי אמונת הדת העברית הם עשרה עקר הא׳ להאמין למציאות השי״ת שהוא אחד ואין אחדות כמוהו בכל הנמצאים העליונים כ״ש בשפלים כמ״ש שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד. עקר הב׳ שהוא אינו גוף ולא כח בגוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף כמ״ש ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ונאמר קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים וגו׳ ונאמר ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש. עקר הג׳ שהוא לבדו ברא את העולם מאין ליש ומנהיגו

השנים שוים ע"כ תקנו בשנה פשוטה לכפול קצת פרשיות דומות בענין כגון ויקהל עם פקודי תזריע עם מצורע וכן השאר שיבוא אל נכון תשלום התורה והפרשיות בזמנם. וכן בשנה המעוברת הולכים בסדר המתוקן שקוראים פרשה א׳ בשתי שבתות כדי שתספיקנה הפרשיות לכלל השנה כי בשנה פשוטה מנין השבתות פחות מהפרשיות ובשנה מעוברת השבתות מרובות מהפרשיות וע"כ נהגו זה המנהג. הרבנים נוהגים בב"ה לחדש כסלו מנהג ימי חנוכה אמנם הקראים לא קבלו זה המנהג מפני שלא בא ספור זה הענין בכתבי הקדש ואינו מתקון והסכמת כלל ישראל כאשר ענין הפורים שכל ישראל קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור.

פרק י"ג במנהגי חדש טבת. בחדש הזה בעשרה בו נוהגים תענית לזכר שסמך מלך בבל על ירושלים כאשר נתבאר למעלה בפרק שמיני. ומתקנת הראשונים נוהגים אבלות גם בזה החדש מיום התענית עד ר"ח שבט ובכל יום שני וחמישי משכימים קודם עלות השחר ומתפללים תפלות ימי רחמים עם תחנות וסליחות ופרשת ויחל משה כפי המנהג.

פרק י"ד במנהגי חדש אדר. בזה החדש נעשתה תשועה גדולה לישראל במלכות בבל ביום י"ד וביום ט"ו בו וע"כ קבעו אותם מרדכי ואסתר בהיות ממנהגי האומה לעשות אותם ימי משתה ושמחה ולשבח למלך שמיא על הנסים והנפלאות אשר הגדיל לעמו לעשות. והנה בימים האלו קוראים מגלת אסתר בב"הכ׳ אחר התפלה וכדי להרבות השמחה מתחילים קריאת המגלה במוצאי השבת אשר לפני הפורים עצמם קוראים המגלה שלשה פעמים וכן בתפלת אלו הב׳ ימים מוספים מזמורים נאותים לענין השפלת האויבים ולענין חמלת השי"ת על עני ואביון משוע וגם מנגנים פסוקים נאותים וחבורים הלציים בתוך קריאת המגלה כמו פסוקי מי כמכה באלים ה׳ דשירה והשאר ומזמרים במזמורים נאים בב"ה וגם בבתיהם סועדים בתענוגים ומרבים השבחות והרננים ואין בו שביתת מלאכה רק שמחה וששון ויקר ומשלוח מנות איש לרעהו.

פרק ט"ו בענין מנהגי עבודה האלהית. מצות עשה מן התורה עבודת הבורא ית׳ כמש"ה ועבדתם את ה׳ אלהיכם וכן את ה׳

והב׳ שביתת מלאכה ונקרא מועד ומק״ק. ולהיות כי עתה בגלות בטלה עבודת הקרבן ואין לנו כהן משוח מזרע אהרן עם כל זה ממאמר חקת עולם אשר נאמר בענין זה חייבים אנחנו לשמור ולעשות מנהגי זה המועד בענוי הנפש שהוא הצום ובמקום הקרבן לעמוד מערב עד ערב בתפלה ותחנונים ושביתת מלאכה וזה היום שהוא בעשור לחדש השביעי יותר נכבד מהשבת שאין בו שום עסק גופיי רק מעשה השכל בתפלה ובקשה כנ״ל וכל אשר יכתוב ידו לה׳ חייב להתענות בזה היום חוץ מהקטנים והשדיים בתחלואים מסוכנים שהם פטורים מהמצוות.

פרק י״א בענין חג הסכות שהוא בט״ו לחדש השביעי. זה המועד סוף הג׳ רגלים והוא לזכר יציאת מצרים כאשר ישבו בסכות בצאתם ממצרים וסככם בעננים במדבר ורומז להשפעת השי״ת על אומת ישראל וע״כ הוא שבעה ימים כמו הפסח. ומהקבלה ידענו שנרחק זה המועד מחג המצות כדי לחבב המצוה והמנהג בו לכל ישראל לבנות סכות מעץ פרי הדר וליפות הסכה בפרי עץ וערבי נחל כפי היכולת ולדור בה במשך הז׳ ימים כמו בבית כדי לזכור מעשה ה׳ כי נורא הוא אשר עשה את אבותינו וקדוש היום הראשון ושביתת מלאכה בזה המועד כמו בפסח ושאר המועדים ויום השמיני עצרת שהוא בכ״ב לחדש הזה מועד בפני עצמו ואינו מכלל ימי סכות רק הוא תשלום המועדים ומק״ק ובו משלימים. התורה לפי תקון התנאים הטובות עולי בבל ונקרא זה המועד שמיני עצרת שהיו נעצרים למקדש להעלות עולות ולהודות לה׳ על כל החסדים שהעבירו הימים המקודשים באופן שלם ונכון והיו שמחים בהשלמתם.

פרק י״ב במנהג התחלת התורה בשבת הראשון שיהיה אחר מועד שמיני עצרת מתחילים התורה ר״ל פרשת בראשית באשורים מפסוקים נאים לענין ובנגון נאה כפי המנהג הנשאר מתקון עזרא הכהן וזה סדר תקון התורה לפרשיות כי בראות עזרא הכהן שישראל עתידים לגלות גלות ארוך והתורה תשתכח ביניהם נתיעץ עם סיעתו אנשי כנסת הגדולה וחלק את כל התורה לפרשיות כמספר שבתות השנה כדי שתשלם קריאת התורה כלה לשנה תמימה ותקנו גם הפטרות ר״ל ענינים דומים לעניני הפרשיות מהנביאים. ויען כי בקצת פרשיות נתבארו עניני המועדים ע״כ תקנו לקרא גם במועדים פרשיות כאשר נתבארו במנהגי התפלה ומשום שאין שבתות

כי לא היתה הנחמה שלימה בבנין בית שני ואלו היה כפי דעת הרבנים אזי כפי נבואת ויעוד זכריא הנביא היו ימי הצומות לשמחה ולששון ולמועדים טובים וזה לא נמצא בימים האלו בזמן בית שני אדרבא גם בזמן בית שני מצאנו שהתענו בחדש תשרי בכ"ד בו וגם שאלת הכהנים בעבור הצומות היה בזמן בית שני כמו שכתוב בנבואת זכריא סי' ז' פסוק ג'. ומנהג אלו הצומות להתענות מערב עד ערב ולהתנהג באבלות ושלא לטעום שום דבר בפה ובערב מוצאי הצום מתפללים עם סליחות ותחנונים ועניני התפלות ידוע בסדור. ומתשעה בתמוז עד עשרה באב מתנהגים אבלות גדולה ובכל שבת מאלו השבתות נאספים אחר צהרים לבית הכנסת וקוראים קינות ירמיהו עם תוכחות הנביאים לישראל ומתרין החזן הקינות להמון בלשונם ואינם עושים שום עסק שמחה עד עשרה באב ואז מקבלים הנחמה בראיה מהכתוב ביחזקאל סי' ארבעים.

פרק ט' בענין יום תרועה. בפ' אמור באה מצות זה היום שיהיה שבתון זכרון מק"ק בא' לחדש השביעי והנה אמרו שבתון ומק"ק הטעם בו מועד וראוי לקדשו בשביתת מלאכה כשאר המועדים והנה מפשוטו וגלויו של מקרא לא נודע טעם יסוד זה המועד אמנם מהקבלה דור אחר דור הנקרא סבל הירושה ומדיוק מאמר זכרון תרועה ידענו שזה המועד התחלה לימי התשובה והתעוררות אליה וזהו אמרו זכרון תרועה להזכיר ולהעלות על לב ענין התשובה שזהו טעם תרועה כענין נריע לצור ישענו והיסוד אשר עליו נבנה ענין זה המועד הוא סבת עקדת יצחק וע"כ נשאר המנהג מהראשונים באלו הימים עשרה מיום תרועה עד יום כפור להשכים בהצות הלילה בתחנונים ודויים וסליחות ובקשות עם קריאת פרשת ויחל משה כאשר ידוע סדרם בסדור התפלות חלק שני. ובזמן בית המקדש השמיטות והיובלים היו מתחילים בחדש הזה והיו תוקעים בשופרות לקרוא דרור להשיב כל דבר לבעליו.

פרק עשירי בענין ומנהג יום כפור והעסק שהיה בו. בענין זה היום מצאנו שהיה בו עסק כהן גדול דהיינו שהיה נכנס לפני הארון אל הקדש אחת בשנה לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל כאשר ידוע ומבואר הענין בפרשת אחרי מות. והנה בפרשת אמור באו בענין זה היום שתי אזהרות הא' ענוי הנפש שהוא הצום

מנהג הספירה אצל הרבנים בעת תפלת ערב כדרך התחלת ימי הבריאה אבל הקראים סופרים אחר תפלת בקר בראיה מתנופת העומר שהיה בבקר אחר עולת התמיד ועתה בהיותנו חוצה לארץ הקדושה אין לנו הקרבת העומר רק ספירת הימים לבד ונוסח הספירה ידוע בסדור תפלות בחלק הראשון.

פרק ז׳ בענין חג השבועות. זה המועד שני מהג׳ רגלים אשר היו זכרי ישראל הבוגרים חייבים להראות את פני ה׳ במקום הקדש בכל שנה ושנה ונקרא גם יום הבכורים שהיו מקריבים מנחה חדשה שהיה קציר חטים משיג קרוב ליום זה כאשר מבואר ענין הבכורים בפרשת אמור. זה היום נקבע מועד והג לזכר שני ענינים לפי דעת חכמי הקראים הא׳ לזכר כבוש ארץ ז׳ עמים ואכילת תבואתה וזהו טעם שבועות כענין שבועות חקות קציר ישמר לנו. הב׳ לזכר מתן תורה בהר סיני כי לפי דעת רוב היה ביום הזה ושני הענינים קרובים ואי אפשר לא׳ זולת האחר כמאמר החכמים אם אין קמח אין תורה והא׳ שלמות הגוף שהוא המזון והב׳ שלמות הנפש שהיא התודה ולא נקבע ביום ידוע מהחדש כי ידיעתה תלויה בספירת הימים ולעולם זה המועד לפי מנהג הקראים ביום מחרת השבת.

פרק ח׳ בענייני הצומות. מצאנו בכתבי הנביאים ארבעה חדשים אשר בהם נקבעים צומות כמו שנתבאר בנבואת זכריה סי׳ ח׳ פסוק י״ט ולא ביארם בכמה ימים לחדש ולאיזה סבה אבל בדרך הקבלה ידענו דור אחר דור שהצומות האלה לסבת הצרות והרעות שאירעו לאומת ישרל באלו החדשים שהם תמוז אב תשרי טבת בימים ידועים מהם כמו שכתוב בסוף ס׳ מלכים ובסוף ס׳ ירמיהו כי בעשרה לחדש טבת נלכדה ירושלים ותבוא במצור ע״י נבוכדנאצר ובחודש תמוז כ״ט בו הבקעה העיר ובחדש אב בז׳ ובי׳ בו שרפו בית המקדש ואת כל בתי ירושלים נבוזראדן עם סיעתו ובחדש תשרי בכ״ד בו צמו כל ישראל כמו שכתוב בס׳ נחמיא סי׳ ט׳. והנה בענין הצומות חלוקה בינינו ובין הרבנים כי הרבנים אינם מתאבלים כלל בעד חרבן בית ראשון ונותנים טעם שכבר היתה הנחמה לישראל בעבור חרבן בית ראשון בזמן בית שני ומה שהם מתענים בחדשים הנ״ל אזי בעד חרבן בית שני בחדש אב ובחדש תמוז בעד שבירת הלוחות אמנם חכמי הקראים אמרו והשיבו להם

הם מתירים לשחוט הב"ח במועד שהם לתכלית האכילה אבל חכמי הקראים דייקו ממלת אך שמורה על המיעוט למעט המלאכות אשר בהכנת המאכלים והתירו רק המלאכה שאחריה האכילה כגון הבשול והאפייה לדברים המוכנים מיום אתמול. ובחמשה ימים הנקראים חול המועד אין בהם שביתת מלאכה ועכ"פ עשו החכמים גדר שלא יעשו המלאכות הכבדות בהם מפני כבוד המועד. ומנהגי העבודה האלהית שהיא התפלה בימים האלו ידוע בסדור התפלות של קראים.

פרק ו' בענין ספירת חמשים יום ממחרת השבת אשר בשבעת ימי מצה. ענין זאת הספירה באה בתורה בפרשת אמור אחר ענין חג המצות וזאת הסבה כי בארץ ישראל לעולם קציר שעורים משיג בימי הפסח ובזמן בית המקדש היו מקריבים עומר להניף תנופה לפני ה' ולהודות לצור ישראל כי טוב כי לעולם חסדו ומיום הנפת העומר היו מונים חמשים יום עד בכורי קציר חטים שהוא זמן מועד וחג השבועות וכל ישראל פה א' הודו כי התחלת זאת הספירה היתה בימי חג המצות רק היתה חלוקה ביניהם אודות זה הענין כי חכמי הקראים אומרים שיום התנופה והספירה ביום מחרת השבת אשר בו' ימי הפסח לעולם כפי פשוטו של מקרא ובאם יקרה להיות יום ראשון דפסח ביום שבת אזי הספירה נופלת ביום מחרת יום טוב שהוא יום ראשון דפסח וזה בראיה ממאמר הכתוב ממחרת השבת בה"א הידיעה ולפי הוראת הדקדוק לא יובן על יום אחד מימי השבוע אלא על יום השבת ממש שהוא שבת בראשית כפי מנין ימי הבריאה אבל הרבנים ביארו מחרת יום טוב וסברתם על יום ראשון דפסח לעולם וכן הם לעולם סופרים ממחרת יום טוב ראשון ולפי זה גם השבועות של הרבנים נופל בכל ימי השבוע לא ביום ידוע כאשר דעת חכמי הקראים לעולם חג השבועות ביום ראשון לשבוע ממחרת השבת השביעית ויש ראיות לחכמי הקראים כאריות על הזוק זה המאמר ובזמן החכם הרב רבינו ענן מחכמי הקראים שהיה מזרע המלוכה משלשלת יהויכין המלך בשנת ד' אלפים וארבע מאות לבריאת העולם היתה מלחמה גדולה בין הקראים והרבנים על אודות זאת החלוקה והחכם הנ"ל הערה למות נפשו ביד הרבנים תהא מיתתו כפרתו.

גה"ז עצרת ושאר הטעיות אשר ביארו חכמיהם וזה מרד גדול בדברי התורה להוסיף ולגרוע וכבר הראו הקראים טעות הרבנים בענין זה בזמנים ובמקומות ידועות כאשר נראה הירח הישן בבקר והם היו מקדשים החדש וכאשר נראה החדש והם לא היו מקדשים החודש בספרי הקראים ימצא. והנה קביעת הימים והחדשים אצל הקראים בזה האופן מוציאים חשבון קצת הראייה בדברי התכונה לפי כל מקום ומחוז וע"פ החשבון ההוא קובעים ימי החדשים אם מלא ואם חסר כי המלאים הם שלשים יום והחסרים כ"ט יום וע"כו נעזרים גם בראייה כי מליל הראיה מונים כ"ט יום ואם יראה הירח בליל שלשים אזי מקדשים החדש הבא והעבר חסר ואם לא יראה בליל שלשים אזי מקדשים יום ל"א לחדש הבא והעבר מלא ובליל ל"א בין יראה ובין לא יראה מקדשים יום ל"א כי מקבלת אבותינו דור אחר דור שאין לך חדש חסר מכ"ט ולא מלא משלשים ובשנת העבור לעולם מעברין חדש אדר ובאם יקרה ספק בחדש תשרי או בחדש ניסן שבהם מועדים אזי מקדשים שני ימים מספק.

פרק ה' בענין חג המצות. זה המועד חג אחד מג' החגים אשר היו זכורי ישראל הבוגרים עולים לירושלים כענין שנאמר שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וזה המועד זכר ליציאת מצרים והתחלתו מיום ט"ו לניסן ובזמן המלכות היו קריבים קרבן צאן פסח והיו מקדשים מקראי קדש ז' ימים והיו מבערים החמין ואוכלים מצות ועתה בזמן הגלות בטלו הקרבנות רק נשאר לנו מקרא קדש וביעור החמץ ואכילת מצות ממה שכתוב וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה וטעם ענין המץ הוא השאור הנעשה בדרך הטבע לכתחלה או בדרך מקרה מחמשה מיני דגן שהם חטה שעורה שיפון שבולת שועל וכסמת ולדעת קצת ההכמים גם הדוחן עמהם והם ששה מינים מחמיצים והשאר חוץ מאלה כגון האורז ומיני קטניות שהם זרעונים אפונים פולים ועדשים ודומיהם מותרים להאכל בפסח כי אינם מחמיצים ואפילו אם ירוטבו במים הם מסריחים ועשיית המצוה בשמירה גדולה שלא יהיה חמץ ושאר הדברים המוציבים זולת אלה כגון ירקות וחלב ומי פירות ודבש מותרים בפסח. וקדוש היום הראשון והשביעי כמו בשבת חוץ ממלאכת אוכל ממה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ובזה יש הפרש בינינו ובין הרבנים כי

ממאמר זכור את יום השבת לקדשו וכן ממאמר ויקדש אותו הפך דעת הרבנים שהם אדרבא מחייבים הזווג כמ״ש עונת ת״ח מע״ש לע״ש והוא עון פלילי ידרשו בעונם וההליכה חוץ לתחום והטלטול מרשות אל רשות אסור ממאמר שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו כי לפי דעת חכמינו תחתיו מורה על הרשות ומקומו על התחום ומדת התחום עד אלפים אמה במדה כמו שהיה בירושלים וכן מסבל הירושה אסור לעבור הנהר בין בגשר בין בכלי גומא כי הנהר והיבשה כשני גבולים. מותר לעשות מלאכה בשבת בעבור סכנת נפש כגון להלחם באויב ולהציל השרפה והטובע בנהר ולהכין רפואות לחולה ממאמר וחי בהם.

פרק ד׳ בענין קדוש החדש. דע כי ידיעת קדוש החדש יסוד גדול בעדת ישראל מפני המועדים וימים המקודשים תלויים בידיעת זמן חדוש הלבנה וימשך ממנה חשבון השנים והחדשים והימים. והנה בזה הענין לא באה מצוה גלויה והוראה מפורסמת רק ברמז מצאנו שהיו מקריבים קרבנות ועולות בראשי חדשים כמו שנאמר ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה׳ וגו׳ ובכמה מקומות בתורה ובנבואות הסמיכה לימים המקודשים מפני הקרבן וגם הודיע המועדים בכמה לחדש וידענו מסבל הירושה כי בזמן המלכות ובזמן הנביאים ובד״הג היו מקדשים החדש ע״פ הראייה והיו מעברין השנים בארץ הקדושה ע״פ האביב אבל כאשר ראו שעתידין ישראל להתרחק מארצם תקנו אנשי כנסת הגדולה שהם עולי בבל חשבון המחזור של י״ט שנים הנקרא בפי הכל מספר זהב בי״ב פשוטות וז׳ מעוברות ע״פ הנסיון שזה החשבון משתוה עם המצא האביב בארץ ישראל והנה חכמי הקראין אפי׳ בזמן גלות אין סומכין על החשבון המתוקן לבד אבל משתדלים על בקשת ראיית הלבנה בעת חדושה וכשתראה אזי מקדשים החדש וקובעים הימים ואם תהיה איזה מניעה בענני שמיא מצד השתנות האויר להגשים אזי נעזרים בחשבון האמיתי כדרך האצטגנינים ע״פ מהלך המאורות השוה והאמיתי כי באפס דעת הברור הולכים ע״פ דעת ההקרבה לא כמו שהרבנים אין חוששים לראייה אבל כל עקר סברתם על החשבון השוה או האמצעי לא על החשבון האמתי כאשר ידוע לחוקרים בספריהם. ומלבד זה עוד טועים ומטעים את העם בדחיות אשר בדו מלבם לא בד״ו פסח ולא אד״ו ראש השנה ולא

להיות נמול כי בבטול זאת המצוה הזהירה התורה לנפש כרת מעולם החיים הנצחיים שנאמר ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר ואם יהיה הילד חלש ביום השמיני אזי ממתינים ואינם מלים עד כמה ימים כדי שלא תהיה גרמא למיתה מטה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכשיתרפא אזי מלים וזאת המצוה לכלל מצות התורה הנמשכות אחריה.

פרק ג׳ בענין שבת. זאת המצוה יסודתה מזמן הבריאה אבל הצווי בא על שמירתה ע״י משה רבינו במתן התורה ונקרא זה היום בשני שמות שבת ושבתון ופירשו חכמינו כי שם שבת יאמר על עצם היום השביעי אבל שבתון על החלק הנוסף מחול על קודש בליל ז׳ ובמוצאי שבת וטעם השביתה הוא בטול והנחת מלאכה. והנה חכמי הקראים אסרו כל מלאכות שבעולם מלבד עבודת האלהים וטלטול מזונות האדם תוך הבית הצריכים למחיתו ושאר צרכיו ההכרחיים כגון הצעת המטה לבישת המלבושים והעושה מלאכה מלבד אלה נקרא מחלל שבת ודינו בזמן המלכות בסקילה וגם כרת ובזמן הגלות כדין העובר שאר לאוין אבל חכמי הרבנים מנו המלאכות והעלו סך המלאכות העקריות ל״ט אבות מלאכות כאשר הם ידועים בספרי החכמים. חכמי הקראים הראשונים אסרו הדלקת הנר ביום ששי שימצא דולק בשבת אבל האחרונים התירו מפני שהיא מלאכה טבעית ובנגיעה א׳ לבד והיא צורך גדול לחיי האדם באכילתו ושאר תנועותיו ובתנאי שיודלק קודם השבת וכבר אסור לכבותו כי הכבוי בשבת מלאכה וכל המלאכות שהן חוץ ההכרחיים בין על ידי עצמו בין ע״י צווי אסורות ומה שיעשה הגוי בשבת אסור לישראל ליהנות ממנו חוץ אם יהיה בלתי ידיעתו כ״ש לעשות לישראל עצמו מלאכה ובדרך כלל חוב לכל איש ישראל לנוח ביום הזה ולשבות מכל מלאכה הוא ועבדו ואמתו ובהמתו כמ״ש למען ינוח עבדך ואמתך כמוך והקדוש הנזכר ביום השבת הוא לשון הפרשה והטעם שיהיה מובדל ומופרש משאר ימי השבוע בכל אופן והברכה שנאמרה בו היא על למוד התורה ואין יותר פעולה ועסק ביום השבת רק פעולת השכל בתורה ואסור בשבת ללקוט הפירות ולתלוש העשבים ולהכין המאכל ממאמר והיה ביום הששי והכינו ואסור להתענות בשבת ממאמר וקראת לשבת עונג חוץ מיום הכפורים כי העינוי בו חוב וכן אסור לשכב עם אשה

הירושה הם המנהגים אשר נתנהגנו בהם מזמן אבות הקדושים כגון המילה באיזה אבר ובאיזה אופן וכמות כריתת הערלה וכן השחיטה באיזה מקום ובאיזה אופן שלא הורה הכתוב בכל זה בביאור. ומסבל הירושה ידענו שהיא בצואר הבהמה וכן נקור הבשר והוצאת העורקים הדמיים וכן עניני הזווג והנשואין ועניני התפלות באיזה מנהג וענין קדוש החדש כל אלו ודומיהם אינם מבוארים בתורה בבירור אבל ידענו יותם מהעתקה שמשתלשלת מהאב לבנו ומהרב לתלמידו.

הרבנים מכנים הקבלה שלהם בהעתקה ואומרים שהיא פירוש לתורת משה אבל חכמי הקראים לא הסכימו מפני שיש בקבלתם דברים סותרים לתורה שבכתב ולפי דעת הקראים כל העתקה שיש לה סיוע מן הכתוב ולא תעמיד נגד התורה היא אמתית ונקבלה עלינו ובעבור זה היתה החלוקה ביניהם כאשר יתבאר.

פרק ב׳ במצות המילה. זאת המצוה היא הראשונה לכל בר ישראל כי תיעשה לבן שמונת ימים מיום הלידה. וממאמר וערל זכר הכתוב בפ׳ לך לך ידענו מקום המילה ואופן עשייתה וכמות כריתת הערלה ובאיזה כלי ידענו מסבל הירשה דור אחר דור וצריך שיהיה המל מאמין בתורת משה ויודע סוד המצוה ותכליתה ואם קרה הענין ומל הגוי כראוי אין צריך להמול פעם שנית לפי דעת חכמי הקראים אבל הרבנים אומרים שצריך להטיף דם וזה יקרא פצע לא מילה ויש בזאת המצוה חלוקה בין הקראים והרבנים כי הרבנים אומרים שצריך מילה ופריעה ומביאים ראיה ממאמר השי״ת ליהושע ושוב מל את בני ישראל שנית והקראים אומרים כי מלת שנית שב אל הרחוק ונקשר למלת שוב כמו ולצלע המשכן השנית שמלת שנית לא תדבק למלת משכן רק למלת צלע והטעם שישוב מהכוונה שהסכים מתחלה להיות ישראל הנולדים במדבר ערלים ועכשיו הוצרך לימול אותם וע״כ אמר שוב שנית מהכוונה הראשונה. ולי נראה לפרש מלת שנית עם דביקתה למלת שוב לטעם שנצטוה יהושע בזה המאמר שני דברים הא׳ לעשות כלי המילה שיהיו מוכנים לו ולבאים אחריו הב׳ להמול על ידו ממש ולא ביד אחר ובעבור אלו הב׳ פעלות נאמר שנית וכל חכמי הקראים הורו שצריך מילה לבד בלא פריעה כי זה הוספה לדברי תורה והוב לכל בר ישראל

עם אנטיגנוס אחיו וימלוך ינאי אחיהם כפי דבר השם והיה כמו כן מלך וכהן גדול ובימי חג הסוכות כאשר העלה על המזבח עולות העיז פניו א׳ מהתלמידים והכה בפרי עץ למצחו של מלך וגם בזאת הפעם נתנו פגם בכהונתו מסבה שאמו אשת אביו שמעון נשבית בהר המודעית ומפני זה לא היה ראוי לכהונה מפני חשד ויקצוף המלך וישלח את גדודיו ויהרגו מן המפורשים ששה וחמישים אלף ולבסוף השמיד ח׳ מאות חכמים גדולים שנסתרו בבית שמש ולא נמלט מכלל החכמים מורי תורה אלא שמעון בן שטח שהיה אח לאשת המלך וחבירו יהודא בן טבאי שהיו תלמידי נתאי הארבלי כאשר השיבם המלכה אלכסנדרה אשת המלך ינאי שמו כמו כן אליכסנדר והוא שמעון בן שטח אשר בדה מלבו תורה שבעל פה היה ראש לרבנים ויהודא בן טבאי אשר הלך אחרי תורת משה עב ביאור מסכים לפשוטו של מקרא היה ראש לקראים והנה כאשר תחשוב שנות מלכי חשמונאי משנת רי״ב לבנין בית שני כ״נל עד מות ינאי הקטן שהוא אליכסנדר בן הורקנוס תמצא שמונים ואחת שנה ומזה נדע כי זמן חלוקת הקראים מהרבנים היה בשנת פ״א למלכות החשמונאים שהיא שנת מאתים תשעים ושלש לבנין בית שני והיא שלשת אלפים שבע מאות וארבע שנים לבריאת העולם קב״ד שנים קודם חרבן הבית וענין צדוק וביתוס עם אנטיגנוס רבם היה רנ״ד שנים קודם מזמן חלוקת הקראים מהרבנים א״כ שפת אמת זאת תכון לעד ועד ארגיע לשון שקר של הרבנים.

פרק א׳ בענין היסודות אשר דת בית ישראל עומדת עליהן העמודים אשר דת היהודים נכון עליהם הם שלשה, כתוב, הקש, וסלל הירושה שהיא העתקה המשתלשלת וביאור אלו כי הכתוב בכלל הן מצות עשה ומצות לא תעשה כגון המול ימול יליד ביתך ועשו להם ציצית וכגון לא תבערו אש בכל מושבותיכם לא תאכל כל תועבה וגו׳ וכל המצות הכלולין בתורת משה ולא נתנו להן חכמי הקראים סך קצוב בראיה מדברי דה״עה רחבה מצותך מאד אבל הרבנים מנו אותם מצות עשה רמ״ח ולא תעשה שס״ה וכללם תרי״ג. הקש יש מצות נוהגות באומתנו בהקש והן יוצאות מכח הכתוב כגון לא תחרוש בשור ובחמור יחדו כי ממלת חרישה לוקחים הקש והמיון לכל מלאכות ומאמר בשור וחמור לכל שני מינים ר״ל מין טהור עם מין טמא והחזק עם חלש. סבל

כאשר נעורתי מספרי קדמונינו וקראתי שם זה המאמר הקטן אפריון עשה לו כי אלו הג׳ תיבות בגימטריא עולין ספר מנהגי קראי ועוד כי שמי נחתם בתיבת עשה ואתחיל בענין לפלגות ראובן גדולים חקרי לב.

הנה נמצא בס׳ עשרה מאמרות להחכם הכולל הר״ר כלב בן אליהו אפינדופולו מחכמי הקראים אשר בקושטנדינא רבתא ובספרי הר״ר יפת בן צעיר ושאר חכמי הקראים האחרונים והראשונים כי זמן חלוקת הקראים והרבנים היה בזמן בית שני כשגברו החשמונאים הוא מתתיהו כ״ג ובניו והרגו את פיליפוס שר צבא אנטיוכוס מלך יון עכ״ל החכם ה״נל בס׳ הנ״ל. ואני לפי בקשת האדון הנ׳ל נתתי את לבי במספר השנים ומצאתי כי התחלת בנין בית שני היה בשנה ראשונה למלכות כרש והיא שנת ג׳ אלפים שצ״ד לבריאת העולם (3394) ולא נבנה הבית כי נהרג כרש ומלך אחשורוש של אסתר י״ד שנה ומת ואח״כ מלך דריוש בן אסתר הוא ארתחששתא ובשנת א׳ למלכו גור לבנין הבית ונשלם הבית בשנת ח׳ למלכו והוא מלך ל״ב שנה והרגו אליכסנדור מוקדון והתחילה ממשלת יון ונתקיימה עד שנת רי״ב לבנין הבית. ואז גברו החשמנואים ומרדו באנטיוכוס מלך יון והרגו את פיליפוס שהיה משנה על ירושלים ועמדה והצליחה מלכות החשמונאים מאה ושלש שנים עד זמן הורודוס מלכא שהיה בשנת ג׳ אלפים תשכ״ה לבריאה. והנה בשנת רי״ב לבנין הבית מלך מתתיה הוא חשמונאי ומת בשנה ההיא ואחר מלך בנו יהודא הבכור הנקרא מכבי שש שנים ומת ומלך יונתן אחיו שבע שנים ומת ומלך שמעון אחיו ח׳ שנים ומת ואח״כ מלך יוחנן בן שמעון בן מתתיה הנקרא בלשון יון הורקנוס הראשון והוא היה מלך וכ״ג ומפני אהבת הקצור לא ארחיב מה שקרה בינו ובין החכמים הפורשים מסבת איש שולח מדנים ובליעל הוא אליעזר אשר נתן פגם בכהונתו הגדולה ונהרגו החכמים על שלא השתיקו לאלעזר הנ״ל וזה הורקנוס מלך על ישראל ל״א שנה ומת וימלוך בנו הקטן הוא ינאי המלך הנקרא אליכסנדר כי ג׳ בנים היו לו הא׳ אריסתובולוס הב׳ אנטיגנוס הג׳ אליכסנדר ושאל את פי ה׳ מי ימלוך אחריו ובאה התשובה אליכסנדר ימלוך אחריך והוא היה נמאס בעיניו ויהי לפני מותו וימלוך בנו אריסתובולוס וישם שר צבא על עם ה׳ את אחיו אנטיגנוס ואת ינאי אסר בנחשתים ולא האריך אריסתובולוס על מלכותו רק שנה א׳ כי מתו שניהם

הקדמה.

אז אמר שלמה ה' אמר להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו יען שהפצירני ע"פ כתביו ואגרותיו האיש הנודע בחכמות רמות האדון יוחנן פפנדורף ראש ישיבת מלך שווי"די בריגא יר"ה ותנשא מלכותו להודיע לו סבת חלוקת בית ישראל לשנים קראים ורבנים וגם לבאר לו יסודי דת הקראות על מה אדניה הטבעו, באמרו שהרבנים הם ידועים בכל מקומות קצוי הארץ וים רחוקים, והקראים רק שמם נזכרים בספרי החכמים כמו בספרי בוקשדורף ושאר המעתיקים ספרי הקדש ולא נודע זה הענין באמת אצלם, כי כאשר העתיקו מהרבנים עניני הקבלות מצאו שהרבנים יחסו אותנו ואת החלוקה הזאת לענין קרה בזמן אנטיגנוס איש שכה עם שני תלמידיו שהם צדוק וביתוס וזה שקר כאשר יתבאר למטה כי שנאת הדת הביאם ליחסנו אל הצדוקים, ובזה הם נבוכים בארץ ולא יכלו למצוא הפתח לזכור ימות עולם ולהבין שנות דור ודור, כי הרמ"בם ובעל ס' היוחסין כתבו כי יהושע בן פרחיא היה בדור ר' יהודא בן טבאי, והרא"בד ואבן יחייא בעל שלשלת קבלה כתבו כי בן טבאי היה קודם מבן פרחיא, וכן בענין מלכות וממשלת החשמונאים לפי דעת אברבינאל היה זמן ממשלתם קמ"ב שנים ולפי דעות האחרים וס' עולם היה ק"ד שנים. והנה בין מהעדר ידיעתם בין משנאתם יבין כל הכם לב כי הרחיקו זמן חלוקת הקראים מהם לזמן אנטיגנוס וגם זה הזמן לא ידעו בבירור כי בעל ס' צמח דוד כתב שלא נודע אצלם זמן צדוק וביתוס ולא נמצא בין הרבנים מודה על האמת רק החכם ר' יהודא הלוי בס' כוזרי במאמר שלישי וההכרח הביאו לגלות האמת בהיותו מדבר עם המלך ולא היה מקום לשנות ולהחליף הדברים. ולמען תגלה האמת כצאת השמש בגבורתו את קסתי נתתי בענין לברר וללבן ענין החלוקה הזאת

שקוד לבי עלי דלתות תבונה, והתנהג בדת אל באמונה
לבלתי תחטא לפרוש דבריו פני דרך גדרתו הגונה
מצוא החן ושכל טוב בעיני אדון עולם וגם אנשי אמונה
הכי יש לך יסוד מקרא ליתד ביד נאמן ולא תלמוד ומשנה
בצדה תערוך הקש והעתק ותן חלק לשבעה גם שמונה
אסוף הרבה ראיות נאמנות ותשיב על מנצחים לעדינה
ואם תטיב שאת עין בשכל בתוכה תמצא ביאור ובינה
ולא תגרע ולא תוסיף עלי ה כתובים מ־אשר יהיו אמונה
ואם תמצא גדרות החכמים מתוקנים שאובים מ־תבונה
דעה כי לא יסדום מלבבם אבל להם בדת מקור ופנה
חקרום עם יפי שכלם ומצאו בתורה בנביאים אם לבינה
זקוקים מאמריהם ככסף בלי סותרים לעדות נאמנה
קבועים בכתב כדרבונות עטרת דת להחזירה ליושנה
לשמרה מתמורות מחליפים תמימה שתהא בלתי משונה
בכן בשמם בקראים קרואים היו"מקהא לידם היא למקנה

הערת המחבר על הנכנסים לפרדס התורה לתרץ המאמרים ע״פ הוראת פשטי המקרא עם עזר לפעמים העתקה המשתלשלת וסברא הישרה ולמה ישגה בקבלה המנצחת וזה לזה הקדים בפתיחה וידבר את דברי השירה.

ספר

אפריון עשה לו

המלך שלמה מעצת ה׳ היא תקום

עמודיו עשה כסף נבחר לשון צדיק בהודעת סבת חלוקת הקראים מהרבנים רפידתו זה״ב בבארו כי יסוד דת הקראות על שלשה עמודים ז׳ מיני ההקש, העתקה המשתשלת בחלק, המצות שהם עשה ולא תעשה, מרכבו ארגמן בהניחו סדר החקים והמנהגים כפי סדר שנות האדם מיום הולדו עד בוא חליפתו ובחקים התלויים בזמן כפי סדר ימי השנה תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים למשוך לב החוקרים בזה המאמר הקטן לרוב קצורו ויופי סדר הנחתו.

ראשי פרקים למאמר הקטן.

מן מרקה

מימר מרבק בשנים ועשרים אות

עקרי מלי עבריאתה.

DES

SAMARITANERS MARQAH

an die 22 Buchstaben,

den Grundstock der hebräischen Sprache anknüpfende

Abhandlung.

Nach einer Berliner Handschrift herausgegeben, übersetzt und mit Noten und Anmerkungen versehen

von

Dr. Hermann Baneth.

BERLIN.

Verlag Mayer & Müller.

1888.

Meiner teueren

Mutter

gewidmet.

Einleitung.

I. Form und Inhalt des Manuscripts.

Die vorliegende Schrift bildet den letzten Teil des Ms. or. quart. 522, welches unter dem Titel „Pentateuch-Kommentar von Marqah" auf der kgl. Bibliothek zu Berlin aufbewahrt wird. Dass die in ihm enthaltenen Schriften sämtlich von dem genannten Autor herrühren, beweisen die Angaben des Kopisten, welcher an mehreren Stellen Marqah als Verfasser nennt.[1])

Der genannte Codex ist eine im Jahre 1868 auf Veranlassung Petermanns in Nablus nach einem daselbst befindlichen alten Mnscpte angefertigte Kopie. Ob diese mit dem Originale genau übereinstimmt, darüber haben wir ebensowenig Nachricht wie über den Zustand, in welchem sich das Original befindet, und doch wäre eine solche Angabe von höchster Wichtigkeit, um einen Anhaltspunkt bei der Untersuchung zu gewinnen, wem die vielen Fehler und Lücken, welche unseren Text verunzieren, zur Last zu legen sind.

Das Manuscript,[2]) welchem unsere Schrift entnommen ist, enthält nur samaritanische, in fliessender Sprache geschriebene Stücke, ein Beweis, dass ihr Autor in seiner

---

[1]) Vgl. weiter unten S. 8 und Anm. 2 das. — Ob gerade die uns erhaltene Form diejenige ist, welche Marqah seinen Schriften gab, ist zweifelhaft. — vgl. w. u. S. 15.

[2]) Der Kürze halber bezeichnen wir dasselbe hinfort mit den Buchstaben B. H.

Muttersprache schrieb.[1]) Arabische Zwischensätze finden sich an keiner Stelle; am Rande steht hie und da eine arabische Note, deren Urheber überdies zweifelhaft ist. Jedenfalls ist das Original unserer Kopie seinerseits ebenfalls nur Kopie eines älteren Textes u. z. aus einer Zeit, in welcher der arabische Einfluss sich bereits auf die Samaritaner ausgedehnt hatte, also frühestens aus dem Ende des siebenten Jahrhunderts. Denn ganz abgesehen davon, dass in ihm Ausdrücke vorkommen, welche sich nur aus dem arabischen Wortschatze erklären lassen[2]), bemerken wir in ihm auch ein freilich nicht durchgeführtes Punktationssystem, welches viel zu viel Aehnlichkeit mit dem der Araber hat, als dass es nicht von diesen entlehnt sein sollte. Es besteht aus den drei Zeichen ◌́[3]) ◌̲́ ◌̗, welche teilweise auch in ihrer äusseren Form den arabischen Vokalzeichen entsprechen. Das ◌́ vertritt alle Nuancen des A-Lautes, wird aber mit Vorliebe für das lange Ā gebraucht, z. B. קעמת' = קָעַמְתָּ, קדמיו = קָדָמיו, ועבר = וְעָבַר.
Dasselbe Zeichen findet sich auch an Stellen, wo wir Ṡ^e^wa erwarten würden, namentlich am Anfange eines Wortes, was durch die Eigentümlichkeit der Samaritaner, für ein solches Ṡ^e^wa einen vollen Vokal zu sprechen, begründet ist,[4]) z. B. ג'ר'ם, was wir גְּרַם lesen würden. — Das ◌̲́ bezeichnet den Ē-Laut, so מכ'ן = מֵבֵן, י'כ'ל = יָכֵל; es steht jedoch

[1]) Ein ähnliches Urteil fällt Nöldeke in Z. D. M. G. 30, S. 349 über die Sprache der von Kohn (in: Zur Sprache, Literatur und Dogmatik der Sam., Leipz. 1876) edierten Pessach-Haggadah welche als ein Teil des „Buch der Wunder“ Marqah zum Verfasser hat.

[2]) Vgl. Note 13, u. a.

[3]) Von diesen Zeichen ist ein ähnliches, aus einem kleinen wagrechten Striche bestehendes zu unterscheiden, welches über einen Buchstaben gesetzt wird zum Zeichen, das derselbe verdoppelt oder scharf ausgesprochen werden soll, z. B. אפ̄י = אַפֵּי. — Die folgenden Beispiele sind sämtlich unserem Texte entnommen.

[4]) S. Petermann: Versuch einer hebr. Formenlehre nach der Aussprache der heutigen Sam. Leipz. 1868. S. 5 ff.

auch für das kurze ĕ z. B. ח׳ב׳ל = חֶבֶל, ja sogar für blosses Śewa, was ebenfalls auf die oben angegebene Eigentümlichkeit zurückzuführen ist, z. B. ר׳ב׳ה, was wir רבָה aussprechen würden.[1]) — Das dritte Zeichen ⩡ steht für den O-Laut z. B. פ׳ק׳ד = פֻּקַּד.[2]) — Diese Zeichen sind schon von früheren Editionen her bekannt, namentlich aus denen, welche Heidenheim besorgte. Ihre Erklärung versuchte wenigstens teilweise zuerst Geiger,[3]) welcher die Vermutung aufstellte, dass „die schiefen Striche über einzelnen Buchstaben andeuten mögen, dass diese zu vokalisieren oder schärfer auszusprechen seien“. Unsere Ansicht über ihre Bedeutung wird jedoch von Petermann[4]) bestätigt, welcher aus einer alten arab.-sam. Schrift die Mitteilung macht, dass die Samaritaner drei Vokalzeichen kannten, welche sie mit den betreffenden arabischen Namen bezeichneten. Er teilt nach derselben Handschrift auch ihre Form mit, und es ergiebt sich aus einer Vergleichung eine grosse Aehnlichkeit mit den von uns angeführten. Das Zeichen für Kesr gleicht dem unsrigen vollständig.

Zwei weitere Zeichen ϛ und ∠ sind noch hervorzuheben, welche beide denselben Zweck verfolgen; sie zeigen beide an, dass das betreffende Wort nicht ausgeschrieben ist. Das erstere findet sich nur am Ende der Zeilen und nur zum Ersatze der Pluralendung, z. B. בוראϛ für בוראים, das letztere überhaupt als Ersatz für fehlende Buchstaben, z. B. עקובא∠ für עקובאן, יצ∠ für יצחק.

B. H. rührt nicht von einem Kopisten her, es lassen sich vielmehr genau drei verschiedene Schriften unterscheiden;[5])

---

[1]) Auch für ī steht das Zeichen ∠, z. B. כת׳ב = כְּתִיב.

[2]) Diese Zeichen sind jedoch in unserer Schrift häufig an die unrichtige Stelle gesetzt und oft auch verwechselt, so z. B. ב׳קר für ב’קר u. ö.

[3]) Z. D. M. G. 21, S. 172.

[4]) a. a. O. S. 5.

[5]) Der von uns edierte Teil ist sehr schön geschrieben und rührt unzweifelhaft nur von einem Kopisten her.

ihr Charakter bleibt jedoch immer derselbe und gleicht demjenigen, in welchem die sam. Manuscripte profanen Inhalts gewöhnlich geschrieben sind.[1])

Wir haben bereits mitgeteilt, dass B. H. den Titel „Pentateuch-Kommentar“ führt. Dies geschieht insofern mit Recht, als die meisten der in ihm enthaltenen Stücke mehr oder minder an den Schriftvers anknüpfen, um ihn in hagadischer, durch häufige Reflexionen und Ansprachen an die Leser unterbrochenen Weise zu erklären. — Das Mnscpt. enthält auf 262 Quartblättern sechs verschiedene Stücke in folgender Reihenfolge: „Buch der Wunder“ (Blatt 1-42), über das Siegeslied Ex. 15 (42-78), Erklärung zu Deut. 27,9-26 (78-129), Erklärung zu Deut. 31,30-32,43 (129-200), über den Tod Mosehs (200-223) und die vorliegende Schrift (223-262), deren volle Ueberschrift lautet: עורן כן לו עוד מימר מרבק בשנים ועשרים אות עקרי מלי עבריאתה „Ein anderes [Buch] derselben Art. Von ihm [nämlich Marqah] eine weitere Abhandlung, die sich an die 22 Buchstaben, den Grundstock der hebr. Sprache anlehnt“.[2]) In einer Schlussbemerkung דן חראה דשקחת קמי כתוב בתיבת מרקה רצון ד׳ עליו „dies ist die letzte [Schrift], welche ich vor mir fand, versehen mit dem Namen Marqah, das Wohlgefallen des Ewigen sei mit ihm, Amen“, wird Marqah noch einmal als Verfasser des ganzen Buches genannt.

Unsere Schrift leistet aber nicht das, was sie in ihrer Ueberschrift verspricht. Im ganzen sind es bloss 12 Buchstaben, an welche der Verfasser seine Bemerkungen knüpft. Sieben von ihnen (ט, נ, ס, פ, צ, ק, ת) fühlen sich nämlich

[1]) Vgl. die Schrifttafel in Gesenius: Carmina Sam. Halle 1824.

[2]) Die Ueberschriften zu den übrigen Stücken lauten wie folgt. Zum ersten בשם אלה דבוקה ספר פליאתה למרקה, zum zweiten בשם ד״ גדול ולו עוד עורן כן על וידבר ולו עוד רצון ד״ עליו, zum dritten זה החלק מן המימר במפריש וידבר משה הכהנים הלוים, zum vierten מימר על וימת שם משה באזני מן מימר מרקה עליו רצון מרה אמן, zum fünften משה עבד ד״.

vernachlässigt, weil keiner der Abschnitte, in welche der sam. Pentateuch eingeteilt ist, mit ihnen beginnt. Beschwerdeführend treten sie vor Moseh und schildern ihm in ausführlicher Rede ihren Wert, der sie ganz besonders geeignet machen sollte, jener hohen Ehre teilhaftig zu werden. Moseh antwortet ihnen in eben so ausführlicher Weise, und es gelingt ihm, sie zu beruhigen. Durch das gegebene Beispiel angelockt, treten die übrigen Buchstaben der Reihe nach vor den Propheten mit der Bitte um Aufklärung, weshalb denn sie jener Auszeichnung würdig befunden wurden, und dieser sieht sich genötigt, auch ihnen Rede und Antwort zu stehen.[1]) Aber es sind nur die ersten fünf Buchstaben (ה-א) in dieser Weise behandelt, ohne dass man behaupten könnte, das Werk wäre ein Fragment. Der Verfasser eilt nämlich mit Riesenschritten dem Schlusse entgegen, und während die Reden jener sieben Buchstaben den bei weitem grössten Teil des Buches füllen, müssen sich diese fünf mit wenigen Seiten begnügen. Der Verfasser mag also den Schluss gewaltsam herbeigeführt haben, obwohl er sich dadurch in Widerspruch zu seinem Worte setzte.

So kindlich uns auch Untersuchungen wie die erwähnten anmuten, so haben sie doch den Vorzug, uns in das Geistesleben eines immerhin interessanten Völkchens einzuführen, das trotz der Jahrhunderte langen Stürme, welche es nach und nach fast gänzlich entblätterten, dennoch seine religiöse Eigenart bis auf den heutigen Tag bewahrte. Bedeutsamer sind jedoch die Ergebnisse aus dieser Schrift für die Bibelkunde und die sam. Geschichte. Marqah citiert öfters die heilige Schrift teils im Urtext,

---

[1]) Auf ähnliche Weise werden Buchstaben von Marqah redend eingeführt oder erklärt auf S. 51b, 100a, 130b, 132a, 201b von B. H. — Auch die jüdische Literatur kennt solche Untersuchungen, vgl. die Einleitung zum Zohar, Zohar Absch. Miqes., ferner Midras des R. Aqiba (veröffentlicht von Jellinek im Beth-Hamidras. Bd. III. S. 12). u. a.

teils in sam. Uebersetzung, und da ergiebt sich auch der oberflächlichsten Vergleichung, dass seine Citate nur selten mit dem uns bekannten sam. Targum übereinstimmen[1]). Ja einige Stellen beweisen deutlich, dass es Marqah in in dieser Form nicht gekannt haben kann,[2]) und es entsteht die Frage, ob er überhaupt eine samaritanische Uebersetzung des Pentateuchs vor sich hatte, obwohl er an manchen Stellen von prinzipieller Bedeutung sich in Uebereinstimmung mit der uns vorliegenden Version befindet.[3]) Die Frage muss daher eine offene bleiben, bis

[1]) Wo nicht besonders angegeben, citieren wir immer nach Brüll: Das sam. Targum zum Pentateuch, Frkft. a M. 1879.

[2]) Vgl. die Anm. 55, 105 u. a.

[3]) So kennt Marqah bereits die Lesart ליום נקם für לי נקם in Deut. 32.35, ולא יקום für ולא קם in Deut. 34.10, u. a. — Was übrigens diese Aenderung des masoretischen Textes betrifft, so hat Petermann (Reisen im Orient I S. 284) die Ansicht ausgesprochen, dass sie mit Rücksicht auf den Tâeb (den sam. Messias) vorgenommen wurde, der als Nachfolger Mosehs seine Grösse nicht erreichen würde. Mit Recht spricht Geiger (Z. D. M. G. 16 S. 716) dieser Ansicht jede Berechtigung ab, um sich dann dahin zu erklären, dass diese Abweichung ihre Spitze gegen die vom Judaismus anerkannten, vom Samaritanismus jedoch verworfenen, nach Moseh auferstandenen Propheten kehre, denen mit dieser Aenderung nicht nur die Gleichberechtigung mit Moseh, sondern auch alle Geltung abgesprochen werden sollte. — Gegen diese Erklärung ist namentlich hervorzuheben, dass gegenüber den klaren Worten der Bibel (Num. 12, 6) von jüdischer Seite nie der Versuch gemacht wurde, Moseh einen ebenbürtigen Propheten an die Seite zu stellen, (dem widerspricht durchaus nicht die Stelle im Jalqut Deut. 34 ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אבל באומות קם ואיזה זה בלעם בן בעור „Es erstand hinfort kein Prophet in Israel wie Moseh — aber doch unter den Heiden, nämlich Bil'am", da dadurch implicite allen andern Propheten die Gleichberechtigung mit Moseh abgesprochen wird. Dieser Paraphrase liegt vielmehr dieselbe Absicht zu Grunde, welche, wie wir sehen werden, auch den sam. Targumisten zu seiner Aenderung bewog); dass die Samaritaner nicht nur die Bücher der Propheten, sondern überhaupt alle jüdischen Bücher mit alleiniger Ausnahme des Pentateuchs verwarfen; dass durch jene Aenderung nicht das bewiesen wird, was bewiesen werden soll, da die Möglichkeit des Auftretens anderer Propheten und damit ihre durch das Schriftwort anerkannte Geltung

wir durch reicheres Material in den Stand gesetzt sein werden, sie befriedigend zu beantworten.[1])

Als weitere, beachtenswerte Thatsache scheint sich aus dieser Schrift zu ergeben, dass auch der sam.-hebr. Pentateuch in der auf Marqah folgenden Zeit von Zusätzen nicht verschont geblieben ist, da wir wohl annehmen dürfen, dass dieser von der Versetzung der Verse Deut. 11,29; 27,2 und 11,30 in die Reihe der Zehngebote noch nichts wusste.[2]) Welchen Wert

---

so lange zugestanden werden muss, als der Vergleich mit Moseh aufrecht erhalten bleibt. Nur wenn כמשה gestrichen wird, nur dann ist zu beweisen, dass allen auf Moseh folgenden Propheten keinerlei Geltung zukomme. Aber dieses charakteristische Wort haben alle sam. Pentateuchhandschriften beibehalten. Ausserdem ist jene Aenderung relativ jungen Datums, denn der hebr.-sam. Pentateuch hat dieselbe Lesart wie der masoretische Text, also ebenfalls ולא קם. Diese Erwägungen zwingen uns, nach einem mehr wahrscheinlichen Grunde für jene Aenderung zu suchen, und wir glauben ihn gefunden zu haben, wenn wir annehmen, dass sich in ihr eine versteckte Polemik gegen das Christentum und besonders gegen dessen Stifter befindet. Dass dieser Moseh übertraf, war nicht nur ein Lehrsatz der orthodoxen Kirche, auch den Judenchristen war er, wenn auch in milderer Form, geläufig. Die Pseudo-Clementinen, welche den judenchristlichen Gnosticismus entwickeln, vertreten ausdrücklich den Standpunkt, dass Moseh wohl ein grosser Prophet, der grösste bis auf den Stifter der christlichen Religion war, dass er aber von diesem übertroffen wurde. Diesem Satze gegenüber verhielt sich der konservative Samaritanismus ablehnend. Ihm war und blieb Moseh der unerreichbare und unerreichte Prophet, und dies umsomehr, als ein Teil der Samaritaner zur christlichen Kirche übergegangen war. Dem Reste, der dem ungeheueren Drucke seitens der christlichen Kirche vielleicht nicht genügenden Widerstand entgegensetzen würde, gab man die sam. Uebersetzung — ein Volksbuch wie jede Uebersetzung der Bibel — in die Hand, in welcher es klar und deutlich zu lesen war, dass Moseh von keinem Propheten je übertroffen werden konnte, denn hier hiess es ולא יקום. Von einer Aenderung im sam.-hebr. Pentateuch nahm man jedoch Abstand, weil das Volk hebräisch nicht verstand. — Das relativ geringe Alter des sam. Targum in der uns vorliegenden Fassung hat Kohn in seinem Buche: Zur Sprache etc. S. 160 ff. klar nachgewiesen.

[1]) Vgl. Anm. 1.

[2]) Vgl. Anm. 95.

ein Text, der in solcher Weise zum Tummelplatz der Parteileidenschaften erniedrigt wurde, für die Bibelkritik beanspruchen kann, bedarf nicht erst der Betonung.

Die Ausbeute für die sam. Geschichte ist dagegen nur gering; wir finden durch unsere Schrift nur bestätigt, was wir von anderer Seite bereits erfahren haben, und dies auch nur bedingungsweise, da sich der Verfasser nie mit voller Deutlichkeit vernehmen lässt. So viel können wir jedoch unmittelbar aus ihr schliessen, dass die Samaritaner zur Zeit ihrer Vollendung unter dem harten Joche Andersgläubiger seufzten, und dass sie in der freien Ausübung ihrer Religion sehr gehindert waren.[1])

II. Der Verfasser.

Ueber Marqah wissen wir nur wenig, und dieses wenige ist überdies oft unter sagenhafter Decke verborgen. Die Samaritaner halten ihn für ihren ältesten Schriftsteller,[2]) was jedoch nicht der Fall ist, nachdem er einmal den Satz eines älteren Schriftstellers citiert. Auf S. 143a von B. H. heisst es nämlich: והן התריח לבך והלכת׳ בתר אלין אלה עבד לגוך משפט: דו אזהרך וחכמך: דו מגמיל כל עמול לפם עמלה: הן טבה והן בישה: וכן אמר בן בן ערן: לפם די עבדתה הוא אגרה. „Wenn aber dein Herz will, dass du folgst diesen [Beispielen], so wird dir Gott Recht widerfahren lassen; denn er warnte dich und that dir kund, dass er jede That nach ihrer Qualität belohnt, mag sie nun gut oder schlecht sein, wie schon der Enkel des ‘Eden sagte: „Der Arbeit angemessen ist der Lohn“.[3])— Es ist uns heute

[1]) Die vorliegende Schrift ist wahrscheinlich in den letzten Regierungsjahren des Kaisers Constantius verfasst worden. Den Beweis hierfür versuchten wir in einem besonderen. dieser Frage gewidmeten Kapitel zu erbringen. dessen Veröffentlichung zugleich mit der des restierenden Textes erfolgen wird.

[2]) Vgl. Petermann: Reisen im Orient I S. 236.

[3]) Derselbe Gedanke wird auch in ähnlicher Fassung in der Misna ‘Abot V Ende durch den Satz ausgedrückt לפם צערא אגרא „Wie die Mühe so der Lohn.“

möglich, nicht nur den vollen Namen dieses Schriftstellers, sondern auch den Ort anzugeben, in welchem sich jener Ausspruch befindet. Jener lautet Josua ben Baraq ben ʻEden, denn es ist wahrscheinlich derselbe, welchem Baba rabba ein Territorium im eben eroberten Staate anwies, und welchen ʻAmram, der Vater Marqahs, als Priester begleitete.[1]) Der Satz findet sich wörtlich und sogar mit derselben Orthographie in einem von Petermann[2]) edierten sam. Gebetstücke, welchem der Titel Precatio Josuae tributa übergesetzt ist. Wir ersehen aus dem Vorhergehenden, dass das betreffende Gebet nicht nur Josua zuzuschreiben ist, sondern dass es thatsächlich von ihm verfasst wurde, nur dass es ein anderer Josua ist als der, den die Ueberschrift vermuten lässt.[3])

Wenn nun Marqah auch nicht der älteste sam. Schriftsteller ist, so ist er jedenfalls der bekannteste und berühmteste, den die meisten späteren sam. Autoren erwähnen und excerpieren.[4]) Es ist deshalb um so wunderbarer, dass so wenige Nachrichten über sein Leben auf uns gekommen sind.

Die Samaritaner erzählen, dass seinem Vater bei der Geburt des Sohnes ein Engel erschienen sei mit der Aufforderung, ihn משה zu nennen. Wegen der Heiligkeit dieses

---

[1]) Vgl. die von Neubauer mitgeteilte sam. Chronik im Journal asiatique (1869) Bd. XIV S. 403.

[2]) Brevis linguae Samaritanae grammatica. Berlin 1873, S. 15 der Chrestomathie.

[3]) Das sam. „Buch Josua" hat mit dem kanonischen Buche gleichen Namens nichts gemein. Es musste dies besonders hervorgehoben werden, weil noch Taglicht (die Kuthäer, Berlin 1888 S. 14) behauptet, die Samaritaner hätten mit Ausnahme des Pentateuchs und des Buches Josua kein kanonisches Buch angenommen. Nach dem Ausgeführten ist es jedoch klar, dass das sam. „Buch Josua" diesen seinen Namen nach dem seines Verfassers, eines nicht näher bekannten Josua führt.

[4]) Vgl. Nutt: Fragments of a Samaritan Targom S. 160; Geiger in Z. D. M. G. 18 S. 597; Vilmar: Abulfathi annales Samaritani, Gotha 1865, Einleit. S. 42.

Namens bei den Samaritanern wäre ihm dies jedoch nicht gestattet worden, und er nannte ihn מרקה, dessen Buchstaben denselben Zahlenwert wie die des Namens משה haben.[1]) — Uns will es scheinen, dass hier — wie so oft — der Sage ein wahrer Kern innewohnt, und dass Marqah in der That den Namen משה führte. Dem steht nicht entgegen, dass wir sonst keinen Samaritaner mit Namen משה kennen, nachdem ja auch der Name מרקה vereinzelt ist. Und überdies sind die zwei samaritanischen Gebete, welche Mosch zugeschrieben werden,[2]) auf einen Verfasser, welcher den Namen משה führte, zurückzuleiten, grade so wie das Josua zugeschriebene Gebetstück, wie wir gesehen haben, Josua ben Baraq ben ‘Eden, den älteren Zeitgenossen Marqahs, zum Verfasser hat. — Dafür spricht, dass מרקה keine Bedeutung im Samaritanischen hat, dass es also wahrscheinlich ein ausländischer Name ist. Er hat auch viel zu viel Aehnlichkeit mit dem Namen Marcus, als dass wir nicht vermuten dürften, es wäre ein und derselbe Name, den unser Autor vielleicht als Concession an das herrschende Römertum angenommen hatte.[3]) Von seinem Vater wissen wir,[4]) dass er ausser seinem sam. Namen עמרם auch den Namen טוטה führte, unter welchem Worte sich wahrscheinlich ebenfalls ein römischer Name verbirgt.[5])

---

[1]) Vgl. Petermann: Reisen im Orient I S. 226.

[2]) Petermann: Brevis ling. Sam. gram. S. 12 der Chrestomathie. — Vielleicht ist ihr Verfasser in Marqah zu suchen, dessen sonstige Schriften in Ausdruck und Gedanken ihnen ähnlich sind.

[3]) Die Endung ה für us ist nicht auffallend. In der angeführten sam. Chronik wird auf S. 402 der bekannte Pilatus פליטה genannt. — Der fromme Sinn der späteren Geschlechter hat wahrscheinlich Anstoss an dieser Concession genommen, welche dem gefeierten Marqah am wenigsten zuzutrauen war, und sich durch die oben angeführte Sage über die unliebsame Thatsache hinweggeholfen.

[4]) Vgl. die sam. Chronik im Journal asiatique Bd. XIV S. 403.

[5]) Derselbe lautete vielleicht Titus. — Heidenheim geht wenig gewissenhaft mit dem dunklen Worte um. Während er in seiner „Vierteljahrsschrift für deutsch- und englisch-theologische Forschung und Kritik“ II S. 472 den Text fast genau so citiert, wie

In der Ueberschrift eines Liedes, das ihn zum Verfasser hat,[1]) wird er schlechtweg الامام מרקה mit Bezug darauf genannt, dass er von priesterlichem Geschlechte war.[2]) — Der Beiname בדואה החכמתה, der Marqah in einer sam. Chronik[3]) beigelegt wird, bezieht sich jedenfalls auf seine schriftstellerische Thätigkeit, wenn er auch nicht „Verfasser der Chachmach“ bedeutet, wie Heidenheim[4]) meint, der freilich בעל החכמתה gelesen hat, was indessen zunächst ebenfalls nicht „Verfasser der Chachmah“ heisst. Wir glauben es mit „Herr, Fürst der Weisheit, der Wissenschaft“ übersetzen zu müssen.[5]) Er durfte mit Recht auf diesen stolzen Namen Anspruch erheben, das beweist seine vielseitige schriftstellerische Thätigkeit.

Er hat seinen Namen bei seinem Volke durch prosaische und poetische Werke verewigt, die uns jedoch nur zum kleinen Teile[6]) und schwerlich in ihrer ursprünglichen

---

er von Neubauer im Journal asiatique (1869, Bd. XIV S. 403 mitgetheilt wird, nämlich יהושע בן פרק (ברק (Neubauer בן עדן יהב לה .... וכהנה עמה עמרם בן כרד זה עמרם הוא טוטה אבוה דמרקה בעל החכמתה (Neubauer בדואה החכמתה, und in einer Anm. sagt, dass man טוטה entweder דודה (Grossonkel) zu lesen oder als Zunamen zu betrachten hat, übersetzt er diesen Satz Vierteljahrschrift etc. IV S. 472 „dieser Amram ist der Vater Totahs, Vater Marqahs.“ Es ist jedoch klar, dass Neubauers Uebersetzung: „Cet Amram est le même que Tutah, père de Marqah“ die richtige ist.

1) Heidenheim: Bibl. Sam. Heft II, Leipz. 1885, S. 20.

2) Journal asiatique Bd. XIV S. 403; vgl. S. 14 Anm. 5.

3) S. Anm. 2 auf dieser Seite.

4) Vierteljahrschrift etc. II S. 472 und IV S. 367.

5) בדואה hängt augenscheinlich mit بدا incepit, wovon بداء principium, Dominus, zusammen. Damit stimmt auch die von Neubauer am angeführten Orte mitgeteilte arabische Ueberzetzung النعت العلوم „der Hervorragende in den Wissenschaften“ und der Beiname, den ihm Abulfath giebt ينبوع الحكمه „Quelle des Wissens“ überein.

6) Die häufigen Citate aus seinen Schriften bei späteren Autoren konnten in den bis jetzt bekannten Schriften Marqahs nicht nachgewiesen werden.

Form erhalten sind. Viele Hände scheinen seine Schriften durch eigene Zusätze vergrössert und verschlechtert zu haben,[1]) was wir von einer derselben bestimmt nachweisen können, nachdem mehrere Exemplare auf uns gekommen sind. Wir meinen das „Buch der Wunder“ (ספר פליאתה), welches wir vollständig nur in B. H. besitzen. Einige wenige, doch zusammenhängende Fragmente aus dem Anfange des Buches sind im Cod. Harley 5514 des British Museum enthalten.[2]) Fragmente aus der Mitte des Buches hat Kohn herausgegeben,[3]) ohne zu wissen, dass er Teile des berühmten Werkes Marqahs vor sich hatte.

Jedes dieser drei Exemplare zeigt ein anderes Gepräge. Die ursprünglichere Fassung haben wahrscheinlich die von Kohn edierten Fragmente, welche die wenigsten Einschiebsel aufweisen.[4]) Der Codex Harley kommt dem Berliner Mnscpt. ziemlich nahe, ohne jedoch von mehr oder minder umfangreichen Abweichungen frei zu sein.

Die von Heidenheim in seiner Bibl. Sam. Heft II edierten Stücke V, VII, VIII rühren ebenfalls von Marqah her; sie finden sich sämtlich auch in B. H. Die Sprache des VI. Stückes lässt vermuten, dass es auf denselben Verfasser zurückzuführen ist.

Als Dichter lernen wir Marqah aus mehreren bis jetzt veröffentlichten liturgischen Gedichten und Hymnen kennen. Einige derselben hat Heidenheim[5]) veröffentlicht, und

[1]) Daher die ziemlich häufigen arab. Ausdrücke in seinen Werken.

[2]) Dieselben hat Heidenheim in seiner Bibl. Sam. Heft II veröffentlicht.

[3]) Unter dem Titel „Pessach-Haggada der Samaritaner“ in seiner Schrift: Zur Sprache etc.

[4]) Sie würden ungefähr acht Seiten von B. H. füllen, während dort thatsächlich auf 22 Seiten dasselbe Thema behandelt ist, wobei freilich bemerkt werden muss, dass sich in der Mitte jener Fragmente eine — indessen nicht besonders umfangreiche Lücke — befindet. Hingegen sind es nur wenige Stellen, an welchen der Text der Fragmente reicher ist.

[5]) Vierteljahrschrift etc. III S. 96. Doch vgl. Geiger in Z. D. M. G. 22, S. 534. — Das. IV S. 238. — Bibl. Sam. Heft II S. 20.

durch ein Citat Ibrahims wissen wir, dass der Verfasser der ersten von Gesenius[1]) edierten Hymne ebenfalls Marqah ist.[2])

Die Nachrichten über seine äusseren Lebensverhältnisse fliessen nur spärlich. Wir wissen, dass er ein Sohn des ʻAmram ben Sered und aus priesterlichem Geschlechte war,[3]) und vermuten, dass er um die Mitte des 4. Jahrhunderts lebte.[4]) Der als Hymnendichter bekannte Nanah ben Marqah[5]) war sein Sohn. Inwieweit sich Marqah an den grossen Ereignissen, welche seinem Volke eine gewisse Freiheit brachten, persönlich beteiligte, ist uns nicht überliefert worden. Dieses Schweigen ist aber insofern sehr beredt, als bei der hohen Achtung, in welcher Marqahs Name bei der Nachwelt stand, sein persönliches Eingreifen gewiss nicht unerwähnt geblieben wäre. Dass ihm aber bei der Reform, welche Baba rabba auf religiösem Gebiete vornahm,[6]) eine wichtige Rolle zugefallen sein wird, dürfen wir mit Recht voraussetzen, obwohl wir auch über diesen Punkt keine direkten Nachrichten haben. Seine schriftstellerische Thätigkeit, welche sich auch den Zeitfragen zuwandte,[7]) beweist dies zur Genüge.

[1]) Carmina Sam. S. 23.

[2]) Vgl. Z. D. M. G. 18, S. 597.

[3]) Journal asiatique Bd. XIV S. 403.

[4]) Vgl. oben S. 12, Anm. 1.

[5]) Eine seiner Hymnen edierte Heidenheim in seiner Vierteljahrschrift etc. I S. 437. S. auch Nutt: Fragments of a Samaritan Targom S. 160.

[6]) Vgl. die sam. Chronik am a. O. — Abulfathi Annales Samaritani ed. Vilmar S. 124 ff. und die Einleitung das. S. 67. — Appel: Quaestiones de rebus Samaritanorum. Göttingen 1874. S. 74.

[7]) Vgl. Heidenheim: Bibliotheca Sam. Heft II S. 13 eine von ihm herrührende Untersuchung, weshalb ein Priester, der sich versündigte, nie mehr seines Amtes walten dürfe. Welcher Art die Sünde gewesen sein muss, wird zwar nicht angegeben; aber wir werden kaum fehlgehen, wenn wir sie in Apostasie suchen.

[a] מימר מרבק בשנים ועשרים אות

עקרי מלי עבריאתה.

מודאה לאלה אלהיה קני אלהותה מסחן אורכותה
ממן שלטנותה מר יחידאותה אחד פרד[b] גדול נורא נאמן

a) Seite 223b des Manuscriptes. b) An Stelle des ד befand sich ursprünglich ק.

---

[1]) So nennen die Samaritaner auch ihre Schrift im Gegensatz zu der Quadratschrift, welche sie כתב עזרא (s. Eichhorn Repertorium Bd. XIII S. 273), oder auch schlechtweg die „jüdische“ nennen. (s. Petermann: Versuch einer hebr. Formenlehre nach der Aussprache der heutigen Sam. Leipz. 1868 S. 4). Ueber das Verhältnis beider zur althebräischen Schrift vgl. Gesenius-Kautzsch hebr. Gram. 24. Auf. S. 21.

Die Bezeichnung ihrer Schrift als der „hebräischen“ ist wohl mit Rücksicht auf עֵבֶר, den Urenkel Sems, gewählt, wie dies aus einer von Nöldeke (G. G. A. 1862 S. 408) mitgeteilten und einem grammatikalischen Werke entnommenen Stelle hervorgeht, welche also lautet: „Denn die wahren Kenner wissen, dass die hebr. Sprache die allerälteste, die Sprache Adams ist, und dass, nachdem Gott die Sprachen verteilte, Eber, der angesehenste Mann unter den damals Lebenden, sie allein behielt, daher sie nach ihm benannt ward.“

Bei dem Ansehen, in welchem der Pentateuch bei den Samaritanern stand, ist es kein Wunder, dass sie die Erfindung der Schrift auf Gott selbst zurückführen, der sie von Urbeginn festgestellt und im Urlichte ausgearbeitet hätte, dass sie aber deren Gebrauch erst von ihrem ersten und einzigen Propheten Moseh an datieren, welchem Gott die Schriftzeichen unter gewaltigen Wunderzeichen auf dem Sinai offenbart hätte. (Vgl. die Schilderung w. u. im Texte).

Auch die Juden nennen die samaritanische Schrift die hebräische. So heisst es in der Misnah (Jadajim IV 5.) תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים „Wenn man die aramäischen

Abhandlung über die 22 Buchstaben,

den Grundstock der hebräischen[1]) Sprache.

Dank sei dem Gotte der Götter, dem Eigner der Gottheit, dem Besitzer der Herrschaft,[2]) dem Eigentümer

Stellen der Bibel in hebräischer Sprache, oder die hebr. Stellen in aram. Sprache wiedergiebt, oder wenn man sich der hebräischen Schrift beim Schreiben der heiligen Bücher bedient, so hebt die Berührung des betreffenden Buches die levitische Reinheit der Hände nicht auf", wozu Maimonides erklärend hinzufügt: עברית הלשון העברית וכתב עברי כתב עבר והוא כתב אשר כותבין בו התורה העם הנקראים אל סמירה „Unter עברית ist die hebr. Sprache, unter כתב עברי die Schrift des 'Eber zu verstehen, in welcher die Pentateuchrollen des „Samaritaner" genannten Volkes geschrieben sind." Ferner in Sanhedrin 21b „Mar 'Uqba sagte, die Thora wurde Israel zuerst in hebräischer Schrift und der heiligen Sprache, zur Zeit 'Ezras aber in der Quadratschrift und der aramäischen Sprache überliefert. Darauf wählte Israel für sich die Quadratschrift und die heilige Sprache und überliess dem Pöbel die hebr. Schrift und die aram. Sprache. — Wer war unter dem „Pöbel" gemeint? — Die Samaritaner, antwortete R. Hasda." (... והניחו להדיוטות כתב עברי ולשון ארמי. מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי. Aus dieser Stelle scheint übrigens hervorzugehen, dass R. Hasda, welcher von 217—309 lebte, bereits eine samaritanische Uebersetzung des Pentateuchs kannte.) Während also die Schrift der Samaritaner auch von ihren Gegnern offen als die hebräische und die ältere anerkannt wird, wird ihre Sprache schlechtweg die „aramäische" genannt, und jedenfalls ist auf sie ein an sich merkwürdiger Ausspruch des Talmud gemünzt. In Sota 33a sagt nämlich R. J^ehudah: „Niemals verrichte man sein Gebet in aramäischer Sprache, denn R. Johanan pflegte zu sagen, dass sich die Engel aus Gottes Nähe zu demjenigen, der sein Gebet in aramäischer Sprache verrichtet, nicht verfügten, weil sie das Aramäische nicht verständen." (אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי דאמר רבי יוחנן כל

צעור תקן כלה במימרה בלא עזר ולא שותף ולא תניאן
ולא בעל ולא חבר ∴ עבו רבותה ושבחו יכולתה על גוני
עבידהתה ׃ עבד עשרה סהדים בחילה מודעים דו גדול
גבור זבן אורה וזבן חשכה תרין סהדין לא מטלטלים
לעלם וארבעתי זבניה דיתבון בחילה אקימון ארבעה סהדין
וכן ארבעתי ארשיה דרבו צורתה ∴ |
עמי אלין ודע דאנון סהדין מסידין עליו דו אחד לקלומה

השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי). R. Johanan war ein Palästinenser und somit Nachbar der Samaritaner. In Babylon, wohin sein Ausspruch gedrungen war, blieb aber die Beziehung, in welcher er gethan wurde, unbekannt, und daher stammt die Verwunderung darüber, dass viele Gebete und Aussprüche gegen das Verbot des berühmten Lehrers in aramäischer Sprache gehalten sind. (Vgl. auch Sabbat 12b.)

Da Juden und Samaritaner in gleicher Weise, wie wir gesehen haben, die Einführung der Quadratschrift 'Ezra zuschreiben, so haben wir für das Alter derselben in dieser Thatsache einen fast untrüglichen Zeugen. Und in der That war 'Ezra ganz der Mann, um eine solche Änderung ein- und durchzuführen, da sein grösstes Bestreben darauf gerichtet war, die Juden streng von ihren Nachbaren, die wohl sämmtlich das althebräische Alphabet benützten, zu trennen. Wahrscheinlich zeigte schon damals das in den Händen der Samaritaner befindliche Gesetzbuch nicht unwesentliche Abweichungen von dem der Juden, und es lag der Gedanke nahe, durch Aufnahme einer anderen Schrift jenen auch dem oberflächlichsten Beschauer als unverbindlich hinzustellen. (Vgl. Luzatto in Kirchheims: Karme Śomron, Frankfurt 1851 S. 109, und Grätz: Geschichte der Israeliten Bd. II, Note 13).

[2]) אורכותה = ἀρχή. Im Talmud (Śebuot 33b) kommt dasselbe Wort, aber in anderer Bedeutung vor. Es heisst daselbst: לא כתבינן אורכתא אמטלטלין; hier ist אורכתא = הרשאה „Vollmacht“ und wird von Raschi durch שלטנות erklärt und von demselben Stamme wie das Baba Batra 164b vorkommende ארכן (ἀρχών) abgeleitet, also mit ἀρχὴ identifiziert. Unter der Auswahl der Gottesnamen, welche Heidenheim (Bibl. Sam. II. S. XI) giebt, erscheint auch ארכן.

[3]) ממן für מימן „Vorgesetzte, Befehlshaber“ von אימן oder הימן, Formen, durch welche das Hif'il des Stammes פקד im S. T. wiedergegeben wird. (S. T. bezeichnet das samaritanische Targum.) So

der Regierung[3]), dem Herrn der Einheit, dem Einzigen, Ausgezeichneten, Gewaltigen, Furchtbaren, Treuen, dem Schöpfer,[4]) der das All gebildet durch sein Wort ohne Helfer, ohne Genossen, ohne Zweiten, ohne Herrn und ohne Teilhaber![5]) Gebet[6]) ihm Ehre und lobet seine Macht wegen seiner verschiedenen Thaten! Zehn Zeugen hat er in seiner Macht erschaffen, die darthun, dass er gross und mächtig ist. Die Zeit des Lichts und die Zeit der Dunkelheit sind zwei unverrückbare Zeugen, die vier Jahreszeiten, die er in seiner Macht festsetzte, stellte er auf als vier Zeugen, und schliesslich die vier Elemente, welche die Wesen bildeten.[7])

Betrachte diese und erkenne, dass sie Zeugen sind, welche für ihn Zeugnis ablegen, dass er seinem Wesen[8])

---

heisst es in demselben ואימן מימנים על ארעה für ויפקד פקידים על הארץ in Gen. 41,34.

[4]) צער = talm. ציר = hebr. יצר „bilden".

[5]) Eine der unsrigen ganz ähnliche Stelle enthält Gesenius: Carmina Samaritana S. 25. יחידאי דלית לך חבר ולא תנין ולא שותף יכול קמאי דחיל גדול גבור נורא.

[6]) עבו = הבו imp. von יהב

[7]) Auf S. 138a von B. H. heisst es diesbezüglich ausführführlicher: צורתה דאדם: אתיקר בכלה הילה מרה: מכל צורתה: מן ארבע אקרים: הזקמת . . . . עקרה קמאה מיה דו אריש וכלה צריך [לידה] השני קמצה מן עפר מזדוג במים בחכמה חיולה מד אלין אתעבדי ארשי בריתה כן אתעבדו ארשי גויתה. „Der Körper des Menschen ist durch die volle Macht des Herrn vor anderen Körpern ausgezeichnet worden, da er aus den vier Elementen aufgebaut wurde . . . . Das erste Element war Wasser, denn es ist der Urstoff und jeder hat es nöthig. Das zweite Element war ein Theil vom Staube, der mit Wasser gemengt wurde. Wie diese die Urstoffe der Schöpfung waren, also waren sie auch die Urstoffe der Körper". Die zwei anderen werden dann רוחה „Luft" und אשתה „Feuer" genannt.

[8]) לקלומה so viel wie לקנומה, wie schon Gesenius: Carmina Sam. S. 81 Anm. 21 bemerkt, jedoch nicht verschrieben aus לקנומה, da לקלומה viel zu häufig in den Schriften Marqahs erscheint. — Ein Unterschied scheint aber insofern zu bestehen, als קלומה stets von Gott, nie von Personen gesagt wird, קנומה hingegen sich meistens auf Personen bezieht. Wie unsere Stelle deutlich beweist, hat קלומה

כד גלה אורה ואתחזי[a] לכל עלמה ויתבה[b] בגדלח
חלין מנה איה דשמשה ואף זהרה וגם כל כוכביה כמד
תתריה לאורה זבן ולחשבה זבן הדה על יתוב והדה על
יתוב ארבעתי זבניה לית לאחד עם אחד נמי עם חברה
שריו זבניה הך אמה טבה מולדה בנים ואחסה עליון[c]
דאנון רביכים צריכים ע׳ל אחסה עליון לאלא תיתי עקה
יאבדו כלהון כעטף : |

זבנה תנינה כות אב טב מרבי בניה באיקרה עד הן
יגדלו ויתעמי מנן כל פרי נחמד למרא׳ה וטוב למאכל
והן אמטת בון אד גברו לא פרי יתחזי ולא טרף :· |

זבנה תליתה זבנה דכלולה כל מה אתעבד ׳בתריה
מכלל הוא לגוה והן הוה תמן ניושי[d]: בחילה כלה
אביד בשעתה לית לה קוממו :· |

זבנה רביעה מרבי האקרים לכל אלין זבניה דאתדברו
עמי יתוב דאה הארבעה ודע דאת צריך תהי מדמי לון
אתילף מן האלין והשבב מדעך נעירו : |

a) ת befindet sich über der Zeile. b) S. 224a. c) י über der Zeile. d) S. 224b.

---

mit *κάλαμος* nichts zu thun, eine Zusammenstellung, die zuerst von Castellus im lex. hept. s. v., und nach ihm von Kirchheim in seinem Karme Ṡomron S. 99 Anm. 16 versucht wurde.

Da קלומה = קנומה = ܩܢܘܡܐ = persona = גוף im Späthebräischen ist, so wird es wahrscheinlich, dass die unverständliche Übersetzung des S. T. הלא מקלומי סדם גפנון für כי מגפן סדם גפנם (Deut. 32, 32) auf einer falschen Lesung beruht. Der Samaritaner las nämlich מִגֻּפַן statt מִגֶּפֶן und übersetzte demgemäss מקלומי „von den Körpern S^edoms“, d. h. von S^edom selbst.

[9]) בגדלח ist in בגדלה zu emendieren.

[10]) תתריה geht offenbar auf das Subj. des Satzes, auf Gott zurück; es muss deshalb אתריה gelesen werden. Die Ähnlichkeit des sam. א und ת macht die Vertauschung derselben sehr leicht.

[11]) עם אחד ist zu streichen. Über נמי vgl. Levys talm. Lexicon s. v.

nach einzig ist. Nachdem er das Urlicht geschaffen, und dies der ganzen Welt gezeigt wurde, und nachdem er es gross hingestellt hatte,[9]) trennte er von ihm das Licht der Sonne, des Mondes und aller Sterne nach seinem Willen,[10]) [dass sei] für das Licht eine Zeit und für die Dunkelheit eine Zeit, diese auf der Erde und jene auf der Erde. — Von den vier Jahreszeiten hat die eine zu der andern keine Beziehung.[11]) Die erste von ihnen ist einer guten Mutter vergleichbar, die Kinder gebiert und sie beschützt, weil sie zart und auf sie[12]) angewiesen sind. Sie beschützt sie, damit[13]) sie kein Unglück treffe, durch welches alle plötzlich untergehen würden.

Die zweite Jahreszeit ist einem Vater vergleichbar, der seine Söhne in Pracht erzieht, damit sie heranwachsen, und man von ihnen schaue allerlei Frucht, schön zum Ansehen und gut zum Essen.[14]) Wenn sie aber ereilt die Hand der Gewalt, so sieht man keine Frucht und kein Blatt.

Die dritte Jahreszeit ist die Zeit der Vollendung; alles, was in jenen beiden geleistet wurde, wird in dieser vollendet. Wenn aber daselbst eine Krankheit mit Macht auftreten würde, so ginge alles plötzlich zu Grunde und hätte keinen Bestand.

Die vierte Jahreszeit bereitet die Grundlagen für alle erwähnten Jahreszeiten vor. Betrachte nun den Charakter dieser vier und erkenne, dass du ihnen gleich werden musst. Lerne von ihnen und bringe dadurch Weisheit in deinen Sinn.[15])

---

[12]) על l. עָלֶהָ, auf אמה bezogen.

[13]) לאלא = لئلا.

[14]) Phrase aus Gen. 2, 9.

[15]) Für מרעך muss במדעך gelesen werden; das unmittelbar vorhergehende ב mag den Wegfall des ב in במדעך veranlasst haben. Dasselbe ist nach השכב „wohin legen“ durchaus erforderlich.

ועמי ארבעתיתה דגדלת צורתה ודע דכך סהדים
רמים כד הכלתת צורתה בצבית עבודה מן ארבע אקרים
חלצון בגדלה עבד בגון[a] ארבע הלקים עד הן קמעת'
והגדלת'[b] ביכלו:· :—

יצר וענין ורז וחשבה אכסין בך ודברא יתון אמנון
ידע וכל אחד מהם לה פרנוס חיול בגויתך אנדה בוננותך
אה בלוש חכמתה ואתב נפשך ואתילף מד בה טובך
ולא תתרחק מן[c] צעורך בעובד מהו מכ״ה לך דכב
לקשטה וישרי בך כל עורי וכ״ר'ז בכל עת בלבך ונפשך:
לית אלה אלא אחד: צדיק וישר נכבד כסי מלי אידן
מלך יכל קעם קבלה כלילה חיי עולם חיה: שעילה
מנה עד זבן והו מלוך כל זבניה לכלה ברא: ולכלה
צער ולכלה סבל ברב יכלותה: שומיה אסקף בלא עמודים
וכללה בגוני תמחיה: ועבד צורכי מנה וכה עד יודיע
בכן רבות יכלותה:· | כי ארע עבידה עובד לקנומה: והי
צריכה לרוח שומיה לא תימר במדעך אן ארעה מיתבה

a) Am Rande בגוך. b) ד über der Zeile. c) S. 225a.

---

16) חלץ = עלץ im S. T. Gen. 22, 9 ועלץ ית עחי für ויערך את העצים. Vgl. Uhlemann: Institutiones linguae Sam. s. v.

17) Für הכלתת muss הכללת (3 fem. sing. des verkürzten Hitpa'el von כלל „vollenden") oder besser הכללו gelesen werden.

18) Wie sich Marqah den Unterschied der aufgezählten vier Seelenkräfte denkt, lässt sich schwer bestimmen, zumal wenn man bedenkt, dass der Vers Gen. 6. 5 וכל יצר מחשבות לבו רק רע im S. T. וכל רז ענין סודה לחוד ביש übersetzt ist, so dass יצר und רז, חשבה und ענין identische Begriffe wären. — אכסין ist 3 fem. plur. des verkürzten Etpeel von כסה.

19) Zu אמנון vgl. hebr. אמון „Werkmeister". Dann wäre aber אמנון blosse Erklärung des vorhergehenden דברא יתון, also eine überflüssige Glosse. Ausserdem verlangt ידע ein Objekt. Wir lesen daher אמנותון von אמנות = aram. אומנות u. syr. ܐܘܡܢܘܬܐ artificium.

20) אתב נפשך, weiter unten התב מדעך. אתב ist Afel von תוב = שוב. Die Phrase erscheint schon in Thr. 1, 16. משיב נפשי „der meine Seele beruhigt". Im Talmudischen: יישב הדעת für „Ueber-

Betrachte ferner die Vier, welche die Wesen hervorbrachten, und erkenne, dass sie in dir hohe Zeugen sind. Nachdem der Körper nach dem Willen des Schöpfers aus den vier Elementen, welche er bedeutungsvoll angeordnet hatte,[16]) gebildet war,[17]) gab er dir vier Vorzüge, damit du dich erhebest und gross werdest gar sehr.

Sinnen und Trachten, Wollen und Denken sind in dich gelegt,[18]) ihr Schöpfer kennt ihre Verrichtung,[19]) und jedes von ihnen übt eine grosse Herrschaft in deinem Körper aus. Nimm deinen Verstand zu Hülfe, suche die Erkenntnis, beruhige deine Seele[20]) und erkenne, dass in jener dein Glück besteht; entferne dich nicht von deinem Schöpfer durch eine That, die dir Schaden bringt,[21]) und rufe zu jeder Zeit mit ganzem Herzen und ganzer Seele aus: „Es giebt nur einen Gott". Er ist gerecht, redlich, geehrt, verhüllt, vollkommen, (welcher König könnte vor ihm bestehen!), die Krone ewigen Lebens; das Leben ist von ihm für bestimmte Zeit entliehen,[22]) er aber ist Herr aller Zeiten; er hat das All erschaffen und gebildet, und er erhält es durch die Fülle seiner Macht. Er hat den Himmel aufgerichtet[23]) ohne Säulen, ihn ausgestattet mit vielen Wundern und seine Bedürfnisse aus sich selbst und durch sich selbst bereitet, um dadurch seine erhabene Machtfülle zu zeigen. Denn die Erde ist geschaffen als ein Werk für sich selbst, sie bedarf aber dennoch der Luft vom Himmel. Sage nicht in deinem Herzen, siehe, die

---

legung". (Vgl. Levy talm. Lexicon s. v.) Diese Bedeutung passt auch an unseren Stellen.

[21]) Diese Bedeutung ist gesichert durch eine Stelle auf S. 100b von B. H., welche lautet: לית לן מדע נדע בה מד מרן בליש מנן אלא מה הו טב לן: לא מהו מב״ה לן: „Wir haben keine Einsicht um zu erkennen, dass Gott von uns nur verlangt, was uns nützt, nicht aber was uns schadet." — Das Folgende bis עֻורי incl. ist in diesem Zusammenhange unverständlich. Es sind hier jedenfalls einige Worte ausgefallen.

[22]) שעִילה = שאילה von שאל „entleihen".

[23]) אסקְף von סקְף = aram. זקְף „aufrichten".

על תהומה דמיה בי׳כ׳לו רבה התב מדעך וה׳׳כ׳קר על
הכמתה׃ עד יהי ממלל׳ך על אהן ד׳׳כ׳רה לית ארעה
מתקוממה על מיה לוד מתקוממה אלא על איש ומים׃
אלו הוֿת על מיה הוֿה קנומה מאבד כל דבה מן אילן
עד שאב׃ ולזה מתלים רבים׃ לו[a]) הוֿה לון חיל מרבי
לון אקומה ואשתה לא מזגיה במיה הוֿת רטובתה מכיה
לכל מד בה מן אילן סעד עשב עד דשא על כל דבר
דבה לוד מקימה עקריה׃ ומרבים נופים ואנשים אמרים
דדן עובדה מן ג׳ר׳ם שמשה חלצה מרן הגיבון הכה[b]) לא
קצרתון באהן מימרה׃ לא מללתון אלא על חכמה׃ גרם
שמשה מן הוא אתלהין אלה מן אורה רבה׃ ואשתה מנה
ואלבשה נאר דיכלו כי לית בחיל[c]) גרם קעום לקבלה
אמר לה אהן א׳׳כ׳קר עמה בה וליתך צריך מוספה על כן
טב לך תחכם אהן ותדע רבות באריה דכן ברא הא בוראים
דכן ברא הא בוראים רמין וחיולין לית בחיל יודע ידע

a) S. 225b. b) An Stelle des כ befanden sich ursprünglich ein ד. c) י über der Zeile.

---

[24]) Dieser Vorwurf richtet sich vielleicht gegen die Juden. In Bᵉresit rabba Sect. IV heisst es nämlich כתיב המקרה במים עליותיו בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין ומקרה באבנים בעפר ובעצים אבל הקב״ה קורה את עולמו אלא במים שנאמר המקרה במים עליותיו „Es heisst: (Psal. 104, 3) „Der seine Söller mit Wasser wölbt.“ Der Verlauf auf Erden ist, dass ein König, der einen Palast baut, ihn aus Steinen, Sand und Holz errichtet; Gott aber errichtet seine Welt nur aus Wasser, denn so heisst es: Der seine Söller mit Wasser wölbt“. An derselben Stelle werden auch Kontroversen zwischen R. Meïr und einem Samaritaner mitgeteilt, welche ähnliche Fragen behandeln.

[25]) Das zweite מתקוממה ist überflüssig und daher zu streichen.

[26]) Für על l. עד. Die Ähnlichkeit der Buchstaben ל und ד in unserem Manuskripte macht ihre Verwechslung sehr leicht.

[27]) קצרתון, wohl von קצר „ernten“, hier in übertragener Bedeutung „mit der vorgetragenen Ansicht die Ernte einheimsen“,

Erde ist gebettet über den Abgrund des Wassers durch gewaltige Macht,[24]) sondern denke nach und suche die Weisheit, damit dein Urteil über diese Frage laute: die Erde ist nicht auf Wasser allein gegründet, sondern auf Feuer und Wasser;[25]) denn wäre sie nur aus Wasser entstanden, so würde sie vermöge ihrer Natur alles, was sich auf ihr befindet, von Baum bis Kraut vernichten, wofür es viele Beweise giebt. Wenn nämlich die Dinge auch eine Kraft besässen, die ihre Entstehung bewirken könnte, und das Feuer wäre dem Wasser nicht beigemengt, so würde doch die Feuchtigkeit alles, was auf Erden ist, vernichten, von Baum bis Kraut bis auf jegliches Grünende, kurz jede Sache,[26]) weil sie durch sich allein die Entwickelung der Stämme und das Wachstum der Zweige bewirkt. Gewisse Leute sagen aber, dass der Herr diese Kraft (die den Pflanzen nötige Wärme) dem Sonnenkörper entnahm. Antworte ihnen also: Ihr habt nicht das Richtige mit dieser Ansicht getroffen,[27]) ihr habt nur wider die bessere Einsicht gesprochen. Woraus ist denn der Sonnenball entstanden?[28]) Doch wohl aus dem grossen Licht, aus dem auch das Feuer stammt. Gott bekleidete ihn mit mächtiger Leuchtkraft, so dass kein Körper imstande ist vor ihm zu bestehen. Sage ihm, untersuche diesen Gegenstand, und vertiefe dich in ihn, dann bedarfst du keiner weiteren Ausführung[29]). Darum ist es gut für dich, dass du dies erkennst, und dass du einsiehst die Erhabenheit des Schöpfers,[30]) der in dieser Weise bei der Schöpfung verfuhr.[31]) Sieh', keines der grossen und ge-

---

also „das Richtige sagen“, eine Bedeutung, die sie sich unmittelbar aus dem Zusammenhange ergiebt.

[28]) Für אתלהין ist אתהלין zu lesen, wie der kurz vorhergehende Satz הלצה מרון beweist.

[29]) אבקר ist in תבקר zu emendieren, wie der folgende Imp. עמה beweist. — מוזפה = מוספה von יסף „hinzuthun“.

[30]) באריה vgl. ܒܪܘܝܐ creator.

[31]) Die Worte דכן ברא הא בוראים sind dittographiert.

רבות ברויה[a]: הא בורים חיולים רב הו בוראון לית בחיל מודע ידע רבותה: הא בוראים רמין מחכמין[b]) הן בוראון גדול גבור ולית בחיל מודע ידע יכלותה: הא אלהו רבה: הא שלטנו חיולה: הא מלכו תדירה: הא רבותה מורכה: הא אדרעה נתחיה מנו דיכל קעם לקבלה אי יכל ידמי לה: מן לה בורא כותה אי סימנים כסימניו: אי בלודים

a) das Wort ist nicht ganz deutlich mehr zu lesen, da das י überschrieben ist und mit einem א viel Aehnlichkeit hat. Mit Rücksicht auf ܡܒܘܪܝܐ haben wir obige Lesart festgehalten. b) S. 226a.

---

[32]) Der Stamm בלד ist noch nicht genügend erklärt worden. Castellus (lex. hept. s. v.) übersetzt es, wie wir sehen werden, richtig perterritum reddere, ohne jedoch diese seine Übersetzung zu begründen. Heidenheim (Bibl. Sam. II S. XXXIX) leitet es von بَلَكَ ab und übersetzt „manifestieren". Kohn (zur Sprache etc. S. 132) endlich vergleicht بلك „zögern, sich aufhalten".

Dass Castellus das Richtige vermutete, ergiebt sich daraus, dass Marqah בלד als Synonym von רתת „zittern" u. תמה „erstaunen" gebraucht, und dass die von ihm angegebene Bedeutung an allen bis jetzt bekannten Stellen, an welchen jener Stamm vorkommt, vorzüglich passt. (מבלדי, für welches Heidenheim a. a. O. S. 10 — vgl. das. S. XXXII — מרגדי in den Text gebracht hat, muss natürlich wieder hergestellt werden. Daselbst wird nämlich mit Rücksicht auf Ex. 4, 2—3 die Furcht geschildert, welche Moseh beim Anblick der aus seinem Stabe entstandenen Schlange befiel. Diese Stelle ist uns auch in B. H. S. 8b erhalten. Sie lautet hier wie folgt. לא אסכם משה מן מרמי יתה מן אדה כיי עביד נחש חזותה מבלדה ורחש והלך מן חיל דחילתה ערק משה מנה וקעם בבלוד רב לא הוה כותה וארתע לבה שריר. „Kaum hatte ihn (scil. den Stab) Moseh aus der Hand geworfen, als er eine Schlange wurde, deren Anblick ihn erschreckte. Kriechend bewegte sie sich. Wegen der Stärke seiner Furcht floh Moseh vor ihr; und er stand in grossem Schrecken — seinesgleichen gab es nicht — und es zitterte sein Herz gar sehr.)

Sehen wir uns in den verwandten Sprachen nach dem gleichen Stamme um, so glauben wir ihn im hebr. פלץ, wie er in Hiob 9, 6 ועמודיה יתפלצון „seine Säulen werden erzittern" und im Nomen פלצות „Beben, Furcht" zu Tage tritt, zu finden. Der Wechsel von צ (über ט) in ד ist zwar selten, doch in einem Dialekte nicht unmög-

waltigen Geschöpfe ist imstande die Majestät des Schöpfers zu begreifen! Sieh' die mächtigen Geschöpfe! — Gross ist ihr Schöpfer, niemand kann seine Grösse erforschen. — Sieh' die erhabenen Geschöpfe, die erkannten, dass ihr Schöpfer gross und mächtig ist, ohne dass man seine ganze Machtfülle erforschen kann. Sieh' die erhabene Gottheit, die mächtige Herrschaft, die ewige Regierung die immerwährende Majestät, den ausgestreckten Arm! Wer könnte vor Ihm bestehen? Wer sich ihm vergleichen? Wer hat solche Geschöpfe wie er? Wer hat Wunderzeichen wie die seinen, oder Schreckmittel,[32]) wie die seinen sind?

---

lich und auch nicht ohne Beispiele (vgl. aram. פרע = hebr. פצע und dazu Levy: Lexicon zu den Targumim zum Buchstaben צ). — Eine Ableitung von بَلَدَ stupidus fuit hätte vieles für sich, doch spricht für die erstere der Umstand, dass auch im Sam. בלד nur im Pael und Etpaal vorkommt.

Ein anderer in seiner Bedeutung und Ableitung bisher verkannter Stamm ist רתק, ein Synonym von בלד. Für die hebr. Textworte ויצא לבם Gen. 42, 28 heisst es nämlich im S. T. ורתק לבון. Von demselben Stamme bildet Marqah ein Nomen ארתקות in dem Satze (B. H. S. 258a) כד חכם אלה בלוד ישראל וארתקות לבה. Was bedeutet nun רתק? Castellus (lex. hept. s. v.) üersetzt es dem Sinne nach solutus, emotus est, Kohn (Sam. Studien S. 26) nimmt es da-gegen in der entgegengesetzten Bedeutung „binden, befestigen". Uhlemann (Institutiones linguae Sam. im Vocabular s. v.) endlich vergleicht es mit רתך liquefactus est. Aber keine dieser Erklärungen befriedigt. — Da in dem oben angeführten Satze רתק parallel mit בלד gebraucht ist, so wird es jedenfalls einen ähnlichen Begriff bezeichnen. Nun müssen wir uns nur vergegenwärtigen, dass, abgesehen von der Ähnlichkeit der Buchstaben ע und ק im Samaritanischen, ein Uebergang von einem in den andern vielfach beobachtet worden ist — wir verweisen nur auf das im S. T. so häufig für שמע erscheinende שמק, auf ארקא = ארעא, auf עטר = קטר u. a. — dass also dasselbe Verhältnis auch in unserem Falle statthaben kann. Dann ist aber רתק = רתע, das im Aram. und auch im Sam. „zittern, beben" bedeutet. רתק לבון ist demnach zu übersetzen: „ihr Herz zitterte sehr". (Petermann überliefert in seiner Ausgabe des sam. Pentateuchs an dieser Stelle die Lesart וארתע לבון. Es ist jedoch mit Rücksicht auf ארתקות ein selbständiger Stamm רתק anzunehmen.)

כבלודיו: חילה ׳בשומיה מלעל: ובוראיו מלרע: לית פני מנה אתר: דכל אתריה הוא עבודן וצעורן ושכללון ותקנן ועתדון[a] וספק צריכיון: מדו בשומיה הוא לגו לבה כמו בארעה הוא לגו ענינה מדו בארבעתה הו בחשבהתה מדו בכל את׳ר הו בכל טמירהתה: מן ישום מה הוא אי ידע הך הו: מן בוראיו אתחכם: מן עובדיו אתידע: ננציר ק׳ד׳מיו: ונסגד ל־ביאניו: ונימ־ לית אלה אלא אחר: ׀

מד[b]) את חכם רביאנה רבה אמן עליו ימן טובה עליך תמיד: ׀

אדם חכמה ובו אמן פצתה מן תפוך מה עבדה: ׀

ה׳ב׳ל חכמה וע׳ב׳ד עובד מ־יה: אוי לקין במה עבד בנפשה: ׀

אנוש חכמה וקרא ׳בש׳מה׳ עבדה ריש לכל זרע אדם: ׀

חנוך חכמה ולידה ־עט והלך בריחותה קבלה והוה חלקה: ׀

a) ת über der Zeile b) S. 226b.

---

33) חילה ist ein Attribut Gottes. Vgl. Heidenheim Bibl. Sam. II S. XI.

34) Hier scheint eine Korruptel vorzuliegen, wie die Anordnung der Glieder beweist. Es entsprechen sich שומיה — לבה, ארעא — ענינה, ארבעתה — חשבתה (das erste ה ist durch den darüber befindlichen Punkt als überflüssig gekenntzeichnet), während בכל אתר und טמירהתה, das durch das vorhergehende בכל genügend als Örtlichkeit kenntlich gemacht ist, ihre korrespondirenden Glieder entbehren. Man könnte vielleicht mit Rücksicht auf die Gen. 6, 5 gebrauchten Nomina also ergänzen ... מה דו בכל אתר הו לגו יצרה מדו בכל טמירהתה הו לגו סודה.

35) Auf S. 173a von B. H. erklärt sich Marqah näher, indem er sagt: אנוש פתח אוצר תשבהתה וכרז בשם ד׳ מכן הוה זרעה כהלה: שלמיה „Enos öffnete den Schatz seiner Lobpreisung und verkündete den Namen des Ewigen: deshalb war seine Nachkommenschaft vollkommen.“

Gott[33]) ist oben im Himmel und seine Geschöpfe unten; kein Ort ist leer von ihm, denn er hat ja alle Orte gebildet und geschaffen, ausgestattet und eingerichtet, bereitet und mit ihren Bedürfnissen versehen. Was im Himmel ist, kennt sein Herz, was auf Erden ist, merkt sein Geist, was in den Nieren ist, schaut sein Gedanke, was an jedem Orte ist . . .[34]) Wer könnte beurteilen, was er ist, wer wissen, wie er ist? Nur aus seinen Geschöpfen kann er erkannt, nur aus seinen Gebilden erforscht werden. Lasst von unseren Sünden uns reinigen, vor seiner Majestät uns beugen und sprechen: Es giebt nur e i n e n Gott.

Wenn du seine erhabene Grösse erkannt hast, so vertraue auf ihn, und er wird dir stets Glück zu Teil werden lassen.

'Adam hatte ihn erkannt und an ihn geglaubt, darum rettete er ihn aus der Sünde, welche er begangen hatte.

Hebel hatte ihn erkannt und ein wohlgefälliges Opfer dargebracht. Wehe Qain wegen der That, die er an ihm verübte!

'Enos hatte ihn erkannt und seinen Namen genannt, da machte er ihn zum Vornehmsten der Nachkommen 'Adams[35]).

Ḥ^{a}noch hatte ihn erkannt, war ihm gefolgt und nach seinem Willen gewandelt, da nahm er ihn zu sich, und dies war sein Anteil[36]).

---

[36]) Von Ḥ^{a}noch sagt Marqah a. a. O. חנוך פתח אוצר זכותה וזאן נפשה מן מזון חיי עלם: „Ḥ^{a}noch öffnete den Schatz der Frömmigkeit und nährte sich von der Speise des ewigen Lebens.“ Damit kontrastiert freilich gar sehr, dass ihn Marqah selbst weiterhin zu den Sündern zählt. — Nach der „Legende Mosis“, welche Dr. Leitner in Heidenheims Vierteljahrschrift Bd. IV S. 189 ff. veröffentlichte, ist jedoch Ḥ^{a}noch nicht lebendig in den Himmel gekommen, sondern eines natürlichen Todes gestorben, von 'Adam betrauert und auf dem 'Ebal begraben worden. Der sam. Targumist. der כי לקח אותו אלהים (Gen. 5, 24) durch הלא נסב יתה מלאכיה übersetzt, scheint sich dieser letzteren Ansicht angeschlossen zu haben. — רעט und später רחט für רהט „laufen, eilen“.

נח חכמה ולה אתנג´ד פצתה מן מבולה בתיבותה : |
אברהם חכמה והתהלך פניו אתעבד בכן : א׳רש זכאי
עלמה : |
יצחק[a]) חכמה והפשט לה צברה אתעבד אקי לכל
אנציריה : |
יעקב חכמה ולידה׳ רחט שמרה בטובה וכללה
באיקרה :
יוסף חכמה ולירה ערק : פלטה מכל עובד ביש :· |
משה חכמה וקעם האן אקימה אמטתה לדרגה
כהלה אצלחו :
אהרן חכמה ובה הגדל אתעבד פמה ים סליחן :
אלעזר חכמה ובה אתחיד ירת דאלכוה ויח´ב בדרגה :
פינחס חכמה ולידה זרז אוחי זרעה[b]) וקהלה עמה :
יהושע חכמה ובלשה בצדק אתיהב לה מה אתיהב
לעורנה
כלב חכמה וקעם לותה אקימה מרה במקום דקשטה :
עמי אלין דחכמו יתה והדבקו בה בלבב ונפש כתב
בדילון ספר בגלגין[c]) : וכ׳רת לון קיאם לעלם לא יבטל
ובדיל בה אתעבד לקבל עמלון אנן מתוחים עם כל דר
ודר וכדו חזו בישות אנשים חכמו יתה ובלשו חלופה : |

a) S. 227 a. b) S. 227 b. c) An Stelle des ersten ג befand sich ursprünglich ein ד. —

---

37) Offenbar für die Worte Gen. 6, 9 את האלהים התהלך נח.

38) Anspielung auf die Worte Gen. 17, 1 התהלך לפני.

39) Im Gegensatze zu seinen beiden Brüdern, die Gottes Befehl missachteten und mit dem Tode bestraft wurden (Lev. 10, 1).

40) Hinter מה ist besser eine Negation zu ergänzen.

41) ובלשו muss in ולבישו emendiert werden. Die Handlungen der folgenden Personen waren verschieden von denen der vorher genannten, aber auch die Vergeltung war eine andere. לביש wird sehr oft von Marqah zu Phrasen verwendet; vgl. die folgenden Sätze.

Noah hatte ihn erkannt und war mit ihm gewandelt[37]), darum rettete er ihn vor der Sintflut in der Arche.

'Abraham hatte ihn erkannt und war vor ihm gewandelt[38]), deshalb wurde er der erste der Frommen der Welt.

Jiṣḥaq hatte ihn erkannt und ihm seinen Hals dargeboten, darum wurde er die Wurzel aller Reinen.

Ja'aqob hatte ihn erkannt und war ihm gefolgt, da behütete er ihn in seiner Gnade und belohnte ihn durch Reichtum.

Josef hatte ihn erkannt, darum schützte er ihn gegen jeden Uebelthäter.

Moṡeh hatte ihn erkannt, und er stand an dem Orte, auf welchen er ihn gestellt hatte, darum brachte er ihn zur Stufe höchsten Glückes.

'Aharon hatte ihn erkannt und sich seiner gerühmt, deshalb wurde er sein Dolmetsch am Versöhnungstage.

'El'azar hatte ihn erkannt und sich mit ihm verbunden, da beerbte er seinen Vater und trat in seinen Rang[39]).

Pineḥas hatte ihn erkannt und nach ihm gestrebt; da erhielt er seine Nachkommen am Leben und die Gemeinde mit ihnen.

Jehoṡu'a hatte ihn erkannt und mit Rechtschaffenheit gesucht, darum wurde ihm verliehen, was [keinem][40]) andern verliehen wurde.

Kaleb hatte ihn erkannt, und er stand vor ihm, deshalb stellte ihn der Herr an den Ort der Wahrheit.

Alle diese, welche ihn erkannten und an ihm hingen mit Herz und Seele, erwähnt der Lehrer rühmend und schloss einen Bund mit ihnen, unauflöslich für immer. Und deshalb wurde auch angeordnet, dass wir ihrer Thätigkeit gemäss in jedem Zeitalter leben sollen. — Und nun betrachtet die Sündhaftigkeit der Menschen, die ihn erkannten, aber das Gegenteil als Vergeltung erhielten.[41])

נחשה בישה מלל בשמה וקעם בבגדיו׃ וגלה ע״ימה
נפל מן גברו והמחק ולבש ארירה לא תסט מנה
לעלם׃ |

קין חכמה[a] ולבש אגדדותה הוקם בקלל רב מותר׃
חנוך ובניו וכל משפחתו ואולאדה ועם זה כעסותה
אתו אנשי מבולה ככן אתא מבולה ואבדון כעטף וכל
היקום דעל ארעה אבד עמון׃ |

כוש והנמרוד עורי חכמה וקנאונה כמה דעבדו׃
וכן אנשי ס׳ד׳ם כד ש׳ב׳קו מחכומה׃ אבדון כהלון
כעטף עינה אבדן ביש מותר׃

a) S. 228a.

---

42) In dem Fluche על גחונך תלך (Gen. 3, 14) liegt implicite, dass die Schlange früher eine wesentlich andere Gangart hatte. Jalqut zur Stelle sagt: עומד בקומה ורגלים היו לו „sie stand aufrecht und hatte Füsse," und daselbst zu Gen. 3, 14 על גחונך תלך בשעה שאמר הקב״ה כך ירדו מלאכי השרת וקצצו ידיו ורגליו. „Als Gott zur Schlange sprach „auf deinem Bauche sollst du kriechen", stiegen die Engel herab und schnitten ihr Hände und Füsse ab."

43) Mit Bezug auf Gen. 3, 14.

44) Vgl. Anm. 36. — Diese Ansicht ist auch in den Midrašim vertreten. So heisst es im Berešit rabba cap. 25 אמר רבי חמא בר הושעיה חנוך אינו נכתב בתוך טימוסן של צדיקים אלא בתוך טימוסן של רשעים. אמר רבי איבו חנוך חנף היה פעמים צדיק פעמים רשע אמר הקב״ה עד שהוא בצדקו אסלקנו „Es sagte Rabbi Hama, Hanoch wäre nicht im Buche der Frommen, sondern im Buche der Frevler verzeichnet gewesen. Rabbi ʿAibo sagte, Hanoch wäre ein Heuchler gewesen, zuweilen fromm, zuweilen sündhaft. Da sagte Gott, ich will ihn zu mir nehmen, so lange er fromm ist." S. jedoch die folg. Anm.

45) ואולאדה ועם זה ist jedenfalls eine spätere Glosse. Es scheint jedoch, dass der ganze Satz von חנוך bis כעסותה incl. Marqah nicht angehört, welcher oben S. 30 Hanoch zu den Frommen zählt. Dies dürfte des Verfassers wirkliche Meinung sein, nachdem er sich zu ihrer Begründung deutlich auf den Schriftvers (Gen. 5, 24) bezieht.

46) Mit Bezug auf Gen. 7, 23.

47) Die nötige Auskunft giebt uns Marqah selbst auf S. 185b von B. H. קין וכוש והנמרוד כל אחד מן אלין אתגזי לפם עובדה קין הפל והוה מזרע ומבזק בארעה כוש: כד הזה ערות אבוה אתלעט ולבש קבלה הו וכל

Die sündige Schlange sprach in seinem Namen, befand sich unter den Abtrünnigen und handelte mit Hinterlist; darum verlor sie ihr männliches Aussehen,[42]) wurde erniedrigt und erhielt einen Fluch, der niemals von ihr weicht.[43])

Qain hatte ihn erkannt, sich aber widerspenstig gegen ihn benommen; er wurde deshalb mit schwerem Fluche belegt.

Ḥ^enoch[44]) und seine Kinder und seine Familie (seine Kinder und jenes Volk)[45]) erzürnten ihn. Es erstand das Geschlecht der Sintflut. Darauf trat die Sintflut ein, welche sie plötzlich vernichtete, und alle lebenden Wesen[46]) auf der Erde gingen mit ihnen unter.

Ferner erkannten ihn Kuš und Nimrod und ereiferten ihn durch ihre Thaten.[47])

Darauf vernichtete er in einem Augenblicke durch einen gar schrecklichen Untergang alle Bewohner S^edoms, als sie von seiner Erkenntnis abliessen.

.זרעה לעולם והנמרוד אתגבר הנשש גבורתה ולבש תשניק במה דעבד ..Qain, Kuš und Nimrod — jeder von diesen wurde seiner That gemäss bestraft. Qain tötete, darum ward er unstät und flüchtig auf der Erde. Als Kuš die Blösse seines Vaters sah, erhielt er einen Fluch und dunkle Gesichtsfarbe für sich und seine Nachkommen in Ewigkeit. Nimrod überhob sich, darum wurde seine stolze Kraft erniedrigt, und er wurde gequält für seine That". Kuš ein Sohn Noahs? Nach der Geschlechtstafel in Gen. 10, 6 ist er ein Enkel Noahs und Sohn Ḥams, welchem das hier genannte Verbrechen zur Last gelegt wird, und von Ḥam erzählen die Midrašim (B^erešit rabba Cap. 36 Jalqut z. St.), dass er damals die dunkle Hautfarbe bekommen hätte.

Das Verbrechen, welches hier Nimrod vorgeworfen wird, knüpft an den Ausdruck Gen. 10, 8 הוא החל להיות גבור בארץ an, wird aber dadurch nicht klargestellt. Im Talmud und den Midrašim heisst es, dass er den Plan zum babylonischen Turmbau ersonnen hätte, und sein Name wird auch in diesem Sinne gedeutet in P^esaḥim 94b נמרוד שהמריד את כל העולם כולו: „Nimrod — weil er die ganze Welt von Gott abspenstig machte." Vgl. Leitner in Heidensheims Vierteljahrschrift etc. IV S. 193. Dort wird Nimrod Gewaltherrschaft vorgeworfen.

פרעה וסיעתה כד שבקו מחכומה אבדון ואמחי דכ־נון מן על אפי ארעה:

עמלק ועמו כד שבקו מחכומה עמי מה בה עליון:

עבודי עגלה[a] כד נשונה אבדון כהלון במגיפתה ועובתון משתיאר עליון עד יום נקם ושלם:

קרח וסיעתה כד שבקו מחכומה בלעתון ארעה וכזית עליון

עמי כל אלין דכעסו לאלה כד אתעבדו אלפן לכל דרי עלמה: לא תשבק לקשטה אה ברי רחמיה ולא תתנשי מה דאלפו יתך אבהתך לית לאוי לך תהי מרוד ולא תזדעק בר עדראי ומעזי הא עלמה מכללה בכל איקר וכל דבה מן איקרה אמסיר הוא לך הא איקרי שומיה מרבים לך ומהילים לך איטבו בדיל ממקוממהתה: לא תשבק קנומך פסול מכ׳ן: ותהי מסרבך ביני כל בוראי עלמה: טול מן ארח פנותה דהיא אבלה דיאריה ומריביה

a) S. 228b.

---

48) בה für בא.

49) Für נשונה 3 plur. perf. von נשה „vergessen" erwartet man נשיונה.

50) ועובתון von עוב = חוב „Schuld, Sünde".

51) כזית für כסית von כסה „bedecken".

52) לאוי = chald. ולי oder ואלי, syr. ܘܳܠܶܐ „es ziemt sich, es ist schicklich". — In dem in Heidenheims Vierteljahrschrift etc. IV S. 400 mitgeteilten Gebete ʻAmrams ist die Stelle והבו רבו לאלהנו מנה לא ויה לה nicht nach Heidenheims Vorgang: „Was geziemet ihm nicht?" zu übersetzen, auch nicht ויה mit יאה „geziemen" oder aber gar mit „וי = o!" zu vergleichen, sondern לא ויה in לאויה zu kontrahieren, und demgemäss zu übersetzen: „Gebet Lob unserem Gott, wie er ihm geziemet."

53) Die Schreibung dieser Worte ist bei Marqah keine konsequente. Es erscheinen nämlich בר ארדאי ומעזי, בר אדראי ומעזרי, בר עדראי ומעזי und schliesslich unsere Lesart בר ערדאי ומעזי, בר ארדאי ומהזי, welche wir für die richtige halten. Was die Bedeutung der Worte betrifft, so geht aus unserer Stelle hervor, dass ihnen der Begriff

Als Pharao und sein Anhang aufhörten, ihn zu erkennen, vertilgte er sie und vernichtete ihr Andenken von der Erde.

Sieh', was 'Amaleq und sein Volk traf [48]), als sie von seiner Erkenntnis liessen.

Als die Anbeter des Kalbes ihn vergassen [49]), vernichtete er sie insgesamt, ihre Schuld [50]) bleibt aber ungesühnt bis zum Tage der Rache und der Vergeltung.

Als Qorah und sein Anhang aufgehört hatten, ihn zu erkennen, da verschlang und bedeckte [51]) sie die Erde.

Betrachte alle diese, welche Gott erzürnten, so dass sie zum Beispiel für jegliches Menschengeschlecht wurden. Verlasse nicht die Wahrheit, mein Sohn, sondern liebe sie und vergiss nicht, was deine Vorfahren dich lehrten; es ziemt [52]) sich nicht für dich abtrünnig zu sein, damit du nicht übermütig und frech [53]) genannt werdest. Sieh', die mit aller Pracht ausgestattete Welt und alle in ihr befindliche Herrlichkeit ist dir übergeben worden! Sieh', die Pracht des Himmels bereitet und spendet dir Glück wegen (deines) Bestandes! Sei dem gegenüber nicht unempfindlich, denn sonst wirst du in den andern Völkern aufgehen. Entferne dich vielmehr aus dem Lande der Sünde [54]), denn es verzehrt seine Einwohner und häuft

des Sündhaften, Widerspenstigen zu Grunde liegt. Dasselbe beweisst die Stelle auf S. 69 von B. H. בר ארדאי ומהוי לא הוה ביניהון אלא טבין כהלון מן רישה עד עקבה, wo טבין „gut, fromm“ den Gegensatz zu jenen Worten bildet. Der Stamm zu מעֵזי ist עזז „stark, frech sein“, wie Deut. 28, 50 גוי עַז פנים S. T. גוי עַזיז אפים, der zu עַרדאי wahrscheinlich עַרץ, wovon עריץ „der Starke, Gewaltthätige“. Über den Wechsel von צ in ד vgl. Anm. 32.

[54]) Wie schwer der Druck der Römer auf den Samaritanern lastete, und wie wenig diese geneigt waren, ihm Widerstand zu leisten, beweist diese Stelle vollauf. Marqah sieht das einzig mögliche Mittel zur Erhaltung der sam. Nationalität und Religion in einer Auswanderung, zu welcher er denn auch mit beredten Worten rät. Über die Zeit, welche Marqah hier mit so traurigen Farben schildert, vgl. S. 12, Anm. 1.

Zu פכל vgl. فشل debilis, segnis fuit. — מסרבך von רבך

לון כל תשניק: וילה לאנש דידור לגו אתר יהוי בה
אבדנה[a]) ולא יטול מנה חסיר מדעה מן יעבד אהן ויקים
נפשה בעקה רבה אנן אנון עבודי אהן דאנן באשדה
וקמינן רוחה: אנן אנון חברי קבלי: ובאדינן אורה רבה
מניר: אנן אנון חברי קבלה במה דנעבד: ומן גוני חוביה:
אנן אנון חבריי[b]) קבלה במד גלינן: מגוני תשניקה: נעמי
קנומינן[c]) בגוני מעבאר ולינן יכלין נבלינון בכל חילן:
וילן במה דעבדנן בנפשהתן מן אלין עובדיה: המכיה
לנן: עד אמת אנן לקין בדיניה: ובכל יום נעבד מהו
מחבילה לן לא נתוכח: ולא נתבשש מן עובד חיביה:
קצי ברכתה נשמע ולא נעבד לון הך יהי מתעבד לן:
ואנן לא עבדנן פקודה: אנשה יבעי אגרה ואמר לית לה
לית אגר אלא לקבל עמל: רבותה לאלהנו דארשה לן

a) S. 229a. — b) Statt ב ursprünglich ר. — c) Statt ק ursprünglich פ.

„vermengen" Vgl. Kohn: Zur Sprache etc. S. 89. — ארח ist hier = ארע „Land". Dass nicht ארח „Weg" gemeint ist, beweist das folgende דיאריה von דור „wohnen".

55) אשדה im Gegensatz zu רוחה „breite Strasse" ist der schmale, abschüssige Weg wie im Hebräischen אשדת הפסגה Deut. 3. 17; 4. 49 und אשר הנחלים Num. 21, 15. Der Übersetzer des S. T. kannte die Bedeutung dieser Worte nicht mehr, und leitet deshalb אשדת von שדה „Feld" ab, denn er übersetzt עקלת סביתה (עקלת = חקלת) „Feld des Schauens". Die Übersetzung in Num. 21, 15 beruht vollständig auf einer falschen Lesart. Für ואֶשֶׁד הַנְּחָלִים las der Samaritaner אֲשֶׁר הִנְחִילָם von הנחיל „in Besitz geben" und übersetzte demgemäss דאסהנון = דאסחנון; אכחן = chald. אחסין „in Besitz geben".

56) קבלי für קבלה wie unmittelbar darauf.

57) Das ו in ומן ist zu streichen. — Die folgenden Sätze sind nicht recht klar. תשניק heisst sonst „Drangsal, Leiden", und מעבאר ist ein dunkles Wort, das wir von עבר „übertreten", wovon auch עבירה „Sünde", ableiten möchten.

auf sie allerlei Drangsal. Wehe dem Menschen, welcher in einem Orte wohnt, in welchem er Untergang [für sich] sieht, ohne sich aus ihm zu entfernen. Wer so handelt, ist vernunftlos und bringt sich selbst in grosses Ungemach. Wir aber sind es, die solches thun, denn wir gehen einen abschüssigen Weg[55]), während vor uns die breite Strasse ist! Wir sind Genossen der Finsternis,[56]) während wir das gewaltige, strahlende Licht in Händen haben. Wir sind Genossen der Finsternis wegen der verschiedenen Sünden, welche wir begehen.[57]) Wir sind Genossen der Finsternis wegen unseres strafwürdigen Thuns. Wir beobachten an uns verschiedene Uebertretungen, ohne sie unterdrücken zu können. Wehe uns wegen dessen, was wir gegen unser Leben verübten durch jene Thaten, welche uns zum Schaden gereichen! Wie lange noch sollen wir durch Strafen heimgesucht werden! Aber dennoch begehen wir täglich Dinge, die über uns Wehe bringen; wir nehmen keine Zurechtweisung an und lassen uns von sündigen Thaten nicht abhalten. Die Abschnitte,[58]) welche die Segnungen enthalten, wollen wir zwar hören, aber nicht erfüllen [die Bedingungen, an welche diese geknüpft sind]. Wie wird es uns aber ergehen, da wir seine Gebote nicht beobachten? Wenn irgend einer Lohn verlangt, so sagt man, er hätte keinen verdient; denn der Lohn ist nur auf geleistete Arbeit gesetzt.[59]) — Preis sei unserem Gotte, der uns Arbeiten

---

[58]) Die Abschnitte in Lev. 26, 3 und Deut. 28, 1, in welchen jedoch die Verleihung des göttlichen Segens an die Bedingung geknüpft ist, dass Israel die Gebote streng beobachte.

[59]) Vgl. den Ausspruch לפם די עבידתה הוא אגרה in Petermanns Sam. Gram. S. 15 der Chrestomathie. — Der Sinn der Stelle ist folgender. Nur der hat Anspruch auf Lohn, der eine Arbeit verrichtete. Der Herr darf ihm wohl in jedem Falle ein Almosen geben, es liegt dies in seinem Belieben; wenn er aber eine Arbeit für ihn verrichtete, so ist er verpflichtet, ihm den bedungenen Lohn auszuzahlen.

עמלים[a]) עד יהב לן אגרים בקשיטו כל דלבש יהב צדקה בריחות נפשה אן בעי[b]) לא יהב ודעמל עם אנש ובלש מנה אגרה: ליתו יכל יעזרנה ריקן: עמי מה אמר אלה בדילה: לא תלין פעלת שכיר אתך עד ב́קר: דתמן חוב גדול: לא תכפץ את ידך מאחיך האביון: ועבד אהן עובדה דו טמיר אקרה דו מצו̄ה: ואנשה דיקים יתה יתגזי בכל איקר: טב לן נדכי לבבן: ונחכם קשטה ונמלי לבבן מן אלפן דעתה: ואנן ספרין לכל אמיה: ובכן מרן חכמן: דבידן נאר מופע עלמה כת́ב באצבע אלה ונחת מן מעון קדשה עקריה נשמעו מן שומיה בעשרה תמהים: חילין רמים: אש ולפידים וחש́ך וענן קולות וברקים וקול השופר ובלוד תקיף ושדכה רבה וזימון ס́ד׳רי מלאכיה רבין: חיול לית משתאם[c]) והוה ביום לית לה׳ שני: ולא יתחזי כו̄תה[d]) לעלם מכתב קשט כתבה דבידן וכל כתבי אמיה פגולין ו׳בכ́ן מרן חכמן בכתבה: והם תכו לרגליך ישאו מדב́רותיך: ואפק אהן במימר תורה צו̄ה לנו משה עמי לאהן איקרה: דלא כו̄תה

a) S. 229b. — b) Statt des י ursprünglich ה. — c) ת über der Zeile. — d) S. 230a.

---

[60]) Lev. 19, 13. — [61]) Deut. 15, 7, doch לא תקפץ. — [62]) Deut., 5, 19. — [63]) Ex. 20, 15. — [64]) Deut. 5, 20. — [65]) Ex. 19, 16. — [66]) Ex. 20, 15. — [67]) Ex. 19, 16. — [68]) Ex. 20,15.

[69]) Anspielung auf וינעו in Ex. 20, 15. — Zu בלד vgl. Anm. 32.

[70]) „Tiefes Schweigen" passt ebenso wenig zu den vorhergenannten „Donnerschlägen" und „Sofarklängen" wie „Feuer" zu „Finsterniss". So wie aber hier ein zeitweiliges Feuer, das die sonstige, auf dem Berge lagernde Dunkelheit unterbrach, gemeint ist, so wird auch שדכה auf Momente tiefer Stille hindeuten, in welchen die Zehngebote verkündet wurden.

[71]) ביום „am Tage" giebt keinen guten Sinn. Ich vermute deshalb, dass ביום aus ריום verschrieben ist, was die Ähnlichkeit des sam. ב und ר sehr erleichtert. Das Wort wäre dann von רום „hoch sein" abzuleiten.

[72]) Deut. 33, 3. Wie Marqah den Sinn der letzten Worte auf-

auferlegt hat, um uns in Wahrheit Lohn zu geben! — Hingegen darf Jeder, der da will, Almosen geben nach dem Wunsche seines Herzens, wenn er indessen [anders] will, giebt er nicht. Wenn aber einer bei einem andern arbeitete und seinen Lohn von ihm fordert, so kann er ihn nicht leer wegschicken. Denn siehe doch, was Gott seinetwegen sagt:[60] „Du sollst nicht den Arbeitslohn des Mietlings bei dir behalten bis zum Morgen". Denn in diesem Falle ist es eine grosse Verpflichtung. Aber:[61] „Verschliesse nicht die Hand vor deinem Bruder." Und so erfülle denn diese Sache, deren Bedeutung eine tief verborgene ist, denn sie ist ein heilig Gebot, und der Mensch, der ihm folgt, wird durch jede Ehre belohnt. Es ist für uns heilsam, unser Herz zu reinigen, die Wahrheit zu erkennen und unser Herz zu erfüllen mit der Lehre seines Geistes; sind wir doch Lehrer für alle Völker, und hat uns doch der Herr deshalb die Erkenntnis gegeben! Denn wir besitzen das Licht [der Lehre], das die Welt erleuchtet; von Gottes Hand wurde sie geschrieben und aus seiner heiligen Wohnung heruntergebracht. Ihre Grundzüge wurden vom Himmel herab unter zehn gewaltigen und hehren Wundern verkündet, unter Feuer,[62] Fackeln,[63] Finsternis,[64] Gewölk,[65] Donner,[66] Blitz,[67] Sofarklängen,[68] grossem Schrecken,[69] tiefem Schweigen[70] und Anwesenheit der Engelscharen — die Majestät Gottes kann nicht geschätzt werden. — Er ist hocherhaben,[71] es giebt keinen anderen, und niemals wird man schauen, das ihm gleicht. Die Schrift, die wir besitzen, ist die wahre Schrift, aber die Schriften der Völker sind alle unheilig, und deshalb hat uns Gott offenbart in der Schrift:[72] „Sie stürzen hin zu deinen Füssen und gehorchen deinen Worten", und dies führt er weiter aus durch den Satz: „Uns aber hat Mosch die Lehre geboten". Erwäge diese Ehre sondergleichen und erkenne,

---

fasst, beweist die Stelle auf S. 256b von B. H. והם תכו לרגליך ומד
תימרנה מן פמך ישמעו.

איקר וחכם הן לא אתוקר גוי דמיתך ולא יהב לה׳ כמה
יהבך תחלפה בפגול ותקים גרמך בהת קמי מ״ה דעלמה
הוא דאסגלך בכן ואשמעך קלה ואלפך ואקים משה לך
׳ספר טב: מל״ף יתך כל חלפן חסיד הן השבקנה ו״ילך
בכן בריש ובעקב: ו״ילך במה עבדת׳ מן עובד ביש מאבד
עובדה לא תתוכח במלים לא במחוהן ולא בחסרן ולא
בטלטול ולא בנזפו: ולא בקלל ולא בנסיון ולא באבדנה
במה תתוכח אה מסכינה: דרבה אבדנה בלב חדי באידן
מדע עבדת׳ כל הדה באידן אור צפיך: אי למן אדמיך:
אי[a]) ממן אלפת בישתה דקטלת׳ יתך ושרת בגוך והשלחת׳
ית כלילך ואנצבת׳ מנך מלכותך: והכסית ימי רוחתה
מנך ושבקת דחלת ארם ואתילפת אקנאותה: קין קם לך
כלי וטמי וכלה נסף לך ומקלל יתך וטרידך בכל אתר

a) S. 230 b.

---

73) חלפן für אלפן = aram. אולפן „Lehre".

74) אור wie oben נאר für Gesetz, Lehre". — צפיך ist die den Sam. bei den Verb. ל״ה geläufige Form der 2 pers. sing. perf.

75) אדמיך ist die kontrahierte 2 sing. masc. perf. Etpaal für אתדמית. Wäre es Afel 1 pers. sing. mit dem Suffix der 2 pers., so müsste es nach sam. Sprachgebrauche אדמיתך heissen, da bei den Verbis ל ה die volleren Suffixe נה oder תה etc. an den Stamm treten.

76) כלי וטמי steht im S. T. für נע ונד Gen. 4. 12. Die Bedeutung und Ableitung dieser Worte ist jedoch zweifelhaft. Vgl. Castellus in den Annotat. Sam. in der Londoner Polyglotte II zu Gen. 4. 12; Kohn: Samar. Studien S. 48; Heidenheim: Vierteljahrschrift etc. Bd. IV S. 249.

Im Folgenden geben wir einige Beiträge zu ihrer Erklärung. Anm. 47 citierten wir einen Satz Marqahs, welcher lautet קין הפל והוה מזרע ומבזק. Offenbar enthällt מזרע ומבזק die Strafe, in welche Qain für den Brudermord verfallen war, ist also seiner Bedeutung nach identisch mit כלי וטמי, das von Marqah an unserer Stelle zur Bezeichnung von Qains Strafe gewählt ist, und in weiterem Sinne mit נע ונד. בזק und זרע bedeuten beide im Arab. und Syr. spargit, und wie der Syrer von einem im Exil und an verschiedenen Orten lebendem Volke ܥܡܐ ܡܒܕܪܐ ܘܡܦܪܫܐ = עם מפזר ומפרד (Est. 3, 8)

dass kein Volk so geehrt wurde wie du, dass keinem so viel verliehen wurde wie dir. Du aber tauschest es ein gegen Unheiliges und bewirkst, dass du erröten musst vor dem Herrn der Welt, der dich etwa deshalb erwählte und dich seine Stimme vernehmen liess, dich deshalb belehrte und dir in Moseh einen vortrefflichen Lehrer bestellte, der dich jede fromme Vorschrift [73]) lehren sollte, dass du ihn dann vergessen sollst? Darum wehe dir von Anfang bis zu Ende! Wehe dir ob der Sünde, die du begangen hast, und die dem Sünder Untergang bereitet! Du kannst nicht zurechtgewiesen werden durch Worte, nicht durch Schläge, nicht durch Mangel, nicht durch Wanderung, nicht durch Verweis, nicht durch Fluch, nicht durch Versuchung und nicht durch Verderben. Womit denn sollst du zurechtgewiesen werden, o du Armer, der du das Verderben grossziehst mit heiterem Herzen? Nach welcher Erkenntnis thust du dies, in welchem Lichte erblickst du dies? [74]) Oder wen hast du nachgeahmt, [75]) von wem hast du die Sünde gelernt, die dich tötet, indem sie in dir wohnt, dass du deine Krone wegwirfst, deiner Herrschaft dich entäusserst, die Tage der Gnade vor dir verbirgst, die Ehrfurcht des Menschen [Gott gegenüber] ausser Acht lässt und lernst diesen zu ereifern? Qain existiert für dich als ein Unstäter und Flüchtiger; [76]) seine Ruhelosigkeit warnt

sagt, so kann dieselbe oder eine ähnliche Redewendung, auf eine einzelne Person bezogen, nur die Bedeutung haben „bald hier bald dort sein“, „umherirren“. Derselbe Begriff muss also auch in כלי וטמי liegen.

Bei כלי ist demnach zunächst an גלי „Exulant“ zu denken, welches Wort Onk. und Targ. Jon. an dieser Stelle für נע haben, dann vielleicht auch an كلّ lassus et defessus fuit eundo.

Was aber טמי betrifft, so sind mindestens 2 Stämme zu unterscheiden. Wir haben nämlich diesen Stamm an mehreren Stellen im S. T. 1) Gen. 4.12 für נָד, 2) Ex. 15, 8 für נֵד, 3) Lev. 12, 2 u. ö. טמה für נִדָּה, 4) Num. 24, 8 טמיהון für עצמתיהם. — Wir beginnen mit der Erklärung der letzten Stelle. Der hebr. Text ועצמתיהם יגרם

עבד לדבבך אתה וליתון רצין לך אהן גזוי אהן לקבל
עובדה׃ יהי גזוה ואלה מזדכי מנך׃ בכן טכח תבהת
ותתחס על קנומך מן תתמדות(a) לבך׃ ותתנצל מנה
בשרוך ולא תהי דבב לאלה׃ תאבד נפשך ואלה ממן
בעודנו׃ ליתו מנכי במרודך וארום אתהו המנכי בכן כי
לא אתברית לבן ולא אתחילת לדן ולא אתוקרת בדילה
עבד יכלותך ׳בזכותה תהי י״כ״ל על כלה׃ אתה בר טבין
מכור ברזלה אתפדו בגוני סימנים רבים וגעזו ים סוף

a) מ über der Zeile.

וטמיהון ישעק וגריו ימעי והציו ימחין wird wiedergegeben im S. T. durch וטמיהון ישעק וגריו ימעי (ישעק = hebr. ישחק von שחק „zerreiben"; ימעי l. ימעך), in den von Brüll in seiner Ausgabe des S. T. mitgeteilten Oxforder Fragmenten וגרמיהון יגרם ופלגיו יפלג (der Autor derselben leitete nämlich חציו und ימחץ von חצוי „teilen" resp. מחצה ab, ebenso Onk.). Auch die Misnah, der Talmud und Midras kennen טמיא in der Bedeutung „Knochen" (vgl. Plenus Aruch von Kohut s. v.) Wie nun עֶצֶם arab. عظْم auf עָצַם arab. عظُم „gross, stark sein" zurückgeht, so טמה „Knochen" auf صمّ, woyon صميم und أصمّ „fest, hart sein". Vgl. auch ܠܥܛܡܐܝܬ firmiter, solide.

Die drei andern Bedeutungen von טמי scheinen mir jedoch von einem und demselben Stamme herzurühren. Wie nämlich נד, נֵד und נִדָּה trotz ihrer so verschiedenen Bedeutung den Stamm נדד GB. „stossen" gemeinsam haben, so ist es auch im Sam. mit טמי der Fall, das von ähnlicher Grundbedeutung zu sein scheint. Vgl. صَمَى irruit und celeriter ivit, oder طَمّ, طَمَا und طَمَى „hoch, gross, schnell sein".

Es ist also zu übersetzen טמי in Gen. 4, 12 „umherirrend, flüchtig", in Ex. 15, 8 „Mauer, Damm", und es ist daher nicht nötig mit Kohn: Sam. Studien S. 48 anzunehmen, dass der Übersetzer in Ex 15.8 נֵד statt נִד gelesen hätte, noch mit Heidenheim Vierteljahrschrift IV S. 249, dass טמי verschrieben ist aus עֲמי, welches gleich חומה sein soll. Ein Schreibfehler kann hier unmöglich vorliegen, nachdem auch Marqah jene Lesart hat, der auf S. 60a von B. H. Folgendes schreibt. חמשה נצבות מיה כטמי נוזלים בחיל אלהותה ובן

dich,[77]) bringt dir Fluch und wirft dich überall umher. Ein Sklave bist du deinen Feinden, aber sie sind dir nicht wohlgesinnt, weil der Handlung gemäss die Belohnung ist, und Gott sich Recht von dir verschafft. Darum gehe bald in dich und habe mit dir selbst Erbarmen wegen des Gelüstes deines Herzens; suche dich von Anfang an von ihm zu befreien, damit du nicht Gott feindlich gegenübertrittst, denn du richtest nur dich selbst zu grunde, während Gott an seinem Platze bleibt. Ihm wird kein Schaden durch deinen Abfall zugefügt, fürwahr du bist es, der durch ihn Schaden erleidet; denn fürwahr du bist nicht zu diesem Zwecke emporgehoben,[78]) verherrlicht und ausgezeichnet worden, sondern er hat dir deine Macht verliehen, damit du durch Reinheit über alle emporragst. Denn du bist ein Sohn jener Frommen,[79]) die unter vielen und verschiedenen Wunderzeichen aus dem eisernen Ofen erlöst wurden, die durch das Meer Suf schritten, den Befehl[80])

אמר לגו כתבה קדישה אתקוממו כות אלילים רמים. „Die fünfte (der zehn Strafen, welche nach Marqah die Egypter im Meere erlitten) bestand darin, dass sich das Meer durch göttliche Kraft wie eine fliessende Mauer erhob, und so heisst es auch in der heiligen Schrift, hohen Göttern (?) gleich erhoben sie sich."

[77]) נסף = chald. נזף „einen Verweis erteilen, anschreien", wovon das kurz vorhergehende בנזפו gebildet ist. Von diesem Stamme נסף ist jedoch jener zu unterscheiden, auf welchen wohl הילנסיפה für מיניקה in Gen. 21, 7 zurückzuführen ist. In jenem rätselhaften Worte ist nämlich ל zu streichen. Der Rest הינסיפה ist ein Hif'il vom Stamme נסף wie הנחיל von נחל. נסף ist das arab. نشف IV bibendum dedit. Vielleicht liegt dieser Stamm auch dem Worte יסיף zu Grunde, durch welches יאכל in Gen. 49, 27 und Num. 24, 8 im S. T. wiedergegeben wird.

[78]) Wie die folgenden Verba אתחילת und אתיקרת beweisen, muss אתרבית in אתרבית emendiert werden. Die Zusammenstellung von רבי und היל findet sich schon oben S. 36.

[79]) D. h. ein Nachkomme der aus Egypten befreiten Israeliten. Vgl. Deut. 4. 20 ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים.

[80]) Da das vorhergehende und das Folgende sich auf den Durchzug durch das Meer Suf bezieht, so muss auch dieser Satz seinen Anknüpfungspunkt in jener Begebenheit haben. Nun berichtet aber

ושמעו קול אלהים[a]) ואזינו לה׳ והזו דבבין אבד טמע
בימה ואנן מתפרקין ובישה דא׳תה בלש מד לית לה:
קטיל בחילה דאלה ואתקרו בכתב כהלה חיים מכלל
במצוהן מוחיון למי יטרון באצבע אלדים כתב ומן שומיה
נחת בתרי לוחי אבניה: מן בראשית אקבע ובגו אורע
אתעבד: ומפם כתובו אשתמע: וקבלה נביה הוה מלוא[b])
באהן איקרה: מן שריו מולדה עבר׳אי כבודה בדילה
הגלה למרבהתה מלאכיה אזדמנת סימניה קבלה איקרה
אתא למחילנה כמד אתא טובה ואלבשה כליל קדשה
הגלה ומשה גויתה אימנותה אתא: ושבת לה ניאמוזים :• |

ע׳מ״י דן נביה רבה משה דאסקף אלה אתרה בתרי
עלמיה: ויקר קנומך במד לה תשמע עמי אורע הך ארכן
קדמיו כד עלל לגוה וקבל לוחיה: עמי חשכה ה״ך
הטרד[c]) מקדמיו ולא הוה לה עליו יכלה: עמי אשתה
הך ארכנת גבורתה עד דרס לגוה והות לה׳ כות טלה עמי

a) S. 231 a. — b) Ursprünglich lautete das Wort מליו, wie noch deutlich zu erkennen ist. — c) S. 231 b.

---

die Schrift mit keiner Silbe, dass Gott zu jener Zeit zum ganzen Volke gesprochen hätte, sie weiss bloss von einem göttlichen Befehle an Moseh zu erzählen. (Ex. 14, 14 u. 26). Da aber Ex. 14, 15 Moseh mit dem Auftrage דבר אל בני ישראל ויסעו an sein Volk geschickt wird, so vermuthen wir, dass unsere Stelle auf jene Worte geht, und dass dann קול in den Begriff „Befehl“ übergeht.

[81]) Marqah hat hier ʿAmaleq im Auge, dessen Angriff auf Israel zwischen den Auszug aus Egypten und der Gesetzgebung auf dem Sinai fällt. Das S. T. Ex. 17, 13 hat einen vom hebräischen insofern abweichenden Text, als es וקטלן hinzufügt, denn es heisst daselbst ונצע (= ונצח) יהושע ית עמלק וית עמה וקטלון לפם הרב.

[82]) Vgl. ʿAbot V 6. . . . עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות . . . הכתב והמכתב והלוחות. „Zehn Dinge wurden kurz vor dem siebenten Tage erschaffen, . . . die Schriftzeichen, ihre wunderbare Vollendung (sie konnten nämlich von den vier Seiten der Tafeln in gleicher Weise gelesen werden) und die Tafeln.

[83]) Moseh war nach sam. Anschauung von Urbeginn an geschaffen. (Vgl. Heidenheim: Bibl. Sam. Heft II S. 20. זולתי

Gottes hörten und ihm gehorchten, die ihren Feind im Meere untergehen, sich aber gerettet sahen, die den Ruchlosen, der da kam und forderte, was ihm nicht gebührte, durch Gottes Kraft getötet sahen,[81]) und die ausgezeichnet wurden durch eine Schrift, die voll von Leben und durch Gebote geschmückt ist, welche Leben verleihen dem, der sie beobachtet. Gott schrieb sie mit eigener Hand, und vom Himmel kam sie in den zwei Steintafeln herunter. Von der Schöpfung[82]) an war sie festgestellt und im Lichte ausgearbeitet, und durch den Mund ihres Schreibers wurde sie verkündet. Und es empfing sie der Prophet, der zu dieser Ehre bestimmt war vom Uranfang des hebräischen Stammes.[83]) Der Kabod offenbarte sich ihretwegen, um sie zu verherrlichen. Die Engel entfalteten[84]) ihre Wunder vor ihr. Die Ehre kam, sie auszuzeichnen. Ferner kam das Glück und bekleidete sie mit einer Krone. Die Heiligkeit offenbarte sich und salbte sie. Der Glaube kam und gab ihr Gesetze.[85])

Betrachte diesen erhabenen Propheten Moseh selbst, dessen Platz Gott in beiden Welten errichtete,[86]) und ehre dich selbst dadurch, dass du ihm gehorchst. Sieh', wie das Licht[87]) sich vor ihm neigte, als er dasselbe betrat und die Tafeln in Empfang nahm. Sieh', wie die Finsternis vor ihm hinwegeilte und keine Macht über ihn gewann. Sieh', wie das Feuer seine Kraft aufgab, damit er es betreten könnte; ja es kühlte ihn wie der Tau. Sieh', wie

---

משה לא קעם ולא יקום כמוהו דמן זבן בראשית אלהים בראו אור מאור קדש. „Niemand lebte, und niemand wird leben, der Moseh gleicht, denn Gott hat ihn von der Weltschöpfung an als ein Licht aus dem heiligen Lichte erschaffen“, und daselbst Lied XV Str. 2—4.

[84]) אזדמנת für אזדמנו; der Wechsel von ת und ו ist nicht selten in unserer Schrift. Vgl. Anm. 17. — אזדמן in activer Bedeutung auch S. T. Lev. 23, 21.

[85]) שבת 3 fem. sing. perf. von שבה in der Bedeutung des hebr. שם; vgl. שם חוק „ein Gesetz geben“. — נימוז = talm. נימוס = *νόμος*.

[86]) Über אםקף vgl. Anm. 23.

[87]) אורע für אורה „Licht“.

מיה הך אמתנת גלליה דחלה מנה כד את־מי בה אלהותה
אמרת לה׳ אתי בשלם בדילך אתחזית למגלי סימני כבודה:
אמר לה אתי ׳בשלם אני מעביר יקירותי קמיך מלאכיה
אמרים לה אתי בשלם מהימן אלהים לינן יכלין פסחים
מנך לעלם איקרה אמר לה׳ שלם לך מיסטה ליתי לאוי
לאנש בר מנך: טובה אמר לה: שלם עליך נומיקה
דאני עתיד למוקרך: קדשה אמר לה שלם עליך אישה
בדילה אתעבדת ארבי כל איטיבו: אימנותי אמרת עליך
שלם עליך נגודה שת מואן דאלף: זכותה אמרת לה
שלם עליך ילידה דאתרבה באדי תרביה חסידה כמד
יקרותה אלין ארכן עלמה[a]) קדמיו ואמר יתרבי דן נביה
דרבתה מרה והוה[b]) מלוא בכן עמונה עלול לגו אשתה עד
יסב מן ימין אלה לוחי בריתה כיר אדה לנביה רבה משה
לגו תרי לוחי בריתה מכתר דש׳מע קלה לישראל לעל
מטור סיני כתבון מתרי איצרי לוהיה מדן ומדן בתר כן

a) Statt מ ursprünglich י. — b) S. 232a.

---

[88]) Vgl. Heidenheim: Bibl. Sam. Heft II S. 29 ונהרה בטל מפעים, und daselbst S. 40 והיר (= והיאר) בטל שפעותה והבלד.

[89]) מיסטה wird Moseh noch einmal in unserer Schrift (S. 246a von B. H.) genannt. Zur Begründung dieses Beinamens heisst es daselbst: מיסטה דשמע מן מרה אלפה לישראל כמה דאמר כמד פקדני ד״ אלהי woraus hervorzugehen scheint, dass מיסטה „Lehrer“ bedeutet. Und in der That findet sich unter den 20 Namen, welche Marqah auf S. 219b von B. H. für Moseh aufzählt, auch מלמד. Oben S. 32 wurde er ferner mit dem gleichbedeutenden ספר bezeichnet. Der Stamm zu מיסטה ist dunkel. Sollte man vielleicht an وَسطَ in medio hominum fuit denken?

[90]) אימנותי für אימנותה.

[91]) עלמה, das hier keinen guten Sinn giebt, ist zu streichen, da das folgende קדמיו dem עליה welches, wie die Textnote beweist, ursprünglich für עלמה stand, vorzuziehen ist.

[92]) Die Worte לנביה רבה משה und לוחי בריתה sind, da sie überflüssig und störend sind, zu streichen. — איצרי für איצטרי = אסטרי (so weiter unten; vgl. auch Anm. 101).

das Wasser seine Wellen besänftigte aus Furcht vor ihm, als er in dasselbe geworfen wurde.[88]) Die Gottheit sprach zu ihm: „Friede mit dir; deinetwegen beschloss ich meine Wunderzeichen zu offenbaren“. Der Kabod sprach zu ihm: „Friede mit dir, ich werde meine Herrlichkeit an dir vorbeiziehen lassen“. Die Engel sprachen zu ihm: „Friede mit dir, Vertrauter Gottes, wir können dich nimmer verlassen“. Die Ehre sprach zu ihm: „Friede mit dir, o Lehrer,[89]) ich gebühre keine Menschen ausser dir“. Die Güte sprach zu ihm: „Friede mit dir, Gesetzgeber, den ich auszeichnen werde.“ Die Heiligkeit sprach zu ihm: „Friede mit dir, heiliger Mann, dessentwegen ich erschaffen wurde, um alles Gute zu verschönern“. Die Frömmigkeit[90]) sprach zu ihm: „Friede mit dir, du Führer der 600000 Männer“. Die Reinheit sprach zu ihm: „Friede mit dir, o Kind, das durch mich gross gemacht wurde“. Ehre, Liebe und Ansehen neigten sich vor ihm[91]) und sprachen: „Gepriesen sei dieser Prophet, den der Herr verherrlichte“, und er war ganz erfüllt [von diesen Auszeichnungen]. Betrachtet ihn, wie er das Feuer betrat, um aus der Rechten Gottes in den Gesetzestafeln seine Handschrift zu empfangen[92]). Nachdem er seine Stimme oberhalb des Berges Sinai Israel hatte vernehmen lassen, schrieb er sie auf beide Seiten der Tafeln, auf dieser und auf jener. Darauf kehrte Moseh zurück[93]) und sprach die Worte des Erbarmens, welche die ausgezeichneten Namen[94]) enthalten, und es

---

93) עור = חזר „zurückkehren“. Zur Sache vgl. Ex. 34, 4.

94) שמחת ist in שמהת plur. von שם „der Name“ — vgl. ܫܡ̈ܗܬܐ — zu emendieren. — עקב „benennen“ = hebr. קרא. So heisst es im S. T. Gen. 2, 23 להדה יתעקב אתתא für das hebr. לזאת יקרא אשה. — עקב ist demnach identisch mit נקב, das ebenfalls „benennen u. z. ehrenvoll, mit Auszeichnung nennen“ bedeutet, wie נקבים „die Vornehmen“ (Am. 6, 1) und نَقِيب dux, princeps beweist. Und wie נקב auch in die entgegengesetzte Bedeutung übergeht, „jemd. mit Abscheu nennen, jemd. verwünschen“, also ist es auch mit עקב der Fall, das in Hos. 6, 8 עקבה מדם in diesem Sinne zu nehmen

עזר משה וד׳רש מלי רחמיה דאנן שמחת עקובאן אתחזי
מרן וכתב קדמיו אלין כתביה דכתבון ׳בגדלה׃ ׀
ש׳אלה׃ כדו אזין וקבע בלך ושמע לה אמת כתב
אלה עסרתי מליה׃ הוה מקדם כתב תרין ועשרין אות׃
דאנן עקרי מלי ארהותה כד קרא כבודה קמיו עסרתי
מליה דגדל לון בשרוה קרתה ואת תשקחנה לא אתחסרת
אלא אות[a]) ז׃ מיסתה׃ ד״[b]) אל רחום וחנון ארך אפים[c])

a) Statt ת ursprünglich ז. — b) Für das im Mns. befindliche Tetragramm haben wir stets ד״ gesetzt. — c) פ über der Zeile. —

---

ist. „Gil'ad ist eine Stadt von Übelthätern, sie ist genannt, berüchtigt wegen Blutschuld". Das Nom. prop. עקוב (1 Chr. 3, 24 u. ö.) ist vielleicht ebenfalls auf diesen Stamm zurückzuführen, nach welchem es „Fürst, der Vornehme" bedeutet. Derselbe ist auch in den sam. Namen עקבן und עקביה, und ebenso auch in den Namen mehrerer Weisen des Talmud und Midraš — עקביה בן מהללאל, מר עוקבא, עוקבן בר נחמיה — und wahrscheinlich auch im Namen des hochgefeierten, im Bar-Kochba-Kriege thätigen עקיבא verwertet.

Mit מלי רחמיה sind die Worte Ex. 34, 6—7 gemeint. Bei den Juden sind sie unter dem Namen שלש עשרה מדות „die dreizehn göttlichen Eigenschaften" bekannt. Ihren Namen מלי רחמיה führen sie von den Eingangsworten ד׳ אל רחום וחנון.

[95]) Wie wir bereits oben auf S. 46 gesehen haben, nimmt Marqah an, dass die Schriftzeichen von Uranfang an festgestellt waren, dass sie dann Gott Moseh, welcher dieselben im Feuer des Dornbusches kennen gelernt hatte (vgl. w. u.), in den Worten, welche sich auf den Steintafeln befanden, übergab. Dies will auch unsere Stelle mit den Worten besagen: „Gott hatte schon früher die 22 Buchstaben geschrieben". — Unter עסרתי מליה sind die Zehngebote zu verstehen und nicht die „Worte des Erbarmens", welche ebenfalls עסרתיתה genannt werden, — eine Vermutung, zu der man durch die unmittelbar folgende Anführung derselben gelangen könnte. Dies zeigt schon der Umstand, dass hier von der Schrift in den Tafeln die Rede ist, welche ohne jeden Zweifel, wie die kurz vorhergehenden Worte מבתר דשמיע קלה etc. beweisen, aus den Zehngeboten bestand. Freilich fällt hier die Rolle ihrer (der Zehngebote) Verkündigung dem Kabod zu, während sie sonst fast durchweg Gott allein zugeschrieben wird, wogegen der Kabod stets als Verkünder der „Worte des Erbarmens" dargestellt wird. Aber dennoch kann es als sicher

offenbarte sich der Herr und schrieb vor ihm diese Buchstaben, welche er mit Erhabenheit geschrieben hatte.

Merke nunmehr auf die Frage, lenke dein Herz und höre auf sie! Wann hat Gott die Zehngebote aufgeschrieben? — Er hatte die 22 Buchstaben, welche den Grundstock der Worte der Lehre bilden, bereits früher geschrieben. Als der Kabod ihm [Moseh] die zehn Gebote verkündete, welche er zuerst mit Herrlichkeit anführte. . . . Studiere sie, und du wirst finden, dass das ז fehlt.[95]) — So weit.[96])

---

gelten, dass hier von den Zehngeboten die Rede ist, da der Name עסרתי מליה ihnen eigentümlich ist.

Der sinngemässen Erklärung dieser Stelle stellen sich aber viele Schwierigkeiten entgegen. Wozu wirft der Verf. die Frage auf, wann Gott die Zehngebote schriftlich fixiert habe, nachdem die Antwort unmittelbar vorher gegeben ist? Wie kommt es, dass er die Antwort auf die eigentliche Frage schuldig bleibt, nachdem er dieselbe einmal aufgeworfen hat?

Eine weitere Schwierigkeit ist, dass die Antwort, auch wenn sie nicht auf den Kernpunkt der Frage eingeht, logisch hätte lauten müssen, die 22 Buchstaben müssten notwendig vor der Offenbarung am Sinai festgestellt worden sein, da die Zehngebote nicht alle Buchstaben enthalten, sondern das ז vermissen lassen. Statt dessen heisst es aber „es fehlt nur das ז“. Es müsste demnach der Satz הלא אתחברת אות ז in לא אתחברת א־לא אות ז emendiert werden. Freilich fehlt in den Zehngeboten Ex. 20 auch ein ט; nach Marqahs Anschauung aber, welche er im Verlaufe der Abhandlung beim Buchstaben ט äussert, hätte es zwar auf den ersten Steintafeln, welche Moseh zerbrochen hatte, in der That gefehlt, wäre aber auf seine Bitten hin in die zweiten aufgenommen worden, was wohl nichts anderes heissen soll, als dass die Fassung der Zehngebote in Ex. 20 der der zerbrochenen Tafeln, während diejenige der in Deut. 5 mitgeteilten, welche im Worte ייטב ein ט besitzen, der der später angefertigten Tafeln entsprochen habe. Da nun die Worte דגדל לין בשרוה mit Rücksicht auf die ersten Tafeln, die eben kein ז enthalten haben sollen, und im Gegensatz zu den zweiten Tafeln, welche in den Worten וזכרת, בזרוע, חזקה (Deut. 5, 15) eine ganze Fülle des vermissten Buchstabens besitzen, gesagt sind, so müsste unsere Stelle auch in diesem Sinne emendiert werden, worauf sie הלא אתחברת אות ז ואות ט lauten würde. (Die Verse Ex. 34, 6—7, welche die „Worte des Erbarmens“ bilden, lassen ausser dem Buchstaben ז

ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה
ונקה לו ינק́ה פ́ק́ד עון אבות על בנים ועל בני בנים:
על[a]) שלישים ועל רביעים: כד קרא קשטה קדמיו
עסרתיתה קמאיתה עזר כבודה וקרתה קמיו אגיב הוא:
וקרא עסרה עורי זבנה דקרא קשטה לא אתרשי לה
מקרי וכד קרא כבודה אתרשי לה למקראי שרוי עסרתיתה
דקראון כבודה ד״: וחסלון מלת אמת: ושרוי עסרתיתה

a) S. 232 b.

auch noch ג vermissen.) Es ist jedoch, schon mit Rücksicht auf die Stelle aus unserer Schrift, auf welche wir kurz vorher verwiesen, durchaus nicht anzunehmen, dass Marqah in Ex. 20. 12 nach dem Vorgange der LXX, welche hier die Lesart *Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ* aufbewahren, ebenfalls gelesen haben soll כבד את אביך ואת אמך למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך, zumal da weder der sam.-hebr. Pentateuch, noch das sam. Targum, und überhaupt keine andere Version jene Lesart voraussetzt.

Die letzte Schwierigkeit besteht darin, dass die Gründe nicht einzusehen sind, welche Marqah bewogen, so plötzlich, ohne jeden Übergang die „Worte des Erbarmens" nicht nur anzuführen, sondern auch in einer Weise zu behandeln, die ihre Verbindung mit dem Vorhergehenden sehr wahrscheinlich machen kann. Denn die „Worte des Erbarmens" und ihre Erläuterung will gar nicht in das Gefüge der entwickelten und der zu entwickelnden Gedanken passen.

Dies alles macht es daher wahrscheinlich, dass hier der Text nicht vollständig ist. (Vielleicht liegt aber in diesen Worten ein Versuch, die Abweichungen der beiden Dekaloge zu erklären, zu welchen sich der Samaritaner Marqah bewogen fühlte, dem einerseits jeder Buchstabe in der Schrift heilig war, und der andererseits unmöglich zugeben konnte, dass beide von einander so sehr abweichende Recensionen auf Gott zurückzuführen sind. Welche also hat Gott zum Autor? Er musste dem Dekaloge im Deut. den Vorzug geben, weil dieser alle 22 Buchstaben des Alphabets enthält, und deshalb seine Autorschaft Gott selbst zuschreiben. Der andere im Ex., dem ein und der andere Buchstabe fehlt, kann nur die Äusserung eines Gott nahestehenden Wesens, des Kabod sein. כד ist dann hier durch „denn" zu übersetzen, in welcher Bedeutung es im S. T. oft vorkommt.)

Zur Sache selbst ist zu bemerken, dass sowohl der masoretische

„Ewiger,[97]) Gott, barmherzig und gnädig, langmütig, voll Huld und Treue, der seine Huld bewahrt dem tausendsten Geschlechte, der verzeiht Missethat, Sünde und Vergehen; der aber nichts[98]) ungestraft lässt, vielmehr die Sünde der Eltern heimsucht an Kindern und Kindeskindern, am dritten und am vierten Geschlechte“. — Als der Wahrhaftige die erste Zehnheit vor ihm rief, wiederholte sie ihm der Kabod, und er antwortete, indem er andere zehn [Worte] sprach. Zur Zeit als der Wahrhaftige sprach, war es ihm nicht erlaubt zu sprechen, erst nachdem der Kabod gerufen hatte, ward es ihm erlaubt, sie zu rufen. Den Anfang der Zehnheit, welche der Kabod gerufen hatte, bildet das Wort ד״, und das Ende das Wort אמת.[99]) Den

---

Text der Zehngebote, wie auch derjenige, welcher der LXX, Vulg., Syr., Onk. vorlag, in זכור Ex. 20, 8 ein ז enthielt; der sam.-hebr. Pentateuch und das sam. Targum lasen jedoch auch an dieser Stelle wie in Deut. 5, 16 שמור, so dass in ihrer Fassung die ersten Zehngebote in der That kein ז enthalten.

Aus dem Gesagten ergiebt sich sodann noch die beachtenswerte Thatsache, dass Marqah die Zehngebote nur im Umfange des masoretischen Textes kannte, also nicht das Einschiebsel aus Deut. 11, 29 und Deut. 27, 2, welches bei den späteren Samaritanern als zehntes Gebot figuriert, da sonst auch die Zehngebote in Ex. 20 mehrere ז (in den Worten מזבח, ברזל, הזאת etc.) enthalten würden.

Was den hier genannten Kabod betrifft, so scheint sich der Verfasser unter demselben ein selbständiges Wesen, eine Art Vermittler zwischen der Gottheit und der Welt gedacht zu haben. Er erscheint auch bei den Karäern unter demselben Namen. Vgl. Fürst: Geschichte des Karäertums S. 75.

[96]) Zu מיכתה vgl. ܡܣܬܐ satis und מכתו „Genüge“ in Levys targ. Lex. s. v.

[97]) Ex. 34, 6. Doch ist daselbst das Tetragramm wiederholt, und darnach muss auch an unserer Stelle emendiert werden. (Vgl. Anm. 99). — In Num. 14, 18 erscheinen sie in (namentlich im ersten Teile) sehr verkürzter Form, was Marqah zu der gegebenen Erklärung veranlasst haben mag.

[98]) לו für לא. Während das S. T. in Ex. 34, 6 die Worte ונקה לא ינקה beibehält, übersetzt es dieselben in Num. 14, 18 durch ונכאה לה יזכי, grade als wenn es ונקה לו ינקה vor sich gehabt hätte.

[99]) Vom ersten ד״ bis ואמת sind gerade zehn Worte; hierin ist

דקרא יתון משה ד״ ארך אפים: וחסולון מלת רביעים : |
האן הך משה ומן מדמי למשה נבי לית כותה מכל
בני אדם: כד אתחזי לה בגו סניה אשקח קדמיו כתיב
תרים ועשרים כתבים: באש אכלה דכם ביאר משה
ארהותה והי עקרי מלי שפת עבראותה: נעמינה כד כתב
ארהותה ופלג קציה כמד ארשה אלה שבק ט מן אסטרה
קדמאה ומן אסטרה תניאנה שבק אשתה[a]) כתיבין ואנן

נ : ס : פ : צ : ק : ת :

לא ביאר משה כתבה קדישה אלא בארשות אלא וזימון
כבודה וצמות כל מלאכי רומה: ואלהים קמאה כי בידה
כתבה ואנן קעמו ורבו מצוהתה והוו מפקדין במד לאוי
מתעבד אלהותה אתחזי ואקימת בריתה וכבודה הגלה
ורבה טובה ומלאכי אתו למרבה איקרה: ואנן כהלון
אזדמנו ליד אדם אלהותה צערת יתה והנחפת בה
אנשמה חיים וכבודה כללה ברוחה גדילה ואלבשו תריון
תרי כלילין: מן אורע רבה אלהותה יהבת בה מדע
שלם וכבודה יהב לה נהירו חיולה ואף אלהותה יקרת
יתה בממללה: וכבודה יקרה בחכמה שלמו ומלאכיה

a) S. 233a.

---

jedenfalls der Grund für ihren Namen עסרתיתה zu suchen. Es muss deshalb im kurz vorhergehenden Citate derselben ד״ ד״ אל רחום heissen, welche Wiederholung des Gottesnames sich auch auf der von Rosen in Z. M. D. G. Bd. XIV S. 620 mitgeteilten samaritanischen Inschrift findet. — In Num. 14, 18 sind jedoch von ד״ bis רבעים zwanzig Worte.

100) קציה sind die Abschnitte, in welche der sam. Pentateuch eingeteilt ist. Ihre Zahl ist am Schlusse eines jeden Buches angegeben.

101) אסטרה „Seite". Vgl. Dan. 7, 5 ולשטר חד, Targ. Onk. zu Ex. 25, 32 מסטרה חד für מצדה האחד, S. T. zu derselben Stelle מצטריה חדה. — Marqah denkt sich die Buchstaben in 2 Reihen geordnet, wahrscheinlich so, dass diejenige, welche die Einer darstellen, die eine, die übrigen die andere bildeten.

102) Eine Vergleichung ergab, dass der Pentateuch der Samari-

Anfang der Zehnheit, welche Moṡeh gerufen hatte, bilden die Worte ד״ ארך אפים, das Ende aber das Wort רביעים.

Wo ist ein Mensch wie Moṡeh, und wer könnte sich mit Moṡeh vergleichen? Unter den Menschen gleicht ihm keiner. Als Gott sich ihm im Dornbusche offenbarte, fand er vor sich die 22 Buchstaben in loderndem Feuer aufgeschrieben. Durch sie erklärte er die Lehre, und sie sind die Hauptsache in den Worten der hebräischen Sprache. Fassen wir es ins Auge, dass er bei der Abfassung der Lehre und der Verteilung ihrer Abschnitte[100]) von der einen Seite[101]) das T, von der anderen Seite aber sechs Buchstaben wegliess und zwar: N, S, E, S, Q, T.[102]) Die heilige Schrift erklärte Moṡeh nur mit Erlaubnis Gottes im Beisein des Kabod und in Gegenwart aller Engel des Himmels und des ewigen Gottes. Denn er schrieb sie mit eigener Hand, während jene dabei standen, die Gebote vermehrten und anordneten, was man thun soll. Die Gottheit offenbarte sich und schloss den Bund, der Kabod erschien und vergrösserte seine Trefflichkeit, und die Engel kamen, um seine Pracht zu erhöhen. Alle diese Mächte waren auch beim ersten Menschen vereint thätig. Die Gottheit nämlich schuf ihn und blies ihm lebendigen Odem ein,[103]) der Kabod hingegen zeichnete ihn aus durch hohen Geist; ferner beschenkten ihn beide mit je zwei Kronen. Vom Urlichte gab ihm die Gottheit die vollkommene Erkenntnis, der Kabod dagegen gab ihm den kräftigen Verstand. Die Gottheit ehrte ihn ferner durch die Sprache, während der Kabod ihm vollkommene Weisheit[104]) verlieh. Die Engel

---

taner auch jetzt noch diese Eigentümlichkeit aufweist, ein Beweis, dass die Einteilung in קצין eine sehr alte ist.

[103]) Mit Rücksicht auf Gen. 27 ויפח באפיו נשמת חיים; והנחפת ist daher in והנפחת zu emendieren. — Statt אנשמה חיים erwartet man אנשמת חיים. אנשמה = נשמה mit praefigiertem א wie אסטרה für סטרה. S. Anm. 101.

[104]) Man erwartet בחכמה שלמה oder den Stat. constr.

הוֹו סהדים עליו במה דו עבד: ואנון כהלון מצמתין:
בכל[a] אתר דיתדכר אלה בה בקשט:

a) S. 233b.

aber standen als Zeugen bei seiner Schöpfung, und sie versammeln sich insgesamt überall, wo Gottes Namen in Wahrheit erwähnt wird.[105])

[105]) Offenbar eine Anspielung auf Ex. 20, 24 בכל מקום אשר אזכיר את שמי. Interessant ist diese Stelle insofern, als aus ihr hervorgeht, dass Marqah die Lesart במקום, welche der sam.-hebr. Pentateuch und das sam. Targum haben, noch nicht kannte. Über die Gründe, welche diese Lesart veranlassten, vgl. Kohn: De pentateucho Sam. S. 23; Geiger in Z. D. M. G. XIX S. 603 ff.

Druck von H. Itzkowski, Berlin, Gr. Hamburgerstr. 18-19.

Verzeichnis der besprochenen sam. Worte.

Verzeichnis der besprochenen Bibelstellen.

Die vorliegende Arbeit, deren zweiten Teil ich in kürzerer oder längerer Zeit zu veröffentlichen gedenke, hat gewiss die Fehler alle, welche Erstlingsarbeiten anzuhaften pflegen. Wenn es unter diesen Umständen überhaupt einer Entschuldigung bedarf, so sei darauf hingewiesen, dass die samaritanischen Studien nur geringe Fortschritte machen, und dass mir die nötigsten Hilfsmittel, die bei den anderen sem. Sprachen in so grosser Fülle und Güte vorhanden sind, fast gänzlich fehlten. Ich werde deshalb für jedes Wort der Belehrung dankbar sein.

Nach dem Vorgange älterer und bewährter Editoren habe ich den sam. Text in hebr. Lettern wiedergegeben und mich einer möglichst wörtlichen Uebersetzung befleissigt, die deshalb natürlich nicht ohne Härten bleiben konnte.

S. 7 Z. 1 v. o. bitte ich חבל in הבל zu verbessern.

Der Verwaltung der kgl. Bibliothek zu Berlin sage ich meinen besten Dank für die Freundlichkeit und Bereitwilligkeit, mit der sie mir die nötigen Manuskripte und Bücher zur Verfügung stellte.